589

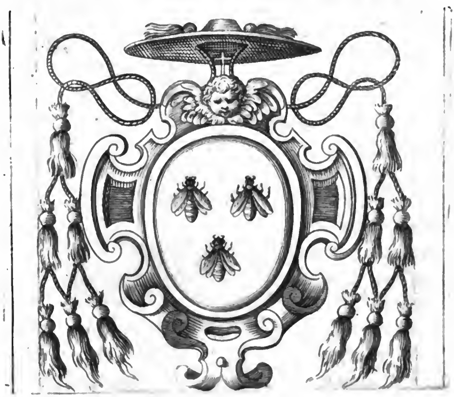
SELECTAE IVRIS CANONICI INTERPRETATIONES ADDENDAE COLLECTANEIS DOCTORVM SVPER QVINQVE PRIORES DECRETALIVM LIBROS,

In quibus difficiliores Textus, & Glossæ iuxta Magistrales resolutiones in inclyta Conimbricensi Academia præstari solitas, breui methodo declarantur, concordanturque.

AVCTORE

AVGVSTINO BARBOSA I. V. D. LVSITANO, & Prothonotario Apostolico.

CVM PRIVILEGIIS.

ROMAE,

Ex Typographia Francisci Corbelletti. MDCXXVI.

SVPERIORVM PERMISSV.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI

FRANCISCO BARBERINO

S. R. E. CARDINALI AMPLISSIMO, IN REGNIS HISPANIARVM LEGATO A LATERE.

AVGVSTINVS BARBOSA LVSITANVS.

DOCTORVM vniuersi Iuris Collectaneorum, illustrissime Princeps, iamdiu mihi elaboratorum, voluminibus duobus sub optatissimo S. D. N. Vrbani VIII. Illustrissimae Amplitudinis Tuae Patrui auspicio iam emissis, dum tertium ad totius Canonici complementum adorno, ecce quasi ex illorum latere, & nihil me tale cogitante, paruus hic libellus repentino, dixerim eiectu potius quàm partu expullulauit, Selectiores sanctioris ipsius Iuris ad scabriora loca interpretationes proferens, quas inter producendum Collectanea, ex eorundem Doctorum disceptationibus excerptas, seorsim ponebam, post operis integri absolutionem vnà cum eiusdem argumenti ad Ius item Caesareum excerptionibus editurus. Cuius hic morae impatiens subclamare ad aures videbatur, in longum nimis emissionem me ipsius protrahere, suffugiturum se nisi emitterem. Reprimenti audaciam, & pusillum adhuc esse dicenti adeo vt vel errare de via, vel abduci inuitus facile posset, neque ita promptum mihi esse, cui maxime commendarem, sub cuius vmbra tutior iret, respondebat audacius nugas me illi obtrudere, coram esse, cui commendaretur, & sub cuius Celsitudine humilitatem suam desiderio ipso tutiorem fore speraret. Quid circumspicis? ait, quin potius intellige agnatum iam mihi Dominum esse, & ipsa Iuris necessitate cognatum patronum. Qui Collectanea prima Sanctissimo Patruo dedicasti, adhuc nescis me Amplissimo Fratris Filio dedicatum ortum esse? dedica-

tionem ex vtero mecum tulisse? num Collectaneorum quasi nepos illorum Domini nepoti eripiar? ex horum quasi latere egressus ego, eius omnino sum, qui ex Sanctissimi Patrui Latere ad Christianæ Reip. Reges Legatus cuncta vndique interturbata reperiens, candidam illam, & cunctorum votis expetitam pacem quasi extra Orbem profugam, & relegatam assequutus, glorioso triumpho non vnquam, si Deus aderit, violandam, reducit. An fronte minus lætiore exceptum ab Amplissimo Nepote me iri formidas, quàm à Sanctissimo Patruo patruos meos exceptos vidisti? aut in tanta Celsitudine sua tantam humilitatem despectum? Age ne dubites, quin quò est Deo ex tanta dignitate proximior, eò Deum imitari magis conaturus sit: qui res quascunque non quòd minimæ sint nunquam negligens, sed quod suæ semper fouens, non minorem de formica curam, quàm de elephante, aut de ima terra, quàm de summo Cœlo gerit. Plura dixit, sed mihi plura tacenda, satis sit à minoris audacia maioris teneritudinem deuictam dicere. Tametsi, vt ingenue loquar, non tanti mihi eius audaciola fuit, Amplissime Domine, quanti tua ipsius clementia, quæ vel in rebelles benigna esse solita, deuotis non adesse nunquam patietur, ne alijs iusta sibi ipsi iniuria fiat. Ita sanè nam & supplici ades, non parum profecisse rato mox è Sanctissimi D. N. Patrui Tui pedibus subreptum, ad Amplitudinis Tuæ genua subleuari potuisse. Hinc enim animo erigor, si in suorum numero minimum habere me dignetur, ita post eius vestigia inspectum ab illius Sanctitate iri posse, vt fauor, quo me non minimo non est dedignatus in conspicuam sit gratiam proruptūrus, quin & è spe mihi rem facturus per Amplitudinis Tuæ affectum ad me sicuti Solis radius per vitrum transmittendus, & maiore quidem ambitu egressus, quàm ingressus appariturus. Vale.

VR-

VRBANVS VIII.

SERVVS SERVORVM DEI.

AD FVTVRAM REI MEMORIAM.

ROMANVM decet Pontificem personas litterarum scientijs præditas, ac maximis, longis, immensisq; laboribus in componendis, & edendis libris; ex quibus Respubl. Christianā incrementum suscipiat, indefessas, prærogatiuis, & gratijs singularibus cohonestare, quò feruentiùs in eisdem laboribus persistant, atque alij eorum exemplo ad huiusce generis virtutes peramplius excitentur. Cum itaque, sicut accepimus, dilectus filius Augustinus Barbosa Presbyter Bracharensis, Iuris vtriusque Doctor spatio plurium annorū ad Catholicæ Fidei propagationem, Sedisq; Apost. exaltationem libellum de dictionibus, & clausulis; deinde tractatum, cui titulus est, Pastoralis solicitudinis, siue de officio, & potestate Episcopi tripartita descriptio & nouissimè opus quoddam vniuersæ Christianæ Reipub. vtile, & necessarium nuncupatum, Collectanea Doctorum tàm veterum, &c. super quinque priores Decretalium libros duobus tomis distincta sub nostris auspicijs hac in Vrbe in lucem ediderit. Nunc vero alia opera, videlicet Selecta Iuris Canonici interpretationes addendas dictis Collectaneis Doctorum super quinque priores Decretalium libros, necnon additiones quasdam ad dictum tractatum de officio, & potestate Episcopi, ac etiam prædictorum Collectaneorum tomum Tertium super Sextum, Clementinas, & Extrauagantes, ac selectiora Decreti Capitula, & successiue Quartum, Quintum, & Sextum tomos super Ius Ciuile vniuersum, necnon tractatum de Clauium potestate, & denique Canonicarum quæstionum libros quinque, ad publicam omnium, & præsertim Iuris studiosorum vtilitatem, & commoditatem imprimi facere intendat, in quibus componendis multum laboris, & expensarum impendit. Verum dubitat ne alij ex alieno labore lucrum quærentes volumina, tractatus, & opera huiusmodi, tàm edita, quàm edenda imprimere, seu reimprimere præsumant in magnum sui præiuditium. Nos idcircò prædicti Augustini indemnitati, vt par est, hac in parte prouidere, eumque intuitu, & contemplatione tot laborum specialis gratiæ fauore prosequi volentes, & à quibusuis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, alijsque ecclesiasticis sententijs, censuris, & pœnis à Iure, vel ab homine quauis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existat, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harū serie absoluentes, & absolutum fore censentes, MOTV PROPRIO non ad ipsius Augustini, vel alterius pro eo super hoc nobis oblatæ petitionis instantiam, sed ex mera voluntate, & certa scientia nostra, deque Apostolicæ potestatis plenitudine eidem Augustino pro se, & hæredibus, ac successoribus suis quibuscunque, vt ad viginti annos quoad iam edita à data præsentium, quo vero ad alia supra expressa, dummodo tamen prius iuxta formam Sacri Concilij Tridentini examinata, & approbata fuerint, edenda in lucem opera ab eorum etiam cum annotationibus, & additionibus impressione numerandos, nemo prorsus tàm in Statu Ecclesiastico mediate, vel immediate subiectus, quàm etiam citra, vel vltra Montes existens prædicta omnia, & singula volumina, tractatus, & opera in toto, vel in parte etiam cum aditionibus, vel annotationibns, aut aliàs quouis modo sine speciali dicti Augustini, eiusq; hæredum, & successorum eorundem, vel ab eis ius habentium, licentia in scriptis habita imprimere, seu reimprimere, aut ab alijs imprimi, seu reimprimi facere, aut impressa, seu reimpressa vendere, vel venalia habere, proponere, aut aliàs edere, vel euulgare, aut etiam pro vsu proprio habere, vel tenere possit auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus, & indulgemus. Inhibentes propterea omnibus, & singulis typographis, bibliopolis, & librorum impressoribus, alijsq; quibusuis personis quauis auctoritate, licentia, & facultate fulgentibus, tàm in Statu Ecclesiastico mediate, vel immediate subiectis, quàm etiam citra, & vltra Montes existentibus sub excommunicationis, à qua contrauenientes nisi à Romano Pontifice præterquàm in mortis articulo constituti, absolui nequeant, & quingentorum Ducatorum auri de Camera, & amissionis librorum pœnis, toties quoties contrauentum fuerit, ipso facto, & absque declaratione vlla incurrendis pro vna Augustino, eiusque hæredibus, & successoribus prædictis, ac Ius ab eis habentibus huiusmodi, pro altera vero Cameræ nostræ Apostolicæ applicandis, & irremissibiliter exigendis ne durante tēpore viginti annorum vt supra computandorum huiusmodi tractatus, volumina, seu opera, aut eorum quoduis, in toto, vel in parte, etiam cum additionibus, & annotationibus, aut aliàs quouismodo, seu mutato titulo absque speciali Augustini, eiusque hæredum, & successorum, vel ab eis ius habentium prædictorum licentia in scriptis habita imprimere, seu reimprimere, vel imprimi, seu reimprimi facere, aut venalia habere, proponere, seu aliàs edere, vel euulgare, seu quouis modo clam, vel palam distrahere, aut pro vsu proprio tenere quoquomodo audeant, seu præsumant. Mandantes insuper vniuersis, atque etiam singulis Legatis, & Vicelegatis dictæ Sedis, eiusque ditionis Gubernatoribus, & alijs Iustitiæ ministris, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis vbique existentibus, vt quoties pro Augustini, ac hæredum, & successorum, iusque ab eis habentium prædictorum parte requisiti fuerint, vel eorum aliquis requisitus fuerit illis efficacis defensionis præsidio assistentes præmissa omnia ad omnem Augustini, & hæredum, ac successorum, iusque ab eis habentium prædictorum requisitione contra inobedientes, & rebelles pœnas prædictas irremissibili-

sibiliter exequantur, implorato, si opus fuerit, auxilio brachij secularis. Non obstantibus quibusuis constitutionibus, ordinationibus, statutis, & consuetudinibus, etiam Iuramentis, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, priuilegijs quoque, indultis, & litteris Apostolicis sub quibuscunque tenoribus, & forma, ac cum quibuscunque clausulis, & decretis in contrarium forsan quomodolibet concessis, approbatis, & innouatis; quibus omnibus, etiamsi pro eorum sufficienti derogatione de illis, eorumq. totis tenoribus specialis, specifica, indiuidua, & expressa, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hæc seruanda foret, ipsis aliàs in suo robore permansuris hac vice dumtaxat harum serie specialiter, & expresse MOTV SIMILI DEROGAMVS, cæterisq. contrarijs quibuscunque. Et quia difficile foret præsentes litteras ad quælibet loca deferri. Volumus autem, & similiter Apostolica Auctoritate decernimus, quod illarum transumptis, etiam in ipsis voluminibus, & operibus, ac eorum quouis impressis, eadem in iudicio, & extra illud fides vbique adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam nostræ absolutionis, concessionis, indulti, inhibitionis, mandati, & derogationis, voluntatis, & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud S. Mariam Maiorem Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo sexcentesimo vigesimo sexto, quintodecimo Kalendas Septembris, Pontificatus Nostri Anno Quarto.

Locus ✠ sigilli Plumbei.

Registr. lib. 1. fol. 4.

APPROBATIO OPERIS.

Imprimatur, si videbitur Reuerendissimo P. Magistro Sacri Palatij Apostolici.

A. Episc. Hieracen. Vicesg.

Ego Felix Contelorius I.V. & Sacræ Theologiæ Doctor de mandato Reuerendissimi P.F. Nicolai Rodulfij Sacri Apostolici Palatij Magistri perlegi has selectas Iuris Canonici Interpretationes addendas Collectaneis Doctorum super quinque priores Decretalium Libros, Auctore Augustino Barbosa I. V. D. Lusitano, &c. nihilq. in eis, quod Fidei Catholicæ, aut bonis moribus aduersetur, inueni, & ideo typis mandari posse censeo; in quorum fidem me propria manu subscripsi, in Vrbe hac die 4. Iunij 1626.

Felix Contelorius manu propria.

Imprimatur.

Fr. Antoninus Phœbæus Magister, & Socius Reuerendiss. P. Fr. Nicolai Rodulfii Ord. Prædicatorum, Sacri, & Apostolici Palatij Magistri.

INDEX CAPITVLORVM,
QVAE IN HIS SELECTIS INTERPRETATIONIBVS CONTINENTVR, ET DECLARANTVR.

A.

C

Consue-

Feudis

Cap. Cu-

Cap. De

594

INDEX CAPITVLORVM.

Cap. Ne-

INDEX CAPITVLORVM.

FINIS.

ADDITIONES AVGVSTINI BARBOSAE I. V. D. LVSITANI, ET PROTHONOTARII APOST.

Ad Primum, & Secundum Tomum Collect. super quinque priores Decretalium Libros.

In quibus quamplures Doctorum ad ipsas Decretales selectæ interpretationes & in inclyta Conimbricensi Academia communiter receptæ referuntur, nouaq; methodo declarantur.

Ad Lib. I. Tit. I. De Summa Trinitate, & Fide Catholica.

CAP. FIRMITER. I. §. *vna* post *num.* 17. ibi, [*& hoc vtique &c.*] Probat hic tex.in cõcessione Clauium Apostolis à Christo Domino facta datam fuisse Sacerdotibus potestatem cõsecrandi, & conficiendi Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramẽtum,& definit Trid.*sess.5. de reform. c.2.& sess.23.c.* 1. multis comprobat Card. Bellar. *tom.2. de Sacramento Eucharistia lib.4. c.16.*Soar. *tom.3. disp. 2.sect 1.* Viuald. *in candelabro aureo de Sacram. Eucharist. n.55.* Sed difficultatem facit quia potestas Clauium est ligandi & soluẽdi, vt definiunt Magist.*in 4.dist.18.*quem sequuntur Scholastici omnes, S.Thom.*ad 3.p.q.17.art.2.* originaliter sumentes ex D.Hieron.*in gloss.6.Matth.16.* & eandem definitionem tradit summus Pont.*in Extrauag. quia quorundam, col. 4. de verbor. signif.* Ioan.xxij. Plane Sacerdos conficiens hoc Sacrosanctum Sacramentum,non ligat, nec soluit; sentiunt difficultatẽ Victor.*de Clauibus n.7.*Sot. *in 4.d.20. q.1.vers.quo circa*,ex quorum mente aduerte inter nobilissimos huius Sacramenti effectus illũ esse cõferẽdi gratiã, Cõc.Trid.*sess.13.de sanctis.Euchar. Sacram.cap.2.& can.5*.comprobat ex D.Thom.late Sot.*in 4.dist.11.q.2.art. 4. cum seqq.* & alij de quibus Viuald. *in candelabro de Sacram. Euchar. n. 162.* Aduerte deinde quod quemadmodum clauis materialis, ita & spiritualis actus proprius, & adæquatus est aperire, & claudere, remouere, vel ponere impedimentum, vt pateat, vel ne pateat aditus, hæc ita ligandi nomine in clauibus potestas claudendi, nomine verò soluendi potestas aperiendi significatur, idque idiomate Hebraico, quo Christus Dominus vtebatur,esse certissimũ, & notare omnes Isaiæ expositores scribit Bañes *in 2. 2. Diui Thomæ q.1.art.1.dub.4. versic.4. vero partic.* Cum ergo constet per Sacramentum hoc aperire Sacerdotem sumentibus aditum ad gratiam,gloriã, regnumq. cæleste, at ligare atq; soluere significet aditum huiusmodi aperire, iam meritò sequitur potestatem hanc sub verbis definitionis Clauium rectè comprehendi. Vnde constat impudentissimũ esse illorum errorem, qui potestatem conficiendi huiusmodi Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentũ cuilibet Christiano non Sacerdoti concedunt, contra quos post Vualden. latè scribit Sot.*in 4.dist.13. quæst.1.art.1.* & alij de quibus Viual.*vbi sup.n.55.* latè Card.Bellar.& Suar.*citatis loc.*Illud tamen non est omittendum quòd licèt conficere solius sit Sacerdotis, ministrare tamen Sanguinem ex officio, Panem verò certis casibus ad Diaconum pertinere notat glos. *in cap. Diacono 93. dist.* recepta ex Victor.*de Sacramentis n.89.* Sot. *in 4. dist.1.quæst.2. art.3.*ex D. Thoma Duran.& alijs comprobant Viual.*n.89.* Bellarmin. & Soar. *dictis locis*.

Ad Lib.I.Tit.II. de Constitut.

CAP. COGNOSCENTES. II. *n.2.* ibi, Cened. *ad Decretal. collect. 1.num. 1:* adde Cardin. Tusch. *lit. L. conclus 264. cum seq.* Alderan. Mascard. *de interp. statut. q. vlt.* Farin. *fragm.crim.p.2.lit.L.n.25.cum multis seqq.*Magon. Lucensi *decis.88.*Ruin.*cons.76. n.10. vol.5.* nouissimè Octau.Glorit.*resp.7.n.26.& 27.* vbi cũ Magon. *d.decis.88.n.3.* dicit legem non extendi ad præterita iam perfecta, & non expectãtia perfectionem de futuro,quod quidẽ ampliat cum Menoch. *cons.240. n.2. & 4.& cons. 499. n.21.* etiamsi effectus actus præteriti adhuc pendeat, licet aliàs secus quando actus de præterito expectat perfectionem de futuro,ad notata per glos.*verbo possessum in Clem.2. de ætate,& qualit.*Felin. *in cap.vlt.n.11.in 5.fallent. inf.hoc tit.* Magon. *d. decis.88. n.12.* Hieron. Gabr. *cons.42.vol.2.*Honded.*cons.16. n.19.& seq. vol.1.*

Ibid.*n.3.* in fine,adde Alderan.Mascard. *de generali statut. interp. concl.13. n. 41.* Cardin. Tusch. *d.lit.L.concl.264.n.45.& concl.265.n.4.*late Farin. *d.lit.L.n.51.cum multis seqq.*vbi conclusionem firmat

mat quod lex, constitutio, seu statutum Iuris antiqui declaratoria trahitur nō solum ad futura, sed etiā ad præterita, & *à n.52.* quadrupliciter limitat.

CAP. CVM ACCESSISSENT. VIII. De Personatu quod sit beneficium vide Hoied. *de incompatibil.benefic.p.1.c.9.n.2. vers. ex quo*, nouissime D.Ioan.Anton. Massobr. *in sua praxi habendi concursum ad parochiales Ecclesias vacantes, prælud.6.n.16. secundum Romanam impres.*

Ibid.*n.5. in fine.* Priuilegia namque ob non vsum amitti tenēt Felin.*in præsenti n.25.* Capic.*deci.134.* Dec. *cons.638. n.14.* Soccin. *cons.164. n.21. vol.2.* Decian.*cons.25.n.106.vol.1.* Tap.*in l.fin.p.2.cap.1. nu.5. ff. de constit. Princip.* nisi ob benemerita sint concessa, Tap.*vbi prox. n.8.* Hieron.Gabr.*cons.151. n.11.vol.2.* Surd.*cons.419.n.30.* Beret.*cons.13.n.10.* Bardel.*cons.22.n.38.*

Ibid.*n.7.* ibi, *Clem. 2. de iud.* Renunciatio enim priuilegij est stricti Iuris, & ideo solū trahitur ad expressa, Alex.*cons.115.n.1.vol.5.* Surd.*cons.262.n.72.*

CAP. CVM M. IX. *n.10.* ibi, *quæst.1.* & nouissime Ioan. Anton. Massob. *in sua praxi habendi concursum præl.19.secundum Romanam impres.* vbi quid sit præbēda, & quotuplex sit ostendit, & *dub.1.* quod Canonia, & præbenda differunt origine, & effectu, *& dub.2.* quod Canonicus ante adeptā præbendā dr̄ canonicus in herba, seu in aere, & quod tñ recipit distributiones quotidianas, & vocem habet in Capitulo, potestq. eligere, & esse delegatus Papę.

Ibid.*n.3. in fine.* Nomen enim, prouentus, generale est ad omnem redditum vndecunque obueniētem *l.annonam ff.de extraordin.crimin.* Monet.*de decimis cap.9.n.78.* etiam ex facto hominis, vt funeralia, oblationes, vel quæ ex sigillo, aut similibus obueniunt Boer.*d.decis.224.n.5.* Gutier.*cons.8.n.3.* quia nomen redditus, & prouentus idem importāt Rip.*in præsenti. n.14.* Molign. *tract.de appell.verb. signif.n.943.* quicquid aliud tenuerint Rebuff.*ad l. frugem, vers.prouentus, ff. de verb signif.* Surd.*cons. 162.n.1.* & ideo prouentuum Ecclesiasticorum nomine absolute & simpliciter prolato veniunt distributiones quotidianæ, vt aperte decidit Bonif.VIII. *in Extrauag. vnic. de decimis inter communes*, at nomine prouentuum beneficij quotidianæ distributiones non cōtinentur, quia immediate à beneficio non proueniūt, sed ratione laboris, & operæ in Ecclesiæ seruitio impēsæ, vt per Rip. *hic n.16.* Molign. *d.n.943.* Monet.*de distribut.quotid.par.1. q.7.n.7.*

Ibid.*n.16. in fine.* An autem distributiones quotidianæ debeantur Canonicis supranumerarijs non leuis est controuersia, pro qua sedanda plures casus distinguit Menoch. *cons.1179.n.7.* & regulam cum limitationibus ponit Monet.*de distrib. quotid. p.2.quæst.1.n.4.concl.3.* Breuiter tamē (circūscripta consuetudine cuiusq. Ecclesiæ, quæ primas in hac re sibi vendicat partes Franc.Marc.qui alios cumulat, *decis.1045. n.4.p.1.* Felin.*in præs. n. 23. in fine*, Monet.*d.q.1.n.10.*) distinguēdum est, aut receptio soluit numerum, & hoc casu debentur, aut non soluit, & non debentur, nam sicut primo casu receptus ex ea receptione consequitur omnem commoditatem in Collegio, & ita commoditatem lucrandi distributiones ex rationibus bene pōderatis per Castren.*cons.170.n.2.lib.1.* ita in secundo casu nullam commoditatem consequitur, habetq. tantum ius quoddam ventosum, & hoc est totū illud, quod docuit Abb.*in cap.dilectus, n.10. prabend.* vbi clarius Anch. *n.6. & 7.* Intelligitur autem solui, vel non solui numerus, cum id verbis, vel facto declaratur, si enim verba deficiant non est existimandū receptionem factam esse animo soluendi numerum, & sic cæteris iam receptis præiudicandi, Castren. *d.cons.170.sub n.2.in vlt.col.vers. præterea non videtur.* Ad coniecturam ergo facti recurrendum est, quæ in assignatione loci in choro, & in stallatione in Capitulo consistit, tunc enim demū habetur pro Canonico, etiam quoad distributiones quotidianas, nec aliter reputatur possessor, ita eleganter consuluit Castr.*cons.365.n.3. lib.1.* nisi forte in eo etiā actu declarasset Capitulum se non intendere frangere numerum, sed eum tanquam simplicem supranumerarium habere, quia tunc censeretur illi dumtaxat constituere quoddam ius extraordinarium, Abb.*in præsenti sub n.31. vers.aut Canonici*, quem sequitur Felin.*hic n.23. vers. hanc conclusionem limita*; & idem dicendum est, in recepto de mandato Papæ, nisi visum fuisset recipi cum plenitudine Iuris Canonicalis, vt Abb. & Felin. docuerunt locis proximè citatis, & Butr. *hic sub nu.66. vers.ego autem*, Franc.Marc.*decis.1045.n.8.* & ideo inoleuit stylus semper hanc clausulam apponendi, prout aduertit Staphil. *de expectat. sub n.38. vers. & quod dictum est de distributionibus.*

CAP. ECCLESIA S. MARIAE. X. *n.11. in fine.* adde. Valet enim consuetudo secundū aliquos per quam in certo casu clericus subijcitur foro Iudicis laici, Cou.*d.cap.31.sub n.5.* Clar.*q.36. n.2.* Aufrer.*de potest. Iudic. laici reg. 1. fallent. 12*, Decian.*tract.crimin.tom.1.lib.4.c.9. n.139. cū seq.* Farin.*in praxi crimin.q.8.sub n.3. in fine*, Carol.de Grassis *de effectib.clerical. effectu 1.n.388.* Io.Frāc. à Ponte *decis.9.n.4.* Steph.Gratian.*discept.forens.c. 340.n.39.* Cened.*practic.& canon.q.lib.1.q.4. n.3.*

Ibid.*n.19.* ibi, Farin.*in praxi crimin.q.8.n.2.* adde Vant.*de nullitat. tit. ex defectu citat. num. 101.* Ambrosin.*de immunit.Eccles.c.10. num.4.* Mastril. *decis.159.* Burg.*in tract.de laudem.in 3.p. inspect.1. n.4.& in tract.de modo procedendi ex abrupto sent. 1.q.65.n.55.* Carol. de Grassis *dicto effectu 1. n.2. cum seq.* Cened.*d.q.4.in princip.*

Ibid.*n.36.* ibi, *fol.150.* adde Paris. *cons.89. nu.58. vol.1.* Dec.*cons.403. n.19.* Vant. *de nullitat. tit. ex defectu potestat.n.36.* Capic.*decis.69.n.35.* nouissime Octau.Glorit.*resp.6. n.96.*

CAP. EX LITTERIS. XI. *n.3.in princip.* Et stylus, seu vsus Sacri Apost.Palatij legis vim obtinet, Rot.*decis.2.de appellat. in nouis*, & *decis. 16. de consuet.in antiq.* Mandos.ad *reg. de annali q. 65. sub n.2.ad med.vers.& licet Rotæ, & q.67. ad fin.* Sanctarel.*var.resolut. q.42. n.9.* nisi aliud particularis consuetudo, aut lex loci suadeat, vt declarat Menoch.*cons.51. n.36.* cuius rei ea est ratio qđ stylus huiusmodi perpetuò innititur Iuri cōi, vt tradit Specul. *de appell.§.3.n.3.* & ideo in opinionū conflictu ipsa Rota eā opinionē sequi cōsueuit, quā aliàs semel Curia fuit amplexa, vt *in rec.p.2.dec.656.n.2*

Ad

Ad Lib. I. Tit. III. de Rescriptis.

CAP. SI QVANDO. V. *post n.2.* in tex. ibi [*rationabilē causā &c.*] Collige ex tex. executorē supersedentē in executione alicuius rei teneri rescribere ad illū, à quo executio delegata est, eidéq. ostendere rationem: propter quam in executione non procedit; idem colligitur ex *auth. de mandatis Principum §. deinde competens, collat. 1. & in auth. vt nulli Iudicum §. & hoc, collat. 9.* facit tex. *in cap. pastoralis. 8. de fide instrumentorum,* tradunt omnes in præsēti, *et in c. cū teneamur, infra de prebēdis, gl. vlt. in c. 2. de filijs presbyterorum,* post alios Palat. *de beneficijs in Curia vacan. §. 4. cū seqq.* Siluest. *verbo obedientia. n. 5.* Soar. *alleg. 12. n. 50.* Couar. *practicarum. c. 35. n. final. & in reg. peccatū p. 1. in prin. n. 5.* Padil. *in l. causas n. 4. C. de transactionibus,* Cened. *in Decretal. collect. 3.* Nec obstat tex. *in c. de catero de sententia, & re iudicata,* quia respondetur quod licet in illius specie ab executore, de quo ibi, referātur exceptiones à parte opposita ad ipsum delegantem vt per eūdem terminentur, id tā non tollit quominus possit & teneatur considerās rem rescribere delegāti si intelligat in executione sibi cōmissa dari iniustitiā, imminere scandalū, vel malū aliquod contrà bonū publicū, exponendo eidem causam rationabilem, per quam mouetur delegantem certiorem reddere, vt ille vel malū reuocet, vel per secundam iussionem iubeat fieri executionem. Nec etiā obstat q tex. in præsenti agere videtur de mādato in quo aliquid suppressum, aut expressum non fuit, patet ex fine illius, ibi, praua insinuatione suggestum, idq. in specie apertè supponit Glos. & omnes in præsenti, constat autem executorem, ad quem dirigitur rescriptū subreptitiū, posse, & debere pronunciare illud esse omnino irritum, & in totū reijcere, nec teneri causam ob quam nō exequitur, exprimere, seu reddere delegāti, vt probat *tex. in c. rescripta 22. q. 2. & in c. super litteris 20. in fin. hoc tit.* quia respondetur quod verba illa huius tex. ibi, praua insinuatione suggestum, non euincūt tex. agere de rescripto subreptitio, quod ad partis petitionem emanare solet, iuxtà reg. tex. *in d. c. super litteris,* eo quod tex. hic loquitur absolutè de rescripto, patet ex principio, ibi, si quando aliqua, &c. quia in initio tex. necessario supponit validitatem rescripti de quo agit, & super quo vult vt rescribatur, prout manifestè colligitur ex fine illius, ibi, patienter sustinebimus, &c. Quæ quidem patientia necessariò supponit mandatum mero iure validum, alias enim diceretur simpliciter ne mandatum exequeretur, iuxta tex. *in c. ad aures, infra hoc tit.* Ad eundem modum intelligendus est tex. in dicto *c. cū teneamur* ibi, nisi forte &c. iūctis inferioribus verbis ibi, æquanimiter sustinemus, &c. vt procedat in terminis habilibus, & ita agat de mandato valido secundum Iuris rigorem, veluti quia absque partis petitione vel licèt cum illa valida tā, & sine subreptione pp aliquam clausulam, vel modum legitimū per quā secundum Iuris subreptio tollitur, Pōtifex mandauit cōferri beneficiū habenti aliud sufficiēs, de quo mentio facta non est, cui tā sine scādalo prouideri nō poterat; iuxta quæ explicabis tex. in præsenti locū habere siue ad partis petitionē, siue absq. illa motu proprio mandatū exequi iubeatur, siquidem in vtroque casu procedit ratio supradicta.

Ibid *post n. 3.* In tex. ibi. [*quæ animum tuū exasperare videntur.*] Hæc verba nō satis verificātur in sola iniustitia mandati, quā ordinarius ex priuata sciā cognouerit, sed videntur requirere, & præsupponere graue aliquod scandalū, vt *in d. c. cū teneamur, de prebēdis,* vel notabile malū, præsertim publicum, itaut maius damnū timeatur ex mandati executione, quā sit bonum ex ea prætensum, idq. nō ita contingere videtur in terminis *c. pastoralis §. quia vero, de officio delegati,* vbi sola proponitur iniustitia quā Ordinarius ex priuata sciā nouerat. Deinde dici pōt tex. *in d. §. quia vero* nō cogere Ordinariū, vt præcise exequatur, nec excludere, qn potius admittere rescribendi facultatē cōcessam in hoc tex. idq. satis colligitur ex vlt. verbis *d. §. quia vero,* ibi, nisi apud eū, &c. nā dū Ordinarius in hoc tex. rescribit, & superiorē certiorem reddit, conatur, & prætendit apud illum eximere se ab hmōdi executionis onere.

Ibid. in eod. tex. ibi [*quare adimplere non possis.*] Dubium est verū rescribens, & differens executionem mandati incurrat pœnā, vel censurā in eodem mandato appositā? Pro parte affirmatiua faciunt verba huius tex. dū dicunt posse suspendi executionem qn rescriptum est subreptitium, patet ibi, quia patienter sustinebimus si non feceris, quod praua nobis fuerit insinuatione suggestum, quibus verbis Pōtifex ita solum admittit impunitatem si cōstiterit rescriptum subreptitium fuisse, ac proinde alio casu, licet iusta causa differendi executionem proponatur, pœna incurretur si executio mādati retardetur. In contrariū est tex. *in c. cū teneamur, de praben. lib. 6.* ibi, aut si non pōt &c. quæ verba alternatiue prolata respectu præcedentium procedunt in mandato de prouidendo, quod subreptitium nō est, & tā tex. impunitatem concedit, patet ibi, æquanimiter sustinemus, & ita hanc opinionē tenuit Abb. *n. 2.* Zabar. *q. 1.* Rip. *n. 17.* & alij in præsenti, Marant. *disp. 1. n. 19.* Pro quibus facit quia rescribēs procedit legis auctoritate ex *d. c. cū teneamur,* ac subinde succedit reg. tex. *in c. qui peccat 23. q. 4.* insuper licet nō exequatur nihilominus tā dr obtēperare rescribēdo, prout aduertit Perez *l. 1. tit. 12. lib. 3. Ordin.*

CAP. EAM TE. VII. *n. 7.* ibi, *n. 4.* Filliuc. *to. 3. tract. 41. c. 1. n. 18. vers. sextum.*

Ibid. ibi, decisionem, adde Filliuc. *d. tract. 41. c. 6. n. 53.* Monet. *de distribut. quotid. p. 2. q. 4. à nu. 6.* vbi *n. 16.* post Bald. Card. Dec. Viui. Duen. Cou. contra Roch. de Curte resoluit indubitatum omnino esse, quod vbi adsit hac de re consuetudo, is, qui obtinet dignitatem, & canonicatū ex dispensatione in vna, & eadem Ecclesia, duplices habebit distributiones, & *n. 18.* tenet ad inducendam hanc consuetudinem, cum non sit contra Ius, sed solum præter, requiri dumtaxat spatium decem annorum.

CAP. CVM ADEO. XVII. *n. 7. in fine*, adde nouissime Io. Ant. Massob. *in sua praxi habendi concursum pralud. 20. secundum Roman. impres.*

Ibid. *n. 14.* ibi, *alleg. 19. n. 13.* adde Filliuc. *tom. 3. tract. 41. cap. 7. n. 19.*

CAP. PASTORALIS. XIV. *post nu. 4.*

In tex. ibi [*super nō expressis, &c.*] Hæc verba, iunctis alijs ibi (ante personarū, vel rerū expressionē) aperte probant decisionem huius §. *in vers. nos igitur*, ac subinde reg. *tex in c. 1 sup. hoc tit. & regulā generi, de regulis Iuris lib. 6.* nō procedere postquā virtute generalis mandati facta est expressio personarum, & rerum per quam generalitas illa specificatur, & ad certas species redigitur, & perinde est ac si super eisdē personis, & rebus expressis rescripta specialiter emanarent, arg. *l. cum incertus 13. de legat. 1.* notat *glos. verbo chorum vers. contrarium in c. 2. hoc tit. lib. 6.* idq. satis obseruāt omnes in præsenti, *glos. vlt.* in princ. ibi, ita tamen &c. Dec. *n. 5. in fine*, Beroi. *45. ad fi.* Rip. *61. cum seq.* & alij *in d. c. 1.* Butr. *notab. 2.* Imol. *in princ. per tex ibi in c. cum dilecta inf. eod.* ex quorum mente reg. *d. c. 1.* & similiū tantummodo locum habet vbi proponitur mandatum generale sub quo plura comprehenduntur, nō vero vbi multa insimul in eodē mādato specialiter exprimūtur, vt satis innuit tex. in præsenti, iuuat *l. 2. ff. de legatis 2. & l. scire debemus 29. ff. de verborū.*

CAP. SVPER LITTERIS. XX. *nu. 19. in fine.* Et quia dolus regulariter non præsumitur, ideo allegantem oportet illum probare *l. quoties §. qui dolo ff. de probat. l. dolum C. de dolo*, Grammat. *deci. 60. n. 6.* Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib. 2. tit. 7. n. 1.* Masc. *de probat. concl. 532.* Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præs. 3. n. 14.* Honded. *cons. 100. n. 32. vol. 2.*

CAP. RODVLPHVS. XXXV. in tex. ibi [*& quosdam alios Sagien diœcesis*] Per hæc verba tenebat olim D. Michael à Costa in lectura Salamantina suæ Cathedræ Vespertinæ, prout eū refert Nicol. Garc. *de benef. p. 1. c. vlt. nu. 79.* appellatione diœcesis non venire homines ciuitatis, non quia rescriptū ad lites esset odiosum, & restringendū (vt supra præsupponebatur) sed quia præcesserat in eodē rescripto mētio ciuitatis, per illa verba, cōtra Episcopum Sagien, & proinde in dictis verbis generalibus postea sequutis nō potuit iterum includi ciuitas *ad l. doli causa ff. de verb. oblig. & l. sanctio legum ff. de pœnis*. Sed his non obstantibus verior est cōis supra relata *n. 5.* nam ista D. Michaelis Costæ ratio solum cōuincebat, quod per clausulā generalem non possit conueniri alias Eps Sagien, de quo specialis mentio præcesserat, non tñ quod nō possint conueniri alij ciuitatis, cū de eis nō esset facta specialis mentio, & hic mētio facta de ciuitate, & diœcesi est indirecta, & in obliquo, ita Nicol. Garc. loco citato, qui in *addit.* asserit sibi non placere intellectum D. Sahag. *in c. super litteris n. 29. sup. hoc tit.* dicentis ex illo indiuiduo, Epi Sagien. in rescripto expressi non posse conueniri alium Sagien præter Epum iuxta *l. hæres 98. §. 1. ff. de legatis 3. & l. 1. §. item si duæ ff. de auro & arg. legato* vbi probatur quod si nominentur aliqua indiuidua speciei cōtentæ sub genere ad alia, in eadem specie contenta nō porrigitur illud genus, quem etiā intellectum videtur idem Sahag. tradere *in c. 1. de offic. deleg. nu. 24.* Conuincitur enim iste intellectus qm̄ in *d. l. hæres §. 1. & in d. l. 1. §. item si duæ*, ideo in legato facto alicui de duabus statuis marmoreis, & de omni marmore non comprehenduntur aliæ statuæ marmoreæ præter duas, quia vt inquit Iureconsl. *in d. §. 1.* duas statuas legando potest videri non putasse in marmore se statuas legasse, quæ ratio cessat in casu huius tex. vbi fuit nominatus Eps Sagien in litteris & commissione, quia contra cum in particulari fuerunt impetratæ, & ideo dicta nominatio, & expressio non erat superflua, si rescriptū fuisset impetratum contra eum, & quosdam alios Sagien ciuitatis, maxime quod Episcopus propter suam dignitatem, & præeminentiam non videretur venire in clausula generali, arg. *cap. si des, hoc tit.*

CAP. MANDATVM. XXXVIII. *n. 5.* ibi, *n. 1.* Mens enim Principis debet attendi, cui verba ipsa rescripti, seu mandati cedunt, Bald. *in cap. 2. col. fin. sup. hoc tit* Soccin. *cons. 59. n. 4. vol. 1.* Becc. *cons. 74.* Surd. *decis. 268. in fine.*

CAP. AB EXCOMMVNICATO. XLI. *nu. 2.* ibi, *reg. 219.* adde Sfor. Odd. *de in integ. rest. p. 1. q. 8. n. 61.* Mascard. *de prob. concl. 637. n. 3. & concl. 879. n. 40.* Menoch. *de præsump. lib. 6. præs. 23. n. 32.* Car. Tusch. *verbo ignorantia concl. 22. n. 1. & 10. & conclus. 23. n. 25.* plura Iura & Doctores in idem refert Farin. *fragment. crimin. p. 2. lit. I. n. 207.*

Ibid. ibi, nisi factum sit implicatum, & intricatū, adde Soccin. *reg. 175. fallent. 3.* Gail. *lib. 2. obser. 48. n. 207. vers. idem si factū*, Mascar. *d. concl. 637. n. 24. & concl. 879. n. 45.* Menoch. *d. præs. 23. nu. 41.* Card. Tusch. *d. verbo ignorantia concl. 15. n. 4.* quos quidē, aliosq. plures refert Farin. *d. lit. I. n. 211.* vbi *n. 212.* resoluit ignorantiam etiam in facto proprio, & non scientiā præsumi in illo, qui multis negotijs implicatus est, & allegat post alios Marant. *in rep. l. is pōt n. 227. limit. 5. ff. de acquir. hæred.* Honded. *cons. 55. n. 57. & 58. lib. 1.* Masc. *d. concl. 879. n. 53.* Menoc. *d. præs. 23. n. 47.* Car. Thus. *d. verb. Ignor. cōcl. 15. à n. 1.*

Ad Lib. I. Tit. IV. de Consuetudine.

CAP. CVM OLIM. VI. *n. 7.* ibi, vt per, adde *gl. verbo oēs in c. 1. 22. dist.* recepta per Mandos. *de sign. gratiæ tit. exactiones in 1. col. vers. pro noua erectione*, Imol. *in præsenti n. 1.* Rom. *in l. imperium sub n. 2. vers. item potestatem interponendi auctoritatem ff. de iurisd. omnium iudic.* Felin. *in c. cū accessissent à n. 14. sup. de constit.* vbi quod Episcopus potest antiquam dignitatem restaurare si accedat Capituli consensus, & cōgrua dos reassignetur, Præpos. *d. c. 1. col. 2. vers. si quæritur*, sub distinctione Io. Ant. Massobr. *in sua praxi habendi concursum præl. 21. dub. vnic. nu. 12 secundum Roman. impres.*

CAP. CONSVETVDINES. I. *post n. 3.* Verū contra illud quod principaliter ex hoc tex. colligūt Doctores videlicet consuetudines Ecclesijs onerosas non valere, obstat quod cōsuetudo, quæ decimas personales, & aliquando prædiales, primitias, & oblationes, vel quæ in simplicibus beneficijs residēdi necessitatem tollit, Ecclesijs onerosa est, & tamen passim Iure & praxi admittitur, sicut etiam valet illa, de qua *in cap. relatum 12. versic. licet, de testamentis*, quæ tamen onerosa est. Accedit quòd tex. hic *verbo remittere* videtur supponere huiusmodi consuetudines valere quousque à Pontifice remittantur, priuatio enim supponit habitum. Et denique quia si aduertas ad originale huius

ius tex. apud D. Greg. *lib. 1. Epist. 64.* docet ex honestate decere ipsum Pontificem sui consideratione, idest suo respectu, Ecclesijs onerosas consuetudines remittere, idest gratiam facere, vel illis renunciare, argum. *l. quidam 6. in princ. versic. nemo ff. de administr. tut.* & ita agit D. Greg. de remissione illarum consuetudinum, quæ Ecclesias grauant absque vlla iusta causa publicæ vtilitatis, & subditorũ, cuiusmodi erat consuetudo mittendi xenia ad Romanum Pont. de qua Greg. eo in loco, quæ tamen licet Ecclesijs onerosa, approbatur illic quatenus respicit clericos, quibus xenia ex consuetudine mittebãtur, vnde ex mente D. Greg. vbi supra & Gregorij IX. textũ huiusmodi in initio huius tituli collocantis, dici potest non esse indulgendum quinimmo obuiandum consuetudibus, quas constat directè & principaliter induci in grauamen Ecclesiarum, vt satis colligitur ex tex. ibi, inducere noscuntur, quæ verba propriè de inductione directe principali, & nota intelligi debent: sic sanè non agit is tex. de consuetudine, quæ ex iusta aliqua causa directè & principaliter inducitur in bonum commune, quamuis secundariò & in consequentiam inferat grauamen Ecclesijs. Accedit quòd propriè & simpliciter loquendo grauamen magis refertur ad iniustũ, quàm ad iustum, quia iuste faciens non dicitur grauare *cap. pastoralis, in fine principij, de appellat.* Iuuat quod consuetudo grauamen inferens, vel grauosa Ecclesijs illa tantum dici debet, quæ principaliter grauat, & per contrariũ fauorabilis, quæ principaliter fauet bono publico, licèt in consequentiã grauet, argumento tex. vbi notant omnes, *in l. qui exceptionem ff. de cõdictione indebiti,* resoluit Tiraq. *de retractu tit. 1. §. 30. glos. 1. à n. 5.* Molin. *de primogenijs lib. 1. cap. 18. a. n. 2.*

CAP. CVM VENERABILIS. VII. post *n. 2.* Notatur ad hoc quod consuetudo admittens vt quis electus ante confirmationem administret quæ sunt muneris illius officij, vel Prælaturæ, ad quam est electus, tãquam Sacris Canonibus inimica non est seruanda, immo potius extirpanda, vt per Azor. *Instit. Moral. p. 2. lib. 6. cap. 16. §. ad quam pœnam,* Castellin. *in tract. de elect. c. 1. n. 19.*

CAP. CVM DILECTVS. VIII. *n. 9. in fine.* Et est tanti effectus hæc consuetudo interpretatiua quod ex vnico actu inducitur, nec oportet esse præscriptam, Aym. Crauet. *cons. 201. n. 12.* Menoch. *de arbit. casu 83. n. 10.* à Ponte *cons. 51. n. 28. & 29.* Alex. *cons. 8. n. 7. vol. 6.* Socc. *cons. 111. n. 5. vol. 1.* Cou. *lib. 3. var. c. 19. n. 74.* Natt. *cons. 406. n. 26.* Barz. *dec. 58. n. 6.* Fontanel. *de pactis nupt. clausul. 1. n. 33.*

Ibid. *n. 16. in princ.* ibi, *nu. 9.* adde Paris. *cons. 31. n. 14. vol. 1. & cons. 10. nu. 14. vol. 4.* Octau. Glorit. *resp. 1. p. 1. n. 50.*

Ibid. *n. 21. in fine.* Beroi. *cons. 27. n. 11. vol. 2.* Paris. *consil. 151. n. 20. vol. 3.* Roland. *cons. 27. n. 13. & 14. & cons. 99. n. 25. vol. 4.* Menoch. *cons. 107. nu. 22. & seq.* Octau. Glorit. *resp. 1. p. 3. n. 252.*

CAP. CVM CONSVETVDINIS. IX. *n. 2. in fine,* adde, glos. *verbo statutum in cap. 2. de verb. significat. lib. 6.* Calder. *cons. 2. n. 2. de constitut.* Butr. *in cap. constitutus n. 25. de rescript.* qui tamen facit differentiã inter Capitulum Cathedralis, & alia Capitula Collegiatarũ inferiorum, Abb. *in cap. cum accessissent n. 4. &* ibi Dec. *n. 8. sup. de constit.* bene Monet. *de distribut. quotidian. p. 2. q. 13. n. 23.* Et vbi accedit Episcopi consensus potest statuere etiã circa ardua & cõcernentia vniuersalẽ Ecclesiæ statum, vt notãt Doctores *in d. c. cum omnes,* & tradit etiam Felin. *in cap. edoceri n. 3. & 4. sup. de rescrip.* Capr. *reg. 9. n. 1.* Cæsar de Grass. *decis. 4. n. 4. de his, quæ fiunt à maiori parte Capituli,* Seraphin. *decis. 1447. n. 1. & 2.* & fuit dictum *in Paduana Sedilium 26. Ianuar. 1618.* vbi etiam fuit animaduersum cõsensum Episcopi hoc casu colligi ex scientia, & ipsius tolerantia, omnis enim iurisdictio moratur in ipso Capitulo, & ab eo in membra illius diffunditur, vt per doctrinam Innoc. respondit Rot. *in Seguntina præsidentiæ 21. Febr. 1611.* corã R. P. D. Dunozetto. Quæ autem in proposito dicãtur ardua bene explicat Bero. *in d. c. cum omnes n. 44.*

Vnde infertur solum Capitulũ sine Episcopo non posse statuere de quotidianis distributionibus, quatenus earũ distributio attingit, aut concernit statũ vniuersalẽ Ecclesiæ, diuinaq. officia, eorumue regimen, vt aperte colligitur ex Conc. Trid. *sess. 24. de refor. c. 12. in fi.* & per eũ tradit Monet. *d. q. 13. n. 26.*

Verum Sede Episcopali vacãte poterit Capitulũ, in quo etiã residet potestas Epalis, ea statuere, quæ ad statũ Ecclesiæ pertineant, quæque durare debeãt etiam tempore Eporum succedentiũ, vt post alios late tradunt pluribus id declarantes Felin. *in d. c. cũ omnes n. 10. &* Pauin. *de potest. Capituli Sede vacan. p. 1. q. 6. per totã,* quos refert, & sequitur Monet. *d. q. 13. n. 24.* nouissime Io. Ant. Massobr. *de Synodo diœcesana c. 4. dub. 47. secundum Rom. impress.* vbi citat Bott. *in simili tract. p. 3. ampl. 7. n. 124.*

CAP. EX PARTE. X. *n. 5. in fine* adde. Et S. Aug. *ser. 28. de diuersis,* ita inquit, non solũ auarus est qui rapit aliena, sed & ille auarus est, qui cupide seruat sua, refert Gisber. Scheuic. *de Ecclesiasticorũ vita, & moribus lib. 2. c. 28. in fine.* Et quod auaritia sit radix omnium malorum, cuius suspicio ab Ecclesiasticis tollenda est, quia reddit eos odiosos, & detestabiles refert Fusc. *de visi. lib. 1. c. 32. n. 2.*

CAP. CVM TANTO. XI. *post n. 10.* Ex quorũ resolutionibus constat consuetudinem, si rationabilis & præscripta fuerit, præiudicare Iuri humano, & habere vim abrogãdi legem iustã Ciuilẽ, vel Canonicam contrariã, quæ ante consuetudinẽ obligabat, idem probat *l. de quibus 31. in fi. ff. de legib.* & habetur passim alibi. Obstat tamen quod consuetudo inducitur per actus populi contrarios legi obliganti, iuxta tex. & cõem in dicta *l. de quib. glos. vlt.* & oẽs in præsenti, & subditi sic agentes cõtra legem iustã peccãt iuxta sententiã D. Pauli *ad Rom. 13. c. violatores 25. q. 1.* ac subinde iniusta, & peccatorũ nutritiua vr̃ lex, quæ huiusmodi peccatis præstat auctoritatem inducendi consuetudinẽ, & abrogandi legẽ antea obligantem, à qua dum subditi delinquentes per consuetudinem eximuntur ex legis auctoritate per delictum, & eius continuationẽ acquirunt præmium, scilicet abrogationẽ, & exemptionẽ à vinculo legis obligantis, quod omnino absurdum videtur ex his, quæ circa legem admittentem præscriptionem cum mala fide probat tex. *cap. vlt. de præscript.*

A 3 Cui

Cui difficultati non satisfaciūt Caiet. 2. 2. q. 97. *art.3.*& post Driedon. *lib.4. de libert. Christiana pag.128.* Sarm. *de redd.4.p.c.1.n.12.col.2.* resoluentes consuetudinem posse incipere, & introduci per actus illicitos & ità cum peccato illorum, qui violant legē iustam; neque etiam Angel. *in d.l.de quibus*, vbi Ias. n. 49. post alios Aym. *de antiq. 4.p.cap. transeo, n. 16.* constituentes in consuetudine non requiri bonam fidē, quæ in præscriptione necessaria est; neque denique difficultatem tollunt Host. *in cap. 1. de treuga & pace*, Io. Andr. & alij hic, Card. & Imol. *n.5. in Clem.vlt.de ætate*, Bar. *oppos.6. in l.1. Cod. quæ sit long.consf.* Sot. *lib.1. de Iustitia q.7. ar. 2. in fine*, quorum resolutiones neque difficultate carent, neque satis Iure probantur.

Sed retenta opinione Caietani, & aliorum dici potest eos, qui consuetudinem contra legem incipiunt, peccare quidem, quia licet tex. hic & similes requirant quod consuetudo vt Iuri præiudicet rationabilis sit, nihilominus non exigunt rationem talem, quæ omnino tollat culpā violatæ legis, quam incurrunt facientes cōtrà iustam legem, sed requirunt rationem, quæ culpam extenuet, vel aliquo modo consuetudinem cohonestet, vt sic cum rationis colore incipiat & præscribatur, ac subinde ratio sufficiat ad consuetudinem inducendam, licet non sit sufficiens ad tollendam legem absque consuetudine, prout in simili iusta causa ad concedendam dispensationem dicitur illa, quæ non sufficit ad tollendam legem contra quam dispensatio conceditur. Neque obstat superius argumentum ex dicto *cap. vlt. de præscriptionibus* quia reiectis alijs responsionibus, quæ colliguntur ex Host. & supracitatis, responderi potest longam esse differentiam inter legem, quæ præscriptioni cum mala fide, & eā quæ consuetudini cum peccato incipienti auctoritatem præstat, etenim præscriptio iuxta *l. 3. ff. de vsucap.* principaliter dicitur acquisitio, & per illam ex auctoritate legis directè & principaliter tribuitur prēmium & commodum prēscribenti, qui si malam fidem habeat cum peccato, necessariò ex proprio peccato acquirit: in consuetudine verò nō ita contingit, quia consuetudo non est acquisitio neque ad acquirendum instituta, sed est ius quoddā seu lex, & ad ius inter subditos constituendum inuenta *cap.consuetudo 1.dist.§.ex non scripto, Instit. de Iure natur.* ac subinde sicut lex, quæ in bonum commune profertur vera est lex, & vim legis habet, licèt malo zelo cum peccato, & dolo statuentium inducatur & promulgetur, vt innuit *l.1.in fin.ff. de doli mali except.* sic consuetudo quamuis cum peccato subditorum incipiat, si reliqua omnia necessaria concurrant, vera est consuetudo, nec dici potest quod per eam inuitantur subditi ad delinquendum, quibus commodum non acquiritur, nec præmium tribuitur, sed ius constituitur, quod ipsi seruare tenentur, & dum abrogatur lex antea obligās, quæ per consuetudinem præscriptam ostenditur nō satis accommodata & vtilis Reip. lex huiusmodi consuetudini auctoritatem deferens magis dicitur vti peccatis voluntarijs subditorum in Reipub. bonum, quàm eisdem concedere lucrum, vel præmiū, quod nihil commune habet cum consuetudine.

Quod si cōtendas ex huiusmodi consuetudine aliquod emolumentum resultare peccantibus, qui cōtra legem fecerunt, dum ab eiusdem vinculo eximuntur per consuetudinē, qua lex illa abrogatur, Respondebitur emolumentum hoc siquidem est secundarium & per accidens præter intentionem Iuris, nec attendi, nec considerari à lege, quæ per consuetudinem ius statuit obseruandum à subditis, qui consuetudini sicut legi subijciuntur: in præscriptione vero principaliter continetur lucrum, & acquisitio in quo est substantia prēscriptionis *d.l.3.* & per consequens in præscriptione inuitantur subditi præmio ad delinquendum, in consuetudine vero non ita. Accedit quod lucrum secundarium, scilicet exemptio à lege antea obligante, per consuetudinem non defertur delinquentibus, qui illam cum peccato induxerunt, sed toti communitati, vel populo, qui non peccauit, in quo erunt multi, qui nunquam legem violarunt, sed exactissime obseruarunt, alij infantes, & ignari illius legis, quibus omnibus per consuetudinem ius statuitur, & licet illic sint etiam aliqui ex his, qui contra legem primò facientes deliquerunt, id tamen est per accidens & non attenditur, quod secus est in lege, quæ præscriptionem cum mala fide admittit, quia per talem præscriptionem directè & principaliter ipsismet peccatoribus lucrum tribuitur, quo ad delinquendum inuitantur, iuxta resoluta *in d.cap.vlt.* & ita ex his colligitur vna notabilis differentia inter præscriptionem & consuetudinem, addenda alijs de quibus per *glos.vlt. in præsenti*, vbi notaui.

Ad Lib. I. Tit. V. de Postulatione Prælatorum.

IN rub. in fine, adde Filliuc. *tom.3. tract.41.c.3. nu.2.* nouissime Luc. Castellin. *in tract. de elect. cap.2.de postulatione in communi.*

CAP. AD HAEC. I. *n.6.in fine.* Adde. Nam ignorantia etiam facti alieni nō præsumitur in his, quæ publicè facta sunt, & notoria, vel de illis in loco est publica vox & fama, vt per Gabr. *commun. sub tit.de regulis Iuris concl.5.à nu.18.* Menoch. *de præsumpt.lib.6.præs.23.a n.68.* Mascard. *de probat. concl.637.n.14.& concl.879.à n.11.* Cardin. Tusch. *verbo Ignorantia concl.21.n.5.& 6.& verbo Scientia concl.64.à n.4.* Farin. *fragm.crim.p.2.lit.I.n.104.* vbi *n.105.* resoluit ignorantiam etiam facti alieni non præsumi quando agitur de aliquo facto notabili, graui, ponderoso, seu magni momenti.

CAP. BONAE MEMORIAE. III. *n.5. in fine*, adde Host. *in præsenti n.1.* Abb. *in c.2.n. 2.de cleric.non resid.* Caputaq. *decis.8.n.2.p.2.* Gambar. *de auctoritate legati à latere lib.5. tit. an legatus possit plura beneficia vni conferre n. 227.* noue Sanctarel. *var. resolut.lib.1.q.2.n.6.*

Ibid. *n.6.* ibi *n.114.* Manfred. *de Cardin. decis.45.* Et dicuntur facere vnum corpus cum Papa sicut Canonici cum Episcopo, Host. *in c.antiqua infr. de priuil.* Add. ad Abb. *in præsenti n.6.lit.D.* Flamin. *de resignat.lib.1.q.10.n.25.& 26.* Germon. *de indultis Card. verbo Episcopus n. 9.* Carolus de Grassis *de effectibus clerical.in prælud.n.307.* vbi *n.308.* eo modo, quo

do, quo consiliarij dicuntur pars corporis Principis.
Ibid. eod. *n.6. in fine.* adde metipsum de *officio, & potest. Episcopi p.3. alleg.53. n.12.* Sanctarel. *d. q. 2. n.8.*

Ibid. *post n.8.* In glos. [*generali*] ibi (*arg. quod Papa, & Cardinales curam & solicitudinē gerunt pro statu Ecclesiæ generalis*). Notatur ad hoc, quòd Cardinales vnà cum summo Pont. totam gubernant Ecclesiam, vt per Sanctar. *d. q. 2. n. 10.* ideoque vniuersalis Ecclesiæ capita vocantur à Martin. Lauden. *de Cardin. in 2. tract. q. 31. &* propterea multi Doctores scribunt Papā sine Cardinalium cōsilio ardua negotia tractare non debere, vt Abb. *in cap. per venerabilem. §. rationibus, qui filij sint leg.* Anchar. *conf. 295.* Anton. Burg. *in cap. canonum statuta n. 110. sup. de constitut.* Anton. Lauden. *tract. de Cardin. p.2. q.45.*

Ad Lib. I. Tit. VI. de Electione &c.

AD rub. in fine, ibi, ecclesiasticis, Vincent. Filliuc. *tom.3. tract.41. de beneficijs ecclesiast. cap.3.* nouissime Luc. Castellin. *in speciali tract. de electione, & confirmatione canonica, præsertim Prælatorum Regularium.*

CAP. CVM IN CVNCTIS. VII. *n.7. in princ.* Notatur ad hoc, quod ad beneficia requiritur morum probitas, vt per Filliuc. *tom. 3. tract. 41. cap.5. n.40.*

Ibid. n.16. ibi *n.44.* Filliu. *tom.3. tract.41. cap.5. n. 31.* Ioan. Anton. Massobri. *in sua praxi habendi concursum requis.10. dub. 11. a n.19. secundū Rom. imp.*

Ibid. ibi *n.47.* & ante eos Selu. *de benefic. q.5. n.18. &* pragmatica Sanction. Iuuatq. Concilij Basilien. auctoritas *sess. 23.* nā licet à Summo Pont. approbatū non sit quæ ætas requiratur in Cardinalibus, hodie tamen in hac parte receptum est à Trid. *sess. 24. de reform. c. 1.* dum decreuit ea omnia, quæ de Episcoporum doctrina, & ætate, & cæteris qualitatibus ab eod. Trid. constituta sunt, in creatione S. R. E. Cardinalium, etiamsi Diaconi sint, esse obseruanda, constat autem ex dictis in Episcopo triginta annos esse necessarios, ergo totidē in Cardinalibus requiruntur, Hoied. *de incompatibil. benefic. p. 1. cap. 24. n. 27.* Cardin. Paleoth. *de consultationibus Sacri Palatij p.4. q.1. vers. quo ad ætatem*, vbi aduertit ex nouissima Sixti V. constitutione, quod de Diaconis Cardinalibus inquit Trid. fuisse immutatum; constituit enim Sixtus V. eos saltem in 22. ætatis suæ anno creari posse, itaut intra annum ad Sacri Diaconatus Ordinem promoueri teneantur, refert Filliuc. *d. cap.5. n.32. in fine.*

Quam quidem ætatem in Cardinalibus intelliges necessariam secundum communes regulas, non vero impedimento esse quominus Summus Pontifex minores ætate creare possit, vt sæpius fieri videmus, & optimis rationibus, & auctoritatibus licitum comprobat idem Paleoth. *p.3. q.4. vers. & eo magis.* quamuis enim Romanus Pont. annos supplere non possit, potest tamen illorum indolem, & prudentiam agnoscere in annis iuuenilibus, iuxta illud. Cæsaris virtus contingit ante diē, & quod de Tobia *cap.1* legitur, quod cū esset iunior nihil tamē puerile gessit in opere, & apud D. Ambros. *lib. 2. officiorū cap. 20.*

Ibid. *n. 29. in fine.* Sic etiam pensio extinguitur per assumptionem ad Episcopatum. Ferret. *conf. 53. n. 4.* nisi expresse concessa sit retentio Verall. *decis. 303. n. 1. & 2. p. 2.* Valenz. qui alios refert *conf. 51. n. 19.* Sed si spectemus Ius commune necesse est, vt dicamus pensionem, illo attento, non extingui per assumptionem pensionarij ad Episcopatum, quicquid dicat Ferret. cum alijs supra allegatis, & distinguat Gig. *de pension. q. 56.* mouentur enim falsa imagine dum æquiparant pensiones cum beneficijs simplicibus, de quibus tantum loquitur tex. in præsenti, quam allucinationem multi in hoc puncto agnouerunt, & damnarunt, quos refert, & sequitur Hoied. *de incompatibil. benefic. p. 1. c. 4. n. 4. & 5.* totum ergo referendū est ad stylum Curiæ, vt aduertit Rot. *decis. 233. n. 1. p. 1. diuers.* ex quadam Extrau. Iulij II. quam anno 1510. Leo X. expressius innouauit, decernendo pensionem huiusmodi extingui, nisi in ipsamet cedula consistoriali fuerit dispensatū, vt in nouo Bullario *constit. 36. § 1.* quas confirmauit Clem. VII. de an. 1524. vt in eius Constitut. 8. vnde cessante hoc Iure singulari, nulla de Iure communi est incompatibilitas inter Episcopatum, & pensiones, quod etiam notauit Rot. *decis. 454. n. 9. p. 1. diuers.* Valenz. *d. cons. 51. n. 41.*

Vtrum autem per assumptionem Cardinalis pensionarij ad summum Pontificatum extinguatur pensio? affirmatiue respondet Gabr. *conf. 200. lib. 2.*

Ibid. n.30. ibi *n. 65.* nouissime Ioan. Anton. Massobr. *in praxi habendi concursum requis. 10. dub. 11. secundum Roman. impres.*

Ibid. *n. 32. in fine.* Filliuc. *tom. 3. tract. 41. cap. 5. n. 31.*

Ibid. *n. 33. in fine.* Ioan. Anton. Massobr. *d. dub. 11. a n. 22.*

Ibid. *n. 24.* ibi, *collect. 30. n. 1.* adde Hoied. *de incompatibil. benefic. p. 1. c. 24. n. 22.* Petr. Gregor. *rei benefic. cap. 37. n. 5.* Gutier. *canon. lib. 1. cap. 26. n. 3.* Emman. Sa *verbo beneficium n. 9.* Filliuc. *tom. 3. tract. 41. c. 5. num. 29.* Ioan. Anton. Massobr. *d. dub. 11. n. 27.* Qui quidē viginti quinque anni ad Ecclesiā parochialem obtinendam non requiruntur completi, sed incœpti sufficiūt, vt satis deducitur ex verbis huius tex. ibi, attigerit, & ex *cap. licet canon, de elect. lib. 6.* & Trid. Conc. *d. cap. 12.* ex quibus ita deducunt omnes modo citati, optime Nau. *in man. cap. 25. n. 116.* In qua ætate Episcopus dispensare non potest, vt scilicet quis ante 25. annum parochialem Ecclesiā valeat obtinere, cum enim constet hanc ætatē in huiusmodi beneficijs requisitā ex generali Cōcilij Lateranensis constitut. in hoc tex. & Lugdunensis in d. c. *licet canon*, & Trid. *dicto cap. 12.* & constet contra generalis Concilij decreta Episcopum dispensare non posse, sequitur in huiusmodi ætate illum dispensare minime posse, atque ita post Specul. notauit Selu. *de benefic. p. 2. q. 3. n. 32.* Imol. in *Clem. 1. n. 34. de statu monach.* Corras. *de Sacerdot. p. 3. c. 3. n. 2.* Trot. *de vero & perfecto clerico lib. 2. c. 18. n. 2.* Petr. Greg. *d. n. 5.* Ad tex. verò *in cap. 2. de ætate & qualit.* respondebitur, prout in addit. ad eundem.

Amplia parochiale beneficium conferri non posse

se ei, qui legitimam non habet ætatem, quamuis iam ad sacerdotium sine legitima dispensatione fuerat ordinatus *glos. verbo ætate in c. ei cui 29. de præbend. in 6.* quam ibi sequuntur Doctores communiter, & memorabilẽ dicit Nau. *cons. 7. n. 6. de ætate. et qual.*

Ibid. in fine. Io Ant. Massobr. *d. praxi prælud. 3.*

CAP. CONSIDERAVIMVS. X. *post n1.* In tex. ibi [*Post appellationem, &c.*] Notatur ad hoc quod electio facta post appellationem ipso iure est nulla, vt per Luc. Castellin. *de elect. cap. 16. n. 3.* vbi *n. 1.* per hunc tex. resoluit nõ esse admittendam, minimeque valere appellationem ne fiat electio simpliciter, & absolute, secus vero si appellatio contineat ne fiat electio nisi canonica, & assignetur probabilis causa appellationis.

CAP. CVM TERRA. XIV. *n. 2. in fine.* & multo minus superiores, iuxta ea, quæ resoluunt Panormit. *in cap. licet, n. 7. hoc tit.* Nau. *cons. 5. sub eod. tit.* Fr. Emman. *in sum. tom. 1. cap. 103. &* Sacra Cardin. Congreg. Concilij Trid. requisita an stante libertate electionis liceat Prælato, superiori proponere duos vel tres, ex quibus necessariò vnus eligatur? Respondit non licere, teste Castellin. *de electione cap. 14. n. 60. in fine.*

CAP. TRANSMISSAM. XV. *post n. 3.* Vnde iam colliges ex tex. beneficiariũ habentem titulum posse propria auctoritate possessionem sui beneficij occupare, vt per Innoc. Panor. *n. 3.* & communiter DD. in præsenti, Domin. & Franc. *in c. eum qui, de præbend. lib. 6.* Rip. *in c. sæpe n. 69. de restitut. spoliat.* dicit communem Cou. *var. lib. 3. c. 16. n. 6.* Menoch. *remed. 9. recup. n. 277.* Pro quibus facit tex. *in c. qualiter 17. & in c. nosti 9. hoc tit. & in c. auaritiæ eod. tit. lib. 6.* Facit etiam, quia is, qui titulum obtinet beneficij, statim absque vlla beneficij apprehensione ius, seu quasi dominium in beneficio acquirit, iuxta tex. in cap. *si tibi absenti, de præbend. lib. 6. & in c. vlt. de conceß. præb. eod. lib.* Contrariam tamen sententiam tenent Dyn. & alij, quos refert & sequitur Cou. *vbi sup. n. 8.* Menoch. sibi contrarius *remed. 6. adipisc. n. 34.* Pro quibus facit, quod prouisi de quibuscumque beneficijs non aliter mittuntur in possessionem, quam ex auctoritate Ordinarij ex tex. in *cap. cum Bertoldus,* ibi, in possessionem *de sent. & re iud.* Et Archidiaconis tanquam Episcoporum ministris Iure fuit concessum, vt possint in corporalem beneficij possessionem clericum inducere ex *tex. in c. ad hæc & in c. vt nostrum, de officio Archid.*

Ego tamen has contrarias opiniones fœdere distinctionis cõponendas esse iudico, vt scilicet prior procedat in beneficijs vacantibus quoad validitatẽ possessionis, & ad effectum vt à pœna fiat excusatio. Posterior vero in eisdem beneficijs vacantibus ad hoc, vt licita sit possessio, & in beneficijs occupatis, ad hoc vt pœna incurratur. Et iuxta hãc concordiã dicendum est tex. in præsenti & reliqua Iura, quæ dicunt data confirmatione posse beneficiarium administrationem exercere, intelligi seruatis seruandis, & sic interuenientibus à Iure requisitis; Nec enim satis est, quod aliquis dominium acquirat ad hoc, vt possessionẽ propria auctoritate capere possit, constat namque per aditionem hæreditatis absque vlla apprehensione illius, dominium in hæredem transire ex reg. tex. in *l. cum hæredes, in princ. ff. de acquir. possess.* & tamen non ideo possessionem propria auctoritate hæres capere potest, sed oportet vt illam à Iudice petat, ex tex. *in l. 2. C. de edicto D. Adriani tol.* resoluit Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q. 9. à princ.* Valasc. *cons. 68. n. 6.* sic similiter legatarius à tempore mortis dominiũ consequitur ex *l. à Titio ff. de furtis,* vel saltem a tempore aditæ hæreditatis *ex l. si tibi homo. § cum seruo ff. de legib.* resoluit Mench. *de succeß. creat. §. 10. n. 17.* Cald. Pereira *de nomin. q. 16. à n. 23.* qui quidem legatarius conuincitur remedio possessorio si propria auctoritate corporalem possessionem apprehendat ex *l. 1. ff. quorum legat.* notant omnes in *l. non dubiũ. C. de legib.* aduertit Clar. *§. testamentum q. 68.* quo fit vt ad exemplum *l. 2. C. de edicto D. Adriani* proditum sit remedium possessorium adipiscendæ, quo beneficiarius habens canonicam institutionem, officium Prælatorum implorat, vt eadem visa, vulgo registrata, iubeant illum mitti in possessionem, ita Abb. *in cap. pastoralis n. 12. de causa poss.* communis vt per Menoch. *remed. 6. adipisc. à n. 34.*

CAP. CVM NOBIS. XIX. *n. 4.* post Campan. adde Molfes. *in suo promptuario triplicis Iuris tract. 6. sub tit. de benefic. n. 6.* Nicol. Garc. *de benefic. p. 7. c. 56. n. 63.* Rot. *decis. 65. n. 4. apud* Farin. *p. 1. recent.* Et in fine d. n. 4. adde Petr. de Ledesma *in sum. p. 2. tract. 7. c. 1. concl. 6.* late Castellin. *de election. cap. 9.*

CAP. INNOTVIT. XX. *n. 7. in fine.* Soar. *tom. 5. de censur. disp. 50. sect. 5. n. 11.* Sanctarel. *vari. resolut. q. 42. n. 19. in fine.*

Ibid. *n. 8. in fine.* adde. Vtrum autem illegitimus, qui non est capax recipiendi beneficium, sit eodem modo incapax recipiendi pensionem, quæstio est dubia, in qua partẽ affirmatiuã, quæ verior est, sustinent Nau. *cons. 9. de filijs presbyter. & cons. 61. n. 3. eod. tit.* Rebuff. *in praxi tit. de dispens. super defectu natal. n. 48. & tit. de dispensat. ad plura n. 65.* Cuch. *instit. canon. lib. 2. tit. 8. §. in primis.* Prax. *Episc. p. 2. verbo pensionarius §. 1.* Sanctarel. *var. resol. q. 42. n. 26.* & in pensione, quæ datur loco beneficij agnoscit Nicol. Garc. *de benefic. p. 1. cap. 5. n. 119.* Lessi. de *Iust. lib. 2. cap. 34. n. 203.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 8. cap. 7. q. 6.* Quamuis illegitimum capacem esse recipiendæ pensionis teneant Sarnen. *in reg. de annali q. 21.* Paleoth. *de noth. & spur. cap. 58. n. 4.* Maiol. *de irregul. lib. 1. cap. 10. n. 3. & 4.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. glos. 5. §. 5. n. 2.* Sanch. *in præcepta Decalogi lib. 5. cap. 5. n. 16. in fine, &* Rot. sæpe sæpius, prout refert Garc. in *addit. ad d. cap. 5. n. 117.*

Ibid *n. 14. in fine.* nam nomen bonum dat odorem sicut lilium suauitatis Henriq. *cons. 5. n. 13.* & elidit omne indicium, & malam præsumptionem, Bald. *in l. fin. in vlt. col. ff. de probat.* Alex. *in l. fin. col. 3. ff. de quæst. & cons. 90. col. pen. vol. 3.* Dec. *cons. 189. incip. lætatus sum. col pen. vol. 7.*

CAP. BONAE MEMORIAE. XXV. *n. 15. in fine.* Et ideo depositioni testium de negatiua deponentiũ non creditur Natt. *cons. 199. n. 13. vol. 1.* Ruin. *cons. 97. circa fin. vol. 4.* Simanch. *de hæret. cap. 26. n. 4.* Herculan. *de probat. negat. n. 127.* Clar. *§ fin. q. 52. n. 3. &* Anton. Gabr. *commun. tit. de testib.*

concl.

concl.4.n.3.& 8. Mascard. concl. 70.n.5. Ozasc. decis. 66.n.29. Farin. in praxi crimin. q.65.n.221. & 228. Quinimo tales testes deponentes super negatiua vera, vaga, & indeterminata, sunt de falso suspecti, Natt. cons.648.n.5.vol.4. Grammat. decis. 56. n. 4. Clar. d.q.52.n.3. in fine. & §.falsum, vers. solet etiam dici, Menoch. de praesumpt. lib.2. praes. 55. n. 7. Mascard. de probation. concl. 1364.n.10. Farin. d.q.65.n. 205. cum seq.

CAP. QVERELAM. XXIV. n.5. in fine. An detur actio pensionario contra successorē in beneficio pro terminis decursis, & non solutis in vita praedecessoris? olim Rota nūquam voluit admittere actionem vt notauit Cassad. decis. 4.n. 3. de locato, Crescent. decis.6.n.3.& 7. de solutionib. ipsa tamen postmodum eam concessit, cum hoc temperamento aequitatis, vt debeant praecessisse diligentiae contra successorem eumdem, adeo vt pensionarius nulla notari possit negligentia, Seraphin. decis. 1351.n.1. Gregor. decis.507.n.2. Nicol. Garc. de benefic. p. 1. cap.5.n.199. Stephan. Gratian. disceptat. forens. cap. 94.n.59. Marescot. var. lib. 1.c.18. Pacif. de saluian. interdicto decis.99.& inspect. 3.c. 4.a n. 199. Vnde ipsa Rot. in vna Canarien. pensionis 25. Ianu.& 17. Nouem.1597. coram Cyptio, censuit quod successor tenetur ad solutionē pensionis pro terminis decursis tempore alterius Episcopi facta diligentia contra haeredes praedecessoris; & clarius sufficere diligentias contra praedecessorem, vel eius haeredes, & bona censuit ead. Rot. in Toletana pensionis 13. Iunij 1608. coram D. Penia.

CAP. QVOD SICVT. XXVIII. post n. 6. In ead. glos. ibi (quia nuncio creditur an aliquis sit vocatus) Notatur ad hoc quod nuncio, praesertim iurato, creditur an aliquis ex vocalibus absens, sit vocatus nec ne, vt per Boer. ad Mandagot. de electionib. nouorum Praelat. p. 1.cap.4. Gabr. cons.4. lib.2. nouissime Luc. Castellin. de elect. cap.8.n.18.

CAP. CVM IN IVRE. XXXIII. In tex. ibi [Super quo &c.] Collige ex tex. concessa potestate septem electoribus ad eligendum, electionem de vno factam, in qua ipse consentiat, validam esse, tradit glos. 1. Innoc. a n.1. Abb. a n.6. & reliqui in praesenti, resoluunt scribentes per tex. ibi in cap. fin. de sortileg. glos. & alij in l. plane 4. ff. quod cuiusque Vniuers. nomine, Lambertin. de iurepatron. lib. 2.p.1.q.8.art.1.n.11. refert plures Cened. ad Decretal. collect. 99. Intellige in electione iam facta per viam simplicis compromissi, nā cum electus de quo hic, electionē de se factā perficere censeatur, patet ex verbis huius tex. ibi, electioni de se factae, &c. & stāre tali perfectione directe, & principaliter seipsū eligere non dicatur, merito effectū est, vt per talem electi cōsensum electio de se facta sustineatur, vt tex. habet, qui intellectus manifeste cōfirmatur ex verbis huius tex. ibi, iuxta compromissi tenorem &c. Contra quem intellectum non obstat reg. cum quid prohibetur. lib.6. siquidem respondetur praedictā regulā in hoc casu non violari, & quod nulla ratione peruenitur ad illud, quod est se ipsum simpliciter, directe, & principaliter eligere; alij enim tres electores negotium inchoarunt, & certe quodammodo principaliter fecerunt, ipse vero electus consentiendo perfecit, quo casu aut tollitur, aut saltem extenuatur suspicio ambitionis, eo quod tex. iste voluit in forma compromissi, vt vnus ex septem electoribus potius eligi potuisset, ad quod alludere videtur tex. in praesenti, ibi, iuxta compromissi tenorem, &c.

Vnde etiam colligitur tex. non procedere quando vnus tantum est compromissarius, siquidem facta virtute compromissi de illo, & per illum electio non valebit, eo quod non ab alijs iam facta, sed per ipsum faciendae electioni adhibet proprium consensum, & vti talis seipsum eligere dicitur, contra reg. tex. in cap. vlt. de instit. maxime se ingerendo, & vitium ambitionis exercendo, quod in hac specie manifestè apparet contra reg. tex. in c. per vestras. vers. cum igitur, de iurepatron. Nec refragatur, quod vt legimus, vacante Sede Apost. Collegium Cardinalium in Ioannem XXII. Iacobum Portuensem antea appellatum, compromisit, vt virtute compromissi nomine eligentium per illum Pontifex in Ecclesia designaretur, quem tamen constat seipsum nominasse, & in Pontificem fuisse erectum, vt testatur D. Antonin. p.3. tit.21. c.4. in princ. & constat ex historia Pontificali p.2.c.2. in eius vita.

Respondetur enim talem electionem Iuri naturali non repugnasse, nec enim est contra naturalem rationem, vt vnus, & idem sit eligens, & electus, eo quod se ipsum eligendo non accepit à se, quod antea habebat, in quo praedictae rationis naturalis repugnantia consistat, sed tantum Iuris humani repugnātiam praedictam electionem habuisse ex supradicta ratione suadente, prout fatentur Doctor. in praesenti, qui referunt ita fuisse eo tempore conclusum, nihilominus tamen tale vitium non potuisse praedictam electionem inficere, quoniam contra talem electionem nulla exceptio à Iure humano profecta opponi potest, vt dicit tex. in c. licet, sup. hoc tit. resoluunt Hoied. de incompat. benefic. p. 1. c. 1. n. 3. Maiol. de irregul. lib. 2. c. 4. à princ.

CAP. CORAM. XXXV. n.2. in fine. Vnde in Rot. apud Mantic. decis. 288. tentum fuit ad electionem vocandos esse, qui sunt in prouincia, siue dioecesi, maxime quando absentia non est affectata, vel suspecta, ibique additur absentes in electionibus non esse vocandos per sonum campanae, sed per nuncium, vel litteras, refert Castellin. de elect. c. 8. n.7.

CAP. OFFICII. XXXVIII. post n. 8. In tex. ibi [Verum postquam, &c.] Notatur ad hoc, quod electione cassata ob defectum temporalem electi, eodem defectu cessante, iste reeligi potest, secus si fuit cassata propter crimen personae electae, vt per Panor. hic n.3. Castellin. de elect. cap.4.n.16.

CAP. QVIA PROPTER. XXXXII. n.2. in fine. quae decisiones impressae inueniuntur apud Castellin. de election. cap.4. prope fin. & Ioan. Anton. Massobr. in sua praxi habendi concursum praelud. 8. à n. 30. secundum Roman. impres.

Ibid. n.7. adde Soar. de Relig. tom.4. lib. 2. cap.5. Luc. Castellin. d. tract. cap.1.n.1.

Ibid. n.17. in fine. Aduertendum tamen est cum Nau. sub hoc tit. cons.4. & Fr. Emman. in sum. tom. 1. cap. 102.n.4. quod etsi aliquis ex electoribus secretò ostenderit alicui suam schedulam ad effectum vt videat

deat quem ipse eligat, hæc pura & simplex ostensio non tollit quin electio subsequens immediate sit secreta, nisi illa manifestatio sit realis causa, vel præsūptiue rationabiliter, quod electio sequatur in hāc, vel illam personam ex vi illius ostensionis, in quo casu tale votum, vel talia vota sic publicata non debent computari in numero electorum. Deinde est aduertendum per tex. in præsenti, & Concil. Trid. *sess. 25. de Regular. c. 6.* ostensionem vnius schedulæ siue fiat per malitiam, siue per errorem, dummodo non causet effectum, de quo supra, non officere secretæ electioni, nisi maior pars suffragiorum ostenderet, ita Nicol. Gar. *de benefic. p. 5. c. 4. n. 183.* Molfes. in *sum. p. 1. tract. 6. c. 16. n. 153.* Castellin. *de election. cap. 4. n. 3.*

Ibid. *n. 19. in fine*. Et illud verbum, cunctorum, intelligitur, idest nullo omisso, nam quoties omittitur scrutatio vnius solius voti ex præsentibus, electio est nulla, vt docent hic Ioan. Andr. *col. 3. & 5.* Host. & Panor. Specul. *tit. de elect. § 1. vers. si ergo viam*, Petr. de Biax. *in suo direct. elect. cap. 27. p. 3. n. 1. & 2.*

Ibid. *n. 30. in fine.* Luc. Castellin. *de election. cap. 1. n. 2. vers. forma. & vers. seq.* quod nec inferiores Papa possunt contra formam traditam in hoc tex. aut contra alia Iura de electione Canonica aliquid statuere. Et de Capitulo quocunque etiam Regularium, quod non possit statuere contra hunc tex. dixit Oldrad. *cons. 259.* Nau. *cons. 3. n. 1. de elect. & cons. 26. n. 4. de Regular.*

Ibid. *n. 32. in fine*. Quoties enim lex aliqua in materia electionis dicit talem electionem factā non sustineri, vel non valere, hæc verba habent vim decreti omnino irritantis consimilem electionem, & important electionem ipso iure nullam absque aliqua sententia, vt docent in præsenti Compostel. *n. 20. vers. nunquid de ista*, Ioan. Andr. *n. 37. vers. non valeat*, Castellin. *de election. cap. 4. n. 2.*

Ibid. in §. Illud. *ante n. 37.* In tex. ibi (*ne quis in electionis negotio procuratorem constituat, &c.*) Notatur ad hoc, quod vocales, qui absentes in loco vnde euocari possunt, sed iusto impedimento detenti venire non possunt, procuratorē constituere valent, qui suo nomine eligant, vt per Rot. apud Manric. *decis. 268. n. 5. & 6. & decis. 288. & in Calaguritana beneficij de Murillo 13. Nouem. 1620.* coram Vbaldo. relata apud Castellin. *de elect. cap. 5. n. 102.*

Ibid. n. *39* ibi, *collect. 1759.* adde Molfes. in *summa moralis Theolog. tract. 6. de benefic. c. 16. n. 129.* Castellin. *de elect. in addit. ad cap. 6. pag. 495.*

Ibid. *d. n. 39. in fine.* Vnde Portel. *in dubijs Regularib. tit. electio n. 5.* ex Nau. & Fr. Emman. *quæst. Regular. tom. 2. q. 52. art. 5.* tenet Panor. & Felin. docuisse electionem per schedulas secretas non posse fieri post tenebras, nisi necessitas aliter vrgeret, quo casu accendenda sunt ad minus tria luminaria, aliàs clam factam fuisse dici poterit.

CAP. QVISQVIS. XXXXIII. *post n. 2.* In tex. ibi (*Contra canonicam libertatē*) Nam electio quoruncunque Prælatorum debet omni ex parte esse prædicta summa libertate, & totaliter aliena ab omni, & quacūque specie coactionis, siue violentiæ, vt per Castellin. *de elect. cap. 3. n. 3. in princip.*

CAP. DVDVM. XLV. *post n. 14.* Collige ex tex. posse Clericum duas habere Ecclesias, alteram in titulum, alteram vero in commendam, idem probat tex. *in cap. qui plures, & in cap. relatio, & in cap. illud 21. q. 1.* Siluest. *verbo commenda n. 7.* Rebuff. *in praxi tit. de commenda à n. 3.* Marsil. *de reditib. p. 2. c. 15. à n. 22.* vbi ait neminem de hoc dubitare, Hoied. *de incompat. benefic. p. 2. c. 4. n. 2. & p. 1. c. 13. n. 34.* tradit etiam Fusc. *de visitat. lib. 2. c. 9. n. 10.* Nau. *cōs. 30. de præbend. n. 30.* Amplia procedere etiā quando clericus habet dignitatem, vel personatum, adhuc enim poterit Ecclesiam curatam in commendam obtinere, patet si expendas maiorem dari repugnantiam in beneficijs curatis, quàm in dignitate, vel personatu cum Ecclesiā curata; vnde à fortiori licitū erit personatū, vel dignitatem in titulū habere, & Ecclesiā commendatā, sic ampliata decisione tex. *in cap. super eo. de præb.* Limita tamen non procedere quando plures Ecclesiæ insimul commendantur, sentit *glos. in cap. qui plures 21. q. 1.* Innoc. *in præsenti n. 4.* Siluest. *d. n. 7.* Rebuff. vbi supra *n. 64.* Fusc. *d. c. 9. n. 10. &* patet ex tex. *in cap. nemo*, ibi, vnam, *hoc tit. in 6.*

Dubium tamen est vtrum supradicta procedant attēto Iure hodierno, & causam dubitationi præbet Conc. Trid. *sess. 7. de reform. c. 4.* vbi sicut prohibetur vnio beneficiorū ad vitam, ita similiter prohibetur pluralitas beneficiorū per viā cōmendæ perpetuæ, ac proinde videtur quod prohibeatur quis vnū beneficium in titulum obtinere, & aliud in commendam perpetuam contra supradicta. Constat namque Concil. Trid. commendarū pluralitatem prohibuisse ob defectum residentiæ, qui quidem defectus reperitur quando vna in titulum, alia verò in commendā retinetur. Iuuat, quod tam vniones, quā cōmendarū cōstitutiones videntur tacitæ quædam dispensationes, vt tenēt Cassad. *decis. 13. n. 5. super reg. Cācel. & decis. 2. n. 9. sub tit. de vnione*, Mandos. *in reg. 32. Cancel. de impetrantibus benefic. vacant. per obitum q. 30. n. 3.* quæ dispensationes circa pluralitatem beneficiorū reuocātur per Cōc. Trid. *sess. 24. de reform. c. 17. post med. in vers. illi vero; &* ex his forsan non posse iam teneri duo beneficia incompatibilia per viā commendæ perpetuæ, sed nec vnum in titulum, & aliud in commendam perpetuam docet Nicol. Garc. *de benefic. p. 4. c. 4. à n. 40.*

Nihilominus tamen resoluendum est etiam hodie attento Iure nouissimo Concil. Trid. supradicta procedere, & licitum esse habere duo beneficia, etiam curata, vnum in titulum, & aliud in commendam perpetuam, Hoied. *d. cap. 4. à n. 14.* Ad Concil. vero Trid. *d. cap. 4.* Rx. loqui in obtinentibus quæcunque beneficia incompatibilia in perpetuam commendam, & sic in numero plurali, non tamen ibi prohiberi obtinere quem vnū beneficiū in titulum, & aliud in commendam perpetuam, pro quo faciunt verba eiusdem Cōcilij ibi, contra formam Constit. Innoc. III. Constat solum voluisse prohibere pluralitatem beneficiorū cōmendatorum in perpetuum, quæ aliàs à Iure communi erant prohibita, non vero voluisse prohibere duorum beneficiorum pluralitatem, vnius in titulum, & alterius in perpetuam commendam, quæ pluralitas Iure communi prohibita

bita non est, vt patet ex hoc tex. qui est Greg. IX. & facit mentionem *cap. de multa, prebend.* Et ad secũdam rationẽ satisfit si dicas, quod quamuis perpetua commenda in effectu sit tacita dispensatio, nihilominus tamen diuersum nomen habet in Iure nostro, nempe commenda, vnde tex. Concilij Trid. *in d.c.17.* qui loquitur in dispensatione, non intelligitur de commenda, quæ appellatione dispensationis non bene comprehenditur. Vel rursus ℞. illum tex. reuocare solummodo pluralitatem parochialium Ecclesiarum, seu vnius Cathedralis, & alterius parochialis, & ita loquitur in casu diuerso ab illo, de quo *in d. cap.4.*

CAP. NIHIL. XLIV. *post n.2.* In tex. ibi, [*Is ad quẽ pertinet ipsius confirmatio, &c.*] Ergo electio factum alterius, idest superioris confirmantis, requirit, vt per Oldrad. *cons.246.n.1.* Rot. *decis. 62.n.2.* apud Farin. *p.2. recent.* Castellin. *de elect. cap.1.nu.19.*

CAP. CONSTITVTIS. XLVII. *post n.5.* In tex. ibi, [*Quod olim cum assumeretur, &c.*] Notatur ad hoc, quod Monachus translatus non habet vocem in Capitulo à quo est translatus, vt per Butr. *in præsenti n.1.10.& 11.* Castellin. *de electione cap.5. nu.3.*

CAP. CVMANA. L. *post n.1.* Ex hoc tex. vulgò colligitur personam electam non posse computari inter eligentes, nec illorum numerum augere, intellige procedere in electione per viam scrutinij, non vero in illa, quæ per viam simplicis com. promissi facta est, in qua vox electi augere potest numerum eligentium iuxta addita ad *cap. cum in Iure 33. sup. hoc tit.* quod tamen intelligendum est, quando vox ipsius electi, cum æquali numero parte concurrit, itaut per talem vocem iam maior esse dicatur, secus vero si solum ad paritatem, cum alijs contradicentibus perducit, prout in specie aduertit Abb. in præsenti *n.8.* Lambertin. *de Iurepatron. lib.2.p.1.q.8.art.8.n.3.*

Ad Lib. I. Tit. VII. de Translatione Episcopi.

CAP. CVM EX ILLO. I. *n.5. in fine* refert me citato in hoc loco nouissime Ioan. Anton. Massob. *in sua praxi habendi concursum requis. 1. dub.9. secundum Romanam impres.*

CAP. INTER CORPORALIA. II. *post n.5.* Probat tex. Matrimonium spirituale inter Episcopum, & Ecclesiam contractum, Christum Dominum suo iudicio reseruasse, sicut & carnale, at qui matrimonium carnale factum fuit indissolubile per dispensationem iuxta illud Matth.19. quos Deus coniunxit, homo non separet, ergo & spirituale, cuius tamen cõtrarium dicere vr̃ tex. in præsenti. Propter quã difficultatem, & obscurissima huius tex. verba aliqui Iurisperiti dixerunt posse Pontificem dispensare in matrimonio cõsummato, ex quorũ numero sunt Socc. *cons.28. col. pen. vol.1.* Cagnol. *in l. actus, qui. ff. de regul. Iuris n.4.* Bald. *in c. lator de re iudic.* Sylu. *nupt. pag.20.* Io. Andr. *in reg. actus legitimi, de reg. Iuris lib.6.* Dec. *in cap. quæ in Ecclesiarum col.5. de constit.* Grat. *cons.1.n.31. vol.2.* qui omnes arbitrantur Matrimonium consummatum dissolui posse à Summis Pont. quasi tunc non homo separet à Deo coniunctos, sed ipse Deus, parum enim refert, vt inquit D. Bernard. *lib. de dispens. & praecept. col.4.* an nobis Deus suam voluntatem exponat per se ipsum, vel per suos Angelos, aut per suos Vicarios. Sed clare decipiuntur, nam qui homini potestatem denegauit separandi sic à Deo copulatos, Pontificem Maximũ exclusit quod homo est, & ideo contra eos verior est sententia, & communis Doctorum opinio, quos refert, & sequitur Sanch. *de Matrim. lib.2. disp.14.* Nec obstat huic veritati tex. in præsenti, quia omissis Doctorum interpretationibus respondendum videtur per illa verba, quos Deus coniunxit, &c. reseruasse Christum Dominum sibi solutionem matrimonij spiritualis non in sensu litterali, constat enim de matrimonio carnali agere, sed in sensu morali, qui sensus licet in sacra Scriptura à Spiritu sancto intentus sit, non tamen facit argumentum efficax ad probandum aliquid esse Legis diuinæ obligatoriæ: solent enim Summi Pont. vti sacræ Scripturæ testimonijs in sensu morali ad propria decreta confirmanda, vt patet in materia pluralitatis beneficiorum, ad probandum enim aliquem, nõ posse habere duo beneficia adducunt verba Pauli, oportet Presbyterum esse vnius vxoris virum, & Christi, nemo potest duobus dominis seruire, quæ verba in sensu litterali longe aliud significant: sic in *Extrauag. Vnam Sanctam inter communes de maior. & obed.* Bonifac. VIII. adducit verba Christi de duobus gladijs in sensu morali ad summam potestatem stabiliendam cum litteralis aliud esset, vt Sacri Doctores in eundem locum explicarunt, probat latissime Alph. à Castro *lib. 1. contra hæreses cap. 3.* S.Thom. *p.1.q.1. art.10.* quod principium oportet memoria retinere ad varia nostri Iuris Capita declaranda; cum igitur matrimonium spirituale non sit reseruatum Lege diuina in sensu litterali ipsi Christo, vt carnale est, non mirum si illud Summus Pont. facile dissoluit, non vero carnale.

Ad Lib. I. Tit. X. de supplenda negligentia Prælat.

CAP. STATVIMVS. I. *n.4.* ibi, *n.2.* Oldr. *cons. 14.n.3.* Ibid. *in fi.* Quæ quidem benedictio Abbatis, quæ fit ab Episcopo, est media, mixtauè inter simplicem & Ordinariam per manus impositionem Episcopi, quæ fit tantum Presbytero, Host. *in cap. tuam sub n.8. & 9. de ætate & qualit.* qui quatenus sub *n.7. vers. quinimo,* voluit electum in Abbatem, adhuc tamen non benedictum, non debere vocari Abbatem, sed electum, non meruit tam acriter carpi ab Oldrad. *cons.14.n.3.* nam loquitur expresse de electo ante ordinationem, & sic de eo in quem facultas benedicendi ne quidem in potentia cadit.

Ad Lib. I. Tit. XII. de Scrutinio in Ordine Faciendo.

CAP. EX PARTE. VNIC. *post n.2.* In tex. ibi [*Postulat Sancta mater, &c.*] Per hunc tex.

tex. tenetur, quod in illis rebus, quæ oculis intueri nõ possunt, nec aliquo sensu corporeo percipiuntur, potest testis deponi de credulitate sine causa, vel ratione concludẽti, & illius testimonium est admittendum, ita in effectu *glos. verbo, etsi*; Innoc. *in princip.* apertius Abb. *n.* 1. & alij in præsenti, Bart. *in l. 2. §. idem Labeo il 2. n. 5. ff. de aqua pluuia arc.* Felin. *in c. quoties n.* 10. *de testib.* Ias. *in l. vt vim n. 4. ff. de Iustit. & Iure, & in rub. ff. de iureiur. n. 7.* Alex. *cons.* 109. *n. 7. lib.* 1. Hippol. *sing. 19. & in l. vlt. C. de probat.* Sed obstat, quod testes de credulitate non sunt admittendi nisi in suo testimonio reddant causam, seu rationem eiusdem testimonij concludentẽ, *cap. quoties 5. ibi, rei veritatem accepisse à maioribus suis, de testib.* cũ ibi citatis, à qua reg. nõ reperiũtur excepti testes deponẽtes repectu illorũ, quæ nec oculis videri, nec sensu corporeo percipi possunt; accedit quod rationes, propter quas nõ admittũtur testes simpliciter de credulitate, omnes verificantur in re sensu corporeo non perceptibili, ac subinde nil mirum si in illa debeat etiam verificari *d. cap. quoties*. Quapropter dicendum est tex. in pręsenti esse intelligendum præcedente ratione concludente, quæ si præcedat, & assignetur, testis de credulitate potest testificari, prout pręcessit in hoc tex. supposita electione facta de ordinato ab examinatoribus, ad quam se retulisse videtur testis de quo hic, prout colligitur ex mente *glos. d. verbo etsi*. & Innoc. *in præsenti*. Vel rursus potest intelligi, quod tex. iste non agit de teste absolute, & voluntarie testificante, sed de ministro, qui ex obligatione officij sui tempore consecrationis non simpliciter deposuit secundum suam credulitatem, sed secundum quid, hoc est quantum humana fragilitas nosse sinit; vnde illud testimonium credulitatis sic ratione officij prolatum censetur resolutum quoad effectũ, de quo agitur, in scientiam probatam, ex qua idoneitatis sententia proferri potuit, & potest, quæ declaratio temperãda est non procedere quando testis contra producentem de credulitate deponit, tunc enim licet causam vel rationem concludentem non adhibeat, nihilominus tamen contra illum aliquam fidem facit, prout resoluũt Felin. *n.* 12. Mysing. *n. 25. in d. c. quoties*, Ias. *n. 9. ad d. rub. ff. de iureiur.* Paris. *cons. 50. n. 60. vol. 1.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. cap. de testium repuls. n.* 16. siquidem talis testis non solum quoad personam, verum etiam quoad illius dictum censetur à producente approbatus.

Ad Lib. I. Tit. XIV. de Aetate & qualit.

CAP. EX RATIONE. II. *post n.* 2. Ex hoc tex. iuncta *glos. verbo Ecclesias, & vlt.* colligitur posse Episcopum dispensare cũ pueris infra decennium vt Ecclesias, seu Prælaturas obtineant, contra ea, quæ resoluunt Selu. *de benefic. p. 2. q. 3. n.* 32. Corras. *de Sacerd. p. 3. cap. 3. n. 2.* *Trot. de vero & perfecto Clerico lib. 2. c. 18. n. 2.* vnde multi huius tex. decisionem ad summi Pont. dispensationem referunt, vt præsupponere videtur Nau. *in cap. si quando except. 19. n. 2. sup. de rescrip.* Sed aperte loquuntur contra litteram huius tex. qui plane agit de facto solius Episcopi, neque in eo verbum vllum de Papa reperitur. Quare Archid. quem refert, & sequitur Franch. *in cap. 1. n. 4. hoc tit. lib. 6.* distinguit an dispensatio ab Episcopo concedatur ex causa necessitatis, vel vtilitatis Ecclesiæ, & licitã putat, & procedere tex. in præsenti cum similibus. Aut vero dispensatio fit propter prærogatiuam meritorum, & intuitu personæ, cum qua dispensatur; idque recte Episcopis denegari videtur in casu speciali, de quo *in d. c. 1.* quem tex. expendunt ibi, libere dispensare, quasi specialitas in eo consistat, vt libere & sine vlla causa Episcopo eo casu permittatur dispensandi potestas; sed non conuenit verbis huius tex. dum factum Episcopi reprehẽdit, & deinde quia minime dici potest posse vnquam dari iustã causam vtilitatis, vel necessitatis Ecclesiæ, vt beneficium curatum conferatur pueris infra decennium, de quibus agit tex. in præsenti; & tamen quia verius est verba illa, libere dispensare, non excludere iustam causam, quæ semper necessaria est, vbi inferiori dispensatio permittitur ex doctrina *glos. verbo plerisque*, ante *fin. in c. requiritis 1. q. 7.* Emman. Sa *in aphorism. verbo dispensatio n.* 3. Aduerte igitur in hoc tex. non approbare Pontificem factum Episcopi, sed potius reprehendere; patet ibi, Episcopum super his corripias, & ibi, eidem Episcopo prohibeas ne de cetero Ecclesias nisi personis, quæ ætatem, & scientiam habeant. Quod si quærat aliquis quare Pontifex non iubeat pueros amouere, sed remotis laicis iubeat committere administrationes Clericis idoneis donec pueri veniant ad ætatem legitimam. Respondebitur Iure Decretalium validas fuisse collationes, & prouisiones beneficiorũ ante ætatem legitimam, nullitatisque pœnam præscriptam fuisse Iure nouo Sexti per *cap. licet canon de elect. lib. 6.* vt colligitur ex verbo, decernentes, & verbo, de cætero, iunctis resolutis per glos. ibi, & quæ Doctores tradunt *in cap. vlt. de sponsa duorum*, atque ita tex. in præsenti solum concludit valuisse collationem, non potuisse tamen Episcopũ licite facere & dispensare, confirmaturque ex vltimis verbis tex. immediate sequentis ibi, quod inde feceritis irritabimus. A Papa igitur oportet hanc petere dispensationem notant præcitati; quibus adde Nau. *in man. cap. 25. n. 116.* explicat late Rebuff. *in praxi tit. de dispensat. ratione ætatis à princip.* Mandos. *ad reg. Cancel. 118.* An autem sic dispensatus ratione ætatis habeat liberam administrationem rerum ad beneficium pertinentiũ per se, & sine curatore, vide tex. *in cap. vlt. de Iudic. lib. 6.* vbi late Gom. *n. 9. & 26.* *Octau. de decretis lib. 3. tit. 8. n. 28.* Et an minor dispensatus super ætate ad obtinendum canonicatum in Cathedrali possit eligi in Iudicem Synodalem? vide Ioan. Anton. Massobr. *de Synodo Episcopi cap. 4. dub.* 11. vbi resoluit negatiue.

Ad Lib. I. Tit. XVI. de Filijs Preysbiterorum ordinandis, vel non.

CAP. VT FILII. I. *post n.* 2. Vnde iam collige irregularitatem prouenientem ex defectu natalium non tolli per solam habitus religiosi susceptionem, sed necessariò requiri vt emittatur profes-

professio, ita Feli. *in cap. cum deputati n. 2. de iudic.* Franch. *in cap. 1. n. 11. hoc tit. lib. 6.* S. Antonin. *p. 3. tit. 1. cap. 27. §. 3.* Sot. *in 4. dist. 25. q. 1. art. 3. col. 2. &* ibi Riccard. *art. 4. q. 3.* Rebuff. *in praxi benef. tit. de dispens. super defectu natal. n. 66.* Philiarc. *tom. 1. p. 1. lib. 4. cap. 8.* Valent. *tom. 4. disp. 7. q. 19. puncto 3. §. 2. agens de secunda specie irregularitatis in 1. defectu,* Iacob. de Graff. *in aureis decis. p. 1. lib. 4. cap. 27. n. 54.* Nau. *comm. 1. de Regularib. n. 60. & in manuali cap. 27. n. 201.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 12. cap. 5. q. 12.* Sayr. *de censur. lib. 6. cap. 11. n. 3.* nouissime Sanctarel. *vari. resolut. q. 39. n. 2.* Quamuis Fr. Emman. *quaest. Regular. tom. 1. q. 13. art. 4.* asserat huiusmodi irregularitatem non solum tolli per professionem, sed etiam per receptionem habitus Religiosi, immo per educationem, quae fit in Religione.

Deinde colliges professionem emissam in Religione non solum tollere irregularitatem quoad Ordines suscipiendos, sed etiam quoad vsum Ordinum susceptorum; quare si illegitimus absque dispensatione ante ingressum Religionis suscipiat Ordines sacros, & postea ingrediatur Religionem, non solum potest promoueri ad alios Ordines, sed etiam absque alia dispensatione poterit ministrare in Ordine, quem suscepit ante ingressum, ita Sanctar. *d. q. 39. n. 8.* Nec obstat, quod dispensatio est stricte interpretanda, vt resoluunt Iura, & Doct. per me citati *de officio, & potest. Episcopi p. 2. alleg. 33. n. 7. & alleg. 45. n. 1.* quia debent intelligi quando vni, vel alteri dispensatio conceditur, non vero quando in fauorem Religionis emanauit, quia tunc ample esse interpretandam docent Henriq. *in summ. lib. 7. c. 22. §. 3. & cap. 24. n. 4. in fine,* Oldrad. *cons. 300. n. 4. vers. considerandum est,* Sanch. de *Matrim. lib. 8. disp. 1. n. 13.*

Ibid. *n. 3. in fine.* Soar. *de censur. tom. 5. disp. 50. sect. 5. n. 15.* Sayr. *eod. tract. lib. 6. cap. 11 n. 3.* Mandos. *de signatura gratiae tit. de dispensat. super defectu natal. §. pen.* nouissime Sanctarel. *var. resolut. q. 40. n. 1.* vbi *n. 2.* cum Nau. *cons. 6. n. 2. sub hoc tit.* resoluit professum illegitimum fieri capacem beneficiorum manualium, quae ad nutum Praelati reuocari possunt, dummodo talia beneficia non fuerint curata, nec Praelatura monasterij.

Ibid. *n. 7.* ibi, tuentur, Mandos. *d. tit. de dispensat. super defectu natal. in fine.* Viuald. *in candelabro aureo p. 3. cap. 5. n. 10.* Soar. *d. sect. 5. n. 15.* Sanctarel. *d. q. 40. n. 7.*

Ibid. *post n. 9.* Quarto pariter non abs re dubitari poterit an Religiosus effectus per simplicia biennio nouitiatus anno trāsacto vota in Societate Iesu emissa, si ab ea retrocedat, à votisque absoluatur, reincidat in pristinam irregularitatem ex defectu natalium consurgentem, quae iam erat purgata per illa vota, iuxta ea, quae resoluunt Vasq. *1. 2. disp. 165. c. 9.* Soar. *tom. 5. disp. 50. sect. 5. n. 12.* Sanctar. *var. q. 39. n. 6. &* Sanch. *in praecepta Decalog. tom. 2. lib. 5. cap. 5. n. 13.* In hac quaestione Soar. *d. sect. 5. n. 14. in fine,* Sanch. *d. cap. 5. n. 14. &* Sanctar. *d. q. 39. à n. 4.* tenent talem retrocedentem, à votisque absolutum, si iā promotus sit, posse Ordinibus susceptis vti, & si non sit promotus, promoueri posse, ex ea ratione quia tex. in praesenti, & similes decernunt huiusmodi irregularitatem deleri per Religionis ingressum, nec decidunt reincidi deserta Religione. Nec obstat quod cessante causa finali, ob quam concessa est dispensatio, cessat etiam dispensatio, si ea nondum fuerat suum effectum sortita, vt probant Iura & DD. citati a Sanctar. *d. q. 39. n. 5. &* per me *de officio Episcopi p. 2. alleg. 33. n. 6.* Quia R. eam dispensationem concessam esse ipsi Religioso in fauorem status, quem assumpsit, & in praemium actus Deo gratissimi, quo ille seculo renuntiauit, quae non cessant, quamuis ille religiosus postea vel retrocedat à Religione, vel ab ea dimittatur, quia iam actus suum effectum sortitus est.

CAP. PRAESENTIVM. III. *n. 2. in fine.* quae quidem opinio licet communis sit & sequenda in iudicando & consulendo, tamen in puncto Iuris verior est contraria asserens patrem non posse obtinere beneficium, quod antea possidebat filius, quam defendit Hostiens. *in cap. ex transmissa §. ideoque, hoc tit.* & illi adhaerere videtur Archid. *in cap. Apost. 8. quaest. 1.* & in puncto Iuris veriorem esse profitentur Gig. *de pens. quaest. 86. n. 10. &* Mand. *de signat. grat. tit. de dispens. ad benef. in Eccl. in qua pater, versic. final.* Pro qua sententia in primis facit quia pater & filius sunt correlatiua, & in correlatiuis idem ius statuitur, vt *in l. final. &* ibi Bart. *ff. quod metus causa, & in l. 1. C. de cupressis lib. 11.* Rursus facit, nam in beneficialibus est prohibita successio, vt in *d. cap. Apost.* sed sicut filius patri succedit, sic & pater succedit filio *vt in l. nam etsi parentibus ff. de inofficioso testam.*

CAP. PROPOSVIT. VI. *n. 2. in fine,* ibi *n. 101.* Maiol. *de irregular. lib. 1. cap. 9. n. 1.* Cou. *de sponsal. p. 2. c. 8. §. 8. n. 5. &* me citato *in tract. de officio Episcopi* docet nouissime Sanctarel. *vari. resolut. q. 38. n. 14.*

CAP. EX TVA. IX. *n. 3. in fine.* Vnde Episcopum non posse dispensare cum illegitimo vt beneficium paternum immediate consequatur docent *glos. verbo, tale, in cap. 1. hoc tit. lib. 6.* Sayr. *de censuris lib. 6. cap. 11. n. 11.* Sanctarel. *var. resolut. q. 41. num. 13. & quaest. 79. num. 2.* vbi me citat *de officio Episcopi p. 3. alleg. 65. n. 30.* Nec item cum eodē posse dispensare vt obtineat beneficium in Ecclesia patris sui clerici viuentis resoluunt Fr. Emman. *in sum. tom. 1. cap. 20. n. 4.* Syluest. Armil. Veg. & alij citati à Sanctarel. *d. q. 41. n. 14.* Limita in filijs ex legitimo matrimonio natis, qui quidem non comprehenduntur sub Const. Clem. VII. *36. in Bullario, de anno 1530.* in qua dicitur, filij ex fornicatione nati, nec in decreto Concil. Trid. *sess. 25. de reform. cap. 15.* vbi dicitur, qui non ex legitimo nati sunt Matrimonio, aduertūt Sanctarel. *d. q. 41. n. 15.* & Nicol. Garc. *de benefic. p. 7. c. 3. n. 18.*

CAP. QVONIAM. X. *n. 2. in fine,* Collatio enim de beneficio parentis facta filio illegitimo absque dispensatione nulla fuit. Nau. *cons. 1. q. 18. de constit.* Sanctarel. *d. q. 41. n. 15 post med.* Nicol. Garc. *de benefic. p. 7. c. 3. n. 16.*

CAP. AD EXTIRPANDAS. XI. *n. 2. in princip.* ibi, *n. 31.* adde post multos à se relatos Sanctarel. *vari. resolut. q. 79. n. 1.*

CAP. AD HÆC. XII. *n.2.in fine*. Et notatur ad hoc, quod filius Episcopi alioquin legitimus potest habere beneficium in aliqua priuata Ecclesia sibi subiecta, vt per Filliuc. *tom.3.tract.41.c.4.n.9*.

Ibid. *n.3.in fine*. & ita concordari possunt *cap. ad extirpandas, sup. hoc tit.* cum tex. in præsenti, vt scilicet hic loquatur de filijs legitimis volentibus præfici in eisdem Ecclesijs, in quibus parentes obtinent, vel obtinuerunt beneficia, quod tex. iste fieri posse concedit. Ille verò *in d. cap. ad extirpandas*. loquitur de filijs pariter legitimis in eisdē beneficijs parentū succedere volentibus, quod omnino prohibet, ne detur successio iure hæreditario in beneficialibus contra *tex.in cap.1.de prebend.* atque ita concordantur hæc Iura, vt est de mente *glos. fin. in præsenti*, quam sequuntur Ioan. Andr. & communis hic, Felin. in *cap. in nostra, de rescript. col.3.* Selu. *de benefic. p.3. q.12. n.* 10. Et sic datur triplex singularis differentia inter filium legitimum, & illegitimum circa hanc materiam. Prima, quia vno & eodem tempore possunt pater, & filius legitimus beneficia in eadem Ecclesia obtinere, vt probat tex. in præsenti, illegitimus autem non potest eodem tempore cum patre suo beneficia obtinere in eadem Ecclesia, *cap. litteras, hoc tit.* Conc. Trid. *sess.25.de reform.cap.*15. Secunda differentia est, quod licet filius legitimus possit obtinere beneficium dissimile à paterno in Ecclesia, in qua pater fuerat institutus, illegitimus verò nullum potest obtinere, etiam dissimile, vt definit Conc. Trid. *cit. loco*. Tertia differentia est filium legitimum in beneficio paterno etiam institui posse, dummodo non succedat immediate, secus verò est in filio illegitimo, qui nec immediate, nec mediate succedit in beneficio paterno, vt disponitur in Extr. Clementis VII. quam refert Gigas *de pensionib. quæst. 86. in princ.* Nau. *in cap. si quando, de rescript. except.*21. Mandos. *de signatura gratiæ tit. de dispensat. ad beneficia in Ecclesia in qua pater*.

CAP. LITTERAS. XIV. *n.4.in fine*. me citato nouissime Sanctarel. *var. resolut. q.37. n.17.* Sayr. *de censuris lib.6.c.11.n.25.* Sicut etiam dispensatus ad consequendum beneficium non potest vi talis dispensationis consequi, nisi vnum tantum beneficium, vt per Rebuff. *in praxi tit. de dispensat. super defectu natal. n.83.* Nau. *cons.9. de prebend.* Tiraq. *in l. boues §. hoc sermone. à n.29. ff. de verbor. signif.* sequitur Sanctarel. *d.q.38.n.19.* contra Ioann. Andr. Syluest. Gamb. Henriq. & alios per eum citatos. Vide addita ad *c. de multa, in fin. de prebend.*

Ad Lib. I. Tit. XX. De corpore vitiatis ordinandis, vel non.

CAP. SIGNIFICAVIT. IV. *post n.2.* In tex. ibi [*auctoritate nostra fretus, & tua.*] Ergo iurisdictiones, Ordinaria & delegata, non sunt incompatibiles, sed in vna, eademq. persona concurrere possunt, vt contra Butr. *in cap. cum ex officij sub n.8. vers. non puto, de præscript.* tenent Innoc. *ibid. sub n.2. in verbo, auctoritate*, Abb. *à n.18. vers. ex hac enim littera, vsque ad n.26.* Anch. *n.10.* Imol. *n.11.* Felin. *sub n. 21. vers. nihilominus omissis istis*, Paris. *n.23.* Curt. Iun. *in l. etsi prætor, n.6. ff. de officio eius, cui mandata est iurisd.* Albert. Brun. *in tract. de augmēto in 4. concl. n.14.* Nec propterea cogi potest Episcopus ad declarandum qua potestate velit procedere, Innoc. *in d. cap. cum ex officij, n.3.* Anch. *n.12.* Felin. *n.23. ad finem, vers. & dum dicitur*, Abb. *sub num.18. vers. & ex hoc*, notat etiam Paris. *n.27.* Nec in contrarium facit si quis dicat supposita iurisdictione Ordinaria frustratoriam videri delegatam, quia nihilominus maximi adhuc momenti est non solum vt geminata virtute ex duabus vna mixta conficiatur, vt prædicti Doctores loquuntur, sed etiam vt in articulo exequutionis delegata magis promoueat Ordinariam, atque in casu permissæ appellationis ea emittatur ad ipsam Sedem, prout ita in specie ibidem considerant Abb. *n.19 & 25.* Imol. *n.11.* & Paris. *n.23.* Addo & aliud, vt remoueatur inde omnis scrupulus, si incideret dubitatio, an ex aliquo non præuiso, vel non bene explicato posset super Ordinaria iurisdictione dubitari, vt videtur cōsiderasse Rot. apud Put. *decis.212.n.5.lib.3.*

Ad Lib. I. Tit. XXIII. De Officio Archidiaconi.

CAP. ARCHIDIACONIS. V. *n. 2. in fine*. Pro quorum sententia facit *tex. in cap. dudum.54. vers. tandem, de elect.* vbi de consuetudine tantum permittitur Archidiacono suspendere, excommunicare, & interdicere, quasi id non posset Iure communi attento. Verum Archidiaconos Iure communi attento ecclesiasticas censuras ferre posse bene probat *tex. in cap. Romana, in princ. de sent. excomm. lib.6.* notant Iacob. de Graffijs *in aureis decis. p.1. lib.4. cap.4. n.8.* Duaren. *de sacris Ecclesiæ minist. lib.1. cap.12. in fine.* Petr. Gregor. *syntag. Iuris lib.15. c.20. n.6.* licet Læli. Zechi. *de Repub. ecclesiast. cap.24. n.13.* distinguat inter Archidiaconos electos à Capitulo, in quibus prædictam doctrinam agnoscit, & electos ab Episcopo, in quibus contrarium resoluit.

Ad tex. verò in præsenti respondent nonnulli solum negare id posse Archidiaconos ex primæua eorum institutione, vt colligunt ex illis verbis, de ecclesiastica institutione, tunc enim eorum officium ad fori exterioris iurisdictionem se non extendebat, sed ad aliqua ministeria, quæ commemorat Duaren. *d. cap.12.* Postea verò aliquam iurisdictionem eis datam fuisse patet ex *cap.1. de eo, qui furtiue*, & Iuribus in hoc tit. citatis, notat Soar. *tom. 5. de censur. disp. 2. sect.2. n. 9.* Ad tex. verò in *d. cap. dudum.* responderi potest, quod Papa ad conuincendum electum habentem plura beneficia curata, qui se ignorantia excusare nitebatur, expendit consuetudinem receptam, & notoriam, cuius subinde nulla potuit iusta ignorantia prætendi.

Ego tamen si libere quod sentio, proferre licet, verius existimo Archidiaconos, Archipresbyteros, & similes censuras ferre non potuisse Iure communi, nisi hoc Episcopus concesserit, vt plane significat tex. in præsenti, ibi, ex ecclesiastica institutione,

ne,&c. nisi auctoritas Episcoporum accesserit, quasi sint duo termini inter se oppositi, vnus ex institutione propria Archidiaconorum, alter ex speciali Episcoporum concessione, vt in priori non possit Archidiaconus censuras ferre, in posteriori vero sic, & iuxta hunc casum data scilicet Episcoporum concessione rectè procedit tex. in *d. cap. 1. de eo, qui furtiue*; tex. autem *in d. cap. dudum*, hoc ipsum significat, dum specialem consuetudinem requirit, & positis eisdem terminis, legitima scilicet concessione Episcopi, vel legitima consuetudine, recte procedit tex. *in d. cap. Romana*.

Non obstat, quòd Archidiaconus & similes habēt iurisdictionem fori contentiosi, vt iurgia audire, hoc est lites diffinire valeant, *c. 1. c. ad hac, hoc tit.* Quia respondetur eos non Iure proprio hanc habere iurisdictionem, sed tanquam Vicarios ex commissione, & nomine Episcoporum *d. cap. 1.* ibi, vice sui Episcopi, *cap. perlectis*, ibi, successione Episcopi. *dist. 25.* quam commissionem, seu iussionem ad effectum decidendi specialem esse oportere, neque sufficere generalem, quam habent à Iure communi, & ex institutione sua, explicat Turrecr. *in d. cap. perlectis. §. hi sunt, n. 5.*

Quare secundò formalius respondetur Archidiaconis solū concedi audire iurgia in dictis Iuribus, ac perconsequens eisdem negare potestatem decidendi iuxta tex. *in c. super quaestioni. §. porrò.* iuncta glos. *verbo, auditor, de offic. delegati.* vnde decisionem ad Episcopum referendā notat Hostiens. & in simili de Archipresbytero agens probat tex. *in cap. vlt.* ibi, Episcopo suo renuncient, & ibi referant ad Episcopum, *de offic. Archip.* & quando negotium fuerit arduum fatentur omnes per tex. ibi *in dicto c. ad hac, versic. itē*, explicat Turrecr. *dicto n. 5.* ac proinde cū excommunicatio sit maior pœna, quam sit in Ecclesia, *ex cap. cum non ab homine, de iudicijs*, & reliquæ censuræ nonnisi pro contumacia ferri possint, meritò sequitur Archidiaconos, & Archipresbyteros sine speciali Episcoporum cōmissione eas ferre nō posse, quæ omnia facilius procedunt secundum hodiernam consuetudinem, qua attenta Archidiaconi in tota Hispania non habent potestatem illam, quæ Iure communi eis concedebatur, indeq. decretum Conc. Trid. *sess. 24. de reform. cap. 12.* dum requirit Doctoratum, vel Licentiaturam in Theologia, vel Iure Canonico ad Archidiaconatum obtinendum, non procedere in Archidiaconis hodiernis dicunt decisum Campan. *in diuers. Iuris Canon. rub. 7. c. 6. n.* 41. Ricci. *in praxi resol. 497. n. 3.*

Ad Lib. I. Tit. XXV. De Officio Primicerij.

CAP. VT PRIMICERIVS. VNIC. *n. 2. in fine.* Filliuc. *tom. 3. tract. 41. c. 1. n. 25.*

Ibid. *n. 3. in fine.* Filliuc. *d. tract. 41. c. 1. n. 29.* De Iure tamen Decanus nullam habet iurisdictionem, cum careat iure Prælaturæ in Capitulo, cuius ipse est pars, Abb. *in cap. post electionem. sub nu. 9. circa fin. vers. item puto, de concess. preb.* Illum verò locum Archipresbyteri in Ecclesia obtinet tanquam subrogatus, eadem potest, quæ Archipresbyter, & hac ratione dicitur dignitas, Rot. *decis. 17. sub n. 1. vers. sed caue, de concessione preb.* Petr. Greg. *lib. 15. cap. 21. n. 12. & de benefic. cap. 10. n. 24. & in partit. canon. lib. 2. tit. 9. cap. 5. n. 4.* Sicque est intelligenda Putei *decisio 209. n. 2. lib. 3.* quatenus vult Decanum respectu Capituli non regulari personam priuatam, sed habere Prælaturam cum iurisdictione in Capitulo, cui præest.

Ibid. *post n. 4.* In Rota pluries resolutum fuit Præpositurā de Iure non esse dignitatem, nisi sit prima in Cathedrali, vel Collegiata, vel Conuentuali, habeatue sub se clerum, & capellas, vt *in Aquen. monasterij 31. Maij 1598.* coram Cardin. Lancellotto, & *in Dertusen. Prioratus 5. Martij 1614.* coram Reuerendiss. D. Decano, & *in Vincentin. parochialis 20, Febr.* 1617. coram Vbaldo, refert nouissime Io. Ant. Massobr. *in sua praxi habendi concursum pral. 15. dub. 1. secundum Roman. impress.*

Ibid. *n. 5. in fine.* Filliuc. *d. cap. 1. num. 25. vers. tertia.*

Ibid. *n. 7. in fine.* Filliuc. *d. cap 1. n. 24.* Ioan. Ant. Massob. *in d. praxi pralud. 16. secundum Romanam impress.*

Ibid. *n. 8. in fine.* Filliuc. *d. cap. 1. n. 21.*

Ad Lib. I. Tit. XXIX. De Officio, & potestate Iudicis delegati.

CAP. QVIA QVÆSITVM. I. *post n. 4.* Ac ita ex generalitate huius tex. in dictis verbis, ibi, districtione ecclesiastica, &c. colligitur posse Iudices delegatos per Ecclesiasticas censuras impedientes coercere, quoties secundum personarum & negotij qualitatem viderint expedire, probatur, cui conceditur iurisdictio, conceditur potestas etiā coercendi impedientes, vt habetur in hoc tex. *& in cap. ex litteris. inf. hoc tit. & in l. 1. ff. si quis ius dicenti non obtemper.* iuncta generali regula *l. 2. ff. de iurisd. omnium Iud. & cap. praeterea, inf. hoc tit.* cum similibus, at qui magis accommodatus modus coercendi excommunicatos est per censuras ecclesiasticas, ergo omnes Iudices ecclesiastici illis vti posse contra impedientes suam iurisdictionem dicendum est, quod in delegatis pro regula ponit Pontifex in hoc tex. & *in cap. sane. 2. & in cap. significasti, in fine, hoc tit. & in cap. tam litteris, 33. ibi*, excommunicantes solemniter, *de testib.* notat *glos. in verbo, puniat, in cap. pastoralis, §. vlt. hoc tit.* confirmat Concil. *Trid. sess. 25. de Regular. c. 5. in fine*, & est recepta sententia, de qua minimè oportet disputare, secundum Cou. *in cap. alma. p. 1. §. 11. n. 1. & p. 2. §. 2. n. 7.* Menoch. *de arbitr. casu 438.* Cabed. *diuers. Iuris arg. lib. 1. c. 5. n. 9.* ampliantes hanc doctrinam procedere, quamuis in rescripto delegationis nulla fiat mentio censurarum, vt satis deducitur ex hoc tex. vbi obseruant Felin. & Dec. *n. 5.* Abb. *in cap. quarenti, n. 4. de verbor. significat.* Beroi. *in d. cap. significasti, n. 25. Nau. in cap. cum contingat, remed. 2. post princip.* Neque obstat si dicas retenta hac doctrina otiosam esse clausulam illam, quæ in rescriptis frequenter apponitur, vt *in cap. illorum, de prabend.* & sæpe alibi, contradictores scilicet ecclesia-

clesiastica censura compescendo, contra reg. tex. *in cap. in his, de priuileg. & in l. si quando. ff. de legatis 1.* cum vulgaribus. Respondebitur enim varios effectus considerari posse, propter quos clausula illa maximè vtilis est. Primò, quia cum illa solet apponi alia clausula appellatione remota, vt *in cap. vt officium. vers. compescendi, de haeret. in 6.* Concil. Trid. *sess. 25. cap. 5. in princip.* qui effectus maximus est ad tollendam appellationem, quae illis clausulis cessantibus esset admittenda, iuxta ea, quae notantur *in cap. pastoralis, in princ. de appellat.* Secundo, quia reperitur eadem clausula in rescriptis, in quibus meri facti executio demandatur, in quibus terminis si clausula illa non apponatur, non potest executor impedientes coercere censuris, quae iurisdictionem requirunt ex infra dicendis, & bene notauit Hostien. *in cap. ex litteris, infra hoc tit.* contra glossam *verbo, commissum, in cap. vlt. §. vlt. de officio delegati,* quam ibi sequitur Sicul. *n. 14.* Tandem maximè vtilis est clausula illa ad coercendos illos, qui post factam executionem prouisum de beneficio, vel aliquem ex litigantibus molestant, quod non possent ex vi suae cognitionis ea clausula non adiecta, vt notant Abb. *in d. cap. pro illorum. n. 9. &* Staphil. *de vi & effectu clausularum. §. sequitur modo. n. 2. & 4.* Rebuff. *in praxi tit. declaratio noua prouisionis, verbo, & defendant, vers. & olim. & verbo, & contradictores, versic. & sic.*

Ex quibus iam colligitur posse delegatos coercere impedientes suam iurisdictionem non solum per alias censuras, sed etiam per excommunicationem maiorem, vt clare deprehenditur ex generalitate huius tex. ibi, districtione ecclesiastica, & expresse ex dicto *cap. tam litteris,* ibi, excommunicantes, notant omnes praecitati, praecipue Couar. & Menoch. dictis locis. Neque obstat, quod excommunicatio sit meri imperij, vt docet Innoc. *in cap. transmissam, in fine, de elect.* receptus ex Nau. *in cap. cum contingat secun. da causa nullitatis, n. 25. &* Vgolin. *de censuris tab. 1. cap. 4. §. 4. n. 1.* quia scilicet mortem inducit *cap. per venerabilem, ad finem, ibi, mori praecipitur, qui filij sint legitimi,* & relegationi aequiparatur *glos. vlt. post princ. in cap. pastoralis §. verum de appellat.* seu magis deportationi *glos. 1. in §. minor, Institut. de capitis diminut.* communis secundum Menoch. *de arbitrarijs casu* 438. *n. 32.* Duen. *reg. 272.* Cald. Pereira *de renouat. emphyteusis. quaest. 5. n. 49.* Vgolin. *tab. 2. cap. 25. n. 2.* Constat autē mandata simpliciter iurisdictione non transire ea, quae sunt meri imperij, sed solùm concedi modicam coertionem *l. vlt. ff. de officio eius.* Ceual. *communium contra communes quaest. 632. n. 6.* subindeque eum, cui mandatur iurisdictio, non posse deportare, relegare, aqua & igne interdicere notant Felin. in d. *cap. 1. n. 16. versic. 5.* Menoc. vbi *proxime n. 48.*

Respondent Doctores communiter doctrinam Innocentij, quae habet excommunicationē maiorem esse meri imperij, procedere quando excōmunicatio fertur ex causa publica, non ità si feratur ad partis instantiam, ita Abb. *in cap. quod sedem in fi. de officio Ordin. & in cap. cum contingat. n. 17. de foro comp.* Ias. *in l. imperium n. 74. versic. quartum ff. de iurisd. omnium Iud.* Sed haec distinctio nullo bono nititur fundamento, nec enim congrua datur inter vtrumque casum differentiae ratio, immò constat aequè grauem esse, & aequè graues effectus producere excommunicationem, quae ad partis instantiam, atque eam, quae ex causa publica profertur.

Quarè longe verius est excōmunicationem nunquā ad merum imperiū, sed ad mixtum pertinere, vt post Gasp. Valasc. *in d. l. Imperium* resoluunt Nau. & Menoch. *n. 36. dictis locis.* Aequiparatio verò deportationis, vel relegationis licèt in aliquibus procedat propter aliquas similitudines, quae inter illas & excommunicationem reperiuntur, in multis tamen alijs maximè differunt, tum & maximè in hoc quod excommunicatio non durat nisi durante contumacia excommunicati, atque ita quatenus ipse vult, si verò resipiscat, statim absoluitur, quod longe aliter contingit in deportatione, & relegatione, non enim cessant per poenitentiam, notāt Menoch. *d. casu 438. n. 33.* & melius Vgolin. *dicto §. 2.* inde concludens de ijs ad illam tamquam à diuersis non rectè procedere argumentum iuxta regulam *l. Papinianus exuli ff. de minoribus.*

Non obstat etiam tex. *in cap. quisquis. 2. quaest. 6.* omissis enim varijs intellectibus, de quibus glos. & Praepos. ibi, dum alij intelligunt textum agere de arbitris, alij de delegatis, qui verebantur potentiam & inobedientiam, alij de delegatis inferiorum: verior videtur intellectus, quem sentit Praepos. ibi, quod agit tex. de speciali quadam prohibitione, per quam Patriarcha, vel Summus Pōtifex omnibus Episcopis sibi subiectis praecipit vt excōmunicationem latam à delegato obseruēt, & excommunicatis ab illo non communicent, donec obtemperauerint, quem intellectum satis ostendunt verba ipsius tex. ibi, det litteras, vt nullus ei communicet.

Illud tamen aduertendum est non semper Iudices praedictos debere coercere impedientes per excommunicationem, sed vel per alias censuras, vel per mulctas pecuniarias, vel aliàs, prout secundum negotij, & personarum qualitatem magis viderit expedire, quod satis significat tex. in praesenti, ibi, poteris, probat tex. optimus *in cap. sanè, versic. ita quod, infra hoc tit.* & explicat melius Pontif. *in cap. 2. hoc tit. lib. 6.* vbi propter reuerentiam Episcopali dignitati debitā decidit Episcopos excommunicari non debere, nisi prius praemittatur interdictū ab ingressu Ecclesiae, & deinde suspēsio ab officio, explicat post Staph. Lancell. *de attent. part. 2. cap. 10. in praefat. à n. 189.* commendat Tiraq. *de nobil. cap. 2. à n. 131.* non seruato tamen eo ordine valebit excommunicatio, glos. *vlt. in dicto cap. 2.* quam sequuntur Domin. Franch. & alij communiter ibi, quia est ordo accidentalis, cuius defectus sententiam non annullat, ex doctrina *glos. 2. in cap. sacro, de sententia excommunicat.*

CAP. EX PARTE. XII. In *vers. Mandamus,* &c. Collige ex tex. mādato generali ad primum Archidiaconatum non derogari per secundum mandatum speciale ad certum Archidiaconatum in eadem Ecclesia. Obstat tamen quod litterae speciales posteriores prioribus generalibus derogare solent iuxta tex. in *c. quamuis il 2. de praebend. lib. 6. & in cap. 1. in fin. de rescript.* Sed om isso intellectu

Baldi

Baldi & Beroi.*n.67.*ac Mantu.*15.in præſenti*,& aliorum, quos reprobat Valaſc.*conſ.72.n.14.* ſatisfit ex doctrina *gloſ.magna hic ad fin.verſ.itē illa, & gl.in reg. generi de regul. Iuris lib. 6. & gloſ. 1. in cap. quamuis 38. de præbend.lib. 6.* & Valaſc. *vbi prox.* ſi dicas in hoc tex. non dari gratiam generalem & ſpecialem quinimo vtrãque ſpecialem,etenim prior ad Archidiaconatum, quem primò vacare contingeret, ſpecialis erat, quippequæ habitu & actu ad vnum tantum dirigebatur,nec poterat verificari in pluribus inſimul,quos nullatenus comprehendebat, & conſequenter ceſſat reg.*cap.1. de reſcript.*cum ſimilibus, & gratiæ huiuſmodi ſic ſpeciali per aliam ſpecialem poſteriorem, quæ illius mentionem non faciebat,derogari non potuit,& poſterior non valet iuxta reg.*cap.cæterum, de reſcript.*cum vulgaribus, qui intellectus confirmatur aperte ex verbis huius tex. & maxime ex *l.ſi domino 102.ff.de leg.1. & l.ſi beros 11.ff.de optione legata*, in quibus ſimiliter non proponitur legatum generale & ſpeciale,ſed vtrunque ſpeciale,ad vnum tantummodo ſeruum, & non ad plures, prout intelligunt Doctores communiter ſecundum Bart.*in d.l.ſi domino*,iuuat *l.3. in fine ff. qui & à quibus*,& tex.opt.*in l.cum incertus 13.ff.de legat. 1. ibi*, perinde eum liberatum acſi Stycus legatus eſſet.

Adhuc obſtat quod prior gratia in hoc tex. non referebatur ad certum aliquem Archidiaconatum, & potuit verificari in quouis ex multis,vel etiam ex omnibus Archidiaconatibus illius Eccleſiæ, ſicut & legatum optandi vnum ex ſeruis teſtatoris in *d.l. ſi domino,& d.l.ſi beros*,non dirigebatur ad certum aliquem, & poterat verificari in quocunque ex omnibus ſeruis teſtatoris,ac ſubinde generale videtur, vt ſatis probat tex.*in cap.Abbatem 40.*ibi,per litteras generales,vbi *gloſ.1.& 2.de reſcript.l. legato generaliter 37.ff.de legat.1.l.ſtipulationum 74. cum l. ſeq.* ibi, generaliter,*ff.de verb.oblig.* At vero gratia poſterior ad Archidiaconatum certum,quem auunculus obtinebat,ſicut & legatum certi ſerui in dictis legibus, erat ſpeciale, vtpote ad certum quoddam indiuiduum in quo tantummodo verificabatur, vnde locum debuit habere reg. *d. cap. 1. de reſcript.* Accedit quia ſaltem negandũ non videtur priorem gratiam in hoc tex. ſicut & legatum optandi vnum ex ſeruis in dictis legibus,eſſe minus ſpecialia,quàm ſit poſterior gratia ad certum Archidiaconatum, vel legatum certi ſerui,quippequæ priora non referantur ad certum indiuiduum, conſtat autem regulam *d. cap. 1.* & ſimilium non tantum procedere vbi opponuntur genus, & ſpecies,diſpoſitio generalis & ſpecialis propria,verum etiam vbi ſpecies latior, & alia ſtrictior diſpoſitio minus, & alia magis ſpecialis, & denique vbi ſpecies plura indiuidua comprehendens, & certum aliquod indiuiduum opponuntur ex Bald.*in l.hac conſultiſſima col.1.C.de teſtam.* obſeruant Nau. *in cap. conſideret in princ. n.76. de Pœnit.diſt.5.* Iaſ. *conſ.12. lib.3.*Vnde à prædicto intellectu, & ſententia communi recedunt Dec. *in d.cap.1.n.4.* & Bero. *n. 67.* idem Dec. *in cap.paſtoralis 24.§.quoniam n.2.de reſcript.* Staphil. *de litteris gratiæ tit. de varijs modis vacationum, in princ. à n. 22.*

Sed retento intellectu ſupra præſtito non obſtant hæ difficultates,qm̃ ex mente Abb. *in d.§. quoniam n.1.*poſt Bart.& ex mēte aliorũ dicendũ eſt, quod licet prius mandatũ in hoc tex. & legatũ optandi vnũ ex ſeruis in dictis legibus à principio indeterminatum ſit, & minus certum, quàm poſterius, quod ad indiuiduum dirigitur, & terminatur: nihilominus tamen in ſubſtantia, & effectu neutrum eſt magis, vel minus ſpeciale,quia vtrumque tantummodo verificari poteſt in vna ſpecie, ſeu indiuiduo, & licet in priori quilibet ex Archidiaconatibus illius Eccleſiæ debeatur ſub conditione ſi primò vacauerit, & quilibet ex ſeruis teſtatoris relinquatur ſub conditione, ſi legatarius eundem elegerit, vt *in d. l. 3.* nihilominus tamen ille, qui primò vacauerit, vel ſeruus, qui à legatario electus eſt,neceſſariò, & in indiuiduo debetur perinde acſi is à principio promiſſus, vel legatus fuiſſet, *d.l.cum incertus*: nec refragantur verba *d.cap.Abbatem*, quia reſpondetur in propoſito *d. cap.1. de reſcript.* per mandatum generale intelligi tantummodo illud, quod inſimul comprehendit plura, in quibus ſimul, vel ſaltem ſucceſſiuè poteſt verificari, & per ſpeciale intelligitur id, quod minus includit, vel pauciora, quæ poſſunt excipi à mandato generali eodem in reliquis manente. At in *d. cap.Abbatem* non dicuntur generales in hoc ſenſu,quaſi plura ſic comprehendant, ſed in alio longe diuerſo, ſcilicet quia à principio ſunt incertæ, nec conſtat certum aliquod indiuiduum ad quod determinate dirigantur iuxta *d.l.ſtipulationum,cum ſeq.* Vnde plura non inſimul, aut ſucceſſiue, ſed indeterminate, & quaſi alternatiue, & ſub diſiunctione, ſcilicet hoc, vel illud,aut illud,ac ſubinde vnum poſtea ſignificandum comprehendunt, & ita procedit *d.l.legato.* cum alijs. Sic planè ceſſat & alia difficultas, negamus enim in hoc tex. poſterius mandatum ad certum auunculi Archidiaconatum,ſicut & legatum certi ſerui in dictis legibus eſſe magis ſpeciale, quamuis fateamur eſſe magis certum, & determinatum, ſed maior, vel minor certitudo non prodeſt ad effectum *d.cap.1.& d.reg.generi*, in qua ſolum attenditur an diſpoſitio generalis & ſpecialis ſit magis, vel minus, plura, vel pauciora comprehendat.

CAP. SVPER EO. XV. *n.3.* ibi, *pag. 42.* adde Rimin. Iun. *conſ.6.n.68. vol. 1.* Hinc eſt, quod reſcripta Principis interpretantur, vt nemini iniuriam faciant, etiam cum impropriatione verborum Dec.*conſ.11.n.4.*quia præſumitur, quod eius intentio ſit, vt ſemper ius alterius ſit ſaluum, idem Dec. *conſ.271.& conſ.544.& conſ.606.n.17.* Curt. Iun. *conſ. 88. n. 8. & conſ.172.n.3.* Hippol.*ſing.440.*Alciat.*de præſumpt.reg. 3. præſ.11.* Vnde potius præſumitur circumuentus Princeps, quàm quod velit alteri præiudicare à Ponte *conſ.59.n.35.* In tantum quod etiam reſcripta Motu proprio conceſſa nihil operantur in præiudicium tertij, quia non ſunt de mente Principis reſcribentis. Iaſ. *conſ.10.n.30.vol. 2.* Pariſ.*conſ.1.n.84.& conſ.11.n.12.vol.1.*Gozadin. *conſ.9. n.24.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q.9.n.11.& conſ.294.n.20.* Burſat.*conſ.32.n.51.vol.1.*

Ibid. *n. 9. in fine*. In dubio enim diſpenſatio eſt ſtrictè interpretanda, vt per plura Iura reſoluunt

Hoied. *de incompat.benefic.p.2.cap.vlt. n.67. & 68.* Sayr. *de censur.lib.6.c.11.n.16.* Carol. Tap. *ad rub. ff.de constit.Princip. cap.5.à n. 1.* Soar. *de legib. lib. 6.c.11.n.10.* Mar.Antonin.*var.resol. lib. 1. resol.19. n.14.& lib.3.resol.2.n.18.& 21.* Sanch.*de matrim. lib.8.disp.1.n.3.* Monet. *de distribut. quotid. p.2. q. 14.n.5.* Campan.*in diuersorio Iuris Canon. rub. 11. cap.13.n.90.* Ludou.Miranda *in man. Prælat.tom.2. q.30.art.11.concl.2.* Nicol.Garc.*de benefic. p.1.cap. 6.n.58.* Ego ipse *de officio & potest. Episc. p.2. alleg. 33.n.7. & alleg.45. n.1.*& me citato nouissime Sanctarel.*var.resol.q.39.n.9.*

CAP. PRVDENTIAM. XXI. *n.8. in fine.* Firmius enim est iudicium, quod plurimorum sententia confirmatur, Honded. *consf.23.n.47.lib.1.* Mantic. *decis.344. n. 2.* Hincq. magis defertur sententię vnius Collegij,quàm singulorum Doctorum, Neuiz.*in sylua nupt.lib.5.n.35.* Aym.*consf.132.n.16.* & de Rota Bononiæ tradit Menoch. *consf.320. n. 45.* etiamsi esset communis opinio, Ceuall.*in præfat.ad communes opinion.n.26.* Quamuis enim contingere possit, vt à plurimorum sententia quis diuersus abeat probabilioribus, & melioribus rationibus motus, tuncq. æquissimum erit cum illius iudicio transire *cap.1.de his, quæ fiunt à maiori parte Capituli, cap.Nicæna 31.dist.l.1.§.sed neque.C.de veteri Iure enucl.*nã aliquando paruulis reuelat Deus,quæ abscondit sapientibus, *cap. esto subiectus. 95. dist.* prout tradit Iacobat. *de Cõcil.lib.6.art.2.n.97.vers. restat respondere ad contraria*; id tamen intelligi debet, si appareat euidenter aliquid de nouo consideratum, quod multitudo non viderit, & quod si vidisset, & considerasset probabiliter contrarium censuisset, vt ex sententia S. Hieron. videtur declarare Barbat.*in c.1.sub n.112.& n.113.de constitut.* quod vti rarum, ita in iudicijs periculosum.

CAP. CVM SVPER. XXIII. *post n.1.* Probat hic tex. quòd quando dati sunt Iudices plures cũ clausula,quod si ambo, vel quod si nõ omnes,&c. vno tantum suspecto, ille solus recusari potest, & non alij,& si alij vnà cum recusato procederent in causa, processus non valeret propter admixtionem inhabilis, vt per Cardin. Tusch. *lit.I. verbo,Iudex, concl. 422. n.8.* Farin. *fragment. crimin. p.2.litt.I. n.771.*

CAP. INSINVANTE. XXV. *post n. 5.* Notatur etiam ad hoc, quod Iudex suspectus recusari non potest ab eo,qui licet illum non impetrauerit, nec de eius consensu fuerit electus, habita tamen notitia de causa suspicionis, consentit in illius iurisdictionem, vt docent in præsenti Innoc. *n.2. in verbo,consenserit, & in verbo,alioquin,*Host. *n.6. in fine.* Anch.*n.2.in 7.notab.*Butr.*n.6.in 4.not.* Abb. *n. 9.* Felin.*n.11.*Imol.*n.2.* Bursat.*consf.21. n.27. cum seqq.*Pacian.*de probat.lib.2.c.45.n.13.*Cardin.Tusch. *lit.S.concl.909.n.3.* Sigism. Scacc. *de appellat.q.11. num.52.*

Ibid.*post n. 6.* In glos. [*Consenserat*] Notatur ad hoc, quod Iudicem impetrans non potest illum suspectum allegare, vt docent in præsenti Host.*sub num.6.* Butr.*n. 19.*Bellem.*n.1.vers.secundo opponit,* Zabarel.*col.fin.& in l.apertissime. C. de iud.* vltra glos. ibi, *verbo,litigantibus.*Paul.de Castro *n. 9.* Ias. *n.1.in 1.limit.*Sicchar.*n.2.* Marant.*de ordine iudic. p.6.n.53.& 56.*Pacian.*de probat.lib.2.cap.45. n.54.* Seraphin.*de priuilegijs Iuram.priuil.7.n.9.* Cardin. Tusch.*d.lit.S. concl.907. n.17. & lit.I.concl.422.n. 13.*Iacob.Laurent.*de Iudice suspecto cap.5.n.22.*Declara nisi causa suspicionis post impetrationem superueniret, vt docet glos. *in præsenti*, & Butr. *post n.19.*ac Abb.*n.10.*Thesaur. Pedam. *decis.295. nu.3.* Seraphin.*d.priuil.7.n.10.* Card. Tusch. *d.concl.907. num.17.*

CAP. PASTORALIS. XXVIII. *§.quia vero.post n.12.* In tex.ibi [*quod non cognitio sed executio, &c.*] Ex his verbis rectè colligitur merum executorem nullam habere cognitionem. Sed obstat *cap.cum contingat 24.vers.sed si,& vers. si vero, de rescrip.*vbi ordinarius,cui nõ cognitio,sed meri facti executio fuerat commissa, vt patet ex princ.tex.ibi, denuncies excommunicationis,&c. & ibi,denuncies absolutã, potest de rescriptorũ validitate,& vtriusque delegati potestate cognoscere, itaut ex ijs, quæ cognouerit exequi, vel supersedere debeat. Sed respondetur ex mente Zabarellæ hic *opposit.1.& But. num. 13.* Imol. & aliorum *in d. cap. cum contingat,* vbi Nau. *causa 9. nullitatis* textum illum, vt ex fine constat,non agere de cognitione iurisdictionali, nec de illa, per quam discutitur iustitia, vel iniustitia mandati, in qua specie procedit tex.in præsenti,sed tantũ de informatione, & instructione quadã extraiudiciali per solam litterarum inspectionem,quæ ex noua prouisione & auctoritate illius tex. necessariò exhibenda sunt Ordinario,vt cõstat ex littera ibi,ex ipsarum tenore deprehenderis euidenter, & ibi,ex litterarum inspectione, iunctis illis verbis,quas tibi auctoritate præsentium præcipimus exhiberi.

CAP. EX LITTERIS. XXIX. *post n. 2.* In tex. ibi [*ex qua coerctionem &c.*] Probat hic tex.iuncta *glos. in præsenti verbo si subdelegatus,* coerctionem impedientium iurisdictionem fieri posse à delegatis inferiorum, resoluunt Butr. Bald. Dec.*n.14.*& Doctores communiter *in cap.1.sup.hoc tit.* vt testatur Menoch.*de arbitr.casu 438.n.4.*hanc inter delegatum Papæ,& inferiorum notantes differentiam, quod delegatus Papæ omnes impedientes per vniuersum Christianum Orbem absque vlla territorij restrictione coercere potest, quemadmodum ipse Pontifex *c.cuncta per mundum 9.q.3.* quem delegatus repræsentat. *c.sanè hoc tit.* at vero delegatus inferioris solum potest coercere subditos ipsius delegantis, & intra ipsius territorium, iuxta *reg.l. vlt. ff. de Iurisd. omnium Iud.c.2.in fine. de constit. lib.6.*docet Abb.*in cap.significasti n.5. hoc tit.* & est communis ex DD.citatis, pro qua efficaciter vrget tex.*in cap.pastoralis,in princip.de officio Ordin.*iuncto *cap.pastoralis,etiam in princ.hoc tit. & reg.nemo plus 79. lib. 6.* Neque obstat fundamentum, quo moti contrarium tenuerunt Dec.*in d.c.1.n.14.* quẽ post Riminald. sequitur Menoch. *d. n. 4.* Cabed. *diuers.Iuris argum.lib.1.cap. 5. n. 18.* quod scilicet delegati inferiorum non ab illis,sed à lege suam accipiunt potestatem erga inobdientes, & per consequens vbique eam possunt exercere, & in omnes ipsius legis subditos; quia verius est hanc potestatem coercendi impediẽtes dari delegato ab ipso dele-

delegante, quia committendo causam videtur concedere omnia, sine quibus expediri non potest, quod reperitur in potestate coercendi impedientes iuxta regulas prædictas. Deinde licet vera esset prædicta ratio nihil concluderet, quia etiam certum est Ordinarios à lege suam recipere potestatem *l. more l. & quia ff. de Iurisd. omn. Iud.* & tamen non in omnes subditos legis eam possunt exercere, sed solum intra limites suæ iurisdictionis, & in suos subditos *d. l. fin. cap. cum Episcopus, de officio Ordin. lib. 6.*

CAP. CVM R. XXXV. post *n. 5.* In ead. glos. ibi [*Vnde facilius repellitur Iudex, quàm testis*] Notatur ad hoc, quod Iudex suspectus recusatur facilius, quàm recusatur testis, *glos. verbo familiarē, vers. hic tamen aduertas in cap. insinuante sup. hoc. tit.* vbi Doctores, Card. Tusch. *lit. S. concl. 908. n. 11.* Farin. *fragmentorum crimin. p. 2. lit. I. n. 778.*

CAP. CVM CONTINGAT. XXXVI. post *n. 1.* Probat hic tex. excommunicatione obstricto, quæ post legitimam appellationem lata dicebatur, absolutionem præstandam non esse priusquam constiterit per legitimas probationes an absolutione indigeat. Obstat tamen quia quando dubitatur an excommunicatio lata, aut etiam valida sit præstatur absolutio ad cautelam, de qua agit tex. *in cap. 2. & in cap. venerabilibus §. sed si, de sententia excom. lib. 6.* Cou. *in cap. alma p. 1. §. 12. n. 7.* Nau. *in man. cap. 27. n. 277.* Vgolin. *de censur. tab. 1. cap. 22. §. 1. à n. 4.* Tolet. *lib. 1. cap. 14 à n. 7.* Soar. *to. 5. disp. 7. sect. 8. à n. 12.* Sed occurrit Vgolin. citato loco dicens textū in præsenti agere de eo, qui absolutionem ad cautelam non postulabat, vt necessarium esse deducitur ex *d. cap. 2.* ibi, petenti absolutio non negatur. Vel secundò quod licet hodie post dictum *cap. 2.* hæc absolutio ad cautelā ordinario Iure sit cōcedenda, vel ab Ordinarijs, vel delegatis quoties de excōmunicatione, vel ipsius validitate dubitatur, olim nō ita sed erat remedium quoddam extraordinariū, quod specialibus casibus concedi solebat, vt in *cap. per tuas. de sent. excom.* ibi, quamquam Apost. Sedes talē etiam consueuerit, &c. & in suspensione probat *cap. venerabili, eod. tit.* notat Cou. *d. loco,* quamuis *addit. glossa verbo, superiorem,* in *d. c. 2.* contrarium probet

CAP. P. & G. XL. Vide addita ad *cap. Quia V. de Iudic.*

CAP. VNO DELEGATORVM. XLII. post *n. 2.* Notatur etiam hic tex. ad hoc quod si Iudices plures dati sint simpliciter, tunc vno suspecto omnes suspecti redduntur, & sic non solum recusatus impeditur procedere, sed etiā alij coniudices, quia vno deficiēte omnium cessat iurisdictio, cuius exercitium non censetur in solidum datum, vt per Farin. *p. 2. fragment. crimin. lit. I. n. 772.*

CAP. QVONIAM. XLIII. *& vlt. in §. cæterum* post n. *16.* In tex. ibi, (*quia non sibi iurisdictio, &c.*) In terminis huius tex. dubitari non abs re poterit an subexecutores gratiarū, & litterarum Apost. qui ab executore Romano ad executionem in partibus faciendam frequenter subdelegantur per clausulam illam seu §. cæterum, qui ad finem executorialium adijci solet, nudi tantum & meri facti sint executores, vel iurisdictionem obtineant aliquam? In qua quæst. Nau. *in cap. cum contingat de rescript. secunda causa nullit.* distinguit inter subexecutores quoad ea, quæ sunt iurisdictionis, & in quibus illi partes Iudicis assumere debent, de quibus in priori parte illius clausulæ cæterum, vbi de Abbatibus, & alijs in dignitate constitutis fit mentio, & inter subexecutores quoad ea, quæ sunt meri facti, in quibus partes Iudicis non licet assumere, de quibus in posteriori parte illius clausulæ, vbi de simplicibus Clericis in minoribus cōstitutis, & etiam de notarijs agitur. Sed hæc distinctio non satisfacit in proposito, siquidem id est quod quæritur an huiusmodi subexecutores ad ea, quæ Iurisdictionis sunt subdelegentur, & Iudicis partes assumere possint; deinde quia cum in his terminis vna & eadem sit commissio, ab vno & eodem Romano executore ad vnum & eundem effectum emanata, non occurrit ratio aut coniectura aliqua suadens illam deberi diuidi, & diuerso Iure cēteri, vt ita prior pars ad Iurisdictionem, posterior ad merum factum referatur iuxta *l. eum qui ff. de vsucap. cap. cum in tua 30. vers. & non debeat, de decim.* id quod secus est in speciebus relatis à Nauarro, in quibus materia subiecta, ratio, aut mens disponentis diuersitatem arguit: insuper iuxta sententiā Nau. & distinctionem supradictam esset in potestate & voluntate illius pro quo gratia exequenda emanauit, vel Iudicem, vel merum facti executorē assumere, quo magis alium grauaret, quod videtur absurdū. Vnde probabilius est, nisi aliud ex ipsa clausula, vel aliunde expresse, aut tacite colligatur, huiusmodi subexecutores ad meri tantum facti, & ministerij nudi executores deputari, tum quia illis in totum conueniunt ea, quæ de mero facti executore notantur; tum etiam quia iuxta verba & mentem illius clausulæ subexecutores tantùmodo deputantur ad ea, quæ Romanus executor in remotis agens per se ipsum exequi non potest, cuiusmodi sunt ea, quæ in mero facto, & nudo ministerio cōsistunt. Deinde subexecutores exequūtur per censuras fulminatas ab executore Romano, quas illi in partibus denunciant, id, quod meri facti est iuxta hunc tex. secundum vero intellectum *cap. nouit. 43. ibi,* nō edidit, sed publicauit, &c. *de appellat.* Accedit, quia si executor aliquando Iudicis partes assumere posset nusquam (præsertim ab inferiore) delegaretur generaliter & incertus ad arbitrium & electionem impetrantis, pro quo gratia emanauit contra reg. *cap. ad hæc, de rescript.* id quod secus est in mero facti executore, qui cum non iudicet, nec aliquid ex suo arbitrio faciat, sed certum quid ab alio præfinitum exequatur tanquam illius instrumentum, neminem grauat, *d. cap. nouit,* & præterea quicunque generaliter deputari potest quicquid aliter opinentur Staphil. *de litteris gratiæ tit. de formis mandatorum vers. vlt. n. 6.* Gom. *de mandatis de prouidendo n. 36.*

In glos. [Commissum] ibi (*coerctionem tamen videntur habere, &c.*) Quicquid velit glos. & distinguat Vincent. hic, cuius distinctionem sequitur Sicul. *n. 14.* & satis æquum dicunt Zabarel. Abb. & alij in præsenti, verius videtur merum facti executorem, cui nudum ministerium exequendum committitur, non posse coercere eos, qui resistunt, aut

sunt

sunt impedimento executioni, sed recurrendum esse ad legitimum superiorem iuxta Iuris Regulas, obseruant Ioan. Andr. Cardin. Abb. & DD. communiter in præsenti, & *in cap. ex litteris, sup. hoc tit. vbi* Abb. *n.4.* idem Abb. in *cap. de cætero n.3. de re iud.* Et suadetur quia iuxta hunc tex. huiusmodi merus executor nullam omnino habet iurisdictionem, cui isthæc coercendi potestas adhærere debeat iuxta *l. vlt. in fine ff. de officio eius, & d. cap. ex litteris*, ibi, cum huiusmodi; qui tex. in *vers. ex qua*, quem hæc glossa expendere videtur, non obstat, quia secundũ prædictos non agit de mero facti executore, sed de executore Iuris, cui iurisdictio in causa executionis demandatur, vt patet ex littera ibi, iurisdictionem, & ibi, quam (scilicet iurisdictionem) potuerũt, &c. iũctis verbis sequentibus ibi, ex qua (scilicet iurisdictione) coerctionem, &c. *& in vers. cũ huiusmodi*, & de hoc executore intelligenda est *glos. 2.* ibi, quam Abb. & alij tanquam huic similem de mero facti executore intelligunt. Sic similiter nõ de facti, sed de Iuris executore mero intelligitur tex. *in cap. significasti 7. in fine, vbi glos. pen. sup. hoc tit.* secundum omnes ibi, & Bellem. *n.29.* Alexandrin. *in cap. sicut 2. q.1.* vbi contra glos. hic cum supracitatis defendit communem, nisi ex ipsa commissionis forma aliud colligatur.

CAP. PVBLICATO. LVIII. de elect. *n.3. in fi.* Hæc ratio vera est, quia per Canonicam electionem quæritur electo ius ad rem Abb. *in c. cum Bertoldus de re iud.* Felin. *in cap. in nostra num. 28. de rescript.* Rot. *decis. 6. de elect. in nouis*, Gom. *in reg. de non tollendo Iure quæsito q.1.* Nauar. *in cap. accepta opposit. 8. n.7.* Flamin. *de resignat. lib. 2. q. 23. n.7.* quod ab eo absque ipsius facto auferri non debet, postulato vero nullum ex postulatione ius quæritur *c. pen. de postulat. Prælat.* & post Abb. *n.12.* & alios *in cap. bonæ memoriæ il 2 illo tit.* resoluũt Tiraq. *in l. boues §. hoc sermone limit. 23. n.12.* & Rebuff. *in concord. tit. de reg. nomin. §.1. verbo per postulationem*, nec lucrũ, quod postulato aufertur, considerabile est, nec in eius persona radicatum, sed à mera superioris voluntate dependens, vnde priuatio illius præiudicium non infert considerabile, vt colligitur ex *l. vlt. ad fi. C. de codicill.* resoluit Padil. *in l. 3. C. de Iuris & facti ignor.* Hæc de *d. c. publicato* adde *ad tit. de elect.* vbi per errorem inserta non fuerunt.

Ad Lib. I. Tit. XXX. de Officio Legati.

CAP. DILECTOS. VI. post *n.3. in fine.* Intellige primo tex. procedere etiã in beneficijs iurisp. Ecclesiastici, adhuc enim sine consensu patroni prędicta beneficia Legatus conferre põt, vt probant tex. in præsenti, & *in c. cũ dilectus de iure patr.* resoluit Rochus *de Iurepatr. verbo honorificũ q. 3. n. 10.*

Intellige secundo posse Legatum prædicta beneficia suæ collationi reseruare iuxta formam, de qua *in c. præsenti, versic. prohibemus de offic. Legati lib. 6.* Rota antiqua *decis. 206.* Calder. *in cap. mandatum, de rescriptis.*

Intellige tertio tex. non procedere in beneficijs, quæ ad Episcopum tanquam delegatum spectant, in his enim Legatus se intromittere non potest, patet si expendas talem Legatum non posse concurrere, cum Episcopo in illis rebus in quibus Sedis Apost. delegatus existit, aduertit in specie Selua *de benef. part. 3. quæst. 66. n.4.* Corras. *de sacerd. par. 2. cap. 3. nu. 15.* iuuat reg. tex. *in cap. dudum, versic. nos igitur, de præbendis lib. 6.* sic similiter in reseruatis beneficijs Sedi Apost. non potest se intromittere, vt aduertit Gigas *de pensionib. q.6. n.19.*

Ad Lib. I. Tit. XXXI. De Officio Iudicis Ordinarij.

CAP. CVM AB ECCLESIARVM. III. post *n.3.* In tex. ibi [*ipsum facias inuiolabiliter obseruari*] Dum tex. in præcitatis verbis interdictum, & excõicationem latam à Plebano iubet, ab Episcopis obseruari, videtur probare cuilibet Sacerdoti potestatem competere ferendi censuras, cum tamen certũ in Iure sit omnes, & solos illos, qui ecclesiast. habent iurisdictionem fori exterioris censuras ferre posse, vt probat *cap. querenti*, ibi, discretus Iudex, de *verbor. signif.* resoluunt D. Thom. *in 4. dist. 18. q.1. ad 3.* Abb. *in c. ab excommunicato n.5. de rescript. & in c. transmissam not. 1. de elect.* Cou. *in cap. alma p.1. §. 11. n.1.* Nau. *in man. c.27. n.5.* Vgolin. *de censur. tab. 1. c. 2. §. 19. à num 1.* Valent. *tom. 4. disp. 7. sect. 17. puncto 3.* Soar. *de censur. tom. 5. disp. 2. sect. 2. à nu. 6.* Ad tex. igitur in præsenti respondetur ipsum in principio supponere Plebanum de quo ibi, habere iurisdictionem puniendi malefactores, atq; ita agere de Prælato inferiori habente iurisdictionem fori contentiosi, vt probant verba illa, Ecclesiarum Prælatis, notant Abb. & DD. communiter, vt constat ex relatis per Cou. *in d. cap. alma p. 2. §. 2. n.6.* Quod autem sit Plebani officium atteto Iure cõmuni colliges *ex c. 1. ad fin. ne clerici vel monachi lib. 6.* explicant post alios Rebuff. *in praxi p. 3 signaturæ, verbo, & situationis n.6.* Petr. Greg. *Syntag. Iuris lib. 15. c. 24. n.12.* Læli. Zechi. *de Repub. Ecclesiast. cap. 27. à princ.* Posse autem consuetudinem, vel priuilegium Romani Pont. Plebanis, & reliquis parochis iurisdictionem tribuere fori exterioris probatur ex reg. tex. *in c. cũ contingat, de for. compet. & cap. duo simul inf. hoc tit.* cum similibus, de quibus Balb. *de præscri. 2. p. 5. princ q. 3. princ. à princip.* Nau. *in cap. placuit de Pœnit. dist. 6. n.36.* Cou. *in reg. possessor p. 2. §. 3. n.1.*

Retenta igitur communi Doctorum resolutione tenentium illos solum habentes prædictam iurisdictionem posse excommunicationem promulgare, contra eam non obstat tex. in præsenti iuxta responsionem, & intellectũ, quem modo præstiti, nũc vero necesse est, vt alijs Iuribus respondeã, quæ hãc sententiam prima facie corruere videntur. In primis ad tex. *in cap. nemo 2. q.1.* dum inquit Presbyteros ferre non posse excommunicationem nisi probata causa, respondeo intelligendum esse non generaliter, sed de illis tantum Presbyteris, qui iurisdictionem habent fori contentiosi, cum enim aliud principaliter decidat, dum de Presbytero meminit, termini habiles debent supponi, iuxta vulgarem doctrinã tex. *in l. qui testamento*, ibi, si alium &c. *ff. de testam.* quo modo etiam intelligendus est tex. *in cap. alia, in*

fine

fine 16.q.1. vbi loquens de Presbytero inquit illi licere tradere Sathanæ, quod idem est atque excommunicare, vt scilicet loquatur suppositis terminis habilibus, atque de Presbytero habente iurisdictionem. Eodem etiam modo intelligitur Gratian. *in c.miramur, vers. cum ergo Sacerdotibus*, 14.q.1. quod non voluerit generaliter quemlibet Sacerdotem in Sacerdotali vnctione, cum charactere potestatē excommunicandi in actu recipere, sed supponēdo terminos habiles disputare an illi, qui eam habēt potestatem ab Ecclesia, eandem amittant propter hæresim, quamuis Gratianū in hoc proposito reprehendat Vgolin. *d.§.19.n.6.* Ad *cap.2.sup. hoc tit.* ex littera patet solutio, dum enim conceditur Sacerdotibus potestatem excommunicandi auctores damni, clarissime loquitur de Sacerdotibus habentibus iurisdictionem fori contentiosi, vt patet ibi, nisi iudiciario ordine quis probare possit, &c.

Ibid. post *n.2.* Collige ex hoc tex. Prælatos omnes Episcopo inferiores, qui iurisdictionem habent fori contentiosi, habere potestatem ferendi censuras, vt per Sot. *in 4. dist.22.q.2.art.1.vers. non est*, Cou. *d.§. 11.n.1. vers. primum* Vgolin. *d.c.2.§.20.* Læli. Zechi. *cap.1.n.6.vers.6.& vers.16.* & confirmatur quia licet soli Episcopi plenam, & simpliciter in tota sua diœcesi Ordinariam habeant iurisdictionem, *gloss. verbo iurgia in cap. perlectis 25. dist.* non tamen inconuenit, quod alij inferiores Prælati quoad nonnullos actus, & certa aliqua negotia, vel certas personas attento eodem Iure communi Ordinariam habeant Iurisdictionem fori exterioris, vt bene aduertit Bero. *in rub. de offic. deleg. n.15.*

Vnde Guardianos, Abbates, Generales, & alios Prælatos Regularium, Iure communi absque aliquo priuilegio excommunicare, aliasq. censuras ferre posse probatur ex supradictis, diximus namque omnes illos censuras ferre posse, qui iurisdictionem habent fori contentiosi, sed Generales, Abbates, & alij Religiosorum Prælati, in eos hanc exercent fori contentiosi iurisdictionem, ad eos enim omnis potestas, & solicitudo pertinet sui Monasterij *c. luminoso c. nullam 18.q.2.* atque etiam Monachorū correctio, & excessuum punitio, *c. quanto hoc tit. c. ea, quæ* iuncta *glos.1. de statu monach.* cum multis aliis, quæ latissime prosequitur Abb. *in cap. cum contingat à n.21. de foro compet.* & alii de quibus Boer. *decis.271. à n.4.* late Fr. Emman. *quæst. Regular. to.1. q.17. art.1. cum seqq.* & plene relati à Cened. *ad Decretal. collect. 121.* Ergo eodem Iure communi censuras ferre posse dicendum est, & probat tex. *in cap. eam in Ecclesiis, de maiorit. & obed. & in cap. reprehensibilis ad fin. de appellat. & in cap. sicut 33.* iuncta *glos. verbo anathematis, de simon.* & vltra antiquiores, quos referūt, notarūt Henriq. *in sum. lib. 13. de excommun. cap.24.§.3.* Vgolin. *d.§.20. à num. 11.* Soar. *d. sect.2.n.9. vers. item Superiores*, iuncto *n.11.* late Fr. Emman. *tom.2.q.59.* Neque obstat tex. *in c. quidam, & in cap. monasteria 18. q.2.* quia R. procedere in monachis laicis, quales olim erant fere omnes *c. sic viue 16. q.1.* Vel intelligi potest procedere quoad correctionem, quæ semper Ordinariis reseruata fuit, *cap. hoc tantum c. cognouimus 18. q.2. c.1. c. in singulos §. porro, de statu monach.* Verum autem Abbates, & Guardiani, aliiq. Prælati quasi Episcopalem iurisdictionem non habentes possint ferre excōmunicationē ad finē reuelationis furtorū, aut pro rebus deperditis, negatiue respōdet Fr. Emma. *d. q.59. art.4.* id enim solum concedi Episcopus decidit Conc. Trid. *sess.25. de reform. c.3.* Verum autem Abbates isti extra locum suæ Prælaturę in suos subditos censuras ferre possint, disputant late Abb. in *d.c. cum contingat n.33. &* Fr. Emman. *d. art.1.* affirmatiue resoluentes.

Sic etiam ex dictis infertur attento Iure communi omnes Episcopos & Prælatos superiores censuras ferre posse, diximus enim hos omnes censuras ferre posse, qui iurisdictionem habent fori contentiosi, constat hanc habere Episcopos, & alios superiores Prælatos attento Iure communi, *c.1. c. irrefragabili, hoc tit. c. qualiter & quando, il 2. in princ. de accusat.* Ergo Iure proprio eos hāc habere potestatem, & Iure communi attento probat tex. *in c. ad reprimendam. & in c. conquerente hoc tit.* resoluunt vltra ordinarios ibi, omnes supra citati in vers. Ibid. *post n. 2.* ampliantes procedere in Episcopis confirmatis, quamuis nondum consecratis per *cap. transmissam de elect.* vbi notant omnes, teste Vgolin. *d.§. 20. n.6. vers. quarto*, Henriq. *d.c. 24. in princip.* Iacob. de Graf. *c. 4. n. 5. dictis locis* idem resoluentes in Capitulo Sede vacante.

Ibid. post *n.3.* In tex. ibi [*ipsam facias &c.*] Probat hic tex. sententiā excōmunicationis prolatā a Prælato inferiori nō posse ab Episcopo relaxari sine cōgrua satisfactione, & eiusdem Prælati inferioris conscientia. Quod quidē Pontificis responsum non sine difficultate procedit, nam certum est absolutionem censurarum ab his præstari posse, qui eas protulerunt, vel ab eorum superioribus. Abb. hic *n. 11.* Cou. *in c. alma mater p.1.§.12.n.2.* Soar. *tom. 5. disp. 7. sect.2.n.12.* Vgolin. *tab.1. de censur. c.4.* Vnde cum Episcopi in suis diœcesibus plenam quoad omnes habeant iurisdictionem *c.1. hoc tit. cap. cum Episcopus eod. tit. lib.6.* aliorumq. inferiorum Prælatorum superiores sint, & hi non nisi ex speciali Episcoporum commissione valeāt excommunicare ex dictis in addit. ad *cap. Archidiaconis, de offic. Archid.* ideo videbatur à censuris latis ab inferioribus sine ipsorum conscientia posse Episcopum absoluere, quo fundamento si Episcopi ab illis absoluant, absolutionem, licet iniusta sit propter debitum modum non seruatum, mero tamen Iure validam censet *glos. vlt. in præsenti.* quam sequuntur Abb. & DD. commmuniter, teste Cou. *d. §. 12. n. 3.* comprobat Vgolin. *d.c.4.§.1.n.7. & 10.* veramque, & communem prædicat Soar. *de censur. d. sect.2. n.17.*

Verum in contrarium vrget, quia superior ad absoluendum in proposito is censetur à quo, vel ab inferiori iurisdictio absolute dependet, vel quando occurrit casus, in quo potestatem habet in eum, qui absoluitur, tex. autem in præsenti agit de Prælatis, qui Iure speciali, priuilegio scilicet, vel consuetudine, habebant iurisdictionem priuatiuè respectu Episcoporum, vel si cumulatiuè in eum tantum sensum, vt præuentioni maneat locus, & perconsequens postquam inferior excommunicauit, Episcopi iurisdictionem præuenisse, seu præocupasse, cen-

censendus est, ita vt Episcopus validè in causa præuēta se intromittere vel absoluere nō possit ex reg. tex. *in l. vn. ff. de off. conf.* & quæ latè explicat Couar. *practicarum cap. vlt. à n. 1.* quo fundamento meritò contra glos. & communem tenuerunt plures Doctores antiqui, quos refert Abb. hic *n. 11. versic. in glos. final.* & de veritate eiusdem communis dubitauit Couar. *vbi proxime*.

Neque pro illa communi facit, sed magis retorquetur in contrarium tex. in præsenti, dum enim inquit excommunicationē à Plebano latam fine ipsius conscientia, ab Episcopo relaxari non posse, magis supponit, quod si relaxauerit, absolutio non valebit, vtpotè à non suo Iudice lata, iuxta reg. tex. *in cap. at si clerici, in princ. de iudic.* cum similibus & significat tex. per locum ab speciali in *c. venerabilibus §. sane, in fine, de sent. excom. lib. 6.* dū eo tantum casu absolutionem à superiore præstitam valere decidit, quo ipsi superiori competat de excommunicatione cognoscere, cum ergo communis supponat ad Episcopum non pertinere cognoscere de excōmunicatione lata à Plebano, sed potius eam inuiolabiliter obseruari facere debere, vt tex. in præsenti expresse probat, recte sequitur quod si excommunicationē relaxauerit, absolutio valere nō potest.

CAP. AD REPRIMENDAM. VIII. post *n. 2.* sed quamuis hæc responsio sit communiter recepta ex verbo (conquestus) vt notauit glos. hic, & Abb. *n. 3.* ac Zab. 2. *oppos. 4.* ex diametro tamen videtur offendere litteram huius tex. ibi, cum excommunicationis sententia &c. Quare facilis est solutio, quæ colligitur ex littera, agere scilicet Pontificem in præsenti de causa ab Archiepiscopo ad Episcopum excommunicatorem remittenda non ex debito necessitatis, sed honestatis, ibi, quasi Coepiscopo deferens, quod non negat, immò expresse concedit tex. *in cap. per tuas, de sententia excommunicationis*, ibi, nisi voluerit Episcopo diœcesano deferre, quod eleganti trimembri explicauit Pontif. *in cap. venerabilib. §. sane, de sent. excom. in 6.*

Ibid. *post n. 6.* In ead. glos. ibi (*per simplicem querelam*) Ex doctrina & similitudine huius glossę colligunt Doctores communiter sententiam in causa matrimoniali, quæ appellatione cessante in rem iudicatam transiuit, veritate comperta non nisi remedio querelæ retractari posse, & ita procedere *c. lator, & cap. consanguinei, de re iudic.* sequuntur omnes hic, & in *d. cap. lator*, vbi Felin. *n. 4.* *Cou. de sponsalib. p. 2. c. vlt. §. vlt. n. 13. vers. 4.* Marant. *de ordine iudic. 3. p. 6. n. 151. & 155.* Rot. Bononien. *decis. 969.* idem admittentes in alijs sententijs, quæ in rem iudicatā transeuntes retractari possunt, de quibus per Marant. *d. loco*, quamuis alij per viam supplicationis, restitutionis, seu per officium Iudicis, vel condictionem ex lege retractari putent. Intellige querelam in proposito competere non tantum prout importat querimoniam, qua quis queritur de Iudice iniuste grauante, vt hic in specie huius tex. fieri enim recte potest vt sententia in causa matrimoniali secundū probationes, & merita causæ iustissime, sed contra veritatem prolata sit, vt *in d. cap. lator*, & *in d. cap. consanguinei*, verū etiā intelligitur querela, prout dicitur remediū principaliter competens, quo accusatio, actio, vel petitio contra aliquem proponitur super eo, quod ex se iniustum est, iuxta *l. querela. C. de falsis c. 2. de procurat.* Sic sane super huiusmodi retractatione sentētiæ necessariò adiri debet superior ille, qui principaliter etiam per viam querelæ competens est, veluti Ordinarius, Summus Pont. vel Legatus in sua prouincia, *d. c. lator, & cap. consanguinei, c. 1. de offic. leg.* non autem Archiepiscopus respectu subditorum sui suffraganei, inter quos nonnisi per appellationem competens est *c. 1. in princip. de foro comp. lib. 6.* idque ex mente huius *glos.* fatentur omnes præcitati, & alij vt per addit. ad Bernard. *reg. 678.*

CAP. DILECTVS. XVIII. *n. 3.* ibi, limitat, Abb. *cons. 7. in fine vol. 1.* Aym. *cons. 188. num. 8.* Ruin. *cons. 29. n. 7. volum. 5.* Menoc. *cons. 110. num. 35.* Est enim sententia stricti iuris, & intelligitur prout sonat, *l. Paulus ff. de re iudicata, l. 1. C. si plures vnic. sent.* Aym. *cons. 188. nu. 6.* Vinc. de Franchis *decis. 172. n. 8.* quia illa tantum disponit quantum loquitur, Dec. *in l. ius nostrū n. 11. ff. de reg. iuris* Menoc. *cons. 80. n. 39. & cons. 611. n. 15.*

CAP. HIS QVIBVS. XX. & vlt. *n. 3. in fine.* & ità agit tex. in *d. §. cæterum* de eo delegato, cui nudū tantum ministerium absolutionis cōmissum est, hoc est absolutio remota ab omni iurisdictione, quia scilicet delegans omnem præmisit causæ cognitionem, solumq. nudum absolutionis ministerium commisit, patet ex littera ibi, nam non sibi iurisdictio, sed certum ministerium, &c. eo enim casu talem delegatum subdelegare non posse tam absolutionem, quàm alia ministeria de quibus ibi, merito pro regula receptum est. Priuilegium enim Iure concessum delegatis à Principe vt possint subdelegare, in his tantum procedit, quibus iurisdictio commissa est, *l. à iudice. C. de iudicijs* ibi, Iudex datus, *cap. Pastoralis, in princ.* ibi, iurisdictio dandi iudicem, *de officio delegati*, ac subinde ad eos non debet extendi, quibus non iurisdictio, sed nudum tantum ministerium committitur. Per contrarium verò tex. in præsenti agit de Ordinariis, quibus potestas absoluendi cum iurisdictione, & ex proprio officio competit, vt suadet rubrica, & patet ibi, quibus ex officio; attento enim Iure semota reseruatione competit Iure magistratus Episcopis facultatem absoluēdi à censuris per quoscunque Canones latis, iuxta tex. *in cap. nuper, de sententia excom.* vnde semota reseruatione res reducitur ad antiquum Ius, & ipsis Ordinariis suo Iure talis facultas cōpetere censetur ex reg. tex. *in cap. ab exordio. 35. dist. & in c. si vnus §. pactus ff. de pactis*, quo pacto ità hæc Iura conciliat glos. hic communiter recepta secundum Nau. in *man. cap. 27. n. 45.* Vgol. *de censur. tab. 1. c. 4. §. 4. n. 3.* Couar. *lib. 3. variar. cap. 20. n. 5.* Quod si replices tex. in præsenti agere de absolutione ab excōmunicatione propter manus violentas in clericum, quæ soli Pontifici noscitur reseruata *in cap. si quis suadente, 17. quæst. 4.* ac subinde in quibus casibus absolutio à Iure conceditur Episcopo, videri ipsum delegatum à lege, & perconsequens non posse subdelegare iuxta reg. *l. 1. in princ. ff. de offic. eius*, & quæ latè explicant Alciat. Bellon. & alii, quos refert Alphan. *collect. 174.* Respondetur quòd quando

lex

lex Canonica aliquibus casibus concedit Episcopis potestatem absoluendi ab excommunicatione reser. uata adhuc ipsi Ordinariam suam, nō vero delegatā exercent potestatem, cum enim Iure communi possint absoluere ab omni censura Iuris non reseruata, *cap.nuper,vers.in secundo,de sent.excomm.* sublata reseruatione regrediuntur ad suam Ordinariam potestatem, quæ per reseruationem erat impedita, atque ita non nouam delegatam potestatem, sed antiquā, & Ordinariā ex officio suo dicuntur exercere, vt expressit tex.in præsenti, & deducitur ex reg.tex. *in c.cum aliquibus,versic. si verò, de rescriptis lib.6.*

CAP. IRREFRAGABILI. XIII. §.Cæterum post *n.*13. In tex.ibi, [*tanquam super hoc delegatus à nobis*] Collige ex tex. illum, cui à lege cōmittitur iurisdictio, qualis est Metropolitanus de quo in præsenti, nō Ordinarium, sed delegatum censeri, obseruant Abb.& DD.hic, glos. *vlt.in c.ad abolendam* per tex.ibi, *de haret.glos. 2. in c. per hoc, illo tit.in 6.glos. verbo auctoritate in c. vnic. de Clericis agrot.eod.lib.* resoluit Simanch.de *Cathol.instit.c.*25. *n.6.* facit Trid.*sess.5.de reform. c.1.& sess.6.c.2.3. & 4.* & alijs in locis, in quibus Episcopi delegati constituūtur in illis casibus, in quibus per Concil. Trid. Epis committitur potestas, quæ antea eisdē competebat. Nec obstat, quod Ordinarius in his, quæ sibi à Papa cōmittuntur, si aliàs ad eius spectāt iurisdictionē, non delegatus, sed Ordinarius est, *in cap. licet hoc tit.* vbi Abb.*n.*3. refert plures Boer. *decis.*252.*n.*5. & constat Metropolitanum habere aliàs attento Iure potestatem circa querelas Episcoporum *ex cap. 1. 79.dist.& ex cap.si inter Episcopos 6.q.4.* Respondetur enim supradictæ obiectionis fundamenta procedere in dubio, non verò quando ex verbis, vel aliundè constat nouam, & delegatam potestatem concedi, veluti quia concedens vtitur illis verbis, vt delegatus à nobis, vel auctoritate, seù vice nostra, tunc enim quantumque potestas cōcedatur Ordinario ad quem Iure communi pertinebat, & priuilegium exēptiones, aut cætera impedimenta contraria tollantur, non dicitur ad Iuris cōmunis terminos restitui, sed iuxtà verba, vel mentē cōcedētis noua, & delegata potestas cōceditur, prout in specie probat tex. *in c.cū aliquibus, versic.nisi de rescript.in 6.* & ità contingit in hoc tex.& *in d.cap.ad abolendam* & in plerisq. alijs Conc.Trid.decretis in quibus conceditur potestas Episcopis Ordinarijs, ad quos cessantibus, priuilegijs, & similibus impedimentis Iure communi competebat, sed adijcitur, vt tamquā Sedis Apost. delegati, vel auctoritate Apostolica faciant.

Nec etiam obstat declaratio Illustriss. Cardinalium ad Conc.Trid.*sess.24. de reformatione cap. 10.* vbi Episcopus, vt Sedis Apost. delegatus visitat, & tamen declararūt Illustrissimi appellationem quoad effectum deuolutiuum interponendam esse ad Metropolitanum, vnde necessariò sequebatur Episcopos in specie non censeri delegatos, à quibus non ad Metropolitanum, sed ad delegantem appellatur *ex cap.super quæstionum §.porrò, de off.delegati.* Respondetur enim de illa declaratione plenè non constare, præsupposito verò quod ita emanaret, procedere necessariò debet in specie de qua loquitur, vbi non apponuntur absolutè illa verba, vt delegatus, sed dicitur etiam tamquam delegatus, planè particula, etiam, exprimit vnum casum, & alium includit, & supponit, vt per citatos à me ipso *in remissionibus de dictionibus, & clausulis dictione 95. nu.4.* & ità sit sensus, quod Episcopus ibi sublatis omnibus impedimentis non solum tanquam Ordinarius ex potestate Iure communi competente, verum etiam vt delegatus faciat, & quia in his terminis Episcopus vtramque potestatem, scilicet Ordinariam, & delegatam exercere potest, in dubio si contrarium non constat, censetur vti potius Ordinaria potestate, & ita firmiori, vt aduertit Dec. *in cap.sanè il 2 n.2.de off.delegati* Corras.*lib.3. miscellan.cap.19.* ac proinde in dubio ab Episcopo illo tamquam ab Ordinario ad Metropolitanum appellabitur, vt præfata declaratio decreuit, quæ aliàs non procedit si appareat quòd non Ordinarius facit, sed tamquam delegatus, quia in hoc casu ab eodem non ad Metropolitanum, sed ad Sedem Apostolicam appellabitur ex *d.§. porrò.*

Ad Lib. I. Tit. XXXIII. de Maioritate, & obedientia.

CAP. QVOD SVPER HIS. IX. *n.* 8. *in fine*, quos etiam enumerat Monet.*de distribut. quotid.p.2.q.13.à n.6.* & nouissime Io. Anton. Massobr. *de Synodo Episcopi. cap.4.dub.40. cum seqq.*

CAP. CVM IN ECCLESIIS. X. post *nu.*1. Ex discursu huius tex. manifestè cōstat Canonicos Regulares, qui suo Prælato iuramentum obedientiæ præstiterant, & ex post facto exhibiti iuramenti immemores eidem Priori per omnia restiterunt, cogēdos esse in pœnam contumaciæ subire alterum obedientiæ iuramentum: sed obstat quòd absque necessitate nullus est cogendus iurare iuxta reg. *c. etsi Christus, versic. quoniam ad iuramentum, de iureiur.* quo argumento clericos seculares ad iurandū Prælatis suis non teneri resoluunt Doctores *in cap. his quæ, infra hoc tit.* vbi addam, in hoc autem tex. videtur omnino otiosum posterius iuramentum cum prius sub eadem forma, super eadem re, & inter easdem personas præstitum fuerit; sentiunt difficultatem glos. 1. Abb.& Doctores in præsenti, & in *cap.legebatur hoc tit.* inter quos Card.Zab. in præsenti *opposit. 6.* existimat, quod scilicet hic tex. specialiter procedit in illis Canonicis, qui propter inobedientiam fuerunt excommunicati, quibus posterius iuramentum licitè defertur quando eis ab excommunicatione beneficium absolutionis impēditur, iuxta reg.*cap.cum desideres*, & ibi, *glos. verbo ad cautelam, de senten.excomm.* Cuius solutio licet receptior sit, vera tamen non videtur, quamuis enim in specie huius tex. excommunicatio non præcessisset, illa tamen notabilis inobedientia sufficiens erat ad iustam posterioris iuramenti declarationē, idq. ex eo, etenim licet huiusmodi iuramentum priori nihil addat, & vti tale ad vinculum illius formandum non sit necessarium. *cap. veritatis, de iureiurando*, est tamen necessarium ad effectum satisfaciendi superiori læso, cui illata fuit iniuria per inobedientiam, quæ sanè commode reparari non potest quàm per solemnem

eiusdem

eiusdem inobedientiæ abiurationem iuxta reg. *cap. vlt.* ibi, in qua quis deliquit, *de immunit. Ecclesiarum.* Insuper cum semel inobediens semper præsumatur talis iuxta reg. *cap. semel malus, de reg. Iuris lib. 6.* ac subinde aduersus illum semper adsit quædam suspicio inobedientiæ, quæ commodius quàm per iuramentum purgari posse non videtur, rectè fit vt illis Canonicis iuramētum deferatur tāquam de prædicta inobedientia suspectis, quemadmodum de suspectis de hæresi, & de clericis in Sacris matrimonium de facto turpiter contrahentibus notant communiter Doctores.

Nec obstat quòd periuris, quales constat esse Canonicos de quibus in præsenti, iuramentum non est deferendum, iuxtà *cap. qui exigit. 22. quæst. 1.* & *cap. clericos*, ibi, ne periurij reatum &c. *de cohabitat. clericorum,* glos. *verbo, periurij*, per tex. ibi *in cap. testimonium, 54. versic. si verò, de testib.* Quia respondetur distinguendum esse inter iuramentum oneris & iuramentum honoris; prius est illud, quod non in pœnam, & ad remouendā aliquā mali suspicionem iniungitur, veluti illud per quod hæreticus cogitur hæresim abiurare, *cap. ad abolendam, de hæret.* item illud de quo *in cap. 2. qui Clerici vel vouentes*, cum similibus. Posterius verò est illud, quod non in pœnam, sed magis in honorem iuranti defertur, veluti iuramentum testis, vel illius, cui honorabile aliquod officium confertur. Quo supposito dicendum est huiusmodi Canonicos periuros, & suspectos de inobedientia non subire iuramentum honoris iuxtà supradicta Iura sic intelligenda, quæ tales à iuramento repellūt, interim tamen nō eximi à iuramento oneris, de quo hic, ne aliàs ex malitia sua commodum reportent contrà reg. *cap. intelleximus, de iudicijs,* cum similibus; quam distinctionem colliges ex *glos. verbo, præter, in fine in cap. litteras, de præsumpt.* vbi Zabarel. Butr. Abb. & communis, idem Abb. in dicto *cap. intelleximus. nu. 14.* Dec. *in cap. quæstioni. n. 3. de appellat.* qui omnes rectè intelligunt in specie dicti *cap. litteras* à suspecto de hæresi, de quo ibi, esse iuramentum exigendum, & dictionem, præter, in tex. positam, esse intelligendam inclusiuè, idest vltrà, non verò exclusiuè, quasi iuramentum excludat, vt perperam sentiunt Imol. & Felin. ibi *n. 22.*

CAP. HIS, QVÆ. XI. *n. 2. ibi*, prope fin. Vincent. Filliuc. *tom. 3. tract. 41. cap. 1. n. 38.*

Ibid. *n. 3. in fine.* adde, Quos quidem Cardinalium titulos cum prius essent quinquaginta duo Leo X. *Kalend. Iulij 1517.* ad septuaginta duos auxit, vt refert Capic. *decis. 114. n. 13.* & demum Sixtus V. ad septuaginta *ex sua Constit. 55. sub Dat. Idus Aprilis 1587.*

In tex. ibi (*manualem obedientiam, &c.*) Ex his verbis deduxit glo. *verbo obedientiā,* in præsēti Clericos teneri suis Prælatis obedire absque eo tamen quod de præstanda obedientia iurare, aut aliquam scripturam conficere compellantur, eadem verba habentur *in cap. olim 11.* ibi, obedientiam facere manualem, vbi *glos. 3. de restit. spoliat.* tex. optimus *in cap. legebatur, vbi glos. verbo, iniuria, supra hoc tit. tex. in cap. nullus. 5. vbi glos. 1. de iureiur. &* vtrobique resoluunt Doctores.

Sed obstat, quod vel Clerici non tenentur ad præstandum obedientiæ iuramentum suis Prælatis, quia ipsis indignum, & indecens sit iurare, vel ex eo quòd tale iuramentū omnino sit otiosum, nulla enim alia potest excogitari ratio, quæ ad hæc duo membra non reducatur; sed clericis iurare indignum non est, immò cum oportuerit ad iuramentum præstandū sunt cogendi, iuxta *cap. ad abolendam, post princ. de hæret.* vbi Clerici hæretici meliori tantum ducti consilio ad Fidem Catholicam reuersi coguntur suā hæresim abiurare, sic clerici in Sacris constituti, qui matrimonium de facto turpiter contraxerunt, vxores solent abiurare, *cap. 2. in princ. qui Clerici vel vouentes.* Deinde huiusmodi iuramentum de præstanda obedientia otiosum dici non potest, immò valde necessariū, cū Reipublicæ expediat quòd obedientia subditorum iuramento confirmetur, iuxta reg. *cap. omne*, ibi, solidius consistit, *22. quæst. 1.* igitur clerici nullo casu à tali iuramento videntur immunes. Secundò obstat *cap. quamquam*, iuncta glos. recepta *verbo cautione 23. dist.* vbi omnes Clerici indistinctè ad obedientiæ iuramentum compelluntur. Tertio obstat *cap. Ego N. de iureiurando, & cap. dilecti 13. hoc tit.* vbi ab Episcopis dum consecrantur iuramentum obedientiæ, & fidelitatis exigitur, idem dari Archiepiscopo, quando pallium ei traditur, docet tex. *in c. significasti, versic. hoc nimirum malo*, ibi, pro obedientia, *de electione, cap. antiqua, versic. seruata, de priuileg.* Quarto tandem, & vltimo obstat *cap. cum in Ecclesijs sup. hoc tit.* vbi Canonici Regulares suis Prælatis obedientiam præstare compelluntur, igitur similiter Clerici seculares ad obediendum suis Episcopis iurare sunt compellendi.

His tamē non obstantibus verissima est conclusio quod Clerici nec ad scripturam, neque ad obedientiæ iuramentum tenentur, iuxta *d. cap. legebatur, hoc tit. & cap. nullus, de iureiur.* Ad argumenta vero facilis est responsio; nam ad primum dicendum est, quod huiusmodi iuramentum est otiosum, neque aliquam præseferr vtilitatem, etenim cum omnes Clerici indistinctè eo tempore, quo ad Ordines promouentur præstent obedientiæ iuramentum, iuxta *d. cap. quamquam,* & ibi glos. *d. verbo, cautione*, rectè sequitur non esse necessarium, immò otiosum aliud iuramentum exigere, nihil enim potest priori, quod promotionis tempore reddiderunt, addere: sic aliàs iuramentum fidelitatis simul præstitum Papæ excusat ne ad totam suam vitam, etiam successoribus Papæ iurare teneatur, *cap. veritatis, de iureiur.* Ad secundum de *d. cap. quamquam* respondetur iuxtà modò dicta agere de clericis tempore, quo promouentur, in qua specie illos ad iuramentum teneri fatemur, nos autem loquimur extrà tempus suæ ordinationis, iuxta dictum *cap. nullus*, quicquid Doctores cōmuniter dictum *cap. quanquam* reducant ad terminos dicti *cap. nullus*, vt scilicet procedat in clericis, quibus ecclesiasticarum rerum cura commissa est, qui tamen apertè confunduntur, quia dictum *cap. quamquam* cum agat de clericis tempore, quo Sacris initiantur, omnibus conuenit, nec ad solos rerum ecclesiasticarum administrationē habentes restringi potest. Ad tertium de

d. cap.

d. cap. Ego N. & d. cap. significasti, & d. cap. dilecti respondendum in terminis illorum iustam causam iurandi adesse, nam ratio boni communis suadet vt Ecclesiæ Principes, quales sunt Episcopi *cap. Ecclesia 35. dist.* ad tuendum Romanæ Ecclesiæ Primatum, & conseruandam ipsius Ecclesiæ dignitatem iuramento adstringantur, iuxta *d. cap. significasti, versic. hoc nimirum malo, &c.* quin etiã ob aliam quoque causam Episcopis iuramentũ defertur, quia ipsis principaliter rerum Ecclesiasticarũ dispẽsatio est commissa, cũ sint principales pastores, ac subinde iuxta reg. *d. cap. nullus*, omnino iurare debeant.

Ibid. *n. 4. in fine*. Et quod vacante Sede Abbatiali Conuentus succedat in locum Abbatis quoad iurisdictionem tenent Felin. *in præsenti n. 3.* & Abb. *n. 2. & 3.* Rot. *decis. 346. n. 3. p. 1. recent.*

CAP. DILECTA. XII. post *n. 2.* Ex quibus omnibus satis deprehenditur Abbatissas, & Præfectas monialium ecclesiasticam iurisdictionem habere posse, quamuis aliqui teneant illas solum esse instar matrisfam. nec ampliorẽ habere potestatem, quàm istas in priuato domo, ex quorum numero sunt Victor. *in relect. 2. de potestate Ecclesiæ, q. 2. n. 4.* Sot. *in 4. dist. 20. q. 1. art. 4.* Soar. *tom. 5. disp. 2. sect. 3. n. 5* Frater Eman. *quæst. Regularium tom. 1. quæst. 15. art. 1.* sed loquũtur contra decisionem huius tex. Dicendum ergo est longam esse differẽtiam inter ea, quæ sunt Ordini annexa, & ad sacramentalem potestatem pertinent, & inter alia, quę sunt iurisdictionis; eorũ enim, quæ Ordini annexa sunt, fœminæ sunt omnino incapaces, & minimè possunt per quamcunque humanam potestatem fieri capaces. At verò ea, quæ sunt iurisdictionis, quamuis Christus Dominus fœminis non concesserit, non tamen inconueniens quod ea possint exercere ex Ecclesię cõmissione, fatetur Vict. *n. 5.* & multos referens Soar. *n. 5. dictis locis*; quemadmodum ex eadem à laico exerceri possũt per doctrinã glos. *verbo, laico, in cap. bene quidem, 96. dist.* vnde quamuis leges Canonicæ fœminis regulariter interdicant omnem potestatem spiritualem: specialis tamen ratio indecentiæ effecit vt Abbatissis in suis monasterijs spiritualis potestas concederetur, atq; etiã propter euidentissimum periculum, quod iuberat si viri præessent monialibus, vt resoluit S. Thom. in *additionib. ad 3. partem quæst. 39. art. 1. ad finem.* & multi, quos refert, & sequitur Henriq. *lib. 6. cap. 2. §. 4. iuncta littera X.*

Vnde fit consequens ex speciali Ecclesiæ cõmissione, quod Doct. omnes admittũt, posse habere Abbatissas spiritualem iurisdictionem, quæ tamen Ordinis non sit, sed etiam generaliter à lege Canonica huiusmodi potestatem concessam esse in respicientibus sui monasterij, & monialium gubernationem, quòd magis docet S. Thom. *dicto loco, & in 4. dist. 25. quæst. 2. art. 1. ad secundum*, dum scribit Prælationem, quæ competit Abbatissis, non esse Ordinariam, sed quasi ex commissione propter periculum imminens ex virorum cohabitatione. Vnde merito Doctores inquiunt Abbatissis competere omnem iurisdictionem, quæ Abbatibus competit, veluti in beneficijs conferendis, & in bonis sui monasterij administrandis, ac cæteris supra relatis. Et quemadmodum Abbates ita etiam Abbatissas iuuari regula de triennali comprobat Rebuf. *de pacif. poss. n. 3. cum sequentib.*

Ibid. *n. 4. in fine* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 13. cap. 10. q. 5. sub lit. B.* Petr. Greg. *syntagm. Iuris lib. 15. cap. 19. n. 9. &* alios cumulatos à Rot. *in vna Tullen. seu nullius Iurisdictionis 27. Nouemb. 1624. & in alia Tullen. seu nullius præbendarũ, 26. Febr. 1625.* coram R. P. D. Buratto. Præbendæ autem talium Canonicarum vsque adeo mere temporales sunt, vt cuiuscunque simoniæ expertes sint, Verall. *decis. 356. n. 6. p. 2.*

Ibid. *num. 5. in fine.* Vel potius omisso prædicto communi intellectu Doctorum, qui dicunt suspensionem, de qua in hoc tex. non fuisse Ecclesiæ censuram, sed simplicem quamdam prohibitionem potius facti, quàm Iuris, tenendo opinionem verissimam, quod fœminis interdicta est potestas ferendi censuras, vt multis comprobant Cou. *in cap alma, p. 1. §. 11. num. 2.* late Vgolin. *de censur. tab. 1. cap. 2. §. 7. à princip.* facilius ad hunc tex. responderi potest negando Pontificem in præsenti approbare suspensionem Abbatissæ cum potius rescribens Abbati eidẽ imponat, vt per censuras ecclesiasticas faciat obseruari salubria monita Abbatissæ, quod sane necessarium non erat si suspensio Abbatissæ valuisset, iuxta reg. tex. *in cap. cum ab Ecclesiarum, de offic. Ordin.* notat optime Vgolin. *d. §. 7. in fine*, & postea Soar. *tom. 5. disp. 2. sect. 3. num. 6.*

CAP. DILECTI. XIII. post *n. 1.* Collige ex tex. manifestam differentiam inter Episcopos exemptos, & immediate Summo Pont. subiectos; & Episcopos, qui alijs superioribus, veluti Archiepiscopis, immediate subsunt, vt priores Summo Pont. teneantur iurare, posteriores autem non ita, sed suis superioribus, idem probat *cap. vt super*, iuncta glos. *verbo, sacro, de rebus Ecclesia, cap. vlt. de Eccles. ædific.* sic aliàs Clerici dum ad Ordines promouentur suo Episcopo, & immediato superiori iuramentum præstant obedientiæ, & non Summo Pont. *cap. cum clerici, 19. de verbor. signif. cap. quamquam 23. dist.* sic Religiosi suo immediato Priori iurare coguntur *in cap. cum in Ecclesijs, 10. hoc tit.* Obstat tamen maxime *cap. Ego N. de iureiur.* vbi præscribitur forma, quã omnes Episcopi Summo Pont. tenentur iurare. Cui difficultati vltra alios intellectus, qui solent assignari, responderi potest cum *glos. fin.* ibi, quam Abb. Imol. Felin. & DD. communiter sequuntur, D. Antonin. *p. 2. ar. 10. c. 5. §. 2.* vt scilicet *d. cap. Ego N.* procedat solum in Episcopis exemptis, qui immediate Summo Pont. subijciuntur, non vero in Episcopis, qui immediate Archiepiscopis, aut alijs superioribus subsunt, qui cum ab ipsis promoueantur, & confirmationem, ac consecrationem accipiant, *c. vlt.* ibi, is Metropolitani iudicio præferatur, *63. dist. c. suffraganeis 11. de elect.* ipsis & nõ Sũmo Pont. tenentur iurare iuxta hunc tex. Hodie tamen per regulas Cancellariæ prouisiones Episcopatuum soli sunt Summo Pont. reseruatæ, & ideo omnes Episcopi indistinctè illi iurare debent, iuxta formã præscriptam in *d. cap. Ego N.* præter quod Iuramentum aliud

quoque ab eis exigitur continens Fidei professionē ex Conc. Trid. *seß. 24. de refor. c. 1. ad med.* Reges vero solum per epistolā simpliciter aliquem nominant Summo Pont. ad Episcopatum vacantē, Pontifex vero proponit in Consistorio Cardinalium vacare Episcopatum, & à Rege vnum commendari, & vnusquisque sententiam dicit, & is eligitur in quem maior pars concurrit, expediturq. ea re cedula consistorialis, & committitur aliquibus Prælatis, vt sic electū, & auctoritate Pontificis confirmatum consecrent.

CAP. STATVIMVS. XV. *n. 6.* ibi, *in 2. edit.* Et antiquior in Collegio in sententijs proferendis est præferēdus Henriq. *cons. 47. n. 6. vbi n. 7.* cum Specu. *in tit. de citat. in verbo iam de citatione vers. porro* dicit, quod Canonici plures si sint delegati à Summo Pont. antiquior in salutatione præfertur.

Ad Lib. I. Tit. XXXIV. de Treuga, & pace.

CAP. TREVGAS. I. *nu. 8. in fine.* Et clausula geminata enixam voluntatem magis ostendit Crauet. *cons. 54. vol. 1.* Dec. *cons. 51. sub n. 3. & cons. 373. n. 8.* Roland. *cons. 100. nu. 63. vol. 4.* Vnde statutum disponens idem, quod Ius commune addere vinculum tenent Dec. *cons. 49. nu. 17. vol. 1. & cons. 51. num. 7. vol. 2.* Alderan. Mascard. *de interp. statut. concl. 12. num. 17. cum seq.*

Ad Lib. I. Tit. XXXV. de Pactis.

CAP. ANTIGONVS. I. *nu. 5. in fine.* Roland. *cons. 85. n. 3. vol. 3.* Et grauius est Principi ratione dignitatis, quia grauiùs peccat Princeps frāgendo fidem, quàm inferior, Aym. Crau. *cons. 241. n. 19. vol. 2.* Cephal. *cons. 545. n. 10. vol. 4.* Roland. *cons. 1. n. 32. vol. 2.* Menoch. *cons. 1. n. 227. & cons. 721. n. 3.* faciunt tradita per Pereg. *cons. 87. n. 11. vol. 1.* Nihil enim est, quod magis refulgeat in Principe, quàm recta fides *l. inter claras C. de summa Trin.* Alex. *cons. 54. n. 15. vol. 4.* Roland. *cons. 13. n. 53. vol. 3.* Rodulph. *de suprema Principis potestate c. 6. n. 184.*

Ad Lib. I. Tit. XXXVI. de Transactionibus.

CAP. STATVIMVS. II. *nu. 2. in fine.* Illud in præsentiarum summè notādum est tex. in præsenti intelligi posse de propria, & vera transactione aliquo dato, & recepto, nam de spiritualibus ad spiritualia, præsertim eiusdem generis, transactionē recte fieri certum est, sed in hoc tex. fiebat ab vtraque parte de decimis transactio, vt vterque aliquas haberet, aut minus solueret, vt cōstat ex illo verbo, cōpositio, igitur meritò definit Pontifex trāsactionem ibidem valere iuuat quòd hic tex. notorie intelligendus est iuxta *tit. de transactionib.* sub quo collocatur. Nec obstat verbum, compositio: positū in præsenti, est enim generale comprehendēs transactionē, vbi enim cōpositio pro amicabili ponitur sēper additur verbum amicabilis, aut aliud simile, vt probat tex. *in c. super eo, hoc tit.* Confirmatur idē intellectus, quia in hoc tex. non agitur de titulo beneficij, sed solùm de decimis, quæ Iure tm̄ Pontificio inter spiritualia connumerantur, probatur etiam *in c. veniens hoc tit. & in c. suggestum, & in c. ex multiplici, de decimis.* Probant hunc intellectum Innocent. Imol. & Abb. *n. 2. in præsenti*, & alij, quos refert Dnen. *reg. 927. in princip.* quamuis *glos. 1.* hic, quam sequitur Dec. *in c. cum venerabilis, de cōfirmatione vtili n. 3.* velit hunc tex. non esse intelligendum de transactione, sed de amicabili compositione. Nec obstat, quod in hoc tex. requiritur auctoritas Episcopi quasi necessaria ad purgandam speciem simoniæ, iuxta *c. nisi essent, de prabend.* respondetur enim auctoritatem Epi non requiri ea ratione, sed ad hoc vt transactio circa Iura Ecclesiæ, quæ alienationis speciem cōtinent, sustineatur, & perpetua sit, aliàs paciscentibus tantum præiudicat in vita sua, & probat tex. *in c. de catero, & in c. veniens hoc tit.* & ad intellectum huius tex. vide Barbat. *in cap. vlt. n. 4. de rerum permutat.* Ruin. *cons. 142.*

CAP. CONSTITVTVS. IV. post *nu. 1.* Probat hic tex. non esse licitam transactionem circa beneficia; idem probat tex. *in cap. super eo, hoc tit. & vtrobiq. glos.* Innoc. Zabarel. Abb. & omnes DD. ibidem, Siluest. *verbo transactio post princ.* Angel. *eodem verbo §. 4.* Lambertin. *de iurepatron. lib. 3. q. 9. princip. art. 6.* Pro qua sententia vltra prædicta Iura tres adduci solent rationes. Prima quod licet transactio iuste fiat circa Iura spiritualia, non sic fiet circa res, quæ ex spiritualibus, & temporalibus componuntur, prout sunt bona, res sacræ, & religiosæ, quoniam temporale quoque interuenit, quod pro ipsis spiritualibus datum videri potest, quam rationem expressit Abb. & Syluest. *vbi supra*; Secunda ratio ex eo deducitur quod is, qui religiosum beneficium transactione dimitti, nihil dat, nam si aduersarius verum ius habeat ex Canonica institutione, à superiore recepit, non ab eo, ex reg. *cap. quod autem, de iurepatr.* sin autem alius ius non habeat ex transactione nihil consequitur iuxta regulā *beneficium in sexto*, sicq. transactio non constabit. Tertiam rationem addit Padil. *in l. vlt. num. 13. C. hoc tit.* quod beneficium pro alimentis datur iuxta *cap. clerici 1. quæst. 2. cap. cum secundum, de prabend.* de alimentis autem transigi non potest ex *l. cum ij, 8. ff. de transaction.* ita resoluit Gig. *de pensionibus quæst. 51. à num. 21.*

Verum licet hęc sentētia ab omnibus recepta sit, cōtraria verior est, vt si habilis dentur termini circa beneficia trāsactio licite fieri pōt, idq. ex eo probatur, quod certū est, & ab omnibus cōfessum citatis locis, transactionē circa alia Iura spiritualia recte fieri, modo id qđ datur, & recipitur sit spirituale, vt præ alijs docēt Sylu. & Lamber. *locis cit.* sed nulla ratio sufficiēs reddi potest quare magis circa alia Iura spiritualia, quā circa beneficiū transactio fiat, ergo in omnibus idē dicendū. Accedit, quod species simoniæ dari nō potest nisi in conuentione spiritualium temporale considerabile interueniat, vt à contrario sensu probat tex. *in cap. vlt. de rerum permut.* Præterea si omnia Iura, quæ de his transactionibus, & conuentionibus agunt, recte expendantur, his tātum

tum casibus speciem simoniæ constituunt, vel de ea dubitant vbi aliquid temporale ratione census, pensionis, aut expensarum recipitur, vt colligitur *ex c. cum pridem, de pactis, cap. super eo, cap. præterea 1. & 2. hoc tit. c. 2. de arbit. c. nisi essent, de præbend. c. dilectus il 1. de simon.* Vnde licet colligere quòd si nihil tẽporale interueniat erit trãsactio iusta circa beneficia, vtpote si de duobus beneficijs cõtrouersia fuerit, vel de beneficio, & alio spirituali iure simul, cõstabit transactio si vnus in gratiã alterius vnius ius dimittat, & alterius ius recipiat, iam enim aliquid datur, & recipitur, vt transactio existat, ab vtraque parte spirituale, vt species oẽs simoniæ absint: nec refert si quis dicat posse contingere, vt vnus tantum ex collitigantibus in vtroque ius habeat, vel neuter, sicq. non constabit transactio, cum in effectu nihil recipiatur, respondetur enim ad existentiam transactionis sufficere, vt vnusquisque dimittat id, quod suum esse putat, vel Ius quod prætendit, iam enim quantum in eis est datur aliquid, & recipitur, Ordinarius tamen, vel is ad quem pertinet, titulum examinabit, vt sic vel admittat, vel repellat, etenim transactio in re dimissa ius non tribuit *l. si pro fundo C. de transact.* vbi glos. Bart. & communis, Ias. *in l. stipulatio ista §. si quis forte, nu. 7. ff. de verb. oblig.* Tiraq. *de retract. tit. 1. §. 1. glos. 14. n. 62.*

Qua recenta sententia non obstabunt argumenta, quæ pro prima contraria adduxi; ad primum enim ex hoc tex. *& d. cap. super eo*, respondetur Iura illa agere cum de vno tantum beneficio controuersia erat, quo casu transactio dari non potest, quia qui Ius suum dimitteret cum vnicum sit tantum, & indiuiduum, nihil potest spirituale ab alio consequi, sicque cum nihil recipiat potius liberaliter cedit quàm transigit; sin autem aliquid recipiat temporale simoniaca erit transactio. Igitur rectè Pontifices prædictis Iuribus definiunt absolute transactionem circa vnum beneficium fieri non posse, idque significat *d. cap. super eo*, in illis verbis, aliquo dato, vel recepto, oportet enim de temporali intelligere cum spirituali, ibi, recipi non potuerit; vult enim Pontifex significare quòd vt transactio existat necesse est, vt aliquid recipiatur, prout glos. & DD. ibidẽ colligunt, & Doctores etiam *in d. l. transactio*, cum autem in eo casu nihil possit recipi nisi temporale, rectè colligitur transactionem non valere. Ad secundum respondetur nullam esse constituendam differentiam inter res mere spirituales, & mixtas, quæ ex spiritualibus, & temporalibus componuntur, si in ipsis spirituale sit præcipuum, prout in beneficijs contingit, in quibus spirituale Ius Diuini ministerij præcipuum est, temporalia vero quasi accessoria dependentia titulum beneficij, sequuntur, atque ideo cum transactio circa Iura spiritualia fit, temporalia, quæ ex necessitate legis titulum beneficij sequuntur, non sunt in consideratione, quoniam spirituale pro spirituali dimisso, non vero pro temporali datur. Ad tertium respondetur ad validitatem transactionis non requiri vt id, quod ab vtraque parte dimittitur vere dantis sit, & ex ea transactione accipientis fiat. Ad vltimum dicendum beneficia natura sua non dari, immediate, & principaliter, pro alimentis, sed vt officium spirituale præstetur, *cap. vlt. de rescript. in 6.* Conc. Trid. *sess. 21. de reform. c. 3.* vt autem ministri stipendium sanctis laboribus debitum accipiãt, bona temporalia sub eo titulo spirituali constituta sunt, & hoc est quod probat tex. *in d. c. cum secũdum*, vnde illa ratio parum concludit ad impediendam transactionem.

CAP. CONTINGIT. III. post *n.* 1. Refert hic tex. solum Prælatum transigisse de re Ecclesiæ, Capitulum vero tunc demum non posse dissentire si tacite, aut expresse consenserit: conqueritur Panor. in præsenti Doctores tex. hunc minime aperuisse: nititur explicare Host. *in sum. huius tit. §. quis, vers. sed quæro*, aliqua per Felin. *in c. edocere vers. sequi potest, de rescript.* & per Doctores *in l. 1. C. si aduersus transact.* bifariè põt intelligi, primò transactionem hic factam à solo Prælato potuisse valere, etiamsi esset alienatio, si Prælatus rem immobilem Ecclesiæ ab aliquo detentam recuperauit, & pecuniam, vel simile dedit, tunc enim nihil aliud alienari videtur nisi pecunia, quam vt & res alias mobiles non pretiosas solus alienat, *glos. verbo immobilẽ in cap. nulli, de rebus Ecclesiæ non alien.* cõmendat Roman. *sing. 103.* Cremens. *sing. 59.* Ias. *in l. 1. §. fuit quæsitum, ff. ad Trebel.* In quo intellectu consentit glos. celebratissima *in l. nulli ff. hoc tit.* vbi Bart. & Ias. Federic. *cons. 204.* Roman. *cons. 166.* Panor. vbi sup. *col. vlt. & in cons. 57. vol. 1.* Secundo si Prælatus rem etiam immobilem relinquit sub aliqua conditione vtili Ecclesiæ requisito Capituli cõsensu, nam certum est alienari posse vbi est vtilitas euidens, & solemnitas, in proposita specie vtrumque adest, ergo alienari potest: facit quod Iura vulgaria sæpe restitutionem concedunt aduersus transactionem factã à Prælato, & Collegio, sed non daretur restitutio nisi transactio valeret, ergo &c. quod adeo verũ esse existimo, vt etiam Prælatus cum Capitulo possit transigere, & consentire alienationi rei nunquam solitæ alienari, si modo ita ab aliquibus vsurpata sit, vt moraliter impossibile, aut difficile videatur ab eorũ manibus extorqueri, iuxta quę fieri possset, vt ea res cõcedatur eisdem, vel alijs, vt recuperent eam honesta pensione, & certitudine reuertendi ad Ecclesiã ea bona; præstat enim, vt inquit poeta Seneca, donare dimidiũ quàm perdere totum. Item prudens paterfam. suarum rerum amator ita facere debuisset, diceretorq. rebus suis diligenter consulere, & huiusmodi contractus in euidentem Ecclesiæ vtilitatem redundare. Vltimo moueor in hanc sentẽtiam auctoritate præclara *c. 2. de feudis*, vbi in terminis dr̃ licere Prælato, qui iurauerat nullo modo res Ecclesiæ de nouo infeudare huiusmodi alienationem facere, nec põt tex. intelligi de re solita alienari, seu infeudari, vt Panor. & alii intelligunt, quia de hoc non potuit esse dubitatio, prædixerat enim tex. Prælatum illum posse res solitas alienari iterum concedere etiam postquã finita generatione ad Ecclesiam reuerterentur, agit ergo tex. quando bona erant male vsurpata, & tunc primum infeudabuntur, in quem sensum illum tex. intelligit Syluest. *in summa verbo alienatio.*

CAP. PRÆTEREA. IX. post *num.* 1. In tex. ibi [*simoniaca pactio*] Dum tex. dicit pactionem circa Iuspatronatus factam de re temporali

esse simoniacam aperte probat in venditione Iurispatronatus simoniam reperiri, prout in specie tradunt D. Thom. 2.2. *quaest.100.art.4.& in 4. senten. dist.25.quaest.5.* vbi Palud.*quaest.*4. *num.29.* Roch.*de iurepatron. verbo vtile quaest.3. num.8.* Lambertin. *lib.1.2.par.quaest.1.art.12.num.17.& quaest.4.art.3. & lib.3.quaest.9.art.6.* D.Antonin.*par.2.tit.1.cap.5. §.22.* Syluest.*in sum.verbo simonia quaest.12.* Sot. *de Iust.lib.9.quaest.7.art.1.cum seqq.* Nau.*in man.c.23. num.108.* Pro quibus etiam facit, quia vbi ius aliquod ecclesiasticum, seu potestas Ecclesiastica venditur simonia resultat, & constat nihil aliud importare Iuspatronatus quàm potestatem quandã, & ius ab Ecclesia datum ad præsentãdum ministrũ in beneficio vacante, quod quidem ius, & potestas licèt ex gratia ab Ecclesia concederetur, & à laicis possideatur, non ideo minus ecclesiasticum, seu ius spirituale est, & potestatem Ecclesiasticam continet, quemadmodum potestas eligendi Prælatum, iuxta tex. *in cap. Sacrosancta, & in cap. Messana,* iuncto *cap.1.de elect.* quæ quidem potestas aliquando Principibus sæcularibus, & alijs laicis cõcessa fuit, iuxta tex *in cap. Adrianus, & in cap. in Synodo*, & quasi per totam, *63. dist.*

Nec contra prædictam sententiam facit, quod vasa sacra spiritualibus antecedenter annexa esse dicuntur, vt docet Iurisconsultus in *l. sacra §. 1. ff. de rerum diuis. & in §.sacra instit.eodem,* quæ tamẽ vendi possunt absque crimine simoniæ, probat tex. *in cap.ea enim 10. quaest.2.& in cap.aurum 11. q.2.* fatetur D.Thom.*dicto art.4.ad secundam,* Sylu. *loco citato,* Nauar. *cons.1. de rebus Ecclesiæ;* respondetur enim vasa sacra, & similia retinere naturam temporalem propter materiam, cui consecratio, seu benedictio adhæret, quæ quidem materia temporalis, quæ pretio æstimatur, efficit vt in illius venditione simonia non committatur, dummodo solum materia æstimetur, & non ipsa ordinatio ad spiritualia, prout declarant supradicti; Quæ quidem materia considerari non potest in iurepatronatus prout consistit in facultate præsentandi: & licet tex. *in dicto cap.aurum,* velit vt vasa sacra confringenda, & conflanda sint priusquàm vendantur, obseruat D.Tho. vbi supra, in quo videtur significare ante prædictam conflationem dari simoniam, nihilominus tamen id locum habet quando vasa sacra ad profanos vsus venduntur contra regulam *quod semel lib. 6.* oportet enim vt illo modo amittant formam, qua amissa consecratio euanescat, vt sine indecentia à laicis tractari possint, secus vero si ad sacros vsus vendantur; tunc enim integra vendi possunt, quod idem est in sanctis Oleis obseruandum si tanta sit materia, quæ precio aliquo æstimari possit, nec precium illius valorem excedat; vt benè aduertit Sot. *d. q. 6. art. 1.*

Nec similiter contra prædictam sententiam facit si dicatur quod ius sepulturæ spiritualibus scilicet annexum est, vt fatetur *glos. 1. in cap. non satis, de simon.* & tamen absque simonia vendi potest iuxta illud Genes. *cap.23. & 25.* & attento vsu quotidiano propria sepultura in Ecclesia nonnisi pro certo aliquo tẽporali datur; satisfit enim si aduertas ius sepulturæ quatenus tale, putà in cœmiterio, vel alibi, similiter nunquam vendi posse, probat tex. *in dicto c.non satis, ad finem, & in c.penult. de sepult.* Sed aliquando hoc fieri, quando aliquod temporale considerabile in illo reperitur, puta si fiat sepultura in capella, seù in alio loco honorifico, tunc enim non ratione sepulturæ, sed ratione illius rei temporalis, quæ considerabilis est, aliquod temporale admitti potest, prout intendit *glos. verbo sepultura in d.cap.penult.* vel saltem ratione eleemosynæ, vt in aliquibus partibus fieri solitum mihi nunciatum fuit.

CAP. EX LITTERIS VI. post *num.4.* In tex. ibi [*cum litteras istas obtinuit*] Notatur ad hoc quod laicus non potest impetrare litteras ad beneficium vacaturum, etiamsi antequam vacet beneficium ad Ordines promoueatur, constat enim tempore impetrationis laicum esse, ac proinde rescriptum veluti subreptitium nullum iudicari arg. tex. *in cap. si eo tempore, de rescript. lib. 6.* iuuat quod vt rescriptum valeat debet fieri expressio rei, qua declarata redderetur Pontifex difficilior ex reg. tex. *in cap. super litteris, de rescript.* & in specie benè probant tex. in præsenti, *& in cap. cum adeo, de rescript.* Gom.*de expectat. nu. 90.* Rebuff. *in praxi tit. differentia inter rescripta nu.* 38. Sic aliàs prouisione beneficij facta laico licet ex postfacto ordinetur, nihilominus tamen beneficium vacare dicitur, vt aduertit Fusc.*de visit.lib.2.cap.21.nu.13.*

Ad Lib. I. Tit. XI. de Ijs, quæ vi, &c.

CAP. SACRIS. V. post *n.*4. Ego re maturè considerata, perpensisq. varijs ad hunc tex. Doctorũ resolutionibus difficilem illũ reputo, dum probat communicantes cum excommunicatis per metum mortis minorem excommunicationem non euadere; difficultas in hoc est, quia ad incurrendas censuras non sufficit culpa, sed necessariò requiritur contumacia, *cap.quisquis 2.quaest.6. cap.1.* ibi, contumaciæ vitium reprimatur, *de except.lib.6.* D.Tho. *ad 3.par.quaest.21.art.3.* Sot. *in 4. dist.22. quaest. 1. art.2.* Nau. *in man.cap.27. n.9.* quam quidem contumaciam non videntur habere illi, qui per metum mortis compulsi communicant cum excommunicatis non animo, & intentione offendendi Ecclesiasticũ præceptum, sed magis vt mortis periculum euadant; qua ratione licèt grauiter peccent ex *glos. vlt. in c.non solum 11.quaest.3.* qui apud Saracenos, vel infideles metu mortis compulsi Idolis sacrificant, vel alios ipsorum ritus celebrant animo Fidem Catholicã retinentes, quia tamẽ non agunt pertinaciter, vt est de ratione hæresis, vt probat tex. *in cap. dixit 24. quaest. 3.* Castro *de iusta hæreticorum punit.lib.1.cap.7. versic.quartum, & cap. 9.* ideò pœnas Canonicas eos euadere probant *glos. 2. in fine,* & Doctores communiter per tex. ibi, *in c. nunc autem.21. dist.* Abb. *cons.4.lib.1.* testatur communem Clar.*§.hæresis nu.3.* Simanch. de *Catholicis cap. 17. num. 85.* Vndè quamuis communicantes cum excommunicatis per metum mortis grauiter peccare cõcedamus, ab excommunicatione tamen, alijsq. pœnis Canonicis liberos esse dicendum videbatur. Confirmatur magis difficultas, quia ex causis multo le-

to leuioribus, vt necessitate famis, vel causa exigendi debitum excusari communicantes cum excommunicatis, probat tex. *in cap. quoniam multos. 11. quæst. 3.* Et constat ex illo vulgari versic. vtile, lex, humile, lex ignorata, necesse. Igitur non est, par credere voluisse Ecclesiam obligare subditos cum tanto rigore, vt instante mortis periculo teneamur excommunicatum vitare contra reg. tex. *in cap. quod non est licitum, de reg. Iuris in antiquis. cap. 2. de obseruat. ieiuniorum,* iuncta communi Theologorum sententia de qua Sot. *de iustit. lib. 1. quæst. 6. art. 4. col. antepenult.* & latè post multos, quos refert, & explicat Azor. *instit. moral. par. 1. lib. 1. cap. 11. quæst. 1.* & agens de Carthusianis circa præceptum de abstinendo à carnibus quod ad illud cum mortis periculo non teneantur disputat idem Azor. *d. par. 1. lib. 5. cap. 6. quæst. 7.*

Quibus difficultatibus oppressi Doctores communiter cōstituunt metum mortis regulariter excusare communicantes cū excommunicatis, ità D. Tho. *in 4. dist. 18. q. 2. art. 4. glos. 3.* vbi Sot. *dist. 22. q. 1. art. 4.* Nau. *in man. cap. 27. n. 36.* Couar. *in cap. alma mater par. 1. §. 3. n. 9.* & post Ledes. Medin. & alios, quos refert, sequitur Henr. *in summa lib. 13. cap. 21. §. 2. iuncta littera P.* Vgol. *de censur. tab. 2. c. 13. n. 4.* Iac. de Graff. *in aur. decis. lib. 4. cap. 13.* Soar. *to. 5. disp. 4. sect. 3. n. 12.* Azor *d. quæst. 1.* qui omnes variè torquētur circà intellectum huius tex. varias interpretationes, seu magis diuinationes ad illum afferentes. In primis enim Innoc. *in cap. si verè, de sent. excomm.* intelligit agere hunc tex. de metu leui, qui regulariter nō excusat *l. vani timoris ff. de regulis Iuris.* Sed conuincitur ex littera tex. ibi, pro nullo metu, &c. Vnde Theologi communiter intelligunt agere de communicantibus in Diuinis; ita D. Tho. Maior, & Ledesma dictis locis. Alij ad solos communicantes in crimine, vel in contemptum Clauium, ita Nauar. Cou. Graff. Henric. Soar. & Azor. præcitatis locis. Verum hi omnes intellectus nimium restringūt litterā, & generalitatem huius tex. qui indistinctè negat metum quantumcumque mortis sic communicantes excusare.

Quare non videtur recedendum à generali regula Pontificis, immo generaliter asserendum nullum metum quantumcumque mortis excusare communicantes cum excommunicato siue in Diuinis, siue in humanis, & tam in crimine, & in contemptum, quàm & sine, & extra illud, vt tenebant antiquiores communiter, & constat ex Abb. *n. 7. in fine in præsenti*, & ex Adrian. *in 4. q. de Clauibus q. 3. except. 18.* de quo meminit Cou. *d. n. 9. vers. primus.*

Pro resolutione autem difficultatum aduerte illum metum solummodo iustum esse, & excusare in vtroque foro per quem quis eligit minus malū ad vitandum maius, vt probat tex. opt. *in l. metum 5. ff. quod metus causa,* explicat post D. Tho. Arist. Fortun. & alios, Cou. *de sponsal. p. 2. c. 3. §. 4. n. 2.* & vide quæ scribit Sanch. *de Matrimon. lib. 4. disp. 1. n. 9.* Plane qui eligit peccatū vt mortem effugiat, eligit maius malum, vt euitet minus, ideoq. à culpa liberum non esse probat tex. *in c. merito, & in c. illa cauenda 15. q. 1.* cum similibus, quibus probatur eos, qui faciunt aliquid per metum velle simpliciter, id quod agunt, quia coacta voluntas, volūtas est, *l. si mulier, §. si metu,* ibi, coactus volui, *ff. quod metus causa,* eamdemq. rationem insinuat Pont. *in hoc cap.* dum reddit rationem differentiæ inter vim præcisam, & metum, quod in prima omnino excusatur quia magis pati, quàm agere videatur, non ita in metu, cum nullus metus tanti sit faciendus, vt pro eo debeat quis mortale peccatum incurrere, sed oporteat potius omnia mala tolerare, quàm malo consentire, vt inquit tex. similis *in cap. itane 32. q. 5.* ex qua ratione merito Pontifex generaliter colligit in hoc tex. eos, qui per metum mortis cum excommunicatis communicant neque à culpa liberari, neque perconsequens excommunicationem euadere.

Quo retento intellectu nō obstant suprapositæ difficultates, nam ad primam de contumacia, respondetur repetita illa contumaciæ distinctione formalis scilicet, & materialis, in communicante cum excommunicatis per metum mortis, non reperiri contumaciam formalem regulariter, quæ consistit in eo, quod quis non obtemperat præcepto superioris animo, & intentione ei non obtemperandi, sed tamen non deficit contumacia materialis, quatenus iste legitimè monitus per metum culpabiliter superiori non obedit, vt mortem euadat, quā materialem cōtumaciam sufficere ad censuras incurrendas docent Cou. *in cap. alma p. 1. §. 9. n. 3.* & omnino *vers. est tamen,* & Valen. *to. 4. disp. 7. q. 7. puncto. 5.* Illud vero quod in argumento adducebamus de sacrificante Idolis per metum mortis certum non est, immo contrarium constat ex vsu Ecclesiæ, quæ tales consueuit absoluere, vt testatur ipse Clar. in argumento adductus, contrariumque magis probat *d. cap. nunc autem,* vbi Marcellinus Papa eo quòd carnificū timore victus ab immanissimo Diocletiano Imp. Idolis thurificare coactus fuit culpam suam in generali Concilio confessus est, & ideo inquit tex. non fuisse depositum, quia prima Sedes à nemine iudicatur, ac subinde non ex defectu culpæ sufficientis ad incurrendas pœnas Canonicas, sed ex defectu potestatis, & iurisdictionis; ex historijs tamen Damasi, & reliquorum cōstat Marcellinum ipsum Pontificatum deposuisse, quod magis probat Cardin. Bellarmin. *tom. 1. de Romano Pont. lib. 4. c. 8. in fine, & de auctorit. Concil. lib. 2. cap. 19. in princip.* reclamantibus alijs, vt per Platin. *in eius vita,* Turrecrem. *de potestate Ecclesiæ lib. 2. cap. 103.*

Ad secundam ℞ posse Ecclesiam obligare præceptis suis subditos etiam cum mortis periculo, vt omnes fatētur, immo id intendere quoties materia grauis est bonum publicum concernens, docet Caiet. *1. 2. q. 96. art. 4. & 2. 2. q. 125. art. 4.* & tenere fere omnes Iuris Pontificis interpretes fatetur contrarium resoluens Azor. *d. lib. 1. c. 11. q. 1. in princ. & lib. 5. cap. 6. q. 6.* certum est enim in violatione censurarum commune bonum offendi, quod magis consistere noscitur in auctoritate Ecclesiæ, per censuras (quæ sunt ipsius arma) tuenda & conseruanda *cap. cum inter, de consuetud. c. 1. de exceptionib. lib. 6. in princip.* & quia licet leue quid videatur communicare cum excommunicato salutando, colloquendo, vel aliter in humanis, ex prædicto

dicto tamen fine debet grauissimum reputari iuncta communi traditione de qua Azor. *d.lib. 5. c.6. q.5.* Ad confirmationem autem ex tex. *in d.cap quoniam multos* ℟. legem esse Canonicam, quæ speciales casus excepit à generali regula, inter quos non reperitur iste de communicãte per metum mortis, sed potius eum excusare noluisse apparet ex littera, cum enim in præfatione de his fecerit mentionem, qui ignorantia, simplicitate, timore, necessitate, &c. cum excommunicatis communicant, deinde in decisione omnes alios expressit, communicantes vero per timorem omisit, vnde bene succedit reg. tex. *in cap. non ne de præsumpt. cum similibus*: neque deest æquissima differentiæ ratio, quando enim quis propter necessitatem famis communicat cum excommunicato, ponitur circumstantia, quæ tollit omnino ipsius actus malitiam, iuxta reg. tex. *in cap. discipulos, de consec. dist. 5.* vbi glos. & omnes notarunt, docuit *D.Thom. 2.2. q. 66. art. 7.* Sot. *de Iustit. lib. 4. q. 7 art. 1.* Cou. *in reg. peccatum p. 2. §. 1. n. 3.* quia scilicet intentio petentis alimẽta ab excommunicato principaliter fertur secundum finem illum subleuandi famis necessitatem, petitq. ab excommunicato rem sibi debitam ab ipsa lege naturali, talisque petitio est medium natura sua ordinatum ad propriæ vitæ conseruationem, quæ omnia deficiunt in communicante per metum, neque metus circumstantia tollit actus malitiam, neque communicans cũ excommunicato petit rem sibi debitam lege naturali, sed potius ipsius intentio directe fertur in actum illicitum, quem ipse eligit, vt mortem euadat ex dictis, neq; denique actus, quem eligit natura sua ordinatur ad conseruandam vitam, sed ex intentione ipsius metum passi illud medium eligentis contra legis præceptum. Confirmatur hæc differentia ex historia Machabæorum, quos *lib. 1. cap. 2.* & *lib. 2. cap. 7.* constat propter metum mortis adduci non potuisse vt à patrijs legibus recederent, suinasque carnes comederent, quas tamen constat comedisse propter famis necessitatem, atque hanc differentiam sentit Abb. *d. n. 7. in fine*, latius explicat Cou. *d. §. 3. n. 9. vers. 1. & vers. 2.* licet immerito deinde alias interpretationes magis probet.

Ad Lib. I. Tit. XLI. de in integrum restitutione.

CAP. REQVISIVIT. I. post *n. 1.* In tex. ibi (*sub modico cẽsu.*) Tex. hic difficilis reputatur dũ quæritur aduersus quẽ contractũ conceditur in integrũ restitutio, *glos. 1.* hic, & Pinel. aliud agens in *l. 2. C de rescind vendit. p. 3. c. 1. n. 21.* arbitrantur procedere in emptione, & venditione, accipientes verba illa, sub modico censũ, pro modica pecunia in vim pretij, & verba in fine, ibi, coloni, idest, emptores colẽtes possessiones ipsas: sed quilibet etiam leuissimis tinctus litteris fatebitur prædictis verbis manifestam fieri violentiam. Alij intelligunt in locatione ad longum tempus, vt ita sit sensus, quod si Ecclesia lædatur in contractu locationis restituenda sit circa rem ipsam, non vero ad pensionis supplementum, post alios Pinel. *vbi prox.* sed non placet quia tex. supponit ius & proprietatem possessionum per contractum fuisse translatam ad laicos, patet ibi, redire, quod verbum supponit translationem iam præcessisse quoad vtrumque dominium, sane quamuis locatio ad longum tempus vtile dominiũ trãsferat in conductorẽ, ob idq. non possit fieri à prohibito alienare, vt dixi *in collect. ad lib. 3. tit. 13. c. 3. n. 12.* nunquam tamen directum, ergo de locatione ad longum tempus intelligi non potest, vt recte considerant Abb. Beroi. & alij statim referendi.

Quamobrem iuxta verba huius tex. supra relata cum Fortun. intellige restitutionem fuisse concessam aduersus cõtractum censuarium vere & proprie consideratum, certum enim est de ratione census esse quod vtrumque dominium transferat in accipientem, cũ debita tamen subiectione, quæ domino antiquo præstanda est iuxta formam conuentionis, plane tex. hic de conuentione agit per quam omne dominium tam vtile, quàm directum translatum fuit, patet ibi, ad ipsius conuenit ius, & proprietatem redire, vt supra explicatum fuit. Deinde tex. in initio expresse agit de possessionibus sub modico censu concessis, ergo vt verba hæc in sua proprietate retineantur, & sequentia consonent, omnino oportet intelligere de conuentione censuali, & ita cum iudicio recte intelligunt post Abb. Ber. in præsenti, alij, quos refert Felician. *de censibus in proœmio. n. 9. versic. & quo*, vnicò verbo Valas. *de iure emphyteut. q. 32. n. 35.* Nec obstat quod verba illa, ad ius & proprietatem, æquè propriè, immo magis adaptari possunt contractui emptionis, & venditionis, de cuius natura est omne ius & dominium transferre in emptorem. *l. cum manu sata 80. in fine, ff. de contrah. empt.* Respondetur enim priora verba, sub modico censu, hunc intellectum non admittere, deinde verbum, coloni, infrà adiectum propriè dici de censuarijs, quàm de emptoribus vt rectè aduertit Mant. *hic n. 26.* Tandem non obstat quod retento hoc intellectu Ecclesia dici non possit notabiliter læsa, ac subinde restitutioni in integrum locus esse non debuerat contra tex. in præsenti, quo argumento à prædicto intellectu nouissime, vt ille ait, recedit Mantua. vbi proxime, neque enim læsio contingere dicitur quamuis res maxima sub modico censu concedatur, quia vt plurimũ res quamuis opulentæ per huiusmodi contractum sub minima pensione conceduntur in recognitionem pristini dominij, vt est de natura census. ℟. namque adhuc læsionem considerari posse, quæ sufficiat ad in integrum restitutionem, dum in eo quod res in censum fuerint concessæ, & ideo redire iubentur ad ius & proprietatem Ecclesiæ, tum etiam quia forte respectiue ad rem ipsam census fuit modicus, & iniustus, vt tex. habet, neque oportet læsionem enormem esse vt restitutioni fiat locus, cum etiam ob minimam, dummodo maiori rei, vel summæ non præiudicetur, restitutio concedatur, *glos. 2.* recepta per tex. ibi *in l. scio 4. ff. de in integ. restitut.* plures vt per Cou. *lib. 1. var. c. 3. n. 11.* vers. his. Costa *in §. & quid si tantum, p. 2. n. 76.* Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vendit. p. 1. c. 1. n. 26.* Padil. *in l. quamuis n. 3. C. de iuris & facti ignor.* licet con-

contradicant glos. & DD. communiter citati ab eisdem.

CAP. CVM VENISSENT. II. post *n. 1.* In tex. ibi (*qui in causis monasterij: &c.*) Cum Capitulum Sede vacante non possit iudicium instituere, nec processus contra Ecclesiā factus valeat, quippequæ caret legitimo defensore iuxta tex. *in cap. vlt. ne Sede vacante* mirum videtur cur in hoc tex. monachi vacante Ecclesia possint procuratorem ad iudicia constituere cōtra *d. cap. vlt.* & sine auctoritate Prælati contra *cap. causam quæ*, ibi, cum autem &c. vbi *glos. verbo, assensu, de iudicijs*, iuuat *reg. qui facit 72. lib. 6.* vbi glos. Iura similia citat. Cui difficultati duobus modis potest responderi, primò tex. in præsenti agere solum de negotio & causa electionis, idest de iure eligendi Prelatum ad Ecclesiam vacantem, quod Sede vacante necessariò est tractādum, nec commode differri potest, ita *glos. verbo procuratorem in præsenti*, quam *sequuntur* Butr. *n. 34.* & alij, *glos. 1. in cap. cum dilectus de consuetudine*, Felin. *in cap. edoceri n. 7. versic. fallit. 2. de rescript.* Nec obstabit quòd hic tex. extra hanc causam procuratorem admittit ad alias, vt patet ibi, in causis &c. quia respōdetur agere de causis, quæ circa ipsum electionis negotium possunt contingere, quæ omnes tamquam accessoriæ ad negotium electionis principale possunt per Capitulum agitari, arg. *cap. de prudentia, de donation. inter virum.* sic alias quamuis suprema potestas Pontificalis vacante Sede apost. non maneat penès Cardinales, possunt tamen facere ea omnia, quæ sunt necessaria ad summi Pontificis electionem faciendam, *Clemēt. ne Romani, in princ. de elect.*

Potest & secundo modo hic tex. intelligi in causis, quæ mouentur super bonis distinctis, quæ ad solum Capitulū spectant, in quibus illud per se absque Prælato agere potest, argum. *d. cap. edoceri, ad finem*, ibi, nisi &c. ac perconsequens poterit super eisdem procuratorem constituere iuxta hunc tex. resoluunt Abb. & communis *in d. c. vlt.* ac Felin. vbi proxime, quod intellige etiā in negotijs grauissimis, & arduis, in quibus consensus Prælati semper requiritur, quamuis bona ad solum spectent Capitulum, iuxta communem *in d. cap. causam quæ.* Felin. *in d. c. edoceri versic. prima declar.* Vant. *de nullitat. tit. ex defectu inhabilitatis n. 47.* Mench. *frequent. cap. 16. à princ.* adhuc enim iudicium super his bonis, cum ad Capitulum in totum quoad substantiam, & quoad administrationem pertineant, potest Sede vacante non obstante defectu prædicti consensus tractari, vt per Abb. & communem *in d. cap. vlt.* si tamen iudicia moueantur super bonis, quæ non ad solum Prælatū, verum etiam ad Capitulum pertinent ita vt inter eumdem, & Capitulum sint communia, prout in specie *d. cap. edoceri*, dubitant Doctores an Sede vacante possint per Capitulum expediri, resoluendum est quòd non, & ita ampliatã decisione *d. cap. vlt.* obseruāt ibi Abb. & communis, Innoc. Hostien. But. & Imola *in cap. 1. ne Sede vacante*, Abb. *in c. 1. nu. 4. de præscript.* Felin. *in d. cap. edoceri, versic. vacante.* Cuius rei ratio est, quia quantumcumque bona sint communia inter Prælatum, & Capitulum, administratio tamen illorum ad solum spectat Prælatum, iuxta *d. c. edoceri* ibi, cum ex officio, &c. Gom. *in reg. de triennali q. 5.* Vant. *de nullitat. tit. ex defectu mandati à n. 26.* Vnde nil mirum si iudicia super bonis licet communibus vsque ad futurum Prælatum suspendantur. Nec obstabit *cap. vnic. in princip. ne Sede vacāte lib. 6.* & *cap. vlt. de Regular. eod. lib.* vbi Capitulum, & Conuentus succedit in collatione beneficiorum, & receptione monachorum sibi, & Prælato communi, quia procedunt illa Iura in his, quæ sunt modici præiudicij secundum Abb. *d. n. 4.* secus vero si maximi, vt in his terminis, in quibus agitur de alienatione bonorum Ecclesiæ, quæ magis est præiudicialis arg. tex. *in c. si is cui 42.* ibi, alienatione, &c. *de elect. lib. 6.*

CAP. AVDITIS. III. post *n. 4.* In tex. ibi (*Licet autem &c.*) Notatur ad hoc, quod post publicationem testium, Ecclesia, vel minor habet restitutionem ad testes producendos super eisdem articulis, vel directo contrarijs, ita in effectu *glos. verbo omissam*, Abb. statim in princip. & reliqui DD. in præsenti *glos. verbo lapsum in Clemen. vnic. hoc eod. tit.* Felin. *in cap. intimauit n. 2.* vbi Abb. *n. 2. de testib.* idem Felin. *n. 6. post med.* Bellem. *n. 19. &* Abb. *n. 4. in cap. fraternitatis, de testib.* in minore probat tex. *in l. minor 37.* vbi glos. *verbo allegatione ff. de minor.* resoluunt Ias. *in l. vbi exigitur, n. 6. ff. de edendo*, Anton. Gom. *tom. 2. var. c. 14. n. 5.* Maurit. *de integrum restit. c. 165. & seq.* Mench. *quæst. frequent. cap. 31.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo vel aduersarij dolo n. 9.* Contrariam tamen sententiam tenuit Dyn. *in l. 1. §. nunciatio ff. de noui oper. nunc.* Paul. *in d. l. vbi exigitur*, & est de mente Innoc. *n. 2. in præsenti.* Sed eas fœdere distinctionis concordandas esse iudico, vt prima procedat quando nullos omnino Ecclesia, vel minor testes produxit, itaut elapso termino ad faciendas probationes designato sine testibus minoris, vel Ecclesiæ publicatio facta sit; quia eo ipso quòd minor non probauit, nec adduxit testes, quos poterat adducere, Iuris præsumptione patet illum esse deceptum, & per talem præsumptionem constare de eiusdem læsione, ac proinde oportere, vt illi restitutio concedatur, qua concessa non obstante publicatione testes producere poterit ad suā intentionem fundandam iuxta Iura supra citata, & in hoc casu intelligi potest dicta sentētia cōmunis Canonistarum, quam seruari in praxi testatur Aufrer. *ad Capell. decis. 53.* Secunda vero sententia, vt procedat qn̄ Ecclesia, vel minor plures, vel aliquos arbitrio Iudicis numero sufficientes testes ad probandā intentionem suam adduxit, quorum testimonia per ipsum Iudicem legitime recepta fuerunt, in quo casu non aliter minor restituitur, quàm si probet meliores, & potiores testes prætermisisse, constat namque aduersus illum maximam dari præsumptionem, quod meliores testes produxit in causa, vt regulariter à litigantibus fieri solet, & vti talem læsionem non habere, ac proinde stāte tali præsumptione denegabitur restitutio, donec doceat interuenisse læsionem in eo, quod meliores testes prætermisit, & in hoc casu procedit opinio Bar. *in l. nam & postea. §. si minor n. 7. ff. de iureiur.* vbi Ias. *n. 19.* dicit communem legistarum, Boer. *decis. 79. n. 6.* procedit etiā tex. *in cap. cum venisset 2. vers.* nos igitur, ibi, intelligentes,

gentes, quod monasterij procurator, &c. & *in cap. ex litteris 4. in princ.* ibi, intelligimus, & in vers. perspeximus, *hoc tit.*

Nec prædictæ concordiæ refragatur tex. *in præsenti*, vbi testes fuerunt producti, patet in *vers. Verum* ibi, probantur per testes, & tamen tex. dicit solummodo ad petitionem propositam, & allegationẽ partis asserentis necessariam probationem fuisse omissam, restitutionem concedi, patet ibi, necessariam (vt asserit) probationem omisit, respondetur cum Imol. *in præsenti*, & Ias. *vbi supra* dum dicunt adijciendum esse verbum, & probat, quasi dicat tex, vt asserit, & probat, cum sint termini habiles, quos tex. necessariò supponere debet, prout etiam supponit tex. sic intelligendus *in cap. suscitata*, ibi, postulauit quam eidem duximus indulgẽdam. *hoc tit.* Vel melius dicendum est tex. in præsenti agere de duabus Ecclesijs inter quas erat controuersia, & à quibus simul petebatur restitutio, patet ibi, quia tamen vtraque pars, &c. quo dato cum nemini resultaret præiudicium in concedenda petita restitutione, nil mirum si non fuisset denegata, & vtriusque partis assertioni tanquam veræ probationi sine alia probatione staretur.

CAP. EX LITTERIS. IV. post *n.* 3. Obstat tamen quia attento Iure potuit mulier de qua agitur audiri contra sententiam de qua hic, ex reg. *cap. lator, & cap. consanguinei, de re iudic.* ac subinde, nec fuit necessaria, nec potuit competere restitutio iuxta *l. in causæ 2. in princip. ff. de minorib.* vt pũgit *glos. in præsenti*: Vnde hic tex. varie intelligitur per DD. in præsenti, & præcipue per Bero. *nu.* 27. Cõis tamen obtinuit necessariã fuisse restitutionem, quia mulier voluit, & petijt audiri contra sententiam ex actis antiquis, processu, & instantia priori ad quam à Pontifice restituitur, siquidem reg. *d. cap. lator*, intelligitur per nouum processum, & instantiam inchoandam, non vero ex actis prioribus, quorum respectu sententia omnino transiit in rem iudicatam, & finem fecit, iuxta tex. *in l. properandum C. de iudic. c. 2.* ibi, sententia terminari, *de re iudic.* Sic Butr, Abb. & alii *in præsenti*, Abb. *in d. cap. lator n.* 12. vbi Felin. *n.* 8. Cou. *de sponsal. p. 2. cap. vlt. §. vlt. nu.* 12. *vers. secundo*. Pro quibus facit vltra verba tex. ibi, audientiam, quia vt habetur *ad glos. vlt. cap. ad reprimendam, de offic. Ordin. & in d. c. lator*, & similibus, retractatur sententia per viam querelę, quæ noue instituitur contra sententiam. Igitur libellus, & processus nouus in noua instantia requiritur, ac subinde in proposito huius tex. competit, & conceditur extraordinarium restitutionis auxilium, quia pinguius, & vtilius est respectu instantiæ eiusdem, ad quam fit regressus, iuxta sententiam *glos. vlt. in l. vlt. C. si aduersus rem iudic.* receptæ ex Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vendit. p. 3. c. 1. n.* 19. Intellige prædictã communem procedere, & nouum processum requiri, vbi error sententiæ contra veritatẽ prolatæ pendet ab errore processus, & probationum, quæ contra veritatem productæ sunt, vt in specie *d. cap. lator, & d. c. consanguinei*; secus vero si processu recte riteq. ordinato, & probationibus legitimis allatis secundum veritatem ipsa sententia contra actorum veritatem pronuntiata sit, itaut in ea tantum sit error; inconuenit enim tunc, nouam litem institui, & nouas probationes frustra offerri, labores, & expensas magis augeri vbi ex eisdem actis, & probationibus sentẽtia emẽdari, & secundũ veritatem proferri potuit. Sane mulier hæc restituitur nõ vt vltimam sententiam retractet, quia nec contra illam agere intendit, sed vt prosequatur appellationem priorem, quam contra priorem sententiam proposuerat, vt satis innuunt verba tex. ibi, de causa prioris appellationis, &c.

Ad Lib. I. Tit. XLIII. de Arbitris.

CAP. NON SINE. II. post *n.* 1. Dum in hoc tex. videtur condemnari arbitrium quo alter ex litigantibus iubetur liti cedere, & ab altero pecuniam recipere vbi controuersia de beneficio erat, cum summus Pont. rationem prædicti arbitrij iniqui non reddat, non parum difficile est id intelligere; Glos. post varias rationes illam magis amplectitur *verbo, quinque* quod pro spirituali iure pecunia data sit, sicq. quasi simoniacum putant improbari arbitrium, & hunc intellectum communem testatur Beroi. ibid. *n.* 44. Repugnat tamen *cap. nisi essent, de præbend*, & communis omnium traditio, quæ habet ex mandato arbitri pro bono pacis pecuniã recte dari si nulla præcedat conuentio, aut conditio. Constat autem in hoc tex. litigantes de pecunia data mentionem egisse, & tamen negotium in potestate arbitrorum fuisse positum, igitur arbitrium quasi simoniacum non debuit improbari. Rursus contra facit quod summus Pont. in hoc tex. arbitrium absolute non condemnat, sed Iudici præcipit vt si constiterit esse adeo iniquum, vt fuit à parte relatum, eam absoluat, si autem æquum esse videret, seruari iubeat, vnde aperte probat retento eodem casu pecuniam inique, & iuste dari potuisse, ac perconsequens non bene glos. affirmat ob id solum arbitrium non valere, quia pecunia data fuit. Quare Host. Innoc. Zabar. *n. 5. opposit.* 6. Imol. *n.* 16. Abb. 10. Beror. 46. *in præsenti* difficultatem auxerunt, & varijs modis explicant, à quibus receptum est arbitrium huius tex. valere potuisse quia pecunia data fuit pro bono pacis iuxta terminos *d. cap. nisi essent*, sed quoniam Presbyter iussus fuit renuntiare suo Iuri spirituali, & liti cedere, & ob id quinque marchas recipere, potius pro cessione Iuris spiritualis pecuniam videtur dare, nec enim arbitri beneficium ius habenti adiudicabant, & pecuniam alteri pro bono pacis iubebant dari, sed vt recepta pecunia iuri suo cederet, quod non licet iuxta *cap. vlt. de rerum permut.* Verum cum tex. non simoniam arbitrij, sed iniquitatem condemnet, & ita demum sit iniquitas, non videtur illum intellectum verbis tex. conuenire.

Pro vero igitur intellectu aduertendum est arbitrium arbitratoris, quod laudum dici solet, euidenter iniquum, vel quod maximam affert læsionem, petita reductione ad arbitriũ boni viri coram Ordinario, vel à Principe, aut emendari, aut inualidum declarari posse, quamtumuis iuramento fuerit confirmatum, vt Abb. & omnes resoluunt *in cap. Quintaualllis, de iureiur.* Menoch. *de arbitr. casu* 76.

in princ. Roland. *conf.76. à n. 26. lib.1.* intra triginta annqs Bapt. *de different. inter arbitrum & arbitratorem q. 84.* Alex. *conf. 183. n. 4. lib. 6.* Afflict. *decis. 132.* Gasp. Caballin. *milleloq. 873.* His suppositis dicendum in hoc tex. Clericos arbitratores fuisse, & Presbyterum de quo ibi iniquitatem arbitrij summo Pont. retulisse ex causis in hoc tex. expressis; Pontifex vero Iudici præcepit vt si arbitriū adeo iniquum esse viderit Presbyterum absoluat, & si æquum iudicauerit seruari iubeat, vnde propter iniquitatem non propter simoniam tantùm arbitriū rescinditur; potuit enim seruatis seruandis simonia in eo casu abesse, & dari iniquitas, ideoque tantùm Sūmus Pont.in hoc tex. definit iniquum arbitrium, siue in spiritualibus,siue in temporalibus detur, non obstante iuramento rescindendum; si vero quæras in quo iniquitas versetur, dicendum est in eo quod is iubebatur causæ cedere, qui euidens ius habebat, quod si in temporalibus fiat vt paruo recepto pretio is, qui meliorem causam videtur habere,liti cedat, iniquum etiam iudicabitur arbitrium vt Pontifex docet in præsenti; augeturq. in hoc tex.iniquitas ex rationibus per glos. & DD. supra adductis,ex quorum mente hic intellectus desumitur, quamuis non ita declarent.

CAP. DILECTI. IV. post. *n. 5.* In glos. [*Consuetudinem*] ibi (*consuetudo dat iurisdictione*) Vide Paris. *conf. 25. n.36. lib. 1.* Decian. *tract. crimen. lib. 4. c. 27. sub. n.6.* Ambrosin. *de immunit. c. 14. n. 1.* Natt. *conf. 98.n. 4.* Menoch. *conf. 112. n. 65.vol. 2.* Schrad. *de feudis p. 10.sect.5.n.5.cum seq.* Surd. *conf.465.n. 4.* Stephan. Gratian. *discept.forens.cap.184.n.25.* Sayr. *de censur.lib.1.cap.6. n.31.* Biag. *de consuetud. q. 8.n. 17.*

CAP. CVM TEMPORE. V. *n. 4. ibi, & p. 3. q. 34.* adde Cened. *canonic. quæst. lib. 1. q. 26. sub n. 9.* Seraphin. *decis.1025.paulo ante n.16.* Aloys. Ricc. *decis. 163. n. 6. p. 1.* Fachin. *conf.55. n.10. & conf.16. n. 9. lib. 1.*

Ibid. post eund. *n. 4.* Vnde ex hoc tex. colligitur exemptum sine licentia Summi Pontificis non posse renunciare exemptioni; cuius decisionis ratio est quia interest Romani Pontificis, qui est superior, subditos suos ab alijs non iudicari Abb. *in cap. 1. n. 19. de re iud. & in cap. si de terra n.5. de priuileg. & in cap. significasti 27. n. 8. in fine & seq. de foro comp.* Armil. *in sum. verbo exemptio n. 8.* Galerat. *de renunciat. tom.2.cent.2.renunc. 140.n. 18.* Castr. *conf.432.incip. videtur dicendum n. 3. lib. 1.* late & eleganter Rot. *in vna Vlixbonen. monasterij 19. Nouemb.1625.* coram Reuerendiss. D.meo Coccino Decano, vbi contrarijs respondet.

Ibid.post *n.9.* In glos. [*Libertatis*] ibi (*sed quantum ad se potuit renunciare, & non quantum ad Papam*) Notari solet ad hoc quod priuilegio potest renunciari in præiudicium exempti, non vero eximentis. Verum, vt melius dicit Abb. *hic. num. 7.* non potest considerari aliquis effectus quantum ad exemptum, nam ius libertatis est ita coniunctum inter exemptum, & superiorem, vt commode separatio fieri non possit, nec est verum quod ait Albéric. *in l. si quis in conscribendo 39. n 9. de Episcopis & cleric.* quod scilicet possit renunciari priuilegio specialis exemptionis quando Motu proprio non fuit concessum, quia Syluest. *in sum. verbo exemptio §. 10.* dicit contrarium esse verius euidentissima ratione, quia exemptio fit gratia exemptoris, quod dictum sequitur Armil. *in eod. verbo n. 8.* Rebuff. *consil. 142. col. 2. vers. exempta*, refert Rot. *in d. Vlixbonen. monasterij*.

Ad Lib. II. Tit. I. de Iudicijs.

CAP. DECERNIMVS. II. post *n. 3.* Notatur ad hoc quod Abbates Prælatorum nomine continentur vt per Abb. *in præsenti n. 2.* Dec. *n. 8.* & Ripa. *n. 30.* Butr. *in cap. 1. num. 7. de ætate & qualitate*, Lap. *alleg. 84. num. 11.* Dec. *in cap. edoceri. n. 40. de rescript. & in cap. quia nos, num. 7. de appel. lat.* Vitalin. *in. Clement. 1. n. 3. de supplenda neglig. Prælatorum*. quamuis sint Abbates commendatarij, dummodo perpetui existant, Dec. *in d. cap. edoceri n. 4.* Barbat. *conf. 2. num. 18. & 25. lib. 2.* Sarnen. *super reg. de trienn. quæst. 5. num. 17. cum seq.* Rebuff. *conf. 77. num. 1.* Rot. *decis. 346. num. 2. part. 3. lib. 3. diuersorum* Gonzal. *ad reg.8.Cancell.glos.5.§.8.n.27.* præcipue si versemur in oratione vniuersali, vt ponderat Dec. *hic nu. 8. in 2. notab.* post quos omnes ità censuit Rot. *in vna Romana prælat. 8. Aprilis 1622.* coram Domino Buratto.

Ibid. *num.5.in fine*, ibi *dict. 234.* Iacob.de Graff. *in aureis decis.part.1.lib.1. cap. 13.num. 72.* Octau. Clorit. *resp. 13. n. 26.*

CAP. CÆTERORVM. V. *n. 2. in princ.* ibi, Ecclesiastica persona, Prælatus enim Ecclesiasticus in iurisdictione temporali, quam obtinet in feudo à Principe habito,iudicatur tamquam laicus, vt Baro, seu feudatarius, & vassallus Principis, & ideo à sententia Prælati habentis iurisdictionem temporalem nō appellatur ad superiorem ecclesiasticum,sed ad Principem sæcularem, vt per Innoc. Abbat.& Felin. *n.4.in cap. solitæ de maior. & obed.* Gail. *lib. 1. obseru. 30.n. 4. cum sequenti*, Aufrer. *de potest. Ecclesiæ in seculares n.14. versic. 19. Mill. in verbo appellatio* Mysing. *centur. 5. obseru. 5.* Cou. *pratic. cap. 4. n. 2.* Frec. *de subfeud. lib.3. differ.53.* Schrad. *de feudis parte 10. sect. 5. num. 53.* Franc. Marc. *decis 454. num.10.& seq. p.1.* Pereg. conf.1.à Ponte *decis.2.n.1.& sub n.24.* Moder. *de Iurisd.part. 4. cas. 198. n.1.* Bobadil. *in sua politica.lib.2.cap.17. n. 196. & cap. 18. num. 64.* ea sane ratione quia isto casu Prælatus non iudicat vt clericus, sed vt Baro, & laicus Cancer. *variarum lib. 3. cap. 13. n. 345.* Oliban. *de iure fisci cap. 10. nu. 3.* Carol. de Grassis *de effectibus clericalibus effectu 1.n.513.* Mastril. *de magistr. lib. 3. c. 8. nu. 31.* quod quidem velim restringi ad feudum rectum, & ad casum in quo

quo non possit qualitas hæc controuerti ex patenti ipsius inuestituræ tenore.

Ibid. *n. 3.* ibi. *n.* 27. adde, *& de appellat. lib. 3. cap. 2. quæst. 8. n. 92.* Capibl. *in tract. de auctorit. Baronum pag. 1. n. 31. & 32.* Hieron. Papin. *cons. 151. num. 2. versic. & similiter*, Anton. Piag. *de consuet. quæst. 6. n. 292.* Martin. Vran. *cons. 9. num. 41. col. 1.* Gasp. Thesaur. *quæst. foren. lib. 2. cap. 15. sub. n. 9.* Petr. Azin. *practicarum quæstionum lib. 1. quæst. 8.* nouissime Octau. Glorit. *in respons. 13. num. 29.*

CAP. CAVSAM, QVÆ. IX. post *num. 3.* In tex. ibi (*Episcopi sui*) Collige ex tex. Regulares Ecclesias itidem esse Cathedrales, neque enim eæ sunt qualitates incompatibiles, vt post Card. bene docent Barbat. *in Clement. 1. num. 32. de elect.* quo casu Episcopus ibi est loco Abbatis, vt probat tex. *in cap. nullus, de elect. lib. 6.* & ponitur exemplum in hoc tex. quem præ cæteris explicat clarius Bonifat. VIII. (vt aduertit etiam Cuiac. ibid.) *in Extrau. debent superioribus suis §. dudum, de officio Ordinarij, inter communes*, multas quoque alias Ecclesias præter Dulmen. de qua in præsenti, quæ similiter sunt Cathredales & Regulares, in Anglia existentes refert Hostiens. *in princ.* & duas in Sicilia Panormitana scilicet, & Mōtis Regalis commemorat etiam hic Abb. sub *n. 8. versic. & dic quod in Sicilia*, vbi notat in his Ecclesijs Episcopum esse loco Abbatis, nec ideo alium superiorem Regularem extare, qui sit caput Conuentus, sed constitui vnum corpus ex ipso Conuentu & Episcopo. Cōpetit igitur Episcopo omnimodam iurisdictionem in Canonicos suæ Cathedralis Abbatiali & Episcopali simul vnitis potentijs, vt loquitur Abb. in *præsenti n. 10.* licet in his, quæ ad regulam pertinent vicaria vtatur potestate Monachi alicuius tamquam melius versati in his, quæ ad regulam huiusmodi spectant, quæ fuit mens Ioan. Andr. & Gemin. *in d. cap. nullus*, hincque dum visitat adhibet vnum Regularem ad minus, vt *in d. Extrauag. debent*, nec tenetur explicare an quod facit faciat magis vt Episcopus, quàm vt Abbas, sic docet Panor. *hic sub eod. num. 10. vers. & etiam puto.*

Vnde prouenit quod in hac controuersia non admittatur distinctio an procedatur in figura iudicij, vel secus, si enim idem est Episcopus & Abbas & eæ virtutes sunt vnitæ, proculdubio talis distinctio est frustatoria, tenendumq. est Episcopum quouis modo procedere posse, vt bene firmatum fuit in Rot. *decis. 69. n. 6. p. 1. in recent.* etiam priuatiue quoad alios Regulares Rot. *decis. 121. num. 4. ead. p. 1.* etiamsi mensæ sint separatæ, vt *in d. decis. 69. n. 4.*

Qui quidem status Ecclesiæ Regularis Cathedralis hanc præcipuam habet prærogatiuā, vt si qui clerici seculares in ea sint recepti, vel recipiuntur pro celebratione Diuinorum, teneantur ij celebrare officium Regulare, nec sunt admittendi ad sæculare pro euitando scandalo, optime docuit Vitalin. *in Clem. vnic. sub. n. 53. vers. eodem modo, de celebrat. Missar.* quem probauit Rot. *decis. 79. num. 3. d. p. 1. recent.* nec contrarium posset per Episcopum statui, vt ibi *n. 5. & decis. 84. per totam eadem p. 1.*

CAP. QVIA V. XI. post *n. 2.* Difficilis est hic tex. variosque patitur intellectus, dum admittit rescriptum contra prædecessorem obtentum ratione spolij comprehendere etiam successorem in beneficio, quasi non diuersa persona sit, contra tex. *in cap. P. & G. de officio deleg.* de quo opponit glos. hic *vers. sed contra*, vbi in fine respondet successorem in hoc tex. non conueniri virtute primi rescripti, sed potius ex nouo mandato Papæ, vt videtur probari in hoc tex. ponderando verbum, præcipimus, sequitur in præsenti Dec. *n. 4.* & adiuuatur hic intellectus, quia ex originali relato *tom. 5. Concil. inter acta Alex. III. tit. de spoliatis restituen. cap. 9.* vbi pro verbo, præcipimus, de quo in hoc tex. inueniuntur illa verba, volumus, & præcipimus, quod quidem verbum, volumus, Ius nouum denotat, vt docet *glos. fin. in Clem. 1. de rerum permut.* Sed iste intellectus defendi nequit, quia verius est in illo tex. R. fuisse conuentum virtute primi rescripti contra G. & probatur in verbo, præcipimus, vbi Romanus Pont. refert se ad primum rescriptum arg. *cap. litteris 39. de rescript.* & quia epistolæ Decretales sunt declaratoriæ Iuris cōmunis, & non continent noua præcepta ex tex. *in cap. in causis 19. de re iudic. & in c. ex multa de voto, glos. fin in cap. consultationi, de tempor. ordinat.* & ita cū misterio fuit ab hac Decretali sublatum verbum, volumus, de quo in originali, ne prima facie videretur inducere nouum præceptum, & istum intellectum assignauit *glos. hic verbo verum est*, & communis teste Dec. *hic n. 4.* Rip. *in c. sæpe, de restit. spoliat.* Corras. *in l. naturaliter §. nihil commune n. 50. ff. de acquir. possess.* Gom. *in reg. de triennali q. 11. in fine.* & facit hic tex. ibi, mediante ratione.

Quare alij respondent ideo successorem conueniri in hoc tex. ex rescripto impetrato contra prædecessorem, quia successor in beneficio successit in vitiosa possessione scienter, & ratione violentiæ beneficium mansit affectum, & transiuit cum illo vitio in successorem, & hac ratione successor censetur eadem persona cum antecessore ex tex. in *l. vitia C. de acquir. possess. & in § furtiuæ, Instit. de vsucap. glos. 2. in cap scire 2. q. 1.* quam commendat Felin. *in cap. prudentia §. sexta, de officio deleg.* Et pro hoc intellectu pondero originale huius tex. vbi pro verbo, ingressus, de quo hic, ponitur verbum intrusus, quod sonat in vitium & malam fidem, vt *in c. iam dudum, in fine de præb. & in c. auaritiæ, de elect. li. 6.* Sed hic intellectus conuincitur quia nullibi cautum reperitur à lege, vt ille, qui in vitium alterius succedit, censeatur eadem persona, & sine lege hæc fictio induci nequit *l. si forte*, vbi Bart. *ff. de castrensi pecul.* Menoch. *de præsumpt. lib. 1. præs. 9. nu. 19.* Deinde confunditur ex *cap. sæpe de restitut. spoliat.* dum contra talem scientem & vitiosum successorem nouum remedium concedit obrogato Iuris rigore, vt patet ibi, sancimus, &c. & tamen si ipse successor vna persona cum prædecessore esset, absque dubio competeret remedium possessorium, quemadmodum contra hæredem vt *in l. 1. §. vlt. ff. de vi & vi arm.* Menoch. *remed. 1. recuper. n. 157.* Conuincitur denique ex *d. §. furtiuæ*, qui loquitur in possessore bonæ fidei, & tamen res vitio affecta transit cum illo vitio in successorem & ideo cum misterio

in hoc

in hoc tex. pro verbo, intrusus, de quo in originali, fuit positum verbum, & ingressus, ad denotandum quod etiãsi succedat quis bona fide in re affecta vitio, procedit hic tex. Nec obstat *d.l. vitia*, quia dum probat vitium violentiæ transire in quemcumque successorem, procedit solum quoad impediendam longi temporis præscriptionem, vt in *d. §. furtiuæ, & in auth. malæ fidei C. de præscript. longi temporis*, docent Rip. *in d. cap. sæpe n. 49.* Corras. *in d. §. nihil cõmune n. 114.* Menoch. *remed. 16. recup. n. 62.*

Verus igitur intellectus duplex assignari potest. Primus est in eo rescripto comprehendi etiam successorem in beneficio, quia fuit reale directum principaliter in rem, vel causam, de qua agebatur, non contra certam personam, sed tantum ad spolium illud reponendum, & ex eo fit vt quemcumque successorem comprehendat. Nec obstat quod tex. in principio facit mentionem de persona spoliatoris, & sic videtur dirigi in personas, & esse personale; quia respondetur non ex eo dici personale rescriptum, quod certæ personæ mentio facta sit, nisi fiat in concessione ipsius, & cũ conceditur simpliciter ad restitutionẽ, licet personã designet, reale censeri debet.

Secundus tenet rescriptum de quo in hoc tex. extendi ad successorem secundum vim comprehensiuam, pro cuius rei declaratione præsuppono, quod in rescriptis ad lites consideratur duplex vis, comprehensiua scilicet, & extensiua, & dicitur vis comprehensiua quando rescriptum extenditur ad illa, quæ comprehenduntur sub ipsius verbis, vt comprehendũtur personæ non expressæ in rescripto sub clausula illa, & quidam alij, vt *in cap. sedes, de rescript. & in cap. 2. eod. tit. lib. 6.* Vis autem extensiua dicitur quando agitur de extendendo rescriptum de re ad rem, vel de persona ad personam non comprehensam sub verbis rescripti, vt in terminis *cap. Rodulphus, & cap. fin. de rescript. & d. cap. P. & G. de offic. deleg.* Quibus præsuppositis resoluo rescripta ad lites quantum ad vim comprehensiuam non esse stricti Iuris, sed late posse interpretari, vt extendantur ad ea, quæ comprehenduntur sub verbis rescripti proprie, seu lato sumpto vocabulo, sed quãtum ad vim extensiuam esse stricti Iuris, & stricte interpretanda, vt *in cap. edoceri, de rescript. & in c. dilecti, de foro competen.* docet Innoc. *in cap. Episcopus, de rebus Eccles. non alien.* sequuntur Abb. *n. 3.* Barbat. *num. 4.* & communis ibi, idem Abb. *hic in fine*, Felin. *in rub. de rescript. nu. 3.* Beroi. *in d. cap. Episcopus num. 10.* qui dicit magis communem, licet Barbat. *in d. rub. de rescript. num. 4.* dicat communiter reprobari Innocentium. Vnde cum ille, qui succedit in beneficium, quasi succedat in vitiũ, vt in *d. cap. sæpe, glos. 2. in c. denique 7. quæst. 1.* quam dicit singularem Felin. in *cap. prudentiam §. sexto nu. 16. de offic. deleg.* merito extenditur rescriptum ex vi illa comprehensiua ad successorem in vitium.

CAP. CVM VENISSENT. XII. *nu. 2.* ibi, concedentem, Ruin. *cons. 38. num. 8. vol. 1.* Alex. *cons. 216. num. 13. vol. 3.* Gail. *lib. 1. obseru. 1. num. 7.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuen. lib. 2. tit. 1. num 55. & seq.* Surd. *cons. 558. num. 6.*

Ibid. *d. num. 2. in fine.* Eius enim est interpretari actum, cuius est condere, seu actum facere, Decian. *cons. 36. nu. 8. cum seq. vol. 5.* Gutier. *practic. lib. 3. q. 28. n. 3.* Alderan. Mascard. *de gener. statut. interpret. concl. 2. nu. 146.* Menoch. *cons. 3. nu. 22. & cons. 684. n. 23.* Surd. *cons. 383. n. 18.* Ioan. Garc. *de nobilit. glos. 1. §. 1. num. 2.*

Ad Lib. II. Tit. II. de Foro competenti.

CAP. CVM SIT GENERALE. VIII. *n. 2.* ibi, *reg. 21.* adde Roland. *cons. 23. num. 8. & 12. vol. 2.* Surd. *cons. 266. nu. 8.* Carol. Bardel. *cons. 19. n. 14.* Guasp. Thesaur. *q. forens. lib. 2. c. 15. n. 6.*

CAP. SI DILIGENTI. XII. *num. 3. in fine*, adde, Surd. *cons. 280. num. 9. & decis. 26. n. 10.* Ambrosin. *de immunit. cap. 16. nu. 9.* Octau. Glorit. *resp. 13. num. 6.*

CAP. CVM CONTINGAT. XIII. *n. 4. in fine.* Natt. *cons. 294. num. 2. lib. 2.* Rebuff. *ad leges Galliæ tom. 3. tit. de consuetud. in præfat. n. 79.* Tiber. Decian. *cons. 35. num. 45. tom. 5.* Petr. Greg. *in cap. conquerente, de officio Ordin. cap. 11. nu. 14.* Menoch. *cons. 302. num. 44.* Lancel. *de attentat. par. 2. cap. 12. limit. 48. num. 4.* Surd. *cons. 465. num. 4. & 5. vol. 4.* Paul. Comit. *respons. moral. lib. 1. q. 28. num. 1. ad fi.* Fachin. *cons. 98. nu. 4. lib. 1.*

CAP. DILECTI. XVII. *nu. 14.* ibi, *nu. 6. & concl. 934.* Anton. Gabr. *communium sub tit. de citation. concl. 1. n. 396.* nouissime Hieron. Buccaroni. *de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. differ. 122. num. 2.* vbi intelligunt in ciuilibus: in criminalibus vero, & in obligatis alicui ex delicto, putà ex dolo, violentia, rapina, & similibus dolo commissis, sufficit illa probari per Iuramentum interesse, & damnum passi, si tamen de violentia, & crimine prius plene constiterit, Seraph. *de priuil. Iuram. priuil. 31. à num. 79.* Menoch. *de arbitrar. casu 208. n. 6.* Mascard. *de probat. conclus. 832.* Cardin. Tusch. *verbo furtum conclus. 564. num. 54.* Hieron. Buccaron. *vbi supra nu. 1.* cum quo numeris sequentibus multipliciter declarabis.

Ad Lib. II. Tit. IX. de Ferijs.

IN rub. ibi, de diebus festis, adde Vincent. Filliuc. *tom. 2. tract. 27.*

CAP. OMNES DIES. I. *num. 3. in fine*, Filliuc. *d. tract. 27. cap. 11. num. 208.*

Ibid. *nu. 6. in fine*, vide Filliuc. *d. tract. 27. cap. 10. num. 183.*

CAP. LICET. III. *num. 4.* ibi, *num. 14.* Filliuc. *tom. 2. tract. 27. c. 9. num 164.*

Ibid. *eod. num. 4. in fine*, Filliuc. *d. cap. 9. n. 166.*

Ibid. *num. 5. in fine.* Filliuc. *d. cap. 9. à num. 172.*

CAP. CONQVESTVS. V. *nu. 5. in fine.* Filliuc. *tom. 2. tract. 27. cap. 3. n. 32.*

Ibid. *n. 6. in fine.* Filliuc. *d. tract. 27. c. 5. nu. 71.*

Ibid. *n. 7. in fine.* Filliuc. *d. tract. 27. c. 5. n. 73.*

Ibid. *n. 9. in fine.* Filliuc. *d. cap. 5. nu. 72.*

Ibid. *n. 10. in fine.* Filliuc. *d. tract. 27. c. 3. n. 31.*

Ibid. *n. 11. in fine.* Filliuc. *d. tract. 27. c. 3. n. 32.*

Ibid. *n. 12. in fine.* Filliuc. *d. cap. 3. n. 42.*

Ibid. *n. 14. in fine.* Filliuc. *d. c. 3. n. 44.*

Ibid. *n. 15. in fine.* Filliuc. *d. c. 3. num. 37.*

Ibid.

Ibid. *num. 16. in fine*, Filliuc. *d. cap. 3. num. 40.*

Ibid. *num. 18. in fine*, & de omnibus festiuitatibus Beatissimæ Virginis vide Filliuc. *d. tract. 27. cap. 4. num. 48. cum sequentibus.*

Ibid. *num. 19. in fine*, Filliuc. *d. tract. 27. cap. 5. num. 66. & 67.*

Ibid. *num. 20. in fine*, Filliuc. *d. cap. 5. num. 68.*

Ibid. *num. 25.* ibi, *num. 36.* Filliuc. *d. tract. 27. cap. 6. à num. 83.*

Ibid. *num. 26.* ibi, *num. 44.* Filliuc. *d. tract. 27. cap. 11. num. 219. & 220.*

Ad Lib. II. Tit. XII. de Causa possessionis, & proprietatis.

CAP. CVM ECCLESIA. III. post *num. 12. In tex. versic. verum commode*, &c. Hic tex. difficilis videtur quatenus in specie illius Ius commune resistebat Clericis spoliatis potestate eligendi Episcopum, & assistebat Canonicis Ecclesiæ Cathedralis spoliatoribus, de quibus in præsenti, vt hic fatetur Pontifex in illis verbis, Canonica instituta, &c. & tamen supponit absque vlla tituli ostensione prædictos clericos fore restituendos, nisi insimul actum fuisset petitorio in quo Clerici defecerunt contra tex. *in. cap. ad decimas, de restitutione spoliat. lib. 6.* & ita probat tex. clericos contra quos Ius commune resistebat potuisse præscribere potestatem eligendi Episcopum absque vllo titulo, quem non allegarunt, neque probarunt contra reg. *cap. 1. de præscript. in 6.* Omissis varijs explicationibus, de quibus Abb. *num. 44.* Ripa *n. 120. in præsenti.* & alijs relatis per Couar. *lib. 1. variarum cap. 17. nu. 7.* et Mench. *illustrium cap. 86. à princ.* ex mente nonnullorum Doctorum respondēt Præceptores in hoc tex. propterea non fuisse factam restitutionem, quia clerici de quibus hic non breui tempore sicut *in d. cap. ad decimas* (prout illi intelligunt verbum eo aliquandiu, in positum) possessionem habuerunt, sed diuturnā & longam quasi possessionem, eo quod constet ex littera eos non tantum in vna, vel duabus, sed in trium Episcoporum electionibus insimul cum Canonicis concurrere, patet ex tex. ibi, electio trium Episcoporum, &c. Insuper non solum per se, sed etiam per suos prædecessores concurrere patet ex princip. tex. in versic. *verum*, ibi, ipsi ac prædecessores eorum, &c. ex qua diuturna quasipossessione insurgit præsumptio tituli præcedentis, & ex illa iustificatur possessio eligendi iuxta reg. tex. *in l. cum de in rem verso, ff. de vsur. & in l. filius, C. de petitione hæredit.* qua de causa tex. iste expendit illas tres electiones, aliàs enim ad probandam possessionem per se solam sufficiebat vnicus actus, qui effectum sortiretur, iuxta tex. *in cap. consultationibus, de iurepatron.* communis ex Couar. *in reg. possessor. p. 2. in princ. num. 6.* quæ quidem explicatio probabilis est, & vti talis defendi & teneri potest.

Sed vrget aliquo modo, quia assistentia trium electionum de necessitate non conuincit longinquitatem temporis, siquidem poterant Episcopi electi breui viuere tempore. Vrget secundo quia tex. non expendit illas tres electiones in causa possessorij; de quo directe non agebatur, (tunc enim vnica solum electio sufficiebat), sed in causa petitorij, super qua sententia prolata fuit. Vrget tertiò quia tex. *in d. cap. ad decimas* indistinctè procedens, talem distinctionem temporis non facit, quæ quidem facienda erat si de necessitate requireretur. Vrget denique quia verbum, aliquandiu, positum *in d. cap. ad decimas*, etiā longinquitatem temporis, licet non magnam, importare solet; ac proinde videtur inconueniens, vt possessio in hoc tex. iustificetur, recurrere ad longinquitatem temporis.

Quare aduertendum duxi in hoc tex. per euidentem præsumptionem constare de titulo, siquidem Clerici de quibus hic, ex scientia & patientia Canonicorum fuerunt recepti ad electionem faciēdam, ex qua scientia & patientia vrgenti præsumptione resultauit priuilegium, sine quo non est verisimile Canonicos recepisse prædictos Clericos: Vnde necessariò dicendum est in specie huius tex. Clericos habuisse titulum, vel saltem aliquid loco tituli, & de illo constare, iuxta reg. tex. *in l. 2. C. de seruitutibus, & l. si ego, §. 1. ff. de publican.* ibi, per traditionem, ac patiētiam, quo quidem titulo seu causa sufficienti iustificabatur possessio, qua iustificata text. in præsenti supponit Clericos fore restituendos si solum remedio possessorio ageretur, eo maxime quia Canonici non semel, sed ter receperunt & admiserūt ad electionē Episcopi Clericos, quos facile potuissēt excludere, per quam admissionem, & receptionem in hac materia, quæ præiudicium non graue continere videtur, perinde acsi Clerici haberent titulum legitimum ex concessione Canonicorum, iustificatur quasipossessio illorum, & tollitur Ius commune eisdem Clericis contrarium vt in proposito intendunt Imol. *hic num. 26.* Dec. *consi. 134. in fine*, Roland. *consi. 47. num. 42. lib. 1.* Menoch. *d. loco versi. tertius, & num. 5.*

Nec obstat huic intellectui quod scientia, patientia, & admissio prædicta, quæ tacitā importat concessionē, tantummodo attendi, & locū habere debet vbi sciens, & admittens potuit expresse titulum concedere iuxta *d. l. 2.* & reg. *l. cum quid ff. si certum petatur.* At vero in proposito Canonici non poterāt expresse titulum, & ius eligendi Episcopum alijs concedere tum ex tex. *in cap. constitutis 47. de elect.* tum etiam quia per huiusmodi concessionem alienarent Iura Ecclesiæ, quod nunquam licet extra casus & solemnitates Iuris, *cap. nulli, de rebus Ecclesiæ non alien.* cum vulgaribus, vt aduertit Abb. *in præsenti num. 43.* Refellitur enim si aduertas quod dum statuta Canonica Ius eligendi Episcopum Canonicis Cathedralium Ecclesiarum concedunt, vt tex. habet, tantummodo euincunt alios Clericos eiusdem Diœcesis esse priuatos eo Iure, nō quidem in totum, & absolute, sed quoad ipsos Canonicos, idest si à Canonicis non fuerint admissi arg. tex. vbi *glos. verbo admiserunt* & DD. *in. cap. cum. Vintonien. 25. de elect.* Ratio est quia cum Episcopus non solum Canonicorum, sed etiam omnium Clericorum suæ Diœcesis superior sit, & Prælatus Ordinarius, per totum *de officio Ordin. cap. cum Episcopus, illo tit. lib. 6.* & omnes cum Episcopo vnum corpus constituant

tuant. *cap. scire 7. q. 1.* non est contra Ius, quod Canonici Clericos aliarum Ecclesiarum eiusdem diœcesis admittant ad electionem Episcopi, *cap. obeuntibus 63. dist.* præsertim quia per hanc admissionem non alienatur ius eligendi, quod remanet adhuc penes Canonicos *l. alienatũ ff. de verbor. signif.* Textus vero *in d. c. constitutis* vltra varios intellectus, de quibus per Abb. ibi, Rip. *hic n. 120.* agit non quidem de Iure eligendi communicato Clericis eiusdẽ diœcesis, & ita subditis eidem Episcopo, qui eligendus est, sed de facultate eligendi communicata illis, qui non erant de illo Collegio, immo extranei, & non subditi illius Prælati, de cuius electione agebatur, id quod est contra Ius commune iuxta tex. quem sic intellige *in cap. dilectus*, ibi, Iuri communi, *de consuetud.* & reg. *cap. vlt. vers. vlt. de religiosis domibus*, quæ in specie *d. cap. constitutis.* omnino, & directe violatur, non ita in specie huius tex. Neque etiam refragatur, quod si receptio, & admissio prædicta inducit titulum, & concessionem Iuris eligendi, quam Canonici præstare potuerunt, vtique illa per se sufficere debuit absque alia præscriptione, quinimmo illa stante præscriptio locum habere non potuit, argumento *l. 4. §. lana ff. de vsucap.* respondetur enim, quod licet Canonici potuerint huiusmodi ius eligendi clericis communicare, nihilominus tamen dum eosdem simpliciter receperunt, & admiserunt ad electionem, non satis constat de perpetua, & expressa concessione in futurum, quia adhuc dubitari potest an pro tunc, an vero in perpetuum eligendi facultatem communicauerint. Vnde meritò huiusmodi receptio, & admissio, quæ per se ad plenum non sufficit, sufficiet loco tituli, vt causam tribuat præscribendi, & ita satisfaciat regulæ.

Ibid. *post num. 21* in ead. glos. [*Breuitatem*] ibi, (*duplicatum tempus requirunt*) Licet hanc sententiam sequantur multi hic, & alibi, vt per Abb. *n. 13.* Bero. *à nu. 40. in cap. de quarta, de præscriptionibus*, Cou. *lib. 1. variarum, cap. 17. num. 10.* nihilominus tamen veriùs videtur etiam in præscribendis seruitutibus discontinuis tempus ordinarium decem, vel viginti annorum sufficere absque duplicatione *l. seruitutes ff. de seruitutibus* in quibus etiam locum habet *l. 1. C. de vsucap. transformanda.* Nec obstat tex. *in l. si fit*, quem glossa hic expendit, de cuius materia, & explicatione plura tradũt vltra Doctores ibi, *glos. 3.* & alii *in l. vlt. C. de seruit.* Abb. Bero. & Cou. dictis locis, Conan. *lib. 4. cap. 12. à nu. 19.* Cuiac. *lib. 14. obseru. 18.* Sed probabilius est illic ad seruitutem admittendam requiri tempus duplicatum, non quia esset discontinua, siquidem etiam hæc ordinario nõ duplicato tempore amittitur *l. sequuntur §. si viam ff. de vsucap.* docet Paul. *lib. 1. receptar. tit. 18.* Sed quia in specie illius tex. ex conuentione partium seruitus fuit limitata, & habebat interualla alternis annis, vel mensibus distincta, ac subinde stante huiusmodi conuentione dominus prædij dominantis licet maxime vellet non poterat omni tempore, vti seruitute, quinimò tanto tẽpore tenebatur abstinere quanto vtebatur, vnde meritò non sufficit tempus ordinarium, in cuius dimidia parte dominus non cessauit, nec fuit negligens cum vti non potuerit *l. 3. ff. de regul. Iuris* Ac subinde ad inducendam negligentiam, & non vsum temporis ordinarij requiritur continuum duplicatum, quia v.g. ex viginti annis insurgit non vsus, & negligentia decem annorum per quos tantummodo vti potuit stante conuentione illa, aliter enim si decem continui sufficerent amitteretur seruitus per non vsum, & negligentiam annorum quinque, & ita non per tempus ordinarium, sed per dimidium illius, vt aduertunt Conan. *vbi supra*, Bero. *in d. cap. de quarta à nu. 52*, Rip. *in præsenti num. 119.* & satis præsentit Iureconsultus *in d. l. si fit*, ibi, quo cum vti, &c.

CAP. CVM SVPER. IV. post *num. 1.* In tex. ibi [*fuerit confirmatus, &c.*] Ergo confirmatus in Ecclesia non probata, nec allegata corporali possessionis apprehensione est admittendus ad intentandum remedium possessorium contra ea, quæ addidimus *ad cap. transmissam 15. de elect.* Textus igitur in præsenti intelligendus est datis terminis habilibus, scilicet data corporali possessionis apprehensione, quæ necessariò supponitur ad intentandum possessorium ex tex. *in cap. consultationibus, de officio delegat. & in l. 1. §. adycitur ff. de vi, & vi armata.*

Ad Lib. II. Tit. XIII. de Restitutione spoliatorum.

CAP. LICET. I. post *num. 3.* In hoc text. proponitur spolium factum à familiaribus Ecclesiæ, & data fuit actio aduersus ipsam Ecclesiam, quod Hostien. Abb. & Bellem. *in præsenti* dicunt esse verum, quia Ecclesia in hoc tex. approbauit, & ratum habuit spolium; sed hic intellectus diuinat cum hoc ex tex. non constet; ex quo alij contendunt teneri Ecclesiam, quia scienter successit in vitium spoliantis iuxta reg. *cap. sæpe, infra hoc titulo*, quod etiam non placet, quia illa scientia debet prius allegari, & probari, vt *in dicto cap. sæpe*, probatur, iuncto *cap licet, vers. idem quoque, de probation.* Vnde Beroius *hic num. 9.* dicit Ecclesiam consensisse spolio, & propterea teneri, eo enim ipso quòd familiares non retraxit consensisse visa est *glos. fin. in cap. notum, 2. quæst. 1.* quod minus placet, quia non constat illo casu Ecclesiam spolium agnouisse cum requiratur, vt teneri possit, quod de ipsius domini voluntate fiat, vt *in l. 1. §. deiecisse ff. de vi, & vi armata, & in cap. cum ad sedem, hoc tit.* nec tex. *in d. cap. notum* contrarium probat, quia ibi sine ordine iudiciario fuit possessio occupata, quo casu etiam per Iudicem datur actio spolij, quia mandauit, vt considerauit Alex. *in dicto §. deiecisse num. 4. & 7.*

Quare dicendum est quòd in hoc text. ideo Ecclesia tenetur ex spolio, quia res ablata ad illam peruenit, & succedit reg. tex. *in l. si me, & Titium ff. si certum petatur*, non tamen intelligas hoc casu dari actionem directam vnde vi, sed vtilem tantum, quatenus res ad ipsam peruenit ex Abb. in *cap. pastoralis num. 12. in fine, de causa possess.* ad quod facit *l. 1. §. si quis tamen*, iuncta *glos. verbo competit. ff. de vi, & vi armata*, vnde fit quod successor violenter rem adeptam possidens, & ex ea fru-

ctus colligens vtique spolium factum probare videbitur, quemadmodum in pupillo respondit Soccin. *in l.1. §. item acquirimus,num.fin. ff. de acquirenda possess.* inferens eo casu dari actionem vnde vi, licet à tutore fuerit violentia commissa, quæ forte ratio est propter quam *in l.si plures 9. ff. de vi, & vi armata* non omnes hæredes conueniuntur, sed ille tantum, qui rem ipsam à defuncto violenter acquisitam possidet, vt sentit Corras. *in l. naturaliter §. nihil commune ff. de acquirenda possess. num. 117.* firmans hæreditariam actionem id non efficere, quoniam per eam omnes, non vero tantum possessor, conueniri possent.

Ibid. *num. 4.* ibi, *num. 36.* vsque ad minimum quadrantem, tàm quoad restitutionem rei, quàm quoad fructus, damna, & interesse, Roland. *cons. 53. num. 25. volum. 1.* Rot. *decis. 334. par. 2. diuers.* Anton. Gabr. *commun.tit.de restitut.spoliat.concl.1. num. 11. & 19.* Menoch. *cons. 758. in fine*, Surd. *cons.166.num. 1.lib.2.* Pereg. *cons.132.num.1. & 2. vol. 5.* Cardin. Tusch. *litt. S. conclus. 381. num. 7.* Giurb. *decis. 39.* Mastril. *decis. 198. num. 1. & 2. & decis. 270. num. 7. & 10. & decis. 272. num. 1. & num. 2.*

CAP. AVDITÆ. IV. post *num. 2.* In text. ibi, [*nullatenus reuocare teneris*] Collige ex tex. valere processum, & omnia alia, quæ facta fuerint iuxta priores litteras per Iudicem reuocatum in litteris posterioribus, ante earundem litterarum præsentationem, & receptionem, ita *glos. verbo receptionem*, Abb.& alij *in præsenti*, Felin. post alios *in cap. cæterum, à num. 8. de rescript.* Dec. *cons. 295. num. 5.* Vanti. *de nullitat. tit. quibus modis sententia nullitas num. 74.* Boer. *decis. 347. num. 16.* Couar. *pract. cap. 9. num. 9.* iuuat tex. *in l. si forte 17. ff. de officio eius*. Intellige procedere in quibuscumque litteris auocatorijs, patet si expendas ante litterarum receptionem, & intimationem posse Iudicem vti potestate sibi antea competenti, & sic gesta fieri ab illo Iudice, qui potestatem habet, ac proinde valere. Iuuat quia huiusmodi litteræ habent tacitam, & subintellectam conditionem, scilicet si is pro quo emanarunt, ijsdem vti vellit, vt colligitur ex hoc tex. qui magis de expressa, quàm de tacita reuocatione agit, vt ex eo notant omnes *in d. cap. cæterum*, vbi Felin. *num. 11.* Couar. *d. num. 9.* vel dici potest dari quidem reuocationem potestatis, & iurisdictionis interim tamen sub illa tacita, & subintellecta conditione si ijsdem litteris impetrans vsus fuerit. Amplia tex. procedere etiamsi Iudex per posteriores litteras reuocatus aliunde sciat suæ potestatis, & iurisdictionis reuocationem, adhuc enim valent processus, & reliqua per cum gesta quousque ille, in cuius fauorem iurisdictionis fit reuocatio, præsentans litteras eisdem vtatur, legitime excipiens; Abb. hic *num. 15.* Innocen. *in d. cap. cæterum*, Dec. *vbi supra*, Couar. *d. n. 9.* quorum sententia suadetur tũ ex hoc tex. *& in cap. super eo, de præbend. in 6.* & *in cap. vt debitus, de appellat.* in quibus non scientiæ Iudicis, sed receptionis & intimationis litterarum tempus attenditur, tum etiam quia per scientiã reuocationis quãdiu pars non petit, nec opponit, nõ est Iudex certus, immo dubius, quod illa vult vti reuocatione, præsertim quia requiritur vsus cum effectu, itaut si Iudex reuocatus, cui reuocatoria præsentatur, & opponitur eiusdem intimatio, non deferat eidem, debeat offerens instare, & appellare ad superiorem, ne aliter acquiescere, seu renunciare videatur, ex reg. tex. sic intelligendi *in cap. gratum in fine de offic. deleg.* Non obstat tex. *in cap. 2. illo tit. de offic. deleg.* ibi, innotuerit, per quem tex. nonnulli dicunt sufficere scientiam reuocationis aliunde collectam, quia respondetur verbum illud, innotuerit, referendum esse ad notitiam legitimam, & secundum Ius, quæ habetur, & colligitur ex præsentatione, & intimatione reuocationis, sic explicabis tex. à contrario sensu *in l. si forte 17. ff. de offic. Præsid.* ibi, cognouerit. Nec item aduersatur tex. *in cap. si duobus, in princip. de appellation.* quia ℞. illum non agere de reuocatione per litteras facta, sed de iurisdictione suspensa per appellationem apud Iudicem interpositam, in qua specie siquidem à consensu partis non dependet, meritò absque alia intimatione, & oppositione litterarum satis est quòd Iudex sciat citatũ legitime appellasse.

CAP. CONQVERENTE. VII. *n. 2.* ibi, vt per Grat. *cons. 76. col 1. vol. 2.* Brun. *cons. 22. n. 2.* Roland. *cons. 6. n. 12. vol. 2.*

Ibid. *n. 4.* ibi, *alleg. 58. n. 2.* Nec dicitur facta reintegratio nisi totaliter quis sit restitutus, Dec. *cons. 199. sub n. 1.* Paris. *cons. 105. n. 7. vol. 3.* Anton. Gabr. *sub hoc tit. concl. 1. n. 29.* Roland. *cons. 53. n. 25. vol. 1.* Cancer. *vari. lib. 2. cap. 7. n. 4.*

CAP. LITTERAS. XIII. post *nu. 21.* Tenet hæc glos. secundum gradum in linea inæquali transuersalium, hoc est inter patruos, & consobrinas, & consobrinos, & amitas Iure diuino ad nuptias prohiberi, atque ideo Rom. Pontificem in eo non posse dispensare, sequuntur post alios hic, Abb. *n. 17.* Imol. *n. 13.* Zabarel. & reliqui communiter scribentes, idem repetit glos. *in c. gaudemus de diuort.* Præpos. *ad arborem n. 12.* Palud. & Maior *in 4. dist. 40* Syluest. *verbo Papa q. 17.* Viguer. *c. 16. §. 7. vers. 9.* Sed contrariam sententiam veriorem esse profitentur, & sequuntur Bonau. Scot. & Durand. ac reliqui Theologi communiter *in 4. dist. 40.* vbi Sot. *dist. 41. art. 4. vers. ad tertium*, & post Caetan. Specul. *par. 1. art. 43. concl. 5. & par. 2. art. 25.* Cou *de sponsalib. par. 2. c. 6. §. 10. n. 6.* Anch. *cons. 117.* & alij plures, quos refert, & sequitur Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 52. n. 6.* Nec obstat tex. in præsenti, dum ait, præsertim in gradibus diuina Lege prohibitis, & paulo post, cum in illis dispensari non possit; quo loco Pontifex agens de gradibus prohibitis in Leuitico definit non posse dispensare, quasi gradus illi omnes Lege diuina naturali adhuc obligante prohibeantur, quia respondetur Pontificem ibi agere de gradibus prohibitis Lege Diuina veteri iudiciali, vt glos. & communis hic exponit, solét enim Romani Pont. leges iudiciales Ecclesiasticis cõstitutionibus renouare, & quasi inuiolabiles obseruare, non quasi diuinarum legum hodie vim habeant, sed propter earum bonitatẽ, & cõmoditatem, cũ enim Deus Opt. Max. eas ad populi sui gubernationem dederit olim, dubitandum non est, quin maximè sint vtiles, ac necessariæ, meritoq. ad iustificandas leges humanas adducuntur, prout etiã

fit in

fit *in cap. parochianos, & in cap. tua nobis. cum seqq. de decim. & in cap. 1. de homicid. & toto tit. de iniurijs*, qua ratione in hoc tex. Pontifex ait non posse dispensari, non quia lex diuina sit obligans, aut quia si dispensatio facta sit non valeat, sed quia non expedit in illis gradibus dispensari, nec mirum est, quod super prohibitione Iuris humani tex. dicat dispensari non posse, quoniam cum lex est adeo iusta, & Reip. necessaria, vt non expediat in ea dispensari, non fiet sine peccato dispensatio, requirit enim omnis humanæ legis dispensatio causam iustam ad bonum commune pertinentem, vt docet D.Thom. *1.2 q.97. art. 4.* Caiet. *in sum. verbo, dispensatio*, Sot. *lib. 1. de Iustit. art. vlt. quæst. vlt.* Cou. *d. cap. 6. §. 9. n. 7.* Cum ergo personæ prohibitæ in Leuitico adeo sint sanguine coniunctæ, & inter eas reperiatur quædam conseruandæ honestatis, & pudicitiæ naturalis ratio, licet non sit ad documentum sufficiens per se, nihilominus suadet esse ab illis nuptijs abstinendum, & ideo rectè fit, vt in illis non detur dispensatio, & quod non expedit vt fiat, rectè Pontifices aiunt fieri non posse, iuxta *l. filium. C. de condit. institut. & in cap. non liceat Papa, 12. q. 2.*

CAP. CVM AD SEDEM. XV. post *n. 5.* In tex. ibi (*nec per dicta testium, vel confessiones partium, &c.*) Ergo attestationes, & partium confessiones inter se differunt, idem probat tex. *in cap. in præsentia, in princ. de renunciat.* tex. melior *in cap. cum causa, pen.* ibi, ex probationibus viri, vel ex mulieris confessione, *de raptorib. & in cap. at si clerici, 4. in princ.* ibi, conuicti fuerint, vel confessi, *de iudic. & in cap. cum olim, 24. in fine, de verb. signif.* & hanc sententiam sequitur, & latè defendit Tyndar. *in tract. de testib. lib. 2. c. 7. num. 1.* Non obstat quod partis confessio probatio est, & liquidissima, per quam Iudex instruitur in causa, *Clem. constitutionem, in fine*, ibi, probationem tamen per aduersarij confessionem, &c. *de elect.* quia respondetur secundum aliquos confessionem non esse propriè probationem, immo magis ab onere probandi releuare, & eà de causa rubricam de confessis ante rubricam de probationibus in hoc volumine positam fuisse, prout tanquam veriorem sententiam sequuntur Abb. *n. vlt.* & Doctores communiter *in d. rub.* Perez *ad l. 5. tit. 8. lib. 3. Ordin.* Vel rursus meliùs responderi potest testimonium esse quidem probationem quemadmodum similiter confessio dicitur probatio secundum meliorem & probabiliorem sententiam, & continetur sub genere probationis, nihilominus tamen tanquam diuersas species inter se distinctas maxime differre, eò quod confessio in causa propria, testimonium verò in causa aliena manifestationem facit, vt per se patet. Vnde aduertendum, quod licet testimonium sit confessio propria respectu ipsius testificantis, & ita procedat tex. *in cap. per tuas, de probation. & in l generaliter, C. de nō num. pecun.* non tamen talis dicitur respectu personæ, pro qua, vel contra quam profertur, iuxta supradicta.

Ad Lib. II. Tit. XVI. Vt lite pendente, &c.

CAP. A MEMORIA. I. post *nu. 1.* Notari solet hic tex. ad hoc quod inhibitioni contrauenire non dicitur, qui suam continuat possessionem, vt per Mandos. *de inhibit. q. 9. sub nu. 3. & q. 23. & super reg. de subrogandis, q. 8. num. 5.* Hieron. Gabr. *cons. 52. n. 17. lib. 1.* Lancellot. *de attent. p. 2. cap. 4. limit. 1. num. 10. & cap. 20. limit. 9.* Farin. *fragment. crimin. p. 2. lit. I. n. 324. vbi n. 325.* docet vnumquemque lite pendente suam possessionem continuare posse.

Ad Lib. II. Tit. XVIII. de Confessis.

CAP. CVM MONASTERIVM. I. post *n. 3.* In glos. [*Confessi*] in fine, ibi (*sed quantum ad præsumptionem, &c.*) Collige ex glossa confessionem delinquentis aduersus socium aliquam facere præsumptionem, & indicium, sequuntur Innoc. *n. 2.* apertiùs Abb. *n. 6. & 8.* Imol. *n. 2* & alij in præsenti, *glos. in verbo, peregisse, in cap. quoniam, 3.* vbi Dec. *num. 11. de testib.* communis ex *Clar. §. fin. q. 21. n. 5.* plures, quos refert Menoch. *de arbitr. casu 474. num. 24.* Sed contrariam sententiam tenuerunt Bald. *in præsenti, n. 2. & in l. quoniam liberi. notab. 2. C. de testib.* Salicet. *in l. fin. vbi glos. in verbo, conscientia, C. de accusat.* Alex. *cons. 89. à n. 10. lib. 3.* Ruin. qui dicit communem, *cons. 147. lib. 5. n. 1. in fine*, Dec. *cons. 189. à n. 7.* Hippol. *sing. 209. & cons. 78. n. 17.* Fulgos. *cons. 136.* asserit receptum Ias. *cons. 22. n. 1. vol. 1* Roland. *cons. 73. n. 6. & 20. lib. 1.* Clar. referens alios *§. fin. q. 21. n. 5.* Menoch. *d. num. 24.* Pro qua sententia facit tex. in præsenti, ibi, nulli censemus pœnæ, &c. quod quidem verbum, pœnæ, de pœna lato sumpto vocabulo intelligendum est propter verbum, nulli, arg. tex. *in l. Iulianus, ff. de legat. 3.* & ita de illa, quæ importat aliquam passionem, quamuis ordinetur ad veritatem indagandam, & consequenter carcerem etiam importat ex tex. *in l. 3. in fine*, ibi, pœna, *ff. de custodia reorum*, ad quam pœnam ille, aduersus quem confessio processit, erat condemnandus propter dictum delinquentis, si ex illo aliquod indicium resultaret, ac proinde cum tex. hic dicat, nullam pœnam illi esse imponendam, necessariò videtur dicendum tale dictum delinquentis nullam præsumptionem, nullumve indicium efficere. Non obstat ratio huius tex. illa enim rectè accommodata est regulæ præcedenti, quæ intelligenda est nō tantùm quoad plenariam probationem, sed etiam quoad indicium; & sic intelligendus est tex. hic, quatenus agit de pœna non imponenda, non solum de illa prout importat satisfactionem criminis, sed etiam prout importat aliquam corporis passionem, vel læsionem personæ, vt supra dictum est, id quod aperte videtur significare dictio vniuersalis, nulli, qua tex. vtitur, quæ quidem omnem pœnam excludens, aliquam non admittit arg. tex. *in l. Iulianus, alias testatorem, ff. de legatis 3.* Nec etiam obstat *l. Diuus Adrianus, 6 ff. de custodia reorum*, ibi, cum apprehenderint latrones, interrogent eos de socijs, &c. *& in d. cap. quoniam*, ibi, cum quibus peregisse dicitur, quia procedunt in criminibus grauissimis, & in Reipublicæ præiuditium tendentibus, in illis enim delinquentis interrogatio non tanquam testimonium, cui aliqua fides sit adhibenda, sed solummodo ad Iudicis informationem, & certiorem veritatis inuestigationem ad

aliquos Iuris effectus; sic aliàs *in cap. sicut 9. de testibus*, recipitur testimonium periurij, & ita inhabilis ad inuestigandam veritatem, & tamen tex. ibidem fatetur nullatenus illi credi, neque aliquod indicium, aliquamue præsumptionem efficere.

CAP. CVM SVPER. II. Vide addita *ad cap. 1. in fine, de except.*

Ad Lib. II. Tit. XIX. de Probationibus.

CAP. EX EPISTOLÆ. I. *num.* 4. ibi, *C. de legibus*, Abb. *cons. 94. col. 3. vers. quoad 3. vol. 2.* Soccin. *cons. 4. num. 1. vol. 2.* Ruin. *cons. 90. num. 4. vol. 1.* Gabr. *commun. tit. de iure quæsito non tollen. concl. 5. num. 19.*

Ibid. *eod. num. 4. in fine*. Adeo quod nec de plenitudine potestatis possit Princeps contrauenire, & subditi contractum infringere, Soccin. *cons. 86. num. 14. vol. 4.* Gabr. *d. concl. 5. num. 18.* Bursat. *cons. 160. num. 36. vol. 2.* Beroi. *cons. 138. num. 1. & 9. vol. 3.* Pereg. *cons. 7. num. 1. vol. 3.* Rodolphin. *de absoluta Principis potest. cap. 6. nu. 170.* Grammat. *decis. 65. num. 27.*

Ibid. *num. 7.* ibi, *decis. 335. num. 5.* adde Bursat. *cons. 160. sub num. 36. volum. 2.* Aym. Crauet. *cons. 241. sub num. 17.* Menoch. *cons. 1. num. 228. & cons. 264. num. 15. & 17.* Surd. *decis. 326.* Soccin. *Iun. cons. 60. num. 18. vol. 3.* Roland. *cons. 13. num. 36. vol. 3.* Rodolphin. *d. cap. 6. num. 195.* Carol. de Tapia ad *l. fin. ff. de constitutionib. Principum. cap. 9. num. 11.*

Ibid. *num. 9.* ibi, *n.* 170. adde Xuar. *alleg. 9.* Aym. *cons. 241. num. 10.* Mohedan. *decis. 6. num. 2. sub tit. de priuileg.* Pute. *decis. 322. num. 3. lib. 1.* Roland. *cons. 76. num. 13. & sequen. volum. 2. & cons. 13. num. 21. & sequen. volum. 3.* Petr. de Petra *de potestate Princip. cap. 32. dub. 2. num. 154.* Pereg. *de iure fisci lib. 1. tit. 3. num. 28.* Sanctarel. *vari. resolut. lib. 1. quæst. 17. num. 3.* Talia enim priuilegia, præcipuè ex causa meritorum concessa, sunt irreuocabilia etiam de plenitudine potestatis Nau. *in cap. nouit, de iudic.* vbi Aretin. *num. 28. &* Felin. *num. 12.* Afflict. *decis. 128. num. 10.* Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus num. 11.* Natt. *cons. 122. num. 24.* Becc. *cons. 129. num. 48. vol. 2.* Surd. *cons. 419. num. 51.* Bardel. *cons. 22. num. 20.* quod vendicat sibi locum etiamsi tale priuilegium sit subdito concessum, Bursat. *cons. 16. num. 44. & seq. vol. 1.* Nat. *cons. 268. num. 5.* Surd. *citato loco*, Bardel. *d. cons. 22. num. 20.*

Ibid. *n.* 10. ibi, *lib. 3.* idem Bald. *cons. 327. incip. pridie sub n. 4. vol. 1.* Bossi. *in tit. de Principe nu. 18.* Iacob. de Leo *cons. 117. num. 95. cum seq. inter consilia Bruni*, Rodolphin. *de absoluta Principis potest. cap. 6. num. 186.*

Ibid. *num. 11.* ibi, reuocare, Ias. *cons. 227. vers. 13. & 14. & nu. 45. & 49. vol. 2.* Riminald. iun. *cons. 601. nu. 114. vol. 6.* Abb. *cons. 94. col. 3. vers. quod textum vol. 2.* Afflict. *decis. 361. n. 6.* Menoch. *de præsump. lib. 2 præs. 10. num. 49.* Pereg. *de iure fisci lib. 1. tit. 3. nu. 67. & lib. 6. tit. 1. n. 3.*

In eod. *nu. 11. in fine*, adde Rodolphin. *d. cap. 6. nu. 199.* dummodo tamen causa publicam respiciat vtilitatem Menoch. *cons. 351. num. 21.* Cæs. Barz. *decis. 118. num. 10.* Surd. *cons. 303. nu. 26.* Pereg. *de Iure fisci lib. 5. tit. 2. sub num. 49.* Becc. *cons. 3. sub num. 50.* Crauet. *cons. 276. sub nu. 7.* Roland. *cons. 80. num. 29. vol. 3.* Decian. *cons. 51. num. 31. vol. 3.* qui voluit tunc ratione publicæ necessitatis posse derogari priuilegijs, quando constat quod talis vrget necessitas, quæ non potest euitari, nisi priuilegiati soluant, Bursat. *cons. 16. nu. 71. vol. 1.* qui hoc intelligit in casu valde insolito, & omnino raro.

CAP. SICVT. II. *n. 17.* ibi, Surd. *cons. 109. n. 19.* adde Card. Tusch. *lit. T. concl. 540. n. 48.* Mancin. *de Iuram. p. 2. art. 6. n. 10.* Farinac. *fragm. crimin. par. 2. lit. I. nu. 1243.*

Ibid. *n 18. in fine*, Farin. *d. lit. I. n. 1243.*

Ibid. *nu. 19. in fine*, Farin. *d. lit. I. n. 1237.* Mancin. *d. par. 2. art. 6. nu. 15.*

Ibid. *nu. 44.* ibi, *casu 464. nu. 4.* adde Card. Tusch. *d. conclus. 540. nu. 66. & 72.* Mancin. *d. art. 6. n. 5. 13. & 14.* Setser. *de Iuram. lib. 4. cap. 14. num. 1.* Farin. *d. lit. I. nu. 1235.*

Ibid. eod. *num. 44 in fine*. Cardin. Tusch. *d. concl. 540. nu. 23. & 69.* Mancin. *d. art. 6. nu. 4.* Setser. *d. c. 14. n. 4.* Farin. *d. lit. I. n. 1238.*

CAP. EX LITTERIS. III. *n. 5. in fine.* nam in pari causa melior est conditio possidentis *l. fin. C. de rei vendicat. c. in pari, de regul. Iuris in sexto.* Ozasc. *decis. 108. n. 18.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præs. 66. n. 7.* Honded. *cons. 49. in fine vol. 2.* Vincen. de Franc. *decis. 167. nu. 13.*

CAP. IN PRÆSENTIA. VIII. *nu 2. in fine.* Henriq. *cons. 37. num 3.* Nicol. Intrigl. *tract. de feudis cent. 1. q. 46. à nu 83. & in tract. de substitut. cent. 3. q. 63.* Polyd. Rip. *in tract. de actis in articulo mortis cap. 44.* Camill. Borrel. *cons. 33.* Cardin. Tusch. *lit. M. concl. 344.* Farin. *fragment. crimin. p. 2. litt. M. n. 345. cum multis seqq.* Sanctar. *vari. resol. q. 26. n. 20. cum seqq.*

Ibid. *nu. 3.* ibi, *vol. 1.* adde *decis. Pedam. 126. n. 11.* Cardin. Tusch. *d. lit. M. concl. 344. d. num. 5.* Farin. *d. lit. M. nu. 377.*

Ibid. *nu. 4.* ibi, *quæst. 6. n. 6.* Farin. *de lit. M. nu. 379.*

Ibid. *nu. 13.* ibi, *nu. 13.* adde Tusch. *d. concl. 344. à nu. 18* Farin. *d. lit. M. n. 380.*

CAP. LICET CAVSAM. IX. post *n. 3.* Collige ex tex. testes singulares deponentes de aliqua re in genere si deponãt de diuersis actibus particularibus circa eandem rem in genere plenã probationem non efficere, ita in specie Host. *in sum. de testib. §. quia diuersitas, vers. quid si agitur, glos. 3. in fine, & alij in c. vt officiũ, de hæret. lib. 6.* Dec. *in præsenti n. 7.* Abb. *à n. 12.* Felin. *n. 2. vers. 2.* Bellem. *n. 9.* & alij *in c. licet ex quadam, de testib.* Curt. *in tract. de testib. concl. 37. à num. 77.* Boer. *decis. 352. num. 2.* Albertin. *de agnoscendis assert. quæst. 34. num. 12.* Cou. *lib. 3. vari. cap. 3. num. 5.* Simanch. *de catholicis institut. cap. 64. à n. 66.* Bursat. *cons. 16. n. 14. & cons. 17. n. 10.* Roland. *cons. 48. n. 29. lib. 4. decis. Pedam. 12.* Mascard. *de probat. concl. 947. n. 1.* vbi plures referendo communẽ dicit. Pro quibus vrgenter facit tex. in præsenti, quia nõ est negandum in probatione

ne alicuius rei generalis requiri,& esse necessarium numerum duorum testium contestium ex reg. tex. *in cap.licet vniuersis,de testib.* ac proinde cum testes singulares in eadem re generali non dicantur contestes,neque enim concordant in actibus particularibus ex quibus res illa generalis componitur, & probatur, & vti tales respectu illorum maneant singulares, & etiam maneant tales respectu eiusdem rei generalis, vtique dicendum est respectu illius non efficere plenam probationem, prout expresse colligitur ex hoc tex. *in princip.* iunctis verbis relatis, quamuis contrariam sententiã teneat glos. *vlt. in l. ob carmẽ §.fin.ff.de testib.et glos.verbo simul,in cap. nihilominus 3.q.9.*Innoc. cui hæc sententia imputatur,& alij relati per supracitatos. Non obstat quòd testes singulares licet differant in medijs, hoc est, in actibus singularibus, nihilominus conuenire videntur in fine, & substantia rei de qua agitur, quæ quidem conuenientia efficit, vt resultet plena probatio ex reg. *l. qui sententiam C. de pœnis*, respondetur enim testes singulares in actibus singularibus eo ipso non conuenire,nec concordare in fine, vel substãtia rei generalis, eo quòd substantia,& finis in quo, vel in qua testes concordare debent,non verificatur in genere aliquo per se, quod quidem cum aliquo sensu corporis percipi nõ possit, de illo testes deponere nequeunt nisi per species, & actus eiusdem generis, quod de illis prædicatur iuxta tex. vbi *glos. verbo quæ mouerunt,& viderunt in cap.testes 3. q.9.* qua de causa finis,& substantia, in qua testes debent esse concordes, tantummodo intelligitur, & verificatur in actu, seu specie illa, de cuius probatione agitur, vt ex illius probatione resultet eiusdem generis probatio,ac proinde si respectu actus, vel speciei testes fuerint singulares, non possunt dici concordes in actu, vel specie,& cõsequenter nec in fine, nec in substantia rei de qua agitur: Vnde cum non agatur de probatione generis, quod quidem vt sic probari nequit iuxta supra dicta,sed agatur de probatione illius per probationẽ speciei, vel actus eiusdem generis,non erit mirum si testes existentes singulares respectu eiusdem speciei, vel actus,dicantur non concordare in substantia, vel fine rei de qua agitur, & sic respectu illius in effectu discordes erunt, cuius probatio resultare nequit deficiente probatione actus, vel speciei.

Ibid.*n.10.in fine.*Corn.*consf.63. col.fin. lib.1.* Menoch.*cons.96.n.7. & 8. vol.1.* Octau.Gloriet. *resp.1. par.3.nu.100.*

Ibid.*nu.12.in fine.*Gozadin. *cons.86. nu.7.* Paris. *cons.126.vol.4.*Roland.*cons.46.nu.40.vol.2.& cons. 72. num.2. eod. vol.& cons.9. num.12. & cons. 41. num.13.vol.3.*

Ibid.*num.21.*ibi, vt per, Alex. *cons.64.num.2.& cons.86.nu.17.vol.3.*Marsil.*cons.113.nu.47.* Boss. *in pract.tit.de opposit.contra testes nu.9.& 13.* Mysing. *cent.4.obser.38.*Hieron. de Monte *de finibus regundis cap.59.num.2.& 3.*Surd.*cons.303.num.4.*Farin. *in praxi crimin.q.65.n.107.*

Ibid. *eod.nu.21. in fine.* Facit tex. *in l. ob carmen §.fin.in fine,vbi glos.*& Bart. *ff. de testib.* vbi legitur quod non ad multitudinem inspiciendum est, sed ad synceram testimoniorũ fidem, & testimonia,quibus potius lux veritatis assistit, quapropter ad testium qualitatem potius, quàm ad eorum multitudinem inspiciendum esse inquiunt glos. Butr. Abb. Aret.Dec.Beroi.& alij *in cap. in nostra,inf.de testib.* Roland.*cons.24.n.53.vol.1.* Anton. Gabr. *commun. sub tit.de testib.concl.4.n.37.*Petra.*de fideicom. q.12. n.1193.*Farin.*d.q.65.n.120.& q.57.n.38.*

CAP. QVONIAM CONTRA. II. post *nu.9.*Collige ex tex. testimonio vnius Iudicis non esse credendum etiam respectu causæ, seu processus, qui apud illum ventilatur, vel qui apud illum geritur, ita in effectu glos. apertius Beroi. *à num. 26.* & DD.communiter in præsenti,Innoc. *statim in princ.* Abb.*not.3.*Felin.*n.3.Bellem.n.5.*&Mysing.*n.1.*& alij *in cap.cum à nobis de testib.*cõmunis *in cap.licet, illo tit.* Cou.*var.lib.1.cap.1.n.9.vers. sexto,* Menoch. *de arbit.q.26.*Nau.*cons.11.aliàs 6.n.8.de testam.* Intellige procedere huius tex. decisionem de Iure nouo quando Iudex tanquam talis profert dictum suum verbaliter circa processum in suo iudicio factum, prout in effectu intelligunt DD. communiter in præsenti, quæ quidem explicatio in primis suadetur ex verbo, statuimus, de quo in hoc tex. quod Ius nouum necessariò inducit iuxta tex. & DD. *in cap.statuimus,de officio deleg.lib.6.glos.vlt.in Clem. vlt.de rescript.*cõfirmatur etiam ex alijs verbis, ibi, nec pro ipsius, &c. quæ quidem verba similiter innuere videntur id de nouo esse statutum contra Iudicem,pro quo antea præsumebatur iuxta tex. *in cap.in præsentia,de renunciat.*Confirmatur denique ex alijs verbis in princip. ibi, contra Iudicis assertionem, &c. in quibus supponitur antea credi Iudicis assertioni, quam pars impugnare non poterat.

Neque prædictæ declarationi refragatur tex. *in cap.cum à nobis, de testibus* qui quidem tex. similiter est Innocen. III. huius Decretalis Auctoris,& tamen dicit eodem modo verbo vnius Iudicis nequaquam credendum esse, in quo se refert ad Iura Canonica, & Ciuilia, ibi, & Canonica, & Ciuilia Iura, &c. sic plane videtur probare iam antea esse statutum ne vni Iudici asseueranti crederetur,siquidem responderi potest tex. illum licet sit eiusdem Innocentij constitutum esse post hanc decisionem, qua supposita Ius Canonicum sequutus decidit illud, quod tex. iste antea dixerat; qui quidem intellectus poterat defendi si tex. *in d. cap. cum à nobis* solummodo ad Ius Canonicum se retulisset, sed cum tex.ille in præcitatis verbis etiam ad Ius Ciuile respectum habeat,& illud sequatur, nequaquam sustineri potest. Vnde melius respondetur tex. illum non agere de Iudice, qui tanquam Iudex circa processum, & acta apud ipsum facta asseuerat, sicut agitur in hoc tex.& *in dicto cap.in præsentia,*sed potius agere de Iudice, qui tanquam testis adinstar aliorum testium in causis deponit, & suum in illis pro parte profert testimonium, patet ex littera ipsius tex.*in dicto cap. cum à nobis*, ibi, siue super testamentis, siue super quibuslibet alijs contractibus, & colligitur ex rub. *de testib.* sub qua tex. ille collocatur.

Neque similiter refragatur tex.*in l.acta, cum seq. ff.de re iudic.& in l.2.C.de edendo,& in l. illud.17.*

vbi glos. verbo actorum C. de Sacros. Eccles. & passim alibi, vbi fit mentio actorum publicorum, & scripturarum in quibus acta iudicialia in publicum redigebantur, ex quibus colligendum videtur tex. in præsenti declarasse magis in specie illud, quod antea iam cautum erat: Satisfit enim si aduertas quod licet in prædictis Iuribus fiat mentio actorum, nullibi tamen ante hunc tex. legitur constitutum quod talia acta omnia per publicam personã, vel illa deficiente per duos viros idoneos semper & necessariò scribãtur, sicut id nouè per hunc tex. legitur statutum; vnde aliquando in aliquibus casibus sic cõtigisse aliqua Iura referunt, aliquando alia simpliciter agunt de actis non facta mentione publicæ personæ, aliquando denique alia appellant publica etiam illa, quæ coram Iudice publicum officium habente gesta sunt, vel in loco publico fiunt, nunquam tamen in Iure inuenitur hoc indistinctè & absolute, seu per viam regulæ in omnibus casibus statutum, sicut modo per tex. in præsenti statutum est.

CAP. CVM CAVSAM. XIII. *num. 2. in fine*, Vndę sufficere videtur leuis probatio, licet non sit omnino plena, Hieron. de Monte *de finibus regund. cap. 50. num. 2. cum sequentib.* Paris. *cons. 104. num. 24. & cons. 107. num. 7. & 8. vol. 1.* Mascard. *de probat. concl. 393. in princip.*

Ibid. *num. 10.* ibi, *num. 15.* adde Hieron. de Monte *d. tract. cap. 51.* Rom. *cons. 92. sub num. 1. vol. 4.* quod absque dubio locum sibi vendicat in testibus, qui non simpliciter dicunt audiuisse ab antiquis, sed expresse testantur audiuisse ab eorum maioribus, quorum aliquos nominant, Crauet. *de antiquit. tempor. vers. viso de fama, num. 12.* Hieron. de Monte *d. cap. 51. num. 9.* Mascard. *d. concl. 395. num. 7.*

Ibid. *num. 11. in fine*, Ruin. *cons. 92. num. 2. vol. 4.* Grat. *resp. 138. num. 11. vol. 1.*

Ibid. *num. 12. in fine.* Innoc. per tex. ibi *in cap. quid per nouale, de verb. signif.* Bart. *in l. 2. §. item Labeo, nu. 8. ff. de aqua pluuia arcenda,* Ias. in *l. prætor ait §. prætor, num. 25. ff. de edendo.* Dec. *in cap. 1. de appellat.* vbi Franch. *num. 10.* idem Dec. *in cap. veniens il 1. num. 11. de testib.* Afflict. *decis. 277. num. 2.* Cassad. *decis. 2. de probat. num. 2.* Tiraq. *de iure primog. in præfat. num. 103.* Duen. reg. 299. *limit. 7.* Nec obstat quod alter ex his duobus Episcopis debebat esse in possessione istius limitationis, de qua hic agebatur, quæ possessio, dum aliud non ostenditur, efficacissimam producit obligationem, probat tex. *in l. fin. C. de rei vendic. & in l. cogi ff. de petit. hæred.* quia ℞ cum Dec. *n. 1. ad fi. in præsenti,* quod licet possessor tuendus sit in possessione, non tamen excluditur quin alius probare possit de defectu proprietatis ipsius possessoris, qui quidem defectus probari poterit per modos legitimos, & à Iure approbatos, inter quos respectu supradictæ antiquitatis fama connumeratur. Nec etiam obstat quod in hoc tex. ibi, & quæcunque adminicula, &c. vltra famam alia adminicula desiderantur ad plene probandum in rebus antiquis, quia ℞. in hoc tex. requiri adminicula non copulatiue, sed distributiue, cum dictio, &, distributiue aliquando recipiatur iuxta materiam de qua agitur, arg. tex. *in cap. 2.* ibi, te, tuaque liberando, *de homicid.* Vel aliter & melius, tentari potest in hoc tex. nõ fieri mentionem de spatio centũ annorũ, nec de excessu memoriæ hominum, prout requiritut ad effectum vt fama plene probare possit, & proinde dicendum videtur tex. non agere de finibus, qui erant antiqui antiquitate requisita, prout colligitur ex verbo, testes, quo tex. in præsenti vtitur, per quod significat diuisionem, de qua erat dubitatio, per testes scientes, vel videntes probari posse.

CAP. CVM BONÆ. XV. & vlt. *post n. 4.* Vtrum autem attestationes receptæ in iudicio incompetẽti in alio cõpetenti in quo ab eisdẽ partibus litigatur, admittantur, & faciant fidem, dubiũ est non contemnendum. Partem affirmatiuam sustinere videtur Bald. *in l. 1. col. fin. ff. de feriis*, Dec. *num. 9. & 30. in cap. at si clerici, de iudic.* refert alios Mascard. *de probat. concl. 33. num. 24.* Pro quibus facit primò quia iudicium sæculare respectu clerici dicitur iudicium incompetens, probat tex. *in cap. 2. & in cap. si diligenti, de foro comp.* & tamen attestationes in iudicio sæculari contra clericum receptæ contra eumdem in iudicio ecclesiastico admittuntur, & faciunt fidem, vt videtur probare tex. *in cap. multi, 2. q. 1. vers. nos vero*, ibi, siue sæculari, &c. Facit secundo quia si prædictæ attestationes in iudicio competenti non admitterentur, non fieret aliquo modo condemnatio arg. tex. *in cap. at si clerici, in princ. de iudic.* constat autem per tales attestationes fieri condemnationem per Iudicem competentem, vt videtur probare tex. vbi DD. communiter *in cap. vlt. de restit. spoliat. & in cap. 1. de accusation. in 6. ergo, &c.*

Contrariam tamen sententiam obseruat communis vt per Clar. *§. fin. q. 36. num. 49.* Mascard. *vbi sup. num. 25.* Pro qua facit quia vbi Iudex incompetens est, statim redditur nullum iudicium illius, ex reg. *l. 1. & 2. C. si à non competenti Iudice*, constat autem attestationes, & acta gesta nulliter in iudicio nullo nullam fidem efficere, iuxta resoluta per DD. *in d. cap. at si clerici*, facit decisio tex. *in l. pen. ff. si certum pet.*

Ego vero resoluendum puto attestationes eatenus fidem facere & probationem in alio iudicio, quatenus in iudicio omnino, vel ex partium consensu competenti recipiuntur, quæ vero apud Iudicem omnino incompetentem & prohibitum recipiuntur nullam fidem efficere, nec esse admittenda in alio iudicio competenti, constat namque prædictas attestationes eatenus fidem facere, quatenus valida sunt, arg. tex. *in l. 4. §. condemnatum ff. de re iudic.* Vnde cum valeant attestationes, quæ recipiuntur in iudicio competenti, vel ex se, vel ex partium prorogatione, minime vero illæ, quæ sunt receptæ in iudicio omnino incompetenti, & improrogabili iuxta tex. *in d. cap. at si clerici*, merito effectum est vt illæ faciant fidem, minime vero istæ, quæ in tali iudicio recipiuntur. Accedit quod testes ad faciendam fidem, oportet vt iudiciales sint, qui quidẽ tales efficiuntur si respectu illius iudicij recipiens proprie & vere Iudex sit in illa causa, de qua agitur iuxta tex. *in cap. forus, de verborum significat.* ac proinde cum solum dato iudicio competenti simpliciter,

pliciter, vel ex partium prorogatione propriè, & verè Iudex esse dicatur, & iudicium sufficiens existat, minime vero si incompetens omnino proponatur, merito dicendum est respectu illius attestationes receptas fidem facere, non vero respectu istius si in hoc fuerint receptæ.

Qua retenta explicatione non obstant supra adducta pro prima sententia. Ad primum enim de tex. *in d. cap. multi* respondetur tex. illum esse reducendum ad terminos habiles, itaut loquatur de clerico conuicto in iudicio sæculari competenti, & legitimo respectu ipsius clerici conuicti; sic alias sententia prolata à Iudice sæculari, vbi ad illum spectat cognitio, parit exceptionem rei iudicatæ si opponatur apud ecclesiasticum Iudicem iuxta tex. *in cap. fin. de exception. in sexto.* Ad secundum satisfit si dicas Iura illa *in d. cap. fin. & in d. cap.* 1. procedere in illis casibus, in quibus iudicium non est nullum ex defectu competentiæ, sed ex alio longe diuerso, qui totaliter non annullat attestationes receptas, prout eleganter considerat Valasc. *consf. 65. num. 3. vers. illud.*

Ad Lib. II. Tit. XX. de Testibus, & attestationibus.

CAP. PLACVIT. I. post *nu.* 1. Collige ex tex. testes, qui ad ferendum testimoniũ producuntur, pretium recipere non posse, idem probant tex. *in c. placuit* 4. *q.* 3. *& in cap. non sanè, vers. sed non ideo* 14. *q.* 1. *tradũt glos. verbo pretio*, Abb. *n.* 2. *in fine*, Felin. & Imol. *n.* 1. Dec. *nu.* 3. Anan. *in princ.* Bald. & alij *in præsenti*, resoluunt DD. *in cap. licet causam, de probat. & in cap. sicut, inf. hoc tit.* Bart. *in l.* 1. *§.* 1. vbi Hippol. *n.* 5. *ff. de falsis*, Anan. *in cap.* 1. *nu.* 15. *de crimine falsi*, Alberic. *de testib. p.* 3. *n.* 1. Aufrer. *eod. tract. n.* 30. *&* 79. D. Thom. 2. 2. *q.* 71. *art.* 4. *in corpore*, Cou. *in reg. peccatum p.* 2. *§.* 3. *n.* 2 *& in c. quamuis pactum p.* 1. *§.* 7. *num.* 5. Menóch. de *arbitrar. casu* 310. Ratio est quia per receptionem pretii violatur integritas, & veritas, quæ in iudicio necessaria est, siquidem testis pretium accipiens non tam liberè testificatur, nec præsumitur dicere veritatem, eo quòd munera excæcant prudentes, & subuertunt verba iustorum ne veritatem intelligant, vt legitur Deuteron. *cap.* 17. quæ quidem ratio concludit etiã quãdo ab vtraque parte pretiũ recipitur, licet enim testis in dicendo testimonium veritatem de necessitate dicat, & quoties id oportuerit ad dicendum testimonium teneatur, ex doctrina D. Tho. *d. q.* 70. *art.* 1. Nau. *in cap. inter verba, corol.* 63. non tamen potest tacere, vel facere illud in quo falsitas, vel aliquo modo violatio integritatis reperiatur, ac proinde nil mirũ si receptio ab vtraque parte similiter reprobetur.

Non obstat *tex. in l. quoniam C. de testib. & in c. statutum §. proferendo, de rescrip. lib.* 6. quia respondetur in his Iuribus receptionem, de qua ibi, non fieri pro ipso testimonio, sed pro expensis, quas faciunt testes in ferendo testimonio, quas quidem non solum testes recipere possunt, sed etiam de necessitate illis persoluendæ sunt. Nec etiam obstat quod aduocato licet pecuniam, seù pretium recipere ab illo, cuius causam defendit *d. cap. non sanè, & l. sumptus ff. de pactis*, quia satisfit si dicas aduocati patrocinium, eo quòd continet hominis ministerium, esse pretio æstimabile, sicut etiam consilium Iurisperiti, cum sint actus scientiæ acquisitæ, ac proinde nil mirum si pro illis pretium licite recipiatur, D. Thom. *d. art.* 4. Sot. *de Iustit. lib.* 5. *q.* 8. *art.* 4. Nau. *in man. cap.* 25. *num.* 30.

Ibid. post *n.* 3. Dum tex. iste dicit in ieiunio esse testimonium ferendum, varie à DD. explicatur, nonnulli enim intelligunt procedere in illis locis tantũ vbi homines, qui testificantur, post potũ aliquantulũ indiscreti cẽsentur remanere, ex quorum numero sunt Io. And. & alij in præsenti. Alij vero existimant tex. procedere de honestate, & consilio iuxta *c. honestũ* 22. *q.* 5. ita glos. Inno. Bellem. Bal. & Anan. vterq. *n.* 4. Imol. *à nu.* 2. & communis sententia ex Mysing. *nu.* 29. *in præsenti*. Sed verius est prædictam ieiunij solemnitatem in testimonijs ex præcepto desiderari, itaut aliter attento Iure idoneus testis non censeretur, quemadmodum aliæ solemnitates etiam in testimonijs requirebantur, putà vt Iuramenta in Ecclesia prope Altare testibus præstarentur, prout tradit D. Thom. 2. 2. *q.* 89. *art.* 10. refert Sot. *lib.* 8. *de Iustit. q.* 1. *art.* 10. *col.* 2. Cou. *in cap. quamuis p.* 1. *in §.* 1. quæ quidem solemnitates per desuetudinem antiquatæ sunt, vt in specie fatetur Felin. *in præsenti n.* 3. & iam in aliquibus constituerat tex. *in cap. decreuit*, 22. *q.* 5.

CAP. IN NOMINE. II. *n.* 2. prope finem, ibi, *p.* 1. *recent.* adde Alberic. *de test. p.* 3. *n.* 1. Simanc. *de cathol. institut. cap.* 64. *nu.* 28. Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.* 3. *tit.* 1. *n.* 16. Paris. *consf.* 83. *n.* 14. *vol.* 1. *& consf.* 85. *n.* 9. *& consf.* 145. *n.* 10. *vol.* 4. nouissimè Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. differ.* 101. *à princip.* vbi *nu.* 8. post Menoch. *consf.* 366. *nu.* 25. Honded. *consf.* 101. *& seq. lib.* 1. ac Farin. *q.* 72. *n.* 73. quærit nunquid stylo, statuto, vel consuetudine introduci possit quód testes examinentur parte non citata: Quæ quidem ex tex. desumpta conclusio exceptis aliquibus casibus recte procedit ex eo, quia facta tali citatione melius extorquetur veritas absque partis præiudicio, vt sententia iuste proferatur: accedit quod pars citata tempore, quo testimonium recipitur contra testem, quem non approbauit, talem exceptionem potest opponere, per quam omnino illius testimonium audiri, aut scribi impediatur iuxta tex. *in cap. ex parte, & in cap. testimonium* 54. *inf. hoc tit.* Nec obstat quód absens, ad quem citatio non peruenit, nec potuit peruenire, dicitur inauditus, & non citatus, fatentur omnes *in cap.* 1. per tex. ibi, *de caus. possess. & in l. de vna quoque ff. de re iudic.* & tamen constat contra talem absentem posse recipi testimonium, itaut receptum validum sit, vt est tex. *in cap. perlatum* 8. *qui filij sint leg. & in cap.* 1. *qui matrimon. accus. pos. & in cap. quoniam frequenter, vt lite non contest.* quia respondetur iura illa *in d. cap.* 1. *& in d. cap. perlatum* agere de partibus per contumaciam absentibus, contra quas procedi potest sine citatione, maxime existentes in locis, in quibus ad illas citatio peruenire nequit.

CAP.

CAP. QVONIAM. III. post *n.1.* Collige ex tex. mulieres non obstante fœmineo defectu posse admitti ad testificandum, idem probat tex. à contrario sensu *in. l. 3. §. lege*, ibi, quæ vt palam quæstum faciat, *ff. hoc tit. tex. opt. in l. ex eo 19. ff. eod. & in cap. ex eo 15. q. 3. & in cap. super eo il 2. in princ. hoc tit.* tradunt *glos. verbo mulieres*, Innoc. Bald. Abb. & Felin. *num. 1.* Dec. *num. 5.* Imol. *num. 3.* Mysing. *à num. 2.* & alij DD. communiter in præsenti, *glos. verbo fœminas in cap. forus, de verbor. signif. & verbo mulier, in §. testes Instit. de testam. & verbo fœminas . in cap. tam litteris, inf. hoc tit. glos. in sum. 15. q. 3.* resoluunt Alber. & alij *in d. §. mulier*, Syluest. *verbo testis num. 1.* Aufrer. *de reprobat. testium num. 69.* Gom. *tom. 3. vari. cap. 12. num. 13.* Duen. *reg. 315.* Roland. *cons. 7. num. 12. lib. 1.* & *cons. 24. num. 13. eod. lib.* Mascard. *concl. 764. à princip.* Ordin. Regia *Lusitan. lib. 3. tit. 56.* vbi Parens meus. Licet enim antiquissimo Iure nullius testimonij ius mulieribus concederetur, nisi tãtum virgini Vestali vt scribit Aul. Gell. *noctium Atticarum lib. 6. cap. 7.* tamen ex postfacto à Iure habilitatæ fuerunt ad dicendum testimonium. Nec obstat tex. *in cap. mulierum 33. q. 5.* vbi dicit simpliciter mulierem non posse dicere testimonium, satisfit enim si aduertas tex. illum esse S. Ambrosij, qui principaliter intendit subiectionem mulieris, quam marito suo exhibere tenetur, ad quod ostendendum enarrat plura, quæ licet mulier facere possit, tamen sine obedientia nequaquam eidem licere constituit.

CAP. IN OMNI NEGOTIO. IV. post *n. 77.* In tex. ibi (*habenda est pro teste*) Collige ex tex. denunciatorem posse existere testem in illa causa in qua denunciator est, vt per *glos. 1.* Innoc. Abb. *num. 2.* Imol. *in princ.* Bald. *num. 4.* Mysing. *n. 2.* & DD communiter in *præsenti*, Nau. in *cap. inter verba num. 779. 11. q. 3. & in man. cap. 25 nu. 33.* Sot. de *ratione tegendi secretum, memb. 2. q. 4. concl. 8. vers. secundum dubium*, Simanch. de *Cathol. instit. cap. 19. in fine, & cap. 64. num. 65.* Intellige procedere generaliter in omni negotio, in quo denunciator principaliter, & immediate nullam vtilitatem, nullumve emolumentum percipit ex denunciatione, data enim tali denunciatione, dummodo suspectus non existat denũciator de re sibi nota, habetur pro vno teste, & in aliorum numero nuncupatur. Nec obstat tex. *in l. ab accusatione 6. §. numeratores ff. ad Turpil.* vbi tex. videtur dicere non posse eumdem hominem esse denunciatorem, & testem, expendit Bald. *d. num. 4.* quia ℞. hunc tex. non probare illud ad quod adducitur, & licet probet intelligendum esse in denunciatore, qui ex sua denunciatione prædictum emolumentum recipit. Nec etiã obstat quod in tex. in præsenti, ibi, principalis, indicatur denũciatorem personã esse principalem, ac proinde testimonium tamquam in causa propria dicere non posse, iuxta vulgaria Iura; quia satisfit si dicas in hoc tex. non appellari denunciatorem principalem personam quasi in hoc casu suam propriam causam agat, & prosequatur, sed appellari personam principalem quia mouet causam alterius sui scilicet principalis.

CAP. INSVPER. VI. post *n. 1.* in superscriptione tex. ibi, *Priori*. Ex hac superscriptione, iuncto tex. in præsenti, ibi, vobis, colligitur posse superiorem quemcunque dicere testimonium in causa suæ Communitatis, idem probat tex. *in cap. etsi Christus 26. in fine*, vers. licet, ibi, vobis, iuncta superscript. illius, ibi, Abbati, *de iureiur.* tradunt *glos.* in specie *in c. super prudentia 14. q. 2.* Abb. *à n. 5.* Imol. *n. 2.* Bald. *n. 10* Bellem. *n. 6.* Dec. *n. 1. & 11. &* alij communiter *in præsenti*, Anch. *n. 12.* Dominic. *17. in cap. præsentium hoc tit. lib. 6.* resoluit Alberic. *de testib. p. 1. tit. quando ratione affectionis à n. 34.* Non obstat quod Prælatus quicunque respectu suæ Ecclesiæ procurator est, & habet administrationem illius, vt probat tex. in *cap. 2. de donat.* resoluit Sarmien. *de reddit p. 3. c. 1. n. 4. &* procurator, seu administrator in causa, quam procurat, seu administrat testis esse non potest vt probat *tex. in l. vlt. ff. hoc. tit. & in c. fin. in fine, eod. lib. 6.* Mench. *vsufreq. c. 33. n. 5.* Respondetur enim tex. *in d. c. 2. &* melius *in cap. edoceri, de rescript.* non esse intelligendos in proprio procuratore de quo loquitur tex. in præsenti, sed lato modo, nam Prælati procuratores Ecclesiarum suarum appellantur non propter mandatum, quod habet ad negotia peragenda in iudicio vel extra, quod requiritur vt proprie quis procurator esse dicatur, sed quia bona Ecclesię, & illius negotia ratione suorũ titulorũ diligenter curare tenẽtur, quę quidem cura & diligentia efficere nequit vt à testimonio repellantur. Nec etiã obstat quod procurator à superiore Communitatis constitutus ad agendum in causa illius testificare non potest vt probat tex. *in præsenti, vers. dummodo*, vnde à fortiori videbatur constituentem in eadem causa testimonium dicere non posse, arg. *tex. in auth. multo magis C. de Sacros. Eccles.* ℞. enim obiectionem procedere quando solus Prælatus absq. Conuentu, seu congregatione ad illam causam peragendam procuratorem constituit, itaut nomine ipsius per eumdem negotium tractetur, quia hoc casu huiusmodi Pręlatus cõstituens, veluti per instrumentum, tanquam actor principalis agere videtur *cap. qui per alium, de regulis lib. 6.* ac proinde in testimoniũ eiusdem causæ nequaquam venit admittendus, vt in specie tradit Archid. *in cap. super prudentia n. 2. 14. q. 2.* Verum secus dicendum quando idem superior vnà cum Communitate constituit eundem procuratorem, syndicum, vel actorem, qui nomine ipsius Communitatis causam exerceat iuxta terminos tex. *in cap. præsentium, hoc tit. lib. 6.* in quo casu sine dubio superior testimonium dicere potest eo quod in hac specie respectu talis causæ sicut quilibet alius de Communitate connumeratur, vnde sicut quilibet de Communitate testificari potest, ita quoque superior, qui in hoc casu tanquam quilibet particularis reputatur.

Ibid. *num. 2.* ibi, vt per, adde, *Aym. de antiquitate p. 1. cap. quid in libro à n. 17.* Hippol. *in l. 1. §. seruus a n. 1. ff. de quæst.* Crot. *de testib. n. 171.* Curt. *eod. tract. concl. 3. à n. 11.* Aufrer. *de reprobat. testium a n. 1. & n. 91.* Cou. *practic. cap. 18. n. 4.* Surd. *cons. 28. & cons. 65. n. 8.* Afflict. *decis.*

400. Capic. *decis. 152.* Nouar. in *quaest. forens. 270. lib. 1.* Octau. Glorit. *resp. 12. nu. 27.*

Ibid. post *nu.* 5. In tex. ibi [*non debet admitti, &c.*] Collige ex tex. singulos de Communitate institutos procuratores non posse pro eadem dicere testimonium, idem probat tex. *in l. fin. ff. hoc tit. & in cap. vlt. hoc eod. tit. lib. 6.* tradunt *glos. vlt.* Bald. & Abb. vterque *n. 8.* Bellem. *n. 2. & 10.* Imol. *n. 1.* Dec. *n. 14.* & alij in praesenti, DD. communiter *in cap. cum à nobis inf. hoc tit.* vbi Felin. *nu. 13.* Rot. *decis. 122. in nouis*, Roman. *cons. 320.* Alex. *cons. 152. nu. 7. vol. 7.* Rip. *in cap. 1. de iudic.* Alberic. *de testib. p. 1. in princip. tit. ratione domesticitatis, n. 22. & tit. ratione affectionis, n. 2.* Aufrer. *à n. 8.* Xuar. *alleg. 1. n. 15.* Ratio autem quare procurator non admittatur ad testimonium secundum *glos. vlt. in praesenti* est, quia testificando duplex officium exercere censetur, nempe testis, & procuratoris litigantis, quod quidē inconueniens esse constat ex tex. *in cap. singula, 86. dist. & in cap cum singula, de praebend. in 6.* Vel secundum Bellem. *hic num. 10.* quia procurator virtute sui mandati repraesentat Communitatem, seu dominum constituentē, & veluti illius instrumentum eiusdē constituentis vices gerit, arg. tex. *in cap. sane, de officio deleg.* & constat ipsam Communitatem si per se procederet sicuti dominum constituentem nequaquam in causa veluti propria ad testimonium admittendam fore propter tex. in *l. omnibus, C. hoc tit.* Sed melius dicendum puto propterea procuratorem in testimonium non admitti, quia attenta Iuris praesumptione dicitur habere affectionem maximā ad causam in qua procurator est constitutus, tū quia ex terminatione illius laus aliqua si victoria cōparetur, damnū vero si condemnatio sequatur resultabit. Nō obstat *l. deferre, 18. §. idē decreuerūt ff. de iure fisci.* quia respondetur illam non loqui de interrogatione facienda procuratori tanquā testi, sed tāquā parti, prout in specie aduertit glos. *verbo interrogari*, Bart. & alij DD. communiter ibidem. Nec etiam obstat tex. *in cap. super prudentia, vers. caeterum, 14. q. 2.* quia satisfit si dicas illum non esse intelligendum de tractatu aduocati, vel procuratoris, prout in *d. l. fin.* sed de tractatu Capitularium electorum, seu fratrum eiusdem Ecclesiae, de quo tractatu optime dicitur testimonium, veluti per illos, qui magis instructi & informati sunt, iuxta tex. in *cap. tertio loco, de probat.*

CAP. SI QVI TESTIVM. VIII. post *n. 4.* In tex. ibi [*mittatis personas idoneas*] Collige ex tex. posse Iudicem committere examinationem testium, qui ad illum venire nequeunt, idem probat *cap. 1. de testib. cog. cap. 2. vers. sed cum, de iudic. lib. 6. Clem. 1. de offic. leg. l. ad personas egregias, 15. ff. de iureiur. auth. sed Iudex. C. de Episcopis & cleric. Auth. de hered. & falcid. §. hinc nobis, in fine, collat. 1.* tradunt Innoc. Abb. & Felin. *n. 1. & 14.* Bald. in *princ.* Imol. & Bellem. vterque *num. 1.* Mysing. *n. 6.* & alij in praesenti, Bart. *in l. Iudices C. de fide instrum. Abb.* in *cap. quoniam contra n. 30. de probat.* Felin. in *cap. cum causam, à n. 21. & nu. 28. inf. hoc tit.* Alberic. *de testib. p. 2. à n. 1.* Roman. *sing. 397.* Gom. *in d. cap. 3. à n. 30.* Tiraquel. *de nobilit. cap. 20. n. 46.* Cou. *lib. 2. vari. c. 13. nu. 10. Clar. in §. vlt. q. 26.* Cened. *ad Decretal. collect. 133.* Non obstat quod Iudex debet colligere an vera sint quae dicunt testes ex modo, quo ipsi suum proferunt testimoniū, iuxta tex. in *c. in nostra 32. inf. hoc tit.* quod iudicium non post colligere, nec intelligere per illas personas, quas mittit ad reciprendos testes, ℞. enim huiusmodi obiectionem tantummodo euincere quòd Iudex debet tales personas mittere ad recipiendos testes, quae veluti discretae bene considerent vultum testium, illorumque perturbationem, seu titubationem in dicendo testimonio, notantes & scribentes dignitates, qualitatesque, seu alias eorum circumstantias, vt in specie aduertit Abb. *in d. cap. quoniam contra n. 35.* Simanch. *de catholic. c. 64. nu. 11.* Nec etiam obstat quod receptio testiū continet in se nudū ministerium ipsius recipientis, quod alteri personae per Iudicem committi non potest vt videtur probare tex. *in cap. vlt. §. vlt. de offic. deleg.* quia ℞. faciendam esse distinctionem inter nudum ministerum, quod competit ex delegatione, & inter illud, quod ratione proprij officij ad aliquē spectat, itaut priori casu nequaquam committi possit propter tex. sic intelligendum *in d. c. vlt. §. vlt.* contra vero in posteriori, in quo commissio & licita & valida reputatur, sic explicatur tex. in *Clem. 1. §. sane, de haeret. & in c. inter caetera, vers. vnde, de officio Ordin.*

Amplia tex. in praesenti procedere non solum quando mittitur persona habens iurisdictionem, sed etiam quando notarius, vel loco illius mittuntur alij carentes omni iurisdictione, ita in specie tradunt Salicet. *in auth. sed Iudex C. de Episcopis & cleric.* Bald. *in l. hac consultissima §. si quis autem n. 1.* vbi Alex. *n. 4. C. de testam.* Hippol. *in l. de minore §. plurimum n. 16. ff. de quaest.* Abb. *in d. cap. quoniam contra, n. 30.* Felin. per tex. ibi *in cap. 2. à num. 30. de iudic.* Cou. *vari. lib. 2. cap. 13. num. 10.*

Limita tamen non procedere in causis criminalibus, in quibus Iudex regulariter ad testium examinationem alteram personam mittere non potest, sed ipse per se ire tenetur ad personas taliter impeditas *Auth. apud eloquentissimum C. de fide instr. d. c. 2. vers. si forte*, vbi *glos. verbo Iure prohibente, glos. vlt. in c. 1. de testib. cog.* Abb. *n. pen.* Felin, *à num. 21. in c. cum causam, hoc tit.* Gom. *d. cap. 2. n. 32.* Cou. *d. c. 13. num. 10.* Auend. *de exequendis mand. lib. 2. cap. 17. in fine.*

CAP. SICVT NOBIS. IX. post *nu. 1.* In tex. ibi [*Postea vero &c.*] Collige ex tex. non esse credendum testi deponenti contrarium illius, quod antea in suo testimonio deposuerat, sed priori dicto standum esse, idem probat tex. *in cap. per tuas, de probat.* tex. melior *in cap. praeterea, in fine, de testib. cog.* tradunt *glos. in casus positione in fine*, Abb. Felin. & Imol. *n. 1.* Bald. *n. 4.* Anan. *n. 2.* Mysing. *n. 8. &* alij *in praesenti*, Felin. *in c. exhibita, de homicid.* Crot. *de testib. n. 340.* Boer. *decis. 81.* Duen. *reg. 59.* Alciat. *reg. 2. praes. 29. in princ.* Clar. *in §. falsum à n. 9. & §. fin. q. 53. à nu. 12.* Cou. *vari. lib. 2. c. 13. n. 7. ad fin.* refert alios Valasc. *cons. 73. à princ.* Ratio esse potest quia per testimo-

ftimonium priori loco datum dicitur Ius quæsitum litiganti vt virtute illius à Iudice proferatur sententia ex reg. *tex. in l. illicitas §. veritas ff. de offic. Præsid.* explicat D. Thom. 2. 2. *q. 67. art.* 2. Sot. *lib. 5. de Iustit. q. 4. art.* 2. Cou. *lib. 1. variar. cap. 1. à princip.* quod quidem Ius ficut fine ipfius confenfu nequit auferri iuxta reg. tex. *in l. id quod nostrum ff. de reg. Iuris* explicat Mench. *illustr. c. 5. & c. 12. à n. 29.* ita quoque tale teftimonium in detrimentum eiufdem mutari non poteft, iuxta reg. tex. *in l. nemo potest. ff. de reg. Iuris*.

Amplia tex. procedere etiam quando vtrumque teftimonium repugnans in diuerfis iudicijs præftitum fuit, *glos. verbo purgauit in c. litteras 14. de præsumpt.* vbi addit. Limita non procedere in caufa hærefis, in qua pofteriori teftimonio ftatur, *cap. accusatus 8. §. licet, de haret. lib. 6.* Villadieg. *de haret. prauit. q. 13. n. 12.* Cou. *var. lib. 2. c. 13. n. 9. vers. ex his*, Simanch. *de cathol. c. 64. à n. 58.* Rojas *de haret. p. 2. n. 110. & sing. 206.*

Ibid. *post nu. 6.* In tex. ibi (*est sententia reuocanda*) Collige ex tex. fententiam diuortij in caufa matrimonij lata per teftes corruptos, probata poftea corruptione reuocari, ita in fpecie tradunt Innoc. Abb. *n. 6.* Felin. *n. 5.* Imol. *n. 2.* Bald. 7. Bellem. & Anan. vterque *n. 2.* Myfing. *n. 13.* & alij *in præsenti*, in effectu *glos. verbo, opponi, in cap. licet causam*, vbi Abb. *n. 24.* Dec. *n. 30. de probat.* fubfcribit Bart. *n. 7.* Alex. *n. 19.* vbi Iaf. *n. 27. in l. diuus ff. de re iud.* refert plures Valafc. *cons. 51. n. 14.* Cuius tex. decifionem nonnulli, vt Abb. *in præsenti num. 6.* & Dec. *in d. c. licet causam, n. 20.* intelligunt procedere ex eo, quia in fpecie illius non folum fuit propofita corruptio & probata, fed etiam falfitas ab eifdem teftibus in his teftimonijs relata fimiliter probata fuit, per quæ duo diuortium, de quo in tex. pronunciatum eft. Alij vero, vt Felin. Bart. Alex. & Iaf. *dictis locis*, putãt faciendã effe differentiam inter corruptionem fimpliciter, & ita in genere, & fic alio quocumque modo factã, & inter illã, quæ per dationem pecuniæ fieri folet, ita vt in priori cafu probatio illius non fufficiat ad reuocandam fententiam diuortij, prout fic intelligunt tex. *in d. cap. licet causam*; fecus vero in pofteriori cafu, in quo folũ fufficit probatio corruptionis, ficut etiam requiritur.

Ego tamen omiffis prædictis explicationibus dicendum puto tex. in præfenti fpecialiter procedere in caufa matrimoniali, in qua licet de falfitate non conftet, probata tantumodo corruptione, interim dum fecũdum matrimonium non contrahitur, refultat præfumptio falfitatis propter quam fuppofito fauore Matrimonij fententia diuortij reuocanda eft ad effectum vt feparati coniuges iterũ coniungantur, in quorum coniunctione minus præiuditium reperitur reducendo illos ad ftatum antiquum, in quo ante fententiam permanebant. Qui quidem intellectus confirmatur ex finalibus verbis huius tex. ibi, in hoc cafu, &c. quafi fentiat tex. extra hunc cafum, ideft matrimonij, teftimonium effe fuftinendum, & fententiam non effe retractandam ex defectu probationis circa ipfam falfitatẽ licet conftaret de corruptione, ex quo ceffat difficultas de tex. *in d. c. licet causam.*

CAP. VENIENS. X. poft *n. 1.* Probat hic tex. focium criminis contra alium focium eiufdem non effe interrogandum, nec illius teftimonium recipiendum, idem probat tex. *in l. Diuus Seuerus, & in l. repeti, §. is qui ff. de quæstionib.* tex. opt. *in l. vlt. ad fin. vers. nemo igitur, C. de accusat. & in cap. si testes, vers. item liberi 4. q. 3. & in cap. vlt. 15. q. 3.* tradunt *glos. verbo, confesso*, Innoc. *in princip.* Bald. *n. 1. & 4.* Abb. & Bellem. *n. 7.* Imol. *n. 3.* Anan. *n. 1.* & alij in præfenti, refoluunt Alberic. *de testib. p. 1. tit. quando ratione affectionis n. 32.* Curt. *eod. tract. concl. 1. à n. 1. & 5.* Gom. *tom. 3. var. cap. 12. n. 16.* Duen. *reg. 300. & seq.* Soccin. *reg. 425.* Boer. *decis. 319. à princ. & decis. 117. nu. 4.* Sot. *de ratione tegendi, memb. 2. q. 9.* Simanch. *de cathol. instit. c. 6. n. 26. & c. 51. n. 10.* Clar. *§. fin. q. 21. à n. 4.* Tiraq. *de pœnis temper. c. 40. n. 25.* Corraf. *lib. 1. miscel. c. 20.* Alciat. *de præs. lib. 1. præs. 9. n. 5.* Ratio eft fecundum Ign. *in l. etsi certus, n. 3. & 10. ff. ad Syllan.* quia fcilicet delinquentes in tormentis de fe confeffi, & de alijs interrogati fæpe mẽtiuntur iuxta tex. *in l. 1. §. quæstione ff. de quæst.* Vel fecundum Menoch. *de arbitrar. casu 474. n. 18.* delinquentes confitentes de fe crimen eo ipfo declarantur infames, qui aduerfus alios interrogari non poffunt, nec illorum dicta fidem faciunt iuxta tex. *in c. testimonium inf. hoc tit.* Vel denique melius ne fceleratus homo in fummo difcrimine conftitutus alicui, vel aliquibus falsò afferat nocumentum, quorum fauore aut priuilegio fperet debitã euadere vlctionem, aut ne inimicos fuos conuocet in fuum difcrimen, prout colligitur ex *d. l. vlt.*

Sed obftat maxime tex. *in l. Diuus Adrianus ff. de custodia reorum, & in cap. quoniam 3. supra hoc tit.* ibi, mulieres cum quibus peregiffe dicitur, &c. Quapropter nonnulli Doctores quos refert Abb. *in cap. 1. n. 6. de confessis*, exiftimant faciendam effe differentiam inter delinquentem, qui prius de fe quàm de alijs loquitur, & inter illum, qui prius de alijs interrogatur, itavt in priori cafu audiendus non fit, fecus in pofteriori, in quo refpectu fociorum auditur & recipitur teftimonium illius, Salicet. vero *in d. l. vlt. n. 5. de accusat.* exiftimat effe faciendam differentiam inter feruos, & homines ingenuos, itaut priores de fe cõfeffi femper interrogentur de focijs, eoquòd ferui, cum abiecti fint animo, non folent fine focijs crimina committere. Tertio loco Bart. *in d l. repeti, §. 1.* Abb. *in d. c. 1. n. 7.* Alex. *cons. 69. n. 8. lib. 2.* Hippol. *in l. 1. §. diuus Seuerus n. 6. ff. de quæst.* Angel. *de malefic. verbo fama publica n. 75.* Clar. *d. q. 21. n. 4.* Roland. *cons. 51. n. 26. lib. 1.* exiftimant aliam effe faciendam differentiam inter crimina, quæ ad vtilitatem perpatrantis principaliter committuntur, prout eft furtum, adulterium, falfa moneta, & alia fimilia, & inter illa, quæ principaliter fiunt in odiũ offenfi, prout eft homicidium, incendium, & alia huiufmodi, itaut in prioribus teftimonium focij contra alios focios admittatur fic intelligentes tex. *in l. prouinciarũ pen. C. de ferijs & in l. 1. C. de falsa mon.* contra vero in pofterioribus, in quibus exiftimant focium criminis non effe interrogandum, prout intelligi poteft tex. in præfenti, & *in l. fin. C. de accusat.* Ad tex. vero *in d. l. diuus, & in d. cap. quoniam* refpondebis iuxta ea, quæ dicta funt in addit. ad *cap. 1. de confessis*, & quæ infra dicentur.

Amplia tex. procedere etiamfi infamia, aut alia probatio aduerfus aliquem exiftat, & etiam deficientibus

tibus testibus, & in criminibus sua natura difficilis probationis, glos. verbo iuramentum ad fin. Abb. n. 2. & alij in præsenti, tradunt Bald. in l. quando liberi n. 3. C. de testib. Aretin. cons. 61. n. 3. Alex. cons. 64. lib. 1. Roland. cons. 73. nu. 26. lib. 1. Limita non procedere in crimine læsæ maiestatis, & in alijs, quæ à lege aliqua particulari ad prædictum effectum excipiuntur, resoluunt omnes in l. fin. C. de accusat. & in c. fin. de testib. cog. tradunt Alberic. de testib. tit. quando ratione affectionis n. 32. Gom. tom. 3. vari. c. 12. n. 16. Duen. reg. 300. & seq. Simanch. d. cap. 51. n. 10. Clar. d. q. 21. n. 5. Menoch. d. casu 474. n. 27. Mascard. concl. 1317. n. 21. Limita etiam non procedere quando confessus de crimine conuenitur non criminaliter, sed ciuiliter, prout dictum est in addition. ad cap. per tuas, de simon.

CAP. CAVSAM QVÆ. XI. n. 2. ibi, easdem personas, idem probat tex. in cap. præsentata 50. inf. hoc tit. & in l. fin. C. eod. & in l. pen. in fine. C. de arbitr. & in auth. de testibus, §. quoniam. collat. 7. tradunt glos. verbo Iudicibus, Innoc. nu. 1. Bald. n. 3. Abb. & Bellem. nu. 2. Dec. nu. 4. Mysing. nu. 3. & alij in præsenti, resoluūt Bart. in l. vnic. C. quando act. ciuil. & in l. 2. §. 1. ff. vi bonorum rapt. Aretin. cons. 136. n. 1. Afflict. decis. 396. n. 3. & 7. Boss. in practica de violent. nu. 24. Mascard. concl. 33. à princip. & alij plures.

Ibid. post n. 5. Cætera autem, quæ ad principalem conclusionem faciunt, vel contra illam obijci possunt vide in addition. ad cap. dilectos 6. de fide instrum.

CAP. CVM NVNTIVS. XII. post num. 3. In ead. glos. ibi (Alij dicunt quod verius &c.) Collige ex glos. clericum, seu monachum, vel similem posse compelli ad testificandum contra eandem Ecclesiam, monasterium, vel aliam similem Communitatem, idem tenet glos. vlt. in cap. veniens il 2. inf hoc tit. Bald. & Imol. num. 2. ac alij in præsenti. Pro quibus facit, quia in iudicio debet esse litigantium æqualis conditio, iuxta cap. in iudicijs 12. de regulis Iuris lib. 6. constat autem licitum esse Ecclesiæ, seu monasterio adducere pro se clericum, seu monachum ad testificandum in causa sua, vt dixi ad cap. insuper, sup. hoc tit. igitur similiter alteri litiganti licitum erit contra eandem Ecclesiam pro se adducere eundem clericum ad testimonium dicendum, iuxta cap. non licet, 32. de regulis Iuris, in 6. Non obstat cap. fin. vers. clericus, de postulando. quia R. pœnam illius prohibitionis procedere in clerico tale officium postulationis exercente, eo quòd illud voluntarium est, & nulla coactione à volente suscipitur, propter quod clericus illud suscipiens culpam committere cēsetur, vnde nil mirum si in illo pœna incurratur, secus vero in testimonio dicendo, quod quidem non volens sed aliquo modo inuitus testis præstare solet, & propterea cessat in illo aliqua culpa; prout in specie fatetur glos. vlt. in d. c. veniens, vers. & hæc est causa. Nec etiam obstat quod filius non potest compelli contra patrem dicere testimonium l. 4. ff. hoc tit. c. si testes, vers. lege Iulia 2. 4. q. 5. quia in illo reperitur particularis prohibitio de qua in illis Iuribus, quæ iustificatur ex eo, quòd ille similiter pro eodē patre testificari nequit, quod secus est in clerico respectu suæ Ecclesiæ, & in monacho respectu sui monasterij, qui quidem recte possunt in fauorem Ecclesiæ, seu monasterij suum proferre testimonium per dicta ad d. cap. insuper.

CAP. DE CÆTERO. XIV. num. 2. in fine, ex quorum mente ratio assignatur, quia laici valde ecclesiasticis sunt infesti, vt dicit tex. in cap. laicos 2. quæst. 7. Non obstat tex. in cap. tam litteris, ibi, siue laicos, inf. hoc tit. quia respondetur non agere de causa criminali clerici, sed solum de causa ciuili, siquidem ibidem solummodo agebatur de electione eiusdem clerici in Prælatum, patet ibi, contra Iulianum electum, &c. insuper agebatur de probanda irregularitate non ex crimine, sed ex actu licito resultante, putà de bigamia contracta ex matrimonio celebrato cum vidua, patet ibi, super matrimonio, quod idem electus dicitur contraxisse cum vidua, iuncto tex. in cap. si quis viduam 54. dist. Sic similiter procedere videtur tex. & poteris intelligere in cap. veniens 10. sup. hoc tit. propter verba, quibus vtitur, ibi, obiectum fuit quod in Ecclesia, &c. Nec etiam obstat cap. quoniam 3. ibi, mulieres sup. hoc tit. quia nonnulli respondent illum similiter agere de crimine ciuiliter intentato, prout in specie refert, & sequitur Mascard. concl. 965. num. 13. Sed meliùs respondetur quod licet in illo tex. agatur de crimine criminaliter intentato, nihilominus tamen testimonium illarum mulierum à Pontifice nō approbari, sed tantummodo constituisse vocandas esse cū alijs vt melius Iudex instrueretur, & veritas inquireretur, patet ex eodē tex. in finalibus verbis, ibi, possint, quæ vera sunt, aperiri. Vtrum autem tex. iste procedat data consuetudine in contrarium? dicendum est quod non propter reg. cap. fin. de consuetud. Vtrum etiam è conuerso testimonium Clerici contra laicum recipiatur vide glos. per tex. ibi in cap. testimonium 11. quæst. 1. Abb. num. 1. & Felin. 3. in præsenti; Crot. de testib. num. 69.

CAP. IN CAVSIS. XV. post. n. 1. Probat hic tex. post tertiam productionem amplius partem non admitti ad testes producēdos, idem probant tex. in cap. de testibus 29. & in c. significauerunt. 36. vers. mandamus, & in c. pen. hoc tit. auth. vt qui semel C. de probat. auth. de testibus § quia vero, collat. 8. tradunt glos. verbo productione, Innoc. & Bald. in princip. Abb. Felin. & Bellem. n. 2. Mysing. n. 5. & alij in præsenti, DD. in cap. fraternitatis, & in cap. cum venissent inf. hoc tit. & in Clem. 2. eod. tit. resoluūt Crot. de testib. à n. 262. Soccin. reg. 498. Cou. pract. c. 18. n. 9. Perez l. 4. tit. 11. lib. 3. Ordin. Gabr. cōmun. sub. tit. de testib. concl. 20. à princip. Mascard. de prob. q. 5. à n. 4. Cened. ad Decretal. collect. 27. In explicatione vero quid sit productio, & quid importet in hoc tex. variant DD. & in primis glos. verbo productionē, Innoc. n. 2. Bald. n. 1. Zabarel. & alij in præsenti, item & glos. verbo productionē in d. cap. pen. & alibi, existimāt productionem idem esse ac dilationē, quasi sit sensus huius tex. quod finita prima dilatione iusta causa allegata Iudex dabit secundā, & iterū tertiā, quartā vero nonnisi interueniente Iuris solemnitate, iuxta quā declarationem putant esse explicanda Iura sup. relata. Sed ego breuius dicendum puto tex. in præsenti non procedere in dilatione, sed in actu producendi testes, siue inter vnam,

vnam, siue inter aliam temporis dilationem trina, separata tamen productio & legitime facta præcedat, prout in effectu colligitur ex Abb. in *præsenti n.*1.& antea ex Bart.*in d.auth. at qui semel n. 8.* vbi Bald. in princip. quæ explicatio confirmatur ex hoc tex. ibi, debent testes produci, quæ verba non possunt intelligi de dilatione, quæ diuersa est sed de actu producendi ipsos testes, siue in nominatione, siue in præsentatione illorum consistat.

CAP. CVM TV. XVI. *n.* 2. ibi, sunt reducendi, idem probant tex. *in cap. periculose de Pœnit.dist.* 1. *& in cap. nihil 7. de verb. signif.* tradunt *glos. verbo benigne*, Innoc, Bald. & Abb. *n.* 2. Felin. *n.* 5. Belle, Imol, & Mysing. omnes *nu.* 1. *in præsenti*, glos. *verbo simul in cap. nihilominus 3. q. 9.* glos. 1. *in cap. cum contingat, de officio deleg.* glos. *verbo nec Iure communi in cap. cum dilectus de consuetud.* Bart. *in l.* 1. *num.* 3. *ff.de noui operis nunciat. & in l. Gallus §. illi casus n.* 3. *ff. de liberis & posth.* Alex. *in l. inter. stipulantem §. Stichum n.* 11. *ff.de verb.oblig.* Dec. in *l.* 2. *§.creditum n.* 9. vbi Ias. *num.*12. *ff. si certum pet.* Roman. *sing. 576.& cons.* 301. Crot. *de testib. n.*337. Paris. *cons. 169. n.* 17. *vol.* 4. Alex. *cons.* 70. *col.*1.*vol.* 1. Ruin, *cons.*14. *num.* 3. *vol.* 5. Octau. Glorit. *resp.* 1. *p.* 1. *n.*57. Hieronym. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. differ.* 111.

Ibid. eod. *n.* 2. *in fine*, ibi, in recent. immo Iudices huiusmodi interpretationem debent facere etiam præsumendo pluralitatem factorum, & personarum ad euitandam falsitatem secundum Butr. Abb. Felin. & alios *in præsenti*, Bertazol. *cons.* 15. *n.* 20. Grammat. *cons.* 23. *n.* 1. Ioseph. Ludou. *Peruf. decis.* 9. *n.*13. *p.* 1. Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præs.* 20. *num.* 3. *&* 4. cum alijs citatis per Farin. *q.* 65. *n.*38. & sic Iudices summa ope niti debent vt testes contrarij reducantur ad concordiam, etiam per impropríetatem verborum, impropriando scilicet verba depositionis eorum, Menoch. *d. lib.* 5. *præs.* 23. *num.* 11.

Ibid. post *n.* 3. Verum quia vbi testes inter se aduersantur illorum testimonia non valent, *cap. licet causam, vers. quamquam, de probat. glos. verbo sed aduersa, post princ. vers. si vero in cap. in nostra 32. inf. hoc tit.* & quia vbi testes inter se sunt contrarij, maiori numero, seu digniori inæquali standum est, *d. c. in nostra, cap. si testes in princip. 4.q.3.c.in Canonicis 29. dist.* & quia quando testes inter se sibi contradicunt oportet vt in suis errent testimonijs, qui quidem error facit vt in iudicio fidem non faciant *cap. præterea, de testib. cog.* Ideo Doctores mire variant in intellectu præstando ad hunc tex. In primis Host. in præsenti intelligit hunc tex. contra Iuris regulas de nouo statuisse vt testes sibi ad inuicem repugnantes ad concordiam reducerentur, motus verbis huius tex. ibi, benignè interpretari, quæ quidem verba aperte videntur iudicare hoc esse factum ex indulgentia contra regulas Iuris, prout in specie considerat Ioan. Andr. *in c.*2.*vt lite pend. lib.*6. Secundo loco *glos.*1.*in cap. cum contingat, de offic.deleg.* intelligit tex. in præsenti tantummodo procedere quãdo testes sunt æquales numero, vel qualitate, secus vero si inæquales proponantur, receptã sententiam testantur Dec. *in l.* 2. *§. creditum*, vbi *Bart. n.* 9. *ff. si certum pet.* idem Bart, *in l. Gallus §. ille n.* 3. *ff. de liberis & posth.* Tertio loco alij in hoc tex. vbi Imol. dicit communem Legislatarum, & Felin. *n.* 6. *in d. cap. cum contingat*, asserunt tex. in præsenti procedere etiamsi testes numero sint dispares, interim tamen prædictam concordiam esse faciendam ad effectum vt idem testes periurium possint euitare.

Ego vero omissis prædictis intelligendi modis dicendum puto hunc tex. procedere non solum ad vitandam periurij suspicionem, verum etiam ad faciendam probationem siue testes numero sint æquales, siue inæquales, ad quem effectum datur Iuris præsumptio quod in specie huius tex. bis fuisset appellatum, quæ quidem præsumptio resultauit ex dictis ipsorum testium, ex quibus aperte constabat Canonicos, de quibus hic, excommunicatos fuisse ante appellationem, & post appellationem non connotando eandem numero appellationem, siquidem hoc dato non erat locus concordiæ, sed simpliciter & absolute de appellatione deponendo iuxta doctrinam Bart. *in l.* 1. *§.* 1. *nu.* 1, *ff. secundum tab.* quo dato necessariò erat præsumendum bis fuisse ab illis appellatum, ac subinde nil mirum si testes reducti ad concordiam alteri de prima, alij vero de secunda appellatione intelligantur; qua facta reductione ad concordiam oportebat iudicare excommunicationem esse nullam iuxta tex. *in d. c. cum contingat & in c. cum dilectus 55. de appellat.* & ita hic intellectus est de mẽte Bald. Felin. *n.* 5. *&* 6. *in præsenti*, Mench. *v.susuq. c.* 30, *n.* 13. & confirmatur ex verbis huius tex. ibi, ne periurij reatu notentur, quibus verbis tex. supponit facta testium reductione ad concordiam manere eosdem testes de periurio excusatos, quo periurio cessante necessariò videtur probatio ex illis resultare arg. tex. *in cap. testimonium, inf. hoc tit.*

Amplia primo tex. sic explicatum etiamsi testes ab vno, eodemque litigante producantur, vt per *glos. verbo simul, vers. sed si sæpius in cap. nihilominus 3. q. 9. glos. verbo sed aduersa in c. in nostra hoc tit.* sequuntur Abb. *n.*4. Felin. *n.* 8. & alij *in præsenti*, Mench. *d.c.* 30. *n.* 16. Secundo amplia procedere etiam in instrumentis, quæ in iudicio producuntur, de quo vide addita *ad cap. inter dilectos, de fide instrum.* Tertio amplia procedere etiam quando testes cum partis assertione contrariantur de quo vide addita *ad cap. cum Ioannes, de fide instrum.* Quarto amplia procedere non solum in causis ciuilibus, verum etiam in criminalibus, de quo vide *addita ad glos. in cap. in nostra inf. hoc tit.*

In tex. ibi [*quia vtrumque esse potuit, &c.*] Notatur ad hoc quod identitas actuum non præsumitur, sed pluralitas quando sic præsumendo testes à contrarietate, & falsitate excusantur vt per Mascard. *de probat. concl.* 1174. *n.* 51. 55. *&* 56. Menoch. *de arbitr. casu* 213. *num.* 40. *& de præsumpt. lib.* 6. *præs.* 15. *à num.* 51. Farin. *in praxi crimin. q.* 65. *à num.* 38. *& fragment. crimin. p.* 2. *lit. I. num.* 85.

CAP. FRATERNITATIS. XVII. post *n.*1. Probat hic tex. post renunciationem partium,

tium, seu aperturam testium amplius non posse testes produci, idem probant tex. *in cap. intimauit 18. vers. ideoque, et in c. cum venisset. 25. & in c. de testib. 29. & in c. per tuas 48. inf. hoc tit. & in Clem. 2. eod.* tradunt *glos. verbo nouis*, Innoc. *in princip.* Abb. *n. 1. & 3.* Bald. *n. 4. & 5.* Felin. *n. 3.* Imol. *n. 2. & 6.* Bellem. *à n. 1.* Mysing. & alij *in præsenti*, Crot. *de testib. à nu. 261.* Alberic. *eod. tract. p. 3. à n. 41.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. tit. de testium product. n. 22.* Duen. *reg. 48.* Soccin. *reg. 498.* Cou. *practic. c. 13. n. 6. & c. 18. nu. 6.* Menoch. *de arbitr. q. 34.* Clar. *§. fi. q. 61. nu. 2.* Perez *ad l. 4. tit. 11. lib. 3. Ordin.* Roias *sing. 203.* Gabr. *cõm. sub tit. de testib. concl. 21. à princ.* Mascard. *de probat. concl. 1237. n. 34.* Cened. *ad Decretal. collect. 27.* Intellige quando testes producuntur super eisdem articulis, vel directò contrarijs, super quibus iam testes fuerunt legitimè recepti, eo quòd in illis ratio, & timor subornationis magis consideretur, vt manifeste probat hic tex. ibi, si noua contigerint emergere, & ibi, super nouis dumtaxat capitulis, quibus verbis tex. solum concedit posse testes recipi super nouis articulis, idem probat tex. *in c. causam, quæ 19.* sic intelligendus, *hoc tit.* vnde necessariò dicendum est negare receptionem testium super antiquos articulos, super quibus testes iã legitimè recepti sunt.

Non obstat *c. constitutis 46. inf. hoc tit.* quia respõdetur illud agere de causa matrimoniali, ibi, diuortij sententiam promulgauit, in qua non obstante attestationum publicatione testes super eisdem articulis, vel directò contrarijs recipiuntur. Vel rursus respondetur publicationem attestationum, de qua ibi, nulliter fuisse factam, putà inaudita parte, quæ quidem non potuit obligare, vel probare propter impedimentum eidem oppositũ, patet ex eod. tex. ibi, ipsa volente ad ipsum accedere, vt suas corã eo proponeret actiones, iunctis verbis finalibus, ibi, cum non renũciauerit, &c. aduertit in specie Card. *in Clem. 2. n. 2. hoc tit.* quinimo licet rite facta esset publicatio, constabat tamen, vt tex. refert, partem non didicisse testificata, quo dato attento Iure non prohibentur testes produci non obstante publicatione iuxta supra resoluta. Nec etiam obstat *c. præsentata 50. inf. hoc tit.* quia respondetur agere de iudicio arbitrorum, in quo licet testium attestationes publicentur non vsque adeo illæ sustinẽtur quominus extincto illo iudicio, & alio superueniente, prout ibidẽ contigit, aduersarius possit à Iudice postulare, vt non obstante publicatione idem testes, vel alij iterũ in iudicio examinentur, eo quod propter defectum iurisdictionis, qui præcedit per talem publicationẽ depositiones testium, non in publica monumenta transferuntur, sed priuatæ scripturæ appellantur, vt probat tex. sic intelligendus *in l. fin. C. hoc tit.*

Amplia primo procedere in causa appellationis in qua non possunt testes produci super eisdem articulis, vel directò contrarijs, *Clem. 2.* ibi, sic non debẽt, &c. *hoc tit.* Cou. *pract. c. 18. n. 6.* Maran. *de ordine iudic. p. 6. c. de testiũ product. n. 22.* Perez *l. 4. tit. 11. lib. 3. Ordin.* latè Roland. *cons. 45. n. 14. lib. 2.* Mascar. *q. 5. à n. 45.* Secundo amplia procedere in causa criminali *c. placuit vers. item in criminali 4. q. 3.* Hippol. *in l. 1. §. si quis vltro n. 7. ff. de quæst. et sing. 90.* Perez *ad l. 4. tit. 11. lib. 3. Ordin.* Cou. *d. c. 18. n. 6.* Clar. *§. fin. q. 61. n. 2.* Gabr. *sub hoc tit. de testib. concl. 21.* Non obstat regula huius tex. quia illa indistinctè procedit nulla constituta differentia inter causam criminalem & ciuilem, ac subinde ab ista non videtur recedendum nisi particularis decisio in causa criminali inueniatur ex reg. tex *in l. in fraudem 15. §. fin. in fine ff. milit. testam.* Non obstat tex. *in c. 2. de purgat. canon.* nam omissis illis, quæ tradunt glos. Abb. *n. 4.* & communis ibid. ℞. in illo tex. recipi testes, vel probationes post sententiam non quidem ex natura, aut priuilegio causæ criminalis, sed secũdum Iuris regulas, siquidem sententia de qua ibi nullitatẽ in se continebat, eo quòd prolata fuit contra solitũ iudiciorum ordinem, nempe per modum illicitum, & reprobatum à Iure, qualis erat illa purgatio vulgaris facta per duellum, ferrum candens, vel aquam feruẽtem, iuxta *c. 1. & fin. de purgat. vulg.* ac subinde cum taliter prolata sententia perinde esset acsi non diceretur iuxta tex. *in l. 4. §. condemnatum ff. de re iudic.* non erit mirum si non obstante illa testes reciperentur, siue causa criminalis esset, siue ciuilis. Tertio amplia procedere in causa summaria ex additis *ad cap. veniens 38. inf. hoc tit.*

Limita primo tex. non procedere in causa matrimoniali iuxta *addita ad c. iurauit, de probat.* Secundo limita non procedere in causa hæreticæ prauitatis *c. fin. vers. iubemus de hæret. lib. 6.* Felin. *in præsenti n. 10.* Simanc. *de cathol. cap. 64. n. 50.* Roj. *sing. 203.* Tertio limita non procedere quando de falsitate opponitur super dictis testium, de quo vide *addita ad cap. series 26. hoc tit.* Quarto limita non procedere quando petitur restitutio ad producẽdos testes pro Ecclesia, vel minore, de quo vide *addita ad cap. auditis, de in integ. restitut.*

Ibid. post *n. 9.* In glos. [*Receptos*] ibi (*qui semel tulerit testimonium contra aliquem præsumitur inimicus eius, si iterum velit contra ipsum testificari*) Intellige in causa criminali, Seraphin. *decis. 1377. n. 4.* Farin. *in praxi crimin. q. 49. n. 76. & quæst. 107. ar. 8. n. 253.* Sigism. Scacc. *de iudic. causarum ciuil. et crim. lib. 2. c. 10. à n. 80.* Hieron. Buccaron. *de differen. inter iudicia ciuilia, & crimin. differ. 98. n. 2. cum seqq.*

CAP. IVDÆI. XXI. *n. 2.* ibi, parens meus, Aufr. *de reprob. testium n. 58.* Castro *de iusta hæreticorum punit. c. 9.* Gig. *de læsa maiest. tit. quomodo probetur, q. 10. n. 4.* Simanch. *de Cathol. c. 64. à nu. 41.* Rip. *in cap. eam te, à n. 29. de rescript.*

Ibid. post eun. *n. 2.* Limita tex. conclusionem non procedere in eo, qui nouiter Christianus factus est, *c. cõstituit 17. q. 4.* Roman. *sing. 669.* Hippol. *sing. 107.* Felin. *in d. c. eam te n. 12. Dec. n. 6.* & Rip. *n. 30.* Secundo limita non procedere quando agitur de conuincendo fideli reuersum esse ad infidelitatem, *c. contra Christianos, de hæret. lib. 6.* vbi *glos. verbo Iudæos*, & alij, Felin. *n. 2.* Mysing. *n. 3.* & alij *in præsenti*, Simanc. *d. c. 64. nu. 42.* Tertio limita non procedere interueniente partium renunciatione *glos. verbo contra*, ibi respondeo vtrique, *in c. quoniam fieri, de hæretic. lib. 6.* Specul. *tit. de teste §. 1. vers. item*, Aretin. *in c. præsentium col. 2. hoc tit.* Vtrum vero sustineatur infidelis testimonium extra iudiciũ, veluti in contractu, vel testamento, vide tex. *in l. quoniam pen. in fine C. de hæret.* Felin. & Mysing. *nu. 3. in præsenti.*

CAP. SVPER EO. XXII. *n.9.in fi.*& ita credẽdum esse vnico testimonio plenarie ad impediendũ matrimonium probat etiam similis tex. *in c.cum in tua 27. vers. ad quod*, vbi *glos. verbo persona de sponsal. gloss. vlt.* Abb. *n.7.*& alij *in præsenti*, Nau. *in c. Sacerdos de Pœnit. dist.6.n.27.* Cou. *de sponsal. p.2. c.6. §.10.n.21.* Gabr. *commun. sub tit. de testib. concl.1. n. 16.* Gutier. *canon. lib.1.c.11.n.26.& 31.* Nõ obstat *c. praeterea, de sponsal.* quia ℞. propterea ibidẽ in spõsalibus iuratis non credi vnius testimonio, quia testis de quo ibi, consanguineus erat partis, & insuper criminosus, à quo quidem, vt ipse dicebat, impedimentum propositũ emanabat, vt in specie aduertit *glos. d. verbo persona.* Nec obstat tex. *in c.1. de cõsang.* quia satisfit si dicas in eo nõ agi de impediẽdo matrimonio non dum facto, sed de dirimendo iam contracto.

CAP. LICET VNIVERSIS. XXIII. *n.3. in fi.* de hoc vide late addita ad *c. cum esses 10. de testam.*

CAP. IN LITTERIS. XXIV. *n.2.* ibi, idonei, nec ad testificandũ admittuntur, idẽ probant *c. si testes, vers. etiã Iure Ciuili, & vers. testes 4.q.3. l. pen. ff. hoc tit. l.2. C. eod.* tradunt *glos. verbo de familia*, Bald. *n.1.* Abb. *n.3.* Feli. & Imol. *n.2.* Bellem. *n.16.* Mysing. & alij *in præsenti, gl. verbo familiarẽ in c. insinuãte, de offic. deleg.* Cur. *de testib. cõcl. 1. n.1.* Alber. *eod. tract. p.1. in princ. tit. qui testes repellũtur ratione domesticitatis, à princip.* Aufrer. *de reprob. testium à n.33.* Afflic. *decis. 309.* Alciat. *de præsumpt. reg.1. præs.39. & 47.*

Ibid. eod. *n.2. in fine.* nouissime Hieron. Buccaron. *de differ. inter iudicia Ciuilia, & crim. differ. 93.* Nota procedere in testibus de familia non solum illis, qui sub patria, vel dominica potestate existunt, sed etiam qui in eodem seruitio existentes in eadem habitant domo, vel ab illa habent dependentiam. Non obstat quod Religiosi in causa sui monasterij, vel collegij testes esse possũt *c. insuper sup. hoc tit.* qui tamen familiares dicũtur *l.1. §. familiæ ff. de publican.* quia ℞. Religiosos, vel collegiales non esse propriè familiares, seu domesticos testes respectu sui monasterij, & quãuis propriè esse dicãtur respectu sui superioris, nõ tamen possunt testificari in causa illius, cui subijciuntur, vel à quo imperantur. Nec etiam obstat, quod in causa matrimoniali admittuntur familiares ad testificandum *c.3. qui matrim. accus. poss. c. præterea 12. de sponsal.* de qua agit hic tex. quia respondetur prædicta Iura, & similia procedere in familiaribus lato modo consideratis, prout sunt consanguinei, qui licet aliàs per alias leges à testimonio repellantur, fauore tamen matrimonii in causa illius rectè testimonium dicunt.

Ibid. *n.20. in fine.* Vel quæ in domo peraguntur *l. prius 17. ff. ad Syll. l. consensu §. sin autem, & §. si plagijs C. de repud. l. quoties 3. C. de naufrag. lib.10. c. super prudentia 14.q.2. c. veniens 38. in fine hoc tit. c. cum I. & A. de re iudic.* Alberic. *de testib. p.1. tit. quãdo ratione defectus personæ à princ. a n.9.* Alciat. *de præs. reg.1. præs.47.* Rojas *in Fidei sing.167. in prin. & sing.202. n.2.* Intellige quando aliàs talis res per alios probari non potest, patet ex hoc tex. *in vers. sin autem, in fin.* tradunt Roj. *d. sing.202.n.3.* quicquid dicant Felin. & Dec. quos refert Gab. *commun. sub hoc tit. concl.10.n.33.& 38.* Non obstat tex. *in præsenti*, vbi agitur de copula, & sic de re, quæ occultè in domo peragitur, fatetur hic Abb. *n.2.*& Felin. *n.6* & tamen dicit testes de familia producentis, & domesticos non admitti ad testimonium dicendũ, quia ℞. negationẽ receptionis testiũ, de quibus hic, procedere, & esse intelligendam ex eo quia ex illa cohabitatione septennii, intra quod vir cum vxore permanens omnino tacuit, maxima insurgebat præsumptio contra ipsum maritum, & illius testes, ad quam præsumptionem tex. habuit respectum ne domestici ibidem reciperentur, prout in effectu videtur considerare *glos. fin. in sum. 14.q.2.* quod manifeste colligitur ex verbis huius tex. ibi, si res ita se habet, iuncto princip. ibi, cum eam in domo sua per septennium, &c. quæ quidem verba Pontifex in præsenti non retulisset, si ad decisionẽ causæ non cõducerent.

CAP. SERIES. XXVI. post *n.5.* In glos. [*Iuri cõtraria*] Collige ex glos. iuncto tex. post publicationem testium posse eosdem, vel alios testes recipi super eisdem articulis, vel directo contrarijs, quando super dictis illorum de falsitate opponitur, eandem sententiam sequuntur Innoc. Abb. *nu.5.* Felin. *n.12.* Imol. *in fine*, & alij *in præsenti*, Cou. *pract. c.18.n.7.* pro quibus facit hic tex. dum in fine dicit recipiendos esse prædictos testes non obstante consuetudine Iuri contraria, vnde videtur sentire attento Iure recipiendos esse super falsitate, de qua hic agebatur. Non obstat quod prædicta consuetudo erat potius consona Iuri prohibenti recipi testes publicatis attestationibus, ac proinde videbatur non bene tex. dicere illam esse Iuri contrariam, quia respondetur cum communi tex. procedere in causa matrimoniali, in qua agebatur de consanguinitate, & licet attenta reg. *cap. fraternitatis, supra hoc titulo*, speciale videatur per hunc tex. recipi testes post publicationem, nihilominus tamen propter materiam peccati, & ita propter vitium irremissibile, quod in illa reperitur, non inconuenit, vt post publicationem testium, & etiam post sententiam testes recipiantur, idque non ex speciali lege, sed attento Iure, cui consuetudo, de qua hic, repugnare, & esse contraria intelligitur, quantumcumque inspecto cortice, & forma regulæ supradictæ eidem Iuri ex regula resultanti consona videretur.

CAP. PRÆTEREA. XXVII. post *nu.3.* In tex. ibi [*fama consentiens*] Dum hic tex. probat famam per se non probare copulam, de qua hic, procedit ex eo quia agebatur de graui præiuditio, quod ex probatione copulæ resultabat illi, qui propter illam accusabatur, patet ex illis verbis, ibi, cum quis accusatur se aliquã cognouisse, &c. ac subinde nil mirum si sine lege, quæ in tali casu sola fama contentata sit, non possit illa plenam probationem efficere, vt etiam probat *c. tam litteris, in prin. sup. hoc tit.* Cassad. *decis.1.2.& 3. de probat.*

CAP. DE TESTIBVS. XXIX. post *nu.3.* Collige ex tex. in supradictis verbis testes adductos super exceptione dilatoria non admitti, nec compelli posse ad testimonium dicendum super causa principali, idẽ probat *tex. in c. exhibita 19. de iudic.* Innoc. Abb. *n.3.* Felin. & Imol. *n.1.* ac Mysing. *à n.6. in præsẽti.* Intellige procedere in exceptione mere dilatoria, vel in peremptoria, quæ in vim dilatoriæ opponi potest, & opponitur, vt patet ex tex. ibi, deponerent

non

non iurati, quibus verbis Pont. fateri videtur maximā dari contrarietatem inter exceptionem mere dilatoriam, & causam principalem, quasi nullo modo contineatur aliqua in iuramento alterius. Intellige etiam quamuis dilatoria exceptio post litē cōtestatā opponatur, adhuc enim testes super illa deponētes nō admittūtur sup causa principali, Mysing. *n.6. in praesēti*, quicquid cōtrariū teneat *gl. in praesēti, verbo non iurati*.

CAP. PRAESENTIVM. XXXI. post *nu.5.* Collige ex tex. post publicatas attestationes non esse licitum objicere in personas testium; idem probare videtur tex. *in cap. licet 9. versic. porrò, de probat.* tradunt *glos. verbo si quis*, Inn. Felin. & Bald. omnes *in princ.* Abb. *n.2.* Mysing. *n.5.* & alij hic, Alber *de testib. part. 1. tit. quando ratione criminis nu. 23.* Couar. *practicarum cap.17. n.4. versic.7. & cap.18. n.5. & 6.* Marant. *de ordine iudiciorum, par.6. cap. de test. repulsa à princ.* Non obstat quod oppositio in personas testium contineat defensionem, quia nihilominus illa potest auferri à lege ex iusta causa, maxime quādo in substantia totalis defensio non aufertur, sed modus defensionis ab eadem lege datus manente alio, prout videre est *in cap. 1. de rescript. & in cap. pastoralis in princ. de appellat.*

Limita primò tex. non procedere quando pars proprio iuramento firmauerit se non malitiose objicere cōtrà testes, tradūt *glos. verbo iuramēto*, Inn. *in prin.* Abb. *à n.5. & 11.* Imol. *n.2* Bellem. *n.39.* Mysing. *n.6.* & alij in praesenti. Secundo limita non procedere quando pars probare voluerit se non habuisse notitiam exceptionis ante publicationem testium, sed postea de nouo cognouisse, vt probat tex. in praesenti *versic. vel ostendere poterit, & in cap. pastoralis. 4. versic. ita quod, de except.* Abb. *n. 3. & 5.* Felin. *nu.2.* & alij *in praesenti*, Marant. *d. cap. de testium repulsa n.2.* Couar. *d. loco.* Tertio limita non procedere quando pars super probanda exceptione antea protestationem fecisset, tex. *in praesenti vers. nisi forsan, & in cap.2. de testib. lib.6.* tradunt Inn. *n.1.* & Abb. *nu.4. & 11.* Bald. *n.3.* Felin. *n.1. & 15.* Imol. *n.5.* Bellem. *n.35.* Mysing. *n.8.* & alij hic, Roman. *sing.688.* Marant. *d. n. 2.* Couar. *d. cap.18. n.5.*

CAP. IN NOSTRA. XXXII post *num.10.* Mortuis testibus magis creditur, quàm viuis, Neuiz. *cons.36. n.34.* Farin. *quaest. 65. nu. 190.* Hinc est quòd nō desunt qui teneāt quòd testes mortui probāt, licet viui non probarent, loquentes de testibus mortuis receptis parte non citata, Paul. de Castro *in l. fin. C. de testib.* Foler. *in pract. verbo, & demum repetantur testes, n.6.* qui hoc pro indubitato habere videtur in ciuilibus, Bursat. loquēs in criminalibus *cons.7. n.10. vol.1.* relatus à Farin. *q.72. c. 2. nu.192.* qui subdit quod contra tertium non citatum testes mortui probant saltem semiplene.

Ibid. *n.12.* ibi, *collect.172. n.4.* adde Marsil. *in l. eos C. de falsis*, Gabr. *commun. tit. de malefic. concl.4.* Vincen. de Anna *alleg.52. n.37.* Surd. *cons.61. nu.35.* Octau. Glorit. *resp. 12. n. 97.*

Ibid. post *n.19* In ead. *glos. in vers. Dicas, &c.* Sētit haec glos. testes adinuicem repugnantes reducendos esse ad concordiam etiam in causa criminali, eandem sententiam in effectu sequuntur Host. *in c. dudū, il 2. n. 15. de elect.* Bart. *in l.1. §.1. n.2. ff. de bonor. poss. contra tab.* Capel. Tholos. vbi *addit. quaest. 11.*

CAP. SIGNIFICAVERVNT. XXXVI. *n.7. in fine.* Acta enim publica faciunt rem notoriam Becc. *cons.40. n.3. vol.1.* Roland. *cons.41. n.30. vol.1.* Farin. *q.21. n.14.* Surd. *cons.154. n.25. & cons.188. n.8.*

CAP. CVM CAVSAM. XXXVII. *nu. 3. in fine. glos. verbo circumstantijs*, Bald. *nu.3.* Abb. *nu.13.* Felin. *à nu.10.* Imol. *n.6.* & alij in praesenti, Dec. *cons. 448. nu.27.* Grammat. *decis.34. num 44* Intellige non procedere regulariter in circumstantijs personam testis respicientibus, si modo occultae sunt, licet in alijs omnibus, quae considerabiles sint, locum habeat, licet enim in articulis factis à parte non contineantur expresse circūstantiae, de quibus testis interrogatur, cōtinētur tamen implicite, quinimo respectu Iudicis nō requiritur quod exprimantur in articulis illa, quę possunt efficere, & inseruiant ad maiorem illius informationem, vt probat *tex. in l.3. in princ. hoc tit.*

In tex. ibi [*quod si forte, &c.*] Notatur ad hoc quod testis impeditus quominus suū proferat testimonium habetur pro producto contra litigantem, ita *glos. verbo compellas*, Abb. *n.18.* Felin. *n. 16.* & alij hic. Intellige quando impedimentum factum est à litigante, vel de consensu illius expresso, vel tacito, & hoc appareat in causa criminali per legitimam probationem, in causa vero ciuili per sufficientem praesumptionem.

CAP. VENIENS. XXXVIII. post. *n.5.* In tex. ibi [*non licebat eisdem, &c.*] Videtur is tex. probare quod in causis summarijs non obstante publicatione, vel apertura testiū, possunt recipi testes super eisdem articulis, vel directò contrarijs, ita in effectu Innoc. *nu.4.* & alij in praesenti, Soccin. *reg.498. limit.41. & 43.* Roias *sing.203.* Cessat enim ratio subornationis siquidem testes deponentes in causa summaria de se deponunt de alia re diuersa ab illa, de qua interogari debent in plenario iudicio, vnde respectu ipsius perinde est acsi in quacūque causa, quae incipit, deponerent.

Ibid. *n.9.* ibi, vt per, Rot. *decis.3. nu. 1.* apud Farin. *p.2. recent.*

CAP. TVIS. XXXIX. *nu.3.* ibi, *lit. T. nu.271.* adde Alber. *de testib. p.3. nu.32.* Boer. *decis.1. nu. 48.* Cou. *lib.2. var. c.13. num. 1.* Mench. *successſ. creat. §.9. nu.2. & 13.*

CAP. DILECTO. XL. post *n. 1.* Probat hic tex. data necessitate testimonij posse litigantē postulare, vt Iudex ab officio iudicandi remoueatur, & in causa suum proferat testimonium, ita *glos. verbo vnicum, & verbo testis defectus*, Abb. *à nu.4.* Imol. *n.2.* Bellem. *n.5.* & Mysing. *nu.3. in praesenti*, Auser. *de reprob. testium n. 60.* Intellige procedere quando legitime constat semota fraudis supitione alios deficere testes per quos causa probari possit, vt euincunt verba huius tex. ibi, non nisi per ipsum, & alium vnicum tantum testem &c. quibus verbis aperte constat non existere alios testes per quos causa, de qua agitur, probari possit; confirmatur etiam ex alijs verbis, ibi, eius iustitia valeat deperire, quibus aperte tex. significat deficiēte Iudicis testimonio posse amitti Ius partis, quod quidē non aliter cōtingere potest nisi quando alij deficiūt testes per quos causa, de qua agitur, probetur. Intellige tex. sic explanatū procedere etiam quamnis delegatus non in totū, sed quoad aliquā partem vices suas alteri commiserit, cum enim adhuc Iu-

dex manere dicatur iuxtà tex. *in cap. super quæstionum §. porrò, de officio delegati*, & sic manens iudex in eadem causa testis esse nequeat vtique data testificandi necessitate talis delegatus remouebitur: non sic dicendum est si in totum, & nihil sibi retinendo vices suas subdelegauerit, cum enim delegatus de quo in præsenti fit delegatus Pontificis, patet ibi, duxerimus committendam, & vti talis habeat potestatem subdelegandi, vt probat tex. *in c. pastoralis 28. in princ. de offic. delegati* vtique facta subdelegatione in totum iam delegatus iudex dici non potest, sed persona particularis, ac proinde propter necessitatē testificandi iā remoueri nequit ab officio, quod non habet, iuxta regulam tex. *in l. decem ff. de verbor. oblig. & in cap. ad dissoluendum, de despons. impuber.* sic sanè iste talis non solum in causa poterit testificari, verum etiam coram illo, cui facta fuit subdelegatio, prout in specie tenet Bellem. *num. 9. & 11.* post glos. *hic verbo recusastis*.

CAP. ALBERICVS. XLIII. post *num.* 1. In tex. ibi (*quod in scriptis redacta non fuit*) Dum tex. iste dicit recipiendos esse testes ad hoc, vt constet de sententia prolata, iam probat illam quidem valere, licèt in scriptis non proferatur, quæ quidem resolutio est contra communem Doctorum sententiam, quos citaui *in collectan. ad lib. 2. tit. 19. cap. 11. nu. 39.* & hac communi sententia retenta, quam etiam probant Boer. *decis. 258. num. 60.* Abb. Felin. & alij in præsenti, respondendum est cūm *glos. verbo in scriptis*, & Doctoribus communiter *in cap. quoniam contra de probat.* tex. in præsenti procedere specialiter in causa Matrimoniali, de qua agit, patet ibi, matrimonij quæstio verteretur, & ibi, lata fuit diuortij sententia. Vel melius dicendum puto hunc tex. non agere vtrum sententia definitiua in scriptis, vel sine illis proferenda sit, sed supposito (vt sunt termini habiles iuxtà communem Doctorum sententiam) quod in scriptis profertur, illius publicatio sit redigenda in acta, & per notarium publicum ad hunc effectum scribenda, quæ reductio facienda est ad hoc vt ex actis iudicialibus publicam fidem faciat, patet ex tex. ibi, in scriptis redacta non fuit.

CAP. PRÆSENTATA. L. post *num.* 4. in tex. ibi (*vel eas respuentes*) Ex hoc tex. colligunt nonnulli Doctores attestationes receptas in vno iudicio, & in eodem non publicatas in alio etiam inter easdem personas non esse admittendas, idem videtur probare tex. *in cap. causam, quæ 19.* ibi, & eorum attestationes publicatæ, supra *hoc tit.* tradunt in effectu *glos. verbo proponenda in cap. fin. de probat. & verbo nocumentum in cap. inter dilectos §. porrò, de fide instrumen.* Bald. *in l. 2. à num. 21.* vbi Alex. *num. 22. C. de edendo*, Mascard. *de probat. conclus. 33. à princip.* Intellige procedere quando testes non à Iudice, sed ab arbitrio sunt recepti, patet ex littera huius tex. ibi, super hoc arbitros elegerunt, quo casu tex. iubet, vt reseruata maneat optio circa receptionem testium de quibus agit, & illorum repulsionem ad effectum, vt iterum examinentur, patet ex *versic. Discretioni.* Vnde huic explicationi iā non refragatur tex. *in d. c. causam, quæ* vbi agens de testibus receptis à Iudicibus, patet ex principio eiusdem ibi, Iudicibus constituit illos non aliter coram alijs Iudicibus in alio iudicio esse admittendos, quàm si illorum dicta fuerint publicata, patet ex eodem tex. *in versic. Iudicibus*, ibi, & eorum attestationes publicatæ, &c. Respondetur enim in illo tex. non supponi defectum receptionis in testibus propter defectum publicationis, sed propter alium defectum, quem poterant habere, quinimmo potest retorqueri tex. ille si aduertas ibi ea de causa fuisse factam mentionem de publicatione attestationum, quia prætendebatur ostendi quòd noua testium receptio non impediebatur propter publicationē, quæ præcesserat, iuxta tradita *in cap. præsentium, supra hoc titulo*, tantum abest, vt defectus illius induceret nullitatem testium, qui ibidem à Iudicibus fuerunt recepti.

CAP. TESTIMONIVM. LIV. post *nu.* 1. Collige ex tex. criminosum in testem non admitti, idem probat tex. *in cap. constituimus, 3. quæst. 5. & in cap. si testes, versic. item lege Iulia il 1. 4. quæst. 3. & in cap. paruuli 32. quæst. 5. & in cap. 1. de except. & in cap. super eo 14. hoc titulo, & in cap. 2. ante finem, hoc titulo lib. 6. & in l. 3. §. lege Iulia*, vbi Bartol. *num. 3. & in l. ob crimen 21. ff. hoc titulo*, tradunt *glos. verbo crimine*, Innoc. & Abb. *in princip.* Felin. *à num. 4. & 18.* Imol. *à num. 3.* & alij in præsenti. *glos. verbo electionis in cap. dudum il secondo, de elect.* Alberic. *de testibus par. 1. in princip. & in tit. quando ratione criminis, à princip.* Aufrer. *de testib. à num. 24.* Marant. *de ordine iudic. par. 6. tit. de repulsa, num. 3.* Couar. *practic. cap. 18. num. 1.* Mascard. *de prob. concl. 464. à princip.* Intellige vt procedat in quocumque crimine attento Iure Canonico, non tamen leui si modo in illo testis perseuerat, licet in alio iudicio non fuerit conuictus, patet ex verbis huius tex. ibi, si in crimine perseuerat, quibus verbis tex. requirit perseuerantiam in crimine, vt testis propter illud à testimonio repellatur; & ex alijs verbis, ibi, opponitur crimen, quæ quidem verba magis verificantur in illo, qui adhuc conuictus non est de crimine, quàm in illo, qui per sententiam iudicatus est, hic enim à crimine per pœnæ satisfactionem liberatus dicitur, vt probat tex. *in cap. de his, de accusat.* ille vero adhuc crimine tenetur: deinde patet ex tex. *in d. c. 1. de except.* ibi, sicut Canonica instituta declarant, vbi Pontifex expressè Ius Canonicum considerat, & ad illud in illis verbis se refert. Non obstat *cap. constitutus, de purgat. Canon.* quia respondetur testes de quibus ibi, propriè testes non censeri, eo quod non de certa scientia, sed tantummodo de credulitate, & opinione deponunt, & vti tales purgatores, seù potius laudatores appellari solent, vt in specie aduertit Simanch. *de cathol. cap. 56. n. 10.* Nec etiam obstat *cap. per tuas 32. de simon.* (cui varie respondent DD. vt videre est per Felin. ibi *num. 4.* Bart. *in l. in quæstionibus n. . ff. ad legem Iul. maiest.* Hippol. *cons. 20. n. 27.* Villad. *de haret. q. 13. n. 13* quia obtinuit communis regulam nostri tex. non procedere in criminibus exceptis, quale putant esse crimen simoniæ, de quo agit tex. *in dicto cap. per tuas*. Sed hoc reiecto intellectu mihi dicendum videtur Pontificem

cem *in d. cap. per tuas*, in odium criminis simoniæ de quo ibi, de æquitate illos criminosos admisisse, & contra rigorem Iuris, secundum eandem particularem æquitatem negotium diffiniuisse iuxta regulam tex. *in cap. in causis, de sententia, & re iudicata*, prout etiam potuit efficere *in cap. fin. de ijs, quæ fiunt à maiori parte Cap.* secundum vnum intellectum, *& in cap. cum vniuersorum, de rerum permut.* sic sanè necessariò fatetur Pont. *in d. cap. per tuas* attento rigore Iuris in specie illius tex. illos criminosos admittendos non esse, quantumcumque emendati proponerentur. Neque prædictæ explicationi refragatur tex. *in præsenti, in versic. si vero*, vbi data emendatione criminis secundum Iuris rigorem in causa ciuili criminosi admittuntur, siquidem respondetur Innocentium Tertium, auctorem *dicti capit. per tuas* loquutum fuisse secundum rigorem Iuris, qui eo tempore obseruabatur iuxta tex. *in d. cap. super eo, & in d. c. 1. de except.* qui Pontifex floruit ab anno Domini 1198. & post multum temporis spatium anno Domini 1227. floruit Greg. IX. huius Decretalis Auctor, qui constituit data emendatione criminosos in causa ciuili regulariter in testem esse admittendos.

Amplia in causis summarijs, *cap. veniens 38. sup. hoc tit.* Abb. *num.* 10. Felin. *num.* 13. & DD. communiter *in præsenti*, Roman. *sing.* 283. Cou. *pract. cap.* 17. *num.* 4. *vers.* 7. Auend. *de exeq. mand cap.* 4. *num.* 14. quicquid dicant Bart. *in extrauag. ad reprimendum verbo & figura iudicij, vers. publicatio*, Afflict. *decis.* 351. *num.* 9. Marant. *de ordine iudic. par.* 6. *cap. de testium repulsa num.* 14. Limita non procedere quando alij testes deficiunt, maximè vbi res sua natura difficilis est probationis *l. penult. in fine C. de haret.* glos. *verbo Iuramento in fine*, vbi Abb. *nu.* 2. & alij, *in cap. vlt. de testib. cogen.* Alex. *cons.* 64. *lib.* 1. Roland. *cons.* 72. *num.* 25. *lib.* 1. Mascard. *conclus.* 465. *à nu.* 9. *& à num.* 15. Limita etiam non procedere interueniente Principis dispensatione, *c. in Fidei fauorem, de hæretic. lib.* 6. Add. ad *Roman. sing.* 449. Afflict. *decis.* 220.

CAP. NON DEBET. LVI. *nu.* 2. ibi, *concl.* 27. adde Specul. *in tit. de teste §.* 1. *vers. item quod pendet accusatio, sub. num.* 82. Farin. *in praxi crimin. q.* 56. *num.* 167. Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. differ.* 92. vbi etiam cum Rimin. sen. *cons.* 305. *num.* 58. *col.* 2. & Farin. *d. quæst.* 56. *num.* 165. intelligit si delictum de quo quis accusatur sit graue, capitale, & infamatorium, secus si leue.

Ad Lib. II. Tit. XXI. de Testibus cogendis.

IN rub. in fine ibi, *cap.* 10. nouissime Hieron. Buccaron. *de differentijs inter iudicia ciuilia, & crimin. differ.* 72.

CAP. CAVSAM. I. *num.* 2. *in fine.* Et testis latitans, vt veritas non inueniatur, an sit falsarius, & an lege Cornelia de falsis teneatur, vel potius crimine stellionatus? vide Farin. *in praxi criminali, q.* 67. *n.* 283. Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. differen.* 77. *num.* 20.

CAP. CVM SVPER. II. post *num.* 4. In tex. ibi, [*excommunicationis, &c.*] Notatur ad hoc, quod testes compelluntur testificari mediante excommunicatione, suspensione, & interdicto, quando Iudex est Ecclesiasticus, vt per Lancell. Conrad. *in pract. lib.* 1. *cap.* 9. *de offic. prætor. in causis ciuil. §.* 2. *in rub. de testib. num.* 6. Farin. *in praxi crimin. q.* 78. *nu.* 36. Sigism. Scacc. *de iudicijs causarum ciuil. & crimin. lib.* 2. *cap.* 10. *art.* 1. *spec.* 1. *num.* 102. Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. differen.* 75. vbi etiam differit qua pœna Iudex sæcularis cogere possit testes ad testificandum.

CAP. SVPER EO. III. *num.* 2. *in fine.* Cui vero incumbat onus probandi rem aliter haberi non posse quàm per testes priuilegiatos, an videlicet testibus, vel parti? vide Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuil. & crimin. differ.* 73.

CAP. PERVENIT. IV. post *num.* 2. In tex. ibi, [*quorum appellatione testes continentur*] Collige ex tex. probationem testium idem esse, ac instrumentalem, idem probat tex. *in l.* 1. *ff. de fide instrument.* tradunt Abb. Bellem. *num.* 1. Imol. & Anan. *num.* 2. & alij in præsenti, Bart. *in l. notionem §. instrumentorum*, vbi Alciat. *ff. de verborum signific.* Barbat. *in cap. quoniam contra, num.* 6. *de probation. & in rub. num.* 5. *vt lite non contest.* Felin. *in rub. de fide instrumen. num.* 2. Menoch. *de arbitr. casu* 63. *num.* 6. Contrariam tamen sententiam tenuit *glos.* 1. *&* 3. *in d. l.* 1. communis vt per Tiraquel. *de retractu tit.* 1. *§.* 2. *glos.* 1. *num.* 2. Rebuff. *in d. §. instrumentorum, conclus.* 2. asserentes vsque adeo testes, & instrumentum inter se diuersitatem continere, vt vere, & proprie loquendo appellatione instrumentorum nequaquam testes contineantur. Sed vtraque opinio sic concordari potest, vt scilicet prior procedat quando instrumentum in genere sumitur semoto communi vsu loquendi; quia tunc etiam secundum proprietatem verbi in illius appellatione testes veniunt; posterior vero sententia procedat quando in specie, seu specialiter, & secundum communem vsum loquendi instrumentum accipitur, iuxta quæ explicabis text. *in d. l.* 1. *ff. de fide instrumen.* ibi, accipienda sunt, & ibi, instrumentorum, & ibi, habentur, quæ verba magis quodammodo improprietatem, & Iuris censuram, quàm veritatem, & verbi proprietatem denotare videntur, quam quidem interpretationem non ex ipsa re, sed habito respectu ad communem vsum loquendi consideratam esse à Iurisconsulto dicendum est, quemadmodum etiam in hoc tex. dum vtitur verbo, continentur, quod quidem similiter aliquo modo improprietatem denotare videtur.

CAP. CÆTERVM. VI. post *num.* 2. In glos. [*ipsum consisterit*] Notatur ad hoc, quod testis requisitus ad testificandum si testificari renuat, atque recuset, præsumitur corruptus, & malitiose se subtrahere, *glos.* similis *verbo timore in cap.* 1. *& in cap. super eo, supra hoc tit. glos. verbo super crimine in principio in capit. dilectorum, hoc eodem titulo*, Menoch. de *præsumpt. lib.* 2. *præs.* 55. *num.* 4. Virgil. Boccac. *in tractatu de litteris*

remiss.c.2.n.18. Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. differ. 77.*

CAP. PRÆTEREA. VII. *n.2.* ibi, *sup. de probat.* adde nouissime Hieron. Buccaron. de *different. inter iudic. ciuil. & crimin. differ. 88. à n.7. & differ. 98. n.18. vers. sed hic*, vbi post Roman. *sing. 801.* dicit quod licet testis possit corrigere dictum suum tãtummodo incontinenti, tamen quod hoc procedit si testis dictum suum velit corrigere sponte, secus autem si timore tormentorum, quia tunc poterit corrigere etiam ex longissimo interuallo, per doctrinam Bart. *in auth. de testibus §. quia* per tex. singularem *in l. si postulauerit §. negauerit ff. de adulter.*

Ibid. eod. *n.2. in fine.* In dubio autem non est verosimile quod quis velit se incontinenti corrigere, Roland. *cons. 62. n.9. vol. 3.* Afflict. *decis. 381. n.4.* Surd. *cons. 241. n.19. & cons. 362. n.15. & cons. 365. n.10.* Octau. Glorit. *resp. 1. p. 3. n. 124.*

CAP. DILECTORVM. X. *n.2. in princip.* Notatur ad hoc quod in criminalibus de Iure Canonico quis testificari non compellitur, vt per Sigism. Scacc. *in tract. de iudic. causarum ciuiliũ, & crimin. lib. 2. c. 10. sub n. 13.* Farin. *in praxi crimin. q. 78. c. 3. n. 115.* Hieron. Buccaron. *de different. inter iud. ciuil. & crimin. diff. 72.*

Ad Lib. II. Tit. XXII. de Fide instrumentorum

CAP. SCRIPTA. II. *n.2.* ibi, facit, vt per Afflict. *decis. 85. in fine*, Io. de Amicis *cõs. 101. n. 24.* Rom. *cons. 303.* Hippol. *sing. 436.* Turret. *cõs. 74. n. 59. vol. 1.* Cost. *cons. 1. n. 92.* Rimin. iun. *cons. 39. n. 9. & seq.* Menoch. *cons. 378. n. 10.* Mascard. *concl. 111. n. 1.* Petr. Brimi. *cons. 216. n. 92. vol. 3.* & alios citatos à Nicol. Genoa *de scriptura priuata lib. 1. q. 4. in prin.*

Ibid. *n. 3. in fine.* Roland. *cons. 26. vol. 1.* Alex. *cons. 181. n. 4. vol. 2.* Cæsar. Barz. *decis. 21. n. 8.* Nicol. Gen. *d. q. 4. n. 225.*

Ibid. *n. 9. in fine.* Ias. *in l. admonendi nu. 77. in fine, & in repet. n. 90. ff. de iureiur.* Marsil. *sing. 436.* Rimin. *cons. 365. n. 3. vol. 4.* Caballin. *milleloq. 658. in fine*, Borrel. *cons. 40. n. 36.* Petroc. *cons. 32. n. 126.* Menoch. *cons. 402. nu. 47.* cum alijs citatis à Nicol. Genoa *d. lib. 1. q. 3. n. 232.*

CAP. INTER DILECTOS. VI. post *n. 15.* In tex. ibi [*in alio iudicio recepta fuissent, & c.*] Collige ex hoc tex. attestationes receptas in vno iudicio in alio fidem non facere *in glos. verbo nocumentum, & DD. in præsenti, glos.* & DD. in *c. cum super, & in c. pen. de re iud.* Bart. *in l. sæpe n. 12.* vbi Ias. *n. 79. ff. illo tit.* communis ex Molin. *de primog. lib. 4. c. 8. n. 5.* Menoch. *de arbitr. casu 111.* Non obstat *cap. causam quæ 11. de testib.* quod ibi in addit. intelleximus procedere in attestationibus receptis in alio iudicio omnino diuerso ab illo, in quo de illarum fide, & probatione tractatur, quapropter dicendum est tex. illum agere quando ab eisdem personis in iudicio contenditur, tex. vero in præsenti procedere quando attestationes receptæ sunt inter diuersas personas, tunc enim in quocumque iudicio sine consensu litigantis nequaquam recipiuntur, vt in effectu tradunt omnes citati, & colligitur ex verbis huius tex. ibi, inter alias personas.

Ibid. post *n. 25.* In tex. ibi [*distinguendum videbatur, & c.*] Collige ex tex. data contrarietate instrumentorum, quantum fieri possit, ad concordiam esse reducenda, idem videtur probare tex. *in cap. cum dilecta, de confirm. vtili*, iuncto tex. *in cap. quoniam frequenter, in princip. vt lite non contest.* tradunt Bart. *in l. fin. §. item n. 4. ff. cõdict. indeb.* Bald. *in l. scriptura C. de fide inst.* Felin. *in c. cum tu n. 8. de testib.* Intellige vt procedat in illis instrumentis, quæ ad concordiam reduci possunt, cum Abb. *n. 2.* & Felin. *9. in c. imputari 13. de fide instrum.* Nõ obstat *l. Sempronius. 48. ff. de legat. 2.* quia procedit ex eo quia per illam minorẽ quantitatem in fauorem hæredis reducitur ad concordiam contrarietas, seu contradictio, quæ apparebit in exemplis, de quibus ibi, Boer. *decis. 252. n. 11.* Menoch. *casu 213. nu. 15.* Nec etiam obstat *l. scriptura C. hoc tit. de fide instrum.* quia procedit in scripturis, quæ ad concordiam reduci nequeunt, patet ex verbis ibi, scripturæ diuersæ.

CAP. CVM DILECTVS. IX. *n. 3. in fine.* Iul. Cæs. Imbrian. *de primo & secundo beneficio consid. 9. à n. 43.* vbi viginti refert.

Ibid. *n. 5. in fine*, Henriq. *cons. 56. n. 51.*

Ibid. *nu. 8. in fine.* Vide late Iul. Cæsar. Imbrian. *de prim. & secundo beneficio consid. 9. à n. 4.*

CAP. IOANNES. X. post *nu. 14.* In tex. ibi [*pronuntiamus venditionem prædictæ domus & c.*] Videtur tex. probare non esse præsumendas duas venditiones vt fieret concordia testium cum publico instrumento data vnius cum alijs repugnantia. Sed verius est data repugnantia inter instrumentum venditionis, & testes in illo non subscriptos, faciendam esse, si fieri potest, concordiam vsque adeo vt duæ venditiones præsumantur, de quarum altera instrumentum, de alia vero testes intelligantur, prout in hoc tex. *vers. ad hoc*, Pontifex volebat suspicari, ita in specie Felin. *n. 6. & 8. in præsenti*, Abb. *n. 37. in c. dudum il 2. de elect.* & in hanc sententiam inclinat Dec. *in c. in præsentia. n. 10. de probat.* Alex. *cons. 88. n. 27. vol. 5.* Nec oppositum probat hic tex. *in vers. fin.* siquidem Rx. propterea neglecta concordia absque instrumenti probatione secundum testes hunc tex. iudicasse veditionem tantummodo fuisse cõditionalem, quia vt aduertit Mysing. *in c. cum tu nu. 2. de testib.* in specie huius tex. per confessionem non vnius, sed vtriusque partis constitit vnicam esse venditionem, patet ibi, quod vnica tantũ vẽditio, & insuper cõditionale, patet ibi, ex vtriusque confessione colligitur euidenter eiusdem domus venditionem conditionalem extitisse, & non puram, qua cessante confessione facienda erat concordia, & præsumendum multiplicatas esse venditiones iuxta tex. *in d. cap. cum tu*, scilicet vnam puram, in qua instrumentum verificaretur, & alteram conditionalem, de qua testes deponere intelligerentur.

Ad Lib. II. Tit. XXIII. de Præsumptionibus.

CAP. QVIA VERISIMILE. X. *n. 2. in fine.* Immo testium dictis à verisimili remotis nullam

lam fidem adhibendam eſſe docent Abb. Felin. & alij *in præſenti*, Soccin. *conſ. 186. vol. 1.* Alex. *conſ. 2. n. 11. vol. 7.* Roland. *conſ. 27. n. 23. vol. 3.* Natt. *conſ. 633. nu. 14. Ant.* Gabri. *commun. ſub tit. de teſtib. concl. 4. n. 28.* Ozalc. *deciſ. 72. n. 8.* Menoch. *de arbitr. caſu 85. & conſ. 98. nu. 45.* Farin. *q. 65. n. 130.* Surd. *conſ. 62. nu. 38. & conſ. 307. nu. 16.* Steph. Gratian. *diſceptat. forenſ. cap. 562. n. 11.*

Ibid. *n. 3. in fine*, Et remotum à veriſimili imago eſt falſitatis Bald. *in l. 1. col. fin. C. de ſeruis fug.* Iaſ. *in l. extraneus n. 8. C. de condict. ob cauſam*, Dec. *conſ. 94. ſub. n. 2.* Crauet. *conſ. 61. num. 9.* Pariſ. *conſ. 83. nu. 24. & 25. & conſ. 55. nu. 5. & 6. vol. 4.* Menoch. *caſu 85. in princ.* Surd. *conſ. 61. nu. 37.* Et ideo teſtes deponentes inueriſimilia de falſo redduntur ſuſpecti, Abb. *conſ. 99. in fine, vol. 1.* Curt. Iun. *conſ. 18. col. 2. poſt. med. & conſ. 178.* Crauet. *conſ. 28. ſub n. 1. & conſ. 115. n. 12.* Roland. *d. conſ. 27. vol. 3.* Veriſimilia autem dicuntur, quæ vel Iuri, vel naturæ rei informia ſunt, vt poſt alios ſcripſerunt Gozadin. *conſ. 13. n. 26.* Crau. *conſ. 75. n. 24.* Menoch. *conſ. 191. n. 85.*

CAP. LITTERAS. XIV. poſt. *n.* 10. *In* gloſ. [*Purgauit*] Collige ex gloſ. datò duplici teſtimonio repugnante etiam in diuerſo iudicio priori dicto ſtandum eſſe., ſequuntur Mench. *vſuſrequent. c. 32. n. 1.* Cou. *variar. lib. 2. c. 13. n. 7.* Alciat. *de præſ. reg. 2. præſ. 29. n. 7.* Clar. *§. fin. q. 13. n. 13. & in §. falſum n. 10.* Menoch. *caſu 108. à num. 5.* Verum autem idem dicendum ſit quando prius teſtimonium præſtitum fuit in iudicio nullo? affirmatiuam partem tuetur Cou. *d. n. 7. verſ. ex quo.* Contrariã tamen ſententiã merito tenuit *gloſ. in c. cum cauſam, de teſtib.* quam ſequitur communis, vt per Felin. *in cap. cum in tua, n. 5. illo tit.* Clar. *d. q. 53. n. 13.* aſſerentes teſtimonio poſteriori omnino ſtandum eſſe reiecto priori, quod in iudicio nullo prolatum eſt.

Ibid. *num.* 12. *in fine*. Præſumitur enim pro mortuis, qui aliàs propriæ ſalutis immemores dicerentur, quod ſane non præſumitur, Alciat. *de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 4. in fine.* Menoch. *in ſimili tract. lib. 5. præſ. 5.* quos refert Octau. Glorit. *reſp. 10. n. 64.*

Ad Lib. II. Tit. XXIV. de Iureiurando.

CAP. PERVENIT. II, *n. 2. in fine*, Aliqui rationem aſſignant quod vbi ſecundum Iuramentum priori licito & honeſto aduerſatur, nullatenus obligat *c. intellecto 33. c. ea te 22. inf. hoc tit. gloſ. vltiv in c. 2. eod. tit. lib. 6.* communiter recepta vt per Cou. *in c. quamuis p. 2. §. 2. n. 4.* Gom. *l. 53. Tauri n. 58.* Gutier. *de Iuram. confirm. p. 1. c. 53. nu. 7.* conſtat autem Iuramentum huiuſmodi de non repetendis bonis male ablatis contrarium eſſe primo, quod Epiſcopi in ſua conſecratione ſubeunt de non alienandis, immo conſeruãdis bonis ſuarum Eccleſiarum, *c. vlt.* vbi *gloſ. 1. de Eccleſ. ædific. c. vt ſuper 8. de rebus Eccleſ.* igitur poſterius hoc iuramentum nullum potuit vinculum producere: deinde hoc ipſum probatur quia bona Eccleſiarũ ab inferioribus Prælatis alienari nõ poſſunt ſine debitis ſolẽnitatibus, & euidenti vtilitate. *c. ſine exceptione 12. q. 2. c. cum nulli 5. & per totum, de rebus Eccleſ. non alien.* ſane is, qui metu licet grauiſſimo, patitur ſe ſpoliari, iuramento promittit non repetiturum ſic ablata, in effectu alienat ſine ſolemnitatibus, & euidenti vtilitate, cum geſta per metum ſimpliciter, & abſolute voluntaria dicantur *cap. merito 11. q. 1. Tiraqu. de pœnis cauſa 36. à princ.* igitur tam alienatio, quæ lege reſiſtente facta fuit, quàm etiam iuramentum adiectum valere non debent, arg. *l. non dubium C. de legib.* Atque ita hanc rationem, ſeu potius intellectum ad hunc tex. expendunt *gloſ. 1. in præſenti*, Bald. *n. 1.* Abb. *in 1. lect.* Felin. *n. 4.* gloſ. 1. *ad fin. in d. c. intellecto* & alij vt per Gutier. *d. n. 7.* per tex. quem ſic intelligit *in c. ſicut noſtris, 24. verſ. quia ſup. hoc tit.*

Verum quia contra ſupradictam rationem, ſeu intellectum grauiter obſtant poſteriora verba huius tex. ibi, quem tamen abſoluimus, quæ ſane propriè conſideràta important vinculi obligationis liberationem arg. *l. decem ff. de verb. oblig. & cap. ad diſſoluendum, de deſponſ. impub.* ideo dicendũ eſt quod licet ſimpliciter & abſolute inualidum ſit iuramentum de non reuocandis alienationibus rerum Eccleſiaſticarũ temere factis, quatenus includit præiuditium Eccleſiarũ per ea, quæ ſupra oſtendimus, quatenus tamen iuramentum hoc reſpicit commoditatem & vtilitatem Prælati in caſu, & tempore iure permiſſo ab eodem Prælato transferibilem, & remiſſibilem iuxta ea, quæ notantur *in cap. 2. vbi gloſ. 1. & vlt. de locato*, valet, & iurantem ligat, quia quod attinet ad ſolius ipſius præiuditium abſque vllo ſalutis æternæ diſpendio licite ſeruari poteſt, ergo merito hic tex. ad finem adiecit verba illa, quem tamen abſoluimus quia nefandiſſima coactione iurauit, vt ita ſit ſenſus quod licet eo caſu iuramentũ ſeruari debuiſſet in ſolius Prçlati prçiuditiũ, quia tamen nefandiſſima coactione interuenit ex parte Comitis, iuſte eumdem Epiſcopum duximus abſoluendum, iuxta reg. *cap. ſi vero, inf. hoc tit.* & in hoc ſenſu accipiendum eſt *cap. cum veniſſent 6. de inſtitut.* vt iuramentum valeat in ſolius Archidiaconi præiuditium, conſonant verba præcedentia ibi, non ſolum de illo, ſed de omnibus redditibus ſuis, &c. quaſi iuramentum ſubſequutum ſolum ad propriam commoditatem reſpexerit, & ita intelligunt gloſ. ibi, *verbo abiuraſſe*, & Abb. *à nu.* 14. idem Abb. *n. 4. &* Felin. 5. *in præſenti*.

In tex. ibi [*abſoluimus*] Notatur ad hoc quod ad ſolos Iudices eccleſiaſticos pertinet abſoluere à iuramento, & de illius religione cognoſcere, ſimilis tex. in *cap. per venerabilem 24. verſ. vtrum vero, de elect. c. nouit. 13. ad finem de iudic. c. ſi vero, verſ. verum, c. quanto 18. hoc tit.* Sed omiſſis hac in re varijs DD. ſentẽtijs dicẽdum puto aliud eſſe agere de his, quæ ad iuramentũ ſubſtantiam ſpectant an licitum vel illicitum, validum, vel inualidum, hoc vel illo modo exhibendum, ſub hac forma præſtanda, denegandave illius abſolutione; aliud diuerſum eſſe ſuppoſito quod valeat, vel non, pœnis

coerce.

coercere indebite iurantes, vel valida iuramenta adimplere recusantes, vel data iusta causa aliquos cogere remittere sibi præstita iuramenta; in primis speciebus cognitio, & definitio ad solos ecclesiasticos Iudices spectat, in posterioribus vero non ad ecclesiasticos solum, sed ad sęculares quoque Iudices pertinere potest. Ratio differentiæ est quia cum iuramentum sit actus religionis, seu latrię, per quem Deo redditur ius honoris tanquam infallibili veritati iuxta illud Pauli *ad Hebræ. c. 6.* merito cognitio respiciens iuramenti substantiam ad solum ecclesiasticum iudicium spectat; non sic quando sęculares Iudices in prædictis speciebus subditos cogunt, & pœnis coercent, quia proprie & directe iuramenti substantiam non attingunt, sed potius ius Pontificium iuuare dicuntur.

CAP. PERVENIT. III. *n. 3. in fine*, Ratio est quia conditio adiecta suspendit dispositionem in futurum euentum, *glos. in rub. vers. est autem conditio, ff. de condit. & demonstr.* Nau. *in man. c. 22. n. 61.* ac proinde efficit ne obligatio oriatur ante aduentum ipsius *l. cedere diem 213. ff. de verb. sign. l. bouem 43. §. si sub conditione ff. de adil. edicto*, Gom. *tom. 2. c. 11. n. 28.* immo illa deficiente licite fit regressus ad repetendum illud, quod sub ea datum, vel factum est, *l. si instituta 27. in princ. ff. inoff. testam. l. cum proponas 21. C. de pactis,* iunctis in id resolutis per Cou. *lib. 2. vari. c. 15. n. 4. vers. ex quo*, Valasc. *de iure emphyt. q. 21. d. num. 4.*

Non obstat *cap. quod Deo 33 q. 5.* quia ℞. secundũ Sot. *lib. 7. de Iustit. q. 3. art. 1. col. 1.* speciale esse in voto continentiæ ab vtroque coniuge emisso etiam cum mutuo vtriusque consensu, quod altero nõ adimplente, alter nihilominus teneatur ex voto. Sed multò probabiliùs illius tex. difficultatem dissolues cum cõmuni de qua per Dec. *in cap. constitutus n. 2. de appellat.* propterea altero coniuge non adimplente alterum teneri ad seruandam continentiam, quia *reg. frangenti fidem* de qua *in d. l. cum proponas, cum similibus*, solũ habet locum respectu vnius, & eiusdẽ dispositionis, non autem respectu diuersarũ, quia in diuersa & separata diriguntur; cũ ergo in eo tex. non vnicum votũ continentiæ, sed duo fuerint emissa, & vnusquisque principaliter teneatur ex suo voto ad continentiæ obseruantiam, merito obligatur, licet alius labatur. Nec etiam obstat *c. nolle existimare, vers. fides 23. q. 1.* quia ℞. cum resolutis per S. Tho. *2. 2. q. 40 art. 3.* cum alijs adductis per Cou. *de spon. sal. p. 2. c. 3. §. 4. n. 14.*

CAP. EGO N. IV. post *n. 2.* In tex. ibi *(Sanctaque Romana Ecclesiæ &c.)* Ex his verbis iunctis præcedẽtibus collige teneri Episcopũ ex debito huius iuramẽti ab illo momento, quo illud præstitit, fidelẽ esse Ecclesiæ Romanæ, cuius vicarius caput est Papa, & Cardinales mẽbra ipsius, arg *c. nouit. 4. de ijs, quæ fiunt à Prælatis, & c cũ nõ liceat. 12. de præscript.* Eadẽ iuramẽti forma sub eadem cõpositione verborũ refertur *in c. cũ Clerici 19. de verb. sig.* ita Inn. Abb. Bald. Felin. hic in princ. & communis.

In tex. ibid. *(eiusq. successoribus)* Collige maximũ effectum iuramenti sub hac forma quod iurans non tenetur iterum iurare successoribus de præstanda fidelitate, quasi si successorum mentio nõ fieret non obligarentur Episcopi ex debito iuramenti ad omnia hic præfinita successoribus exhibenda, atque ita necessariã fuisse in id successorũ mentionẽ affirmat *glos. vlt.* per tex. ibi *in cap. veritatis, 15. infra hoc tit.* quam sequitur Abb. *num. 2.* & fatetur receptam Couar. *in cap. quamuis pactum p. 1. §. 5. n. 5.*

In tex. ibi (*vitã perdat, aut mẽbrũ*) Ergo ex mẽbri abscissione nõ sequitur vitæ perditio, vt per Abb. *n. 2.* & Felin. *n. 1. in præsenti,* iuxta naturam alternatiuæ, de qua *in l. pleriq. in fine ff. de iure dotiũ,* & *in reg. in alternatiuis 70. de reg. iur. li. 6.* cum similibus ibi citatis.

In tex. ibi [*Regula Sanctorum Patrum, &c.*] Cõtrouersum satis est quod nam per hæc verba in his terminis intelligendũ sit, Inn. hic interpretatur per regulas Sanctorũ Patrũ non solum Canones omnes summorum Pontificũ, sed etiã Sãctorum Patrũ sententias per Romanam Ecclesiam approbatas, argumento *cap. canon 3. distinctione, & cap. sancta 16. distinct.* Alij vero intelligunt quod scilicet tunc demum ex forma huius tex. Episcopi teneantur, & periurium aliàs incurrant quando Canones sunt in periculo, & Episcopi non sunt adiutores ad illos retinendos, vel defendendos: sed quia prędicti intellectus diuinant, & supplent, faciliùs verborũ proprietas retinebitur & rigor, cui innituntur, obuiabitur, si aduertamus ex plerisque Iuribus longum dari discrimen inter regulã Sãctorum Patrum, quæ vtplurimum vniuersalis Ecclesiæ regimen concernunt, & alia id genus, & inter alios quoscũque Canones Pontificios, in illis enim ob maximã iustitiam, quã præseferunt, rationique summæ adæquatã, mutatio non admittitur, nisi magna vrgentissimaque causa concurrẽte, in ijs verò non vsque adeo grauis, & vrgẽs causa necessaria est, patet hæc differẽtia *ex cap. quia* & ex *cap. institutis, & ex cap. Ecclesia, cum multis ibidem 25. quæst. 2.* Hoc supposito dicendum est Episcopos ex iureiurando iuxta formam hic pręfinitam teneri solum ad obseruandas huiusmodi regulas, in quibus venerãda antiquitas, & sũma illa ęquitas viget, eoq; casu Episcopos periuriũ incurrere nõ solũ quãdo per cõtẽptum, sed etiã quãdo ex aliqua causa iniusta easdẽ infringũt, vt constat ex modò resolutis.

CAP. NVLLVS. V. post *n. 2.* Vnde iã infertur intellectus ad eã partẽ huius tex. qua adijcitur exceptio ad reg. supra positã, vt scilicet Clericis, quibus rerũ Ecclesiasticarũ dispẽsatio est cõmissa, prædictũ iuramentũ sit deferendũ, cuius rei ratio est quoniã ad iustã iuramẽti exactionẽ sufficit quod iusta causa, & necessitas illud exigendi interueniat ex reg. *cap. etsi Christus*, ibi, quoniã ad iuramentũ, & c. *hoc tit.* constat autẽ necessitatem & iustã causam in hac specie interuenire, interest namque Ecclesiæ quod suarũ rerũ dispensatio nemini absque cautione tradatur ex reg. *l. 1. in prin. C. vsuf. & c. vlt. de pignor.* planè nulla alia cautio in his terminis commodior præstari potest, quàm iuratoria, ex reg. *c. cũ desideres,* iuncta *glos. verbo cautela, de sent. excõm.* ideo rectè in hoc tex. iuramentum à prædictis clericis exigitur, obseruant Inn. Bald. Abb. Imol. & omnes hic, S. Ant. *part. 2. tit. 10. cap. 5. §. 3.*

Amplia id ipsũ procedere nõ tantum in Clericis, quibus beneficia curã animarũ habentia, sed etiam simpli-

simplicia conferuntur, sicut enim illis circa curam animarum vestes sacras, Calices, & his similia, & circa bona Ecclesiæ temporalia commissa est administratio, ita & ijs circa tuenda iura redditusque simplicium beneficiorum, atque alia eisdem cohærentia, vnde vtroque casu posterius iuramentum defertur, Abb. *nu. vlt.* & communis per tex. ibi *in cap. tua nos*, *inf. hoc tit.* S. Ant. *vbi proximè*

CAP. EX RESCRIPTO. IX. post *nu. 1.* Probat hic tex. validum esse monachi iuramentum de manendo in obstagio interim dum debitum non persoluitur; vt per DD. in præsenti. Sed obstat primo quod actus ille nullam potest inducere obligationem qui speciē seruitutis cōstituit, vel quoquomodo libertatē infringit in homine libero *l. 70. §. Titio cētū il 2. ff. de condit. & demonst. l. 1. & 2. ff. de libero hom. exhib.* at qui iuramentū hoc de manendo in obstagio sat inducit speciē seruitutis, cum monachi inuiti detineantur interim dum promissa non præstātur, igitur &c. Secundo obstat quod iuramentum non potest ad illum actum obligare per quem tam iurans, quàm is, cui iuratur, excommunicationem incurrūt, esset enim tunc vinculum inquitatis contra *cap. quanto 18. inf. hoc tit.* sane tam is, qui iurat de manēdo in obstagio excommunicationem incurrit arg. *cap. contingit 36. de sententia excom.* cum traditis per Nau. *in man. c. 15. num. 11.* quàm is etiam, cui iuratur, *c. nuper 29. in princ. vers. nos igitur, illo tit. de sent. excom.* ergo, &c. Tertio obstat quod huiusmodi iuramentum offendit ipsius monachi professionem cum manere in obstagio importet extra claustrum morari contra *cap. sicut ex litteris 13. inf. hoc tit.* & contra substantiam professionis, quæ consistit in abrenuntiatione sęculi, & propriæ voluntatis, vt per D. Thom. *2. 2. q. 88. art. 7. in corpore, ad fin.*

Propter quæ tex. iste varie intelligitur, vt per *glos. 1.* Abb. Bald. Felin. *n. 4.* & alios in pręsenti, *glos. 2. in cap. suppliciter 23. q. 8. glos. vlt. in cap. exposita 11. de arbitr.* Rip. *in l. obligatione n. 12. ff. de pignorib.* Guillelm. *in cap. Rainutius verbo testamentum 3. n. 26.* Cou. *lib. 2. vari. c. 1. n. 1. ad fin. & in cap. quamuis pactum p. 1. §. 4. n. 4. & p. 2. in initio n. 6.* Communis sentētia est quod ex solo iuramēti vinculo valet obsidum datio, quasi illo remoto ex præcedenti conuentione nullatenus monachi obligari potuissent manere in obstagio, in quam rem expenditur tex. in præsenti, ibi, sicut iurarunt. Sed reiecta hac communi sententia, omissisq. alijs intelligendi modis, de quibus per supra citatos, dicēdū mihi videtur vt ex eo monachi in obsides dari potuerint, iuramentumque valuerit, quia non simpliciter & absolute dati fuere, sed liberum manebat eisdem recedere, dummodo alij loco ipsorum ponerentur, idque ipsi quantum in se erat, efficere conarentur, idque satis apparet ex serie tex. & forma iuramenti, ibi, vt si ipsi deficerent alij, &c. Deinde expenditur quod iuramentum sub ea forma conceptum solùm obligat monachos ne per eos stet quominus seruetur conuentio, satisfacereque dicuntur si quantum in se est curauerint, seù laborauerint vt alij substituantur, iuxta doctrinam *glos. vlt. in praesenti* per tex. quem citat *in l. stipulatio ista, 38. in princ. ff. de verb. obl. & glos. vlt. in cap. Eleutherius. 91. dist.* receptæ communiter vt per plures, quos refert, & sequitur Couar. *d. p. 2. §. 5. n. 1.* Gam. *decis. 32.* in quibus terminis in nihilo offenditur libertas, & ita intellexisse videntur Rip. *d. num. 12.* Couar. *d. cap. 1. n. 1. in fine.*

CAP. TVA. XI. post *num. 1.* Probat hic tex. posterius iuramentum de non augenda antiqua, & solita pensione præiudicare priori, quo clericus se abstringit ad illius solutionē. Sed obstat grauiter quod vbi duo iuramenta valida proponuntur, vnum prius, alterum posterius, vtrumque seruari præcipitur, vel si sibi inuicem repugnant primum secundo, non autem secundum primo præiudicat, *cap. ea te, 22. cap. intellecto 33. infra hoc tit.* sanè in proposito vtrunque iuramentum validum videtur, idque colligere licet ex tex. ibi, pro periurio, &c. quod tunc propriè & verè committitur vbi iuramentum aliàs validum infringitur, deinde ex tex. *in cap. grauis 15. & in cap. significauit 13. de censibus.*

Propter quam difficultatem, aliasque in hoc propositum adduci solitas, fortasse Abb. *hic num. 3.* post Inn. Imol. Felin. *n. 9.* & alij communiter, vt per Couar. *in cap. quamuis p. 1. §. 6. n. 9.* arbitrantur in rei veritate neutrum iuramentum esse illicitum, neque ex eo iurantes suis priuari beneficijs, quod alterum ex illis à parte rei sit temerariū, sed solum ex eo quia quoad vulgi opinionem duo hæc contraria præstans iuramenta constituit se in periurio putatiuo, cum duo contraria fuerit pollicitus, in quibus terminis falsæ vulgi opinioni defertur, in quā rem expendere videntur verba huius tex. ibi, quod vitare nō possunt, & ibi, primo pręiudicat, quod de cupiditate processit, si verba hęc referantur ad patronos, qui ex cupiditate redditū exigunt iuramentū, non verò ad ipsos iurantes. Verum huiusmodi communis intellectus implicat contradictionem quatenus concedit duo iuramenta apposita circa res sibi inuicem repugnantes simpliciter & absolutè valida esse in rei veritate. Quare non displicet hac in re sequi sententiam Cou. *d. nu. 9.* vt scilicet quamuis prius iuramentum de soluenda maiori solitò pensione absolutè nō valuerit, quatenus onus reale Ecclesiæ impositum contra Conc. Lateranen. de quo hic, secundum quod talem obligationem produxerit in solius iurātis præiudicium quoad vitam ipsius; atque ideo in eo sensu valuisse, necessariamq. omnino esse illius absolutionem, quam Prælatus facile elargietur ob iniquam patronorum extorsionem: quia verò post præstitum huiusmodi iuramentum & antè impetratam illius absolutionem Clericus contrarium præstitit, se ipsum constituit in certo periurio, siuè enim seruet prius siuę posterius manifesta est periurij culpa, si prius ex eo quòd violat posterius, si posterius ex eo quod prius infringit, quod sanè in illo casu ante legitimam absolutionem seruare tenebatur, & in hoc sensu verificantur verba illa, pro periurio, quod vitare non possunt: ex quibus patet solutio ad obiectiones, quas supra contra textus conclusionem notaui.

CAP. SICVT. XIII. *num. 2. in fine.* Ex quorum mente distinguendum duxi inter iracundiæ calorem, seù alium repentinum iræ motum, qui vsqueadeo vehemens fuit, vt alienationem mentis induceret, & inter illum, ex quo non ità mentis alenatio secuta est; primo casu neq; iuramentum, nec

nec alius actus obligationē inducere potuit. Secundò vero si materia, vel aliud non repugnat iuramentum valuit, & obseruari debet; ratio differentiæ est quia sine consensu obligatio non contrahitur, *l. 1. §. conuentis, in fine ff. de pactis, l. 2. in princ. ff. de action. & obligat. cap. cum voluntate, de sentent. excom.* quo stante, quamuis non ita absoluto, non inconuenit si iuramentum, & actus similes suam producant obligationem.

In tex. ibi (*quod licitè abiurare non potuit*) Notatur ad hoc quod validum est iuramentum monachi claustrum adiurātis contrà propriam professionem, cum enim sub peccato teneatur ad illius obseruantiam latè *Nau. in man. cap. 12. à num. 34.* si iuramentum in his terminis obligaret, vinculum iniquitatis maneret contra resoluta *ad cap. si verò supra hoc tit.* ità Innoc. Bald. Abb. *n. 1.* Felin. & omnes in præsenti, & colligitur ex resolutis per D. Thom. *2. 2. quæst. 88. art. 8.* Sot. *lib. 7. de Iust. quæst. 7. art. 1.* Nau. *d. cap. 12. num. 67.* Iuuat maximè quod monachus per propriā professionem se & sua Monasterio ita addicit, vt nec velle habeat, nec nolle, sed in actibus gerendis legitimi superioris arbitrio debeat ordinari, *auth. ingressi. C. de sacros. Eccles. cap. vlt. de succes. abintest. cap. si religiosus 27. de elect. lib. 6. cap. vlt. de testamentis, eodem lib.* Conc. Trid. *sess. 25. de Regularibus cap. 4.* iunctis resolutis per Nau. *in cap. non dicatis n. 81. & in apologia quæst. 1. monitu. 11.* Mench. *de succes. creat. §. 21. nu. 250. & de progressu §. 8. num. 2.* Ant. Gomez *l. 69. Tauri. num. 6.* Et tandem quia in omni iuramento subditi in dubio censetur exceptum ius superioris, cui ille non potest in aliquo valide derogare, *cap. venientes 19. boc tit. cap. constituitur 19.* vbi *glos. verbo iuramenta, de rescriptis,* Couar. *in cap. quamuis parte 1. §. 3. num. 2.* quæ sane omnia à fortiori in monachis locum habent ob maiorem subiectionem, & obedientiam, qua suis superioribus constringuntur. Plane cum sine ipsorū licentia nullum possint actum gerere, neque insuper eisdem præiuditium irrogare, fit consequens prædictum iuramentum valere non posse, vt præcitati Doctores fatentur.

CAP. VERITATIS. XIV. *n. 3.* ibi, magis elucescit, Alex *cons. 51. num. 2. vol. 4.* Roland. *d. cons. 80. in princ. vol. 1. & cons. 100. num. 128. vol. 4.*

Ibid. eod. *n. 3.* ibi, *n. 61.* eamq. ante oculos habere debent Iudices, *l. quod si Ephesi ff. de eo, quod certo loco,* Socin. Iun. *cons. 3. num. 17. vol. 3.* Roland. *cons. 3 n. 21. cum seq. & cons. 100. nu. 128. vol. 4.* Carol. Bardel. *cons. 36. nu. 26.*

Ibid. *num. 5. in princ. ibi, num. 15.* Vincent. Filliuc. *tom. 2. tract. 25. cap. 8. num. 225.*

CAP. QVANTO. XVIII. post *n. 2.* In tex. ibi (*patris tui conseruare monetam*) Ergo de Regalibus est formare monetas, illasq. cudere, approbare, & reprobare, Franc. Curt. *de monetis cap. 1.* Martin. Lauden. *eodem tract. lib. 1. num. 1.* Fabian. de Monte *de emptione, q. 5. in princ.* Franc. Marc. *decis. 186. vol. 1. & decis. 614. & decis. 648. vol. 2.* Peregr. *de iure fisci lib. 1. tit. 1. num. 25.* Mastril. *de magistratibus lib. 3. cap. 10. num. 139.* Camil. Borrell. *de præstantia Regis Cathol. cap. 12.*

Ibid. *num. 5. in fine* Gaspar Thesaur. *de augmento monetarum,* Franc. Marc. *decis. 87. num. 7. & decis. 261. num. 2. par. 2.* Camil. Borrel. *d. cap. 12. num. 21.*

CAP. QVEMADMODVM. XXV. post *n. 7.* Nec obstat tex. in præsenti *in vers. Quamuis,* ad finem princ. ibi, quamuis interdum, &c. quæ ratio videtur suadere summum Pontificem voluisse propter morbum superuenientem sponsalia dirimi non posse; nam reiecta aliquorum sententia, qui arbitrātur legendū esse, quia pro quamuis, quæ inepta est correptio, si præcedens interrogatio affirmatiua expendatur, dicendum est Pontificem rationem illam interrogatiue adduxisse adhuc ad confirmationem contrariæ partis, quam interrogabat, quasi velit vtrum teneatur sponsus leprosam sponsam recipere, licèt secundum Ius multa impediant, quæ nō dirimunt, & non respondet interrogationi expressè, sed ex dictis quæstionem veluti notissimam decidendam relinquit.

Ibid. *num. 9. in fine.* Pro qua sententia contra glos. *in præsenti* facit quod sponsa illa propriè dicitur, quæ non dum matrimonium contraxit, sed promisit *l. in eo iure §. 1. ff. de ritu nupt. l. 1. §. & primum ff. pro dote. l. quod seruus ff. de condict. ob causam, l. sancimus C. de nuptijs,* Dec. *cons. 256.* Hippol. *in l. is qui cum telo n. 39. C. de sicarijs.* at non licet propriam verborum significationem omittere, & contra eam leges pœnales extendere *cap. odia, cap. in pœnis de regul. Iuris lib. 6.* cum vulgaribus, ergo non licebit pœnas à legibus impositas contra violatores alienarum nuptiarum ad sponsas extendere. Nec contrarium probat tex. in *l. si vxor. 13. §. Diuus. ff. de adulter.* dum permittit sponso accusare eum, qui sponsam violauit, etenim in eo tit. non solum agitur de adulterijs puniendis, sed etiam de alijs illicitis fornicationibus, inter quas connumeratur, quæ cum alterius sponsa committitur, nec pœna adulterij in eo casu imponitur, sed alia mitior, vt ille tex. probat.

CAP. EX LITTERIS. XXXII. post *n. 3.* In glos. [*Occultat, fin.*] ibi (*quia aque præiudicat confessio de credulitate, sicut &c.*) Collige ex glos. confessionem partis per verbum credulitatis factam in illis, quæ sibi præiuditium faciunt, validam esse, & probationem facere, quantuncunque causa, seu ratio concludens deficiat, eamdem sententiam tenet Bald. *in l. de tutela nu. 5. C. de in integ. restit.* Ias. *num. 10. in fine in rub. ff. hoc tit.* Anch. *in cap. 2. de confessis lib. 6.* apertiùs *in cap. 1. num. 5. de iuram. calumn. eod. lib.* Pro quibus facit *l. 2. §. quod obseruari,* ibi, quod quisque credit, & existimat, hoc est seruandum, *C. de iureiur. propter calum.* Facit etiam quia licet per verbum credulitatis deponatur, & ita tanquam dubius, nihilominus tamen in effectu de facto ipso vtpote suo de quo interrogatur secundum suam scientiam deponere dicitur, probat *tex. in d. §. quod obseruari,* quod quidem est sufficiens ad faciendam probationem validam. Licet enim responsio testis sine concludenti causa, vel ratione de credulitate deponentis certitudinem non contineat per ea, quæ resoluunt

DD. in

DD, in cap. quoties, de testib. nihilominus tamen responsio partis illam continere censetur cum deponat de facto proprio respectu cuius ignorantia ipsius deponentis non præsumitur, sed potius scientia, docet eleganter Imp. *in d. §. quod obseruari*, ibi, scire possunt causam, iunctis verbis præcedentibus.

CAP. INTELLECTO. XXXIII. *n.2. in fine*, Ozasc. *decis.139. num. 7.* Natt. *cons. 638. num.46. vol.3.* Soccin. iun. *cons. 60. num.33. vol. 3.* Anna Pat. *alleg. 69. num.* 4. Roland. *cons. 2. n.95. cum seq. vol. 1.* à Ponte *de potestate Proregis in tit. de tract. num. 30.* Grat. *cons. 147. vol. 2.*

Ibid. *num. 3. in fine*, Tenetur enim Princeps successori indiuiduitatem seruare, Bald. *cons. 30. vol. 5.* Pereg. *loco citato sub. num. 31.* Lanar. *cons. 1. num. 15.* Camill. de Curte *in diuers. Iuris feud. p. 1. in verbo licet, num. 30.* Menoch. *cons. 1. sub num. 40.*

Ibid. *num.* 4. ibi, vt per, Oldrad. *cons. 231.* Bald. *in prælud. feud. in vers. expedita diffin.* Martin. Lauden. *de primog. q. 15.* Tiraq. *de iure primog. q. 68. n. 7.* Lanar. *d. cons. 1. n. 16.*

Ibid. eod. *n. 4. in fine*, ibi *n. 70.* cum idemmet concedens possit reuocare Paul. de Castro *cons. 70. n. 6. vol. 1.* Roland. *cons. 2. n. 100. vol. 1.* Camill. de Curte *in diuers. Iuris feudal. p. 1. in verbo licet num. 100.*

Ibid. *nu. 5. in fine*, Supremam enim dignitatem, & iurisdictionem à se Princeps abdicare non potest (nisi donet Ecclesiæ) vt tenent Bald. *in præsenti*, Tap. *in rub. de constit. Princ. cap. 4. nu. 16.* nihilque de illa potest in alium transferre, Natt. *cons. 402. num. 20. & cons. 636. num. 52. & cons. 640. num.43.* Camill. de Curte *loco citato nu. 25.* & ideo non valet priuilegium per quod quis eximitur à suprema Principis iurisdictione, Petra de *potest. Princip. cap. 32. in 2. dubit. n.225.* quia supremæ iurisdictiones sunt sacra sacrorum, nec stant in marsupio Principis, Bald. *in præsenti, & cons. 324. vol. 1.* Roland. *cons. 1. n. 115. vol. 2.* Petr. *vbi proxime n. 223.* Pereg. *d. loco. n. 71.*

Ad Lib. II. Tit. XXV. de Exceptionibus.

CAP. DENIQVE. I. post *n.* 4. In tex. ibi [*mulctari non debent*] Collige ex tex. probata criminis exceptione contra testem illum non esse puniendum, idem probant tex. *in c. 1. vers. quemadmodū, de ordine cognit. & in l. Lutius 21. ff. de ijs, qui notantur infam.* glos. *verbo pœna*, Innoc. Abb. & Bald. omnes *n. 1.* Imol. *n. 5.* Dec. *n. 4.* & alij *in præsenti*, resoluunt DD. *in cap. super his, & in c. 2. de confess.* Bald. *in l. Presbyteri la 1. n. 12. C. de Episcopis, & Cleric.* Roman. in *l. cum mulier col. 2. ff. soluto matrim.* Boss. *in pract. tit. quemadmodum procedatur per except. à num. 2.* Clar. *§. fin. q. 19. nu. 2.* late D. Barbos. *in l. viro à n. 8. ff. soluto matrim.* Sed obstat maxime quod delicta vbicunque & vndecunque constiterint punienda sunt per Iudices competentes, vt probat tex. *in cap. ecce*, ibi, vndecumque claruerint, 24. *q. 3. & in cap. vt famæ, de sent. excom.* Obstat etiam tex. in *cap. 2. de confessis*, vbi testis, qui confessus fuit crimen à se factum, & per litigantem oppositum pœna priuationis officij, & beneficij punitur.

Vnde nonnulli, quos refert Garc. *reg. 113. nu. 1.* putant faciendam esse differentiam inter casum, quo constat de testis crimine per illius confessionem, & inter casum, quo de illo cōstat per alios probationis modos legitimos, itaut primo casu puniendus sit testis, minime vero in posteriori. Sed alij reiecto supradicto intellecto putant faciendam esse distinctionem inter crimen tangens ipsam causam principalem, de qua agitur, & inter illud, quod minime illam attingit, itaut in priori probata exceptione opposita testis puniatur, non vero in posteriori casu, in quo tex. in præsenti procedere dicunt, prout in specie tradunt Abb. *n.* 14. Felin. *n.* 10. Dec. *num. 4. & 7. in præsenti*, idem Abb. *in d. c. 2. n. 17. de confess.* & est communis, quam refert, & sequi videtur D. Barbos. *in d. l. viro, num. 11.* & ante omnes tenuit Bart. receptus *in l. 2. §. si publico n. 20. ff. de adulter.*

Ego tamen indistincte dicendum puto tex. in præsenti intelligendum esse, & procedere non solum in pœna ordinaria, sed etiā in extraordinaria, siue crimen causam principalem contingat, siue nō. Ratio est quia nullus pœna aliqua ordinaria, vel extraordinaria puniri potest, nisi aduersus illum aliquod iudiciū instituatur, quantumcunque de crimine per propriā confessionē appareat, patet si expendas in crimine etiam per confessionem probato delinquenti defensionem necessario esse concedendam iuxta reg. tex. *in cap. cum inter, & in cap. dilecti inf. hoc tit.* dicit receptum Clar. *§. fin. q. 64. n. 44.* qualis defensio non datur nisi de tali crimine iudicium instituatur. Accedit quòd sine iudicio instituto nullus potest dari accusator, vt colligitur ex tex. *in cap. forus, de verb. signif.* aduertit Rip. *nu. 38.* Nau. *n. 5.* & communis *in rub. de iudic.* sine quo accusatore aliquis puniri non potest, vt fatetur Pont. in præsenti, ibi, cum accusatio, &c. & probat tex. *in l. 3. C. qui accus. non pos.* Sed quando per meram exceptionem crimen aliquod testificanti opponitur in illo iudicio, in quo de causa testimonium dixit, quantuncunque crimen obiectum probetur etiam per confessionem illius, cui obijcitur, dum aliud non proponitur, nullum iudicium contra testem institutum esse dicitur, patet si expendas iudiciū illud, quod circa causam exercetur, non contra testem, sed potius contra producentem institui, ac subinde dum aliud nouum non apparet cōtra testem iudicium institutum propriè dici non potest ex reg. tex. *in l. 1. C. res inter alios, & in c. pen. de re iudic.* Igitur recte procedit conclusio ex textu desumpta.

Non obstat dicere quod repulsio testimonij proprie & vere ex se pœna est, arg. tex. in *l. moris 9. §. sunt autem ff. de pœnis*, explicat Castr. *de lege pœn. lib. 1. c. 3. in princip.* quam esse imponendam fatetur *tex. in præsenti*, satisfit enim si aduertas id per accidens contingere, interueniente tamen iusta causa vt fieri potest *ex reg. fine culpa lib. 6.* eo quòd excipiens

cipiens principaliter agit cum producente, nequaquam vero cum teste: qua de causa probato crimine repulsio fieri solet eodem teste inuocato, nec alias admittatur in testem ille, qui criminibus inquinatus est; sic sane talis pœna principaliter, & immediate censetur imposita litiganti, non vero testi, cuius testimonium data illius ignorantia reijcitur. Nec obstat *d. cap. ecce*, quia R. regulam illam tantum procedere quando de crimine cõstat legitime, & per modos legitimos, hoc est inchoato iudicio cum delinquente, & eodem audito circa suam defensionem, aliter enim ad condemnationem faciendam, & pœnam imponendam de crimine constare non dicitur ex reg tex. *in d. l. 4. §. condemnatũ ff. de re iudic.* qualis probatio non reperitur in exceptione criminis opposita testi, nisi solum ad finem repulsionis à testimonio, vt sup. dictum est. Nec etiã obstat *d. c. 2. de confessis*, quia licet ille tex. varios habeat intellectus, tamen ille melior videtur, quem assignat *glos. ibid.* communiter recepta ex Dec. hic *n. 4.* dum asserit in illo tex. aliquod iudicium fuisse institutum contra illum confitentem, saltem iudicium inquisitionis, siquidem in illa pœnæ ordinariç impositione sunt termini habiles, quales dantur si iudicium institutum proponatur, iuxta sup. resoluta. Vel forsan meliùs tentari potest tex. illum solum voluisse constituere cõfessum in iudicio crimen simoniæ deponendum esse, de modo autem confessionis nihil dispposuit, sed necessarium & legitimum supposuit, idque colligitur manifeste cum tex ille *sub rub. de confessis* positus sit, & solum intendat sub eadem rub. de confessione tractare, quæ legitime facta reputatur, vt per illam pœna aliqua imponatur si interueniente iudició & competenti per modum legitimum facta sit.

CAP. CVM VENERABILIS. VI. post *n. 4.* In glos. [*Veritate, pen.*] ibi, (*pronuntiabitur nulla*) Intendit glos. non valere sententiam, quæ per falsa instrumenta, vel alias falsas probationes profertur, similis *glos. 1. in §. appellantur, Inst. hoc tit.* sequuntur alij, vt per Dec. hic *num. 35.* Cou. *in cap. alma mater p. 1. §. 11. n. 14.* Zazi. *lib. 1. singularium resp. c. 13.* Pro quibus expenditur tex. hic, *& in c. licet, post princip. de probat. & in l. qui agnitis 11. ad fin. ff. hoc tit. l. si prætor 75. §. Marcellus, iuncta glos. verbo sciens, ff. de iudic. l. 1. C. si tutor falsis*, in quibus nulla facta mentione restitutionis, aut alterius remedij extraordinarij sententia per falsas probationes corruit. Sed obstat tex. *in l. Diuus 33. ff. de re iudic.* vbi probatur contra huiusmodi sententiam restitutionem cõmpetere, quæ cõtra sententiã nullam Iure non conceditur *l. in causa 17. in princ. ff. de minorib.* conducit tex. hic. *in verbo retractari, l. pen.* ibi, retractari præcipimus, vbi glos. *C. de transaction. l. 2. C. si ex falsis instrum.* obseruant *glos. in d. cap. licet, verbo opponi, glos. pen. in d. l. qui agnitis*, vbi Soccin. *n. 8.* Bart. *n. vlt. in d. l. Diuus*, vbi post alios Ias. *nu. 8.* communis ex Paris. *n. 64.* & alijs hic, Menoch. *de arbitr. casu 15. in princ.* Cald Pereira *in l. si curatorem verbo læsis n. 165.* post alios intelligẽtes verba huius tex. & *d. cap. licet, & d. l. qui agnitis* cùm similibus procedere præuia restitutione, quam supponunt, iuxta *d. l. Diuus*, ad quam se refert Iurecons. *in d. l. qui agnitis*, ibi, principalibus constitutionibus; limitantes tamen communem non procedere vbi sententia per falsas probationes contra absentem profertur, vt *in d. §. Marcellus*, vel vbi contra minorem, vt *in d. l. 1. C. si ex falsis*, de quo per Ias. *in d. l.* Diuus *n. 4.* Dec. *n. 31.* Paris. *d n. 71. in præsenti*, Dec. *in d. c. licet n. 21. vers. prædicta, cum sequentib.* Gam. *decis. 110. n. 42.*

Nec retenta hac opinione cõmuni obstabit quod tex. in præsenti agnoscit sententiã in proposito vsque ad annos viginti retractari posse, id quod per viam restitutionis non nisi intra quadrienium conceditur ex reg. *l. vlt. C. de tempor. in integ. restit. c. 1. de in integ. rest. lib. 6.* agnoscit in specie *glos. vlt. & communis. in d. l. Diuus*, tum quia (& sic retorquetur argumentum) si tex. intenderet huiusmodi sententiam esse nullam, & nullitatis remedio retractandam, non tantum intra viginti, sed etiam intra triginta annos agi posset iuxta *glos. in sum. in fine 35. q. 9.* receptam communiter, vt per Tiraq. *de retract. tit. 1. §. 36. glos. 2. num. 38.* tum etiam quia reg. *d. l. vlt. & d. cap. 1.* dum quadriennium præfiniunt, procedunt tantum in restitutione, quç competit ex Prçtorũ edictis, & olim anno tantũ durabat *l. intra vtile ff. de minoribus* in cuius locũ hodie quadriennium subrogatur, de quo in *d. l. vlt.* quæ locum non habet in restitutione, quæ competit ex Principum constitutionibus, qualis est hæc, iuxta *d. l. Diuus*.

Dicendum igitur Pontificem in præsenti meminisse viginti annorum, quia is est terminus omnium maximus intra quem ad summum sententia per falsas probationes prolata retractari potest, etenim vsque ad illud spatium viginti annorum querela & accusatio falsi criminis intentari valet, *l. querela C. de falsis*, & in consequentiam sentẽtia prolata per falsas probationes rescindi potest *d. l. 2. d. l. Diuus*, licet aliàs directe, & principaliter per viã restitutionis intra quadriennium tantummodo rescindatur. Nec itẽ obstat quod huiusmodi sententia cõtra ius litigatoris, non autem contra ius constitutionis profertur, ac subinde in rem iudicatam transit, Ius facit, & retractari nequit, *c. cum inter, de re iudic.* nam quicquid velit *glos. d. verbo opponi*, respondetur fatendo totum, quoniam licet sententia extraordinario restitutionis beneficio retractari possit, non ideo minus valet, nec in rem iudicatam transire, & ius facere desinit, immo isthæc omnia supponit restitutio, & satis non posse retractari via ordinaria, prout contingit in proposito, *& in tit. C. si aduersus rem iudic.*

CAP. ADVERSARIO. XIII. post *n. 2.* In tex. ibi (*non obsistat*) Collige ex tex. quod si ille, à quo res per rei vendicationem petebatur, fuerit absolutus, quia illam tempore latæ sententiæ nõ possidebat, potest iterum super eadem conueniri si modo illam possideat, nec agenti obstabit exceptio rei iudicatæ, ac subinde si res semel iudicata non parit exceptionem in eodem tribunali, à fortiori non pariet in diuerso foro contra *cap. 2. de except. lib. 6.* Dicendũ igitur est, quod ille, qui intentat rei vendicationem petendo rem suam, duo tenetur

proba-

probare dominium scilicet ex parte sua, & possessionem ex parte Rei conuenti, siue propriam, siue impropriam, iuxta *l. officiũ 9. l. in rem 24. ff. de rei vendicat.* vt si vtrumque simul non probauerit reus absoluetur, illa tamẽ differẽtia constituta quod si reus absoluatur non ex eo quod actor dominiũ nõ probauit, sed quia rem tẽpore sentẽtiæ nõ possidebat, nec dolo desierat possidere, si modo illã possideat, poterit iterũ super illa conueniri, nec agẽti obstabit exceptio rei iudicatę, & ita illis tribus reqsitis necessarijs ad hoc vt rei iudicatæ exceptio locũ habeat, de quib' *in l. cũ quæritur cum duabus seqq. ff. de excep. rei iud.* quartũ etiã requisitũ est addendũ vt videlicet reus absolutus tẽpore sententiæ possideat, aliàs enim exceptio non obstabit iuxta hunc tex. licet sit eadẽ causa petendi, idẽ corpus seu quantitas, & eadẽ conditio personarũ: at vero si reus absoluatur non ex defectu possessionis in eo, sed quia actor nihil probauit, iuxta reg. *cap. vlt §. vlt.* vbi *glos. verbo probatione* Iura similia citat, *de iureiur.* tunc actori iterũ agenti obstabit exceptio rei iudicatæ iuxta reg. *d. cap. 2. cum similib. hoc tit. lib. 6.* Ratio differẽtię est quia priori casu cum sententia absolutoria nitatur in defectu possessionis in reo, non autẽ quia actor dominus nõ erat, rectè sequitur quod si rem modo possideat eam possit dominus ab eo iterum vendicare, sicut ab alio quoquo possessore, vt est de natura rei vendicationis iuxta notata *in §. omniũ, Instit. de action.* at posteriori casu cũ reus absoluatur, & sententia fundetur in defectu probationis dominij ex parte actoris, qui nihil probauit nunquam amplius eadem petere poterit per actionẽ rei vendicationis cũ in illo dominiũ deficiat, etsi illud iterũ probare voluerit, exceptione rei iudicatæ submouebitur, quã cõclus. colliges ex glos. recepta per Bart. & alios ibi, *in l. si quis exhibendũ ff. de excep. rei iudic.* sequũtur Imol. & Abb *n. 10.* Felin. *n. 4. in præsenti, glos. verbo admitti in d. cap. 2. hoc tit. lib. 6.* Alex. *in l. properandũ §. & siquidem n. 14. C. de iudic.*

Ibid. *n. 4. in fine.* adde Abb. *cons. 50. n. 2. vol. 1.* Dec. *cons. 96. col. 1. in fine,* Rot. *decis. 100. nu. 3. p. 4. diuers.* Fab. de Anna *cons. 17. vol. 1.* Hond. *d. cons. 30. nu. 50. vol. 1.* Surd. *cons. 114. n. 21. & cons. 165. n. 11.* Menoc. *cons. 828. n. 2.* Intrigl. *sing. 56. n. 1.* & sufficiũt interpretatiue saltẽ cõcurrere, glos. & Bart. *in l. & an eadẽ ff. except. rei iudic.* Soccin. *consil. 18. n. 44. vol. 1.* Surd. *d. cons. 312. n. 26.* Lan. *cons. 65. n. 5.* à Ponte *cons. 49. n. 4.* Fab. de Anna *cons. 53. n. 27.* Cornaz. *decis. 70. n. 8.*

Ad Lib. II. Tit. XXVI. de Præscriptionib.

CAP. PLACVIT. I. *n. 1. in fine.* Desumitur ex Conc. Africano sub Bonif. I. vt habetur *tom. 1. Concil. pag. 516. c. 86.*

Ibid. *n. 2. in fine,* ibi, *n. 6.* adde Gom. *in reg. de triennali q. 42.* & probãt alij existimãtes ex auctoritate legis Canonicæ ꝓcedere pręscriptionẽ cũ mala fide, idque post Rip. agnoscit Auendan. *de exequẽdis mand. lib. 1. c. 1. n. 21. col. 3.* Sic etiã propter publicũ fauorem tributorũ soluendorũ limitatur reg. *l. 1. C. de vsucap. transf.* & biennio præscribũtur prędia tributaria deserta *in l. qui agros C. de omni agro deserto*

Sed cõtra hunc cõmunẽ intellectũ primò obstat tex. *in c. vlt. hoc tit.* & generalia eiusdẽ verba, ibi, nulla valeat, &c. insuper & ratio illic addita, quæ in fauorẽ Fidei Catholicæ negligenda nõ fuit, immo eo magis admittenda, quod Fides Catholica magis abhorret peccata, & magis aliena est ab omni iniustitia, & legis naturalis, seu diuinæ violatione, neque par credere est maximos Ecclesiæ Põtifices inter ecclesiasticos & pręsertim Episcopos admittere præscriptionẽ cũ mala fide, quã *in cap. vigilãti, & in d. c. vlt. inf. hoc tit.* inter sęculares, & in foro sęculari absolute improbarunt, arg. tex. *in l. in arenã C. de inoffic. test.* Secundo obstat quod tempore huius tex. & Concilij Africani circa annum 425. nõ apparet lege aliqua, quæ cõtra Ecclesias, & Episcopos quadragenariã præscriptionẽ requirat, vnde semoto Fidei fauore fortasse eo tempore minor sufficiebat, ac subinde nõ limitatur per hũc tex. *cap. de quarta, & c. illud inf. hoc tit.* quę multò postea emanarunt. Tertio vrget *cap. placuit il 2. 16. q. 3.* quod habetur in Conc. Meleuitano sub Innoc. I. *c. 24.* vt constat *to. 1. Concil. p. 484. col. 2.* & rursus refertur *in d. Cõcil. Africano c. 88.* & habetur *d. c. 516.* vbi in eadẽ specie de qua hic agitur in Fidei fauorẽ, procedit præscriptio per sex tantũmodo menses, nec requiritur triennium.

Sed retento cõmuni intellectu nõ obstãt, quę cõtra illum adduximus, nã ad primũ ex mẽte cõmunis aduertendum est, & fatẽdũ videtur fauorẽ Fidei in proposito attẽdi & ex auctoritate legis Pontificiæ maxime operari, primo circa possessionẽ, quã lex hic & iustificat, & tribuit Episcopo conuertenti, vt ex Iuris auctoritate iustus sit possessor arg. *l. iuste possidet ff. de acquir. poss.* quã possessionem neque iustificat neque tribuit regulariter in alijs casibus, sane Episcopus conuertens de quo hic, quamuis sciret plebẽ, & partẽ dięcesis, quã conuertebat, esse alienã, & ad aliũ Episcopũ pertinere in actu practico nõ habebat cõscientiã rei alienę, vel peccatum iniustę retentionis, quippequi ex legis auctoritate iuste, & absque peccato possidebat *d. l iuste,* & consequenter nõ malæ, sed bonæ fidei possessor erat, vt intendunt Angel. *in l. 1. n. 63. C. de iudic.* Cou. *vbi sup.* Secundo circa tẽpus quia sufficit in proposito triennium cũ aliàs attento Iure spatium 40. annorum sit necessariũ *c. de quarta, cum simil. inf. hoc tit.* Denique circa titulũ, qui omnino requirebatur in hac pręscriptione, in qua Episcopus intra alienã dięcesim cõtra Ius cõmune præscribebat *c. si diligenti, ad fin.* ibi iustus titulus, *inf. hoc tit. c. 1. eod. tit. lib. 6.* & tamen in præsenti suppletur à lege in fauorẽ Fidei Catholicæ, q exceptis his tribus, & circa malã fidẽ nihil operatur.

Ad secundum responderi poterit quod licet tempore Cõc. Africani, à quo is tex. desumitur, nõ requireretur quadragenaria præscriptio contra Ecclesias, vel Epos, nihilominus tñ quo tẽpore Greg. IX. hunc tex. collocauit *sub hoc tit.* iam erat receptissima huiusmodi præscriptio, vnde ex mente illius tex. hic videtur hoc in loco adiectus vt in fauorẽ Fidei limitetur reg. *d. cap. de quarta, & d. cap. illud, cum similibus.*

Ad tertium communis concordia est quod tex. in præsenti suppleri debeat per *d. cap. placuit,* & ẽ conuerso, ita quod sex menses, de quibus in *d. c. placuit* à tempore monitionis cõputandi, non tribuant ius loci conuersi, quasi Episcopus conuertens per illos pręscribat, sed requirantur vt Episcopus proprius monitus constituatur in mora, & negligentia, qua interueniente fit facultas alij Episcopo conuertendi, etsi post

conuersionem proprius Episcopus per triennium non recuperat, inducitur præscriptio loci conuersi, *glos. 1. & cõmunis in præsenti, gl. 3. in d. c. placuit. glos. in d. reg. possessor, de regulis Iuris in 6.* cõmunis ex Panor. hic *nu. 8.* probat ex multis Cou. *vbi sup.* expendens quod in prædicto originali huius tex. sic legitur. Placuit vt quicũque post leges locũ ad Catholicam, &c. quæ verba, post leges, licet à Greg. huius libri compillatore omissa fuerint, satis significant necessariã esse monitionem, & sex menses post illam decursos, intelliguntur enim post leges, scilicet de monitione præmittenda; & sex mensibus expectandis. Sed hæc cõmunis concordia non satisfacit, tum quia diuinat ad vtrumque tex. hic enim nulla fit mentio monitionis, aut sex mensium, sicut nec *in d. cap. placuit* vllum est verbum de triennio; tum etiam quia sex menses de quibus in *d. c. placuit*, non præfiniuntur tantũ vt Episcopus proprius moram incurrat, sed etiam vt illis elapsis alius conuertens statim locum acquirat, itaquod vlterior expectatio triennij non requiratur, prout significat verbũ, pertineat, de quo in eo tex. præsertim si adiũgãtur verba illa, quæ præcedunt, ibi, ad suã Cathedrã pertinentia, quæ important plenum Ius competens Episcopo proprio negligenti, quod idem post sex mẽses acquiritur conuertenti; nec aliquid probant verba illa, post leges, quia vt constat ex eod. Cõc. Africano *cap. 88.* & passim alibi, intelliguntur, idest post leges latas de Donatistis hæreticis, vel contra eosdem hæreticos, & propterea omissa sunt à Greg. qui per hunc tex. voluit constituere legem generalem non habito respectu ad Donatistas, vel leges eorundem, de quibus Concil. Africanum loquebatur, aliàs enim si verba prædicta refererentur ad leges monitionis necessariæ, vt Cou. credit, plane Greg. non omisisset, vel omittens aperte significaret non esse necessariam monitionem, nec illam posse à nobis suppleri, quamcum antea esset in integra Pont. Greg. resecauit.

Ibid. *n 4* ibi, *disp. 78. n. 7.* Adde Bart. *in l. naturaliter n. 24. ff. de vsucap.* Arnulph. *de cõmendis q. 9.* Guid. Papæ *decis. 152.* quicquid controuertat, & confundat Annib. *in d. l. naturaliter n. 298.* idem probat *cap. de quarta, vers. nisi, c. auditis, vers. quod si, hoc tit.* & iuuat ratio, nã Ecclesia dum vacat vtpote carens legitimo defensore Iure agere prohibetur, *c. vlt. ne Sede vacante,* ac subinde cõtra huiusmodi Ecclesiã Iure impeditam dormit ipso iure præscriptio quantuncumque adsint omnia illa ad illam necessaria iuxta reg. *l. 1. §. vlt. C. de annali excep.* Ita similiter dormit dum viuit Prælatus ille, qui rem Ecclesiæ temere alienauit, vel aliquid aliud contra sacros Canones, & in Ecclesiæ præiuditium fecit, quia scilicet dum is viuit est (quoad hoc) acsi Ecclesia non haberet Prælatũ cum habeat ad hoc inutilem, quẽ lex verosimiliter nõ credit venturum contra id, quod temere facit, vt colligitur ex tex. *in c. si Sacerdotes 16. q. 3.* ibi, ex quo talia moriendo, quem notant gl. *verbo causa in c. 1. de in integ. rest. in 6.* Roman *sing. 267* vbi addit. Rebuff. *in cõpend. alien. n. 37.* Balb. *de præscrip. 1. p. 5. n. 8.* Cald. Pereira *in l. si curatorem verbo intra legitimum n. 5.*

Ibid post *eund. n. 4.* Intellige supradicta procedere vbi Ecclesia quasi vacet, vt quia licet Prælatũ habeat, is tamẽ quoad Iuris effectus, & res Ecclesiæ, vt oportet, tuẽdas, inutilis est, vtpote hæreticus, schismaticus, vel detẽtus, seu captiuus, probat tex. in præsenti *vers. item si,* iuncto *cap. pen. de supp. negl. Præl. lib. 6.* resoluũt *gl. vlt. & cõmunis in præsenti,* Bald. *de præscript. p. 2. 6. à n. 7.* iuuat reg. *c. 2 de trãslat. Episc. vers. sicut* iũcta *glo. vlt.* per tex. ibi *in l. vlt. C. ad legẽ Flau.* recepta cõmuniter ex Cou. pract. *c. 7. n. 27.* Tiraq. *ad leg. connub. p. 6. n. 12.* Sic idẽ est vbi Prælatus excõmunicatus existit quia cũ Iure agere prohibeatur *c. intelleximus, de iudic.* & ideo tã contra Ecclesiã quàm contra ipsũ etiã in rebus proprijs præscriptio dormit, iuxta *cap. quia diuersitatẽ, de concess. preb. glos. magna in c. prima actione 1. q. 3.* cõmunis vt per Abb. *n. 7.* Paris. *18. cum seq. in præsenti,* Balb. *1. p 6 n. 24.* id ipsum admittentes quantuncunque excommunicatio iusta sit.

Intellige secũdo Ecclesiã in proposito vacare vbi caret proprio, & immediato Prælato, qui pro rebus Ecclesiæ Iure agere debuit, qualis est Eps respectu Cathedralis, Abbas respectu abbatialis Ecclesiæ, quantuncũque nõ desint alij Prælati superiores, & mediati, vt satis probat hic tex. ibi, fuerit Episcopus, & ibi, acceperit Episcopũ, docet Inn. *in cap. olim 1. de restit. spoliat.* Abb. *nu. 2.* & alij vt per Felin. *n. 5. in præsenti.* Non obstat quod cõtra hæreditatẽ iacentẽ nõ dormit præscriptio, quinimo procedit non solum, quæ antea fuerat inchoata, verũ etiã noua, argumẽto *l. vlt. ff. de vsucap. l. sed si conditione §. seruus alienus, ff. de hæred. inst.* resolũnt post alios Crot. *in l. si is, qui n. 35. ff. de vsuc.* Annibal vbi sup. *n. 303.* tradũt Abb. *in d. cap. de quarta n. 8.* & ibi Felin. *n. 18.* quia respõdetur (vltra Abbatẽ *d. n. 8.* qui difficultati succũbens verius putat contra hæreditatẽ iacentẽ non progredi, sed dormire præscriptionẽ arg. huius tex. cũ similibus) lõge diuersam esse rationẽ in Ecclesia vacãte & in hæreditate iacente, in hac enim si aliquis sit hæres, qui adire possit, succedit reg. *l. qui potest fac. de reg. iur. lib. 6.* vel poterit institutus bonorũ possessionẽ agnoscere, & administrare iuxta *l. si quis 23. in prin. ff. de hæred. inst.* tradit Gomez *tom. 1. variarũ cap. 2. n. 13.* quod si hæres nõ appareat dabitur curator, qui administrare, & agere possit, iuxta reg. *l. 1. ff. de curat. bonis,* tradit Menoc. *de arbitr. cas. 150. a princ* Quod si nullus extat, qui succedere possit, & dicta hæreditas verè vacat, defertur fisco, cuius pcurator administrat *l. 1. §. qui bona ff. de iure fisci,* Menoc. vbi *sup.* Vndè meritò stãtibus ijs, & alijs, qui de iacẽte vel vacãte hæreditate agere possint nõ datur in ea impedimẽtũ Iuris agẽdi facultate priuãs prout datur in Ecclesia, quæ dũ vacat regulariter Ius impedit ne quis iterũ agat *c. vlt. & per tot. ne Sede vac.*

Intellige tertiò prædictã reg. procedere nõ tantum in rebus ad Ecclesiã, vel mẽsam Prælati pertinẽtibus, verum etiã in ijs, quæ Ecclesiæ, vel Prælato insimul cũ Capitulo, & Clericis cõmunes sunt, ex Abb. *n. 4.* Felin. *5. in fin.* & alijs in præsenti, Balb. *d. n. 7.* Iason. *in l. si emancipati n. 18. C. de collat.*

In glos. [*si autẽ, vlt.*] ibi (*ipsius œconomus, &c.*) Hæc fuit opinio Laurentij, vt refert glos. *in c. vlt. ne Sede vacante,* sed communiter reprobatur hic, & ibi. Nec obstant *cap. vobis, & cap. Vulterana, de elect.* quia non agunt de œconomo, sed de legitimo administratore, Goffr. & omnes *in præsenti,* licèt autem Ecclesia vacans œconomum habeat, qui aliquando agere possit, non ideò minus procedit hic tex. vt probat Abb. *n. 1. in fine. & n. 2.* receptus communiter ex

Paris.

Parif.*n.*11.adhuc enim vacat Ecclefia, & œconomus eiufdem non eft Epifcopus,de quo tex.agit,qui iura Ecclefiæ,vt oportet, tueatur: Sic contra pupillum, quamuis tutorem habeat dormit præfcriptio,de qua *in l.ficut, verf.fed pupillari. C. de præfcript.* 30. vt patet ibi,quamuis fub tutoris defenfione confiftat.

CAP. NIHIL. II. *n.*2.*in fine*, & interim D.Th. 2.2.*q.*43.*per totam*. S.Antonin.*p.*2.*tit.*7.*c.*4.*à princ.* Theol.*in* 4.*dift.*38. vbi late Mich. de Palatio *difput. vlt.*Albertin.*de fecreto col.*88.*cũ feqq.* Adrian.*quodlib.*2.Cou. *in reg.peccatum.p.*1.*in initio à n.*3. Nau. *in man.c.*6.*n.*19.*&* *c.*14.*à n.*28.*&* *in cap.confideret* §.*aduertere,à princ.de Pœnit.dift.*5.

Collige ex tex. Prælatum ob fedandum fcandalum iufte omittere repetitionem rerũ Ecclefiafticarum, quæ ab illis,contra iuftitiam vfurpantur,vt hic notant omnes, Cou.*vbi fup.n.*6.quemadmodum etiam propter fcandalum omittuntur multa aliàs licita, & excluditur quis à Iure fuo *cap. nifi,* §.*pro graui, de renunciat.cap.cum teneamur,de præbend.* docet Paul. *ad Corinth.*8. refertur *in princ.*23.*q.*1. refoluit glof. *in cap.ad petitionem, de accufat.glof.*1. *in cap.imprimis* 2.*q.*1. communiter recepta, vt per Menoch. *remed.*1.*recup.n.*319.profequitur plura adducens fimilia Felin.hic *à n.*2.Sed obftat maxime,quod Prælati Ecclefiarũ tenentur fub reatu mortalis culpæ,quatenus in fe eft,repetere & recuperare res Ecclefię cõtra Iuftitiã vfurpatas, *cap. in Canonibus,ante fin.*ibi, iniquum enim, 16.*q.*1.*glof.pen.in cap.*3. *de offic. Archid.*obferuant Abb.*n.*4. Parif. 6. & alij *in præfenti*. Igitur non excufantur, etiamfi ex repetitione infurgat fcandalũ,quippequod vitãdum non eft, fed magis negligendũ in ijs,quæ funt de neceffitate falutis, pertinent ad veritatem vitæ, & fine peccato omitti non poffunt,*reg.qui fcandalizauerit,de reg.Iuris* obferuat D.Thom.*d.loco art.*3.Accedit quod fcandalũ acceptũ ex eo quod repetuntur res Ecclefiarũ iniuftè retentæ non eft pufillorum ex fragilitate,aut ignorãtia,fed potius Pharifæorum ex malitia procedens,ac fubinde omnino negligendum fuit iuxta illud Matth. 15.Sinite illos cæci funt, refertur *in cap.inter verba,* 11.*q.*3. Iuuat quod S.ille Thomas Cantuarienfis, de quo *in cap.ficut dignum, de homicid.* fanctiffime egit de repetendis,& recuperandis rebus Ecclefiæ iniuftè vfurpatis, etiam cum grauiffimo fcandalo Regis, & fuorum,qui propterea & virum fanctũ interfecerunt, & grauiffima crimina commiferunt. Igitur & reliqui Prælati id ipfum imitantes, neglecto fcandalo, tenebuntur Ecclefiarum res repetere,fi ab alijs iniuftè detineantur,vt in fpecie docet D.Thom. *vbi fup. art.*8. *&* *in opufc.*19.*cap.*15.*ad fin.* fequuntur Silueft.*verbo,fcandalum.num.*4.& paffim alij.

Quare D.Th.*d.art.*4.*&* *d.cap.*15.*ad fin.*quẽ omnes fequuntur,tenet hunc tex.agere de Summo Pont. qui cum fupremam, & liberam habeat rerũ Ecclefiæ adminiftrationẽ, *arg.c.*2.*in princ.de præbend.lib.*6. *&* *Clem.*1.*in fine,vt lite pẽd.* vtique potuit propter fcandalum omittere,vel differre repetitionem rerum Ecclefiæ,quæ contra iuftitiã vfurpantur,quemadmodũ priuati fuarum rerum dominio tenentur ob vitandum fcandalum pufillorũ aliquando omittere,vel differre repetitionẽ illarũ, quæ iniufte ab alijs detinentur. Sed hic intellectus non fatisfacit, refellitur enim quia quantumcũque Pont.Max. in rebus Ecclefiæ habeat fupremã, plenariã, & principalẽ poteftatẽ, nihilominus tamẽ illa eft difpenfatiua tantũ, vt prudenter, & fideliter difpenfet huiufmodi res fibi commiffas,nõ vero dominica, quafi de proprijs diftribuat ad inftar priuatorũ,vt latè oftendi *in collect.ad d.c.*2.*de præb.* Nec placet Pontificem in præfenti non fcripfiffe fe nõ poffe, fed nihil velle cum fcandalo, quafi fi voluerit, poffit, nam cum iuxta prædicta teneatur redimere res Ecclefiæ contra iuftitiam vfurpatas, etiam ftante fcandalo,non poteft nolle, fed tenetur velle cum illo repetere, arg.*l.*3.*ff.de reg.Iuris.*

Ex mente igitur Abb.*n.*4.& aliorum in præfenti,& S.Antonin. *vbi fup.*§.6.*ad fin.*Caiet.*d.art.*8. *verf.in eadem.*& Cou.*vbi fup.verf.*9. Palat.*d. loco pag.*902. dicendum puto tex. hunc procedere vbi Pontifex ex cõditione Patritiæ res Ecclefiæ iniufte vfurpantis,populi,& fubditorũ,illius qualitate, & valore rerũ vfurpatarũ, tempore, loco, & omnibus alijs circũftantijs fecundũ prudentiã penfatis,intellexit expedire potius & vtilius Ecclefiæ effe fcandalo eminenti deferre, & aliquandiu pati, & tacere dum meliora tẽpora fperãtur,quàm ftatim de repetitione agere cũ graui fcãdalo,ex quo maiora mala verofimiliter timebat, quàm effet bonũ ex repetitione prætenfum,præfertim quia cum Patritia,de qua hic,effet Princeps,neminẽ in tẽporalibus recognofcens ex *glof.magna*,& DD. communiter hic,Pontifex illam reftituere nolentẽ cogere non poterat,nifi (vt folent fupremi Principes) armis,& bello indicto, quo medio fummè periculofo fcandalis pleno expediebat pro tunc non vti magis, quàm cum illo res iniquè vfurpatas recuperare, arg. *cap. fufcepimus, verf. verum, de homicid.* Ex quibus iam colliges obiectiones fupra relatæ nobifcum non pugnare, quibus tamen figillatim non refpondeo, ne præter intentum longior fiam.

In tex.ibi (*nihil cum forali ftrepitu*) An liceat,vel expediat viris perfectis in iudicio contendere pro rebus tẽporalibus,vide glof.& Sãctos Patres fuper illud 1.*ad Corinth.*6.Iam quidem omninò delictum eft in vobis,quod iudicia habetis inter vos,& *Matth.*5.circa verba illa,ei qui,vult tecũ in iudicio contendere,& tunicã tollere,dimitte ei & pallium,refertur *in princ.* 14.*q.*1.vbi tex.opt.*in cap.*1.explicãt Abb.*n.*4.&DD. *in præfenti*,D.Tho.2.2.*q.*43. *art.vlt.ad* 4. & latè ad vtrãque partem *opufc.*19.*c.*15. vbi affirmatiuam,quæ communis eft, probat, refpondens prædictis auctoritatibus,& alijs,quæ in oppofitũ adducuntur. Nec aduerfatur is tex.nã vltra intellectũ Innoc. hic,& aliorũ, fecundum quos Pontifex loquitur ex fuperabundanti iuftitia, quia potuit & quidẽ iufte cum forali ftrepitu cõtra Patritiã agere de repetitione rerũ Ecclefiæ,refponderi poteft ex mente Abb.*n.*4 & aliorũ, Cou.*in reg.peccatũ.p.*1.*in initio,n.*6.*verf.*9.textũ procedere vbi Pontifex intellexit res Ecclefiæ, de quibus hic, futuris temporibus fine lite,vel ftrepitu iudiciorum poffe recuperari, nam in hoc cafu iufte facit qui tempus redimit,& in futurum differt, nec ftatim in iudicio cum contentione recuperat.

CAP. SANCTORVM. III. *n.*2. *in fine* antequam effet inuenta quadragenaria præfcriptio contra Ecclefias. Non obftat quia in fuperfcriptione tex.ifte tribuitur Gregorio, cuius tempore

F 2 conftat

constat cognitam, & probatam fuisse quadragenariam præscriptionem contra Ecclesiam *c. volumus, 16 q. 4. c. quia indicante, inf. hoc tit.* quia resp. probabilius videri tex. hunc. non esse Gregorij, sed Gelasii, quia verba, quæ habentur *tom. 2. Concil. inter decreta Alex. III. sub hoc tit. cap. 7. pag. 912.* (vbi is tex. refertur absque nomine Pontificis) aperte dicunt hanc constitutionem in Concilio editam fuisse, & per illam confirmari leges humanas, quæ contra Ecclesias tricennalem præscriptionem statuerunt, id quod nullatenus potest accomodari Gregorio, tum quia in Concilijs sub illo celebratis, quæ habentur *lib. 4. epistol. c. 88.* & iterum *lib. 12. in fine*, non refertur hæc constitutio, immo nec verbum vllum ea de re habetur, quia tempore Gregorij constat leges humanas, quales erant leges Iustiniani Imperat. non tricennalem, sed quadragenariam præscriptionem agnouisse, & tamen tempore Gelasij non tantùm Sacri Canones ex Conc. Calcedonen. sed etiam leges humanæ, quæ hodie non habetur in Codice Iustiniani, tricẽnalem præscriptionem admittebant contra Ecclesiam *c. Præsulum*, *vers. illud 16. q. 3. d. c. 1. 13. q. 2.* Nec mirum videri debet superscriptionem huius cap. vitiatam esse, siquidem & tex. *in cap. vigilanti, inf. hoc tit.* in vulgatis codicibus tribuitur Alexandro cum sit Clementis Martyris, vt habetur *in d. pag. 912. c. 5.* & insuper *cap. quia indicante inf. hoc tit.* cum sit Gregorij adscribitur Alexandro. Nec etiam obstat quod si Decretalis hæc correcta est iuxta prædictum intellectum, omnino superfluit, nec debuit à Greg. IX. redigi in hoc volumine, immo resecari iuxta proœmium huius libri, ibi, resecatis superfluis, quia Rx. fatendo hunc tex. respectu triginta annorum hodie esse correctum, nihilominus tamen adhuc vim habere, & non superfluere, quatenus in principio probat necessariã esse possessionem quietam, & synceram, hoc est bona fide, & continuam absque interruptione, & rursus dum probat præscriptionem longissimi temporis, qualis est triginta, seu quadraginta annorum, interrumpi per clamationem synodalem, sicut per citationem iuxta *l. sicut C. de præscript. 30.* aduertunt Imol. Paris. *n. 4.* & DD. communiter hic, & ad hunc effectum retulit Greg. IX. hanc Decretalem.

CAP. DE QVARTA. IV. *n. 2. in fine* Non obstat quod plerique Canones *10. q. 1. & 10. q. 3.* videntur concedere Episcopis tertiam partem siquidem procedunt attento Iure antiquo secundũ quod tertia decimarum dabatur Episcopis cum onere fabricæ, & reparationis Ecclesiarum, quam quia multi negligebant quarta absque illo onere videtur instituta, quæ præscriptione, vel consuetudine immutari, minui, & augeri potest secundum omnes hic, *& in cap. conquerente, de officio Ordin.* & ita hodie in plerisque locis habent Episcopi tertias decimarum cum onere fabricæ, in alijs vero eadem tetia pars soluitur Ecclesiæ Cathedrali, vel alicui dignitati, id quod constitutum videtur per compositionem in bonorum, & redditũum separatione, vel per consuetudinem.

Ibid. *n. 3. in fine*, In qua sicut præscriptio valet per hunc tex. ita & consuetudo attenditur *cap. constitutus, vbi glos. verbo tertia, de relig. domib.* Est & alia quarta episcopalis, scilicet quarta relictorum debita Episcopo ex illis omnibus, quæ Ecclesijs causa pietatis relinquuntur, exceptis nonnullis Iure expressis, *cap. officij*, vbi Cou. *cap. requisisti, & cap. vlt. de testam.* tradunt Lap. *de canon. portione à princ.* Petr. *de Vbaldis eod. tract. cap. 1. cum seqq.* Bertachin. *de Episcopo lib. 4. p. 4. à n. 52.* Hæc autem quarta sicut præscriptione, ita & consuetudine tollitur, & immutatur, *d. cap. requisisti*.

Ibid. *n. 4. in fine*, Ioan. Andr. *in c. 1. de iurepatron. lib. 6.* communis vt per Abb. *nu. 19.* Paris. *17. in præsenti* per tex. in *l. si communem ff. quemadmodum seruit. & glos. vlt.* receptam *in d. cap. 1.* Et etiam in præscribendo fundo in dotem Ecclesiæ iuxta *cap. sicut*, vbi glos. *de consecrat. Eccles.* id quod satis probat *cap. ad aures inf. hoc tit.* ibi, omnem prorsus, vbi in specie notat Felin. & Paris. *in princ.* post Nouellum Balb. *de præscript. 1. p. 5. n. 11.* Paris. *cons. 27. nu. 58. lib. 1.* Id ipsum tandem procedit in Ecclesia, quę successit priuato, cuius res immobilis præscribi cœperat, siquidẽ respectu temporis residui, quod deficit ad præscriptionem complendam potitur Ecclesia pro rata suo priuilegio 40. annorum ex Bart. Bald. Ias. *n. 36.* & cõmuni in *auth. quas actiones C. de sacros. Eccles.* Abb. *cons. 114. n. 2. li. 2. &* in præsenti *n. 20.* vbi etiã Paris. *n. 18.* Balb. *vbi sup. n. 33.* per tex. quẽ prædicti expendunt, *in auth. quod si C. de longi temp. præscript. & reg. l. fiscus 6. ff. de iure fisci*, contra *glos. magnam in fine, in d. auth. quas actiones*, communiter reprobatam ex Ias. licet sequatur Mench. *de succes. creat. §. 10. num. 41. ad med.*

CAP. AD AVRES. VI. post *nu. 2.* In tex. ibi, [*in alterius parochia*] Id est in tertia extranea, & diuersa à litigantibus, iuxtà quem sensum admittitur hic præscriptio absque titulo, quia Ius cõmune contrarium Ecclesiæ præscribenti decimas in aliena parochia non erat pro Ecclesia aduersaria, cum qua lis agebatur, in cuius parochia decimæ nõ existebant, & ita expeditur is tex. pro opinione *glos. magna vers. interdum Ius commune vetat. in c. 1. hoc tit. lib. 1.* Sed retinenda est opposita sententia, quam tenent Abb. *in c. si diligenti n. 35.* vbi Henric. *nu. 10. ad fin.* Felin. *n. 2. vers. amplia secundo, hoc tit.* Franc. *in d. c. 1. n. 7.* dicit cõmunem Cou. *li. 1. vari. c. 17. n. 6.* Non obstat *tex. in præsenti*, nam reiecta opinione illorũ, qui putãt hũc tex. procedere Iure antiquo ante *d. c. 1.* vt intendunt *glos. 2. in præsenti, glos. vlt. in fine, & d. c. si diligenti, & c. dudum, de decim.* longe verius est (quicquid contra sententiat *glos. 1. in fine in reg. possessor.*) in specie huius tex. Pontificẽ, licet nullũ verbũ de titulo adiecerit, sicut neque de bona fide, quia non de his, sed de solo tempore dubitabatur, nihilominus supposuisse tam titulum, quàm bonam fidem secundum Iuris regulas necessariam, & ita cum dicit quadragenariã præscriptionẽ, &c. intellexit legitimam & secundum Ius, in qua nihil deficit de necessarijs, cuiusmodi sunt bona fides indistincte *cap. vlt. inf. hoc tit.* & titulum iuxta *cap. si diligenti, & d. cap. 1.* vbi Ius commune contrarium est præscribenti, prout erat hic, atque ita intellexit Hostien. quem sequitur Bellem. hic, referens

referens ita placere Ioan. And. & Lignano, probat Rebuff. *de decimis q. 13. nu. 81*. Pro quibus facit quia longe verius est tex. hunc agere de decimis, quæ non in tertia, sed in alterius ex duabus litigantibus parochia consistebant, vt significant verba tex. qui non dicit, quos vna earum in alia, sed quos vna earum in parochia alterius, scilicet ex illis duabus, vt est de natura dictionis, alterius, quæ proprius & frequētius dicitur de duobus, ac subinde cum Ius commune contrarium præscribenti esset pro aduersario procul dubio necessarius fuit titulus etiam iuxta opinionem dictæ glossæ magnæ. Nec itidem aduersatur *cap. ad decimas, vers. quia, & vers. vlt. de restit. spoliat. lib. 6.* vbi non tantum expenditur Ius commune esse contrarium Canonicis spoliatis restitutionē petentibus, verum etiam facere pro spoliante in cuius parochia decimæ consistebant, & ita duo illa copulatiue requiruntur, vt intellexit glos. magna *in d. c. 1. glos. 3. in d. cap. ad decimas*, & est communis intellectus, vt per Cou. *var. lib. 1. cap. 17. n. 7.* post Nau. *in cap. accepta oppos. 10. n. 21. de rescrip.* Rebuff. *d. quæst. 13. num. 83.* Mench. *illust. cap. 86. n. 18. vers. quartus decimus.* Quo retento communi intellectu ℞. in proposito longam esse differentiam inter restitutionem de qua *in d. cap. ad decimas*, & præscriptionem de qua in *d. cap. 1.* nam cum illic agatur de restitutione spoliati, quæ secundum Iuris cōmunis regulas ante omnia facienda est in fauorem spoliati, & in odiū spoliatoris, *cap. 1. de restit. spoliat.* cum vulgaribus, merito vt contra huiusmodi regulas denegetur, vel saltem retardetur restitutio, attenditur, & requiritur quòd Ius commune contrarium spoliato sit pro spoliatore, quia cum sic & illius fauor, & istius odiū maxime minuitur, reg. *d. cap. 1.* iustissime temperatur, contra vero in præscriptione de qua *in d. cap. 1.* non agitur de fauore aduersarij, sed de onere, & grauamine præscribentis, & tota ratio ob quam titulus necessarius est fundatur in eo quòd Ius commune & præsumptio sit contra præscribentem, vt habet *d. cap. 1.* ac subinde cum Ius illud, vel præsumptio non sit pro aduersario, titulus merito requiritur.

Ibid. post. *nu. 3.* Non obstat quod Ecclesia contra quam præscribitur non potest vti priuilegio quadragenariæ præscriptionis contra Ecclesiam præscribentē ęque priuilegiatā, immo conquassato hinc inde priuilegio standum videtur Iuri communi, de quo *in l. 1. ff. de vsucap. transf.* iuxta reg. *l. assiduis, vers. duabus C. qui pot. in pign. l. sed & milites ff. de excus. tutor.* cum alijs, de quibus per Tiraq. *de pia causa priuil. 26. vers. sed quod primo*, ℞. enim secundum communem reg. *d. vers. duabus*, procedere tantum vbi vterque priuilegiatus in specie concurrit in actu & exercitio sui priuilegij, in proposito autem non datur huiusmodi concursus, sed sola Ecclesia contra quā præscribitur priuilegiata est, & in specie agit de vsu & exercitio sui priuilegij circa quadragenariam præscriptionem, Ecclesia vero præscribens licet alias in genere priuilegiata existat, vt nonnisi quadragenariam præscriptionem patiatur, nihilominus tamen dummodo contra aliam præscribat, nō exercet suum priuilegium, nec vllum Iure concessum est Ecclesiæ præscribenti, sed ei soli contra quam præscribitur, ac subinde merito hæc contra illam priuilegio vti potest, quia proprie loquendo cum non concurrant priuilegia in specie, non concurrunt duo priuilegiati, sed ille solus priuilegiatus dicitur, qui priuilegium ad actum reducit, iuxta *l. vlt. ff. ex quibus causis maior. l. verum 12. §. vlt. ff. de minorib. cap. auditis, de in integ. restit.* Bart. *n. 3.* & omnes *in d. auth. quas actiones*, Abb. *n. 3.* & alij *in præsenti*, cōmunis vt per Felin. *n. 29. Paris. nu. 114. in cap. in præsentia, de probat.* Tiraq. *vbi sup. vers. contrarium*. Quamuis contradicant Dec. *in d. cap. in præsentia à n. 51. & in auth. qui rem nu. 21. ad med. C. de sacros. Eccles.* Gom. *in §. rursus num. 27. Instit. de actionib.* per tex. quē expendunt, *in auth. de sanctiss. Episcop. §. sed hoc præsenti ad fin.* retenta communi multipliciter respondent Paris. *n. 114.* & ibi Beroi. *n. 456.* Cou. *d. n. 4.* Costa *in cap. si pater. p. 1. verbo, si absque n. 2.*

Ibid. *n. 4.* ibi, *nu. 4.* & ita probat hic tex. actiones per longi temporis præscriptionē extingui ipso iure, vt voluerunt multi, quos referunt Fulgos. Bald. & Angel. *n. 5.* & sequitur Bart. *in l. omnes, C. de præscript. 30.* idem Bart. *in l. vlt. §. vlt. ff. rem ratam haberi*, & satis intendunt plures relati à Padil. *in l. cum quis n. 19. C. de Iuris & facti ignor.* resoluētes obligationem, vel actionem ciuilem prorsus tolli per præscriptionem, idem intendit tex. *in l. sicut, C. de præscript. 30.* ibi, vlterius viuendi non habeat facultatem, *l. 1. §. 1.* ibi, neque vlterius vitam longiorem *C. de annali except. d. l. omnes*

CAP. CAVSAM QVÆ. VII. post *num. 6.* In tex. ibi [*detinere non possint*] Vulgò notatur ad hoc quod qui non potest rem aliquam possidere, nequit eamdem præscribere, & sine possessione non datur præscriptio, vt *in l. sine possessione ff. de vsucapion. reg. sine possessione, de reg. Iuris lib. 6.* & ratio est, quia possessio est de substantia cuiuscūque præscriptionis, quippequæ sine illa nec sustineri, nec considerari, nec difiniri, aut denominari possit præscriptio, vt patet ex *l. 3. ff. de vsucap.* & obseruant Alciat. *in l. quinque n. 62. C. finium regund. & in rub. hoc tit. n. 19.* Ferret. *d. l. 3. num. 18.* sic merito sine possessione præscriptionē contingere non posse dicit Iureconsf. *in d. l. sine possessione*, vt ita significaret nec incipere, nec progredi, nec perfici posse, isthæc enim omnia includuntur sub verbo, detinere, adiecta negatione, idem intendit Pontifex *in d. reg. & in cap. 3. in fine, de probat.*

In tex. ibi [*Quia cum laici, &c.*] Argum. huius tex. putat Archid. *in cap. hortamur 71. dist.* laicos non posse præscribere iuspatronatus, quia cum annexum sit spiritualibus antecedenter, dum ex auctoritate Ecclesiæ erigitur in ordine ad constituendos ministros spiritualis officij *cap. quanto, de iudic. cap. de iure, de iurepatron.* resoluit D. Thom. 2. 2. *q. 100. art. 4.* vtique sicut propter illam annexionem non venditur sine crimine simoniæ *d. cap. de iure*, nec à laico Iudice discutitur *d. cap. quanto*, sic nec à laico possideri, aut præscribi potest, quemadmodum in decimis probat is tex. & in Iure eligendi, quod ad similitudinem Iurispatronatus spiritualibus annexum est, probat *cap. Messana, & cap. sacrosancta de elect.* sequuntur camdem sententiam Abb. hic *nu. 4. & in cap. querelam num. 7. de electione*, & alij vt per Felin. *in præsenti num. 7.* & per Roch. *de*

F 3 iurepatr.

iurepatr. verbo ipse, vel is, à num. 81. & per Balb. *de praescript.1.par.5.n. 71. in princ.*

Contrariam nihilominus sententiam, immo Iuspatronatus sicut à laicis possidetur *cap. consultationibus, de iurepatronat.* ita ab eisdem praescribi posse late defendit Ioann. Andr. *in d. reg. quae alicui gratiosè, de regul. Iuris lib.6.* vbi expendit *d.c. querelam, & cap. generali 13.de elect.in Sexto* ibi, fundatione, vel antiqua consuetudine, & testatur Nicolaum Quartum Pont.Max. ita iudicasse, sequuntur DD. communiter, & praxis obseruat, vt per Abb. *in d.cap.querelam*, & alios relatos à Felin. Rocho, & Balb. dictis locis, Cou. *in reg.possessor par.2.§. 10. à num.2.* Roland.*cons.47.num.32.lib.1.* quae quidem sententia satis defenditur, & magis recepta est, quia cum laici mero Iure possidere valeant Iuspatronatus, nec vlla lege prohibeantur praescribere, vtique si reliqua concurrant vere praescribent. Nec aduersatur fundamentum Archid. & sequacium, non enim sequitur iuspatronatus vti annexum spiritualibus absque simonia non venditur, & causa iurispatronatus non saeculari, sed Ecclesiastico tantum iudicio definitur, ergo laici sunt incapaces possidendi Iuspatronatus; etenim Matrimonium, & reliqua Ecclesiae Sacramenta sunt spiritualia, quae absque simonia vendi non possunt, & iudicio tantum Ecclesiastico definiuntur, & tamen laici capaces sunt possidendi, licet iudicare nequeant, quia iudicare est de ijs, quae reseruantur potestati, & personis Ecclesiasticis reseruantur *in d. cap. 2. d. cap. quanto*, cum vulgaribus. Sic sane nihil concludit similitudo iuris decimandi, & iuris eligendi, quia ius decimandi officio spirituali administrandi Sacramenta, eligendi vero personis Ecclesiasticis in Collegio degentibus reseruatur *d. c. Messana.*

In tex. ibi, [*nobilem virum*] Licet in proposito is nobilis reus, & laicus conueniatur apud Iudicem Ecclesiasticum, non inde sequitur agi de Iure decimandi spirituali, vt communis hic existimat: tum quia causa decimarum (etiam extra ius decimandi) in plerisque articulis contra laicos pertinet ad Iudicem Ecclesiasticum iuxta *glos. in sum. 11. q. 3. glos.3.in cap.ex tenore, de foro competen.* DD. per tex. ibi, *in cap.peruenit*, & passim in tit. *de decimis, & in Clem.2.de iudic.* Rebuff. *de decim. q.10.* Cou. *pract. cap. 35. num.2.* tum etiam quia vt patet ex superscriptione huius tex. causa haec contra laicum agitabatur in ciuitate Parmensi, quae tunc temporis subiecta in temporalibus erat, & de patrimonio Ecclesiae, & ex ijs, quae tradunt DD. vbi Felin. *in cap. si diligenti, in princ. hoc tit.* ac subinde etiam contra laicum competens esset Pontifex Max. vt causam mere temporalem per se, vel per alium decidere possit.

CAP. ILLVD. VIII. post *num.2.* In tex. ibi [*quidã Canones*] Verba haec ex omnium sententia referuntur ad Canones de quibus *in c.1.& 2.& cap. sicut, cum seq.& cap.si Sacerdotes 16.q.3.cap.1.13.q.2.* & ita probat hic tex. Canones illos, qui olim contra Ecclesias tricennalem praescriptionem admittebant, iam hodie non procedere, sed abrogari Iure nouiori, quo sola quadragenaria praescriptio admittitur, id quod passim recipiunt omnes tam in dictis Canon. quàm hic, *& in c.3.* vbi Paris.*n.2. & in c. de quarta*, vbi Paris.*num.3.hoc tit.glos.* & communis *in cap.1.16.q.4.* Cou.*in reg.possessor p.2.§.2. nu.1. & 2.* vbi reponit veram litteram, & intelligentiam *d.cap. sicut, cum seqq.* qui in vulgatis Codicibus corrupte leguntur.

Verùm haec communis explicatio, quamuis bene conueniat *c.1. & 2. c. placuit 16.q.3.& c.1.13. q.2.* quae olim antiquissimis temporibus emanarunt à Conc.Calcedonen.celebrato prope annum Dñi 460. & à Gelasio I.qui vixit propè annum 500.vt constat ex historijs, & colligitur *ex c.post quingentos 16.q.3* nihilominus tamen nõ conuenit textui *in d.c. sicut, & in cap.seqq.editis in Cõc.Toletan.* nec etiam *d.c.si Sacerdotes, in Toletano* IX. Constat enim ex chronicis, & historijs Conc.Toletanum IV.fuisse celebratũ sub Honorio I.circa annum Domini 630. & Toletanum IX. sub Martino I. circa annum 650. quo tempore iam erat cognita, & sola contra Ecclesiam recepta prescriptio 40.annorum, quã in *dicta authen. hac constitutio*, & in *authen. de Ecclesiasticis tit. §.pro temporalib.* nouè induxerat Iustin.qui imperauit prope annũ 530. Et eandem praeceperat S. Gregor.I.qui praefuit Ecclesiae circa annum 590.*in c.volumus 16.q.4.* quod desumitur ex eod.S.Greg.*lib.1. epist.9.& in c.quia indicante hoc tit.* quod falsò tribuitur Alex.III.cum verè sit Gregorij I. vt refertur *to.2.Conciliorum pag. 912. c.6.* & constat ex eod.D. Greg. *lib.6.epist.36.* vbi verba illius *cap.* originaliter referuntur.

Retenta tamen communi explicatione difficultas resolui potest fatẽdo huiusmodi praescriptionem quadragenariam in rebus Ecclesiarum multò ante praedicta Concilia Toletana inuentam à Iustiniano in dictis auth.sed quia huiusmodi constitutiones solam quadragenariam admittentes, non reperiebantur receptę Iure Canonico, immo repugnabant Cõcilii Calcedonensis antiquissimi, & notissimi, & insuper plerisq. Gelasij I. decretis, quibus tricennalis praescriptio contra Ecclesiam indistinctè admittebatur, meritò Patres in vtroque Toletano congregati illis decretis adhaerentes tricennalem praescriptionem contrà Ecclesiam praeceperunt, quadragenariam verò à Iustin.inuentam, sed Canonibus contrariam reiecerunt. Nec ad rem facit quod iam tempore illorum Conciliorum S.Greg. quadragenariam admiserat, vt patet ex praecitatis capitulis, siquidem cum epistola, ex quibus illa capita desumuntur, ad certa quaedam loca, & illorum Episcopos directae fuerint, & in volumen Iuris redactae non essent, vel probabiliter ignorabantur, vel dubium erat an per illa Gregorius absolutè, & generaliter voluerit recedere à sanctissimis decretis Concilij Calcedonensis, & Gelasij, quem intellectum satis iuuant verba huius tex.ibi, volumus te scire, &c. quasi antea id satis scitum, & cognitum non esset, nec indistinctè teneretur, & nulla inter Canones antiquos esset certa, & expressa lex Canonica, quae abrogatis Calcedonensis Concilij, & Gelasij decretis solum quadragenariam praescriptionem admitteret. Iis consequens est quòd licet Iustinian. olim in aliquibus casibus contra Ecclesias centum annorũ praescriptionẽ concesserit *in l.vlt.C.de Sacros.Eccl.*

quam

quam postea generaliter & indistinctè in omnibus seruare voluit, in *auth. vt Ecclesia Romana*, & tandem vtramque constitutionem reuocauit in *auth. hac constitutio innouat*, nihilominus tamen quamuis ille non reuocasset, neutra in rebus Ecclesię erat obseruanda, quia vtraque aduersabatur sacris Canonibus tam antiquis Conc. Calcedonen. & Gelasij, qui tricennalem, quàm alijs, qui postea Iure nouiori quadragenariam præscriptionem contra Ecclesiam indistinctè receperunt.

In eod. tex. ibi (*quam quadraginta annorum Romana Ecclesia non admittit*.) Limita primo hanc regulam procedere tantum in rebus, quæ principaliter, non in his, quæ secundariò pertinent ad Ecclesiam, vt addidi *ad glos. verbo principaliter in cap. ad audientiam, inf. hoc tit.*

Secundo limita tantummodo locum habere in ijs, quæ sunt Ecclesiæ quoad verum & proprium dominium, pro quibus competit rei vendicatio, secus vero si sint illius, ratione quasi dominij, pro quibus publiciana cōceditur, sufficit enim in ijs tempus ordinarium ex Bald. *in l. siue autem §. si duobus ff. de publiciana*. Angel. Imol. & alijs *in l. vsucapionem ff. de vsucap.* probat communis ex Ias. *in l. vlt. n. 13. & in auth. quas n. 2. C. de sacros. Eccles.* Balb. post Corn. & alios *de præscript. 1. p. 5. n. 14.*

Tertio limita obtineri tantum in rebus immobilibus, & in ijs, quæ Iuris censura tales intelligūtur, in quibus contra priuatos requiritur præscriptio decem, vel plurium annorum, siquidem in his etiam requiritur quadragenaria contra Ecclesiam, & de ijs tantummodo agunt tex. in præsenti, *cap. ad aures, & cap. de quarta, hoc tit.* cum alijs. His consequens est quadragenariam præscriptionem non requiri in rebus Ecclesiæ mobilibus, quamuis aliqui contrarium teneant, quorum sententiam falsò dicit communem post Lignanum Bellem. *hic n. 2.* vel fortasse erat communis suo tempore, sed non hodie. Consequens itidem est actiones temporales, quæ à lege ad certum breue tempus tantūmodo sunt institutæ, & cōtra priuatos ante decenniū finiūtur, vt est actio redhibitoria, quanto minoris, prætoria, cum similibus, de quibus *in tit. de ædilit. edicto, & l. 2. C. de ædilit. action. & in princip. Instit. de perpet. & temporalib.* contra Ecclesiam eodem breui tempore finiri, nec requiri annos 40. vt intendit tex. in *d. auth. hac constitutio, ante fin.* ibi, nihil penitus, *glos. verbo durantibus in d. auth. quas actiones*, vbi post alios Ias. *n.* 4. obseruant Abb. *n. 9.* vbi. Burg. *n. 57. in cap. cum causam, de empt.* dicentes id maxime notandum ad limitationem totius fere huius tit. Felin. *in cap. de quarta in fine*, Corset. *in sing. præscriptio 2.* Balb. *de præscript. 1. p. 5. à n. 12.*

In tex. ibi [*interruptionem*] Aduerte in præscriptione immemoriali nō dari interruptionem, prout subtiliter resoluunt Oldrad. *cons. 224.* Corn. & alij, quos refert, & sequitur Molin. *de primog. lib. 2. c. 6. n. 47.* Ioan. Garc. *de expensis c. 10. n. 35.* expendens legem Hispaniæ, quæ satis id intendit. Valde autem controuersum est an superueniens tituli defectus interrumpat præscriptionem cū illo antea inchoatam? de quo agunt Bart. *in l. naturaliter n. 6. ff. de vsucap.* vbi Paul. Roman. Claud. & alij, Annib. *à n.* 48. Ferret. in *l. 3. à n. 45. ff. de vsucap.* Abb. *n.* 10. Paris. 15. cum alijs *in præsenti*, Salicet. *in l. cum notissimi n. 18. C. de præscript. 30.* post alios Balb. *de præscript. 3. p. 6. n. 22.*

CAP. QVIA INDICANTE. IX. *n. 1. in fine.* Tex. hic non est Alex. III. cuius sunt capita præcedentia, sed Gregorij I. ad Syracusanum Episcopum, vt constat ex originali *tom. 2. Concil. pag. 912. inter acta eiusdem Alex. tit. de præscript. cap. 6.*

Ibid. *n. 2. in fine*, Quod vero tex. hic agat de finibus prædiorum suadetur tùm ex verbo agrimensorem, quod proprie ad prædia refertur iuxta *tit. ff. si mensor fals.* tum etiam quia tex. agit de Abbatibus nec proponit eosdem habuisse diœcesim, aut parochiam de cuius finibus quæstio mota videatur; & tandem quia in originali supra relato statim in initio proponit tex. contentionem hanc fuisse super rebus temporalibus. Igitur non de finibus prouinciæ, diœcesis, seu parochiæ, sed prædiorum ad Ecclesias spectantium agebatur. Non obstat quòd in finibus prouinciarum, seu parochiarum non admittitur præscriptio *cap. super eo, penult. de parochijs* ac proinde nec in finibus prædiorum admittenda videbatur, refellitur enim ex additis ad *d. c. super eo*.

CAP. EX TRANSMISSA. X. post *n.* 3. In tex. ibi (*non currente*) Igitur interim dormit ipso iure præscriptio, idem probat *cap. prima actione, 16. quæst. 3. cum cap. sequenti*, & id ipsum de tempore schismatis probat *cap. cum nobis, hoc tit.* Gratian. *in cap. si Sacerdotes, versic item. 16 quæst. 3.* tradunt multis explicantes Abb. & communis hic, Bartol. *n. 23. & 26. in l. naturaliter ff. de vsucap.* Balb. *de præscript. 2. part. 6. à num. 3.* Paris. *cons. 104. à n. 143. lib. 1.* post alios Rebuff. *de pacificis possessor. à n. 301.* Ripa. *de peste 2. part. principali à n. 121.* Roland. *cons. 79. n. 30. & cons. 81. n. 16. cum sequentibus lib. 1.* idem resoluentes circa tempus pestis, quasi tunc sit bellum inter Deum & homines, exilij, captiuitatis, & similium, tradit *decis. Pedamon. 177. n. 5.* vbi idem concludit in tempore, quo per treugā, & inducias bellum hinc inde remittitur. Sed obstat maximè quòd impedimentum prouenienens ex bello, schismate, & prædictis similibus non est impedimētum Iuris, sed facti, quia non lex, sed factum impedit tunc in iudicio agere, & lites exercere, ac subinde præscriptionem Iure currere debet, quamuis contrà illam ex iusta causa detur restitutio, iuxta *l. & Attilicinius ff. de seruitutibus rusticorum, cum similibus* & ità in specie obseruat Annib. *in d. l. naturaliter. num. 294. & 303.* intelligens tex. *in præsenti & in d. cap. cum nobis* procedere impetrata prius restitutione contra præscriptionis cursum. Verum huic intellectui refragantur verba huius tex. ibi, non currente, *& d. cap. cum nobis*, ibi, cursum pręscriptionis impediunt, in quibus aperte dicitur pręscriptionem in his terminis ipso iure, & ita secluso omni restitutionis beneficio non currere. Nec item satisfacit resolutio communis Bart. *vbi supra*, & omnium ibi, & in locis præcitatis, secundum quos hic tex. & similes procedunt vbi tēpore belli, vel schismatis grassantis non redditur ius partibus, & cessant omnino iudicia, ita quod iuris

potius

potius, quàm facti impedimentum subsistat. Nec etiam placet aliorum intellectus, quos refert *Pinel. in auth. nisi. n. 47.* qui putant distinctionem & differentiam illam impedimenti Iuris & facti tantum procedere attento Iure Ciuili, non autem attento isto Pontificio, quo inspecto præscriptio non procedit ipso iure, sed dormit interim dum vel etiam impedimentum facti perdurat & ità intelligunt text. *in præsenti*, & *d. cap. cum à nobis*. Nec denique difficultates absoluit quod alijs videtur & satis intendunt Abb. hic. *n. 13. ad finem*, Felin. *n. 8.* & Boer. *decis. 40. n. 3.* Pinel. *vbi supra n. 43. ampliat. 2. & n. 47. col. 2.* scilicet in specie huius tex. *& d. cap. cum nobis*, impedimentum facti equiparari impedimento iuris, & illud sicut hoc stante præscriptione dormire, quia Iure cautum reperitur vt in ijs casibus speciatim Iure expressis limitetur prædicta differentia communis collecta ex *d. l. & Attilicinius*, cum alijs.

Vnde probabiliter dici potest communem illam traditionem, quæ docet præscriptionem ipso iure currere contra eos, qui non Iure, sed facto aliquo impediuntur, locum non habere vbi huiusmodi facti impedimentum commune, seù generale est, & vti tale notorium omnibus, tunc enim perinde ac si esset impedimẽtum Iuris præscriptio impeditur ipso iure, nec est necessaria restitutio, & in his terminis procedere *tex. in præsenti*, & *d. cap. cũ à nobis* cum similibus. Licet namque differant impedimentum iuris, & facti, vbi hoc particulare est contra aliquem, & à probatione pendet, nihilominus tamen vbi generale, seu commune, & insimul notorium quoad omne proponitur, perinde ac Iuris impedimentum iudicabitur, & lex ipsa per se occurens, absque aliqua restitutione præscriptionem impediet, & iuxta hunc sensũ intelligi potest opinio Abb. *d. n. 13.* & aliorum, quos supra proxime citaui, vt scilicet impedimentum facti & iuris æquiparentur in specie huius tex. *& d cap. tua nobis*, quia in ijs Iuribus facti impedimentum ex bello & schismate proueniens generale est, & notorium omnibus. Vnde si pares termini proponantur idem dicendum est in quouis alio simili, putà pestis, in reliquis autem impedimentis facti, quæ neque generalia, neque notoria sunt, procedit communis differentia, quæ notabis ad ea, quæ prædicti Doctores resoluunt circa præscriptionem contra eos, qui in captiuitate, exilio, vel carcere detenti sunt.

CAP. ACCEDENTES. XI. post *n. 2.* & ita colligitur ex hoc tex. aduersus procurationẽ, quæ Legatis Apostolicis Iure debetur, non admitti præscriptionem, similis tex. *in cap. cum instantia de censibus*, & vtrobique notant Doctores, *glos. verbo exemptione in Clement. 1. illo tit.* & passim alibi. Ratio est quia in legationibus Sedis Apost. vertitur vtilitas publica omnium Ecclesiarum, & agitur de recognitione subiectionis, & de compensatione sollicitudinis, quam omnes Ecclesiæ debent Apostolicæ Sedi, quę aliunde non potest commode suos Legatos sustentare, ac subinde ne legationes impediãtur, meritò ab omnibus Ecclesijs procurationes persoluuntur, vt intendit *hic tex.* ibi, quod omnibus imminet, &c. nec potest aliquis excusari præscriptione, quæ in ijs terminis prohibetur in præiuditium Sedis Apost. quam rationem satis expressit Pontifex *in d. cap. cum instantia, in fine principij*, obseruant Abb. *n. 5.* Guid. & alij *in præsenti*, Felin. *n. 6.* Non obstat quod priuilegium & præscriptio æquiparãtur, itaut ea, quæ possint priuilegio acquiri acquirantur etiam præscriptione *c. super quibusdã, vers. preterea, de verb. signif.* sed priuilegio quis valet eximi à procuratione, vt *tex. in præsenti* habet, *& d. c. cum instantia*, ergo & à præscriptione, quia reiecta responsione Butr. Abb. *n. 3.* & aliorum hic, Paris. *n. 6. & 13. ad med.* & eiusdem Abb. *d. cons. 94. n. 2. lib. 1.* dicentium præscriptionem æquiparari priuilegio, vbi præscribitur cum scientia Principis, qui priuilegium potuit concedere arg. *l. alienationis 28. vers. vix enim ff. de verb. signif.* æquiparationem tamen non habere locum vbi præscribitur ignorante Principe, sed admitti priuilegium licet præscriptio improbetur, & procedere *tex. in præsenti*; R. ex mente aliorum dici posse præscriptionẽ, & priuilegium æquiparari in ijs, in quibus præscriptio speciatim non reperitur prohibita, & ita procedere *d. vers. præterea*, & Iura similia, vbi vero præscriptio speciatim prohibita est, vt hic, admittetur priuilegium, quia est actus emanans à superiore cum causæ cognitione, in quo prohibitio locum non habet, nõ tamen admittetur pręscriptio, quippe quæ contra prohibitionem non subsistit, iuxta *l. non dubium, C. de legib.*

In tex. ibi (*Ordinarijs*) Idest Canonicis Ecclesiæ maioris, qui in locis, de quibus hic agitur, sic appellantur, sicut & alij Cardinales dicuntur, vt per Abb. *n. 2.* & omnes *in præsenti, glos. verbo Romanæ*, & Doctores in *Clement. 2. de celebrat. Miss.* Nec obstat quod onus soluendi procurationem Legatis Apost. incumbit tantùm Ecclesijs, *d. cap. cum instantia*, & constat Canonicos non habere Ecclesias argumen. *cap. vlt. de præbendis*, cum alijs, quia respondetur, vt per Abb. *n. 4.* Felin. *n. 6. ad finem*, Paris. *n. 10 in præsenti*. Vel planius dici potest *in d. cap. cum instantia* per Ecclesias intelligi non tantum Pręlatos, qui easdem obtinent, sed etiam omnes beneficiarios, qui cum Prælatis, veluti membra cum suo capite, corpus seù collegium constituunt, *cap. relatum 12. de testam.* cum aliis.

In tex ibi (*subsidium impartiri*) Petebant ergo Clerici vt Canonici pro parte contribuerent in procuratione Legatorum, à qua contributione cõtendebant Canonici se præscriptione exemptos, & ità non erat quæstio inter Legatos, & Canonicos, sed inter Canonicos, & Clerum; & nihilominus Pontifex in iis terminis præscriptionem improbat; vnde aperte probat hic tex. nõ valere præscriptionẽ per quã vna pars Cleri in præiudiciũ alterius eximitur ab onere procurationis, de quo hic, ità vt pars reliqua ad integram procurationem teneatur, vt obseruant Felin. *n. 6. ante finem*, post Zabar. *in præsenti*, & Doctores *in d. cap. cum instantia*, quæ sententia suadetur ex verbis huius tex. ibi, omnibus imminet ab omnibus &c. *d. cap. cum instantia*, ibi, nullam habere volumus excusatam, quamuis contradicat Ioan. de Lign. & alii hic, vt per Felin *d. n. 6. versic. cæterum*, Abb. *cons. 94. n. 2. lib. 1. & cons. 26. num. 5.*

num.5.lib.2. Felin. *in cap. cum ex officij. num. 11. hoc tit.* Marian. *de visitat. num. 50.* Bernar. *reg. 604. limit. 2.*

Ibid. post *n. 3.* In glos. [*In talibus*] Collige ex glos. præscriptionẽ admitti contra quamcunque procurationẽ, excepta illa, quę Iure legationis, vel visitationis debetur, vt intendũt omnes hic, *glos. 2. in fi. in cap. venerabili, de censib. glos. verbo procurationem in Extrauag. execrabilis Ioan. XXII. vers. quantum, de prabend.* Imol. & alij *in Clem. 1. de censib.* Henric. & DD. ibi, Felin. *n. 14. in cap. cũ ex officij inf. hoc tit.* Marian. *de visitat. nu. 53.* Capel. *decis. 332.* vbi addit. Bernard. *reg. 604. vers. 5.*

CAP. CVM NON LICEAT. XII. post *n. 3.* Vnde ex hoc tex. expresse colligitur obedientiam, & reuerentiam Episcopis, & Prælatis, ac alijs quibuscunque superioribus legitimis debitam præscribi non posse, vt per glos. vlt. in præsenti, *glos. 4. in cap. auditis in fine hoc tit. glos. vlt. in cap. cum inter, de consuet. glos. verbo consuetudine in cap. 2. de Pœnit. dist. 6.* Aretin. Alex. & Ias. *in l. is, qui putat, n. 9. ff. de acquir. hared. late* Balb. *de præscript. 1. p. 5. d. n. 91.* Iuuat efficax ratio, nam omnis illa præscriptio prohibetur, quæ Iuri publico nocet, & confusionem, ac inordinationem continet, iuxta *l. vlt. ff. de vsucap. l. viam publicam ff. de via publ. l. præscriptio C. de operib. publ. cap. licet, in princip.* ibi, confusio nasceretur, *16. q. 3.* constat autem præscriptionem prędictam obedientiam extinguentem nocere Iuri, & bono publico, quod in subditorum obedientia consistit *cap. vlt. vers. obedientia 8. q. 1.* insuper continere confusionem, dum membrum suo capiti non obtemperat, igitur merito in hoc tex. talis præscriptio prohibetur. Non obstat quod Iura episcopalia possunt præscribi iuxta *c. cum olim, c. auditis inf. hoc tit.* inter quæ connumeratur obedientia *c. conquerente, de offic. Ordin.* Resp. enim verum quidem esse Iura Episcopalia vtplurimum præscribi posse, non tamen omnia, quia excipiuntur nonnulla speciatim Iure prohibita, in quibus specialiter bonum publicum, & grauissimum Reip. præiuditium ita suadet: vnde licet subditi præscribere possint exemptionem à nonnullis oneribus, in quibus Episcopo subijciuntur iuxta *d. c. olim, & d. cap. auditis*, nihilominus tamen non possunt præscribere exemptionem ab obedientia ex rationibus de quibus supra. Nec etiam obstat *cap. cum olim ad fin. vers. quia vero*, ibi, alijs etiam cessantibus, *de priuileg.* vbi probatur cessantibus priuilegijs omnibus Sedis Apost. potuisse monasterium de quo ibi præscribere exemptionem, & obedientiam Episcopo debitam, quia Resp. illum tex. procedere, & intelligi debere de illa præscriptione per quam obedientia ab Episcopo transfertur ad Romanam Ecclesiam, cui se monasterium subiecerat; at vero tex. in præsenti agere de præscriptione per quam obedientia debita Episcopo in totũ extinguitur, & ad alium non trãsfertur. Ratio huius concordãtiæ est, quia vbi obedientia in totũ per præscriptionem extinguitur, verum est subditum manere acephalũ, idest sine capite, contra *cap. nulla 93. dist.* & in eo verificantur verba huius tex. in princ. at vero quando obedientia alij acquiritur proprie loquendo subditus non præscribit obedientiam, quam non extinguit, sed alius in subditis illam præscribit contra Episcopum, ac subinde non manet acephalus, nec absolute recedit à capite, quia recognoscit aliud loco Episcopi.

Ibid. post *n. 4.* In glos. [*non obstante*] Dum hæc glos. & similis *in cap. clerici 16. q. 3.* enumerant quasdam res in quibus præscriptio prohibetur, satis significant edictum de rebus præscriptilibus esse prohibitorium quarundam rerum, itaut omnes, quæ sunt in commertio præscribi possint, nisi Iure aliquo prohibitæ reperiantur, attendunt tex. *in l. vsucapionẽ 9. ff. de vsucap. l. omnes, l. sicut C. de præscrip. 30.* obseruant in specie Soccin. *cons. 47. n. 15. lib. 3.* Tiraq. *de iureprimogen. q. 30. in princ.* & ante illos *glos. 4. in fine l. vlt. C. de fundis Lemitrop. lib. 11.* sic similiter edictum de personis præscribentibus, hoc est de ijs, quæ præscribere possunt, prohibitorium est, vt omnes admittantur, qui non reperiuntur Iure prohibiti, vt probat *l. 4. vers. vsucapere ff. de vsucap.* resoluunt Host. *in sum. huius tit. vers. qui possit vsucapere*, & passim Summistæ, intendunt *glos. hac vers. item quadam, & d. cap. clerici, in princ.* quæ tamen non aduertunt personas de quibus agunt non præscribere ex defectu possessionis necessariæ, nõ vero ex aliqua Iuris prohibitione. Sic tandem edictum de ijs contra quos præscribitur prohibitorium est, itaut contra omnes præscribi possit exceptis Iure prohibitis, vt deducitur *ex d. l. omnes, vers. nullum*, ibi, quacumque causa, vel persona, & ex reg. *l. in fraudem 16. in fine ff. militari testam.* insinuant glos. hic, *& in d. cap. clerici*, dum speciatim agunt de pupillo, & alijs, contra quos præscriptio Iure prohibetur.

CAP. AD AVDIENTIAM. XIII. *n. 4. in fine*, Vnde si testis examinatus à notario neget se deposuisse sicut notarius scripsit, magis creditur notario, quàm testi; vt per Bost. *in pract. crimin. tit. de falsis n. 16.* Clar. *§. falsum nu. 11. vers. posse testis, & §. fin. q. 59. vers. quintus est casus*, Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præs. 79. n. 14. vers. intenditur tertio*, Pacian. *de probat. lib. 2. cap. 48. n. 56.* Mascard. *eod. tract. concl. 194. sub n. 7. & 8.* Farin. *de falsit. & simulat. q. 158. n. 187.* quos refert, & sequitur Buccaron. *de different. inter iudicia ciuil. & crim. differ. 69. n. 1.* vbi intelligit in ciuilibus. Si vero quæratur an testis ob dictũ notarij, vel è contra notarius ob contradictionem testis, possit de falso puniri? & tunc neutri fidem adhibendam esse voluerunt Grammat. *decis. 30. n. 11.* Clar. *§. fin. q. 53. vers. quintus est casus.* Mascard. *de probat. concl. 1098. num. 7.* Anton. Scapp. *de iure non scripto tit. de confess. reor. multip. c. 126. n. 8.* Farin. *d. q. 158. num. 100. & 204.* Buccaron. *d. differ. 69. num. 2.*

Ibid. post *n. 5.* Igitur in ijs in quibus contra Ecclesias inferiores procedit quadraginta annorum præscriptio requiritur centenaria contra Romanam Ecclesiam, idem probat tex. *in cap. cum nobis, in prin. & in c. si diligenti, hoc tit. c. vlt. 16. q. 3. c. 2. hoc tit. in 6.* tradunt late Felin. hic *à n. 22.* Balb. Cou Pinel. & alij citati, ex quorum mente fit conclusio. Res immobiles, & quæ tales esse intelliguntur, ad Romanam Ecclesiam principaliter, & dire-

&c

ãe pertinentes, in quibus suprema & generalis illa prælatio non consistit, nonnisi centum annis præscribuntur, exceptis hæreticorum bonis, quæ à Catholicis ipsorum hæredibus legitime possidentur: suadetur conclusio quoad singulas particulas sigillatim *ex c. cum dilecta, de confirm. vtili*, ibi, possessiones, & iura, &c. & ex tex. in præsenti, ibi, principaliter, & *ex d. c. vlt. in prin. & ex d. c. 2. in 2. parte*. Et iuuat ratio quia conueniens fuit huiusmodi res Ecclesiæ Romanæ, quæ caput est, & mater omnium Ecclesiarum, & fidelium, speciali gaudere priuilegio, per quod diutius conseruentur, & ita nonnisi longissimo omnium spatio præscribantur, vt intendit Imp. *in auth. vt Ecclesia Romana*.

CAP. CVM VOBIS. XIV. post *num.* 1. In tex. ibi (*Legali*) Igitur centenaria præscriptio contra Romanam Ecclesiam per leges Ciuiles introducta, & recepta est, idem probat *c. vlt. in fine 16. q. 3. auth. quas actiones, in fine, C. de sacros. Eccles.* iuncto *auth. vt Ecclesia Romana*, ex quibus hic passim colligunt DD. communiter, immo ex Constitut. Iustiniani id Iuris statutũ fuit ad fauorem omnium Ecclesiarum, vt nouissime detectum fuit ex arcana historia Procopij apud Alemannum *pag. 123. vers. Priscus quidam apud Emessenos*. Sed obstat tum quia tex. *in d. auth. vt Ecclesia*, ad quam Pontifex hic respexisse videtur, vt patet ex verbis sequentibus, ibi, vt cõtra Romanam Ecclesiam, &c. non tantum agit de præscriptione contra Romanã Ecclesiã, sed etiam contra inferiores Ecclesias illi subiectas, tũ etiam quia in omnibus abrogatur per Iustinian. *in auth. hæc constitutio innouat*, ac subinde nulla iam datur lex Ciuilis, quæ contra Romanam Ecclesiam speciali priuilegio centum annorum exigat præscriptionem, vt intendunt Ioan. & Azzo relati *à glos. in d. auth. vt Ecclesia, verbo annorum, glos. vlt. in. d. auth. quas actiones*, aduertens vltima verba tex. ibidem hodie non esse vera attento Iure Ciuili, sed tantummodo attento Iure Canonico, de quo *in cap. praeced. & in cap. cum dilecta, de confirmatione vtili*, cum alijs, idem probat Pinel. *in auth. nisi n. 37. vers. ex quibus, & vers. infertur tertio C. de bonis maternis*, post Salicet. *in d. auth. quas actiones*, & quamplures in eadem opinione existere refert Cuiac. *lib. 5. obseruat. cap. 5.* voluit Balduin. *in prolog.* vt refert Cou. *in reg. possessor p. 2. §. 2. n. 6. in fine*. Sed hæc sententia confunditur expresse ex hoc tex. ibi, legali, *& ex d. cap. vlt.* vbi habetur Imperatorum leges contra Ecclesiam Romanam non admittere præscriptionem minorem centenariam, quæ verba omnino corruunt, & falsa sunt si nulla est lex Ciuilis hodie vigens, quæ cẽtum annorũ præscriptionem exigat contra Romanã Ecclesiam. id quod temere supponunt Pinel. & Cuiac. *vbi sup.* Vnde Hirner. quem refert, & sequitur *glos. d. verbo annorum*, Cou. *vbi sup.* & est de mente aliorum, intelligit per generalia verba *d. auth. hæc constitutio*, reuocari priuilegium centenariæ præscriptionis concessum Ecclesijs inferioribus, non vero Romanæ, de qua specialiter agere debuit Imper. arg *l. item apud, §. ait prætor, vers. ea enim ff. de iniur* & iuxta doctrinam *glos. vlt. in l. sciendum in prin. ff. qui satisd. cog.* receptæ communiter ex Ias. *in l. Marcellus n. 56. ff. ad Trebell.* Tiraquel. *de retractu lig. §. 1. glos. 14. n. 93.* Sed non satisfacit, quia *d. auth. hæc constitutio* absolute reuocat constitutionem illam, quæ centenariam præscriptionem cõcesserat Romanæ, & alijs Ecclesijs, & ita per relationem ad constitutionem prædictã *vt Ecclesia Romana*, videtur reuocasse quoad Romanam & cæteras Ecclesias, de quibus constitutio illa loquebatur arg. *l. ait prætor §. 1. ff. de re iudic.* Deinde *glos. in d. l. sciendum* procedit vbi lex prior specialiter disponebat, lex vero posterior generaliter loquitur, in proposito autem nulla datur specialis agens de Romana Ecclesia, sed generalis, quæ illi, & omnibus alijs centenariam præscriptionem concesserat *in d. auth. vt Ecclesia*. Vnde tentari potest priuilegium illic cõcessum Romanæ, & alijs Ecclesijs non subditis Imperatoribus nunquã potuisse reuocari à Iustiniano iuxta doctrinam Innoc. *n. 6. in cap. nouit, de iudic.* receptam communiter ex Felin. *n. 9.* Dec. *13.* ibid. Felin. *n. 2. in c. 1. de probat.* sentiunt Bart. & plures alij relati à Gabr. *communiũ tit. de Iure quæsito concl. 7. à n. 10.* Merito igitur non obstante reuocatione, de qua *in d. auth. hæc constitutio*, durat priuilegium respectu Ecclesiæ Romanæ, non vero quoad alias Ecclesias inferiores, quia respectu illarum valuit, vtpotè contrarium Canonibus, de quibus *in cap. 1. & sequentibus, 16. quæst. 3.* Vel rursus dici potest ex sententia glossæ in rubrica *d. auth. hæc cõstitutio*, quod tex. ille reuocat priuilegium de quo *in l. vlt. C. de Sacros. Eccles.* concessum Ecclesijs orientalibus, vt refert Cuiac. vbi supra, *& de diuersis præscriptionibus cap. 31.* non autem reuocat priuilegium, de quo *in d. auth. vt Ecclesia* concessum Ecclesię occidentali, id est Romanę, quę caput est, & omnibus Ecclesijs inferioribus eidem subiectis, id quod fatentur omnes ex Cuiac. *d. cap. 5.* quæ sententia suadetur tam ex rubrica, quàm ex verbis *d. auth. hæc constitutio*, quę conueniunt *d. l. vlt.* in qua speciatim agitur de monasterijs, xenodochijs, venerabilibus locis, non vero conueniunt *d. auth. vt Eclesia*, in qua nulla illorum expressa mentio habetur.

Ibid. post *n. 2.* Reg. supradicta generaliter, & indistinctè proposita videtur comprehendere etiam res mobiles, & se mouentes Ecclesię Romanæ, vt etiam hęc non triennio, sed centum annis pręscribantur, idem suadent generalia verba *cap. praeced.* ad finem, *& auth. vt Ecclesia Romana*, quorum argumento ita obseruant Doctores communiter, vt per Abb. *n. 12.* Dec. *in cap. cum dilecta, de confirmat. vtili* Balb. *de præscriptionibus part. 1. quinta n. 23.* Sed verius est triennalem vsucapionem in ijs rebus locum habere iuxta *reg. l. 1. ff. de vsucap. transf.* quæ in proposito limitata nõ reperitur, vt obseruat *Ang. in d. auth. vt Ecclesia n. 2.* Nec obstat tex. hic, & similes, quia priuilegium concessum Ecclesiæ Romanæ circa centum annorum præscriptionem tantũmodo locum habet vbi alias cõtra priuatos longi vel longissimi tẽporis, & contra Ecclesias inferiores quadraginta annorum præscriptio procedit, patet ex *d. auth. in princ. versic cum enim*, & ex *d. auth. quas actiones C. de sacros. Ecclesijs*; vnde licet tex. in præsenti, & similes *in cap. præcedenti, & in cap. vlt. 16. quæst.*

quæst. 3. generaliter loquantur nihilominus, tamen quia huiusmodi priuilegiũ, de quo agitur, emanauit & incœpit à lege Ciuili, ad quam lex Canonica se refert, vt patet ex hoc tex ibi, tam Ciuilis, &c. *& ex d. c. vlt.* merito declaratur, & intelligitur secundum eamdem legem, & ità non comprehendit res mobiles, quas prædicta lex non comprehendebat, argum. *l. sed & posteriores ff. de legibus, & l. ait Prætor. §. 1. ff. de re iudic.* Sic sane corruit sententia *Salic. in d. l. 1. n. 4.* & Felin. *in cap. præcedenti n. 26.* in quam inclinat Balb. *vbi supra*, dum existimat huiusmodi res mobiles Romanæ Ecclesiæ nullo tẽpore præscribi, ad exemplum rerum fiscalium iuxta reg. *§. res fisci, Inst. de vsucapion.* quæ sanè reg. in proposito nihil concludit, quia vltra tradita per Butr. *in cap. 1. nu. 121. de in integrum restitut.* procedit tantum in fisco Imperiali, & non omnem, nec in omnibus rebus præscriptionem excludit.

Ibid. post *n.* 3. in ead. *glos. versic.* (*Sed non est recedẽdum, &c.*) Vult glos. quod licet præscriptio immemorialis probetur per testes deponentes sub forma de qua supra hac ead. *glos. versic. vel quod testes*, & per *glos. verbo memoria in cap. 1. hoc. tit. lib. 6.* cõmuniter receptam, vt per Gabriel. *communiũ sub hoc tit. de præscript. concl. 1. n. 74.* Molin. *de primog. lib. 2. cap. 6. à n. 31.* nihilominus tamen adhuc huiusmodi probatio immemorialis præscriptionis non sufficit ad concludendam, & probandam centenariam, de qua in hoc tex. sequuntur Doctores communiter hic, & alibi, vt per Couar. *in reg. possessor part. 2. §. 3. n. 7.* & Molin. *d. loco n. 44.* quamuis ipsi multis contendant oppositum longè verius: Aduertendũ tamen est verum nõ esse id, quod hęc glos. supposuit *in versic. per testes* scilicet testes non posse deponere de iis, quæ ante pubertatẽ viderunt, & apprehenderunt, siquidem cõstat post pubertatem posse quem deponere de iis, quæ ante illam doli capax, idest circa annum decimum cum dimidio vidit & apprehendit, *glos. verbo impubes in l. 3. versic. lege Iulia ff. de testibus, glos. vlt. in cap. relatum 37. dist. & in §. testes Inst. de testamen.* cum similibus, per multa, quæ citant, communis ex Felin. Panor. *n. 10.* & alijs in præsenti, Couar. multis confirmans *vbi supra n. 8.* Molin. *d. loco num. 42.* Clar. *§. final. quæst. 24. nu. 27.* intelligentes tex. *in d. versic. lege*, & similes tantum prohibere ne quis impubes deponat, & testimonium ferat; tex. verò *in d. §. testes, cum similibus* procedere in testamento in quo lex iustis de causis speciatim requirit pubertatem tempore, quo testamentum fit, nec sat est impuberem testem interesse, licèt postea deponat factus pubes. Sic eodem modo satis deprehenditur verum non esse quòd hæc *glos. in d. vers. per testes* dicit, scilicet quod testes huiusmodi ad probandam centenariam pręscriptionem deponant de visu omnium centum annorum, quia secundum mentem communem ex supracitatis est quod deponant de ijs, quæ viderunt, vel apprehenderũt per quadraginta annos retro, & ita debent esse saltem ætatis quinquaginta annorũ cum dimidio Couar. *nu. 7.* Molin. *n. 40.* dictis locis; de reliquis vero anterioribus deponant communem opinionem sic extitisse, vel famam, quæ in ijs antiquis, & à nostra memoria remotis probationem efficit iuxta *glos. d. verbo memoria, & glos. verbo committat in l. at qui, 20. §. cum me ff. de negotijs gestis*, receptam communiter ex multis de quibus per Duen. *reg. 299. versic. limita. 7.* Gam. *decis. 290.*

CAP. AVDITIS. XV. post *n.* 1. Probat hic tex. iurisdictionem, & iura episcopalia posse præscribi ab inferioribus, vt notant *glos. 4. & DD.* communiter *in præsenti*, glos. 2. *in c. quicunque 16. q. 3.* & passim alibi, Calderin. *cons. 2. sub hoc tit.* Balb. *de præscript. 1. p. 5. à n. 83.* Boer. *decis. 133. n. 10.* Cou. in *c. alma p. 1. §. 12. n. 3.* idem probant *cap. cum olim 18. vers. quia, cap. de quarta, hoc tit. cap. vlt. de offic. Archid.* & satis deducitur si aduertas iurisdictionem, & Iura omnia episcopalia saltem à Pont. Max. posse priuilegio concedi alijs, quàm Episcopis *c. cum contingat, de foro comp. cap. accedentibus 12. de excess. Prælat. cap. Abbate 53. de priuileg. lib. 6.*

Amplia procedere etiam in Iuribus episcopalibus arduis, & quæ solis Episcopis, & ipsorum dignitati reseruantur, vt colliges *ex d. c. cum olim, vers. quia*, & constat quia cognitio causarum matrimonialium est de arduis, quæ soli Episcopo reseruantur, & ex stilo Curiæ committuntur, *d. cap. accedentibus*, Concil. Trid. *sess. 24. de reform. cap. 20. vers. ad hæc*, resoluit Cou. *de spons. p. 2. c. 8. §. 12. in princ.* & tamen tex. hic probat huiusmodi cognitionem legitima præscriptione posse inferioribus acquiri, vt hic notant omnes, vt per Paris. *n. 3. glos. 2. & vlt.* per tex. ibi *in d. accedentibus, glos. 1. in cap. litteras, de restit. spoliat.* communis ex Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, notab. 2. §. 1. nu. 35.* Balb. *num. 85.* Cou. *vbi proxime*, contra Host. *in d. cap. litteras*, quem sequitur Ias. *in l. more n. 49. ff. de iurisd. omniũ iudic.* Non fauet *cap. quanto, de consuet.* vbi Ius conferendi Sacramentum Cõfirmationis vti res ardua, & Episcopis reseruata, vt tex. habet, non potest præscribi ab inferioribus non Episcopis, nam vltra multa, quæ ad illius materiam & intellectum tradũtur per DD. ibi, & per S. Thom. vbi Caiet. *3. p. q. 71. art. 11.* & post alios Cou. *lib. 1. vari. cap. 10.* Ledesm. *1. 4. q. 13. art. 11.* ℞. regulam huius tex. & ampliationem prædictam procedere in ijs, quæ reseruantur dignitati, & iurisdictioni episcopali, non autem in reseruatis Ordini, de quibus agit *c. quamuis 68. dist.* plane collatio Sacramenti Confirmationis ex Apostolorum traditione reseruata est Ordini Episcopali, vt probat tex. *in d. cap. quanto, cap. 1. cum sequentib. de consec. dist. 1.* Concil. Trid. *sess. 7. de Confirmat. cap. 3. & sess. 23. de Sacram. Ordin. cap. 7.* Non obstat *c. peruenit 95. dist.* nam vltra ea, quæ ad illius intellectum tradunt DD. vt per Cou. *d. cap. 10. à nu. 7. & 11.* Ledesm. *vbi sup.* satisfit vt per eund. Cou. *n. 14.* & per relatos à Gabr. *commun. sub tit. de præscript. concl. 1. à num. 16.*

Ibid. *n. 5. in fine.* Vnde colliges ex hoc tex. quatenus in eo excluditur Episcopus à iurisdictione, & alijs Iuribus præscriptis per Abbatẽ, in illis verbis, ibi, silentium imponentes, iura sic præscripta non competere præscribenti accumulatiue cum Episcopo, quasi ille cum hoc insimul accumulentur, vt vterque vtatur, & locus sit præuentioni, sed potius

tius priuatiue respectu Episcopi, itaut solus Abbas præscribens vtatur, Episcopus vero priuetur, & excludatur, ne amplius vti valeat, idque obseruant Abb. *n. 7. Felin. 9.* Panor. 7. hic, idem Abb. & Imol. *in cap. cum olim, sup. hoc tit.* Abb. *nu.* 7. Felin. *5. in cap. pastoralis, in princ. de off. Ordin.* vbi post Ioan. id ipsum intendit *glos.* 1. Bald. *cons.* 201. *lib.* 1. Marian. *num. 8. in. cap. cum contingat, de foro comp.* Balb. *de præscript.* 1. *p. 5. num. 88.* refert alios Cou. *in cap. alma mater p.* 1. *§.* 12. *num. 3.* ex quibus iam hodie hæc videtur recepta opinio. Contrariam vero sententiã, immo quòd iurisdictio, & Iura episcopalia, vel similia non priuatiue, sed accumulatiue ad Episcopum præscribantur, probarunt Ioan. Andr. Host. Butr. Imola, & alij *in d. c. pastoralis,* & satis Roland. *cons. 80. à n.* 22. *lib.* 2. quam & praxi seruandam, & communem (antiquorum fortassis) testatur Cou. *vbi sup.* Pro concordia dici potest priorem opinionem procedere vbi per integrum præscriptionis tempus præscribens solus vsus est iurisdictione, & Iuribus præscriptis, posteriorem vero procedere vbi etiam is, contra quem pręscriptio cõpletur, intra tempus illius exercuit iurisdictionem, vel Iura, aliaque similiter alius pręscribens quasi possidens exercuit, tunc enim quia is non solus, sed accumulatiue cum illo quasi possedit, & vsus est non solus, nec priuatiue, sed accumulatiue cum illo præscribit, & acquirit, vt videmus contigisse in plerisque causis mixti fori.

CAP. CVM EX OFFICII. XVI. post *n.* 2. Circa visitationis præscriptionem sequens formanda est conclusio. Præscriptio, quæ tollit omnino visitationem Iure communi iniunctam, merito prohibetur, quamuis admittatur, quæ illam transfert, vel alij accumulat, sicut etiam admittitur quæ omnino tollit præscriptionem Iure speciali competentem. Hanc conclusionem recipiunt in effectu omnes in præsenti, Host. *in sum. de officio Arch. d. n. 5.* Marian. de *visitat. à n.* 19. Bernard. *d. reg. 604.* Probatur quoad primam partem, nam merito prohibetur pręscriptio impediens morum correctionem, & Ecclesiarum reformationem arg. *c. cum inter, & cap. ex parte, de consuet.* cum alijs, quippequę cedit in damnum publicum, & ex eo proueniunt multò maiora mala in Rep. quàm sit bonum vitandi lites, & seruitutem dominorum, pro quibus bono publico introducta fuit pręscriptio *l.* 1. *ff. de vsucap.* sed pręscriptio omnino tollens visitationem iniunctam Iure communi, impedit morum correctionem, & reformationem Ecclesiarum, & ita obuiat bono publico, quod per visitationem prętenditur iuxta addita *ad cap. accedentes, sup. hoc tit.* Igitur, &c. Iuuat *cap. irrefragabili, in princip. vers. vt autem, de officio Ordin. cap. ad nostram, 3. de appellat.* Posterior vero pars suadetur, quia præscriptio illa admittenda est, quæ nullo Iure prohibetur, nec impedit morum, aut Ecclesiarum reformationem, nec aliàs obuiat bono publico, *d. l.* 1. sed pręscriptio, quę transfert visitationem, vel alij accumulat, sicut etiam omnino tollens illam, quę competit Iure speciali, nullo Iure prohibetur, morum, & Ecclesiarum reformationem non impedit, nec bonum publicum offendit, cum adhuc maneat visitatio faciẽda ab eo, in quem trasfertur, vel accumulatur, vel etiam ab ipso, cui Iure iniũgitur. penes quem etiam sublata visitatione iure speciali competenti remanet visitatio Iuris communis, per quam bonũ publicum reputatur, ergo, &c. Et satis eandem concl. probat hic tex. qui agit de visitatione Iure communi competenti, qualis est illa, quam Archiepiscopus exercet in prouincia, & dicit contra visitationem hanc pręscribi non posse, quę verba intelligũtur de pręscriptione, quę ex diametro opponitur, & omnino tollit visitationem, hęc enim præscriptio proprie, & absolute loquendo dicitur contra visitationem, cum vero Pontifex subiungit quamuis alius contra eundem pręscribere possit, aperte significat admitti pręscriptionem, per quam transfertur, vel accumulatur visitatio, quia talis pręscriptio absolute loquendo non est contra visitationẽ, quam non tollit, sed contra Pręlatum, cui pęiudicat, iuxta quem sensum verba illa tex. aliquo modo, non sunt intelligenda de modo per quem pręscribitur trãsferendo, vel accumulando, sed de modo per quem pręscribitur contra visitationem, scilicet tollendo, & extinguendo illam, nam quoad hoc nullus modus perscriptionis admittitur. Non obstat quod Iura Episcopalia possunt pręscribi *cap. auditis, c. cũ olim, hoc tit.* de quibus Iuribus Episcopalibus est visitatio *c. conquerente, de officio Ordin.* ℞. enim quod quamuis Iura Episcopalia præscribi non prohibeantur, quia per illorum pręscriptionem non ita pręiudicatur bono publico, sed magis Episcopo, contra quem pręscribitur, nihilominus tamen visitatio Iure communi competens pręscribi prohibetur ob grauissimum Reip. detrimentum, quod illa sublata sequeretur.

Circa vero procurationis pręscriptionem sequẽs formanda est conclusio. Contra procurationem ratione visitationis Iure communi debitam manente visitandi onere prohibetur omnis pręscriptio, ita Felin. *hic n.* 15. Marian. *de visit. n.* 54. Bernard. *reg. 604. vers. sexto.* Probatur, nam omnis pręscriptio tollens visitationem Iure communi inductã merito prohibetur, vt in hoc tex. ibi, nec contra visitationem, &c. at præscriptio contra procurationem ratione visitationis Iure communi debitam saltem Iuris præsumptione tollit in effectu visitationẽ ipsam, qua Ordinarii præsumuntur negligere, & omittere admissa præscriptione contra procurationẽ, quæ ad visitationem peragendam Iure instituitur, Igitur, &c. & ita hanc rationem satis præsensit Pontifex in præsenti, dum dicit contra procurationem ratione visitationis debitam præscribi non posse, quemadmodum nec contra visitationẽ ipsam, eandem rationẽ probant omnes hic, & in dictis locis, aduertẽtes procurationem esse annexam visitationi, ac subinde de illa, & de ista circa præscriptionem idem esse iudicium, argum. *cap. super eo, de paroch.*

In tex. ibi [*contra procurationem, &c.*] Intellige siue totam, siue partem, veluti cum minuitur quantitas aliàs soluenda. iuxta *cap. cum Apostolus, de censib. Extrauag.* 1. *illo tit. inter communes*, idq. intendit *glos. in cap. relata* 10. *quæst.* 1. Abb. *num.* 13. & alij, vt per Felin. *n.* 16. & Paris. 10 *in præsenti,*

ti, quę ſentẽtia ſuadetur ex hoc tex. ibi, quæ ratione viſitationis debetur, ſiquidem procuratio, quæ debetur ratione viſitationis, eſt illa integra, de qua in *d. cap. cum Apoſtolus* & rurſus ex eod. tex. ibi, nec aliquo modo, &c. nam aliquo modo contra procuratorem præſcribitur ſi quoad aliquam eius partem admittatur præſcriptio. Quamuis DD. hic & alibi, vt per eundem Abb. & Felin. *d. n. 16. in prin. & d. n. 13.* Marian. *de viſitat. n. 47. & 55.* contradicant, quorum opinio non probatur hodie per d. *extrauag. verſ. noſtra*, vt exiſtimant Felin. & Pariſ. *vbi ſup.* quia tex. ille non approbat præſcriptiones minuentes procurationem de qua ibi, ſed conſuetudines, in quibus longe diuerſa videtur ratio. Vide Conc. Trid. *ſeſſ. 24. de refor. c 3. verſ. in his vero.* Aduertendum in propoſito eſt præſcriptionem nõ prohiberi reſpectu modi, vt ſcilicet procuratio potius in fructibus his, vel illis, quàm in pecunia, vel è conuerſo, ſeu iuxta alium quemuis modum diuerſum præſtetur, vt obſeruant DD. communiter hic ex Felin. *d n. 10.* Marian. *vbi ſup. n. 49.* Bernard. *d. reg. 604. verſ.* 1. Concil. Trid. *vbi ſup. verſ. ſit tamen in optione.* Similiter aduertere oportet prohiberi hic præſcriptionem contra procurationem futuram, ne ſcilicet in futurum eximatur quis à ſolutione illius, admittitur tamẽ præſcriptio cõtra procuratorem præteritam, ideſt annorum præteritorum, ſecundum omnes in præſenti, quia ceſſat ratio de qua ſuprà, cum nullum vertatur præiuditium viſitationis, quæ iam pro illis annis præceſſit, ſed ſolius Ordinarij, cui quantitas ſoluenda eſt, & contra quem præſcribi poſſe apertè docet Pontifex ibi, quamuis alius contra eundem.

In tex. ibi [*non meminerunt*] Valde cõtrouerſum eſt an vbi lex præſcriptionem prohibet admittatur illa, quæ eſt longiſſimi temporis 30. vel 40. annorũ, aut ſaltem centum annorum, ſeu immemorialis, an per contrarium omnis ſublata cenſeatur. in quo tres principales reperiuntur opiniones, quas ad noſtrum inſtitutum adducere non oportet, ſed quod attinet ad materiam tex. ex ſupra citatis verbis colliges quòd cum Abbas & Prior de quibus hic allegaſſent præſcriptionem immemorialem, ipſamque allegationem Pontifex reiecifſet, vt patet ex littera, ibi, nulla penitus, &c. apertè tex. ſignificat in propoſito non admitti præſcriptionem etiam temporis excedentis hominum memoriã, vt obſeruant Vinc. & antiqu. Abb. *n.* 4. Pariſ. 3. Felin. *in princ. &* alij in pręſenti, Io. Andr. & alij in *cap. cũ inſtantia, de cenſib.* Felin. *in cap. accedentes n 6. verſ. fallit tertio*, cum ſeq. *ſup. hoc tit.* vbi Pariſ. *n. 13.* Duen. *reg. 144. ampl.* 3. pro quibus etiam vrget hic tex. ibi, aliquo modo, &c. nam ſi admittitur præſcriptio temporis excedentis hominum memoriam, vtique aliquo modo præſcribitur, quicquid contradicant Abb. ſibi contrarius *conſ. 26. n. 4. lib. 1.* Marian. *n. 52. vbi ſupra*, quos refert Bernar. *reg. 604 verſ. 4.*

In tex. ibi [*Alius*] Id eſt non ſubditi ipſi eximẽtes ſe, ſed alius in eiſdem, ſiue ſit Prælatus aliquis non ſubditus Archiepiſcopi contra quem viſitatio, & procuratio in reliquis ſubditis præſcribi poteſt, obſeruant poſt alios Abb. *n. 6.* Felin. *12.* Bernard. *d. reg. 604. verſ. 3.* & ad hoc reducenda eſt *gloſ. 2. in c. venerabili, de cenſib. & verbo procurationes in Extrau. execrabilis in fine de præb. Ioan. 22.*

In tex. ibi [*tulit Archiepiſcopus, &c.*] Butr. Imol. & quidam alij putant Archiepiſcopum attento Iure communi non potuiſſe proferre ſententiam hanc, vel animaduertere in ſubditos ſuffraganeorũ procurationem denegãtes, tum quia caſus hic Iure expreſſus non reperitur, & ita ſuccedit reg. *cap. paſtoralis, in princip. de officio Ordin.* tum etiam quia Pontifex expendit ſententiam hanc fuiſſe prolatam de antiqua Metropolis conſuetudine, quaſi non de Iure communi. Sed probabilius videtur Archiepiſcopum attento Iure communi propter denegatam viſitationis procurationẽ potuiſſe animaduertere in hos ſubditos ſui ſuffraganei, vt notãt *gloſ. verbo exceptis in fine in d. cap. paſtoralis, glo. pen.* & alij vt per Abb. *n. 11.* Felin. 7. Pariſ. 19. & 20. ibi expẽdentes regulã *cap. 1. de pœnis lib. 6.* Non obſtat *d. cap. paſtoralis*, quia iuxta prędicta caſus hic ſatis Iure expreſſus eſt: nec item obſtant verba illa, de antiqua conſuetudine, quia vltra intellectũ Abb. *d. n. 11.* & Pariſ. 20. conſuetudo hæc non contraria, ſed conformis Iuri potuit expẽdi ad maiorẽ iuſtitiam ſententiæ vt *in cap. ſopitæ*, vbi *gloſ. pen. de cenſib.* vel conſuetudo non refertur ad poteſtatem animaduertendi, ſed ad modum, & circumſtantias, ſecundum quas Archiepiſcopus ſententiam tulit.

In tex. ibi [*qui ſpiritualia ſeminat, &c.*] Cum ergo procuratio non in pretium viſitationis, ſed in ſtipendium laboris concedatur, ceſſat omnino ſimoniæ vitium ex D. Thom. 2. 2. *q. 100. art.* 3. *ad* 3. ſequitur Sot. *de Iuſtit. lib. 9. q 6. art. 2. verſ. addit aũt*, qui tamen putat Epiſcopis habentibus aliàs redditus pingues, ex quibus ſuſtentari valeant, non eſſe ſatis tutũ accipere procurationem huiuſmodi, ſed hæc ſententia non probatur Iure, immò refragari videntur verba tex. ibi, & plerique ſimiles, dum abſolute loquuntur, nec diſtinguunt inter Epiſcopos tenues, & inter eos, qui pingues redditus habent, & rurſus dum conſtituunt procurationem in ſtipendium laboris, quod tuta cõſcientia accipitur etiam ab ijs, qui aliàs opulentos habent redditus iuxta illud, dignus eſt operarius, &c. relatum *in cap. cum ſecundum Apoſtolum, de præben.*

In gloſ. [*Allegantes*] ibi (*arg. contra C. de agricolis, & cenſ. lib. 11. l. litibus.*) Licet hæc gloſ. non reſpondeat, tamen vt bene aduertunt Abb. *n. 11. in fine.* Imol. *n. 6.* tex. ille non agit de re impręſcriptibili, vel quę ſimpliciter pręſcribi prohibeatur, & ita ceſſat argumentum, quia tex. hic procedit data huiuſmodi ſimplici prohibitione.

In gloſ. [*Penitus*] ibi (*ſed non eſt verum, &c.*) Intendit gloſ. Epiſcopum non poſſe expreſſe remittere procurationem pro annis futuris ratione viſitationis ſoluendam arg. *cap. cum venerabilis, de cenſib.* quam concl. late explicant Abb. *à nu. 12. & 14.* Imol. *col. 1.* poſt alios Felin. *à n. 17.* Pariſ. *n. 13.* Marian. *de viſitat. à n. 57.* multipliciter declarantes.

In gloſ. [*Viſitationem*] Hęc gloſ. dum exiſtimat viſitationem continere obedientiam, quę Prælatis debetur, ac ſubinde pręſcribi non poſſe iuxta *c. cum non liceat, hoc tit.* refellitur, tum quia obedientia, & ſubiectio huiuſmodi non magis

cernitur in visitatione, quàm in coërctione debitorum, in institutionibus, & reliquis Iuribus Episcopalibus, quæ præscribuntur, vt satis deducitur *ex cap. 2. in princ.* ibi, in scrutinijs, & subiectione, *de capell. monach.* iuncto *d. cap. auditis, vers. quia.* tum etiam quoniam Abbatiæ, de quibus hic, licet ab Archiepiscopis non visitarentur, in reliquis tamen omnibus cognoscebant, & non subtrahebant obedientiam Metropolitano debitam: & tandem quia *d. cap. cum non liceat* agit de præscriptione, per quam directe, & absolute tollitur obedientia, non vero de illa obedientia, quæ per indirectum cernitur in hoc, vel illo actu particulari, alioquin nullum Ius episcopale possit præscribi, cum in omnibus obedientia, & subiectio per indirectum considerari valeat.

CAP. SI DILIGENTI. XVII. *nu.* 17. ibi, *à nu.* 62. Balb. *de præscript. p. 4. nu. 34. & 1. p. 6. num. 51.* Perez *ad l. 2. tit. 13. lib. 3. Ordin.* Amplia id ipsum procedere in iuribus incorporalibus, quæ quasi possidet is, cuius nomine quasi possidentur, secundùm communem *in l. quod meo ff. de acquir. possess.* late Tiraq. *de constituto ampl. 34.* intendit tex. hic, qui de his incorporalibus agit. Amplia etiam quamuis præscriptio longissima, vel etiam immemorialis proponatur, quia nec per illam præscribet is, qui alieno nomine possidet, cum non possideat ipse, ac subinde deficiat substantia præscriptionis respectu illius, resoluunt Bald. Paul. & alij *in l. nec C. de vsufructu*, Ias. *in l. 2. C. de iure emphyt. n. 157.* Bald. *d. nu. 37.* Tiraq. *vbi sup. limit. 21. nu. 7.* & satis colligitur ex hoc tex. in quo spatium centum annorum, quod aliàs sufficit, & requiritur in præscriptione contra Romanam Ecclesiam *c. de quarta sup. hoc tit.* non prodest ei, qui non suo, sed alieno nomine possidebat, quicquid contrarium intendat glos. *in d. cap. cum non liceat, hoc tit.*

Ibid. post *eund. nu. 17.* Amplia etiamsi colonus per longissimum tempus pensiones domino non soluerit, licet enim contra illum non soluentem dominus quasi spoliatus suo iure, & quasi possessione recipiendi pensiones, agere possit vtili interdicto, vnde vi, arg. *cap. querelam, de elect. l. litibus, C. de agricol. lib. 11.* resoluunt Gom. *l. 45. Tauri nu. 172.* Valasc. *de iure emphyt. q. 18. n. 10.* nihilominus tamen nisi colonus requisitus soluere denegauerit nõ priuatur dominus possessione rei locatæ, immo adhuc colono non soluente, retinet per eundem, qui propterea præscribere non potest, *glos.* per tex. ibi, *verbo debeat in l. 2. C. de præscript. 30.* vbi Cyn. Bart. & communis, resoluunt Bald. per tex. ibi *in l. Pomponius 1. & 2. lect. ff. quibus modis vsusfr.* Alex. *in l. quamuis §. 1. num. 2. ff. de acquir. possess.* Soccin. *cons. 106. n. 3. lib. 3.* Tiraq. *d. loco nu. 6.* Limitabis tamen procedere in præscriptione respectu Iuris colonarij, quia colonus longissimo tempore soluens vniformem pensionem præscribit ius coloni perpetui, ne iam amplius à domino expelli, aut pensio augeri possit, Balb. *nu. 7.* Angel. Alex. & Bart. & alij *in d. l. 2.* communis vt per Valasc. *vbi sup. q. 20. n. 12.* vbi testatur ita iudicatum, idem sequitur, & asseuerat Gam. *decis. 26. col. 2. in princ. & decis. 244. n. 10.* Limita rursus prædicta non procedere vbi colonus, vel similes alieno nomine possidentes interuertunt possessionem illorum, quorum nomine possident, iuxta *glos. 4. d. l. 2. C. de præscript. 30.* vide Ias. *n. 157. in l. 2. C. de iure emphyt.* Abb. *n. 12.* & ibi Paris. *à n. 37. in d. cap. cum non liceat, hoc tit.* Balb. *1. p. 6. num. 51.* Cassan. *in consuet. Burg. rub. 11. §. 2. glos. 1. num. 34.*

In tex. ibi [*confessionem tuam, &c.*] Valet ergo, & præiudicat Ecclesiæ confessio solius Prælati, vt notant omnes hic; sed obstat, quòd licet hoc verum sit, vbi Prælatus solus est, nec habet sub se collegium, seu Conuentum, iuxta doctrinam *glos. pen. vers. etsi vnus in cap. potuit, de locato*, communiter recepta ex Paris. hic *nu. 7. & in cap. vlt. inf. hoc tit. n. 54. vers. tertia*, Felin. *in cap. edoceri num. 9. vers. etiam in alijs, de rescript.* & in specie post alios resoluit Paris. *d. vers. tertia.* Nihilominus tamen vbi Prælatus collegium habet, vel Conuentum (vt hic habebat Archiepiscopus) confessio eiusdem solius absque consensu, vel mandato Collegij, vel Conuentus non præiudicat Ecclesiæ, *glos. pen. verbo nescio in c. de Constantinopolitana, 22. dist.* communiter recepta ex Gam. *decis. 268. n. 4.* glos. *verbo de veritate dicenda in c. dudũ, il 2. de elect. glos. vlt. in fine. in d. c. vlt.* Reiecto igitur intellectu *glos. 2. in princ.* ac etiã communi multorum, præcipue Abb. *n. 4. in præsenti*, Curt. *de feudis 1. p. q. 8. n. 16.* Aym. *de antiq. p. 1. c. propositum à num. 73.* & aliorum asserentium confessionem solius Archiepiscopi in proposito attendi, ac præiudicare Ecclesiæ, quia cum liquidò constaret Iudicatum Calaritanum, & totam Sardiniam ad Romanæ Ecclesiæ patrimonium immediatè pertinere, vt tex. habet *in princ.* vtique Iuris præsumptio erat pro confessione Archiepiscopi, ac subinde illa tanquam Iuri, & præsumptioni conformis apparebat, & ita admittenda fuit absque alio Capituli consensu, etiam in eiusdem præiuditium. Securiùs videtur supponere terminos habiles, & ita quod confessio secundum Iuris regulas valuit etiam in Ecclesiæ præiuditium, nam siue dicas (vt ex littera colligi videtur) quòd Archiepiscopus in iudicio apud Pont. Max. agebat, vel defendebat causam suã, vel saltem communem, siue cum Ecclesia Pisana, in qua specie solus agere, & conueniri potuit, iuxta communem *in d. cap. edoceri.* vbi late Felin. *à nu. 2.* merito confessio Archiepiscopi ex necessitate iudicij procedens præiudicat etiam Ecclesiæ, sicut in simili confessio procuratoris, tutoris, vel similiũ in iudicio absque alio mandato nocent domino, pupillo, & similibus, *c. suborta*, vbi *glos. 2. de re iudicata, c. 2. vbi glos. verbo, sponte, de capell. monac. l. quoties. 10. §. sicut ff. de administrat. tut.* communis ex Bart. *in l. certum §. sed hanc ff. de confessis*, Hippol. *singulari* 290. Capel. *decis. 392.* Sarmien. post alios *lib. 3. selectar. cap. 11. num. 5.* Si verò dicas confessionem hic fuisse factam per viam voluntariæ iurisdictionis, & absque necessitate iudicij, quia tunc vt Ecclesiæ, vel Capitulo præiudicetur, necessariò requiritur consensus, vel mandatum speciale, nec sufficit generale, *dict. §. sed an*, vbi Bart. *num. 2.* Abb. *d. cap. vlt. num. 44.* & ibi Paris. *d. versic. 1.* communis vt per Sarmien. *vbi supra*, in qua specie intelligenda videtur sententia glossæ *in dicto*

cap.

cap. de Constantinop. tunc supponendi sunt termini habiles, idest quod interuenerint omnia necessaria, & ita consensus Capituli, seu Ecclesiæ argumento *cap. 1.* iuncta *glos. verbo ab omnibus, de constitut. glos. 1. in l. 1. C. de sacros. Ecclesijs.*

In tex. ibi (*rerum Ecclesiasticarum, &c.*) Intellige in quibus Ius commune, vel præsumptio est contra præscribentem, prout contigit in proposito, tum quia secundum Ius commune tota Sardinia nonnisi ad Romanam Ecclesiam in totum spectabat, vt habet is tex. in princ. ac subinde ipsum Ius commune in proposito erat contrariū Archiepiscopo Pisano, & eius Ecclesiæ, respectu iudicatus, & iuramenti, de quibus hic, vt intendit Abb. *in præsenti num. 34. versic. item potest*, tum etiam & eo maximè, quia vt probat tex. in præsenti, ex confessione Archiepiscopi insurgebat vehemens præsumptio cōtra illum, scilicet quòd iudicatus & fidelitatis iuramentum non ad ipsum, aut eius Ecclesiam, sed ad Romanam tantummodo pertinerent, & consequenter necessarius erat titulus, qui causam præscribendi tribueret, iuxta tex. *in cap. 1. hoc tit. lib. 6.* prout intelligunt antiquiores hic, Abb. *d. n. 34.* Paris. *46. glos. magna versic. pone exemplum*, vbi omnes *in d. cap. 1. glos. vlt. in cap. dilectio 16. quæst. 3.* communis ex Couar. *in reg. possessor part. 2. §. 3. n. 6. versic. prima*; sic etiam *in cap. dudum 31. de decimis* requiritur titulus quia secundum communem ibi, & in dictis locis Ius commune erat contra Hospitalarios præscribentes decimas, quas Ius commune Ecclesijs parochialibus concesserat *cap. cum contingat, de decimis* eodem etiam modo procedit tex. *in cap. cum persona, versic. quod si, de priuilegijs in 6.*

Nec obstat *cap. de quarta, supra hoc tit.* vbi quarta decimarum & oblationem, quæ Iure communi Episcopis debetur, per quadraginta annos absque vllo titulo præscribitur à Clericis contra quos Ius commune existit, quia vltra *glos. penult.* & Doctores ibi, ac *glos. 1. in reg. possessor*, & alios, respondetur cū Bellemer. *num. 11.* tex. illum intelligendum esse suppositis terminis habilibus, scilicet interuenien. te quadragenaria præscriptione legitima, in qua vltra bonā fidem titulus necessariò concurrat iuxta hunc tex. & *d. cap. 1.* idque suadetur, quia cum illic circa tempus tota fuerit dubitatio, & quæstio, quam Pontifex decidit, vtique circa reliqua de quibus non dubitatur, scilicet titulum, & bonam fidem, (quamuis tex. non exprimat) termini habiles supponendi sunt, quasi dicat tex. Clericos posse se tueri quadragenaria præscriptione concurrentibus alijs necessarijs, idest si nihil aliud obstet, argum. *l. qui testamento, in princ.* ibi, *si aliud eos nihil impediat ff. de testam.* Nec item aduersatur *cap. 1. sup. hoc tit. cap. placuit il 2. 16. quæst. 3.* vbi aderat Ius commune contrarium Episcopo alienam plebem, vel partem alienæ diœcesis conuertenti, & præscribenti, & tamen non proponitur titulus aliquis, refellitur namque si aduertas illic auctoritate legis in Fidei fauorem possessionem iustificantis iustum titulum induci, argum. *l. iuste possidet ff. de acquirenda possessione*, & consequenter ex speciali concursu, & auctoritate legis procedere præscriptionem illam, sicuti ex eadem dominium, & ius plenum potuit statim acquiri, iuxta *tit. C. de seruis, qui pro præmio.*

CAP. CVM OLIM. XVIII. *num. 3. in fine*, vnde illum, qui consuetudine, vel præscriptione acquisiuit potestatem excommunicādi, non posse alias censuras ferre notarunt Abb. *hic num. 7.* & Felin. *in cap. auditis num. 11. hoc tit.* Vgolin. *de censuris tabula 1. cap. 2. §. 11. à num. 3.* Soar. *tom. 3. disp. 2. sect. 2. à num. 13.*

CAP. QVONIAM. XX. *num. 2. in fine*, Licet fides multipliciter dicatur, vt per glos. & DD. *in rub. de Summa Trinit.* in proposito, sicut apud Paulum *ad Romanos 14. in fine*, ex quo verba hæc desumuntur, fides accipitur pro Conscientia, vt illic explicant glos. & Sacri Doctores, intendit aperte Pontifex hic, vt patet ex vers. sequentibus, *& in cap. litteras col. 2. de restit. spoliat. cap. quærat 6. vers. etsi fides, de Pœnit. dist. 3. cap. omnes §. illud 28. q. 1.* post alios Nau. *in cap. si quis autem num. 135. de Pœnit. dist. 7.* Cou. *lib. 1. var. cap. 1. in princip.* licet aliter locum illum accipere videatur D. Ambros. *in cap. non sanat. 1. q. 1.* vt tradit S. Thom. *2. 2. q. 10. art. 4.* Dicitur autem conscientia fides, vel quia est credulitas quædam circa proprios actus, vel quia sicut fides includit iudicium, quo aliquid iudicantes, credimus, ita conscientia, quæ est applicatio scientiæ ad ea, quæ agimus ex S. Thom. *1. 2. q. 19. art. 4. & 5. & quodlib. 3. art. 26.* importat iudicium, quo de nostris actibus bonis, vel malis practice iudicamus secundum Cou. *vbi sup.* Castr. *de lege pœnali lib. 2. c. 11. pag. parua 251.* Iuxta hunc ergo sensum ex auctoritate Pauli probat hic tex. omne id, quod non est ex conscientia, vel secundum conscientiam, & ita contra illam esse peccatum, non tantum vbi conscientia recta est, veraque, sed etiamsi falsa sit, & erronea, vel denique dubia, vt declarat Pont. *in d. c. litteras & in cap. per tuas 36. de simon.* S. Thom. *d. art. 5. & 6. & d. quodlib. 3. art. 27.* vbi argumentis contrariæ partis respondit, *& quodlib. 8. art. 14.* Siluest. *verbo Cōsciētia n. 2.* Nau. *in man. c. 27. n. 208.*

Ibid. post *num. 4.* Quamuis circa rationem varient scribētes tam hic, quàm *in reg. possessor, lib. 6.* vbi Io. Andr. *in mercurialib. q. 5.* Dyn. Monach. & alij, Mench. *illust. cap. 22. num. 8.* tamen ex mente communi, & Soti *lib. 4. de Iustit. q. 5. art. 8.* & aliorum, præsertim ex hoc eodem tex. *& cap. vigilanti, sup. hoc tit.* dici potest rationem in hoc esse quia nullus delinquens per suum peccatum, & eius continuationem ex legis auctoritate acquirit præmium, vel commodum aliquod, vt colligitur tum ex reg. *cap. intelleximus, de iudic. cap. ex tenore, de rescript.* cum alijs, tùm etiam quia absurdum & omnino iniustū est præmia, quæ virtutis tantum propria sunt, & secundum omnem iustitiam constitui debent, vt boni, vel meliores efficiantur *l. 1. ff. de Iustitia*, ex legis auctoritate deferātur iniquis, qui supplicia promerentur, & ita quod lex sit nutritiua peccatorum, quibus fauet, & ad quæ inuitat subditos, quibus pro suppliciis præmia, pro incommodis, quæ promerebantur, contra Iustitiam commoda defert, contra reg. *cap. erit autem*

G 2 lex,

lex 4. dist. cap. quæ contra mores 8. dist. cap. ex parte, de consuet. Constat autem quod si malæ fidei possessor vllo tempore præscribat, iam delinquens ipse per suam malitiam, nequitiam, & peccatum, etiam continuatum, contra omnem iustitiam retinens alienam rem, præmiũ, & commodum acquirit, scilicet dominium eiusdem rei, vel ius alienum, quod præscribit, *l. 2. ff. de vsucap.* igitur, &c.

Ibid. *n.* 5. Iniustæ igitur sunt, & vt tales merito abrogantur leges Ciuiles præscriptionem cum mala fide admittentes, ita quod etiam in foro Ciuili vim non habeant, idq. aperte probat is tex. ibi, nulla valet, & ibi, tam Canonica, quàm Ciuilis, tex. *in cap. vigilanti, & in cap. pen. hoc tit.* resoluunt *glos. 3.* & alij hic, Cou. *in reg. possessor p. 2. §. 11. nu. 3.* pulchrè Fortun. *de vltimo fine illat. 2. à princip.* Tiraq. *de præscript. glos. 2. à princip.* Padil. *in l. 2. n. 78. C. de seruitutibus*, Peres *ad rub. tit. 14. lib. 3. Ordin.* Auendan. *de exequendis mand. lib. 2. c. 11. col. 2.* Quamuis contrariam sententiam, immo quòd huiusmodi leges in suo foro possint & debeant obseruari, licet in Canonico non recipiantur, teneant Ioann. Andr. *in reg. possessor q. 3.* vbi Anch. *col. 1. & 2.* Adrian. *quodlib. 6. art. 3. vers. quoad rationes, & in 4. tit. de restitut. §. hoc super, in fine*, Pract. Ferrarien. *in forma responsionis Rei conuenti §. præscriptionis, num. 28.*

Ibid. *n. 6. in fine*, Gabr. *commun. sub hoc tit. concl. 1. n. 55. vers. contrarium*, Valasc. *de iure emphyt. q. 8. n. 25.* Molin. *de primog. lib. 2. c. 6. n. 67.* & suadetur, quia ratio, quam supra addidimus, ob quam præscriptio cum mala fide prohibetur, multò magis in præscriptione immemoriali viget, in qua peccatum malæ fidei possessoris eo grauius est, quò ille diutius alienum retinens commoratur *c. vlt. in princ. de consuetud.* quamuis contradicant Salicet. *in l. 2. n 8. C. seruitut.* & alij relati à Cou. Molin. & Mench. *vbi supra*.

Ibid. *n. 7. in fine*, ex antiquioribus Duen. *reg. 6.* Padil. *in l. 2. n. 42. C. de seruitut.* Gabr. *commun. sub hoc tit. concl. 3. & 4.* addit ad Bernard. *reg. 578.* Pro quibus faciunt generalia verba huius tex. ibi, nulla valeat, &c. quæ omnem præscriptionem excludunt. Deinde verba vltima tex. ibi, conscientiam rei alienæ, quæ satis verificari videntur in debitore, qui dum scit se debere, & retinet inuito creditore, habet conscientiam rei, idest iuris alieni, *l. rei appellatione 23. ff. de verbor. significatione.* Accedit & ratio in qua tex. ille absolute fundatur, scilicet peccatum, quod committit is, qui mala fide præscribens per suum scelus ex legis auctoritate præmium consequitur, quæ ratio aperte viget in quouis debitore mala fide, & cum peccato debitum retinente. Quamuis contrariam sententiam, immo quod tex. hic, & similes locũ non habeãt in præscriptione actionum personaliũ, quæ etiam cum mala fide procedere possunt, teneant Host. *in sum. tit. de præscript. rerum immob. §. quæres n. 4.* Bart. *in l. sequitur. §. si vera ff. vsucap. & in l. nemo potest, n. 22. ff. de legat. 1.* & multis alijs in locis, de quibus per Ferret. *in l. 3. n. 86. ff. de vsucap.* & plures relati per supra citatos.

Ibid. *n.* 8. Exemplum potest poni in Bulla Pij. V. 33. *in Bullario*, quam refert Steph. Gratian. *Marchiæ decis. 53.* relatus ab Aloys. Ricc. *collect. 285. in med.* qua attenta hic Romæ famuli salarium præscribitur biennio; & triennio apud nostros Lusitanos per Ordin. *Regiam lib. 4. tit. 32.* de qua, & simili in Regno Castellæ agunt Cou. *in reg. possessor p. 2. §. 11. n. 2.* Padil. *in l. 1. C. de seruitut. à n. 43.* Auendan. *de exequendis mand. lib. 2. c. 30. à n. 11.* Mench. *success. creat. §. 10. n. 33. & illustr. c. 89. n. 59.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 67.* Gonzal. *ad reg. 18. Cancel. glos. 56. n. 83.* Matien. *l. 8. glos. 9. n. 4. tit. 11 lib. 5. nouæ Recopilat.* Gutier. *in l. nemo potest, à nu. 200. ff. de legatis 1.* Gam. *decis. 334.* Flores de Mena *vari. lib. 1. q. 8. §. 2. n. 41.* Cald. Pereira *in l. si curatorem verbo sua facilitate n. 77.* Valasc. *cons. 125.* Rebell. de *obligat. Iustit. p. 2. lib. 14. q. 13. nu. 10. cum sequentibus*, apud quos receptum est legem illam Lusitanã, & similes non procedere vbi dominus est in mala fide, sed bonam omnino esse necessariam, veluti si dominus non per se, sed per œconomum, vel procuratorem cum famulo contraxit, & per eundem salarium soluere solebat, vel agitur de hærede, aut successore, qui iustam habet ignorantiæ causam.

Ibid. *n. 9. in fine*, Dec. *in l. petens, n. 7. C. de pactis*, Cou. *lib. 1. variar. cap. 9. à n. 1.* Gabr. *commun. sub hoc tit. concl. 6.* Baptista *de vsuris comment 2. à n. 98.* quorum sententia non est improbabilis, & bona nititur ratione, videlicet quia quamuis emptor sciat ius illud competere venditori, nihilominus tamen dum pretium non offertur, iuste & sine peccato retinet, ac subinde non habet conscientiam licet habeat scientiam rei, idest iuris alieni.

Ibid. *n. 14. in fine*. Vnde secundum hanc vltimam opinionem recte infertur pœnam legalem etiam ipso iure incursam præscribi posse ab hæretico, vel quocunque alio, cuius bona ipso iure ad fiscum pertinent, iuxta reg. *cap. cum secundum, de hæret. lib. 6.* licet enim huiusmodi delinquens habeat scientiam rei alienæ, idest dominij ad fiscum pertinentis *d. c. cum secundum*, non tamen habet conscientiam rei alienæ, & ita neque peccatum iniustæ retentionis, quinimo tuta consciencia retinet huiusmodi bona, quæ licet exactus teneatur erogare, & pati executionem ante illam tamen reddere non tenetur in Conscientia; *glos. 3.* recepta *in cap. fraternitas 12. q. 2.* S. Thom. vbi Caiet. *2. 2. q. 62. art. 3.* communis vt per Cou. *de sponsal. p. 2. c. 6. §. 8. num. 10.* Nau. *in man. cap. 13. num. 66.* & relatos à Gabr. *commun. sub tit. de criminalib. concl. 34.* Simanch. *de Catholicis c. 9. à n. 29.*

Ibid. *n. 13. in fine*, Hippol. *in princip. Instit. per quas personas, à num. 26.* Cou. var. *lib. 1. c. 9. n. 5.* Costa. *in repet. §. cum in bello, verbo bona à n. 7.*

Ibid. *n. 14. in fine.* Intellige primò bonam fidem præsumi etiamsi illam non alleget is, qui præscriptionem proponit secundum plures relatos per Mench. *illust. c. 70. n. 15.* de quo tamen vide Dec. *cons. 267. n. 5.* Tiraq. *de præscript. glos. 2. vers. sed quæstionis*. Intellige secundò præsumptionem hanc esse iuris tantùm, itaut mala fides ex aduerso legitimis modis, vel etiam indicijs probari possit iuxta *glos. verbo bona in cap. si diligenti, sup. hoc tit.* Gam.

Lusit.

*Lusit.decis.*290. *num.*2. late Menoch. *de arbitr.casu* 225.*à princ.* qui varios refert modos per quos mala fides probari potest, vltra quos notabilis est ille, qui colligitur ex Bald. per tex. ibi *in l. non est ferendus.ff.de transaction.* Balb.*4.p.4.q.29.n.8.* Grãmat.*decis.* 103.*a n.31.*Intellige tandem sententiam huius glossæ procedere in dubio, vbi contra possidentem nulla apparet malæ fidei præsumptio, secus si appareat, vt in specie *l.vlt. C.vnde vi,& in reg. qui contra iura,de reg. Iuris lib.6.*tradit glos.*d.verbo bona*, tunc etenim ad eam præsumptionem purgandam necessaria est ex aduerso probatio bonæ fidei, vel præsumptio contraria fortior, quàm inducit spatium longissimi temporis, quo & mala fides præsumpta purgatur, & bona præsumitur, quandiu aliter contrarium non ostenditur, ex Bart. *n.17.*per tex. ibi *in d.l.vlt.* sequitur communis ex Cou. *in reg. possessor, p. 2. §.8.n. 3.* Mench. *illustr. c. 81.à n.* 2.Menoch.*remed.13.recup.n.70.*Molin.*de primogen.lib.2.c.6.n.68.*contra nonnullos relatos à Cou. quorum fundamentis ipse respondere nititur.

Ibid. *n. 15.* ibi, *cap.* 77. Huius glos. opinionem sequuntur DD. communiter vt per Abb. *n.40.* Paris.*à n. 48.* post alios *in præsenti*, Ias.*in l. 3.§.generan.17.ff.de acquir.possess.* Balb.*2.p.3 q.2.*Nau.*in cap. si quis autem, n.89.de Pœnit. dist.7.* Sarmien. *select. c. 10. à n. 5.* Menoch.& Mench. *citatis locis.* Contrariam sententiam, immo quòd huiusmodi dubins non bonæ, sed malæ fidei possessor sit, tuentur Butr. *n.12.*Imol.*36.* hic, Paris. *n.13.in c.illud sup. hoc tit.* Cuman.*n. 4. in l. naturaliter ff. de vsucap.* & post Adrian. Sot. & Ledesm. intendit Ioseph Angles *in floribus Theolog.in quæst.de præscript. art.2. diffic. 2. vers. quo ita.*Sed has contrarias opiniones fœdere distinctionis componendas esse iudico, vt scilicet opinio huius glos.& sequacium in dubio iusto & speculatiuo rectè procedat, si consideres bonam fidem prout Iure Canonico intelligitur, altera vero Butr. & sequacium procedat in dubio iniusto, & culpabili, vel etiam in dubio practico.

Ad Lib. II. Tit. XXVII. de Sententia, & re iudicata.

CAP. SENTENTIA. I. *n.2.* ibi, *n.133.* adde Menoch. *consf.110.n.66.*Sfort.Odd.*consf.* 20.*n.55.*Steph.Gratian.*discept forens.cap.*103.*n.*21 Giurb. *decis.69.n.23.*Nam tunc demum sententia contra Ius non valet quando error in tenore illius expressus ponitur pro fundamento eiusdem sententiæ *l. 1.ff. quæ sententiæ sine appell. l.2.quando prouocare non est necesse.*Intellige procedere quando sententia in tali errore sumpto pro fundamento ita fundatur, vt ab eo totaliter dependeat, & in illo principalis causæ definitio consistat, nõ vero quando vltra prædictum errorem expressum in eadem sententia, exprimitur aliud fundamentum legitimũ & secundum Ius procedens, ex quo eadem sententia in illo consistere possit, siquidem interueniente tali fundamento, & in illo fundata prædicta sententia mero Iure valida est, non obstante alio Iuris errore in tenore ipsius sententiæ expresso, vt per Abb.hic *n. 7.* Vant.*d. tit.ex defectu processus,num.123.* Hippol.*sing. 617.* Tiraquel. *cessante causa limit. 22. num. 2. & 6.*

Ibid. *n. 3.* ibi, vt per, *glos.verbo contra leges,* Innoc.*in princ.* Abb. Felin. Bellem. omnes *n.1.* Imol. & alij *in præsenti*, Bart. & DD. communiter *in l. cum prolatis ff. de re iudic.* Dec.*in c. quoniam contra à n.35.C.de probation.* Afflict. *decis.*280.Lancellot. *lib.3.instit.Iuris Canon.sub hoc tit.§ si tamen*, Vant. *de nullit.tit. ex defectu processus num.* 118. Marant. *de ordine iudic.p.6.tit de sentent. à n.117.*

Ibid. eod. *n.3. in fine*, Circa vero huius tex. intellectum variant DD. nam *glos. 2. in præsenti* dicit tex.esse intelligendum in illis sententijs, quæ à non competenti Iudice proferuntur; alij indistinctè putant nullam esse quamcumque sententiam prolatam contra legem, Canonem è contrarium disponentem ab illo, quod per eandem sententiam iudicatum est, si eadem sententia per relationem ad acta proferatur. Ego vero prædictis, ac etiam alijs reiectis intellectibus dicendum puto tex. hunc tantummodo intelligi in sententia, quæ in tenore ipsius aliquem errorem Iuris continet, licet enim aliæ sententiæ, quæ præcedente defectu iurisdictionis, seu personæ, vel simili nullius momenti sit, nihilominus tamen per hunc tex. vt nobis videtur, solum illa nulla est ipso iure, quæ in tenore ipsius aliquem expressum Iuris errorem continet; nam cum tex. iste in sua proprietate intelligendus sit iuxta reg. tex.*in l. non aliter ff. de legat. 3.* & sententia contra leges propriè & strictè solummodo illa dicatur, quæ circa modum pronunciationis Iuris repugnãtiam in se continet, qualis est illa in cuius tenore aliquis Iuris error expressus reperitur, merito effectum est vt tantummodo in illa tex. iste intelligatur: confirmatur ex verbis huius tex. ibi, prolata, quod quidem verbum importat, & respicit ipsam Iudicis pronunciationem habito respectu ad illud, quod definitur, non vero ad aliud, quod præcedit in ipsa prolatione, prout in specie considerauit Iureconsf.*in l.si expressim 18. ff.de appellationibus* ibi, expressim, & ibi, fuerit prolata, quibus verbis denotat Iureconsf. necessariam esse expressionem in eadem sententia, & insuper quod ipsa expressio in illa proferatur, hoc est in tenore ipsius.

Amplia primo tex. in præsenti sic explicatum procedere in quacũque sententia arbitri, hanc etiã contra leges prolatam non valere resoluunt glos. verbo *siue iniqua in l. diem proferre 27.ff. de recept. arbitr.* glos. *verbo sopiatur*, secundum veram illius litteram, *in cap. pastoralis 14.in princip.de rescript.* & in effe[illegible] *glos. verbo commissa in l. 3. ff. de recept. arb.*Imol.*in c. 1. n.15.de constitut.* Felin. *hic n. 6.* Gabr. *commun. sub hoc tit. concl. 4. nu.7.* vbi extendunt ad arbitros compromissarios, non tamen ad arbitratores.

Amplia secundo procedere in quibuscunque legibus secularibus, vt in effectu sentit glos.*verbo contra leges*, Felin.*n.2.*& apertiùs Abb.*n.2.in præsenti*, per hunc tex. eo quod dictio, ve, de qua hic, sicut & dictio, &, diuersa solet coniungere iuxta doctrinam *glos.* receptæ in *rub. ff. de Iuris & facti ignor.* ac subinde cum Põtifex adijciat verbum, Canones, ne-

cessariò dicendum est verbum, leges, præcedens de ciuilibus,& secularibus legibus intelligendum esse; accedit quod Pontifex hic agit de mora prolata à Iudice ecclesiastico, qui deficientibus Canonibus secundũ leges iudicare tenetur,tradunt glos.*verbo secundum quod Canones in cap.1.de officio Ordin*.Dec. *in cap.Ecclesia S. Mariæ, num.42. de constitution.* ac proinde cum leges seculares dicant sententiam contra illas prolata nullius esse momenti, vtique dicendum est Pontificem in præsenti mentionem fecisse de prædictis legibus ciuilibus, vt instrueret hos Iudices ecclesiasticos circa nullitates ex eisdem prouenientes.

Amplia tertiò procedere etiam in legibus particularibus illius fori, in quo sententia profertur, contra quas si sententia proferatur nullius est momenti, vt per Abb. *num. 16.* & alios in præsenti, Bald. *in l. 2. num. 2. C. quando prouocare non est necesse*, Gabr. *commun. sub hoc tit. concl. 7. nu.5.*

Amplia quartò procedere in quibuscunque constitutionibus ecclesiasticis, quæ etiam Canones vocantur,*c.Nicena in princ.31.dist.*Gratian.*in sum.3. dist. Abb.*hic *not. 1.* Imol. *in d. c. 1. de constit. in princ.* vbi Dec. *in 1. lect. n. 1.* factis scilicet tam à Concilio generali, quàm à Romano Pont. Cassad. *decis. 7. n.5. & decis. 12. n. 3. super reg. Cancel.* & ibi Gom. *in proœm. quæst. 2.* etiamsi sint Episcopales quando non continent Iuris Canon. repugnantiam; siquidem & hæ quoad hunc effectum Canones iudicantur,itaut contra illas prolata sententia nullius sit momenti Abb. *in præsenti not. 1.* Dec.*in d.c.1.n.4.in 1.lect.*licet contradicat Bald.*in cap.cum venisset,de eo,qui mittitur in possess.* Vel dicta Sanctorum Patrum, quæ quidem sub verbo, Canones,de quo in hoc tex. contineri dicendum videtur, dummodo referantur *in cap. fin. 15. dist. & in c.de libellis 20.dist.*eo quòd si concors sit illorum sentẽtia,& lex Canonica deficiat, vim faciũt & auctoritatem legis Canon.censentur habere nõ solum quoad Fidei dogmata, sed etiam quoad mores, de quibus secundum illa inter ecclesiasticos, & per Iudices ecclesiasticos iudicatur, vt probat tex. *in d.cap.de libellis*, & ita in specie tradunt*glos. verbo in istis in c.noli meis dist.9.*recepta ex Felin.*à nu.3.* vbi Dec. *à n. 4. in c. ne innitaris, de constit.* Cano *de locis Theolog. lib.7.cap.3.* Albertin. *de agnoscendis q. 15. à n.7. & 13. & q. 40. à n. 47. & 53. & q. 21. a n. 8.* Cou. *lib. 4 var. c. 16. à n. 1.* Viuald. *in candel.aureo p. 1. in initio n. 4.* quicquid aliter intendat Castr. *aduersus hæreses lib. 1. c. 7. & lib. 2.de lege pœnali c. 9. vers. 2.*

Limita nõ procedere quando sententia profertur contra legem loquentem tantumodo in simili casu, diuerso tamen ab illo, de quo agitur, vt per Felin. hic *n. 15. vers. limita 9.* Bald. *in l. 2.n.7. C.quando prouocare non est necesse*,Gabr. *commun. sub hoc tit. concl.7.n 21.*Vel quando leges nõ claros & manifestos, sed varios,& obscuros habuerint intellectus,de quibus probabiliter dubitari possit, tunc enim sententia mero Iure valet,licet prolata sit iuxta aliquẽ intellectum non verum,& minus probabilem,vt per Bart. *n. 2. in fine*, Alber. *in princ.* Ias. *n. 12.* Alex. *à n. 8.* & alij *in l. cum prolatis ff. hoc tit.* Bald.*d.l.2. n. 6.* Abb.*nu. 9.* & Felin. *n. 15. in præsenti*, Gabr. *sub hoc tit. concl. 7. n. 19.*

Ibid.post *n.*4.In tex. ibi [*ipso Iure*] Ergo ad annullandam sentẽtiam contra leges, Canonesue prolatam hominis ministerium non requiritur, & absque illo nullum habet effectum,ex eo quòd talis sententia ipso iure est nulla, vt per Bart. & DD.communiter *in d.l.prolatis, Dec.à n.35.in c.quoniã contra, de probat.* Lancel.*lib.3.instit.Iuris Can.sub hoc tit. §.51.* nã cum hominis ministeriũ nõ requiratur vbi lex executor est ipsius nullita is,quam inducit, & data nullitate ipso iure incursa dicatur lex esse executor illius, vt tradunt omnes *in c. cum secundum,de hæret. lib.6.* vtique necessariò dicendum est ad annullandam sententiam contra leges Canonesue prolatam, de qua agit,hominis ministerium non desiderari, cum talis sententia ipso iure nulla sit,vt patet ex hoc tex.in verbis proxime relatis.Illud tamen aduertendum est Iudicem proferentem sententiam prędictam,sicut & aliam ipso iure nullam,posse illam reuocare, quod quidem in Iudice Ordinario citra controuersiam procedit propter tex. expressum *in l.1. in fine C. de sentent. & interloq. & in l.si præses 6. C. quomodo, & quando Iudex.* In delegato vero communis est sentẽtia non posse iterum aliam proferre sententiam, tradunt glos. 1.in fine *in l. Iudex posteaquam ff. hoc tit.glos. vlt. in.l. si vt proponis 4. C. quomodo, & quando Iudex*, Abb.*in præsenti n. 25. &* Bellem. *7.* dicit communem Dec. *in c. in litteris n. 5. de officio deleg.* Rip. *in l. quod iussit, n. 63. ff. hoc tit.* Capell. Tholos.& ibi addit. *decis.114.* Menoch. *de arbitr. q. 67.à.n.2.* Mayner.*in l.nemo potest.à n. 13. ff.de regulis Iuris*, Vant.*de nullitat.tit.coram quo à n.14.* Cald.Pereira *in l.si curatorem verbo implorandũ à n.21.* quicquid dicat Bald. hic *à n. 4.* nisi eius opinionem intelligamus in delegato inferioris, qui non ad vniuersitatem causarum, sed simpliciter ad aliquam causam ab inferiore delegatur.

CAP. IVRGANTIVM. II. *n. 2.* ibi, terminari, idest celeri sententia esse terminandas, idem probant tex.*in cap.sicut 2.q.1. & in c.finem litibus,& in cap. fin.de dolo,*tradunt *glos.in præsenti verbo celeri*,Abb.*n.2.* Bald. Imol. *in princ.* Felin. *n. 5.* & alij hic.

Ibid.post eund. *n.*2.Sed obstat *l.properandum,in princip. C. de iudic.* vbi tex. dicit à litis contestatione vsque ad diffinitiuam sentẽtiam per spatium triennij processum iudicij durare posse.Deinde obstat *l.2. C. de sentent. ex breu. recit.* vbi tex. aperte prohibet repentinas, & cum celeritate prolatas sententias. Vnde nonnulli DD. quos refert Cou. *in c.quamuis p. 2.§.1. n. 4.* existimant faciendam esse differentiam inter Ius Ciuile, & Canonicum, itaut tex. in præsenti cum similibus procedant attento Iure Canonico,alia vero Iura in contrarium adducta procedant de Iure Ciuili. Alij autẽ putant tex.in præsenti non solũ agere de ipsa sententia,sed etiam de tota instantia, & processu iudiciali, itaut sicut illa, iste item celeris sit, & sicut in vna, ita in alio celeriter procedatur. Ego vero ex mente Aretini *in leg.1.§.1. num.12. ff.de verbor.obligation.* & Felin. *hic num. 6.* melius dicendum puto tex. in præsen-

præsenti solum agere de prolatione ipsius sententiæ postquam in causa conclusum est: pro quo intellectu faciunt verba huius tex. ibi, celeri sententia, quibus verbis tex. manifeste innuit celeritatē de qua hic tantūmodo esse necessariā in sentētia, per quā idē tex. iubet litigātiū cōtrouersias terminare, eo quòd tex. aperte in illis verbis coniungit celeritatē cum ipsa sententia, patet ibi, celeri sententia: vnde cum non sit recedendum in dubio à verborum proprietate, iuxta reg. tex. in *l. non aliter ff. de legat.* 3. necessariò videtur dicendū tex. in præsenti tantummodo agere de prolatione ipsius sententiæ à Iudice facienda postquam in causa conclusum est.

CAP. NON POTEST. III. *n.* 2. ibi, deponendum, vnde interueniente ista causa ex magno, seu graui crimine resultante posse clericum deponi, vltra tex. in præsenti, probant etiam *c. inuentum* 16. *q.* 7. *c. tua* 6. *de pœnis c. nouimus* 27. *§. fin. de verbor. signif. c. at si clerici in princ. & cap. cum non ab homine, de iudic.* resoluunt Ab. *n.* 1. Felin. *n.* 5. *in præsenti, glos. in sum.* 15. *q.* 8. *& alia verbo & damnatione in c.* 1. 81. *dist.* glos. *verbo supplicauit in c. fin.* 1. *q.* 5. *glos. vlt. in c.* 1. *de capell. monach. lib.* 6. *& verbo grauissima in cap. ad Apostolicæ, hoc tit. eod. lib.* Albertin. *in c.* 1. *q.* 11. *de haret. lib.* 6. *& de agnoscendis q.* 25. *nu.* 33. Duen. *reg.* 101. Clar. *§. fin. q.* 74. *nu.* 2. Cabed. *decis.* 83. *n.* 4. *p.* 2. Intellige tex. in depositione verbali, nam cum agat de imponenda depositione propter istas causas, quæ ex criminalibus resultare possunt non facta declaratione, quæ nam causæ sufficientes sint, propterea que arbitrio iudicantis relinquantur iuxta tex. in *l. aut facta* 16. *ff. de pœnis*, Albertin. *d. q.* 11. Clar. *d. q.* 74. *n.* 2. Menoch. *de arbitr. casu* 415. *n.* 9. vtique necessariò videtur dicendum de verbali depositione intelligendum esse, in qua prædictū arbitrium attento Iure cadere potest circa crimen pro quo talis depositio est facienda. Confirmatur eadem explicatio quia tex. iste agens de numero plurium Sacerdotum iudicātium tribuitur S. Gregorio, qui floruit ab anno 591. quo tēpore numerus plurium Sacerdotū iudicantium iam requirebatur, prout constituerat circa annum 506. Concil. Agathense I. de quo *in cap. si quis tumidus* 15. *q.* 7. quod quidem Concil. non solum de depositione verbali in ordine ad actualem, sed etiam in illa, quæ terminum pœnæ constituit loquutum fuit, patet ibi, vel aliquam causam, &c. idem etiam antea constituerat Concil. Carthaginense III. de quo *in cap. si autem, ead. causa & quæst.* ibi, ipsorum causas, &c. Vnde dicendum est S. Gregorium huius Decretalis Auctorem, qui post multum tempus floruit, de eadem depositione etiam tractasse. Deinde confirmatur eadem explicatio ex verbo, submouere, de quo hic, iunctis verbis, ibi, à Sacerdotali gradu, quæ verba verificantur non solum in depositione in ordine ad actualem degradationem per quam quis non solum ab Ordinibus, sed etiam ab omni priuilegio clericali deponitur, vt Curiæ tradatur sæculari, verum etiam verificantur in depositione verbali per quam quis ab officio perpetuò remouetur, constito termino pœnæ in eadem condemnatione, idque etiam patet ex verbo, sententia, de quo in hoc tex. quod quidem magis proprie dicitur de verbali depositione, prout terminum pœnæ constituit.

CAP. EA, QVÆ. IV. post *nu.* 1. Collige ex tex. sententiam ab inferiori prolatam confirmandam esse per Romanum Pont. idem probant tex. *in cap. omnibus modis, cap. sicut ergo* 35. *q.* 9. *& in c.* 3. *de confirmat. vtili*, resoluunt glos. *verbo roborentur*, Abb. *n.* 4. Imol. & Bellem. *n.* 1. Felin. & alii *in præsenti*, Bart. communiter receptus *in l. si expressim n.* 17. *ff. de appellat.* cōgerit multa Tiraq. *in tract. le mort p.* 6. *declar.* 2. *n.* 8. Aliqui DD. prout sunt Bartol. *d. n.* 17. Alex. *in l. de pupillo §. qui opus n.* 3. *ff. de noui ope. nūc.* Ias. *in l.* 2. *C. de edicto D. Adr. tol. n.* 2. Dec. *in c.* 2. *n.* 8. *de confirm. vtili*, intelligunt hunc tex. in sententia iusta, & valida, postquam transiuit in rem iudicatam, itaut ille, qui eam obtinuit possit petere ipsius confirmationem à Pontifice. Verum hic intellectus ad litteram tex. nullo modo accomodari potest, quia secundum illum otiosè Pontifex hic statuisset posse peti confirmationem à Sede Apost. ex gratia, quam ipsa sine lege dare potest, & cum lege non tenetur: tum quia tex. hic videtur imponere præceptum per illa verba imperatiua roboretur.

Quare dicendum est tex. in præsenti tantum intelligi in confirmatione iustitiæ, quæ mediante appellatione, vel supplicatione à parte postulatur: nam cum data appellatione, vel supplicatione secundum Iuris ordinem Pontifex quatenus iudex est teneatur sententiam à qua appellatur cōfirmare, vel infirmare, & hæc confirmatio, vel infirmatio non aliter quàm exigente iustitia per suam sententiam facienda sit, meritò effectum est vt confirmatio de qua tex. agit, sit confirmatio iustitiæ, & in illa debeat intelligi, qui quidem intellectus etiam confirmatur ex verbis huius tex. ibi, nostra quoque sententia, quibus verbis tex. apertè supponit in verbo, quoque, aliam esse sententiam circa quam partes habent controuersiam, & in verbo, sententiam, apertè denotat per modum ordinarium confirmationem esse faciendā si præcedat rationabilitas, qui quidem modus ordinarius dicitur iustitiæ sicut dicitur gratiæ, quando modus extraordinarius est. Confirmatur etiam ex alijs verbis huius tex. ibi, iustè & rationaliter fuerit definita, in quibus Pontifex videtur profiteri quòd licèt supremam habeat potestatem, qua possit aliquando contra Iuris regulas iudicando dispensare, vt colligitur ex tex. *in cap. in causis, infra hoc tit.* regulariter tamen si valide & iuste definitum sit ab inferiore, non potest ille talem definitionem reuocare, sed necessariò confirmare debet, prout etiam colligitur ex verbo, roborentur, quod quidem (vt supradictum est) præceptum imponere censetur, & ità obligationem inducere videtur ac subinde de confirmatione iustitiæ necessariò tex. est intelligendus.

CAP. DE CÆTERO. V. post *n.* 1. probat hic tex. executorem alicuius sententiæ prolatæ non posse cognoscere de exceptionibus, quæ contra sententiam opponuntur, idem probat tex. *in l. si Prætor* 75. *in princ. & in §. Marcellus. ff. de iudic.* tex. opt. *in l. si vt proponis* 6. *C. executione rei iudicatæ, & in c. pastoralis §. quia verò, de officio delegati*, tradunt glos. Inn. *in princ.* Abb. *n.* 2. Felin. *n.* 4. Imol. & Bellem. vterque *n.* 1. & alij *in præsenti*, Bart. & omnes *in*

l. à diuo

l. à diuo Pio, in princ. ff. hoc tit. & in l. etsi non cognitio C. si contra ius, Vant. *de nullitatibus tit. coram quo nu. 22.* Menoch. *de arbitrarijs quaest. 38.* Roland. *consil. 37 nu. 15. lib. 1.* Gam. *decis. 207. à nu. 6.* Albertin. *de agnoscendis quaest. 22. à n. 6.* Intellige in mero Iuris executore, cui in auxilium iurisdictionis integra, & adhuc non discussa sententiæ executio committitur, nam cum tex. agat de executore, qui propter discussionem causæ principalis tãtummodo cognoscere potest de exceptionibus sententiam infringentibus ad effectum vt remittat, non verò vt definiat, & id solum sit merus iuris executor, cui in auxilium iurisdictionis integra, & adhuc non discussa sentẽtię executio committitur, vtique necessariò tex. iste intelligendus est in mero executore Iuris, cui in auxilium iurisdictionis prædicta executio sententiæ cõmissa est. Confirmatur etiam hic intellectus ex verbis huius tex. ibi, à nobis latam, ex quibus apertè constat sententiam de cuius executione tractatur, esse prolatã à Romano Pontifice, cui quidem ad illam exequendam non deficit iurisdictio ex reg. tex. *in cap. cuncta per mundum 9. quaest. 3.* ac proinde necessariò dicendum est executorem, de quo in hoc tex. nõ in defectum, sed in auxilium iurisdictionis, & ità ad faciliorem expeditionem fuisse constitutum. Confirmatur deinde ex alijs verbis eiusdem tex. ibi, sententiam præcipimus per aliquem executioni mandari; quibus verbis constat fuisse delegatam sententię executionem, integram & adhuc non ventilatam.

Non obstat tex. in *d. l. etsi non cognitio*, relata à Gratian. *in cap. dicenti versic. etsi non cognitio 25. quaest. 2.* quia procedit quando fraus contingit circa merita & iustitiam causæ principalis, & ità circa exceptionem peremptoriã aduersario cõpetentem, tũc enim de toto negotio cognoscit executor delegatus, & in eo verificantur verba huius tex. impersonaliter prolata, ibi, de toto negotio cognoscatur.

Nec etiam obstat *cap. pastoralis §. quia vero, de offic. deleg.* quia procedit in mero Iuris executore in auxilium iurisdictionis dato. Nec etiam obstat *cap. 2. de crimine falsi*, quia agit pariter de mero Iuris executore, cui in auxilium iurisdictionis committitur plena alicuius sententiæ executio, patet ex illo tex. ibi, sententiam, iunctis alijs verbis, ibi, sub nomine nostro, quibus constat sententiam fuisse prolatam à Romano Pont. qui quidem executor non fuit laudatus ab eodem Pont. in eo quòd admisit exceptiones falsarum litterarum, sed solùm in eo quòd talem sententiam executioni non mandauit, & sic supercessit in ead. executione, vt colligitur ex alio verbo illius tex. ibi, non obserues, quod quidem facere tenebatur, ac proinde in alijs supponendi sunt termini habiles, hoc est quod idem executor exceptiones falsitatis oppositas remisit ad Pontificem delegantem, per quam remissionem Pontifex notitiam habuit fortasse de facto executoris, propter quod illum laudauit.

CAP. CVM ALIQVIBVS. IV. *n. 2. in fine*. Intelligitur hic tex. per Host. Butr. Abb. & reliquos vt procedat in pignore prætorio, de quo in tit. *C. prætorio pignore, & in l. missio ff. pro emptore*, explicã: Cuiac. *lib. 5. obseruat. cap. 30. & lib. 9. c. 37.* Mainus *lib. 2. actionum cap. 14.* vel forsan vt cum aliquis à Iudice causa custodiæ, vel rei seruandæ in possessionem mittitur, iuxta *tit. de eo, qui mittitur, & cap. quoniam §. in alijs, vt lite non contest.* ita quòd nõ sufficiat in his terminis dari pignora, sed oporteat corporalem possessionem tradi: qui quidem intellectus licet in se verus sit, vt patet ex *l. non est ff. de pignor. action.* non satisfacit huic tex. tũ quia restringit litteram illius, & titulum sub quo collocatur, tùm etiam quia verba illa, adiudicata possessione, propriè & simpliciter important possessionem absolutè, & in totum adiudicatam, idest, applicatam alicui per sentẽtiam tanquam ipsius propriam iuxta *cap. Abbate in princip.* ibi, adiudicare, *hoc tit. lib. 6.* Vnde verius est tex. iuxta verba, & titulum generaliter procedere vbicumque alicui per sententiam possessio adiudicatur, vt secundo loco intelligunt omnes hic, Tiraq. de *retractu lig. §. 3. glos. 3. n. 15.* Menoch. *remed. 15. recup. n. 644.* iuxta quẽ intellectum consonat tex. *in l. qui restituere 68. in princ. ff. de rei vendic.* Et ratio est quia is, qui per sententiam tenetur adiudicatam alijs possessionem tradere, vel restituere dando pignora, nec satisfacit verbis sententiæ, quæ propriè & præcisè intelligi debẽt ex Bart. *in l. Iulianus n. 5. ff. de condict. indeb.* recepto communiter ex Menoch. *de arbitr. q. 69. n. 15.* nec item satisfacit intentioni Iudicis possessionem adiudicantis, qui litis controuersiam terminare intendit *cap. 2. sup. hoc tit. l. 1. ff. eodem*, non autem vt ex priori lite iam decisa lis alia super pignoribus suscitetur *l. terminato, in fine C. de fructibus, l. 4. §. 1. ff. hoc tit.* & denique non satisfacit victori, cui inuito pro possessione pignus, & ita aliud pro alio præstare nequit ex *reg. l. 2. §. 1. in fine ff. si certũ pet. Princip. Instit. quibus modis tollitur*. Sic sane iuxta hunc intellectum ex mente omnium verba illa, adiudicata possessio, possunt intelligi vel pro re ipsa, & proprietate, iuxta *l. interdum 78. ff. de verb. signif. cap. possessiones, de rebus Ecclesiæ*, vel etiam pro vsu, & possessione rei, iuxta *tit. ff. de acquirenda possess.* vt notant Tiraq. & Menoch. *citatis locis.*

Amplia tex. procedere etiamsi victor, cui possessio adiudicatur, acceptet huiusmodi pignora, quæ ad cautionem, & securitatem præstantur, adhuc enim nisi aliàs facta sit nouatio, huiusmodi pignorum datio non sufficit vt satisfiat sententiæ possessionem adiudicanti, ac subinde nisi aliud obstet de illius executione agi potest. *d. l. 4. §. si ex conuentione, vers. sed etsi*, vbi omnes notant. Amplia rursus etiãsi cõdemnatus det pignora pro æstimatione rei adiudicatæ, vt ex illis satisfiat victori tam de valore, quàm de eo, quod interest, immo etiamsi pignora multò maioris valoris dentur pro re ipsa, vel possessione adiudicata, quia adhuc id non sufficit nisi victor consentiat, nec liberatur victus à traditione, quippe cum non satisfiat sententiæ, nec victori, cui inuito aliud quantumcumque in se vtilius præstari non potest ex reg. *d. l. 2. §. 1.* iuncta *l. vlt. ff. de vsu & habit.* & resolutis post alios per Sarmien. *select. lib. 1. cap. 8 n. 22.* Caiet. *2. 2. q. 88. art. 12. in princ.* Nec huic ampl. obstat quod obligatio dãdi rem est obligatio faciendi *l. si rem 28. ff. de verb. oblig.* in qua secundum communem nem[o] præcisè compellitur, sed liberatur

liberatur præstando id, quod interest. *l. si quis 13. §. vlt. ff. hoc tit.* nam omissis alijs communis illa, à qua nouiores nõ immerito recedunt, limitatur communiter, vt non procedat in obligatione faciendi, quæ procedit ex sententia Iudicis, vt hic, vel ex mandato superioris, qui potest, sicut & ad faciendum, præcise cogere, probat *d. l. qui restituere*, cõmunis ex Anton. Gomez *de contract. c. 10. n. 22. vers. quintus*. Nec item obstat quod in *titulo C. si in causa iudicati*, accipiũtur, & sufficiunt pignora, vt ex illorum æstimatione satisfiat victori, quia R. dictum *tit.* & Iura similia procedere vbi executio non in re certa, sed in quantitate facienda est, veluti cum reus quantitatis debitor ad eandem persoluendam condemnatur, vel etiam vbi rem certam per actionem realem, vel personalem tradere, vel dare condemnatus est, & nihilominus quia res illa non existit, in eius defectum executio facienda est in æstimatione, iuxta *d. l. qui restituere*, his enim casibus pignora in causam iudicati capiũtur, & sufficiunt vt ex illis distractis per solutionem satisfiat victori, at vero tex. in præsenti procedit vbi certa res, vel possessio adiudicatur tradenda, seu restituenda, & ea existat, itaque corporali eiusdem possessione victor lætari potest, vt tex. habet.

In tex. ibi [*non sufficit dari pignora*] Sic similiter is, qui per sententiam soluere tenetur non satisfacit dans pignora, vel fideiussores *l. 4. §. 1.* vbi omnes *ff. hoc tit. l. promissor 21. §. vlt. ff. de constit. pecun.* Bald. *in præsenti*, communis vt per Dec. & Cagnol. *n. 3. in l. nemo dubitat ff. de regulis Iuris*, Neguzant. *de pignorib. p. 5. memb. 1. n. 4.* Tiraq. *de retractu tit. 1. §. 3. glos. 3. à n. 14.* Rot. Bonon. *decis. 77. n. 3.* Intellige vbi quis cõdẽnatus est, vel tenetur soluere quãtitatem liquidam, alioquin si talis nõ sit, sat erit pignorum, vel fideiussorum cautionem præstare, iuxta *l. statuliber, l. si seruus 34. in fine ff. de statuliber.* obseruant Angel. Ias. Rip. & communis *in d. l. 4. §. 1.* multi vt per Tiraq. *d. tit. 1. §. 1. glos. 19. n. 2.* Rot. Bononien. *vbi sup. n. 2.*

In tex. ibi [*corporali possessione*] De corporali possessione agit tex. in præsenti ad excludenda pignora, non autem ad excludendam possessionem quibuscumque modis legitimis tradendam, & licet de corporali possessione egerit, quia frequentiùs corpore, & actu traditur, & acquiritur, non tamen voluit excludere reliquos modos legitimos, & minus frequentes, iuxta *glos. verbo præsidentes*, in fine in *Clem. 1. de rescript.* cum similibus late adductis per Tiraq. *de retractu tit. 1. §. 20. n. 4. & 6. cum seqq.* præsertim quia etiam per alios modos vera possessio acquiritur arg. tex. *l. quod meo 18. §. 2. in fine ff. de acquir. possess.*

CAP. LATOR. VII. post *nu. 3.* Ex quibus recte infertur sententiam pronuntiantem non esse Matrimonium, quod est legitimũ, vel quæ Iure prohibitum admittit, nõ ita transit in rem iudicatam, quin veritate comperta possit omni tempore retractari, quod quidem vltra fundamenta supra relata ex eo probatur quia sententia, quæ iniustitiam continet litigantium consensu irremissibilem non ita transit in rem iudicatam quin possit veritate comperta retractari, *glos. in sum. 35. q. 9. glos. vlt. in cap. inter, hoc tit.* vbi omnes, resoluũt Abb. *n. 9.* Felin. *16. in cap. lator inf. hoc tit.* Marant. *de ordine iudic. 3. p. 6. nu. 147.* Tiraq. *de tractatu tit. 2. §. 1. glos. 2. nu. 37.* sed sententia pronuntiãs non esse matrimonium contractum, vel legitimum, cum in rei veritate contractum & legitimum sit, continet iustitiam litigantium consensu irremissibilem, eo quod remittere non possunt vitium, & iniustitiam illorum, quæ non sunt in ipsorum potestate, & ad superiorem spectant, arg. tex. in *Clem. 1. in princip. vers. nos inter, de elect. c. vlt. in fine, de pactis*, & quia vterque litigans sciens sententiæ iniustitiam grauiter peccat si obediat illi, cum potius necessariò teneatur oppositum facere iuxta supra dicta, ergo, &c. Accedit quia vt pungit Abb. *in cap. consanguinei, n. 8. inf. hoc tit.* sententia, quæ non tantum contra Ius priuati, verum etiam contra Ius Reip. promulgatur potest veritate comperta retractari, *l. Imperatores 35 ff. hoc tit.* notat glos. *in cap. 1. 35. q. 9.* plane sententia in terminis de quibus supra non tantùm contra ius litigantis, verum etiam contra Ius, & bonum Reip. profertur, quia publice interest Matrimonia legitime cõtrahi, & contracta ad publicam trãquillitatem perdurare, illegitima vero omnino euitari, id quod vt fiat quilibet de populo tanquam in causa publica agens admittitur, *c. vlt. in princip.* vbi glos. *verbo voluerit, de clandest. desponsat. cap. vlt. qui matrim. accus. pos.* obseruat Abb. *n. 7. in d. c. tenor*

His consequens est recte Pontificem in specie huius tex. constituisse retractari posse sententiam, de qua hic si veritas in contrarium appareat, siquidem pronuntiauerat matrimonium esse illegitimum, & non valuisse propter metum illatum fœminæ, & quia illa non erat nubilis ætatis, cum tamen vtrumque esset falsum iuxta narrationem mariti, maxime attentis verbis, quæ sunt in originali, vbi refertur maritum proposuisse quod mulier hæc erat vidua tempore huiusce matrimonij & insuper quod in facie Ecclesiæ contraxit, ac subinde cum cessante omni impedimento legitimum fuerit matrimonium cõtra veritatem temere dissoluebatur, & consequenter illa comperta retractari debet sententia, vt satis intendit tex. in fine, ibi, matrimonia canonice contracta, &c. idem intendit tex. *in cap. consanguinei inf. hoc tit.* vbi si vera est confessio mulieris (quæ per se non sufficit, vt ibi addam) sententia pronuntiauit non esse Matrimonium legitimum propter impedimentum compaternitatis, quod in rei veritate non suberat tempore contracti Matrimonij.

In tex. ibi [*si verbis constiterit*] Intellige etiam post longissimum 40. annorum spatium agi posse, & probata veritate sententiam de qua hic retractari ex Imol. *n. 10. in Clem. 1. hoc tit.* Maran. *de ordine iudic. 3. p. 6. n. 154.* & satis intendit glos. vlt. *hic in princip.* & suadetur, quia ratio peccati irremissibilis per partes in qua tex. iste fundatur, iuxta supradicta per spatium illud non tollitur, quinimo augetur magis arg. *c. vlt. in princ. de consuetud.*

In tex. ibi [*non fuisse legitime separatos*] Intellige etiamsi sententia separationis, de qua hic, per secundam, & tertiam confirmata sit, adhuc enim tertia veritate comperta retractabitur, ex Butr. *n. 32.*

Præp.

Præp. *n.19. in cap. fraternitatis, de frigidis, & malef.* Imol. *n.8.* Zabarel. *4. in Clem. 1. hoc tit.* intendunt alij vt per Gabr. *commun. sub tit. de except. rei iudic. concl. 1. nu. 21.* Nec obstat *glos. verbo fornicario, in fine in d. cap. fraternitatis*, communiter recepta ex Abb. *nu. 10. in fine*, Felin. *nu. 5. in præsenti*, Cou. *de sponsalib. p. 2. c. vlt. §. vlt. n. 12.* Gabr. *vbi sup. n. 13.* Nam licet glossam illam reprobent nonnulli, quasi velit non posse retractari sententiam in causa matrimoniali bis confirmatam, vt per Butr. & Præposit. *dictis locis*, Imol. *vbi supra n. 1.* nihilominus glos. illa non negat sententiam non posse retractari, sed tantum dicit tertiam appellationem in proposito non admitti, quia *tit. C. ne liceat tertio prouocare* cum similibus, procedit etiam in causa matrimoniali secundum præcitatos, nec contrarium Iure expressum reperitur.

In glos. [*Insinuatione, 1.*] ibi, (*in quibus vertitur periculum animæ*) Vult hęc glos. maritum de quo hic contra factum proprium & propriam turpitudinem allegantem audiri propter periculum animę, & peccatum, in quo persistebat matrimonio aliàs legitimo per fraudem illegitimè dissoluto, Doctores cõmuniter sequuntur hic, *glos. verbo turpitudinẽ in c. inter dilectos, de donation. glos. 2. in c. tertio loco, de probation.* vbi Feli. *n. 6.* Mant. *dialogo 52.* Bernar. *reg. 24. versic. quinto*, secundum quos limitatur reg. *d. cap. inter dilectos, & l. cum profitearis C. de reuocand. donat.* de qua latè Felin. *hic à princ.* & vbi supra, Bernar. *d. loco.* Tiraq. *de retr. tit. 1. §. 1. glos. 18. n. 20. & 24. cum seq.* Sarmien. *lib. 3. select. cap. 13. num. 5. & 11.* qui ex aliorum mente rectè aduertit reg. illam procedere tantum in materia, in qua turpitudinem allegans liberam habet potestatem, & potest de Iure exponere, tunc enim ne eidem turpitudo patrocinetur contra *cap. ex tenore 15. in fine de rescript.* non auditur illam allegans, secus verò si liberam potestatem non habeat, prout contingit vbi principaliter in Reip. Ecclesiæ, tertij alicuius, vel etiam animæ bonum propria turpitudo allegatur, ad quæ reducuntur omnes ferè limitationes congestæ à Felin. & Bernar. *vbi supra*. Adde in proposito ex alio capite allegationem turpitudinis propriæ non obesse, quia agebatur contra participem eiusdem turpitudinis, vt patet ex tex. ibi, vtriusque studio interueniente, iuncta *l. de tutela, C. de in integrum restit. minor.* vbi Doctores communiter, vt per Bernar. *vbi supra limitatione 1. cum seq.* Felin. *hic num. 1. & in dicto cap. tertio loco, num. 7.*

In glos. [Permanere, vlt.] ibi (*id est cum in gradu prohibito, &c.*) Intendit hęc glos. decisionem huius tex. procedere siue sententia prolata sit contra matrimonium, vt quia pronunciat non esse matrimonium, vel non esse legitimum, quod in rei veritate legitimè contractum est, vt accidit in proposito huius tex. siue pro matrimonio, veluti quia pronunciat esse legitimum, vel admittit illud quod in veritate iure contrahi prohibetur, vtroque enim casu veritate comperta retractari debet sententia quantumcunque in rem iudicatam transierit, vt docent Abb. Butr. & alij, vt per Felin. *hic n. 3.* communis *in cap. iurauit, de probat.* Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum notab. 4. in princ. nu. 20.* Gabr. *lib. communium tit. de testib. concl. 25. num. 69.* Couar. *de sponsal. part. 2. cap. vlt. §. vlt. n. 19. versic. secundo*; quicquid contrarium intendat glos. magna *in d. cap. iurauit, glos. vlt. in cap. series 26. & in cap. cum in tua, 44. de testib.*

CAP. CVM CAVSA. VIII. post *n. 2.* in tex. ibi (*Nos autem, &c.*) Collige ex tex. non valere consuetudinem in præiuditium, & contra Ecclesiam introductam, idem probat tex. *in cap. omnia 12. dist. & in cap. 1. & in cap. cum inter. 5. & in cap. cum venerabilis. 7. de consuet. & in cap. 1. de ijs, quæ fiunt à maiori parte Capituli, & in cap. 3. de institutionib. & in cap. Clerici 8. de succeßis*, tradunt *glos. verbo, promulgauit*, Innoc. Abb. *n. 4.* Felin. *nu. 8. & 12.* Imol. *n. 4.* & alij *in præsenti*, Iasi. *in l. de quibus num. 62. ff. de legibus, & cons. 88. in princ. vol. 3.* Doctores communiter, vbi Abb. *nu. 6 in cap. nulli, de rebus Ecclesiæ*, refert plures Couar. dicens communem sententiam *lib. 2. variar. cap. 17. nu. 4.* Rebuff. *in comp. alienat. à num. 20.* Gam. *decis. 83. n. 1.* Ratio autem decisionis redditur diuersè à Doctoribus; nonnulli enim existimant consuetudinem in specie huius tex. effectum non habuisse, nec auctoritatem, quia præscripta non erat. Alij verò dicunt propterea consuetudinem, de qua hic, non valuisse in præiuditium Ecclesiæ, quia non per Ecclesiasticos, sed per sæculares erat introducta, ac proinde licèt ipsi introducentes per illam ligarentur, nequaquam tamen Ecclesiæ ligabantur. Tertio loco alij intelligunt tex. in præsenti agere de consuetudine, qua cauebatur, ne bona immobilia in Ecclesias transirent, vel ab ijsdem retinerentur, quinimmò ab illis quæsita intra certum tempus in laicos transferrerentur.

Verùm prædictis intellectibus omissis dicendum puto tex. in præsenti procedere in consuetudine irrationabili, per quam remittebantur solemnitates, quæ in alienandis rebus Ecclesiæ requiruntur, prout intelligit glos. *d. verbo promulgauit*, Abb. *n. 6.* & Doctores communiter *in d. cap. nulli*, Rebuff. *d. compendio à nu. 20.* pro quo intellectu facit ratio, quam reddit Pontifex *in d. versic. Nos autem*, quæ quidem verificatur in consuetudine irrationabili, tum etiam quia in specie huius tex. dupliciter fit mentio consuetudinis, patet ibi, Veronen. Ciuitatis consuetudinem, & ibi, secundum eamdem consuetudinem, secundum quam Iudices duas protulerunt sententias, & non est dicendum, quòd Pontifex in præsenti sæpe repetitam consuetudinem improbaret, si illa rationabilis proponeretur, ac subinde cum reprobasset non obstantibus duabus sententijs, vtique necessariò tex. de irrationabili consuetudine intelligendus est. Tum denique per verbum, vendita, de quo hic, per quod constat alienationem de qua agitur, esse perpetuam, per quam totum ius Ecclesiæ ab eadem abdicatum censetur, quæ quidem sine notabili, & iusta causa fieri nequit, ac subinde cum in hoc tex. de tali causa non constet, vt in dubio propter Ecclesiæ præiudiciũ præsumenda non sit, igitur videtur dicendum in hoc tex. ideò improbari consuetudinem, quia irrationabilis erat. Quoad secundam partem intelle-

tellectus facit verbum illud, ab Archipresbytero, de quo in hoc tex. per quod aperte constare videtur illum solum alienasse, vnde videtur dicendum non fuisse obseruatas solemnitates, quas Iure requirunt, & ita tex. agere de consuetudine, per quã remittebantur prædictæ Iuris solemnitates. Confirmatur denique ex alijs verbis tex. ibi, *spreta forma Canonum*, quibus verbis constat secundum Iudicem adiudicasse domum venditam laicis emptoribus, neglecta Canonum forma, quæ Canonum forma circa venditionem, de qua agebatur, alia non est nisi illa, quæ continetur *in cap. sine exceptione* 12. q. 2.

CAP. TENOR. X. *num. 2. in fine.* Cui intellectui consonant verba tex. ad finem ibi, illicita absolutione, & iuxta hunc sensum mulier de qua hic non auditur contra sententiam ex priuilegio causæ matrimonialis iuxta reg. *cap. lator, & cap. consanguinei hoc tit.* sed via communi nullitatis, quia sententia in rem iudicatam transiuit, quamuis contradicant Abb. *nu. 6.* Imol. *in princ.* Butr. *n. 5.* & alij existimãtes sententiã in proposito valuisse mero Iure, quia mulier per contumaciam abfuit, id quod nec tex. dicit, nec in dubio præsumi debet.

Ibid. post *n. 4.* In glos. vlt. ibi (*sed cũ aliquis, &c.*) Idem probant omnes in præsenti, vt Abb. *n. 10.* Felin. *in cap. lator n. 7. sup. hoc tit.* Cou. *de sponsalib. p. 2. c. 8. §. 1. n. 8.* resoluentes in proposito interdici vsum, & possessionem matrimonij, quia contractum fuit lite pendente contra prohibitionem Iuris de qua *in tit. vt lite pendente, & in cap. cũ in Apostolica, de sponsal.* & ita contrahens Rodericus in præsenti contra *tit. de litigiosis* seipsum temere alienauit, & in alterius potestatem per matrimonium transtulit iuxta illud Pauli relatum *in cap. non debet, de consang.* consonant *c. 1. & vlt. de Matrim. contracto.*

CAP. CONSANGVINEI. XI. post *n. 2.* In tex. ibi, (*ad secundas nuptias conuolauit*) Per hunc tex. ampliatur decisio *cap. lator sup. hoc tit.* ibi adducta, vt scilicet sentẽtia in causa matrimoniali contra veritatem prolata vitium continens irremissibile per partes veritate legitime probata possit retractari etiamsi post sententiam secundum Matrimonium ab vtroque vel altero coniuge contractũ proponatur, vt notãt omnes in præsenti, idẽ probãt *cap. 1.* vbi *glos. verbo retractare in c. laudabilem, in fine, de frigidis*, obseruat *glos. pen.* vbi omnes *in c. sicut 9. de testib. glos. in sum. 35. q. 9.* & vtrobique communis, & satis euincit ratio iniustitiæ irremissibilis, de qua addidi *ad d. c. lator*, siquidem multò magis concludit vbi secundũ matrimonium contractum est, & manet cum peccato, si aliud in rei veritate legitimum existebat.

Nec contrarium probat *d. c. sicut, in vers. super quo*, iuncto vers. sequenti, nam respondet *glos. pen.* ibi supplendam esse particulam, maxime, sequuntur DD. ibid. Sed non satisfacit, tùm quia supplet, tum etiam quia non satis conuenit litteræ, nec apparet quo in loco particula illa suppleri debeat; & tandem quia tex. *in vers. si vero*, iuncto præced. absque aliqua suppletione duo membra distinguit dicens in priori subsequuto secundo matrimonio imponendam esse pœnitentiam testibus tam de periurio, quod iuxta ipsorum confessionem commissum est, quàm de adulterio, cui iuxta eandem confessionẽ per falsum testimonium, quo sententia prolata, & Matrimonium solutum est, causam dederunt, & de retractatione sententiæ verbum nullum, deinde aduersatiue *in vers. si vero* inquit quod si res integra manet, & secundum Matrimonium contractum non est, diligenter inquirendi sunt, &c. & sententia retractanda, quæ diligens inquisitio, & retractatio non fit, nec admittitur in priori membro, vbi secundũ Matrimonium contractum proponitur.

Vnde omissis alijs intellectibus, de quibus per Abb. *in d. cap. sicut, n. 6.* ex mente Ioan. Andr. Butr. Imol. Aretin. & aliorum ibi, Domin. *cons. 27.* dicendum videtur in specie illius tex. sequuto secundo Matrimonio non retractari sententiam, quia non constabat legitime de veritate contra illam, prout requiritur hic, & in similibus, licet enim testes asseruerint se corruptos falsum perhibuisse testimonium, illis tamen, vt tex. habet, non creditur, & licet per alios, qui corruptioni præsentes fuerunt, eadem corruptio probetur, adhuc tamen non probatur veritas contra sententiam, idest non subesse consanguinitatem propter quam probatam diuortij sententia prolata fuit, fieri enim rectè potuit vt corrupti testes veritatem dixerint, ac subinde probatio corruptionis falsitatem testimonij non concludit ex reg. *l. 4. C. vnde legit.* iuncto *c. licet vers. eidem, de probat.* & quamuis Pontifex huiusmodi probationis corruptionem velut legitimam admittat *in vers. si vero*, ad retractandam sententiam vbi res integra mansit, & secundum matrimonium subsequutum non est, in qua specie intelligenda est communis, de qua per Dec. *n. 20.* & Felin. *n. 30. in d. c. licet*, nihilominus tamẽ quia in secundo Matrimonio contracto agitur de grauissimo præiudicio, & eiusdem dissolutione, merito Pontifex huiusmodi probationem non admisit ad retractandam sententiam, & dissoluendum posterius Matrimonium, in quem sensum satis defenditur intellectus glos. *in d. summa, & glos. vlt. 35. q. 9.* dum de facilitate, & difficultate agit.

Nec item obstat *cap. vlt. 33. q. 1.* ibi, reconciliare nequibit, nam vltra Gratian. *glos. vlt.* & alios ibid. ex mente *glos. 3. in d. cap. 1. glos. vlt. in d. cap. laudabilem; glos. verbo diuinum in d. cap. fraternitatis, illo tit. de frigidis, & maleficiatis*, S. Thom. *ad 3. par. q. 58. art. 2.* communis *in 4. dist. 34.* vbi Sot. *q. 1. art. 3.* Cappel. vbi late addit. *decis. 380.* Rñ. tex. illum speciatim agere de maleficio, quod cũ sua natura probetur, & sit impedimentum respectu vnius tantum, non vero quoad alios, & propterea Iure concedatur impedito facultas contrahendi cum alia, merito dum is contracto secundo Matrimonio potens apparet non dicitur constare de veritate contra sententiam, vel Ecclesiam deceptam esse, quippequæ non iudicauit illum simpliciter, & absolute impedimentum respectu omnium, sed tantum respectu illius, cũ qua primò contraxerat, id quod secus est in impedimento frigiditatis, de quo *in d. cap. 1. & in d. cap. laudabilem, in fine; & in d. cap. fraternitatis*, in hoc enim probata potentia constat de veritate contra sententiam, quæ absolute quoad omnes

Præp. *n.19. in cap. fraternitatis, de frigidis, & malef.* Imol. *n.8.* Zabarel. *4. in Clem. 1. hoc tit.* intendunt alij vt per Gabr. *commun. sub tit. de except. rei iudic. concl.1. nu. 21.* Nec obstat *glos. verbo fornicario, in fine in d. cap. fraternitatis*, communiter recepta ex Abb. *nu.10. in fine*, Felin. *nu.5. in præsenti*, Couar. *de sponsalib. p.2. c. vlt. §. vlt. n.12.* Gabr. *vbi sup. n. 13.* Nam licet glossam illam reprobent nonnulli, quasi velit non posse retractari sententiam in causa matrimoniali bis confirmatam, vt per Butr. & Præposit. *dictis locis*, Imol. *vbi supra n.1.* nihilominus glos. illa non negat sententiam non posse retractari, sed tantum dicit tertiam appellationem in proposito non admitti, quia *tit. C. ne liceat tertio prouocare* cum similibus, procedit etiam in causa matrimoniali secundum præcitatos, nec contrarium Iure expressum reperitur.

In glos. [*Insinuatione, 1.*] ibi, (*in quibus vertitur periculum animæ*) Vult hęc glos. maritum de quo hic contra factum proprium & propriam turpitudinem allegantem audiri propter periculum animę, & peccatum, in quo persistebat matrimonio alias legitimo per fraudem illegitimè dissoluto, Doctores comuniter sequuntur hic, *glos. verbo turpitudinē in c. inter dilectos, de donation. glos. 2. in c. tertio loco, de probation.* vbi Feli. *n.6.* Mant. *dialogo 52.* Bernar. *reg. 24. versic. quinto*, secundum quos limitatur reg. *d. cap. inter dilectos*, *& l. cum profitearis C. de reuocand. donat.* de qua latè Felin. *hic à princ.* & vbi supra, Bernar. *d. loco.* Tiraq. *de retr. tit. 1. §. 1. glos. 18. n.20. & 24. cum seq.* Sarmien. *lib.3. select. cap. 13. num.5. & 11.* qui ex aliorum mente rectè aduertit reg. illam procedere tantum in materia, in qua turpitudinem allegans liberam habet potestatem, & potest de Iure exponere, tunc enim ne eidem turpitudo patrocinetur contra *cap. ex tenore 15. in fine, de rescript.* non auditur illam allegans, secus verò si liberam potestatem non habeat, prout contingit vbi principaliter in Reip. Ecclesiæ, tertij alicuius, vel etiam animæ bonum propria turpitudo allegatur, ad quæ reducuntur omnes ferè limitationes congestæ à Felin. & Bernar. *vbi supra*. Adde in proposito ex alio capite allegationem turpitudinis propriæ non obesse, quia agebatur contra participem eiusdem turpitudinis, vt patet ex tex. ibi, vtriusque studio interueniente, iuncta *l. de tutela, C. de in integrum restit. minor.* vbi Doctores communiter, vt per Bernar. *vbi supra limitatione 1. cum seq.* Felin. *hic num. 1. & in dicto cap. tertio loco, num.7.*

In glos. [Permanere, vlt.] ibi (*id est cum in gradu prohibito, &c.*) Intendit hęc glos. decisionem huius tex. procedere siue sententia prolata sit contra matrimonium, vt quia pronunciat non esse matrimonium, vel non esse legitimum, quod in rei veritate legitimè contractum est, vt accidit in proposito huius tex. siue pro matrimonio, veluti quia pronunciat esse legitimum, vel admittit illud quod in veritate iure contrahi prohibetur, vtroque enim casu veritate comperta retractari debet sententia quantumcunque in rem iudicatam transierit, vt docent Abb. Butr. & alij, vt per Felin. *hic n.3.* communis *in cap. iurauit, de probat.* Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum notab. 4. in princ. nu.20.* Gabr. *lib. communium tit. de testib. concl.25. num.69.* Couar. *de sponsal. part.2. cap. vlt. §. vlt. n.19. versic. secundo*; quicquid contrarium intendat glos. magna *in d. cap. iurauit, glos. vlt. in cap. series 26. & in cap. cum in tua, 44. de testib.*

CAP. CVM CAVSA. VIII. post *n. 2.* in tex. ibi (*Nos autem, &c.*) Collige ex tex. non valere consuetudinem in præiudicium, & contra Ecclesiam introductam, idem probat tex. *in cap. omnia 12. dist. & in cap. 1. & in cap. cum inter. 5. & in cap. cum venerabilis. 7. de consuet. & in cap. 1. de ijs, quæ fiunt à maiori parte Capituli, & in cap. 3. de institutionib. & in cap. Clerici 8. de iudicijs*, tradunt *glos. verbo, promulgauit*, Innoc. Abb. *n.4.* Felin. *nu.8. & 12.* Imol. *n.4.* & alij *in præsenti*, Ias. *in l. de quibus num.62. ff. de legibus, & cons.88. in princ. vol.3.* Doctores communiter, vbi Abb. *nu.6. in cap. nulli, de rebus Ecclesiæ*, refert plures Couar. dicens communem sententiam *lib.2. variar. cap.17. nu.4.* Rebuff. *in comp. alienat. à num.20.* Gam. *decis.83. n.1.* Ratio autem decisionis redditur diuersè à Doctoribus; nonnulli enim existimant consuetudinem in specie huius tex. effectum non habuisse, nec auctoritatem, quia præscripta non erat. Alij verò dicunt propterea consuetudinem, de qua hic, non valuisse in præiudicium Ecclesiæ, quia non per Ecclesiasticos, sed per sæculares erat introducta, ac proinde licèt ipsi introducentes per illam ligarentur, nequaquam tamen Ecclesiæ ligabantur. Tertio loco alij intelligunt tex. in præsenti agere de consuetudine, qua cauebatur, ne bona immobilia in Ecclesias transirent, vel ab ijsdem retinerentur, quinimmò ab illis quæsita intra certum tempus in laicos transferrerentur.

Verùm prædictis intellectibus omissis dicendum puto tex. in præsenti procedere in consuetudine irrationabili, per quam remittebantur solemnitates, quæ in alienandis rebus Ecclesiæ requiruntur, prout intelligit glos. *d. verbo promulgauit*, Abb. *n.8.* & Doctores communiter *in d. cap. nulli*, Rebuff. *d. compendio à nu.20.* pro quo intellectu facit ratio, quam reddit Pontifex *in d. versic. Nos autem*, quæ quidem verificatur in consuetudine irrationabili, tum etiam quia in specie huius tex. dupliciter fit mentio consuetudinis, patet ibi, Veronen. Ciuitatis consuetudinem, & ibi, secundum eamdem consuetudinem, secundum quam Iudices duas protulerunt sententias, & non est dicendum, quòd Pontifex in præsenti sæpe repetitam consuetudinem improbaret, si illa rationabilis proponeretur, ac subinde cum reprobasset non obstantibus duabus sententijs, vtique necessariò tex. de irrationabili consuetudine intelligendus est. Tum denique per verbum, vendita, de quo hic, per quod constat alienationem de qua agitur, esse perpetuam, per quam totum ius Ecclesiæ ab eadem abdicatum censetur, quæ quidem sine notabili, & iusta causa fieri nequit, ac subinde cum in hoc tex. de tali causa non constet, vt in dubio propter Ecclesiæ præiudiciū præsumenda non sit, igitur videtur dicendum in hoc tex. ideò improbari consuetudinem, quia irrationabilis erat. Quoad secundam partem intelle-

tellectus facit verbum illud, ab Archipresbytero, de quo in hoc tex. per quod aperte constare videtur illum solum alienasse, vnde videtur dicendum non fuisse obseruatas solemnitates, quas Iure requirunt, & ita tex. agere de consuetudine, per quã remittebantur prædictæ Iuris solemnitates. Confirmatur denique ex alijs verbis tex. ibi, *spreta forma Canonum*, quibus verbis constat secundum Iudicem adiudicasse domum venditam laicis emptoribus, neglecta Canonum forma, quæ Canonum forma circa venditionem, de qua agebatur, alia non est nisi illa, quæ continetur *in cap. sine exceptione* 12.*q*.2.

CAP. TENOR. X. *num.* 2. *in fine.* Cui intellectui consonant verba tex. ad finem ibi, illicita absolutione, & iuxta hunc sensum mulier de qua hic non auditur contra sententiam ex priuilegio causæ matrimonialis iuxta reg. *cap. lator, & cap. consanguinei hoc tit.* sed via communi nullitatis, quia sententia in rem iudicatam transiuit, quamuis contradicant Abb. *nu.*6. Imol. *in princ.* Butr. *n.* 5. & alij existimãtes sententiã in proposito valuisse mero Iure, quia mulier per contumaciam abfuit, id quod nec tex. dicit, nec in dubio præsumi debet.

Ibid. post *n.*4. In glos. vlt. ibi (*sed cũ aliquis, &c.*) Idem probant omnes in præsenti, vt Abb. *n.*10. Felin. *in cap. lator n.*7. *sup. hoc tit.* Cou. *de sponsalib. p.* 2. *c.* 8. §. 1. *n.*8. resoluentes in proposito interdici vsum, & possessionem matrimonij, quia contractum fuit lite pendente contra prohibitionem Iuris de qua *in tit. vt lite pendente, & in cap. cũ in Apostolica, de sponsal.* & ita contrahens Rodericus in præsenti contra *tit. de litigiosis* seipsum temere alienauit, & in alterius potestatem per matrimonium transtulit iuxta illud Pauli relatum *in cap. non debet, de consang.* consonant *c.* 1. *& vlt. de Matrim. contracto*

CAP. CONSANGVINEI. XI. post *n.* 2. In tex. ibi, (*ad secundas nuptias conuolauit*) Per hunc tex. ampliatur decisio *cap. lator sup. hoc tit.* ibi adducta, vt scilicet sentẽtia in causa matrimoniali contra veritatem prolata vitium continens irremissibile per partes veritate legitime probata possit retractari etiamsi post sententiam secundum Matrimonium ab vtroque vel altero coniuge contractũ proponatur, vt notãt omnes in præsenti, idẽ probãt *cap.* 1. vbi *glos. verbo retractare in c. laudabilem, in fine, de frigidis*, obseruat *glos. pen.* vbi omnes *in c. sicut* 9. *de testib. glos. in sum.* 35. *q.* 9. & vtrobique communis, & satis euincit ratio iniustitiæ irremissibilis, de qua addidi *ad d. c. lator*, siquidem multò magis concludit vbi secundũ matrimonium contractum est, & manet cum peccato, si aliud in rei veritate legitimum existebat.

Nec contrarium probat *d. c. sicut, in vers. super quo*, iuncto vers. sequenti, nam respondet *glos. pen.* ibi supplendam esse particulam, maxime, sequuntur DD. ibid. Sed non satisfacit, tùm quia supplet, tum etiam quia non satis conuenit litteræ, nec apparet quo in loco particula illa suppleri debeat; & tandem quia tex. *in vers. si vero*, iuncto præced. absque aliqua suppletione duo membra distinguit dicens in priori subsequuto secundo matrimonio imponendam esse pœnitentiam testibus tam de periurio, quod iuxta ipsorum confessionem commissum est; quàm de adulterio, cui iuxta eandem confessionẽ per falsum testimonium, quo sententia prolata, & Matrimonium solutum est, causam dederunt, & de retractatione sententiæ verbum nullum, deinde aduersatiue *in vers. si vero* inquit quod si res integra manet, & secundum Matrimonium contractum non est, diligenter inquirendi sunt, &c. & sententia retractanda, quæ diligens inquisitio, & retractatio non fit, nec admittitur in priori membro, vbi secundũ Matrimonium contractum proponitur.

Vnde omissis alijs intellectibus, de quibus per Abb. *in d. cap. sicut, n.*6. ex mente Ioan. Andr. Butr. Imol. Aretin. & aliorum ibi, Domin. *cons.* 27. dicendum videtur in specie illius tex. sequuto secundo Matrimonio non retractari sententiam, quia non constabat legitime de veritate contra illam, prout requiritur hic, & in similibus, licet enim testes asseruerint se corruptos falsum perhibuisse testimonium, illis tamen, vt tex. habet, non creditur, & licet per alios, qui corruptioni præsentes fuerunt, eadem corruptio probetur, adhuc tamen non probatur veritas contra sententiam, idest non subesse consanguinitatem propter quam probatam diuortij sententia prolata fuit, fieri enim rectè potuit vt corrupti testes veritatem dixerint, ac subinde probatio corruptionis falsitatem testimonij non concludit ex reg. *l.*4. *C. vnde legit.* iuncto *c. licet vers. eidem, de probat.* & quamuis Pontifex huiusmodi probationis corruptionem velut legitimam admittat *in vers. si vero*, ad retractandam sententiam vbi res integra mansit, & secundum matrimonium subsequutum non est, in qua specie intelligenda est communis, de qua per Dec. *n.* 20. & Felin. *n.* 30. *in d. c. licet*, nihilominus tamẽ quia in secundo Matrimonio contracto agitur de grauissimo præiuditio, & eiusdem dissolutione, merito Pontifex huiusmodi probationem non admisit ad retractandam sententiam, & dissoluendum posterius Matrimonium, in quem sensum satis defenditur intellectus glos. *in d. summa, & glos. vlt.* 35. *q.* 9. dum de facilitate, & difficultate agit.

Nec item obstat *cap. vlt.* 33. *q.* 1. ibi, reconciliare nequibit, nam vltra Gratian. *glos. vlt.* & alios ibid. ex mente *glos.* 3. *in d. cap.* 1. *glos. vlt. in. d. cap. laudabilem, glos. verbo diuinum in d. cap. fraternitatis, illo tit. de frigidis, & maleficiatis*, S. Thom. *ad* 3. *par. q.* 58. *art.* 2. communis *in* 4. *dist.* 34. vbi Sot. *q.* 1. *art.* 3. Cappel. vbi late addit. *decis.* 380. R. tex. illum speciatim agere de maleficio, quod cũ sua natura probetur, & sit impedimentum respectu vnius tantum, non vero quoad alios, & propterea Iure concedatur impedito facultas contrahendi cum alia, merito dum is contracto secundo Matrimonio potens apparet non dicitur constare de veritate contra sententiam, vel Ecclesiam deceptam esse, quippequæ non iudicauit illum simpliciter, & absolute impedimentum respectu omnium, sed tantum respectu illius, cũ qua primò contraxerat, id quod secus est in impedimento frigiditatis, de quo *in d. cap.* 1. *& in d. cap. laudabilem, in fine, & in d. cap. fraternitatis*, in hoc enim probata potentia constat de veritate contra sententiam. quæ absolute quoad omnes

omnes coniugē impotentē pronuntiauit, vt benè aduertit Abb. in *d. cap.* 1. *in fine*, & est de mente omnium.

In text. ibi [*propter solam confessionem, &c.*] Ergo ad retractandam sententiam in causa matrimoniali prolatam non sufficit quòd is pro quo lata fuit, confiteatur illius errorem, & veritatem esse in contrarium, idem intendit *c. lator supra hoc tit.* immo nec satis est vtriusque partis confessio, quia supposita sentētia pro qua Ius præsumit, contra illos est præsumptio, & timor collusionis *gl. 2. in præsenti*, Abb. *n. 5. in cap. super, de eo, qui cogn. consang.* Cou. de *sponsal. p. 1. c. 4. §. 1. n. 4.* Menoch. *de arbitr. casu* 103. *à princip.* Non obstat, quod in reliquis causis in quibus sententia omninò transit in rem iudicatam, & irretractabilis est, sufficit ad retractationem confessio illius pro quo lata fuit ex Innoc. *in cap. quia plerique, n. 3. de immun.* recepto, vt per Dec. *n. 39. in c. quoniam contra*, vbi Bero. *à n. 237. de probat.* Valasc. de *iure emphyt. q. 7. n. 32.* quia respondetur doctrinam illam Innoc. procedere tantum vbi confessio fit circa ea, quæ pendent à libera voluntate, & potestate confitentis, & ipsius tantum respiciunt præiuditiū, nec vllatenus Iuri repugnat confessio, ac subinde verosimilis prçsumitur, secus vero si confessio emanet super ijs, quæ non sunt in potestate confitentis, alterius præiuditium continent, vel vbi confessio repugnat Iuri communi, itaut non verosimilis, sed per collusionem facta præsumatur, vt in *d. c. super glos. pen. in c. pen. de raptorib.* communis ex Menoch. & Cou. vbi sup. *n. 5.* planè in proposito non tantum aderat prçiuditium alterius scilicet matrimonij secundo loco contracti, verum etiam præsumptio impedimenti prætextu cuius lata fuit sententia pro qua præsumitur, ac subinde confessio tanquam non verosimilis Iuri contraria, & tertio præiudicans non sufficit.

CAP. CVM OLIM XII. *num. 2. in fine.* Et ita communiter receptum est eum, qui in eadem Ecclesia ex legitimo titulo habet duas præbendas, vel præbendam & dignitatem, vbi cuilibet per se ius vocis, & distributionum competit, & duplicem vocem, & duplices distributiones habiturum, Ioan. Andr. Zabarel. Abb. n. 6. Felin. 2. & alios in *præsenti*, communis, vt per Cou. *lib. 3. vari. cap. 13. n. 6. Hoied. de incompatibilit. benefic. p. 1. cap. 12. à n. 15. Rebuff. in praxi tit. de dispensat. ratione ætatis vers. in Cathedralibus, ad fin.* Pro qua sententia inter alia, quæ à prædictis adducuntur, vrget maximè quòd vbi munera, vel officia duo in vno, & eodem legitimè concurrunt, debet hic vnus sicut duorum Iura habens, & vtriusque munere fungens duplici potiri emolumento, perinde ac duo potirentur arg. *l. tutores 22. vers. discreta, ff. de ijs, quibus vt indign. cap. Rainutius, cap. Raynaldus, de testam.* dum de duabus quartis loquuntur, & in duobus officijs vt vtrumque habens vtriusque salarium percipere debeat, probat tex. in *auth. vt iudices, §. illud*, vbi Angel. post alios Felin. *hic n. 1.* Pinel. in *l. 1. C. de bonis mat. p. 3. n. 73. col. 3.* quamuis in proposito quoad duplices distributiones contradicant Butr. *n. 10.* & Guid. *in præsenti*, Roch. & Gom. relati à Cou. vbi sup. Miles *in repertor. verbo distributiones*, Addit. ad Cosm. *in pragm. tit. de collat. §. vlt. vers. dignitas*, Rebuff. *vbi supra*.

In tex. ibi [*in irritum reuocabimus*.] Ergo non valet collatio beneficij à Pont. facta contra sententiam ab ipso prolatam, cuius in collatione mentio facta non fuit, vt notant omnes in prçsenti, Bart. *in l. quod iussit n. vlt.* vbi Ias. *in fine*, & nouiores, *ff. hoc tit.* Xuar. *alleg. 8. n. 16. & alleg. 9. n. 8. cum seq. & alleg. 28. n. 11.* qui testatur hunc tex. ab omnibus in id notari. His consequens est veram esse doctrinam Bart. *in d. l. quod iussit, n. vlt.* dum per hunc tex. resoluit quod etsi iudex possit suam interlocutoriam reuocare *d. l. quod iussit, cap. cum cessante, de appellat.* nihilominùs tamen in dubio si proferat secundam contrariam primæ non censetur primam reuocare, cuius in secunda mentionē non fecit, sicut in proposito huius tex. non censetur Cælestin. per collationem subsequntam contrariam pronunciationi eandē pronunciationem reuocare, & ita magis ignorantia, obliuio, vel circumuentio quàm reuocatio præsumitur, probant Alex. *n. 39.* Ias. *51.* Rip. 48. & alij *in d. l. quod iussit*, Abb. *n. 13.* Felin. *5. vers. amplia tertio* hic, quamuis contradicat Bart. sibi contrarius in *l. tam procurator §. vlt. n. 6. ff. de noui operis nunc.*

CAP. CAVSAM, QVAE. XIV. post *n. 1.* In tex. ibi [*de consensu partium, &c.*] Potest ergo appellari à iudice, cui causa communi vtriusque partis consensu commissa fuit, vt notant *glos. vlt.* & omnes *in præsenti*, idem probat *cap. super quæstionum §. verum*, vbi *glos. vlt. de officio deleg.* & est ratio quia partes per huiusmodi consensum approbant personam Iudicis, de qua certi sunt, itaut non possint illum nisi ex noua causa recusare *d. §. verum*, non autem sententiam, quam ignorant, prout in teste, & eius testimonio probat *l. si quis testibus, C. de testib. c. vlt. vers. si quis 2. q. 6.* Non obstat quod arbitri communi partium consensu eliguntur *cap. 1. de arbitr.* & tamen ab eis non potest appellari, *l. 1. C. illo tit.* idque propter huiusmodi consensum; nā vltra rationes alias, quas colliges ex Bald. *d. l. 1. in princ.* & alijs ibi, Alciat. Rip. *à nu. 90.* Gutier. & nouioribus *in l. nemo potest, ff. de legat. 1.* Blanc. de *compromiss. q. 10. à n. 3.* Mench. *success. creat. §. 10. ex 2. col.* probabilius videre attenta reg. *l. 1. ff. de arbitr.* potuisse appellari à sententia arbitrorum, sicut à sententia Iudicis communi partium consensu dati, vt hic, & quemadmodum etiam à plerisq. actibus extraiudicialibus appellari licet, *cap. consultationi, de appellat. lib. 6.* nisi oppositum cautum esset rescripto Principum iuxta *d. l. 1. ibi*, rescriptum, idque ex ratione ibi præscripta, iunctis alijs, de quibus per supra citatos, quæ per se absque rescripto non sufficerent. Sic sanè tex. *in c. à iudicibus 2. q. 6.* dum probat a iudicibus electis per partes non posse appellari, quicquid aliter intelligant alij, non agit de iudicibus partiū consensu delegatis, sed de arbitris, qui ab eisdem eliguntur, & passim Iudices appellantur, *l. si minor §. 1. ff. de minorib. l. qui neque ff. de iudicijs*, prout intelligit *glos.* vbi DD. *in cap. ab arbitris, de offic. deleg. lib. 6.* & satis cōstat ex originali illius tex. vbi de arbitris agitur,

Ibid.

Ibid. *nu. 2. in fine.* Menoch. *de arbitrar.q.43.n. 7.* Felin. *n.4.in cap.cum inferior, de maiorit.* sic ampliantes reg. *l.3.ff.hoc tit.*

CAP. QVOAD CONSVLTATIONEM. XV. post *n. 3.* Ex his verbis etiam colligitur à sententia conditionali, qualis erat hæc, decendium ad appellandum incipere, & computari ab articulo prolatæ sententiæ, non vero ab implemento conditionis, idem probat *l. 1. §. biduum, in fine ff. quando appellandum, cap.biduum 2. q.6. glos.* & communis *in cap.præterea 40.de appellat.* post alios Tiraq. *de retract.tit.1.§.1.glos.10.n.45. & 51.*

Ibid.post *n.9.*In tex.ibi [*sententiæ paruisse,&c.*] Igitur qui intra decendium cum possit non appellat, quamuis non verbo, facto tamen suo sententiæ consentire, & parere voluisse videtur, secundum omnes hic, idem probat *l. vlt.ff. quando appellandum,l.vlt.C.de sentent. quæ sine certa,d.cap.biduū, in fine*, tradunt *glos. pen.* vbi communis *in c. 2. de concess. præb.* Abb. & alij,vbi Dec.*à n.10.in cap.sæpe inf.hoc tit.*Cou.de *sponsal.p.2.c.8.§.vlt. n.18.*

CAP. SICVT NOBIS. XVI. post *n. 1.* In tex. ibi [*restitutionem.*] Innuit tex.actum fuisse remedio possessorio ad restitutionem pro iuribus mere personalibus, cuiusmodi erat ius percipiendi annuatim modios,de quibus hic, & ita notāt Abb. *n.2.*& alij *in præsenti,*idem probat *cap. querelā 24. ad fin. de electione,* latè Menoch. *remed.1.recuper. à n.81.& n.88.*meminit huius tex.Gig. *de pension. q.47.* Valasc. *de Iure emphyt.q.18.n.10.*

In tex. ibi [*ex depositionibus,&c.*] Difficilis videtur hic tex. dum admittit testes ad probandam sententiam diffinitiuam, in qua scriptura vsque adeo requiritur, vt aliter prolata sententia corruat ipso iure *l.2.& 3.C.de sentent.ex breuiloquio, c.vlt. hoc tit. lib. 6.* DD. citati *in collect. ad lib. 2. tit.19. c.39.*Sed omissa responsione communi Abb. *num.6.* Imol.& aliorum hic, ac Gomez *in l. 41.Tauri n.2.* dicentium testes hic admitti quia scriptura sententiæ fuerat deperdita,& ita succedere reg. *l. testium i 1 fine.C.de testib. cap.olim 12.* vbi *glos.vlt. de priuileg.* responderi potest scripturam nullibi desiderari ad substantiam,vel probationem sententiæ,sed tantummodo ad probationem eiusdem, requiritur enim quod Iudex illam ex scripti recitatione proferat, vt sic & maturius deliberet, & deliberata certius pronunciet,prout colliges ex *d.l.2.& 3. & d. cap. vlt.* ac subinde vbi ex scripto sententia per Iudicem prolata est satisfit legi,& solemnitati dictorum Iurium,quoad probationem vero cum oppositum in Iure tantum nō reperiatur standum est reg. *l.in exercendis C. de fide instrum.*& ita admittitur probatio per testes iuxta hunc tex. quem sic in effectu intelligunt Abb.*n.24.*Felin.*10.& 39.hic,*Rot. noua *decis.19.sub hoc tit.*aliàs *409.* Vant. *de nullitat.tit. ex defectu processus n.77.* Franch.*in d.c. vlt. num. 3.*

In tex. ibi [*quasi nude prolatum.*] Ex his verbis colligunt *glos. 2.* & alij *in præsenti* quod testis non tenetur, quinimo nec debet reddere rationem sui testimonij, nisi de ea fuerit interrogatus,similis *glos. verbo de causis*, vbi latè prosequitur Felin. *in cap.cum causam,de testib.& in cap.si testes §. solam 3.q.4.*tradunt *glos.*& communis *in l.solam C.de testib.*Crot.*de testib.à n.305.*Menoch.*de arbitr.q.25.* Zaz.quē vide,*lib.2.singularium resp.6.*& alij adijcientes verbosum esse testem, qui non rogatus rationem reddit.Sed hęc resolutio non probatur hic, quia vt aduertunt Innoc.Zabarel.Butr.*n.4.*Imol.*2.* & plerique alij textus nō agit de ratione, vel causa testimonij, sed sententiæ, super qua testes deponebant, & ita de causis,quibus Iudex sententiam proferens motus est, vt patet ibi, cum causis &c. & respectu harum causarum deficientium apponitur in tex. particula, nude; nec item prædicta resolutio indistinctè vera videtur, vt deducitur ex *auth. de testib.§.licet vers.aut etiam causam,* vt per Zaz. *vbi supra*, & constat ex multis casibus congestis à Felin. & Crot. dictis locis,

CAP. CVM BERTOLDVS. XVIII. *n.2.* post princip.ibi,*n.6.& q.27.n.58.* Lambert. de *Iurepatron.lib.1.p.2.q.9.art.2.n.3.* D.Barbos. *in l.diuortio §. si vir. n.57.ff. soluto matr.*

Ibid.post *n.3.*Quamuis supradictus intellectus, & ratio adducta verus sit in rigore disputationis, & meliùs quàm omnes defendi possit,non displicet asserere propterea in creditorem Iuspatronatus non transire,quia illius iuris,sicut & ipsius rei pignoratæ nullum dominium, nullaue possessio in illum transfertur, sed solum nuda detentio donec debitum persoluatur à domino, probat tex. *in l. si pignus 37.ff. de pignorat.act.* & in possessione probat tex.*in l.1.§.per seruū il 2. ff.de acq.possess.*ac proinde cum ad præsentationem faciendam dominium, vel saltem possesio in præsentante requiratur, veluti fundamentum validitatis ipsius *d.cap.consultationibus,de Iurepatron.c.querelam, de elect.* merito effectum est, vt propter rem pignoratam iuspatronatus illi annexum in creditorem nō transeat. Nec obstat quod ius præsentandi, seu præsentatio ipsa est cōmoditas, vel quidam fructus iurispatronatus iuxta doctrinam *glos.* receptæ *verbo Capitulo ad fin.in cap. cum olim,de maior.& obed. & glos.vlt.in præsenti,* qui fructus à creditore percipiuntur: satisfit enim si aduertas receptionem illorum non proprio nomine,prout à possessore,sed nomine alieno fieri, & vti talem in facto consistere. Vnde nil mirum si id contingat absque possessione, valide tamen ad effectum restituendi, vel computandi ex intentione contrahentis; at verò præsentatio licet fructus sit,nihilominus tamē talis est,cuius effectus non consistit solū in facto recipientis,hoc est præsentantis,sed etiam dependet ab institutione per Epm faciēda, qui validitatem illius,& merita præsentati iudicare debet,& tenetur,iuxta tex.*in c.decernimus 16.q.7.*Vnde cū institutio attēto Iure nō exhibeatur nisi illi,qui à vero patrono,vel saltē à possessore iuris præsentandi præsentatur,vt supradictū est,rectè fit,vt cum creditor, nec verus dominus, nec possessor sit,facta per illum præsentatio non valeat.

Ex his colliges primo generū creditorē,cui propter non solutam dotē res in pignus data est in terminis tex.*in cap.salubriter,de vsuris,* nō posse interim præsentare ad Ecclesiā vacantē vigore Iurispatronatus,quod eidē rei pignoratæ annexū est, quod secus dicendū foret si ratio, quā cōmunis assignat, consideraretur,eo quod talis creditor fructus ex re pignorata in hac specie percipere pōt in sortē principalem

cipalē minimè cōputandos, probat tex. *in d. c. salubriter*, tradit glos. & omnes *in c. cū cōtra, de pignor.* & *in c. 1. de feudis*, resoluunt Fortun. *de vltimo fine illat. 6.* Cou. qui plures refert, var. *lib. 3. c. 1. num. 3.* Geminian. *de vsuris commento 2. à n. 94.*

Secundo colliges data conuentione de facienda præsentatione per creditorem si per illum facta sit, nullam vsuram committi, siquidem in hac specie creditor nihil lucratur quod debitori restituere, vel in sortem principalem computare teneatur, ac proinde vsuram cessare, quæ aliàs reperitur in receptione rei pecunia æstimabilis, & ita in specie resoluit Beroi. *in cap. ex litteris inf. eod.* Pro quo etiā facit quia deformitas vsuræ consistit in eo quod pro vsu rei mutuatæ pretium à mutuante recipitur, vnde cum præsentatio propter coniunctionem, quam habet cum rebus spiritualibus, non recipiat æstimationem, nequaquam in illa vsura dabitur, eo quòd ex se non possit subire vicem pretij per quod prædictus vsus rei mutuatæ appretietur, iuxta resoluta per D. Thom. *2. 2. q. 78. art. 2. in corpore*, Abb. *in cap. vlt. n. 16. de vsuris*, Sot. *lib. 6. de Iustit. q. 1. art. 2.* Nau. *in man. cap. 17. n. 207.*

CAP. IN CAVSIS. XIX. *nu. 4. in fine.* Tametsi regulariter exemplis iudicandum non esse asserat tex. *in l. nemo C. de sentent. & interl.* & illum, qui solis exemplis vtitur, ostendere se Iuris imperitum dicat Alberic. *in l. 1. n. 5. ff. de constitut. Princip.* vbi post Iacob. de Rauenna carpit eos, qui vbi defuerint sibi Iura & rationes, nihil aliud sciunt allegare, quàm quod ita fuit dictum, ita decisum, tradit Boer. *in addit. ad Ioan. de Montaig. in tract. de parlam. p. 1. n. 8.* & post eum Franc. à Ponte *de potest. Proreg. tit. 1. n. 15.* Sed *d. l. nemo* intelligitur si exempla sint contra leges claras, & perspicuas, putà quia lata proponatur sententia contra casum legis, vt ideo ipso iure sit nulla *l. 2. C. quando prouocare non est nec.* at non vbi exempla vertuntur circa Iuris dubij interpretationem, vt bene explicat *glos. vlt. in d. l. nemo*, & tradit Menoch. *de præsumpt. lib. 1. præs. 1. n. 28. & 29.*

Ad Lib. II. Tit. XXVIII. de Appellationibus.

CAP. AD PRÆSENTIAM. XVI. *n. 2. in fine.* Farinac. *fragm. crim. p. 2. lit. I. n. 327.*

CAP. CVM PARATI. XIX. *n. 4.* ibi, *ff. de quæst.* adde Alciat. *de præsumpt. reg. 3. præs. 14. n. 1.* Vant. *de nullit. tit. ex defectu citat. n. 150.* Hond. *consil. 18. num. 56. vol. 1.* Modern. *de Iurisd. p. 2. cap. 10. num. 7.*

Ibid. eod. *n. 4. in fine.* Vrget enim præsumptio quod fideliter se habent in eorum officio, Crauet. *cons. 249. n. 3.* latè Menoch. *de præs. lib. 2. præs. 85.*

CAP. REPREHENSIBILIS. XXVII. post *n. 6.* In tex. ibi [*nisi forte talis sit culpa, &c.*] Ex his verbis colligunt aliqui quando Iudex pronuntiat excommunicatum eum, qui antea lege disponente est excommunicatus, quod non requiritur citatio, vt per Roman. *in l. is. cui bonis col. 6. ff. de verb. oblig.* quem refert Felin. *in c. 2. sub n. 6. de sponsalib.* eund. Roman. *cons. 481. in 2. dub. vers. tertio dico*, & ideo alij per hunc tex. limitant regulam quod ad validitatē actus requiritur citatio, vt non procedat quando agitur de imponenda pœna ipso iure à lege imposita, quæ exequi potest absque citatione, Mari. Soccin. *in repet. rub. de dilation. col. 3. vers. quartus casus*, & Marsil. *in l. vnic. n. 66. C. de raptu Virgin.* quod in terminis declaratoriæ sententiæ excōmunicationis visus est sentire Soar. *tom. 5. disp. 3. sect. 10. n. 13.* referens in hanc opinionem inclinare Cou. *in cap. alma p. 1. §. 9. sub n. 5.* Verum in sententia declaratoria excommunicationis lata à canone partis citationem requiri tenent *glos. verbo constiterit in Clem. fin. de censib. & in Clem. 2. eod. verbo, de pœnis*, Dec. *in præsenti col. 2. vers. sed ista conclusio*, Abb. in *cap. peruenit il 1. n. 5. hoc tit. de appellat.* vbi Dec. sub *num. 2.* Felin. *in cap. Rodulphus n. 41. vers. citetur & pars, sup. de rescript.* Gig. *de pension. q. 78. n. 5.* Cou. *sub d. n. 5. vers. sunt vero*, Nau. *cons. 56. n. 5. vers. cui addo, sub tit. de sentent. excom.* Auila *de censur. p. 2. c. 5. disp. 1. in 5. dub. concl. 2.* Soar. *d. sect. 10. n. 25.*

Ad tex. vero in præsenti multipliciter respondēt supradicti Doctores, qui tenent in sententia declaratoria excōmunicationis lata à Canone partis citationem requiri; in primis aliqui dicunt, prout sunt Abb. Franc. & Dec. *in præsenti*, & Feli. *in d. cap. 2. n. 6. vers. sed re vera, de spons.* quos refert Cou. *d. §. 9. sub n. 5. vers. trina*, & Soar. *d. sect. 10. n. 13.* illū non intelligi de sententia declaratoria excōmunicationis de qua loquimur, sed de sententia excommunicationis, quæ fertur ab homine contra eum, qui à Canone pro ea culpa ipso iure est excōmunicatus, qui cū possit iterum ab homine excommunicari, id quidem fieri potest absque monitione. Alij, vt Host. *in præsenti*, quē refert Soar. intelligunt hūc tex. in sententia declaratoria, quæ ferri potest absq; citatione dummodo factum sit notoriū. Vtcunq; verò sit, & hic tex. intelligatur siue dicamus quod in sententia excōmunicationis secundū vnum intellectū, siue declaratoria secundum aliud, nō requiratur monitio, oportet tamen de facto & crimine, cuius causa excommunicatio indicta est à canone, citata parte prius cōstare, vnde præmissa est citatio ad sententiam, non autem ad causæ cognitionem, vt indiuidualiter tradit Roman. *d. consil. 461.* & alij, quos refert, & sequitur Cou. *d. §. 9. sub n. 5.* Soar. *d. sect. 10. n. 15.* & secundum prædicta sentiunt idem Rom. *in d. l. is, cui bonis*, qui loquitur de pronunciatione excommunicationis latæ à Canone, & Mari. Socin. & Marsil. ex aduerso citati, loquuntur de exequutione pœnæ à lege impositæ, quæ secundum eos pōt absq; citatione per hunc tex. oēs ferri tamen conueniunt quod debet prius de excessu constare citata parte, vide addita ad *c. sacro 48. de sentent. excom.*

CAP. DILECTI. LII. *n. 2. in fine.* Nam plus est factis quā verbis aliquid approbare, Becc. *cons. 109. n. 91. vol. 1.* Grammat. *cons. 13. n. 9. in ciuilibus*, Soccin. iun. *cons. 98. num. 13. vol. 1. & cons. 42. n. 14. vol. 2.* Menoch. *remed. 15. recup. n. 125.* quia facta magis sunt efficaciora ad declarādum animum facientis, quàm ipsa verba, Abb. *cons. 166. volum. 1.* Neuiz. *cons. 76. n. 53.* Magon. *Lucensi decis. 22. n. 19.* & cum ratione quia verba quandoque sunt falsa, facta vero nunquam, vt inquit Bald. *in l. Paulus, ff. rem ratam haberi*, Alciat. *resp. 248. n. 6. vers. non*

obstat

obstat, secundum impress. Lugdunen.

CAP. PASTORALIS. LIV. *§. Verum post n.5.* In tex. ibi [*& excommunicatus per denunciationem amplius non ligetur.*] Vide Roman. *cons.* 481. *in 2. dub.* Soar. *de censur. disp.3. sect. 10. sub n.16.* Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum verbo excommunicatio differ.* 11. quia declaratio se refert ad sententiam Canonis, & retrotrahitur ad illam, ad notata *in cap. cum tu,* & ibi DD. *de vsuris,* Ioan. Miles *verbo declaratio, vers. declaratio retrotrahitur,* Paris. *cons.65.n.5. vol.1.* Vnde vis declarationis virtualiter continetur in ipso declarato, quia declarans nihil noui addit, *l. hæredes palam §. sed si notam,* vbi Bart. Paul. de Castr. & alij *ff. de testam.* Paris. *d. cons.65.n.5. & 6.* Socin. Iun. *cons. 95. n.72. & 76. vol.3.* Menoch. *cons. 753. n.20.* tum etiam quia declaratio non mutat essentiam, aut naturam dispositionis, Roland. *cons. 15. n.27. vol.3.* Menoch. *cons.331. n.100. & cons.360. n.5. & cons.443. n.71.* Hinc videbatur dicendum excommunicationem ipso iure latam in Bullis contra pensionarium in casu non solutionis faciendæ in certo termino eo elapso censeri incursam non à tempore declarationis pensionarij, & sententiæ Iudicis declarantis in illam incurrisse, sed iam inde à termino elapso: vt videtur insinuare Nau. *in man. cap. 23. n. 104. ante vers. itaque,* nam licet pœnæ excommunicationis & priuationis de quibus in litteris pensionis, non incurrantur, nisi pensionario volente & declarante, Cassad. *decis.2. & 3. de locato,* Flamin. *de resignat. lib.3. q.3. & lib.6. q.2. n.139. & q.3. à n.22.* vel donec declaratoria data sit per Iudicem, & pensionarius ea vtatur, intimando illam aduersario; vel parocho, aut ponendo cedulones, vt voluit Nicol. Garc. *de benef. p.1. c.5. n.582.* tamen facta huiusmodi declaratione per Iudicem & pensionarium non censentur excommunicatio & aliæ pœnæ incursæ à tempore declarationis, sed iam inde à termino elapso, vt supra dicebam.

CAP. VT DEBITVS. LIX. *n.11. in fine.* Aduerte tamen quod vbi Princeps, qui solus potest rescribere cum clausula appellatione remota *l.1. §. interdum ff. à quibus appellare non licet,* ad ita rescribendum ex causa aliqua mouetur, summa peritia, & irrefragabilis integritas in ipso Iudice exigitur, Cou. *pract. c.23. sub n.6. vers. quinto probare poterit;* vnde circumscripto cõsensu partium ex doctrina *glos.1. in cap. à iudicibus vers. dices ergo 2. q.6.* vel nũquam sic rescribitur singulari personæ, vel si rescribatur, nihilominus postea idem Princeps appellationem admittit propter facilem inductionem grauaminis, quod à Canonica sententia non exorbitari docet *glos. verbo ab eo prouocare in d. l.1. §. interdum,* nec hoc casu datur clausula parito, vt late fuit tentum in *Vallisoletana exemptionis 14. Martij 1616. coram R. P. D. Pirouano.*

Ad Lib. II. Tit. XXX. De Confirmatione vtili, vel inutili.

CAP. CVM DILECTA. IV. *n.29.* ibi, *p. 2.* adde Rot. *decis.11. n.3. p.2. recent.*

CAP. VENERABILIS. XVII. *n. 2. in fine,* ibi, *n.158.* adde Octau. Glorit. *resp.1. p.1. n.23.*

Ibid. *n.8.* prope fin. ibi, *n.21.* adde Menoch. *de arbitr. casu 201. n.79.* Octau. Glorit. *d. resp.1. p.1. n.32.*

Ad Lib. III. Tit. I. de Vita & honestate Clericorum.

CAP. VT LAICI. I. *n.2. in fine.* Nulli igitur Laicorum ibi cum ministris Altaris locum esse dicit *tex. in præsenti,* Guillelm. Duran. *de modo gener. Concil. celeb. rub. 55. n.3.* itaut nec quidẽ admitteretur patronus, vt ex mẽte S. Congr. respondit Rot. *in vna Valentina Capella 5. Martij 1599.* coram Iusto quinimò nec subdiaconi olim admittebantur *cap. non oportet 23. dist.* hoc vero intelligitur de loco ad effectũ sedendi, vel standi cum ipsis ministris, secus vero ad effectum recipiendi Sanctiss. Eucharistiæ Sacramentum, vel orandi; vt declarat Abb. *in præsenti sub num.3. ad fin. vers. nota,* Pauin. *de visitat. p.2. q.8. n.36. vers. ad orandum tamen.*

CAP. EX LITTERIS. XVI. *n.3. in princ.* ibi, *n.2.* adde Vinc. Filliuc. *tom.3. tract.41. c.6. n.38.*

Ad Lib. III. Tit. II. De Cohabitatione Clericorum, & mulierum.

CAP. SI QVISQVAM. II. *n.4. in fine.* *glos.1. vers. ad hoc in cap. eos 32. dist.* commendata à Roman. *sing. 658.* Autrer. *de potestate seculari reg.2. num.34.*

Ad Lib. III. Tit. III. De Clericis coniugatis.

AD rub. in fine. Vincent. Filliuc. *tom.3. tract. 41. c.5. n.18.*

CAP. SI QVI. I. *n.2.* post med. ibi, *à nu.11.* dicit probabilem Filliuc. *tom.3. tract.41. cap.8. n.5.*

Ibid. *n.7. prope fin.* ibi, *n.17.* Filliuc. *d. cap.8. n.6.*

Ibid. *n.10.* ibi, vers. quandoq; enim, Nicol. Garc. *de benefic. p.11. cap.9. n.10. & 11.* nouissimè Ioan. Anton. Massobr. *in sua praxi habendi concursum req.7. dub.33. secundum Roman. impress. & dub.34.* resoluit quod Matrimonium nullum ex defectu formæ non inducit priuationem beneficij.

Ibid. post. *n.11.* Limita tertiò si pensio sit reseruata pro officio aliquo compatibili cum matrimonio, velut pro pulsandis campanis, vel custodienda Ecclesia, similiue alio in quo conseruatur intentio Papæ, Gig. *de pension. q.54. n.3.* Rot. *decis.1079. n.1. p.3. lib.3. diuers.*

Limita quarto si cum tali clerico fuerit sufficiẽter dispensatum per Papam, vt non obstante matrimonio possit retinere pensionem Gig. *d. q. 54. sub n.4. vers. quando autem appareret,* concessa enim hac habilitatione nihil est quin retineri possit pensio non obstante matrimonio, siue agatur de pen-

sione reseruata, siue translata, cum in hoc nullum sit discrimẽ Rot. apud Greg. XV. *decis. 18 n. 2. & 3.*

Ad Lib. III. Tit. II. de Clericis non residentibus, &c.

CAP. EX GESTIS. II. *n. 2.* ibi, dicantur, Corrasf. *de benefic. p. 4. c. 2. n. 13.* Bellencin. *de charitatiuo subsid. q. 66. n. 5.* Gig. *de pension. q. 59. num. 19.*

Ibid. *eod. n. 2. prope fin.* ibi, *n. 27.* adde Camill. Borrel. *in summa omnium decis. tit. 10. n. 8.* Sanctarel. *var. resolut. lib. 1 q 2. n. 8.*

Ibid. eod, *n. 2.* ibi, Concil. Trid. *sess. 23. de reform. cap. 1.*

Ibid. eod. *num. 2. in fine.* Nam Cardinales, qui sunt Episcopi, non excusantur à residentia eo ipso quod sunt Cardinales, & assistunt Summo Pont. vt per Sot. *de Iustit lib. 10 q. 3. art 5. vers. per haec vtique*, Caiet. *2. 2. q. 185 art. 5.* Turrian. *in tract. de residen. pag. 45.* Valent. *tom. 3 disp. 10 q. 3. puncto 5. col. 3. vers. sed quaeret aliquis*, Emman. Sà *verbo residentia, num. 1.* quos refert Sanctar. *d. q. 2. nu. 1.* Et ideo Cardinales Episcopos teneri de Iure diuino residere in suis Ecclesijs, & non satisfacere proprio officio si in Romana Curia permaneant tenent, & sequuntur omnes illi, qui sentiunt Cardinalatum esse incompatibile cum Episcopatu, ita Abb. *in cap. bona memoriae il 1. n. 6. sup. de postulat. Prael.* Sot. *d. q. 3. art. 4* Gom. *in proœmio regul. Cancel. vers. ex quo infertur, & in reg. de impetr. benef. vac. per obitum Cardin q. 12.* exceptis tamen illis sex Episcopatibus Vrbi proximis, de quibus Sanctarel. *d. q. 2 n. 5. in fine.*

Ibid. *n 3. in fine.* Vnde posse Cardinalem non residentem in Curia Cardinalatu priuari pręcedente admonitione per hunc tex. docent Abb *hic n. 12.* & Sanctarel. *d. q. 2. n. 9.* & Leo X. *in constit. edita in Conc. Lateran. anno Domini 1515. incip. Superna*, praecipit vt Cardinales omnes Romę commorentur, & non obedientibus imponit pœnas, & Paul. IV. *const. 8. incip. Cum venerabiles*, scribit Cardinales cũ in parte solicitudinis vocentur, debere assistere Rom. Pont.

CAP. QVIA NONNVLLI. *n. 3.* ibi Ioan. XXII. Nau. *in man. c. 25. n. 121.* Valent. *tom. 3. disp. 10. q. 3. puncto 5. vers. secundo quaeritur*, Gig. *de pension. q. 3.* Sanctarel. *var. resol. lib. 1. q. 1. n. 13.*

Ibid. eod. *n. 3.* ibi, citatis locis, Sanctarel. *d. q. 1. n. 15.* vbi vltra hic citatos refert Zech. *de munere episcopali c. 5. n. 2. & de Republ. ecclesiastica tit. de benefic. n. 6.* Armendar. *in addit. ad recop. legum Nauarrae lib. 2. tit. 23. de residentia sub rub. an Canonici, vel alij habentes dignitatem teneantur residere in sui Ecclesijs n. 202. & 205.* & me ipsum *de officio Episcopi p. 3. alleg. 53 n. 179.*

CAP. EX PARTE. XIII. *post n. 1.* Probat hic tex. Praepositum, qui iuramentum praestiterat de perpetua residentia, periurium non incurrere si ex post facto absit in Ecclesiae vtilitatem, quia satisfacit per fictam residentiam pro iuramento, cui similis *in c. ad audientiam 15. hoc tit.* quę quidem resolutio videtur esse contra tex. *in cap. ad nostram, de iureiur.* vbi iuramentum, quo mutuatarius soluere promisit mutuanti pecuniam absque grauamine, vel molestia, non adimpletur per legitimam compensationem, quae est ficta solutio. Sunt qui dicant quod vbi obseruatio iuramenti in casu ficto nõ tendit in laesionem aliquam illius, cui iuratum fuit, tunc in illo verificatur, & legitimè adimpletur: vnde cum ficta illa residentia, quae praestatur ab eo, qui in vtilitatem Ecclesiae abest, nullam contineat laesionem, immò vtilitatem eiusdem Ecclesiae, cui residentia perpetua iurata fuit, meritò iuramentum de perpetua residentia in casu illo ficto verificatur, & adimpletur, ita in effectu Abb. & Felin. *n. 12. vers. quarto in d. c. ad nostram.* Sed non placet primo, quia circa obligationẽ non attenditur magna, vel modica laesio, cui iuratũ est, sed solum vtrũ id, quod iuramento deductũ est licitum, vel illicitum sit, & ita vtrum debitam, vel indebitam materiam contineat in sui obseruantia. Secũdo quia in specie *d. c. ad nostram* modica, vel exigua laesio infertur Petro creditori si cogatur prius computare fructus in sortem, neque magna vertitur vtilitas in eo quòd iurantes cogantur prius pecuniam mutuatam soluere ante huiusmodi computationem, & tamen tex. inquit iuramentum omnino adimplendum, naturalemque pecuniae solutionem faciendam esse ante vllam compensationem, non ergo stat in eo solutio difficultatis. Secundo loco Imol. in *d. c. ad nostram* arbitratur iuramẽtum de perpetua residentia praestitum fuisse in forma Iuris, quo pręceptum de residendo, hoc vel illo modo tempore, & loco inductũ est, atque ideo à Iure illam capit interpretationẽ quod absens dici non debet, sed praesens, qui vt sitae Eccl. iura fideliter tueretur se absentauit. Verũ grauiter obstat tex. in *d. c. ad nostram*, in quo similiter iuramentum fuit praestitum in materia Iuris, nempè de nullo inferendo grauamine creditori super pignore ante pecuniae solutionem, & tamen non sufficit ficta solutio, quae in compensatione reperitur, sed naturalis pecuniae numeratio necessaria est.

Idcircò dicendũ videtur tex. in praesenti *& in d. c. ad audientiã* concludere ex rei natura non sat esse ad hoc vt beneficiarij licitè possint suorũ beneficiorũ fructus percipere si actualiter nõ resideãt, & absẽtes sint, quãuis ob propriam aegritudinem, vel Ecclesiae vtilitatem, vel Epi seruitium, quasi non sequuta causa ob quã fructus conceduntur, vt videre licet ex resolutis per Calderin. *in cap. 1. de celeb. Miss.* Angel. *in sum. verbo Clericus 7. n. 4.* Rebuff. *in praxi tit. de disp. de non resid. n. 9.* & videtur de mẽte Conc. Trid. *sess. 23. de refor. c. 1. vers. si quis.* Vnde iuramentũ illud de residendo ex rei natura non adimplebatur per aliquã fictam residentiã ex illis tribus, sed postea iustis de causis de nouo statutũ fuit in his Iuribus, vt absentes ob aliquã ex illis tribus residere censeantur, & omnino à periurio liberentur, vnde nõ licet in materia exorbitãti ab his Iuribus ad speciẽ *d. c. ad nostram* arguere, in qua nihil immutatum reperitur, arg. *l. praecipimus 32. in fine C. de appellat*

CAP. CVM AD HOC. XVI. *n. 5. in fine*, refert Vinc. Fillinc. *tom. 3 tract. 41. c. 1. n. 17.* & ita dici eo quod semper debeãt esse assidui in Ecclesia, per hũc tex. refert nouissime, Io. Ant. Massob. *in sua praxi habendi concursum prael. 21. num. 6. secundum Rom. impres.*

Ad

Ad Lib. III. Tit. V. De Præbendis, & dignitatibus.

CAP. QVIA IN TANTVM. V. *n.2. in fine, & in opusculo de summo bono cap.9.n.5.* dicit quod ambitiosi animus nunquam est quietus, semper enim occurrunt nouæ occasiones, vel timendi, vel indagandi, vel vindicandi, vel acceptandi, vel sollicitandi, vt nullum mare sit magis instabile, aut maioribus agitetur motibus, refert, alia plura adducens Io. Ant. Massobr. *in sua praxi habendi cõcursum præl. 25. dub.13.n.57.secundum Rom.imp.* De ambitione multa cõplectitur S.Bern. *serm.6.in Psalm.90.* Qui habitat. Ambitio, inquit, subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, liuoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutum ærugo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordium, ex remedijs morbos creans, generans ex medicina languorem. Et S.Ambros. *lib.4. in Lucam c.4.* sic ait. Hoc ipso perniciosior ambitio quod blanda quædam est conciliatricula dignitatum, & sæpe, quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit mouere luxuria, nulla auaritia subruere, facit ambitio criminosos. Et propter ambitionem plerique Sacerdotes pereunt S. Ioan. Chrysost. *in Apostolicos actus homil. 3.* nam ambitio moræ impatiens in suum, atque alienum ruit exitum. D. Greg. *lib. 3. dialog. cap. 5.* plures alias auctoritates cumulat Gisbert. Scheuic. *de ecclesiasticorum vita, & moribus, lib.2. c.25. & cap. 27.*

CAP. SIGNIFICATVM. XI. *n.2. in fine*, ibi, sacrificandi, nam apud Doctores dubitari solet cur conuentio de qua hic facta inter quosdam vt data præbenda temporali Sacerdoti quotidie Sacra faceret, valida sit, quidam opinabãtur in hac specie non vendi Sacramentum, sed operam & laborem impendendum in administratione, vt per glos. in præsenti, cui similis *in cap. vlt. 24.q.2. & in cap. suam, de simon.* vbi Panor. idem probat Io. Maior *in 4.dist.25.q.1.col.3.* Adrian. *quotlib.9.* testatur hanc esse vulgarem opinionem Sot. *de Iustit. lib. 9. q.6. art.1.col.1.* Alij, ex quorum numero sunt Caiet. 2.2. *q. 100. art. 3.* & Sot. *vbi supra*, intelligunt dari hic præbendam pro obligatione Sacra faciendi quotidie, aliud enim est actio, aliud obligatio ad actionẽ. Sed tutius alij intelligunt dari præbendam in stipendium sustentationis iuxta doctrinam D. Pauli *1.ad Corint.cap.9.* facit *cap. clerici 1.q.2.*

Ibid. post *n.4.* Hic tex. quatenus probat iustam esse collationem præbendæ sub eo modo factæ, vt recipiens Missam celebrare teneatur cum moderamine de quo hic, difficultatem parit, quærunt enim DD. quo pacto præbenda, quæ beneficium est, & ius spirituale ex *cap. dilecto*, hoc tit. sub modo, aut conditione conferatur: videbantur enim obstare duo, vnum quod in spiritualibus modus, & cõditio, sicut & pactio cessare debent *cap. in tantum, de simon. cap. quam pio 1.q.2.* Alterum vero quod quemadmodum electio sub cõditione fieri non põt *cap. 2. de elect. lib.6.* sic & collatio, præsentatio, & quæuis alia beneficiorum promissio, quæ inter actus legitimos connumeratur, prout resoluit *glos.* recepta *in d.c.2. verbo incerta*, probat late Selu. *de benef. p.3. q. 20.* Roch. *de iurepatron. verbo honorificum q. 8.* Lambertin. *eod. tract. lib. 2. part. 2. qu. 3. princ. art.9.* Gom. *in reg. de verosimili notitia q. 1.* Cou. *lib. 3. var. c.16.n.2.* Nau. *in c. si quando in præl. n.5.*

His argumentis factum est, vt *glos. pen. in præsenti* intelligat in hoc tex. collationem præbendæ non fuisse factam sub eo modo, aut conditione, sed præbendæ vacanti tanquam onus fuisse impositum, in quo nihil illicitum committitur, eundem intellectum probãt Innoc. *in cap.3. in fine, ne Prælati vices suas*, Abb. *in c. Iacobus n.3. de simon.* S.Tho. *in 4. dist. 25.q.3.art.2.ad 5.* Syluest. *verbo simonia q.9.* testatur communem sententiam Dec. *in præsenti n.10.* Sed licet hæc communis DD. traditio verum habeat dum supponit vacanti beneficio spirituale onus adiici posse, eo quod ad Episcopos pertineat in sua diœcesi omnia facere, quæ ad subditorum salutem, & bonam in spiritualibus gubernationẽ viderint pertinere, nisi sacris Canonibus sint cõtraria iuxta tex. *in cap. regenda, cum seqq. 10.q.1.* quod tamen non conuenit huic tex. constat enim hic præbendam fuisse sub eo modo datã, vt Dec. rectè aduertit. Quare necessarium est memoria repetere veram illam DD. traditionẽ dicentium in spiritualibus conferendis modum, aut conditionẽ similiter spiritualẽ absq. simoniæ vitio posse adijci, quia tũc nihil datur temporale, quod similitudinẽ pretij habere possit, constat aũt in hoc tex. spirituale beneficiũ sub spirituali modo eidẽ conuenienti fuisse datũ, igitur rectè Pont. collationẽ sic datam approbat, quã rõnẽ decidendi ex alijs expressit *ead. glos.* in præsenti, sequitur Butr. *hic*, Dec. *vbi supra n.6.* cõtra Zabar. Imol. & Abb. *ibid.* defendit etiam Rip. *in cap. cum M. n.176. de const.* Mai. *in 4. dist.25. q. 6.* Nec prædicta arg. obstant; ad primũ enim ex dictis respondetur illud procedere dum modus, aut conditio de spiritualibus ad temporalia fit. Ad secundum ex reg. *cap.2. de elect. lib.6.* nonnulli respondent regulam illius tex. non procedere quando conditio inest ex rei natura, vel à Iure, tunc enim licet in collatione beneficij, vel electione exprimatur, nõ vitiat, vt in terminis docẽt *glos. in c. significasti, de elect. glos. verbo nihil in cap. cum M. de constit. glos. verbo renũtiantes in cap. ad audientiã il 2. de rescr. glos. 1. in Clem. 1. de rest. spol.* quas DD. omnes ibid. sequũtur, Ias. *in l.3.n.14.ff. de leg.1.* & ibi Rip. *n.126.* Dec. *cons.118.n.5.* Paris. *cons.135.n.21. lib. 4.* Nau. qui dicit communẽ *in cap. accepta oppos. 7. n.41. de rest. spol.* Dec. & Cagnol. *in l. actus legit. 29. ff. de reg. Iuris*; quapropter collatio recte fit sub conditione si beneficium vacat, & est idoneus, prout resoluit Felin. per tex. ibi *in c. vlt. n.19. de præsumpt.* constat conditionem de qua in præsenti saltem in genere inesse præbendæ, aut cuilibet beneficio, quod propter officium spirituale datur, & institutum est, *c. vlt. de rescript. lib.6.* Concil. Trident. *sess. 21. de reform. cap. 3.* Vnde nil mirum si exprimi potuerit absque vitio illa conditio. Vel longe verius dicendum est quod licet admittamus *in d. cap. 2.* collationes, præsentationes, & alias pro-

uisiones beneficiorũ comprehendere, ex mente DD. id intelligendum est in conditionibus proprijs, quæ suspendunt, & puritatem visus impediunt, quæ vero tales non sunt, quamuis quoad verba conditiones videantur in eo tex. non improbantur, nec prohibentur, vt ex eo aperte colligitur, dũ ait oportere vt electio certa, & pura sit: at vero in hoc tex. nulla fuit propria conditio, quæ collationem suspenderet, aut redderet incertam, sed tantum modus spiritualis post adeptam possessionem præbendæ præstandus, vt eius qualitas, & verba tex. indicat; modus autem in spiritualibus, nisi aliquid illicitum contineat propter quod improbatur, non offendit reg. *d.c.1. & reg. actus legitimi, de regul. Iuris lib. 6.*

CAP. DE MONACHIS. XII. post *nu 1.* Ex hoc tex. iuncta subscriptione colligitur illos, ad quos Iure aliquo speciali Ecclesiarum pertinet institutio, non posse cogere præsentantes religiosos ad congruam sustentationem præsentatis assignandam, & ita *glos. verbo diœcesanis in Clem. 1. de Iurepatr.* quæ dicit in specie dictæ Clem. recurrendum esse ad Episcopum, vt per Anch. *in c. 1. n. 1. in fine, hoc tit. lib. 6.* Cardin. *in d. Clem. q. 5. à num. 3.* pro quibus facit etiã tex. in d. *cap. 1.* ibi, diœcesani, qui textus nouum Ius inducere videtur, vnde succedere debet reg. *l. quod vero ff. de legib. reg. quæ à Iure, de regulis Iuris lib. 6.* Contraria tamen opinio verior est, quam tenent Imola, & alij scribentes *in præsenti.* Patet si expendas quod ad illum debet pertinere verum præsentatus sit dignus, vel indignus ad quem institutio dicitur spectare ex reg. *l. 2. ff. de iurisd. omnium iudic. & cap. preterea, de officio deleg.* aliàs enim institutio esset iniusta, & Ecclesiæ præiudicialis contra resoluta *in cap. graue nimis, inf. hoc tit.* & quæ tradit Sot. *lib. 4. de Iustit. q. 6. art. 3.* Rebuff. *in praxi tit. requisita ad bonam collationem à n. 23. & tit. pœna contra electores in princip.* & constat ex *d. cap. 1.* & ex hoc tex. minus idoneum reputari præsentatum, cui legitima portio à præsentantibus non assignatur. Ergo talis Iure speciali instituens repellere potest sic præsentatum à religiosis, & similiter repellere potest ob aliud impedimentum. Facit præterea doctrina glos. receptæ *verbo diœcesanis in Clem. 1. de foro compet.* quatenus diœcesanos vocat illos, qui Iure speciali habent saltem in parte diœcesis iurisdictionem Episcopalem, constat esse talem institutionem iuxta tex. *in cap. 1. de institut. lib. 6. & in cap. decernimus, & in cap. nullus 16. q. 7.* ampliando quamuis præsentatio fiat à quibuscunque religiosis etiam exemptis iuxta resoluta in *d. cap. 1. de prebend. lib. 6.* & etiamsi in terminis *d. Clem. 1.* Nec refragatur tex. *in præsenti* iuncta subscriptione, quia loquitur in Episcopo consultationem faciente, vt etiam tex. in *d. cap. 1.* agit de diœcesanis respiciens id, quod attento Iure communi fieri poterat, tantum quod ad solos diœcesanos spectat institutio, iuxta *d. cap. decernimus, & d. c. nullus,* sentit *glos. in d. Clem. 1. verbo diœcesanis*, non tamen negarunt Iura illa id habere locum in alijs, quibus simile instituendi Ius ex speciali gratia, & priuilegio competeret. Nec rursus obstat quod *d. cap. 1. & d. Clem.* ius nouum inducũt, respondetur nanq. talia & similia Iura licet prædictum Ius nouum inducant, procedere quidem in casibus in quibus eadem omnino identitas rationis reperitur, iuxta doctrinam *glos. vlt. in l. si quis seruo C. de furtis,* vel saltem in quibus eadem datur æquiparatio ex eadem ratione proueniens, tradit optime Paul. *cons. 441. col. pen. ad fin.*

CAP. CVM SECVNDVM: XVI. *n. 17. in fine,* nouissime Sanctarel. *variar. resolut. qu. 49. n. 15.* vbi numeris seqq. contrarijs respondet.

CAP. DILECTVS. XIX. post *nu. 2.* In tex. ibi, [*Mandamus quatenus, &c.*] Collige ex tex. Papam posse beneficia conferre antequam vacent, & ad illa concedere expectatiuas, concordant tex. *in cap. proposuit 4. de concess. prebend. & in c. 2. de preben. lib. 6.* resoluunt Dec. *in cap. ex parte in 1. n. 1. de officio deleg.* Cardin. *in Clem. vlt. n. 2. de rescript.* Gom. *in reg. de impetrantibus beneficia q. 1. & 4. & in reg. de triennali q. 31. vers. sed antequam, & in tract. de expectatiuis à princ.* maximè *à n. 12.* Rot. *decis. 6. de concess. prebend. in antiqu.* Nau. in *cap. si quando pag. 3. de rescript.* Rebuff. *in praxi tit. de reprobata beneficij viuentis impetr.* Mandos. *in reg. 11. q. 10. n. 9. & in reg. de infirmis q. 17. n. 11.* Quæ quidem conclusio procedit interueniente iusta causa, tunc enim Papa licitè poterit beneficium vacaturũ conferre. Patet si expendas Papam posse facere ea omnia, quæ ad bonum commune ordinantur, licet aliàs occasio delinquendi ex hominum malitia vsurpetur. Vnde merito Papa prædictum beneficium conferre poterit dummodo id fiat data iusta causa, quæ prædictum bonum commune suadeat, cõstat namque in hac specie non Ius diuinum, sed tantum humanum, quod potest Papa, offendere, illa autem occasio captandæ mortis beneficiati ex malitia à prouiso vsurpata nõ Pontifici bonũ cõmune prætendenti, sed malitiæ improbi hominis imputatur ex reg. tex. *in l. 1. ff de auct. tutorũ.*

Amplia procedere non tantum quando promissio, seu expectatiua fit in genere, verum etiam quando fit in specie certi hominis viuentis, patet si expendas conferre beneficium certi hominis non esse legi naturali, nec Diuinæ positiuæ contrarium, non enim sequitur necessariò datum est seu promissum alicui beneficium certi hominis, ergo mortem eius desiderabit, sed tantum esse prohibitum in sacris Pontificum Constitutionibus quasi periculosum ex *cap. 2. de concess. prebẽda,* in quibus Papa præcedente iusta causa dispensare potest, vt supra dictum est. Iuuat quod verba posita *in d. c. 2.* ibi, nec desiderare, &c. non important præsumptionem diffinitiuam, quasi lex definiat sic esse, sed suppositiuam iuxta eam doctrinam, quam inter vtramque præsumptionem constituit D. Thom. *2. 2. q. 60. art. 4. ad 3.* Sic cessat fundamentum Ias. & Alciat. *in l. 1. C. de pactis* qui contendunt expectatiuas, per quas beneficia viuentium absque eorum consensu cõceduntur, tanquam Iuri naturali, Diuino, dilectioni proximi, & præcepto Decalogi de non occidendo contrarias omnino illicitas esse. Sic sanè verba *d. cap. 2.* ibi, turpe, &c. intelliguntur vbi promissio de qua ibi, fit absque iusta causa.

CAP. NISI ESSENT. XXI. *n. 9. in fine.*

fine. Clarius tamen supradicta colligendo dicendum mihi videtur litigantibus super beneficio licitum esse transigere, siue recedere à lite data certa pensione, vel solutis expensis factis in lite & Bullis alteri parti, alia remanente cum beneficio, quatuor concurrentibus. Primo vt fiat transactio pro bono pacis, & ad extinguendam litem, vt sic videatur non fieri pro pretio sibi dato iuxta tex. *in præsenti*. Secundo vt non fiat dicta transactio per partes, sed per Iudicem ex officio pro bono pacis statuatur, vt dicit *glos. verbo non dominus in d. cap. cum pridem, de pactis, &* Innoc. *in cap. de cætero n. 3. de transact.* nisi esset gratuita compositio, Hieron. Paul. *in praxi Cancel. §. super beneficia*, solius enim Romani Pont. est approbare pactiones huiusmodi, Menoch. *consil. 1117. nu. 5.* Tertio vt sit Iudex Ordinarius, vel delegatus Papæ datus ad prouidendum de illo beneficio, Imol. & Doct. *in præsenti*. Quarto, vt is, qui remanet cum beneficio litigioso habeat ius, & proprietatem eius, & etiam possessionem, vel vt nõ possideat propter potentiam aduersarij; aliàs enim si litigiosam possessionem pecunia redimeret, committeret simoniam; ita probat tex. sic intelligendus in *cap. dilectus il 1. de simonia*, & notat *glos. 1. in cap. decimas 3. 16. q. 7.* Abb. *n. 4. & 8.* Felin. *n. 2.* Anan. *nu. 4. in d. c. dilectus*, Lecerier *de primog. lib 3. q. 8.* late Valer. *de differentijs inter vtrumque forum, verbo pensio differ. 4.*

Quod autem Episcopus ex causa aliqua possit reseruare pensionem ad vitam censuerunt Gig. *de pension. q. 6. n. 2.* Rebuff. *de pacifsis possess. n. 120. & in praxi tit. de reseruat. tàm generali quàm speciali, n. 28.* Camil. Caut. *de pẽsion. Episc. in princ. à num. 1.* Paul. Roman. *de pension. c. 4. n. 10.* Caccialup. *eod. tract. q. 13. nu. 4.* Gambar. *de officio Legati lib. 6. à n. 77.* Hippol. Riminald. *cons. 298. num. 26.* quam etiam opinionẽ quamuis ad alium effectum simpliciter videtur approbare Rot. *in vna Melliten. Canonicatus 9. Martij 1595. coram Illustrissimo D. meo Card. Millino*, impressa apud Marchesan. *tom. 1. fol. 611. & in recent. p. 2. decis. 166. nu. 4.* & hanc opinionem latissime conatus est defendere Garc. *de benef. p. 1. c. 5. à num. 225.*

Ibid. *n. 10. in fine* Gig. *de pension. q. 39. n. 1. & q. 40. n. 1. & q. 47. n. 2.* Bursat. *cons. 361. nu. 32.* Iacob. Gall. *cons. 67. n. 1.* Seraphin. *decis. 1351. n. 1.* Rot. *decis. 176. n. 3. p. 2. recent.*

CAP. DE MVLTA. XXVIII. *n. 3. in fine*. Vide Thom. Catip. *lib. 1. apum cap. 19. pag. 6. 7. & 10.* qui non paucos plura beneficia possidentes infelicissima morte extinctos, & idcirco damnatos esse commemorantes allegat, refert Sigisb. Schenicau. *de ecclesiasticorum vita, & moribus lib. 2. c. 32. in fine*.

Ibid. post *n. 5.* Declara plures Ecclesias curatas posse simul retineri ex dispensatione Epi causa saltem vtilitatis, vel necessitatis Ecclesiæ, si adeo tenues sint, vt singulæ proprium non possint Sacerdotem alere, probat tex. *in cap. eam te, de ætate, & qualit. &* in *cap. vnio, in fine 10. q. 3.* notauit *glos.* ibi *verbo committatur, glos. in sum. 21. q. 1.* & post Sot. *de Iustit. lib. 3. q. 6. art. 3. vers. primus casus*, communem testatur, & comprobat Ioan. de Lignano *de pluralit. benef. in princ.* Hoied. *de incompat. benef. p. 2. cap. 5. à princip.* Alphons. glossat. antiq. *ad reg. 52. Cancel. de dispensat. ad duas parochiales, statim in princip.* Rot. *decis. 484. p. 1. diuers.* Cum enim clericus inseruiens Ecclesiæ de ipsius redditibus debeat sustentari cap. *cum secundum, de præben.* & vna Ecclesia non sufficiat ad huiusmodi sustentationem, merito duæ assignari possunt. Ex quibus autem coniecturis tenue censendum sit beneficium vide Menoch. *de arbitr. casu 216. nu. 12. cum seqq.* Verum iam aliud in Curia practicatur, vt *in vna Vrseten. Canonicatus Leodien. diœcesis 5. Iulij 1610.* coram Reuerendissimo D. Coccino, vbi non obstante exiguitate distantiæ, & tenuitate fructuum parochialis & canonicatus, quos quidam ex dispensatione Episcopi possidebat, de mente S. Congregat. Concilij Trid. tentum fuit eos cadere sub incompatibilitate, & si vtrumq; retinere pergeret esse vtroque ipso iure absque alia admonitione priuatus. Ita refert Ioan. Cochier *in comment. ad reg. 52.* Cancel. *à n. 4. pag. 477. cum seq.* Deinde declara plura curata licitè retineri vbi vnum ex altero dependet, quia scilicet ei vnitum est, vt optimè probat *cap. dudum 54.* ibi, nisi vna penderet ex altera, *de elect.* vbi dixi. Denique declara pluralitatem beneficiorum prohibitam esse quando vtrumque habetur in titulum, nam vnum in titulum & alterum in commendam licite retineri probat tex. in *d. cap. dudum*, ibi, vnam intitulatam, & alteram commendatam, vbi addidi.

Ibid. post *n. 6* Amplia principalem huius tex. conclusionem procedere in eo, qui vi occupauit, seu scienter iniuste se intrudit in beneficio curato, vel è conuerso. Constat enim non esse consentaneum habere meliorem conditionem illum, qui inuasor est, quàm illum, qui iuste ingreditur, & ita in specie est tex. qui reddit rationem, *in cap. eum, qui 18 hoc tit. lib. 6.* Rot. *decis. 3. n. 2. de restit. spol. in nou.* Rebuf. *in praxi tit. de missione in possessionem à princ.* Hoied. *c. 5. 1. n. 20.* quod intellige nisi violentus occupator incontinenti relinquat possessionem secundi beneficij, quia ea, quæ incontinenti fiunt videntur inesse iuxta *tex. in l. lecta ff. si certum petatur*, quod aduertimus procedere etiamsi prius beneficium tale sit ad cuius titulum fuerit ordinatus, vel aliter de illo disponere, vel renuntiare non possit iuxta Concil. Trid. *sess. 21. de reform. c. 2.* id tamen non euincit quod illud non amittat per secundi obtentionem violẽtam per quam legis beneficio alienatio necessaria inducitur, & fit dispositio, arg. *tex. in l. 1. ff. de fundo dotali, & in l. alienationes 13. ff. familiæ herc.* iunctis resolutis per Molin. *de primog. lib. 4. c. 8. à princ. & c. 9. n. 28.*

Amplia secundo etiamsi expresse fiat protestatio, quod non intendit dimittere personatum, vel curatum beneficium prius obtentum. Patet si expendas huiusmodi vacationem ex ipsius protestantis voluntate non induci, sed ab ipsa Iuris dispositione, contra quam protestatio nihil operatur, ex reg. tex. *in l. nemo potest. ff. de legat. 1.* & ita glos. *verbo renuntiare in Clem. gratiæ, de rescript.*

Ibid. *n. 8.* prope fin. ibi, *n. 105.* Seraph. *decis. 1254.* vbi habetur quod ad effectum, vt non teneatur quis dimit-

dimittere primum beneficium sufficiunt molestiæ etiam extraiudiciales, & de facto, & idem dicit *decis. 997.* refert, pluraque alia adducit nouissimè Ioa. Anton. Massob. *in sua praxi habendi concursum requisit. 1. dub. 6. secundum Romanam impr.* & Ioan. à Cochier. *in reg. 51. Cancel. num. 9.*

Ibid. eod. *n. 8. in fine*. Ex ea ratione quia beneficiarius non habet in totum pacificam beneficij possessionem, nisi quando fructus beneficij per se, vel per alium nomine ipsius percipiuntur, in quibus terminis loquitur tex. *in c. si tibi concesso, hoc tit. lib. 6.* & in specie resoluunt ibi Franc. *n. 4.* Cassad. *decis. 9. de causa possess.* Staphil. *de litteris gratiæ tit. de statu, & qualitate benef. §. huiusmodi n. 14.* Hoied. *de incomp. benef. p. 1. c. 13. n. 78.*

Ibid. post *n. 18.* Aduertendum maximè est quod *tex. in præsenti*, dum dicit dispensationem circa pluralitatem beneficiorum esse faciendam cum personis nobilibus, & litteratis, nonnulli intelligũt disiunctiuè, vt per Felin. *in c. cum adeo, de rescript.* Abb. *in cap. dudum il 2. n. 26. de elect.* itaut sit sẽsus, poterit dispensari circa sublimes personas, & iterum poterit dispensari circa litteratas personas, ex eo quòd dispositio respiciens plura determinabilia ex æquo debet illa determinare ex reg. text. *in l. nam hoc Iure ff. de vulgari*, iuxta quod videtur dicendum solùm nobilitatem sine litteratura sat esse ad dispensandum ex Felin. *vbi supra*. Iuuat quod dictio, &, in medio posita diuersitatem continere videtur, vt per citatos *in meis Remiss. de diction. & clausulis dict. 93. n. 14.* Quę tamẽ expositio sustineri potest, & conuincitur ex eo quia in promotione ad beneficia curata attento Iure præscripta est litteratura, non verò nobilitas *ex cap. cum nobis 19. de elect.* adeò vt collatio facta illiterato sit nulla ex *dict. cap. cum nobis, & cap. cum in cunctis §. inferiora, de electione*, notant omnes in *cap. graue nimis, boc tit.* Facit præterea quia ex hoc tex. deprehenditur non sufficere solam nobilitatem ad dispensandum, sed cũ ratio postulauerit, vt tex. dicit, quæ ratio suadet deberi interuenire scientiam, vnde dicendum est solam nobilitatem non includere vt sola sufficiat ad dispensandum. Nec refragatur si dicatur frustrà hic considerari nobilitatem cum adhuc litteratura exigatur: respondetur enim hic expendi nobilitatem & litteraturã copulatiuè ad hoc vt nobilis simul cum litteratura præferatur illi, qui nobilis non fuerit, veluti si petat secum dispensari in altero curato beneficio retinendo cum priori; tunc enim si eandem dispensationem petat nobilis eodem tempore ex æquo litteratus tunc potius cum nobili erit dispensandum, & sic consideratur nobilitas in hoc tex. vt cum mediocri scientia sufficiat ad dispensandum, argumento tex. *in d. l. nam hoc iure*, vbi alioquin extiterit ratio, quæ cadat in vtilitatem communem, vel necessitatem vtriusque curati beneficij; quæ nobilitas non qualibet consideratur, sed magna interuenire debet, id enim importat verbum sublimes, de quo in hoc tex.

In tex. ibi [*per Sedem Apost. poterit dispensari*] Ergo Episcopi dispensatio circa pluralitatem beneficiorum non sufficit, ratio esse potest, quia Episcopus dispensare non valet contra Concilij generalis constitutionẽ *ex glos.* recepta *verbo cum se facultas obtulerit in cap. dilectus. 19. hoc tit.* tradunt Rebuff. *in praxi tit. de dispensatione ad plura beneficia, num. 29.* Cou. *de sponsalibus parte 1. cap. 6. §. 10. n. 11.* & constat pluralitatem beneficiorum obuiare constitutioni Concil. Lateranen. de quo *in cap. quia nonnulli, de clericis non resid.* facit tex. *in cap. Ordinarij §. si verò, de officio Ordin. lib. 6.* ibi, super hoc erit ad Sedem Apostol. recurrendum, iuncta decis. tex. *in l. 1. C. de legibus.* Sed obstat *cap. sanctorum 70. dist.* ibi, licet enim Episcopi, &c. & per illud Episcopum posse dispensare circa pluralitatem beneficiorum resoluunt Abb. *in cap. extirpanda, §. quia verò, à n. 39. hoc tit.* & in præsenti, *n. 19.*

Propter quod sunt qui distinguunt inter beneficia simplicia, & inter beneficia curata, vt in prioribus possit Episcopus dispensare, non ità in posterioribus, prout referunt Rebuff. *in praxi tit. de dispens. ad plura n. 22. & 20.* Staph. *de litteris gratiæ tit. de formis expectatiuarum, §. secunda forma, n. 4.*

Sed pro declaratione notandum est dispensationem dupliciter fieri posse, primo modo ob necessitatem, & vtilitatem vtriusque Ecclesiæ, principaliter, & immediatè, veluti quando Ecclesiæ tenues sunt, & neutra satis est ad alendum ministrum, vel subest alia causa æquè grauis. Secundo modo contingit dispensatio ob honorem, & prærogatiuam personæ principaliter, & secundariò vtilitas vel necessitas consideratur in ea dispensatione, prout in hoc tex. Priori modo attento Iure antiquo, & nouiori posse Episcopum dispensare in beneficiorum pluralitatem iuxtà hunc tex. qui in hac specie non est correctus, quod sentit tex *in cap. eam te, de atate*, patet si expendas data correctione resultare dilatationem, quæ Ecclesijs maximum præiuditium posset irrogare, quod est inconueniens, & hoc si spectas communem Doctorum resolutionem, cum secus sit attentis S. Congr. & Rotæ decisionibus, de quibus supra memini, & non sic dicas posteriori modò; licet enim attento Iure antiquo, & per tex. *in d. cap. sanctorum* Episcopi dispensatio admittatur, non tamen attento iure nouiori prædicta dispensatio admittitur in beneficijs de quibus agit tex. in præsenti, qui eo casu dispensationem Sedis Apost. requirit sicut in alijs. Vnde iam colligitur tex. in *d. cap. sanctor.* attento nouiori Iure non procedere quando dispensatio primo, & principaliter respicit honorem & prærogatiuam personæ dispensatæ, secus si principaliter, & immediatè vtilitatem Ecclesiæ contineat, ità Abb. *in d. §. quia verò n. 40.* & in hoc tex. vbi Imol. *n. 23.* Rebuff. *d. tit. de dispensatione ad plura beneficia, n. 30.*

Cum in hac materia à pari procedant Legatus de latere, & Episcopus, iam colliges Legatum de latere posse similiter dispensare circa prædictam beneficiorum pluralitatem arg. tex. *in c. 1. de officio legati*, & ita in effectu dicit communem sententiam Rebuff. *d. tit. de dispensat. ad plura beneficia n. 25.* dummodo non sint vniformia sub eodem tecto, *glos. verbo vacauit in Clem. vlt. de prabend.* Hoied. *de incomp. benefic. p. 2. c. vlt. n. 13.*

Aduertendum in hac materia dispensationem circa beneficiorum pluralitatem intelligendã esse de

de duobus primis beneficijs *c. ordinarij, de officio Ordin. lib. 6 cap. non potest hoc tit. eod. lib.* vbi Anch. *n.* 1. Domin. & Franch. *n.* 3. Mandos. *ad reg. 8. Canc. q. 7. n. 4* Rebuff. *in praxi tit. de dispensat. ratione ætatis, verbo illaque simul dimittere* Ioan. à Cochier in *reg. 51. Cancel. n. 16.* Hoied. *d. c. vlt. n. 73.* nam cum dispensatio circa beneficiorum pluralitatem non personam dispensati, sed aliud respiciat, meritò extinctis, & dimissis duobus beneficijs, nō existit dispensatio, ac proinde de illis primis intelligenda est, vt habetur *in d. cap. Ordinarij*, & *in d. cap. non potest*, iuuatque reg. *l. boues 89. §. hoc sermone ff. de verbor. signif.* Dubium tamen est vtrum prædicta Iura procedant quando duo priora beneficia, quæ quis ex dispensatione obtinebat, cum alijs permutantur? Partem affirmātem tenet glos. *in d. c. Ordinarij verbo ea quæ*, quam Doctores ibidem sequuntur, & pluſculis argumentis defendit Gemin. *in d. cap. nō potest §. illud autem n. 9. de præbend. lib. 6.* Ioan. Andr. *in cap. 1. de filijs Presbyter.* Verum contrarium, immo posse quem virtute dispensationis beneficia permutata retinere, melius mihi probatur arg. tex. *in l. filia 28. §. 1. ff. de condition.* vbi conditio concepta in vnā rem includit aliam, quæ in illius locum successit, facit reg. tex. *in l. eū, qui §. qui iniuriarum ff. si quis caut.* iunctis resolutis per Tiraq. *in d. § hoc sermone in princ. à nu. 28.* Bal. *in c. dudum il 2. n. 2. de elect.* Palat. *in rub. de donat. inter §. 4. n. 3.* Vame. *cons. 16. n. 30. de elect. vol. 1.* Nec obstat *d. glos. verbo ea, quæ*, procedit enim in terminis tex. ibidem scilicet vbi plura beneficia incōpatibilia ex dispensatione obtinenti nouum aliud beneficium confertur, & vt collatio valeat oportet quòd dispensatio ad ea retinēda ostendatur, vel quod priora omninò dimittantur, & in hac specie ait glos. quòd non sufficit illa per viam permutationis dimittere ad effectum vt retentis, quæ per permutationem obtinentur, collatio effectū sortiatur, & ita non loquitur glos. vbi quis solummodo intendit ea retinere, quæ in locum priorum ex titulo permutationis subrogātur, nec contra formam *d. cap. Ordinarij* nouum aliud beneficium prætenditur, in qua specie glos. est intelligenda; vnde cum in nostro casu priora beneficia retinere possit, nec dimittere teneatur, poterit etiam & illa retinere, quæ per permutationem in priorum locum subrogantur.

CAP. GRAVE NIMIS. XXIX. *nu. 4.* ibi, *n. 101. cum seqq.* idem habere locum in patronis, qui debent præsentare dignos, & idoneos, ex hoc tex. colligit Vincent. Filliuc. *tom. 3. tract. 41. c. 4. n. 174.*

CAP. DILECTVS. XXXIV. *n. 2. in fine.* Nec refragatur vlla consuetudo, aut præscriptio, Seraphin. *decis. 1382. per totam*, Surd. qui alios allegat, *cons. 401. n. 50.* etiamsi esset immemorialis cum perpetua tolerantia Papæ, cum enim versemur in his, quæ non sunt quæsibilia sine Principis concessione, tolerantia de nihilo inseruit, cum Iure non sit tolerantia, sed simplex conniuentia ad euitanda scandala, quæ possint committi in auferendo huiusmodi abusus, vt tradunt scribentes omnes *in cap. 2. hoc tit. lib. 6.* Ioa. Andr. *à n. 5. vsque ad fin.* Anchar. *sub n. 1. vers. quinto quærit* Gemin. *sub num. 12. vers. nec obstat si dicatur*, Ioan. Monach. *n. 5.* & ibi Prob. latissime *à n. 5.* Præpos. *in cap. imperium vers. sed an præscriptione cum seq. 10. dist.* vbi grauiter inuehit tàm in conferentes, quàm in collatarios, Zabarell. *cons. 57. sub n. 2. vers. & si dicatur*, & *n. 3.* plures alios refert, & sequitur Selu. *de benefic. p. 1. q. 23. sub n. 16. vers. & in isto casu habet locum.*

Ad Lib. III. Tit. VII. de Institutionibus.

CAP. IN ECCLESIA. II. post *n. 2.* Repetita illa vulgari concl. ex hoc tex. desumpta quòd laicus non possit habere beneficium ecclesiasticum, cui similis tex. *in cap. cum adeo 18. de rescript. & in cap. ex litteris de transact.* quam ex antiquioribus probat Abb. *in cap. Ioannes n. 7. de clericis coniug.* Dec. *in cap. decernimus nu. 30. de iudic.* Syluest. *verbo beneficium 3. n. 8.* Gom. *de expect. nu. 89.* Gig. *de pension quæst. 86. n. 7. & q. 22. n. 16.* Staph. *de litteris gratiæ §. noua forma n. 24.* Rebuff. *in praxi tit. de cler. n. 4. & tit. differentiæ inter rescripta gratiæ, n. 38.* Lamb. *de iurepatron. 1. lib. 2. quæst. 7. artic. 2. num. 15.* Marsil. *de reddit. p. 2. cap. 18. n. 17.* Couarr. *lib. 3. variarum cap. 16. n. 4.* Gutier. *cons. 2. num. 21.* Fusc. *de visit. cap. 21. n. 13* Obstat tamen quod B. Nicolaus fuit promotus ad Episcopatum antequam clericus diceretur, quinimò S. Ambrosius Archiepiscopus factus est antequam baptismi Sacramentum susciperet, testatur Gratian. *in cap statuimus 61. dist.* & constat Episcopatum, seu Archiepiscopatum esse quidem beneficia ecclesiastica aduertit Selu. de *benefic. part. 1. quæst. 2. n. 19.* Rebuff. *in praxi tit. de reprobata beneficij viuentis impetratione. n. 44.* Obstat rursus quòd laicus Summus Pontifex esse potest iuxta *glos.* receptam *in cap. si quis pecunia 79. dist.* aduertit Abb. *in cap. n. 7. de Regular.* facit tex. *in c. licèt de euitanda 7. vbi glos. verbo absque vlla exceptione, de elect.* iuncto tex. *in cap. si Papa, versic. nisi 40. dist.* & quæ tradūt Castro *de iusta hæreticorum punit. lib. 2 c. 23.* Simanc. *de Catholicis cap. 45. n. 36.* Et constat Pontificalem dignitatem beneficium esse eccles. iuxta tex. *in cap. 1. de maledicis*, aduertit Selua *vbi supra num. 14.*

Pro quorum dubiorum solutione aduertendum est circa beneficia Ecclesiastica duo esse consideranda, vel enim considerari pōt acceptatio beneficij, & collatio ipsa tempore quo fit, vel rursus cōsideratur eiusdem beneficij ecclesiastici prætensio ex postfacto; inter quæ illud est discrimen quòd licèt in vtroque casu laici prohibeantur, diuerso tamen modo, in vno atq; in alio prohibitio facta reperitur, patet si expendas quòd retentio beneficij à laicis non tantum iure humano, verum etiam diuino prohibetur, etenim cum retentio beneficij ob illius administrationem supponat diuini officij ministerium, putà administrationem Sacramentorum in curatis, & in alijs alia & isthæc ministeria non tantum iure humano verum & diuino laicus facere prohibetur, iuxta ea, quæ S. Thom. 2. 2. *quæst. 100. art. 4.* Sot. *lib. 9. de Iust. quæst. 7. art. 1.* Couar. *lib. 1. variarum cap. 17. n. 5.* rectè fit retentionem beneficij non tantum iure humano verum etiam diuino laicis interdici, quicquid contradicat Gig. *de pension.*

pension.q.21.num.4. Non sic dicas de beneficij acceptatione, quæ quidem cum adhuc prædictum ministerium necessariò non supponat non diuino iure, sed solum humano prohibita censetur. Patet si expendas attento isto Iure non aliter esse faciendam collationem, nisi persona sit idonea, quæ beneficio deseruire possit, quod quidem laicus tempore collationis facere nequit: sic aliàs data dispensatione de stylo Curiæ quando laico mandatur beneficium conferri, apponitur clausula cupienti adscribi militiæ clericali, vt testatur Gom. *de expectat.n.90.*

Quo supposito colligitur tex. in præsenti, quatenus tempore collationis Ordines Ecclesiasticos requirit, Iuris humani Constitutionem continere, licet enim sit contra legem diuinam laicum beneficium in titulum retinere ob ipsius ministerium, vt supra dictum est, non tamen Dei præceptis aduersatur ad beneficium laicum inuenire pietate, & eruditione insignem intra breue tempus ordinandum: sic aliàs qui Sacros Ordines non habet Curato beneficio Iure diuino deseruire non potest, iuxta resoluta *in cap. omnis vtriusque sexus, de Pœnitent.* qui tamen constat ad curatum beneficium admitti intra breue tempus ordinandus arg. tex. *in cap. licet canon, de elect. lib. 6.* licet enim in illo tempore beneficium retineat, propter tamen destinationem, quam habet ad sacros Ordines, vt in Sacris ordinatus retinere dicitur; sic similiter licet laicus intra illud breue tempus possideat, non tamen vt laicus dicitur retinere propter illam destinationem data dispensatione ad obtinendum, aliàs nihil consideraretur super quo caderet dispensatio, vnde supradicta clausula in dispensatione adijci solet. Ex quibus iam patet intellectus *ad d.c. statuimus*, vt procedat data dispensatione, constat ex illis verbis, potest rata haberi. Patet si expendas admissionem laici de qua ibi, Iuris quidem humani prohitionem solummodo continere iuxta supradicta, & probat eleganter idem tex. *in d. cap. statuimus*, ibi, Ecclesiæ prohibitiones. Vnde merito relaxata illa prohibitione ob virorum sanctimoniam admissio facta fuit, non sic dicendum erat si voluissent prædicta beneficia retinere absque Ordinis promotione, iuxta supra resoluta. Sic aliàs Pontifex laicus tempore electionis esse potest, pută quia exceptio Iuris humani, qualis est ista, illo tempore, ipsius electionem auferre non potest iuxta *d. cap. licet de euitanda*, ibi, absque vlla exceptione.

CAP. AD DECOREM. V. *n.2. in princ.* ibi, *tit.6. n.3.* non est enim de Iure attendenda quãtũ ad collationẽ, & prouisionem beneficiorum exceptio personarum quoad nationem, Rot. in *Seguntina admissionis ad Capitulum 5. Iunij* 1587. coram D. Gypsio, apud Farin. *decis.24.n.2. in 1. collect. nouiss.* refert nouissimè Ioan. Anton. Massobr. *in sua praxi habendi concursum pral. 7. dub. 21. n.37. secundum Roman. impres.*

CAP. CVM AD NOSTRAM. VII. & vlt. *post n.2.* In tex. ibi (*recipere non potuit à se ipso*) Collige ex tex. non posse instituentem se ipsum in beneficio Ecclesiastico instituere, ita *glos. verbo recipientem*, Innoc. Abb. *n.1. & 4.* & alij DD. *in præsenti*, idem Abb. *n.1. in cap. per nostras, de Iurepatron.* DD. communiter *in cap. cum in iure peritus, de elect.* Roch. de *Iurepatron. verbo honorificum n.20.* Paulus de Cittad. *eod. tract. p.6.q.48. art. 5.* Lambertin. *lib.2.p.1.q.8.art.2.* Dec. *cons.151. n.10.* Soccin. *cons.11. vol.1.* Mantu. *dial. 34.* Amplia tex. hunc procedere etiam in procuratore, qui quidem virtute mandati constituentem non potest instituere in beneficio in quo ipse constituens habet potestatem instituendi, siquidem per ipsum procuratorem constituens censetur se ipsum instituere ex reg. tex. in *cap. mulieres §. illi, de sententia excom. reg. qui per alium, lib. 6.* vnde cum constituens se ipsum instituere non possit, vtique nec per alium, nempe procuratorem, id poterit efficere, qui non aliter constitui potest quàm post vacationem Ecclesiæ propter tex. *in cap. vlt. de conceß. præb.* qua data vacatione maxima fraus resultat respectu constituentis per constitutionem procuratoris. Accedit quia procurator non aliter potest in beneficio instituere quàm nomine ipsius constituentis, cuius personam in tali institutione repræsentat, fatetur Lambertin. *lib. 2. part. 1. quæst. 8. art. 9. n. 3.* quo dato necessariò videtur dicendum constituentem se ipsum in effectu instituere contra tex. in *præsenti*, & reg. tex. in *d. c. per nostras*, cuius ratio ambitionis etiam & maxime in institutione verificatur, & ita in specie hanc sententiam tenent Abb. *n. 6.* Ioan. Andr. & alij *in præsenti*, Zabarel. *in cap. ex insinuatione, de Iurepatron.* Pauin. de *potestate Capituli Sede vac. p.2.q.5. in fine.* Roch. verbo *ipse vel is q.20.* Lambertin. *d. art. 9.* quamuis cõtrarium teneat *glos. verbo recipientem*, ad finem, hic, existimans procuratorem posse instituere dominum, cuius sententia poterit procedere quando dominus constituens legitimè transfert in alium omnimodam & absolutam potestatem instituendi, vel præsentandi, itaut alius suo proprio iure instituere, vel præsentare dicatur, prout in effectu illam explicat Abb. *d.n.6.* Lambert. *d.q.8. art. 11.* & dixi *in collect. ad illã glos.* quod quidem est faciendũ interueniente iusta causa concedendi seu transferendi tali modò, ne aliàs fraus præsumatur, prout in specie aduertit Lambertin. *d. art. 9. n. 4. & d. art. 11. à n. 2.* Nec supradictæ opinioni refragatur quod Romanus Pont. Confessarium constituit, & quotidie absoluitur ab illo, cui se subijcit, tradit *glos.* singularis *in cap. sane il 2. de officio deleg.* resoluunt Sot. *in 4. dist. 18. q.4. art. 2.* Cou. *in cap. alma p.1. §. 1. n.5.* Nau. *in c. 1. in princ. n.20. & in cap. placuit, n.9. de Pœnit. dist. 6.* Castr. *lib.2. de iusta hæret. punit. cap. 23.* Et enim vt per Abb. *d.n.6.* & latè per Nau. *d.c. placuit à n.15.*

Ad Lib. 3. tit. 8. de Concessione præbendæ, &c.

CAP. QVI IN VIVORVM. I. post *n.3.* In glos. [*Pellendi 2.*] ibi (*transiuit in rem iudicatam*) Vulgò notatur ad hoc quod sententia lata super beneficio ecclesiastico transit in rem iudicatam, itaut veritate comperta non possit postea retractari ad instar aliarum, ex reg. *l. post rem iudicatam, ff. de re iudic. cum vulgaribus*, sequuntur DD. hic

DD. hic communis vt Per Felin. *à n.11. in cap. lator, de re iudic.* Cou. *de sponsalib. p.2.c.vlt. n.12.* Soccin. vbi limitat, *reg.449* Hippol. *in pract. §. ordine n.8.* pro quibus expendi solet *cap. cum dilectus 32. in fine, de electione*. Sed contrarium intendunt Innoc. & alij relati per Felin. *vbi supra n.14. ad fin.* pro quibus maximè vrget, quod sententia in causa matrimonij carnalis non ita in rem iudicatam trãsit quin veritate in contrarium comperta retractari valeat, *d. cap. lator*, vbi addidi, igitur idem dicendum videtur in causa spiritualis matrimonij, quod inter Ecclesiam & beneficiatum contrahitur, *cap. quoniam §. vero, vers. si vero, vt lite non contest.* præsertim quia sicut sententia iniusta in causa carnalis matrimonij continet vitium per partes irremissibile ex additis ad *d.c. lator*, ita etiam in causa beneficiali, cum non possint partes iustum titulum præstari in beneficio, quod absque canonica institutione obtineri nequit, *reg.1. lib.6.* Nec oppositum probat *d.c. cum dilectus*, quia non agit de sententia diffinitiua super beneficio, aut electione, sed de interlocutoria super ætate, quam iudex ad diffinitiuam vsque reuocari poterit, vt patet ex principio tex. iuncta *glos. vlt.* Nec etiam aduersatur glossa hęc, quia licet probet sententiam in proposito transire in rem iudicatam, non tamen dicit illam veritate postea comperta retractari non posse: obtinuit communis Doctorum explicatio vtramque opinionem sub distinctione defendi posse, itaut prior procedat respectu illius, qui per sententiam succubuit, is enim amplius super retractanda sententia non auditur, & obstat illi exceptio rei iudicatæ: posterior vero procedat respectu victoris, cui per sententiam beneficium adiudicatur iniustè, siquidem contra hunc veritate comperta superior agere potest, & sententiam priorem retractare, tex. qui sic communiter intelligitur, & sumatur *in cap. cum olim, de dolo*, sicut ea agere poterit tertius, quia rei iudicatæ exceptio his personis non obstat cum quibus lis præcedens agitata nõ est, ex reg. *l.3. & l.4. ff. de except. rei iudic.* ita distinguunt Abb. *in cap. cum Bertoldus n.28. de re iudic. & in d.c. cum olim n.6.* Rot. *decis.17. de re iud. in antiq. &* alij, vt per Felin. *vbi supra*, Couar. *d. loco.* Sicul. qui communem testatur, in *cap. ad audientiam 2. n.54. de rescript.* cuius differentiæ ratio illa videtur, quod in priori membro respectu illius, qui succubuit, & in ipsius prẹiuditium sententię vitium remissibile est ab eodem quippe, qui potuit absque peccato sententiæ parere, & pendente lite renuntiare iuri suo arg. *cap.2.* ibi, renuntiauit, *de in integ. restit. cap.2.* ibi, lite pendente cedant, *vt lite pendente*, communis, vt per Couar. *vbi sup. n.14.* Boer. *decis.206. à n.2.* id quod secus est ex parte victoris pro quo iniusta sententia profertur, is etenim veritatis conscius non põt vti huiusmodi sentẽtia, & prætextu illius beneficium retinere, vel acquirere in quo iustum titulum non habet, qui consensus etiam expressus collitigantis, qui succubuit, licet sufficiat ad ipsum excludendum, non sufficit vt alius iustè acquirat, vel retineat deficiente canonica institutione, quam sententia non tribuit, sed declarat, *l. sicuti §. sed si ff. si seruitus vendicetur*, iuuat *c. olim, de rescript.* & quæ ex illo notat *glos. vlt. in cap.1. de eo qui mittitur in 6.* recepta communiter, vt per Felin. *in d. cap. olim à n.10.* ac subinde in proposito non procedit æquiparatio, & argumentum de matrimonio carnali ad spirituale propter diuersam rationem, cum in illo detur vitium irremissibile ex vtraque parte, vt per Abb. *d. n.9.* & præcitatos: & hinc est quod confessio partis in causa beneficiali excludit confitentem, & sufficit vt contra illum sententia proferatur, tex. iuncta *glos. verbo constitit in cap. post electionem, inf. hoc tit.* vbi DD. Præpos. *n.5. in cap. super eo, de eo qui cognouit consang.* secus tamen est in matrimonio carnali *d. cap. super eo.*

CAP. NVLLA II. *n.6. in fine.* Vincent. Filliuc. *tom.3. tract.41. c.4. n.171.* vbi ait quod hic tex. habet locum in collatione libera, non vero in necessaria.

CAP. POSTVLASTI. XV. post. *n.3.* Notatur etiam ad hoc quod vbi negligentia, quã Prælatus ipse habuit, dum teneretur non vt Episcopus, sed vt quilibet alius cum cæteris Canonicis intra sex menses beneficium conferre, non nocet ei, vt tanquam ad Prælatum ob negligentiam ad ipsum conferendi potestas deuoluatur, quia non fuit negligẽs vt ipse solus, sed cum alijs, quod efficit vt ad ipsum tanquam ad superiorem merito deuolutio fiat, ita Domin. à S. Gemin. *in cap. à collatione 11. num.1. de appellat. in 6.* vbi Franch. *n.4.* Innocent. *in cap. irrefragabilis 13. n.2.* & ibi Zabarel. Host. & alij *de officio Ordin.* Secus autem esset si electio, vel collatio à solo Episcopo tanquam Canonico facta, vel facienda fuisset; nam tunc nullo modo ad eum appellatio interponeretur, nec facultas conferendi deuolueretur, quia deesset personarum diuersitas, quæ in his casibus necessariò desideratur, Rot. *decis.1. sub tit. de suppl. neglig. Prel. in nouis*, aliàs *decis.113.*

Ad Lib. III. Tit. IX. Ne Sede vacante aliquid innouetur.

CAP. NOVIT. I. post *n.1.* Probat hic tex. dissolutionem vnionis, quæ Episcopatui facta erat, illo vacante minimè fieri posse, vt resoluunt omnes in præsenti, *glos. verbo vacabat*, vbi omnes, in *Clem.2. de rebus Eccles. non alien.* Caccialup. *de vnionibus. art.9. à n.1.* Petrus de Perusio. *eod. tract. cap.5. n.2. & 3. & de reuocat vnionum cap.3.* Non obstat quod vnio Sede vacante fieri potest *d. Clem. 2.* ac proinde eodem modo dissoluenda foret arg. *l. nihil tam naturale ff. de regulis Iuris*, reg. *1. in antiq.* quia ℞. reiectis duabus solutionibus glossæ d. verbo *vacabat*, magnum versari discrimen inter vnionis constitutionem, & illius reuocationem, nam per vnionẽ neutri Ecclesiæ præiuditium infertur, scilicet nec vnitę, cuius exiguitas, & paupertas reparatur *cap. vnio 10. q.3. c. & temporis 16. q.1. cap. exposuisti, de prebend.* & ita consulitur Ecclesię pauperi; rursus nec etiã Ecclesiæ, cui fit vnio, cuius reditus, & auctoritas aliquó modo amplificantur, vt patet; at vero per vnionis legitimè factæ dissolutionem vtrique Ecclesiæ præiuditium infertur,

tur, scilicet vnitæ, quia reddit in antiquam paupertatem, vel saltem amittit priuilegia digniora, quæ ratione vnionis acquisiuit; rursus & ei, cui vnio facta est, quia eius reditus & auctoritas diminuũtur, ac subinde cum detur diuersa ratio in constitutione vnionis, quę datur in eiusdem dissolutione, argumentum ex *d. l. nihil tam naturale* non procedit, poteritque vacante Sede fieri vnio iuxta *d. Clem. 2.* non autem dissolui iuxta tex. *in præsenti*, quo pacto illum intellexit Caccialup. *d. n. 1. cum seqq.* Petr. de Perusio *vbi sup. c. 9. n. 2. & 3.* licet id non percipiat Rebuff. *in praxi tit. de reuocat. vnion. à n. 13.*

Ibid. *n. 2. in fine.* Sic etiam solius Papæ est erigere Ecclesiã in Collegiatam, Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 5. cap. 29. q. 25. & cap. 30. q. 3. & 4.* Rebuff. *in praxi tit. de erect. in Collegiatam*, Nicol. Garc. de *benefic. p. 12. cap. 5.* Paul. Fusch. *de Visitat. lib. 2. cap. 1. n. 6.* nouissimè Ioan. Anton. Massobr. *in sua praxi habendi concursum præl. 2. dub. 1. secundum Rom. impres.*

CAP. ILLA. II. *nu. 2.* ibi, *cap. 38. q. 1.* adde Vincent. Filliuc. *tom. 3. tract. 41. c. 2. n. 42.*

Ibid. eod. *n. 2.* prope fin. ibi, *n. 93.* Abb. *in cap. cum olim n. 3. vers. sed circa, de maiorit.* & ibi Felin. in fine. Pauin. *p. 2. q. 2. n. 10.*

Ibid. post eund. *n. 2.* Amplia conclusionẽ procedere non solum in Capitulo, sed etiam in quocumque alio visitatore dato Ecclesiæ Cathedrali vacanti, vel alio inferiori Summo Pont. iuxtà terminos *cap. vlt. vers. nisi forte, cum seq. de suppl. neglig. Præl. lib. 6.* Concil. Trid. *sess. 24. de reform. c. 16. vers. si secus factum fuerit*, notat *glos. verbo ijs ad quem in cap. vnic. de maior. & obed. lib. 6.* adhuc enim illa beneficia ad Episcopi collationem pertinentia non conferet, tex. opt. *in d. c. vlt. §. vlt. in princip.* Secus dicendum est in visitatore dato à Summo Pont. eidem Ecclesiæ Cathedrali, quem solus Papa potest deputare, nulla interueniente Capituli negligentia *d. cap. vlt. in princ. d. glos. verbo is ad quem*, is enim beneficia potest conferre *d. §. vlt. in fin.* uncta *glos. vlt.* & insuper omnia alia facere (excepta rerum immobilium alienatione) quæ potest facere Episcopus electus & confirmatus *cap. is 42. de elect. in 6.* Amplia etiam prædicta procedere in Collegio Cardinalium, qui vacante Apostolica Sede non possunt conferre beneficia ad Summi Pont. prouisionem pertinentia, de quo late Selu. *de benefic. p. 2. q. 2. per totam.* Limitatur tamen supradicta conclusio vbi ad Capitulum & Episcopum simul collatio spectaret, nam tunc mortuo Episcopo, vel à beneficiorum collatione suspenso poterit Capitulum conferre glos. & DD. per tex. ibi *in cap. vnic. in princip. hoc tit. lib. 6.* Abb. *in præsenti n. 4.* Rebuff. *in praxi tit. de deuolution. à n. 74.*

Ibid. *n. 3.* prope fin. ibi, etiam recent. Rebuff. *in praxi tit. de deuolut. à n. 58.* Soar. *tom. 5. disp. 50. sect. 5. n. 6.* Vincent. Filliuc. *d. cap. 2. n. 4.* vbi dicit ex antiquo Iure tempore Sedis vacantis iurisdictionem Episcopi deuolui ad Capitulum, quam facultatem, nec mutauit, nec minuit Concil. Trid. *sess. 24. de reform. c. 16.* sed solum præcepit modum vtendi illa, nimirum per Vicarium ab eodem Capitulo electum, cui & iurisdictionem, & vsum committat.

Ibid. *n. 4.* in fine. Vincent. Filliuc. *d. c. 2. n. 46.*

Ibid. *n. 5.* ibi, à patronis, Abb. *in præsenti n. 6. & in cap. cum olim n. 2. in princip. de maiorit. & obed.* Rebuff. *in praxi tit. de deuolution. à num. 68.* Selu. *de benefic. p. 2. q. 11. n. 4.*

Ibid. *n. 26. in med.* ibi, *q. 4.* Vincen. Filliuc. *d. cap. 2. n. 40.*

Ibid. *n. 30. in fine.* Filliuc. *d. cap. 2. n. 44.*

CAP. CONSTITVTIS. III. *n. 2. in fine.* Vnde reprobat hic tex. testium depositiones, qui vacante Ecclesia sunt recepti, vt notant DD. in præsenti, *glos. vlt. ad fin. in cap. 1 sup. hoc tit.* vbi Innoc. Imola, & communis, *glos. verbo reuoceri* vbi Cardin. & Imola *in Clem. vlt. de procuratorib.* Felin. *in cap. edoceri vers. vacante, de rescript.* Pauin. *de potestate Cap. Sede vacante p. 2. q. 9.* Gig. *de pensionibus q. 65.*

Ad Lib. III. Tit. X. De his, quæ fiunt à Prælatis, &c.

CAP. CONTINEBATVR. II. *nu. 8. in fine*, Abb. *in cap. de quarta, num. 12.* & ibi Felin. *n. 35. de præscript.* plures relati per Aym. *de antiqu. tempor. p. 4. cap. materia n. 6.* Duen. *reg. 285.* Cou. *in reg. possessor p. 2. §. 7. n. 5. vers. hæc autem*, & est magis communis sententia; vt post alios testatur Gabr. *commun. sub tit. de præscript. concl. 14. n. 4.* Quamuis contrariam sententiam, quæ Iure magis probatur, teneant *glos. pen. in d. cap. de quarta*, vbi Bero. *num. 30.* Imol. & Paul. *in l. nunquam 31. ff. de vsucapion.* & alij relati per Aym. *n. 7.* Molin. *68. in princip.* & Cou. *n. 5. vers. secunda*, ac Gabr. *n. 3.* dictis locis, Pinel. *in auth. nisi nu. 11. C. de bonis matern.* Mench. *illustr. c. 77. à n. 14. & cap. 81. n. 8.*

CAP. PASTORALIS. IX. *n. 2.* ibi, *n. 10.* Et quod auctoritate Dionysij Papæ fuerint parochiæ limitatæ sencit Rot. *in Theatina iurisdictionis 4. Maij 1612.* coram Reu. D. meo Coccino Decano, & in Conchen. *decimarum 7. Februar. 1612.* coram D. Andræa, & Platina in vita eiusdem Dionysij.

Ad Lib. III. Tit. XI. De his, quæ fiunt à maiori parte Capituli.

CAP. EX ORE. III. post *n. 3.* In tex. ibi. [*Iure suo, &c.*] Notatur ad hoc, quòd electus ad aliquod beneficium potest cedere iuri suo & electioni de se factæ absque superioris licentia, vt per Abb. *in cap. cum Bertoldus, de re iudic.* Felin. *in cap. in nostra n. 28. de rescrip. Rot.* decis. *6. de elect. in nouis*, Gom. *in reg. de non tollendo iure quæsito q. 1.* Nau. *in cap. accepta opposit. 8. n. 7.* Flamin. *de resign. lib. 2. q. 23. n. 7.* Non obstat tex. *in cap. cum inter 21. de elect.* vbi per mutuum electi, & eligentium consensum quasi coniugale vinculum contrahitur, quia intelligẽdus est tex. ille secundũ *glos.* ibi *verbo quasi*; potest etiã intelligi, vt loquatur de vinculo, quod ex sponsalibus de futuro resultat, vnde quemadmodum sponsalia solo contrahentium dissensu dirimuntur

muntur c. 2. de sponsalib. ita vinculum illud mutuo electi, & eligentium consensu dissoluitur, & ideo valet renunciatio, quæ in manibus electorum absque Superioris licentia celebratur, vt notauit *glos. verbo renunciauit in cap. 2. de translat. Prал.* Vnde renuncians electioni de se factæ amplius non exaudiri, nec eius appellationem ad nouam electionem impediendam admittendam esse resoluit Flamin. *d. q. 23. num. 9.*

Ad Lib. III. Tit. XII. Vt Ecclesiastica beneficia, &c.

CAP. VT NOSTRVM. VNIC. post *n. 10.* In vers. *Vnde credimus, &c.* In hoc loco ait Pontifex quod si Episcopus ante donationem beneficij fructus non percipiebat, minimè potest ex donatione ipsius absque simoniæ prauitate fructus ad tempus consequi; & paulo post in *vers. Si vero*, ait quod si ante donationem Episcopus percipiebat fructus potest eos retinere ad tempus ex iusta causa, dummodo id faciat vacante beneficio, si autem cum recipiente conueniat statuit Pontifex id non licere, ne via aperiatur fraudibus: continet hic tex. non mediocrem difficultatem, primò dum ait absque dubio simoniacam prauitatem contineri si ex donatione fructus consequatur: constat enim posse Episcopos ex iusta causa fructus sibi ad tempus reseruare, vt hic tex. ad finem aperte probat, & affirmat *glos. vlt.* ibidem, & ante eam Innoc. Ioan. Andr. & Butr. quos refert, & sequitur Imol. *num. 23.* optime Zabarel. *n. 3.* hic, hoc idem post Host. vult *glos. verbo defensori in Clem. 2. de rebus Eccles. non alien.* glos. recepta *in cap. si propter, de rescript. lib.* quamuis Abb. *in præsenti* videatur dubitare. Neque contrarium probat *cap. pen. de verbor. signif. d. cap. si propter, & cap. si tibi concesso, de præbend. lib. 6.* quibus locis hæc fructuũ reseruatio ad tempus ex gratia Summi Pont. facta proponitur, quæ necessaria non fuisset si id Iure communi Episcopis facere liceret arg. *l. vnic. C. de thesauris lib. 10.* Nam ex sententia *glos. in d. cap. si propter*, & omnium dictis locis, gratia necessaria est cum omnium vacantium beneficiorum fructus Episcopo reseruantur, quia interim beneficia vacant cum fructus omnes retinentur, vt prædicta Iura probant, quæ in his terminis intelligenda sunt, non autem cum pars fructuum reseruatur, & beneficium confertur, quo casu procedit tex. *in præsenti*, nec etiam impeditur reseruatio fructuum ad tempus ex *d. Clem. 2. de rebus Eccles. non alien.* quoniam agit de perpetuis vnionibus Ecclesiarum, & immerito extenditur ad temporales fructuum reseruationes, vt benè aduertit Zabarel. vbi sup. cum ergo liceat Episcopo fructus reseruare ad tempus, hanc reseruationem absque dubio facere potest in ipsa collatione, quoniam perinde cessat conuentio, & in effectu reseruantur fructus beneficij vacantis, nec enim datum censetur nisi postquam collatio perfecta est omnino. Nec dubitandum in ipso instrumento confirmationis, seu collationis posse fieri reseruationem pensionis, constitutionem census, aliudue simile onus reale, *vt in cap. constitutus, de relig. domib.* dummodò cum recipiente pactum non fiat.

Secunda difficultas in eo versatur quòd priori casu vbi sine conuentione Episcopus fructus consequitur veram simoniam committit, in posteriori vero data conuentione ait tex. dicimus non licere ne aperiatur via fraudibus, cum tamen videretur propter conuentionem à fortiori simoniam committi. Augetur difficultas etiam ex hoc tex. *in vers. quia etiam*, dum inquit Archiepiscopum probasse quod retentis sibi fructibus beneficium contulerat, sic sentiens non licere Episcopo tempore collationis, vel ante, beneficij fructus sibi reseruare, nec difficultatem soluit *glos.* recepta *in præsenti, verbo sub modo*, quam sequuntur DD communiter, dum ait simoniam in hoc tex. committi propter modum adhibitum in donatione officij spiritualis, quia certum est modum temporalem posse adijci beneficijs vacantibus tanquam onus reale, quod eorum fructus non excedat. Nec etiam difficultatem soluit alia *glos. in præsenti verbo consequitur*, ab omnibus recepta, dum inquit ideo in priori casu committi veram simoniam, quia in donatione pactio de percipiendis fructibus fuit adhibita, adhuc enim dubitamus cum vtroque casu pactio interuenerit cur diuerso modo à Summo Pont. improbetur.

Vnde ex littera huius tex. difficultas explicabitur si aduertas hic in §. vlt. iam non definiri factum Archiepiscopi, quod superius tribus rationibus fuerat damnatum, sed futuris temporibus occasione illius facti dirimi quæstionem vtrum absque vitio simoniæ possit beneficium spirituale ita conferri, vt eius fructus ad tempus Episcopus reseruet, eamque trimembri distinctione Pontifex resoluit. Præmitte etiam absque vlla simoniæ labe posse Episcopum reseruare sibi fructus ad tempus ex iusta causa si id palam faciat seruatis seruandis, nulla facta conuentione, iuxta communem Doctorum sententiam ibidem, quam tex. in fine probat, nec refert vtrum multò ante donationem, an eodem tempore reseruatio fiat. His suppositis dicendum est ideo in primo casu Summum Pont. respõdisse absque dubio simoniacam prauitatem contineri, quia agit quando nulla facta fuit legitima reseruatio, iam enim tunc non ex reseruatione iusta, sed propter donationem beneficij fructus percipit temporales; vel etiam dici potest pactionem cum recipiente fuisse factam vt glos. vult, & saltem præsumptione Iuris simoniam dari, quia vbi nulla apparet reseruatio facta, sed tantum spirituale datum, & temporale receptum, rectè simonia iudicatur. In secundo autem casu quando ante vacationem idem Episcopus percipiebat fructus si fiat conuentio de ipsis iterum retinendis, non committitur simonia, sed eius species, quia ex vi præcedentis reseruationis retinentur, & sola pactio efficit vt illicita sit conuentio propter similitudinem illiciti contractus, qui prima facie de spiritualibus ad temporalia fieri videtur.

Ad Lib. III. Tit. XIII. de Rebus Ecclesiæ non alienan.

IN *rub. in fine*, ibi, *alleg. 95.* adde Vasq. *de redditib. ecclesiast. in fine tractatus*, Vincent. Filliuc. *tom. 3. tract.* 44.

CAP. NVLLI. V. *n. 5.* ibi, *n. 4.* Vincent. Filliuc. *tom. 3. tract.* 44. *c. 2. à n. 24.*

Ibid. *n. 8. in fine*, Benedict. Canosil. *in repet. extrauag. ambitiosæ à n. 10. vsque ad 34.* Redoan. *de alienat. q. 2. n. 24.* Vincent. Filliuc. *d. tract. 44. c. 2. in princip.*

Ibid. *n. 13.* ibi, duodecimo limita, Vincent. Filliuc. *d. tract. 44. c. 2. n. 25.*

Ibid. *n. 16. in fine.* Vincent. Filliuc. *d. c. 2. n. 23.*

Ad Lib. III. Tit. XIV. de Precarijs.

CAP. PRECARIÆ. I. post *n. 3.* Valde torquentur Doctores hic in reddenda ratione cur fiat in precaria renouatio de quinquennio in quinquennium, cum precarij possessores nullo tempore possint præscribere, eo quòd proprietas maneat apud Ecclesiam, solus vero vsusfructus apud ipsos possessores iuxta tex. *in l. 2. C. de præscript. 30. l. neque C. de vsufructu*, tex. expressus *in c. clerici 16. q. 3.* sicque contendunt otiosam esse renouationem: cui difficultati *glos.* Abb. Imol. & Bero. *in præsenti*, & Angel. *in sum. verbo precarium n. 4.* respondent in hoc casu nullum esse præscriptionis periculum, sed ideo renouationem fieri ne fortasse scriptura pereat, & initium contractus excidat, & longi precarij possessores negantes rem ad Ecclesiam pertinere suæ possessioni adhærentes se dominos prædicent, & sic nisi Ecclesia dominium probet, succumbet, *cap. 3. de probat.* Vnde iam colliges renouationem non ita fieri, vt quasi per singula quinquennia renascatur nouus contractus, esset enim tunc necessaria noua concessio, & non renouatio de qua loquitur tex *in præsenti*, sed ideo fieri ne longitudine temporis pereat memoria contractus vt supra dixi, *cap. longinquitate*, *cap sæpe 12. q. 2.* vel propter alias vtilitates, quas refert Iacobin. relatus à Valasc. *de iure emphyteut. q. 34. n. 10.* Non obstat quod Iure antiquo nulla renouationis mentio fiebat, quia illo Iure antiquo attento erat hæc renouatio incognita, quæ postea moribus inducta, & auctoritate huius tex. primùm confirmata fuit, vt sentit Beroi. *hic n. 9.*

Ibid. *n. 2. in fine*, ibi, ipse cadit à iure suo sicut feudatarius, quod etiam ita prius resoluerūt Abb. *hic n. 5.* Imol. 4. Beroi. 14. Valasc. *vbi sup. n. 11.* quod sine difficultate non transit cum constet priuationem huiusmodi nec ex rei natura hic contingere, cum renouatio non sit de substantia, nec ex lege cum nulla reperiatur hanc priuationem inducens, & receptissimum sit solum in actibus à Iure expressis talem priuationem admittendam iuxta *glos.* ab omnibus receptam *in cap. vlt. de Iurepatron.* vbi in collect. plures referuntur DD. igitur in puncto Iuris verior videtur contraria sententia contra communem de qua supra.

Ad Lib. III. Tit. XVIII. de Locato, & conducto.

CAP. PROPTER STERILITATEM. III. *n. 8. in fine.* Corn. *cons.* 12. *lib. 4.* relatus à Menoch. *de arbitr. casu 80 sub n. 7.* Bursat. *cons. 16. n. 71. vol. 1.* Becc. *cons. 82. vol. 1.* Dicitur etiam casus insolitus, qui rarissimè cōtingit, ita quod in mille annis non euenit nisi vna vice secundum opinionem Bart. in *l. scio §. medico ff. de auro leg.* Gozadin. *cons. 27. n. 9. & 24.* Natt. *cons. 66. sub num. 6.* Vel secundum aliam sententiam dicitur casus insolitus, qui in centum annis non euenit, nisi semel, Corn. *cons. 23. col. penult. vol. 2.* Rip. *de peste in rub. de priuileg. contract. num. 101.* Menoch. *cons. 37. num. 14.* Bursat. *cons. 16. num. 73.* ita quod insolitus dicatur ille casus, qui non solet communiter contingere, aut verisimiliter euenire, Alex. *cons. 107. num. 16. vol. 8.* Alciat. *resp. 157. num. 6.* Abb. *cons. 1. num. 4.* Aym. *cons. 95. num. 2.* super quo iudicantis arbitrium versari post relatas opiniones, & post Rip. voluit Menoch. *de arbitr. casu 80. num. 8.* & post eum Becc. *d. cons. 82. num. 13. vol. 1.* Casus fortuitos suscipiens in se etiam insolitos, qualiter r. maneat obligatus vide Mari. Antonin. *variar. resolut. lib 2. resolut. 26.*

Ibid. *num. 37. in fine*, ibi, *à num. 4.* Plac. *in epith. delict. lib. 1. cap. 34. num. 18.* Petr. Caball. *resol. crimin. tom. 1. casu 184. n. 1.* Vinc. de Franch. *p. 2. decis. 516.* Farin. *fragment. crimin. p. 2. verbo mulier num. 407.* Intellige ad instantiam vicinorum habitantium in ipsa vicinia, non autem ad instantiam dominorum ipsarum domuum, quas ipsi non inhabitant, sed alijs locant, ita sentiunt Plac. *d. cap. 34. num. 10. ad fin.* Farin. *d. verbo mulier num. 408.*

Ibid. *num. 40. in fine*, Caball. *d. casu 184. n. 3. & 4.* Farin. *d. verbo mulier n. 409.*

CAP. POTVIT. IV. *n. 15. in princip.* ibi, *num. 21.* dixi *de officio, & potestate Episcopi p. 2. alleg. 58. num. 8.* & me citato in illo loco nouissime Ioan. Anton. Massobr. *in sua praxi habendi concursum prælud. 23. dub. 1. secundum Romanam impress.*

Ibid. *n. 92. in med.* ibi, maius dubium, Menoch. *cons. 1282. in fine vol. 13.* Octauian. Glorit. *resp. 7. num. 11.*

Ad Lib. III. Tit. XIX. de Rerum permutatione.

IN *rub. in fine*, ibi, *à num. 342.* Vincent. Filliuc. *tom. 3. tract. 41. cap. 9.*

CAP. SI PRINCEPS. I. post *num. 1.* Permittit hic tex. res Ecclesiæ, etiam immobiles alienari facta permutatione cū Principe daturo

daturo rem meliorem, vel æqualem. Ratio est quia in hac specie est euidenter vtile sine damno Ecclesiæ gratiam Principis promereri, vt patet, solent enim plerumque Reges Ecclesias defendere, & singularibus beneficijs ornare: debet tamen maior pars Capituli consentire, ne fortasse res deterior offeratur à Principe, vt bene communis intellexit in præsenti; deinde vt intelligat Principem velle rem Ecclesiæ in suos, aut suorum vsus rationabiles, non vero vt vel ipsi Ecclesiæ, vel alicui iniuste noceat, id enim tex. significat cum causæ rationabilis mentionem faciat, satisque sensuit *auth. de non alienan. & auth. & permutare C. de sacros. Eccles.* vnde desumptus est; & ita ridiculum videtur hanc permutationē soli Imperatori concedere, vt temere credidit Aug. *de Imper. q.* 110. Verba enim & ratio huius tex. comprehendunt quemcunque Principem non recognoscentem superiorem, quod multis confirmauit Afflict. *decis. 17. Paris. cons. 141. n. 29. vol.* 4.

Neque supradictis obstat tex. difficilis *in cap. si quis* 12. *q.* 2. quia reiectis intellectibus glos. ibi, & intellectu etiam Paleæ *in cap. iniustum vers. item si Rectores* 12. *q.* 2. vt scilicet procedat in Rectoribus Ecclesiarum, quem sequitur Abb. *in præsenti num. vlt.* vbi Sicul. *num.* 11. repugnat enim textui *in cap. statuimus, & in cap. Diaconi* 12. *q.* 2. vbi Prælati etiamsi tantundem restituant Ecclesiæ, id tamen fit in pœnam iniustæ alienationis, ex quibus potius improbari constat, quàm admitti. Reiecto igitur intellectu vt scilicet procedat secundum antiqua Iura ante prohibitionem Leoninam *in cap. fine exceptione* 12. *quæst.* 2. id enim defendi non posset si expendas tex. illum desumptum fuisse ex Concil. prouinciali Agathen. *cap.* 32. vt refert Archiep. Tolet. *in summa eiusdem Concil. pag.* 92. vbi *cap.* 6. prohibita etiam fuit alienatio nisi necessitas, aut vtilitas Ecclesiæ interuenirет, quæ illam licitam redderet, licet eius verba fine subscriptione referantur *in cap. huiusmodi vers. quod si necessitas* 10. *quæst.* 2. Verior igitur videtur intellectus vt scilicet tex. procedat in subtractione & alienatione fructuum, & redditiuum ecclesiasticorum neglecta diuisione antiquitus præscripta *in cap. quatuor, & in cap. de redditibus, & in cap. cognouimus*, cum multis ibid. 12. *q.* 2. quo tempore beneficia nondum erecta erant, vt ita sit sensus, si quis qualibet conditione; hoc est in quamlibet causam, & vsum de rebus Ecclesiæ aliquid, idest aliquos fructus, & redditus prouenientes ex rebus Ecclesiæ, alienare præsumpserit, idest inique distraxerit, neglecta scilicet prædicta diuisione, verbum enim præsumpserit in malam partem fere semper accipitur, iuxta tex. *in cap. si quis Episcopus* 12. ibi, præsumpserit 12. *q.* 3. *& in cap. prædia* 12. *q.* 2. si de suo proprio tantundem Ecclesiæ contulerit, quantum visus est abstulisse, tunc demum illud præstare licebit, plane verba illa, tantum quantum abstulisse, manifeste indicant tex. agere de quantitate redditiuum inique subtracta, maxime si expendas Concil. supra *eod. cap.* prohibuisse sub varijs pœnis alienationem aliarum rerum ecclesiasticarum, quem intellectum colliges ex Nau. *in apologia q.* 1. *monitu* 76. *n. vlt.*

CAP. QVAESITVM. V. post *n.* 1. Probat hic tex. commutationes præbendarum de Iure fieri non posse, Episcopum tamen ex causa necessaria posse de vno loco ad alium personas transferre. Vnde colligitur differentiam esse inter permutationem, & translationem, illa enim cum sit contractus reciprocus, ac proinde vnius rei pro alia mutua datio *l.* 1. *ff. & C. hoc tit.* debet à partium consensu & conuentione principium accipere *l. ex placito C. hoc tit.* atque ideo in permutatione beneficiorum vt rationē habeat permutationis, partium consensus desideratur, & vt ab vtraque parte beneficium vicissim permutetur, quod ab ipsis partibus quantum in eis fuerit dari videatur: hæc vero, scilicet personarum translatio nihil aliud est quàm vnius personæ de vno beneficio ad aliud legitimè facta mutatio per superiorem, vt colligitur ex *cap. scias frater, cum sequentibus*, 7. *q.* 1. *toto tit. de translat. Prælati*, vnde non assumit vires, & substantiam suam à consensu partium, & conuentione, sed ab auctoritate superioris, vt præcitata Iura probant, nec semper requiritur vt duo reciproce transferantur, scilicet alter ad alterius locum, sed vnus tantum de suo loco ad alium transferri potest; eoque discrimine inter vtramque constituto videtur textum in præsenti probare permutationem beneficiorum, quæ à partium consensu initium accipit, nullo casu dari posse, tum quia tex. absolutè ait permutationes præbendarum de Iure fieri non posse, ergo nulla, tum etiam quia solum translationem permittit personarum, ergo omnem permutationem negat, iuxta reg. tex *in cap. non ne, de præsumpt. & in l. cum prætor ff. de iudic.* Accedit quod si in hoc tex. solum improbaretur illa permutatio, quæ propria auctoritate fit, nullum dubium contineret, & videbatur lex indigna, vel contra Iurisconf. *in l. quod Labeo ff. de Carbon. edicto, & in l.* 1. *in fine ff. ad municip.* Accedit etiam in confirmationem eiusdē sententiæ doctrina *glossæ verbo tractare*, quam ibidem sequitur Ancharan. *in cap. cum vniuersorum, hoc tit.* dum ait non esse licitum partibus inter se de permutatione tractare, nec quicquam ex tractatu, sed omnia officio Iudicis expedire, iuxta tex. *in cap. cum pridem, de pactis, & in cap. nisi essent, de præbendis*, eandem sententiam probat Host. & Ioan. Andr. *in præsenti*; sed vbi totum officio Superioris expeditur, potius trāslatio est, quàm permutatio, igitur vera permutatio beneficiorum nullo casu dari potest, sed sola translatio. Rursus permutatio tria requirit essentialiter, scilicet partium conuentionem & consensum in idem à quo incipit, traditionem rei, & vt ab vtraque parte res detur, quæ propria dantis sit, & accipientis fiat, atque ideo si aliena sit permutatio nulla est vt ex sentētia Pedij docet Iurisc. *in l.* 1. *§. ideo ff. hoc tit.* quicquid de ea immeritò dubitent glos. Bart. & Ias. *n.* 10. & alij ibid. at vero hæc omnia tria in permutatione beneficiorum videntur deficere; deficit enim conuentio, seu pactio vt ex hoc tex. colligitur, & post antiquos præ-

citatos affirmant Imol. *num. 6.* Abb. ibid. *in fine*: asserentes contra Host. & alios supracitatos posse quidem partes de permutatione tractare, non posse tamen seu deliberare, seu consentire nec se ad permutandum obligare absque labe simoniæ, idem vult *glos. verbo volentes*, quam Paul. & Imol. sequuntur in *Clem. vnic. hoc tit.* Fideric. *in tract. huius tit. q. 38.* testatur communem sententiam Benedict. Capr. *in cap. exhibita n. 118. hoc eod. tit.* probant S. Antonin. *p. 2. tit. 1. c. 5. §. 8.* Syluest. *in sum. verbo permutatio 2. q. 5.* Angel. *eod. verbo n. 4.* eam reddentes rationem quod translatus deliberatum consensum non habet, conuentio vero deliberationem continet, atque ideo ex omnium sententia illicita est; deficit etiam secundum requisitum, & tertium, scilicet ab vtraque parte redditio, quæ eorum sit, & ex eorum traditione accipientis fiat, beneficia enim possidentium propria non sunt, vt de ipsorum titulis disponant, nec ab ipsis dantur, sed à superiore, item nec renunciari sine Prælati licentia possunt *cap. admonet, de renunciat*. Vnde cum totum à Superiore proueniat, & detur, permutatio dici non potest, sed personarum translatio, quam Iura & DD. impropriè nimis permutationem appellant, præsertim cum ex omnium Doctorum sententia ob necessitatem, & vtilitatem Ecclesiæ tantum fiat. Quibus argumentis hanc sententiam in effectu probant Innoc. Host. Ioan. Andr. glos. & Anch. citatis locis, quatenus aiunt non esse licitum de permutando tractare, sed totum à superiore faciendum esse, quod propriè translatio est, quinimo communis sententia, de qua supra, non multum videtur ab hoc differre, cum ex eius traditionibus potius translatio, quàm permutatio colligatur, quamuis permutationis nomine vtantur.

Sed contraria sententia verior est, & securè asserendum dari aliquam permutationem beneficiorum, quæ à translatione distinguatur, idque totius Ecclesiæ vsus obseruat, & decreta Pontificum palam demonstrant. Pro quibus illud in primis facit quod translatio, & permutatio sub diuersis titulis tractantur, & in Iure diuersis appellantur nominibus; nam transferri personas, & permutari beneficia quasi diuersa antiqui, & nouiores Pontifices appellant, vt constat ex *cap. mutationes 7. q. 1. c. cum olim, cap. pen. & cap. vlt. inf. hoc tit.* & in Sexto, & Clementinis, igitur duo hæc prorsus diuersa sunt iuxta *l. si idem C. de codicillis.* Abb. *cons. 57. lib. 2.* Corn. *cons. 104. col. 2. lib. 4.* Lancellot. Gall. *in consuetud. Alexandriæ verbo legare num. 26.* Aym. *cons. 6. n. 1.* Menoch. *cons. 257. n. 8.* ergo concedenda est alia beneficiorum commutatio, quæ huius contractus rationem habeat, & à transactione sit diuersa; neque ferendum permutationis nomen semper à Summis Pontific. pro translatione vsurpari; confirmatur eadem sententia ex eo quòd trãslatio non oportet vt sit reciproca, sed plerumque vnius est ad alium locum, seu beneficium vacans, fit etiam inuitis possessoribus, vt probat *d. cap. mutationes*, & fatentur omnes DD. vbi supra; permutatio autem reciproca esse debet, quasi mutua datio, & ex voluntate permutantium in eorum vtilitatem fit, vt probat tex. *in d. cap. cum vniuersorum*, ex quibus, & alijs non licet amplius dubitare dari permutationem nostro Iure, quæ à translatione distinguitur.

Ad *tex.* vero *in præsenti* quatenus inquit commutationes præbendarum de Iure fieri non posse, respondetur Vrbanum Pont. in hoc tex. plane agere de permutatione, quæ fit, & perficitur sola partium conuentione, ea enim propria permutatio est, quæ pacto partium perficitur re propria ab vtraque parte data, quæ accipientis fiat, quod cum in beneficijs contingere non possit, non immeritò Pontifex absolutè ait beneficia permutari non posse, hoc est propria auctoritate, prout temporalia bona permutantur; pars enim potissima in commutatione beneficiorum auctoritati superiorum tribuenda est, qui resignationem ex ea causa admittit, & resignata vicissim confert, atque ideo cum translationi similis videatur à Summo Pont. in hoc tex. translatio potius, quàm permutatio dicitur, quæ auctoritate superioris fit, quę vero propria permutatio esse poterat partium conuentione & traditione perfecta in beneficijs non reperitur, & ideo nulla datur propria, & absoluta permutatio in eis, quod Pontifex in hoc tex. intendit; non tamen inde sequitur non posse de Iure fieri permutationes præbendarum, quæ huius contractus magna ex parte rationem habeant, & à translationibus differant, quatenus à partium consensu incipiunt, & quatenus in ipsis est reciproce beneficia dare cum alter in gratiam alterius renunciat ex causa permutationis, & beneficia ad eos perueniant: quod vero tex. ait posse personas transferri per Episcopum, ita accipiendum est; vt impropriè translatio appelletur ea permutatio, quæ auctoritate superioris fit, ea ratione quia cùm Episcopus renunciandi licẽtiam concedat, & beneficia cõferat, videntur magis trãslatæ personæ, quàm permutatio facta; potest etiam tentari tempore Vrbani III. non dum Iure Pontificum permissam fuisse beneficiorum commutationem, quæ à partium voluntate, & conuentione, & vtilitate initium acciperet, itaut teneretur Episcopus nullo alio stante impedimento renunciationem ex causa permutationis admittere, quæ conditionalis est, & resignata beneficia permutantibus necessariò dare; sed postea ab Innoc. III. *in d. cap. cum vniuersorum*, & alijs nouioribus Pontificibus id permissum fuisse, vt innuit tex. in *cap. vnic. hoc tit. lib. 6.*

Si adhuc *tex. in præsenti*, & *cap. cum olim inf. hoc tit.* intelligere velimus de permutatione, quæ priuata partium conuentione fit, prout glos. & omnes DD. nemine discrepante intelligunt, non ideo minus dubium aliquod lege dignum ibidem definitur, agunt enim Iura illa de permutatione præbendarum, de quibus eo tempore duplici ratione poterat dubitari, primò quia sola dignitatum permutatio expresse prohibita erat, vt fatetur Pontifex in hoc tex. & quasi odiosa prohibitio videbatur ad præbendas non extendi contra verba tex. *in cap. maioribus, ad fin. de prebend.* vbi præbendarum diuisio, & dignitatum permutatio prohibetur; Secundo quia licet præbenda quatenus est Canonicatui annexa, vel alteri spirituali officio,

aut

aut ministerio deputata, beneficium & ius spirituale appellari possit, prout *in cap. dilecto, de praebend.* tamen si per se consideretur, prout est portio bonorum temporalium spirituali ministerio deputata, temporalis est, vt probat tex. *in cap. ex litteris, de probat.* & cum cōmuni resoluunt Abb. & Felin. *n.* 13. Rip. *num.* 131. *in cap. cum M. de constitut.* idem Abb. *in d. cap. maioribus*, Beroi. *in d. cap. ex his num.* 8. Cardin. *cons.* 126. *num.* 4. Gom. *de grat. expectat. n.* 32. Corras. de *Sacerdot. p.* 1. *c.* 2. *num.* 4. quinimo Dec. *in d. cap. cum M. num.* 31. contendit quod etsi praebenda Canonicatui sit coniuncta ius spirituale dici non debeat, quoniam illud in Canonicatu consistit, sic intelligens tex. *in d. cap. dilecto*, & idem repetit *in d. cap. maioribus num.* 7. & defendi potest quoniam praebenda proprie in Iure nostro vel accipitur pro ipsis possessionibus, & bonis temporalibus assignatis ministris, vt *in d. cap. ex litteris*, vel pro iure percipiendi ex illis possessionibus, vt docet Archid. *in cap. alienationes n.* 8. 12. *quaest.* 2. *Host. in summa tit. de praebend. §.* 1. Deci. *in d. cap. ex litteris num.* 2. Quamobrem non abs re poterit dubitari an praebendae à Canonicatibus distinctae permutari potuissent propria auctoritate, quasi bona temporalia, non obstante prohibitione de rebus Ecclesiae non alienandis, quoniam videbatur nulla fieri alienatio si vtraque praebenda in eadem Ecclesia esset constituta, cum in proprietate & dominio ipsius Ecclesiȩ vtraque maneat post permutationem. Auget dubitationem Innoc. quem refert, & sequitur *glos. vlt in praesenti*, dum ait quòd si praebendae in eadem Ecclesia sint, & vniformes, hoc est non deputatae distinctis ministris, adhuc hodie auctoritate propria permutari poterunt, cuius sententiam probat Zabarel. *hic num.* 4. si sola praebenda temporalis permutetur, & Zabarellam sequitur Imol. *num.* 8. testatur communem sententiam Capr. *in d. cap. vlt. num.* 31. quam tamen non admittūt Host. Butr. & Abb. *in praesenti* & verior est haec Host. sentētia, quoniam si sola praebenda tēporalis permutetur obstat prohibitio de rebus Ecclesiae non alienandis sine auctoritate Superioris; si vero simul cum Canonicatu obstat *reg.* 1. *lib.* 6. nihilominus tamen ex sententia Innoc. recepta constat non modicam fuisse dubitandi causam vtrum propria auctoritate praebendae permutarentur, quam dubitationem ponit in hoc tex. & definit potius ex mente, quàm ex verbis Concilii Turonen. de quo *in d. cap. maioribus.*

In tertio [*pactione permissa.*] Ex his verbis colligit *glos. verbo tractare in cap. cum vniuersorum, inf. hoc tit.* quàm ibidem sequitur Anchar. *num.* 6. Host. Innoc. Ioan. Andr. & Imol. *n.* 10. *in praesenti*, non esse licitum permutantibus beneficia de permutatione inter se tractare, sed tantummodo suam voluntatem Praelato exponere, aut supplicationem porrigere, totumque negotium ab ipso impendendum, nec posse incipere à voluntate partium, eo quòd tractatus videatur habere rationem conuentionis, quam tex. praedictis verbis quasi simoniacam excludit. Sed haec sententia neque vera est, neque aliquod probabile habet fundamentum, tractatus enim neque pactio est, neque conuentio, quia non tenet deliberatum consensum in idem, qualis ad essentiam conuentionis desideratur *in l.* 1. *ff. de pactis*, & nihil aliud est quàm partium colloquium, quo mutua voluntas, & negotij circumstantiae explorantur, vt intelligant vtrum expediat permutare, vel contrahere, prout *in cap. tua*, iuncta *glos. verbo tractare, de his, quae fiunt a Praelatis, cap.* 1. *de rebus Ecclesiae non alien. lib.* 6. & ibi *glos. verbo tractatus*, ergo cum leges Canonicae, praecipue *tex. in praesenti* solam pactionem prohibeant, non potest ea prohibitio ad tractatum extendi, quem neque verba, neque ratio comprehendunt. Confunditur etiam praedicta sententia ex *d. c. cum vniuersorum*, vbi partium tractatus non improbatur, sed consumatio permutationis auctoritate propria.

Quare glos. communiter recepta *verbo volentes* in *Clem. vnic. hoc tit.* Zabarel. *in praesenti num.* 4. & Abb. *in fine* aiunt periculosam esse praedictam sententiam, qua concessa nulla permutatio licite fieret, resoluuntq; tractatum permissum esse, conuentionem vero non esse licitam, quia in hoc tex. improbatur, continet enim deliberatum consensum, & veram videtur efficere pactionem, qua inter se permutare constituunt, eandem sententiam probant S. Antonin. *p.* 2. *tit.* 1. *c.* 5. *§.* 8. Syluest. *verbo permutatio* 2. *q.* 5. testatur esse communem sententiam Benedict. Capra *in c. vlt. n.* 118. *hoc tit.* Sed neque communis haec opinio vera est, neque praxi recipitur sed potius asserendum licitum esse permutantibus tractare, & de permutando conuenire secundum formam Iuris absque dolo & fraude quod in primis probatur quia cum alicui aliquid licet, omnia illi licita esse debent sine quibus illud commodè expediri non potest *l.* 2. *ff. de iurisdict. omnium Iudic. cap. praeterea, de offic. deleg.* ergo cum permutatio concedatur, & conuentio permitti debet, sine qua non rectè expeditur; probatur etiam haec sententia contra communē in *c. vnic. hoc tit. in* 6. & Clem. *vnic. eod.* Vnde melius Fider. *in tract. huius tit. q.* 38. Collectar. *in d. c. cū olim, inf. hoc tit. in fine*, Zabarel. *hic n.* 23. *q.* 39. Capell. *Tholos. decis.* 260. Boer. *decis.* 205. Rebuff. *in praxi tit. de permutat. n.* 4. communiter affirmant licitā esse promissionem permutandi, & ex ea obligationem oriri, & à fortiori idem esse de conuentione concedendum. Non obstat argumentum in contrarium adductum ex hoc tex. ibi, pactione permissa, quia ex dictis respondetur pactionem de qua hic eam esse intelligendam per quam aliquid temporale datur, aut reseruatur, prout est pensio, quoniam ea demum labem continet simoniae, vt colligitur ex *c. super eo, de transact.* ibi, aliquo dato, vel retento, & ita intelligit Sot. de *Iustit. lib.* 9. *q.* 7. *art.* 2

In tex. ibi [*Episcopus.*] Hinc Innocent. Zabarel. *num.* 18. Imol. *num.* 6. & Abb. *num* 4. *in praesenti* colligunt solum Episcopum posse permutationes beneficiorum expedire, nec alijs inferioribus Praelatis hoc permissum esse, quantumuis ad eos institutio, & destitutio beneficiorum pertineat consuetudine, aut priuilegio, idem probat *glos.* recepta *verbo conferantur in d. Clem. vnic. hoc tit.* Fider. *in tract. huius tit. q.* 22. Petr. de Vbald. *in*

simili tract. n. 18. Benedict. Capr. *in cap. vlt. n.* 77. *inf. hoc tit.* & pro regula omnes fere DD. constituūt, quam limitant tribus casibus, primò nisi Prælatus inferior Episcopalem habeat iurisdictionem; secundò nisi hoc ius permutandi beneficia specialiter præscripserit: tertiò in Capitulo Sede vacante, ad quem tota Episcopalis iurisdictio deuoluitur *cap. cum olim, de maiorit. cap. 3. de suppl. negl. Prælat. lib. 6.* idem probat Rot. *noua decis.* 311. Panin. *de potestat. Capituli. Sede vacante p. 2. q. 2. in.* 11. Cuius opinionis potissimum fundamētum est quod in hoc tex. & *in d. c. cum olim, inf. hoc tit.* permutatio absolutè prohibetur, & ab ea prohibitione solum excipitur, quæ fit per Episcopum, quasi huiusmodi Episcopali dignitati specialiter concedatur, vnde succedit Iuris reg. quæ habet ea, quæ dignitati alicui conceduntur ad alios non pertinere quamuis Episcopalia Iura præscripserint, vt id in vnionibus probat tex. in *Clem. 1. §. ad hæc, & ibi glos. verbo Ordinarius, de statu monach.* & est tex. opt. *in l.* 1. *in princ. vbi glos.* & DD. notant, *ff. de officio eius*, facit *cap. sane, de priuileg.* & quæ DD. scribunt in *cap. quoniam Abbas, de officio deleg.*

Verum contraria sententia verior est, quam indistinctè probant Syluest. *in summa verbo permutatio 2. q. 2.* & plures relati per me *de officio, & potest. Episcopi p. 3. alleg. 69. à princ. & præcipue n. 4.* Pro qua facit quod si hoc Episcopis tantum specialiter fuisset concessum propter dignitatis prærogatiuam, nec ad Capitulum, nec ad alios inferiores transiret, quantumuis Episcopalem iurisdictionem obtinuissent, vt apertè colligitur *ex d. l.* 1. & cum communi resolute Dec. *in d. cap. quoniam Abbas n.* 15. Non obstat quod in hoc tex. de Episcopo tantum mentio facta sit, quia respondetur gratia frequentioris vsus hoc sic expressum fuisse cum de Iure, & frequentissimè ad eum pertineat institutio, *cap. omnes Basilicæ 16. q. 7. cap. cum ex iniuncto, de haret.* vnde si quando iure speciali ad alios pertineat non ideo minus in hoc tex. videntur inclusi, quando enim dubij casus aliquis gratia frequētioris vsus à lege exprimitur, alij speciales, aut raro contingentes non expelluntur iuxta tex. *in l. nam ad ea ff. de legib. c.* 1. *§. si quis rusticus*, & ibi Bald. *de pace tenenda, glos. verbo sponsam in l. 1. C. de raptu Virgin.* Corset. *in sing. verbo frequentia*, Tiraq. *de retract. tit. 1. §. 20. glos. 1. à num. 4.*

CAP. AD QVAESTIONES. VI. post *n.* 1. Ex hoc tex. colligit Abb. *in præsenti, n.* 3. quod si duo beneficia redditibus, & bonis temporalibus inæqualia permutentur, licitum erit pecuniam dare, vt bona temporalia maiora compensentur, nec pro Iure spirituali dare intendatur, eandem sententiam probat Angel. *in sum. verbo permutatio §. 6.* S. Antonin. *p. 2. tit. 1. c. 5. §. 8.* Caiet. 2. 2. *q.* 100. *art. 4.* nec requirunt vt necessariò fiant duo contractus separati re, & verbis, sed sufficere vt animo distinguantur. Pro qua sententia vltra tex. in præsenti, illa ratio adducitur, quod simonia committi non potest nisi spiritualia pretio æstimētur, sed vbi inæqualis beneficiorum fructus sunt, manifestum est non pro Iure spirituali, sed pro bonis temporalibus pecuniam illam dari, præsertim si id exprimatur, ergo nihil est quod impediat, &c.

Verum hæc opinio falsa, & periculosa, plenaque dolo, & fraudibus est, meliusque contrarium docet communis sententia DD. *in præsenti*, vbi elegāter Zabarel. *n.* 2. Imol. etiam *n. 2. & 11.* Anch. *nu.* 3. Cou. *lib. 1. variar. c. 5. n. 8.* Adrian. *quodlib 9. art. vlt.* Sot. de *Iustit. lib. 9. q. 7. art. 2.* & probat tex. *in cap. si quis obiecerit. 1. q. 3.* Negari enim non potest in his terminis pecuniam dari pro ipso beneficio, quod est ius administrandi spiritualia, & percipiendi temporalia propter illud, nec alterum ab altero separatur, qui enim pro fructibus, vel bonis temporalibus beneficij, qui absque spirituali titulo comparari non possunt, pecuniam dat, vtrumque necessariò comparare intendit eo pretio, ac perconsequens simoniam committit, nam qui vult consequens, vult necessariò antecedens sine quo illud non existit *l. ad rem mobilem ff. de procurator.* cum adductis per Polyt. *de substitut. tit. de compendiosa nu.* 4. & per Cardin. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib. 4 tit. 1. num. 16.*

Ad tex. vero *in præsenti* DD. omnes proximè citati respondent ideo ibidem permutationem sub ea forma fieri potuisse, quia Ecclesiæ non permutabantur in titulum, sed quoad proprietatem, quo casu cum Ius spirituale nullum fuisset permutatum, nil mirum si reddita pecunia ad æqualitatem diuersus contractus circa possessiones fieri potuisset. Pro quibus facit quod hic tex. agit de Ecclesijs, quas habebant Abbates Conuentuales, sicque erant suis Monasterijs vnitæ, constat autem in perpetuis Ecclesiarum vnionibus, quæ Monasterijs, aut alijs dignitatibus fiunt, vel titulum beneficij vniti penitus extingui, itaut nihil aliud quàm sola proprietas redditum, & bonorum temporalium amplius consideretur, prout resoluunt Zabarell. *in Clem. vnic. q. 8. de sequestrat. possess.* Rota *decis.* 259. *in nouis*, DD. *in Clem. vlt. de rescript.* Cassad. *decis. 2. de vnionib. & decis. 3. de iudic.* Gom. *in reg. de infirmis q. 15.* Mandos. *ibid. q. 10.* Paris. *cons. 30. n. 10. lib. 4.* aut vnionē ita fieri, vt perpetuus Vicarius in beneficijs vnitis relinquatur, prout Iure fieri debet per tex. in *c. de monachis, & in c. extirpandæ §. qui vero, de præbend.* Concil. Trid. *sess. 7. de reform. cap. 7.* & hoc etiam casu temporalia tantum transferuntur, & ius spirituale penes Vicarium perpetuum manet, sicque quocunq; modo in specie huius tex. Ecclesiæ fuerint vnitæ, apud Abbates quasi res temporales erant, ac proinde licitum fuit sub ea forma pecuniam dare, quemadmodum licebit partem fructuum vnius beneficij, seu locum parochiæ cum altera simili parte commutare data pecunia, eo quod res temporales tantummodo æstimantur. Verum adhuc ex ijs egregia suboritur dubitatio, nam si Ecclesiæ quoad proprietatem permutabantur, & quasi redditus, & bona temporalia erant penes monasteria, proculdubio videbatur dicendum vno, & eodem contractu Ecclesias illas cum suis bonis data pecunia ad æqualitatem permutari potuisse absque vlla simoniæ labe cum sola pars fructuum Monasteriorū permutata fuisset, nec oportebat distinguere contractus: at vero Pontifex caueri iubet ne contractus misceantur, præcipitque vt per se permuten-

mutentur, possessiones autem in diuerso contractu reddita pecunia, vnde innuit in ea permutatione Ecclesiarum Ius aliquod spirituale fuisse propter quod non poterat contractus coniungi, atque ideo contra DD. aut dicendum Ecclesias hic in titulum permutari, aut alia reddenda ratio propter quam contractus separentur.

Quapropter Zabarell.& Imola dictis locis respondent ideo hic potuisse pecuniam dari quia possessiones à titulo spirituali erant separatæ, & quasi bona temporalia Monasteriorũ permutabantur, quando vero beneficia in titulum permutantur, non potest de temporalibus diuerso contractu permutatio fieri, quia attento spirituali disiungi nequeunt; sed difficultatem non soluunt, adhuc enim dubitamus quare Ecclesiarum permutatio iubeatur per se fieri nulla data pecunia cum in ea permutatione nihil præter temporales redditus, & bona reciprocedentur: item vrget quòd si beneficiorum possessiones auctoritate Prælati ex iusta causa & separari possunt, & data pecunia vendi, aut permutari, sic quemadmodum manifesta fraus fieri censetur si tituli beneficiorum per se permutĕtur, & eodem tempore, & inter easdem personas bona temporalia in diuerso contractu data pecunia, eodem etiam modo videbatur dicendum non fuisse licitum absq; dolo & fraude ab eisdem personis contractus sub ea forma separari in hoc tex. Vnde Sot. *d. loco* intelligit in præsenti non dari pecuniam numeratam quasi pretium, sed pensionem in fructibus maioris Ecclesiæ suæ constitutam, quod absque simonia fieri posse ait ex auctoritate Superioris: sed verba tex. manifestè offendit.

Ego vero aduertendum duxi quod quamuis in permutatione Ecclesiarũ iure proprietatis, nec titulus beneficij nec ius aliquod spirituale trãsferatur, sed quasi pars quædam fructuum, & bonorum temporalium Monasterij vtriusq. reperiuntur tamen in ea bona duplicis generis distincta ratione, scilicet decimæ, & primitiæ, quæ nomine Ecclesiarum significantur in hoc tex. item & alia bona stabilia, quæ hic possessiones appellantur, vt *in c. vt super §. possessiones, de rebus Eccles. non alien. l. quæstio ff. de verbor. signif.* inter hæc autem bona illud interest, quod decimæ & primitiæ quamuis à titulo spirituali beneficij separatæ vere temporales sint, prout cum in commendam, vel per vnionem dantur, nihilominus cum natura sua ad sustentationem Sacerdotum, & Ministrorum Ecclesię sint deputatæ iuxta tex. *in cap. 1. & in cap. decimas 16. q. 7.* sacris Canonibus quasi res spirituales censentur, itaut nec à laicis possideri possit ius decimandi *cap. prohibemus, de decim. cap. causam, quæ, de præscript.* nec de ipso quasi de bonis temporalibus data pecunia paciscì liceat, vt apertè probat tex. *in cap. vltimo, de rerum permut. cap. altare cum præcedentib. 1. q. 3.* possessiones autem & bona mobilia, & immobilia temporalia omnino iudicantur, atque ideo pretio possunt vendi, & permutari ex iusta causa & debita solemnitate, vt constat ex toto tit. *de rebus Ecclesiæ non alienan.* His suppositis dicendũ mihi est in hoc tex. quoad proprietatem permutari, sed tamen quia decimæ & primitiæ ob rationem supradictam Iure Canonico pro spiritualibus habentur, iubet Summus Pont. vt à possessionibus separentur, & per se fiat Ecclesiarum permutatio, ne contra Ius Canonicum pro Iure decimandi pecunia data videatur, possessiones vero diuerso contractu, quoniam pretio æstimari possunt, semper tamen auctoritas superioris erit necessaria, vt hæc alienatio fiat.

Ad Lib. III. Tit. XX. De Feudis.

IN rub. *in fine.* Vincent. Filliuc. *tom. 2. tract. 36. cap. 9. cum seqq.*

CAP. INSINVATIONE. I. *n. 2.* ibi, cum similibus. Quare tex. hic difficilis reputatur, variosq; patitur intellectus. In primis *glos. in sum. in princ. 14. q. 3.* intellexit hunc tex. contra ordinarias Iuris regulas speciali Ecclesiæ fauore introduxisse vt fructus pignoris in sortem principalem in hoc casu non computarentur. Secundo loco Kop. in *tract. de fructibus tit. 4. c. 2. n. 2.* Ruzæ. *de pignorib. cap. de pactis pignorum n. 8.* Cuiac. *lib. 2. de feud. tit. 3. ad fin.* & alij non infimæ classis Auctores intelligunt nunc tex. procedere ex conuentione inter Ecclesiam, & vassallum celebrata vt durante pignore fructus feudi lucro Ecclesiæ cedant, qua conuentione stante iam ambo Ecclesia scilicet, & vassallus consentiunt in cessatione seruitiorum, quorum prętextu fructus vltra sortem ab Ecclesia retinentur. Tertio loco Cassan. *in consuetud. Burgund. tit. 3. §. 1.* Syluest. *verbo feudum nu. 29.* Nau. in *manu. c. 17. nu. 218.* Neguzant. *de pignorib. 5. p. memb. 5. num. 14.* existimant *text. in præsenti* procedere propter consoliditatem dominij vtilis cum directo, vassallus namque eo ipso quod feudum directo domino in pignus dedit, dominium vtile, quod in feudo habebat, in dominum transtulit, vnde nil mirum si dominus durante pignore vtrumque dominium retineat; fructusq; rerum feudaliũ in solidum tanquam ex re propria lucretur. Quarto loco Cou. *lib. 3. var. cap. 1. n. 4.* textum intelligit casu, quo fructus non excedunt seruitium, quod feudatario remittitur, sequitur Valas. *de iure emphyt. q. 38. n. 29.* Tandem aliqui ex Theologis, quos refert, & sequitur Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 329.* recurrunt ad pactum & conuentionem celebratam inter dominum & vassallum, quo tempore res in feudum tradita fuit, vt quemadmodum deducitur in pactum quod per alienationem feudi vassallus vtile dominium amitteret, & ad proprietarium rediret, sic feudum in proposito sub illa conditione institui potuisset, quod si res feudalis aliquando proprietario in pignus traderetur illius fructus ad eum pertineret, nec illos in sortem computare teneretur, dummodo pensionem pro illo tempore quoque remitteret. Qui quidem intellectus vel litteræ textus non conueniunt, vel diuinant, aut ex alio capite placere non possunt, in quibus refutandis non immoror ne longior fiam, & ideo sequendus ille, quem præstiti *in Collect. ad hunc tex.*

Ibid. eod. *n. 2.* ibi, cessat, & ideo resoluendum est dominum, cui res feudalis in pignus data est, non teneri integros illius fructus in sortẽ principalem com-

computare quandiu vassallus à seruitio cessare voluerit, cum non ratione mutui, aut dilatæ solutionis, sed cessantium seruitiorum ipsos percipiat.

Ibid. post *n.* 2. Amplia primò supradictam textus conclusionem, vt procedat etiam in emphyteusi, quam si colonus directo domino in pignus dederit, dominus fructus illius interim recipiet in sortem non computandos, quandiu emphyteuta à solutione pensionis cessauerit, in cuius compensationem fructus domino cedunt, vt post Abb. *n.*4. Imol. *n.*8. & alios in præsenti, resoluunt Cou. *lib.* 3. *variar. cap.* 1. *n.* 4. Nau. *d. cap.* 17. *n.* 218. Valasc. *d. q.* 38. *n.* 29. Valer. *de differ. inter vtrumq; forū verbo vsura differ.* 15. Quæ ampliatio ad hûc tex. licet cōmuniter recepta sit, & in iudicādo sequenda, in rigore tamē disputationis dubia videtur, quia in feudo pro seruitio quasi pro mercede laboris fructus dātur, at vero in emphyteusi pensio in recognitionem vtilis dominij persoluitur, vnde quamuis emphyteuta pensionem non soluat non poterit dominus integros fructus retinere cum pensioni non correspondeant, & ita contraria opinio defendi potest, quam tenent Bero. *in c.* 1. *in fine, de vsuris*, Conrad. *de contract. q.* 32. *concl.* 5.

Amplia secundò, vt procedat etiam vbi vsusfructus alicuius rei proprietario in pignus datur, vt notant Abb. *in cap. conquestus n.* 4. *de vsuris*, Neguzant. *de pignorib. p.* 5. *memb.* 5. *n.* 13. quam tamen ampliationem meritò reprehendit Cou. *vbi sup.* cum vsufructuarius neque seruitium, nec pensionem proprietario Iure communi attento reddere teneatur.

Limita tamen vt procedat solum in fructibus feudi, non vero vbi vassallus meliorationes fecit, & expensas, quia quamuis illa fructuum pars, quæ iuxta viri boni arbitrium proportionabiliter seruitijs respondet durante pignore illis cessantibus ad dominum pertineat, illa tamen, quæ meliorationibus, aut expensis correspondet, in sortem principalem necessariò computari debet, aliàs vsura committetur; quicquid contradicat Sor. *de Iustit. lib.* 6. *q.* 1. *art.* 2. cui non fauent generalia verba huius tex. agit enim de feudo proprio, & ordinario pro fidelitate, & seruitijs concesso, prout frequentius concedi solet, nam si pecunia interueniat iam feudum erit extraordinarium iuxta *cap.* 1. *in fine, de feudo dato in vic. leg. commiss.* docet post alios Roland. *cons.* 41. *n.* 2. *lib.* 4.

Limita tandem vt non procedat in feudo franco, cuius fructus dominus durante pignore in sortem computare tenetur, vt post Butr. Zabarel. & alios dicit communem Sicul. *hic n.* 2. & Syluest. *verbo feudum n.* 30.

CAP. EX PARTE. II. post *n.* 1. Ex hoc tex. DD. præcipuum notabile colligunt posse scilicet Prælatum non obstante iuramento de non infeudando nouo vassallo antiquum feudum absque periurij metu concedere in tribus casibus hic expressis, de quo post Ordinarios in præsenti, & *in cap. vt super, de rebus Ecclesiæ non alienan.* & *in cap. vlt. de Eccles. ædif.* & *in cap. per tuas, de donat.* latè feudistæ *in cap.* 1. *de his, qui feudum dare poss.* & *in cap.* 1. *in princip. per quos fiat inuest.* docent Guid. Papæ *decis.* 154. Ias. in *l. ea lege n.* 23. *ff. de verbor. obligat.* Nauar. *de alienat. rerum Eccles. à n.* 11. & *cons.* 11. *n.* 2. *sub tit. de rebus Eccles. non alien.* Greg. Lop. *l.* 3. *glos.* 4. *tit.* 26. *part.* 1. & *l.* 10. *glos.* 1. *eod. tit.*

In tex. ibi [*non infeudare de nouo.*] Vtrum omnes solemnitates requirantur in renouatione contractus feudalis, aut emphyteutici, quæ in prima eorum concessione requirebantur? videndus est Gam. *decis.* 24. *n.* 1. & *decis.* 161. *n.* 2. Gutier. *lib.* 3. *practic. q.* 75. *n.* 5. Matien. *l.* 1. *tit.* 4. *glos.* 10. *num.* 23. *lib.* 5. *nouæ recopil.* Cald. Pereira *de renou. emphyt. q.* 14. Flores ad Gam. *decis.* 24. de quo late *in Collect. ad cap. potuit, de locato n.* 161.

In tex. ibi [*ipsius filium, aut consanguineum.*] An finito feudo, aut emphyteusi filijs & consanguineis primi vassalli renouatio facienda sit, tradunt DD. hic, & *in cap. ad aures de rebus Eccles.* resoluunt post alios Cald. Pereira *de renouat. q.* 8. *n.* 1. & *q.* 9. *n.* 5. Clar. *§. emphyteusis q.* 43. Gam. Lusit. *decis.* 41. Valasc. *d. q.* 38. *n.* 17.

In tex. ibi [*quod pro te facile recuperare non potes.*] Vtrum Prælatus feudum à laicis iniustè detentum, quod facilè ab ipsis recuperare nequit, laicis in feudum dare possit, vltra scribentes in præsenti, & *in cap. prohibemus, de decim.* tradunt Curt. *de feudis p.* 2. *q.* 8. Clar. *§. feudum q.* 13. *n.* 2.

Ad Lib. III. Tit. XXIV. de Donationibus.

CAP. PRVDENTES. I. *n.* 3. *in fine.* Bero. *cons.* 65. *n.* 11. *vol.* 1. Crauet. *cons.* 889. *n.* 6. Becc. *cons.* 129. *n.* 108. *vol.* 2. & illi magis conuenit quàm alijs reddere plusquam accepit, vt post Tiraq. inquit Menoch. *cons.* 307. *n.* 11. & nouissimè Carolus Bord. *cons.* 22. *n.* 35.

CAP. FRATERNITATIS. II. *n.* 2. *in fine.* Nisi fiat causa remunerationis, vt infra addidi ad *cap. per tuas* 5. *n.* 2. *hoc tit.*

CAP. PER TVAS. V. *n.* 2. *in fine.* Vnde Prælatum donare posse res Ecclesiæ ex causa remunerationis tenent Ias. *in l. ex hoc iure n.* 60. *ff. de Iustit. & iure*, & *cons.* 10. *n.* 18. *vol.* 3. Becc. *cons.* 129. *n.* 26. *vol.* 2. sicut & pariter tutorem donare posse propter benemerita per tex. *in l. cum plures §. cum tutor* vbi *glos. ff. de administ. tut.* docent Rom. *cons.* 50. *vers. rursus videtur*, Surd. *cons.* 140. *n.* 34. *cum seq.* qui subdit post Ias. & Tiraq. multa recenseri à DD. permissa ob benemerita, quæ aliàs non permitterentur, Paris. *cons.* 11. *num.* 45. *vol.* 1. Roland. *cons.* 5. *n.* 10. *vol.* 1. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 202. *n.* 5. loquens de Regularibus, qui donari possunt ex causa meritorum, de quo etiam Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum verbo munera n.* 102.

CAP. CVM DILECTI. VI. *num.* 2. ibi, *n.* 21. Abb. hic *n.* 3. Bart. *in l.* 1. *in princ. nu.* 9. *ff. de noui oper. nunciat.* Alex. *cons.* 135. *n.* 5. *lib.* 6. Dec. *cons.* 42. *à n.* 9. Soccin. iun. *cons.* 127. *num.* 7. *lib.* 3. & non secus ac indicatum habet vim definitionis causæ Bald. *cons.* 233. *n.* 1. *vol.* 1. Franc. Becc. *cons.* 389. *num.* 3.

Ad

Ad Lib. III. Tit. XXVI. De Testamentis.

CAP. QVORVMDAM. I. *n.6. in fine.* Et ita quod Episcopus valide testari potest de bonis propriis, quæ ante, vel post Episcopatum, non tamen ratione Episcopatus acquisiuit, vltra hunc tex. probat *c. Episcopi, cap. sint manifeste 12. q.1. cap. fixum 12. q.6. cap.1. in princip. de success. ab intest. auth. licentiam C. de Epis. & Cleric.* Abb. *not.3.* & omnes hic, Cou. *n.3.* vbi plures refert, Nau. *de spolijs Cleric. §.1. n.3. & in apologia q.1. mon.22. & mon.50. n.5.* Sarmien. *de redditib. p.3. c.3. n.4.* Mench. *frequent. c.4. n.4. & illustr. c.11. n.1.* Clar. *in §. testamentum q.27. n.2.* & communem esse omnium resolutionem affirmat Molin. *de primog. lib.2. c.10. n.27.* Cardin. Mant. *de conject. vltim. volunt. lib.9. tit.7. n.19.* Crass. *§. testamentum q.34.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.147. concl.1.* Cened. ad *Decretal. collect.145. n. 1.* Et similiter quod valet testari de bonis, quæ suo labore, & industria quæsiuit, quamuis ratione Ordinis, nõ tamen prætextu Episcopatus, vel bonorum Ecclesiæ, qualia sunt quæ Episcopus acquirit quatenus Vicerex, vel ab illis capit, qui ad Ordines promouentur, stipendium quod Cardinales accipiunt à Rom. Pont. ratione Cardinalatij galeri, vt vocant, quod soluitur eisdem ratione consilij, & industriæ in iuuando Pont. in Ecclesiæ regimine, & alia id genus; in Clericis inferioribus erunt illa, quę ratione Ordinis lucrantur ad sui sustentationem pro Missis celebrãdis, stipendium datum ab illo, cui Sacerdos vti capellanus inseruit: ita Cou. *in præsenti n.11.* Nau. *de redditibus q.1. mon.19. n.2.* Clar. *d.q.27. n.3.* Molin. *d. lib. 2. c.10. nu.27.* Crass. *d. §. testamentum q.34. num.2.* Cened. *d. collect.145. n.2.*

CAP. INDICANTE. IV. *n.4.* ibi, *& 15.* Gom. *tom.2. variar. cap.11. nu.8. vers. octaua conclusio,* Crass. *in §. legatum q.64. nu.5.* Molin. *de Iust. tract.2. disp.197. col.3.* Probatur ratione testator in dubio dum aliter suam mentem non aperuit censetur illi Ecclesiæ legare voluisse respectu cuius sic legando maius opus charitatis exercet, & plus suæ animæ consulit vt patet, sed legando Ecclesiæ pauperiori maius bonum charitatis exercet, plusque suæ animę consulit, igitur, &c. Non obstat quod legatum hoc propter omnimodam incertitudinem debuerat vitiari iuxta *reg. duo sunt Titij 30. ff. de testam. tutel. l.3. §. vlt. de adimend. leg.* quia respondetur in proposito incertitudinem non dari quia secundum verisimilem mentem disponẽtis moralis certitudo est, quod pauperiori reliquerit: vel aliter respondetur cum communi legata non vitiari propter incertitudinem, vt constat ex Iuribus citatis à *gloss.2. in d.l. duo sunt Titij,* & à Gom. *l.45. Tauri nu.147. prope fin.* Molin. *d. tract.2. disp.197. in princ.*

Ibid. *eod. nu.4. in fine.* Gom. *l.40. Tauri nu.49. & de vlt. volunt. c.10. nu.32. & de contract. cap.11. n.8.* Mench. *de success. §.27. n.42.* Crass. *§. legatum. q.64. nu.3. & vlt.* Molin. *d. tract.2. disp.197. col.3.* quamuis contradicat Soccin. *in l. quidam relegatus n. 12. ff. de rebus dub.*

Quibus consequens est resolutio illius dubij vtrum si testator duas habeat Ecclesias parochiales, in quibus promiscue, & æqualiter recipiat Ecclesiastica Sacramenta, itaut nullo argumento electæ sepulturæ, vel aliàs discerni valeat de qua Ecclesia intellexerit, nihilominus legatum, aut institutio sustineatur? Qua in re locũ fore gratificationi Episcopi, qui eliget ex illis, quem maluerit, cui totum legatum præstabit, tuentur Abb. *hic nu. 4.* communis vt per Couar. *nu.2.* quos cum alijs refert, & sequitur Costa *in c. si pater verbo pauperes num.13.* Padil. *in l. cum quidã nu.6.* cum quibus communẽ dicit Crass. *d.q.64. n.5. in fine,* pro quibus expenditur in simili *cap. quoniam 13. vers. alioquin, de decim.* quamuis oppositum, immo quod vna, & altera Ecclesia æqualiter sit admittenda, itaut Episcopus in præiuditium vnius, non possit alteram eligere, post Barbat. quem refert Cou. *d. nu.2.* sequitur Molin. *d. tract. 2. disp. 197. col. vlt.* Non obstat *cap.2. vers. cum ab eo, de sepultur. lib.6.* cui simile *cap. relatum 12. in fine, inf. hoc tit.* quia respondetur agere de portione, quæ attento Iure debetur Ecclesiæ parochiali, vnde cum vtraque sit parochialis, vt supponimus, inter vtramq. canonica portio vt diuidatur necesse est, nos vero agimus de legato, vel relicto, quod testator cum sciret duas esse Ecclesias parochiales, vni tantummodo dare iussit, vnde ne contra illius fiat voluntatem, diuisio locum habere nõ potest. Si autem concurrat monasteriũ mulierum cum monasterio virorum, quod ex illis debeat præferri non est abs re inuestigandum? in quo dubio Soccin. Ias. Dec. & alij, quos diligenter refert Costa *ad §. cum in bello, verbo cum filio num. 13.* tenent in dubio concurrente æquali paupertate pro monasterio mulierum iudicandum esse, quibus adde Hippol. *sing. 248.*

CAP. CVM ESSES. X. Communis tamen DD. sententia tenet Pontificem hic voluisse recedere à solemnitate Iuris Ciuilis, circa testium numerum, quamuis consuetudine Episcopatus, de quo agit, fuisset recepta, & insuper formam dedisse ad testamentorum factionem in suo foro Canonico obseruandam, vnde tex. hic obseruabitur non solum in terris Ecclesiæ, vt communiter volunt DD. citandi, sed etiam in alijs quibuscumque in suo tamen foro, & ideo leges Ciuiles in hac materia in terris Imperij in viridi manent obseruantia, & in foro sæculari omnino seruandæ erunt, & hæc est mens communis Doctorum, qui tex. hunc interpretantur, vt tantum procedat in prouincijs Ecclesiæ temporaliter subiectis, non vero in illis, quæ in dominio, & iurisdictione Imperatoris sunt, itaque mens illorum est, vt vtrumque Ius in suo foro seruetur, & neutrum abrogatum per alterum censeatur, atque ita intellexere *gloss. penul.* hic, & omnes communiter, refert plures cum quibus dicit moribus receptum Cou. *hic num.12.* Can. Menoch. & Spin. quos refert Cened. *ad Decretal. collect.159. num.6. in fine.* Sot. *de Iustit. lib.4. q.5. ar.3. col. pen.* Clar. *§. testamentum q.6. nu.1. & 2. & q.57. num.3.* Turzan. *commun. q.44.* Mench. *de success. § 12. nu.19. & §. 22. nu.47.* Viui *tom.1. commun. opin. 343.* Crassus *§. testamentum q.16. nu.3.* Molin. *de Instit. tract.2. disp.133. col.3.*

Ibid. *post num.3.* Verum hic tex. difficilis est dum repro-

reprobat consuetudinem tanquam iniustam, & Legi diuinæ contrariam, quæ in testamentis septem testes requirit; difficultas ex eo prouenit, quia nulla reperitur Lex diuina necessariò obligans, quæ vetet ex iusta causa plures testes exigere, illa enim Deut. 17. in ore duorum, vel trium stat omne verbum, iudicialis erat, quæ per aduentum Christi Domini expirauit ex reg. *cap. vnic. de purificat. post partum, & cap. translato, de constit.* tum quia iustissima erat ratio propter quam lex Ciuilis septem testes in testamentis exigit, vt scilicet falsitatis occasiones euitaret, quibus morientium voluntates subiectæ sunt, *l. vlt.* ibi, ne quid falsitatis incurrat, *C. de fideicom.* opt. tex. *in §. 1. in fine Instit. de testam.* Sed omissa interpretatione Conan. *comment. Iuris Ciuilis lib. 9. c. 2. ad fin.* quem merito reprehendit Lusitanus noster Barthol. Philip. *in tract. del consejo de Principes discursu 7. priuil. 24.* omissisq. alijs de quibus per *glos. penult. in præsenti*, & Beroi. *a nu. 43.* Mench. *de success. creat. §. 22. a princip.* Mantu. *dialogo 60.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 319. & 700.* Fachin. *controuers. Iuris lib. 6. cap. 47.* Respondetur ex mente Fortunij *de vltimo fine illat. 15. à num. 168.* Couar. *in præsenti num. 3.* Can. *de locis Theologicis lib. 6. c. 8. vers. ad quartum*, Pontificem in præsenti non reprobare consuetudinem tanquam iniustam, & Legi diuinæ contrariam, sed quia, vt habet littera, id quod cōsuetudo introducebat, alienum erat, idest diuersum & non conforme diuinæ Legi veteri, & olim obliganti, sed non inde sequebatur illam esse iniustam, & alicui diuinæ Legi contrariam, & ideo adiecit Pontifex illud idem alienum esse à Sanctorum Patrum institutis, & Ecclesiæ consuetudini, quæ omnia per se non sat erant, nisi Pontifex illis motus noue consuetudinē improbaret, & contra illam in terris Ecclesiæ nouū ius constitueret, vt patet ex verbo, decernimus; Accedit quia si aduertas etiam tex. ille decernit aliquid non conforme prædictæ diuinæ legi, quæ in ore duorum, vel trium omne verbum stare iubet, siquidē Papa vltra duos, vel tres necessariò parochum requirit, vt ex Fortun. notat Cou. *vbi supra*.

Patet igitur ex supradictis Pontificem in præsenti tam in decisione, quàm in ratione optime processisse, in decisione quia secundum receptā, & veram sententiam non generaliter abrogat leges Ciuiles, quæ in testamentis in suo foro, & inter suos subditos testes requirunt, sed solum negat illas esse obseruandas in terris temporali Ecclesiæ dominio subiectis, qualem constat esse Episcopatum Ostien. de quo *in præsenti*, vt patet ex superscriptione, iuncto tex. ibi, in tuo Episcopatu, indeq. colligitur in terris Principis sæcularis decisionē huiusmodi obseruandā non esse, vt concludunt glos. Ioan. Andr. Zabarel. Abb. & alij communiter teste Cou. *hic num. 12.* & vltra proxime citatos Valasc. *consf. 74 num. 4.* Spin. *in speculo testam. gloss. 31. n. 38.* Menoch. *de præsumpt. lib. 1. præs 80. à n. 21.* Rationes etiam optime adaptantur, non enim inquit hic tex. esse cōtra Legem diuinam requirere plurium testium quàm duorum, vel trium numerū, immo id in pluribus casibus licitum esse probat idem Alex. III. *in cap. licet vniuersis, in fine, de testib.* vbi notauit glos. & late Mench. *illustr. cap. 14. n. 3.* & vnus exempli causa nobis sufficit *in cap. præsul. 2. q. 4.* Solum ergo, vt ex littera apparet, inquit Alex. consuetudinem illam Episcopatus Ostiensis esse alienam, idest diuersam à lege diuina, vt supra ponderaui, quā tamen rationem ex se sufficientem non esse ad annullandam consuetudinem bene intellexit idem Pontifex, ideoq. alias subiungit rationes, scilicet quod esset aliena à Sanctorum Patrum institutis, & generali Ecclesiæ consuetudini, quæ nunquam in terris Ecclesiæ illam admisit solemnitatem Iuris Ciuilis de numero septē testium in testamentis, ac subinde indecens videbatur consuetudo Episcopatus Ostiensis subiecti in temporalibus Ecclesiæ, dum non obseruat generalem Ecclesiæ consuetudinem contra reg. tex. *in cap. quæ contra mores 8. dist.* cum similibus.

Ad illam igitur auctoritatē, in ore duorum, &c. ex sententia D. Thom. 1. 2 *q. 105. art. 2. in corpore, & ad 8. & q. 70. art. 2.* Soar. *tit. de las iuras n. 30.* & aliorū, respondetur pertinere ad præcepta diuina non moralia, quæ etiam hodie vim habent, sed iudicialia, quæ ad statum illius populi, cui data sunt pro eo tempore, pertinebant, & iustitiam tunc illi cōuenientem continebant, & per aduentum Missiæ, & Euangelij prædicationem non solum mortua, immo & mortifera sunt *d. cap. translato*, D. Thom. 1. 2. *q. 104. art. 3.* Tiraq. *de retractu tit. 1. in præfat. a nu. 8.* Cou. *lib. 1. var. cap. 17. num. 10* explicans *gloss.* per tex. ibi *in cap vlt. 6. dist* Et licet ea auctoritas Matth. 18. referatur à Christo Domino, non constituitur illic præceptum Euangelicum nouæ Legis; tum quia non præcipit Dominus omne verbum stare in ore duorum, vel trium, prout in lege veteri præceptum erat, sed explicans præceptum naturale de fraterna correctione iubet adhiberi vnū, vel duos testes, ita vt in ore duorum, vel trium stet, & existat verbum, & fiat plena probatio, prout in lege veteri iudiciali ex duobus, vel tribus testibus fiebat; tum etiam quia receptum est ex D. Thom. 1. 2 *q. 108. art. 1. & 2. & quodlib. 4. art. 3.* Sot. *lib. 1. de Iustit. q. 8. art. 2.* Cou. *d. num. 10. & de sponsalib. p. 2. cap. 6. §. 10. num. 1* in lege Euangelica nullum contineri præceptum, quod non sit naturale, exceptis ijs, quæ pertinent ad articulos Fidei & Sacramenta, plane illud in ore duorum, &c. nec est naturale ex supradictis, nec ad huiusmodi articulos, vel Sacramenta spectat. Tandem quia ex eod. D. Tho. *d. art. 2. in corpore, & ad 4. & art. 3. ad 3.* Christus Dominus in Euangelio nulla constituit præcepta cœremonialia, vel iudicialia, sed ea omnia humano arbitrio reliquit, licet nonnulla ex iudicialibus legis veteris propter deprauatum Pharisæorum intellectū explicauerit, sic sane in *cap. nouit. de iudic. & in cap. licet vniuersis, de testib.* cum alijs auctoritas illa non refertur, nec Domino tribuitur quasi ab illo renouata velut præceptum vim hodie habeat obligandi, sed tanquam Diuina antiqua, & antiquata, cuius Dominus in Euangelio mentionem fecit, & allegatur, & expenditur à Pontificibus vt exemplar, & ratio ad iustificandam legem humanam, quæ iustissime se cōformat cum ijs, quæ olim Dominus ad iustitiam seruandam in iudicio præcepit, & Christus Dominus in Euangelio retulit, sic in *tit. de decimis*, & alijs in locis ad confirmationem eorum, quæ lex humana statuit, adducitur auctoritas Diuina, quæ olim obligabat, & hodie antiquata est quoad vim obligandi; sic

in ti-

in titulo de iniurijs, nonnulla præcepta Legis veteris iudicialis à lege Ecclesiastica innouantur, & velut humana, non vero tanquam diuina obligant.

Ibid.*nu.*7.ibi,*n.*28.Abb.*hic n.*7.*& in repet. n.*12. Cou.*num* 13 Mench.*de success.§.* 21.*n.*1. Clar. *§.testamentũ q.*57.Viui.*d.opin.*343. plures vt per Cened. *d.collect.* 159.*num.*2.*col.*3.quod ex eo suadetur quia duo testes in quacumque materia gerũt vicem vnius, quamuis maximæ sit auctoritatis arg. *cap. cum à nobis* 28.iuncto *cap.licet vniuersis* 23.*cap.licet ex quadam* 47.*vers.cum secundum,de testib.*ergo quamuis parochi magna sit auctoritas illius vices duorum testimonio suppleri poterunt. Non obstat *l.obligari* 9. *§.tutor ff de auctoritate tut.*& Concil.Trid.*sess.*24.*de reform.matrim cap.*1.*vers.qui aliter*,quia responde. tur in terminis huius tex. præsentiam parochi non requiri pro forma cum decreto irritanti, sicut in *d.* *§.tutor* præsentia tutoris, & in *d. vers. qui aliter*, præsentia parochi, seu alterius Clerici de parochi, seu Ordinarij licentia, sed per modum circumstantiæ qualificantis testimonium duorum, vel trium, vnde est quòd in eius defectum non sufficit præsentia alterius Presbyteri, ita Dilect. *de arte testandi tit.* 2. *cautel.* 2. *num.* 2.

Ibid.post eund.*nu.*7. Vtrum fœmina possit esse testis Iure Canonico in hoc testamento? quæstio est dubia, in qua pro parte negatiua, quæ verior est, expendit Cou.*hic nu.*14.verba huius tex. ibi, personis idoneis, quæ satis insinuant Pontificem requirere duos, vel tres testes, non quoscumque, sed idoneos, plane idoneus testis attento Iure Ciuili (quod in proposito nullibi reperies emendatum) non est fœmina *l.qui testamento* 20.*§.eum,qui,vers.mulieris ff. hoc tit. l. hac consultissima in princ.C eod.§. testes Instit.eod.* cum alijs citatis per Crass.*§.testamentum q.*18.*num.*4. & Cened.*d.collect.*159.*n.*3. quo potissimum fundamẽto ne sine lege recedamus à Iure Ciuili,quod Pontifices in dubio censentur amplecti *cap.*1.*& seq.de noui operis nunc*. hanc partem sequuntur rectius sentientes Alex. Dec. Tiraq.& alij, quos refert, & sequitur Cou. *hic num.*14. affirmat veriorem, & magis communem Clar.*d q.*55.*nu.*3 *ad fin.* refert plures, quos sequitur Crass.*§.testamentum q.* 57.*num.* 3. Valasc. *cons.*117.*num.*13. Perez,Spin.& alij, quos diligenter refert Cened.*d.collect.*159 *num.*3.Quamuis oppositum, immo in testamentis fœminam idoneum esse testem defendat Abb *hic nu.*3.*& in cap. relatum il* 1. *num.* 9.*hoc tit.*cuius opinionem communem affirmat Ias. *in d l.hac consultissima in princ.nu.*9. *C.hoc.tit.* sequuntur Crot.Mench.& alij, vt per Crass. *vbi proxime*.

CAP. RELATVM XI. *num.*2.ibi,*dub.*2.adde nouissime Sanctarel. *var.resolut. q.*70.

Ibid.eod.*nu.*2.*prope fin.*ibi,*p.*1. Nam testamentũ ad pias causas manu testatoris scriptum sine testibus valet, si tamen constet esse scriptum manu testatoris, Menoch.*cons.*167.*nu.*25 *& cons.*224.*nu* 59. Card. Mantic.*de coniect.vltim.volunt.lib.*6. *tit.*3.*num.*13. Cou.*in præsenti nu.*13.Sanctarel.*d.q.*70 *nu.*3.

CAP. CVM TIBI XIII. *num.* 2. *in fine*. Bar.& DD.communiter *in l. captatorias ff.de hæred. instit.*Sarmien.*select.lib.*2 *cap.*4.*num.*8. Mench.*de successione.§.*17.*nu.*80 Peralta in *l.si quis Titio n.*22. *ff.de legat.*2.Crass. *verbo instituto q.*18.*nu.*8. Sed hi DD. grauiter laborant in præstando vero intelligendi modo ad hũc tex.nam communis arbitratur ideo valuisse testamentum, quia testator committendo voluntatem suam alterius dispositioni videtur eum hæredem facere eo adiecto onere, vt bona sua in pauperes,aut alios pios vsus distribuat: ita Innoc.hic *vers. alij dicunt*, communiter receptum ab vtriusque Iuris professoribus affirmat Abb.*hic nu.*4. explicat late Peralta *vbi proxime*. Alia communis arbitratur fauore piæ causæ testamentum conferri posse in alienam voluntatem, dummodo per alienam non absoluta,& libera voluntas, sed arbitrium boni viri intelligatur, in eoq; consistere putat fauorem piæ causæ, quod per alienam voluntatem intelligatur arbitrium boni viri,ita Bart.*in l.*1.*nu.*4.*ff de legat.*2.Guillelm. *in cap. Raynuntius verbo condidit il* 1.*nu.*8. plures vt per Cou.*hic num.*12.Aliter atque aliter intelligũt Abb.antiq.Butr.*nu.*2. Sarmien. *lib.*2. *select. cap.* 6.*à num.*37.Sed reiectis his atque alijs intelligendi modis, in quibus confutandis nõ immoror,mihi videtur absque vlla diuinatione, & sine vllo piæ causæ fauore indistincte intelligendum esse tex.in præsenti, vt siue in pia,siue in profana causa sufficiat ad hoc vt quis legitime testetur quòd vel nominatim hæres instituatur, vel illius dispositioni bona committantur, patet quia attento Iure Ciuili ab Imperatoribus postea approbato testamentum valet sub his verbis, Lucius esto,vel illius dispositioni omnia mea committo *l.* 1. *§.sin autem,& vers.& si ita ff.de hæred.instit. l.reg. l. his verbis* 48. *in princ.ff. illo tit. §. vlt. Instit. de hæred. qual.*si insuper consideres satis esse quod quis efficiatur dominus iuxta receptam dominij diffinitionem, igitur cum in præsenti testator dixerit se alterius dispositioni committere, censetur illum dominum, & ita hæredem facere, vt libere de omnibus bonis disponat, neque enim videntur magis ampla verba illa, Lucius esto,de quibus in *d. vers. & si ita*, quàm Lucij dispositioni committo omnia mea bona, Et in his terminis dici non potest testamentum committi in alienam voluntatem, sed per illa verba censeri hæredem institutum secundum voluntatem,propriam ipsius testatoris,sicũt per illa Lucius esto, vt in *d.vers. & si ita*, & per illa dominus fit meæ hæreditatis, vt in *d. l. his verbis*, & alia id genus.

Vtrum autem institutio ad pias causas possit libere alterius voluntati committi? affirmatiuã tenent opinionem Cou.*hic num.*12.Crass. *in §.institutio q.* 18. *nu.*8 Tiraq. *de priuilegijs piæ causæ priuil.* 64. Clar. *§.testamentum q.*6.*vers.quarto infertur*,Padil.*in l.*1. *ff.de legatis* 2.*nu.*50.Oppositum tamen immo neque etiã ad pias causas institutionem committi posse liberæ alterius voluntati longe verius esse,& Iuris principijs magis consonum post Bald. Ias. & alios, dicunt Gabr. *commun. tit. de pia causa concl.* 3.*num.*6 & Sarmien. *lib.*2.*select.cap.*4 *num.*8.

Ibid.*nu.*4. ibi, ad hoc quòd institutio hæredis nutu facta attento Iure Canonico valere potest, non sic attento Iure Ciuili,de quo an verum sit,vide *glo.verbo inscripserit in auth.vt sponsalitia largitas §.quia vero,collat.* 9. *glos.verbo ex voce in l.iubemus* 29 *C. hoc tit.*Ias. *in l.licet prope fin.C. de pactis*, Couar.*hic num* 4.Gom.*l.*3. *Tauri nu.*110. *ad fin.* Viui. *tom.* 1.

com-

commun. opin. 145. prope fin. Peraltam *in rub. ff. de legatis 2. num. 11. & 15.* Clar. *§. testamentumq. 371.*

Ibid. eod. *nu. 4. in fine.* Card. Mantic. de *coniect. vltim. vol. lib. 4. tit. 4. nu. 8.*

CAP. REQVISISTI. XV. Et ita in terminis huius tex. recte respondit Innoc. quod si testator quantumcumque extraneus pro anima Episcopo legatum relinquat, intuitu Ecclesiæ, non personæ relictum præsumitur, tum quia relictum est Episcopo sub nomine appellatiuo; tum vel maxime quia in testatore, qui pro anima legatum reliquit, verisimilius est quòd potius Ecclesiæ, quàm personæ legauerit, patet quia respectu Ecclesiæ legatum manet pium, & multò magis suæ animæ profuturum, respectu vero personæ sæculare, & non ita tendens in animæ salutẽ, cum ergo testator legando intendat animæ salutem, vt Pontifex in principio exorditur, & eidem magis consulat si legatum pium maneat quàm sæculare, fit consequens intuitu Ecclesiæ relictum omnino præsumendum, ita *gloss. hic verbo nec est,* Butr. *n. 15.* Abb. *num. 8.* Cou. *nu. 4,* communem dicit Bart. *in l. 2. n. 2. ff. de rebus dub.* Lap. *de Canonica portione num. 22.* Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 8. tit. 6. à num. 19.*

Ibid. *num. 4. in fine.* Intellige de propinquo intra quartum gradum, *glos. hic verbo, à propinquo,* Zabar. *num. 4.* Imol. *num. 38.* communis vt per Cou. *num. 9.* qui plures refert, Mantic. *d. tit. 6. n. 17.* quamuis absq; fundamento Iudicis arbitrio relinquendũ existiment Cou. & Mantic. *dictis locis.* Deinde intellige de affine intra eundem gradum, vt tenet Petr. *de Canonica port.* quem refert Cou. *d. nu. 9.* Denique intellige probata consanguinitate, eo ipso præsumi legatum intuitu personæ relictum, vt probat hic tex. & ideo si Ecclesia contendat non personæ, sed sui ipsius respectu relictum esse probare tenebitur, quia habens pro se præsumptionem, dum aliud non ostenditur, tutus est, iuxta reg. *l. licet Imperator ff. de legat. 1. gloss. vlt.* recepta *in l. si tutor 5. C. de periculo tutor.* Bar. *in l. vlt. ff. de publicis iudic.* Abb. *in cap. 1. notab. 2. de cleric. non resid.* Dec. *in rub. de probat. num. 13.* Cou. *lib. 2. vari. cap. 6. num. 1.* Gom. *l. 9. Tauri num. 25.* Afflict. *decis. 44. num. 15.*

Ibid. *num. 10. in fine,* communis, vt per Cou. *hic, num. 10.* intendit Mench. *de successionib. §. 27. nu. 6.* Non obstat quòd legatum relictum ciuibus censetur relictum ciuitati *l. 2. ff. de rebus dub. l. Lucius 30. §. ciuibus ff. de legat. 2.* quia respondetur cum Couar. *hic nu. 27.* de illis ad hos non bene argui, ratio differentiæ est, quia ciuitas repræsentatur per ciues, Ecclesia vero non per solos Canonicos, sed per ipsos, & Episcopum simul.

CAP. RAINVNTIVS. XVI. *post num. 1.* In tex. ibi (*Rainuntius de Clera*) Cum filij quoad nobilitatem, honores, gentilitia, armorum insignia, & alia id genus, non matris, sed patris conditionem sequantur *l. liberos 10. in fine ff. de senator. l. 1. in princ. ff. ad municip. l. eos 22. l. nullus 44. C. de decurion. lib. 10.* cum similibus, & pater filios habeat in potestate, mater vero minime *§. vlt. Instit. de patria potest.* mirum est cur filius à matre denominetur in hoc tex. Ideo Host. Ioan. Andr. quem sequitur Abb. *hic notab. 1.* & alij communiter vt Guillelm. *in præsenti verbo Rainuntius de Clera. a num. 12.* intelligunt Rainuntium à matre nomen accepisse ex superbia, quia illa patre longe nobilior erat; sed Iura non patiuntur in dubio præsumi delictum, maxime superbiæ, quod grauissimum est contra reg. *l. merito ff. pro socio.* Idcirco idem Abb. *vbi proxime,* & alij, vt per Guillelm. *d. num. 12.* credunt hoc de facto contigisse contra ius, quia Rainuntius multo ante fuerat patre orbatus, & à matre nutritus; cuius blanditijs delinitus ab ea nomen accepit, vt illius genio indulgeret.

Sed mirum est quod DD. grauissimi hac in re tantopere crucientur, vt cogantur in re facili tot supplere, ac diuinare; quamobrem facillime hoc dubium soluitur si attendas ad manifestum *tit. C. de mutat. nominis,* vbi habetur vnicuique cessante fraude, & tertij præiuditio licitum esse quoties voluerit nomen, & cognomen, & alia id genus immutare, sicut à principio ante mutationem libera erat nominis, vel cognominis impositio *arg. l. si quis in fundi vocabulo ff. de legat. 1. §. si quis in nomine, Inst. de legat.* quo supposito liberrimum fuit Rainuntio vel patris, vel matris nomine cognominari, quinimo post assumptũ nomen, aut cognomen ad libitum immutare *l. vnic. C. de mutat. nominis,* vnde constat quàm superfluum fuit in proposito circa intellectum huius tex. confugere ad Rainuntij superbiam, vel ad maternas blanditias, vel denique ad statutum, vel consuetudinem loci, & alia in quibus DD. tantopere immorantur.

In tex. ibi [*reliquit cætera bona sua*] Ergo verbum, relinquo, nullo alio superaddito supponit Adiectæ impuberem fuisse hæredem institutum in cæteris bonis iuxta doctrinam *gloss. 1. in l. his verbis 48. in princ. ff. de hered. instit.* vbi Bart. *nu. 1.* Abb. *hic n. 3.* communis ex Guillelm. *verbo reliquit num. 1.* Cost. *in cap. si pater verbo bonis num. 14.* Pinel. *ad rub. C. de bonis mat. par. 1. num. 11.* Xuar. *ad l. quoniam in prioribus quæst. 7. num. 6.* Mench. *de success. §. 3. num. 13.* Crass. *§. Institutio q. 14.* Valasc. *cons. 165. num. 3.*

In tex ibi, [*Alterocha, & soboles*] Ergo quando plures disparis gradus vocantur ad successionem alicuius per copulam, &, omnes admittuntur simul ad æquas portiones; nam cum Pontifex in præsenti iubeat restitutionem simul fieri Alterochæ, & eius filio per copulam, &; satis significat faciendam vtrique pro æquis portionibus, constat autem Alterochã, & eius filiũ personas esse disparis gradus respectu patris testatoris, & tanquam æqualiter substitutos admitti ex fideicommisso vniuersali ad viriles portiones, ratio est, quia de proprietate copulæ est distribuere vim verbi æqualiter inter personas copulatas, *l. reos 11. §. cum in tabulis ff. de duobus reis, l. 1. C. si plures vna sententia,* iuuat *l. codicillis 91. §. instituto ff. de legat. 2.* sequuntur Abb. *hic nu. 5.* Cou. qui communem fatetur *§. 2. num. 2.* Anton. Gom. *tom. 1. var. c. 2. num. 4.* Clar. *§. testamentum q. 80.* Mench. *de success. §. 17. num. 44. & §. 20. nu. 120.* Rojas *de success. c. 8. num. 5.* Molin. *de primog. lib. 1. cap. 6. nu. 4.* Menoch. *cons. 85. num. 78.* Crass. *§. institutio q. 20. num. 2.* Aluarad. *de coniect. mente defuncti lib. 4. cap. 3. a n. 21.* Quamuis oppositum velint Bart. *num. 3. in l. Gallus §. quidam recte,* & ibi Fortun. *num. 47.* & Barbat. *hic num. 16.*

Ad

Ad Lib. III. Tit. XXIX. de Parochijs.

CAP. VT DOMINICIS. II. *num.2.* ibi, *dist.1.* nouissime Ioan. Anton. Massobr. *in sua praxi habendi concursum pral.11.num.4.secundum Romanam impres.*

CAP. SVPER EO. IV. *num.2.* ibi, vt per, Balb. *1.par.6. nu.8. vers.decimus,* Mich. Crass. *lib.3. commun.verbo,confines q18.* Alciat. *in l.quinque pedum num.23.*

Ibid. eod. *num.4. in fine.* Cuius principalis resolutionis ea potissima videtur ratio ne alias admissa in proposito finium præscriptione, cum publico incommodo oriatur confusio tam inter Prælatos, quàm inter subditos, vt intendit tex. *in cap.quicumque,cap. licet, 16. q. 3.* quæ ratio satis defendi potest si aduertas fines prouinciarum, diœcesum, & parochiarum in vtilitatem publicam non priuata, sed publica auctoritate constitutos, & distinctos fuisse *cap.1.80.dist.c.1.13.q.1.* intendit tex. *in præsenti,* ibi, Ecclesiastica ordinatione institutos, Conc. Trident. *sess.14.de reform.cap.9. & sess.24. de refor. cap.13.in fine;* Vnde fines huiusmodi quatenus fines sunt Iuris publici auctoritate, & vtilitate cõstituti vt in simili probat *l. id quod 7.§.1.* ibi, *limites, ff. de periculo, & cõmodo,* ac proinde immutabiles esse debent, & merito præscribi prohibentur, ne alias priuata cuiusque præscribentis auctoritate sublatis antiquis passim noui limites constituantur, & tam in iurisdictione, quàm in reliquis ad publicam vtilitatem pertinentibus frequens detur occasio incertitudinis, & cõfusionis: id quod non ita contingit in finibus prædiorum, qui non publici, sed priuati Iuris sunt, non publica, sed priuata vniuscuiusque auctoritate, & voluntate instituũtur, & mutantur *l.1.C.de finibus regund.* & confusio, quæ timeri potest nõ ita principaliter publicum, sed magis priuatum continet detrimentum: sic sanè licet intra fines prouinciæ, diœcesis, vel parochię admittatur præscriptio ad effectum vt præscribens intra illos obtineat iurisdictionem, vel Iura Episcopalia, seu parochialia, vt colligitur ex reg. *cap.auditis. & cap.cum olim,* & clarius ex *cap. ad aures, de prescr. cap.1. illo tit. lib.6. d.cap. quicumque, d. c. licet, cap. quia, in fine, de præscipt.* vbi Felin. *nu.5. in fine cum seq.* post Abb. *hic num. 6.* Nihilominus tamen fines ipsi præscribi non possunt ad effectum, vt desinant esse qui antea erant, vel restringãtur, vt alij extendantur, & sint vbi non erant, quia ratio prædicta, & huius tex. prohibitio non offenditur, vbi manentibus finibus sicut antea intra illos præscribitur; Nec obstat *cap. cum sint 18. vers. & attendendum de decimis,* satisfit enim vt per *gloss. vlt.* communiter receptam ex Zabarel: ibi.

Amplia decisionem huius tex. seruandam esse etiam in finibus Regnorum, Comitatuum, vel statuum sæcularium, vt obseruant Abb. *hic in fine,* Paris. *d.cap. quia num.17.* Balb. Crass. & Alciat. *dictis locis.* Amplia rursus id ipsum locum habere etiam in ijs, quæ cohærent finibus hic, vt aperte probat hic tex. ex quo ita colligũt omnes, gloss. & communis in *d.cap. quicumque, & d.cap. qui sint,* vbi Abb. *num. 9.* Balb. *vbi supra,* cum quibus declarabis post Ioan. Andr. & Abb. *hic n.4.* Amplia deniq. tex. hunc procedere etiamsi præscriptio immemorialis proponatur, siquidem & hæc excluditur per generalia verba huius tex. cum similibus, & per rationẽ prędictã, Abb. *hic n.1.* Felin. *5. in fine in d. c. quia,* & satis intendit *gloss. vlt. in cap. fœlix 16.q.1.*

Limita tamen solummodo procedere vbi de finibus constat, nam si de illis non appareat admittetur præscriptio, quia non præscribuntur fines, ac subinde cessãt verba huius tex. & ratio prædicta, vt satis expressit Pontifex *in præsenti, & in cap. inter vers. ob hoc, cum seq. 16.q.3. gloss.* & omnes præcitati, Limita præterea regulam hic præscriptam procedere tantum in finibus quatenus fines sunt, & habent rationem finiendi, itaut per præscriptionem desinant esse fines, vel vbi antea erant; si vero considerentur non inquantum fines sunt, sed respectu soli, quod occupant, quoad dominium, & proprietatem eiusdem, itaut maneant apud fines, & retineant finiendi rationem sicut antea quamuis sub dominio alterius, vtique admittẽda est præscriptio, quia propriè loquendo non pręscribũtur fines, ac proinde cessant verba, confusiò, & ratio de quibus suprà, ita intendunt *gloss. in d.c. quicumque,* ibi, sed quantum ad proprietatẽ; &c. Zabarel *in d.c quia,* & ibi, Felin. *n.5. in princ. & vers. considera,* Paris. *nu. vlt.* Balb. *vbi sup.* qui tamen post *gloss. in d.c. quicumque in fine,* falsò existimant fines iure proprietatis pręscribi vbi fines ipsi non manent amplius, sed desinũt esse tales, siquidem longe verius est præscriptionem iure proprietatis in proposito dici vbi terra, vel solum ipsum præscribitur quoad dominium, vt alicuius efficiatur proprium; interim tamen manent fines sub ratione finium, quia adhuc post præscriptionem habent rationem finiendi, & limitandi sicut antea, iuxta addita ad *d.cap. quia.*

Ad Lib. III. Tit. XXX. de Decimis, Primitijs, & Oblationibus.

IN rub. *num.2. prope fin.* ibi, *tit.20.* Vincent. Filliuc. *tom.2. tract.27. cap.7. cum seqq.* nouissime Stephanus Fagundes *de septem Ecclesiæ præceptis, præc. 5.*

CAP. NOVVM GENVS. II. post *nu.2.* In hac opinionum varietate ex qua non bene deprehenditur verus huius tex. intellectus, pro declaratione aduertendum est clericos dupliciter considerari, vel enim considerantur in quantum tales, vel rursus in quantum sunt fideles non habito respectu ad clericatum, meminit huius diuisionis in specie D. Thom. *2.2. quæst.87. art. 4. in corpore,* intendit Sot. *de Iustit. lib. 9. quæst.4. art. 4. colum. 2.* Hoc supposito resoluendum est Clericos priori modo consideratos non esse debitores decimarum, ex illis bonis, in quibus tanquam tales considerantur, siquidem sic considerati non sunt parochiani, de ratione enim clerici est, vt alijs spiritualia ministret, ac proinde cum decimæ ratione administrationis spiritualium debeãtur parochianis, quibus illa facta est, vtique clerici, quibus in quantum tales prædicta administratio non fit, & propterea

non dicuntur parochiani, ad decimarum solutionem non tenebuntur, non sic dicas si dentur bona in quibus posteriori modo considerentur. Constat siquidem omnes fideles subesse parocho quoad forum Conscientiæ *cap. omnis, de Pœnit.* ac subinde sicut soli Sacramentorum ministri Ius habent percipiendi decimas, ita quoque omnes parochiani, & consequenter clerici in quantum fideles, dicuntur debitores decimarum ex illis bonis in quibus tales considerantur.

Ex quibus colligitur clericos non teneri ad solutionem decimarum ex fructibus suorum beneficiorum, patet si expendas respectu illorum fructuum non parochianos, sed clericos ministrantes spiritualia considerari, vnde nil mirum si ex illis soluere decimas non teneantur, ita in specie probat tex. *hic in princip.* qui necessariò sic intelligendus est, eo quòd Pontifex hic adducit exemplum Leuitarum, quos constat nihil aliud possedisse quàm decimas, quas loco beneficiorum obtinebant, vt habetur Iosue *cap. 13. in fine*, & *Numer. cap.* 18. Ac proinde vt similitudo rectè procedat tex. in primo modo necessariò intelligendus est de beneficijs clericorum prout in illis resoluit Sanctus Thomas, & Sot. *vbi supra*, Sic sanè decimæ non sunt soluendæ parocho ex prædijs eiusdem Ecclesiæ, quorum fructibus ipsi Clerici clericali Iure viuunt, prout in specie resoluunt supra citati; Si modo prædicto prædia etiam dotalia Ecclesiæ fuerint inter limites eiusdem, secus aliàs, tradunt Abb. *num. 6. in præsenti*, *& in cap. nuper notab. 1. per tex.* ibi, *inf. hoc tit.* Rebuff. *de decim. quæst. 5. num.* 20. & ante illos *gloss. verbo nullo in cap. 1. de censibus*, refert plures, quos sequitur dicens communem Gutier. *lib. 2. Canon. cap. 21. num.* 54. licet contrarium teneat expressè S. Thom. *d. art. 3. vers. ad primum*. Vtrum autem ex fructibus personalibus, quos ipsi Clerici ex officio clericali recipiunt, soluere teneantur decimas personales? dicendum est quòd similiter non tenentur ex supradicta ratione, & ita in specie fatetur Couar. *lib. 1. vari. cap. 17. num. 8. vers. primo.*

Per contrarium vero prædictos Clericos teneri soluere decimas ex fructibus prædiorum sæcularium, quæ sæculari iure, putà hæreditario, emptionis, vel alio quouis titulo compararunt, patet si expendas respectu huiusmodi prædiorum magis parochianos quàm clericos considerari, ac proinde nil mirum si decimas soluere teneantur, iuxta supra resoluta, & ita in specie probat hic tex. *in vers. illi vero*, sic necessario intelligendus, tradunt Doctores citati ad *gloss. 1.* Quod ampliandum est primò siue prædicta prædia sint in aliena, siue in propria parochia, vtroque enim casu procedit ratio, de qua supra; sicut similiter in fructibus personalibus, qui extra officium clericale ex aliquo artificio peculiari per Clericos acquirantur, de his enim similiter decimas soluere tenentur, vt aduertit Syluest. *verbo decima num.* 13. Secundo ampliandum siue Clerici sint Rectores earum Ecclesiarum, vt in specie docet S. Thom. *vbi supra*, Cou. *d. vers. primum*, siue Episcopali, seu quacumque alia dignitate perfulgeant, iuxta tex. per locum ab speciali *in cap. quæsti 16. q. 1.* Gutier. *vbi supra num. 2.* Non obstat quòd Prælati exempti non subsunt parocho arg. tex. vbi gloss. & DD. *in cap. vlt. de Pœnitent.* quia respondetur non subesse parocho per accidens, quia scilicet alteri subijciuntur, nempe Prælato superiori, vel Romano Pont. sed nihilominus attenta rei natura parochianos esse sicut sunt alij fideles arg. tex. *in d. cap. omnis vtriusque sexus*, & inde est quòd illorum familia remanet subiecta ipsis parochis, vt aduertit Sot. *in 4. dist. 18 q. 4. art. 2. col. 8.*

CAP. SVGGESTVM. IX. *num. 2. in fi.* Bardel. *cons. 22. num.* 10. Glorit. *resp. 1. par. 3. n.* 191. Vnde Barz. *d. decis. 118.* & Lancell. Gall. *cons. 25.* per hunc tex. tenent immunitatem non suffragari pro eis, qui post concessionem immunitatis multa acquisiuerunt bona, ita quod notabiliorem, & fertiliorem partem territorij possident, & perconsequens cæteri, quos oportet integre ferre onera, grauiter ac nimium grauentur, vt intelligit Octau. Glorit. *d. cap. 1. par. 3. num. 192.* Quando enim concessio immunitatis ita se habet, quod cæteri vassali, quos oportet onera immunium subire, grauiter læduntur, tunc à Principe succurrendum est, ex ijs, quæ tradit Abb. *in cap. peruenit nu. 17. de immun. Eccles. & in cap. accedens num. 8. de præscript. vers. ex his infertur*, vbi voluit quòd si per priuilegium immunitatis à Principe concessum grauiter contigit lædi vniuersitatem; quia forte multi ex priuilegio sunt exempti, & alij non immunes nimium grauantur, quòd tunc Principis remedium est implorandum pro reuocatione immunitatis, quod etiam voluerunt Imol. *in l. ab omnibus ff de legatis 1.* Boss. *in tit. de Principe nu.* 164. Natt. *cons. 63. num. 16. vol. 1.* Intellige quando immunitatis priuilegium processit ex liberalitate concedẽtis, tunc enim non potest conqueri priuilegiatus si ex causa damni, aut grauis læsionis subditorum læditur eius priuilegium, cum aliàs priuilegium gratiosum absolutè, & in totum possit absque causa reuocari Gozadin. *cons. 5. n. 27. & cons. 14. num. 8.* Menoch. *cons. 103. num. 39.* Roland. *cons. 66. num. 8. vol. 2.* Nat. *cons. 511. n. 3.* Afflict. *decis. 128.* Gramat. *decis. 46. num. 5.* quod tamen non procedit vbi immunitas conceditur ex contractu, & titulo oneroso, nam tunc ex superueniente asserta aliorum subditorum læsione, ac prætenso enormi præiuditio reuocari non potest, vt docent Natt. *cons. 397. à n. 13. vol. 2.* Aym. Crauet. *cons. 294. col. pen. vers. non obstat, vol. 2.* Soccin. Iun. *cons. 60. n. 58. vol. 3.* Menoch. *cons. 156. n. 34.* Carol. Bardel. *cons. 22. n. 36. vers. respondetur secundo.* Et an, & quando data immunitate onus immunis accrescat non exemptis, vel teneatur eximens in eius compotum accepto ferre? vide Festas. *de collect. in 4. par. cap. 2. num. 70. & seq.* Steph. Aufrer. *in addit. ad Capell. decis. 348. sub conclus. 4.* Paul. de Castr. *cons. 187.* Natt. *d. cons. 63. sub num. 28. in fine, & cons. 160. sub num. 36. vers. ad septimum, & cons. 397. num. 12.* Roland. *cons. 76. vol. 2.* Ruin. *cons. 125. num. 3. & 6. volum. 4.* Rimin. Iun. *cons. 59. num. 66.* Cephal. *cons. 58. nu. 49. & 62.* Surd. *cons. 278. per totum*, & in specie *num. 13. & num. 15. versic. his itaque*, Camill. Borrel.

de

de præstantia Regis Cathol. cap. 33. sub nu. 26. vers. decima declaratio.

CAP. AD AVDIENTIAM. XII. *n. 2. in fine.* Quæ quidem lata interpretatio ex Abb. & alijs in hoc tex. fit secundum generalia verba priuilegij, quia nõ proponitur, nec apparet contraria concedentis intentio. Ex mente namque Doctorũ in hoc tex. agitur de priuilegio per quod Pontifex generaliter eximens Cistercienses à solutione decimarum licèt aliter non exprimeret iuxtà materiam subiectam, & naturam exemptionis, satis intendebat ea in re de qua agebatur, & Iuri cõmuni, & Ecclesijs parochialibus præiudicare, iuxta doctrinam *glossæ 9. in cap. cum olim 12. de priuilegijs* receptam ibi, & alibi, vt per Dec. *cons. 113. n. 6.* & insuper non erat maior ratio, ob quam generalis concessio, & intentio concedentis magis ad has, quàm ad illas decimas esset referenda. Deinde (quod maximè notandum est) Pontifices per huiusmodi priuilegia intendentes aliquem eximere ab omnibus tam veteribus, quàm noualium decimis, vtuntur quadam forma verborum, scilicet ne de laboribus, quos proprijs manibus, vel sumptibus excoluent, decimas soluãt. At verò cum intendunt non generaliter, nec ab omnibus, sed à noualium, & alijs certis quibusdam decimis eximere, non vtuntur illa forma, sed ad eius differentiam alia strictiori, & de noualibus, & alijs certis decimis mentionem faciunt, vt apertè constat ex *cap. ex parte 10. vers. sane hoc tit.* itaut ex diuersa forma, & verbis concessionis colligatur in hac materia intentio concedentis.

Sanè tex. *in præsenti* agit de Cisterciensibus, qui ea in re erant maximè priuilegiati, vt constat ex *d. cap. ex parte, & ex cap. 2. §. 1. in fine, hoc tit. lib. 6.* & insuper proponit priuilegium illis concessum sub illa forma per illa verba plenissima, ne de laboribus, &c. vnde merito secundùm illa Papa inquit se in eo priuilegio omnes decimas comprehendere voluisse, & adijcit rationem, quia si non de omnibus, sed de noualibus tantum intelligeret, vbi posuit de laboribus, de noualibus posuisset, quasi apertius dicat, quia si nostræ intentionis foret de noualium tantum decimis agere, non vtaremur illa verborum forma ne de laboribus, &c. sub qua omnes decimas comprehendere intendimus, sed alia strictiori, ne de noualibus, &c. per quam ad differentiam illius non omnes, sed aliquas concedere intendimus, & ita ex his in hoc tex. non tantum non apparet intentio Papæ repugnans verbis generalibus interpretationi latiori, verum etiam per contrarium adest intentio pro his, quia verum est dicere Papam dum sub ea forma priuilegium indulsit proculdubio voluisse etiam cum maiori præiudicio Ecclesiarum parochialium latissimam ab omnium decimarum solutione concedere exemptionem. Et in hunc sensum tex. hic appellat prauam interpretationem eorum, qui contra verba, & intentionem priuilegium præuertentes ad solas noualium decimas referendum putabant.

Sic sane licet tex. *in præsenti* vulgò citari soleat, ad hoc, quod in priuilegijs etiam cum tertij præiuditio, & Iuris communis violatione attendi, & seruari debet tenor, & proprietas verborum, vt ea omnia concessa intelligantur, quæ sub eisdem continentur, vt per Abb. *hic*, & citatos per Paris. *cons. 22. num. 6. lib. 4.* Deci. *vbi supra*, & relatos à Cou *de sponsalibus par. 2. cap. 8. §. 8. num. 7. cum seqq.* nihilominus tex. iuxta prædictum intellectum, & animaduersionem non ita generaliter probat vulgarem allegationem, quæ nec indistinctè admittenda videtur, quia oportet plerumque ex intentione concedentis restringere verba, & eam sequi interpretationem per quam Reip. Iuris communis, vel cuiusuis alterius personæ præiuditium vel tollatur omnino, si fieri potest salua concessione, vel saltem minus efficiatur, vt per Couar. *d. cap. 17. num. 13.* & supra citatos, *cap. cum in illis, in princ. de præb.* docet *gloss. 3. in cap. paratus 23. quæst. 1.* recepta ex Dec. *nu. 4. in cap. ex parte il secundo, de offic. deleg.* Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 1. num. 13.* & pari ratione id ipsum fieri debet ne absurdum, aut scandalum sequatur iuxta supradicta: procedit ergo allegatio communis vbi non apparet de contraria mente concedentis, quæ in priuilegijs propriè acceptis semper apparere videtur, vt minus præiudicetur Iuri communi ex supra resolutis.

CAP. QVONIAM. XIII. *num. 2. in fine.* nouissime Basil. Pont. *in tract. de Sacramento Matrimonij lib. 5. cap. 13. §. 3. num. 20.* Quid autem dicendum in eo, quod quæri solet cui Ecclesiæ debeantur decimæ parochiali, vel baptismali quando constiterit esse diuersas? nam personales parochiali deberi, prædiales verò illi, in cuius territorio sunt, nisi obstet consuetudo præscripta, aut alius titulus legitimus, docet ex Soar. Basil. Pont. *d. §. 3. num. 26.* aduertens cum eodem sæpe in Iure pro eodem vsurpari baptismalem, & parochialem Ecclesiam ne decipiaris.

Ibid. *nu. 5.* ibi, *par. 3.* Basil. Pont. *dicto §. 3. n. 21.*

CAP. DE TERRIS. XVI. *num. 2. in fine.* Intellige de decimis prædialibus respectu possessionum, quas infideles in terris Christianorum titulo emptionis, vel alio compararunt, prout colligitur ex hoc tex. ibi, vel possessiones penitus renunciandas, & ibi, compellas, quæ verba non verificantur nisi respectu possessionum, quæ sunt in prouintijs Christianorum, & melius in *cap. quanto, penult. de vsuris*, ibi, quas à Christianis, &c. Prædicti tamen infideles nõ tenentur ad decimas prædiales persoluendas respectu possessionum, quas in suis prouintijs habent, constat namque in illis cessare ius Ecclesiæ quæsitum, & rationem propter quam debitæ sunt, ita in effectu resoluunt Lambertin. *de iurepatron. lib. 1. par. 1. quæst. 7. art. 3. nu. 3.* Rebuff. *de decim. quæst. 5. num. 11.* Licet enim omnes mortales ad Fidem suscipiendam teneantur, donec tamen illam profiteantur, nequaquam nostris legibus obligantur, nec nostris præceptis obedire tenentur, quando præceptum directè in illos dirigitur iuxta illud Pauli *1. ad Corinth. 5.* de his, qui foris sunt nihil ad nos, Sot. *lib. 9. de Iustit. q. 4. art. 4. col. 4. in princ.* ac subinde cũ cesset, obligatio legis, cessat quoque obligatio persoluendi decimas quantumcumque ex parte Ecclesiæ nõ deficiat voluntas administrandi illis Ecclesiastica Sacraméta.

CAP. AD APOSTOLICÆ. XX. *nu.2. in fine*, optime Basil. Pont. *in suo nouissimo tract. de Sacramento Matrimonij lib. 5. cap. 13. §. 3. nu. 19.* vbi resoluit huiusmodi decimas personales, si alicubi sint in vsu (nam non esse in vsu docent Sa *verbo decima num.* 1. Soar. *tom. 1. de Relig. tract. 2. lib. 1. cap. 21.*) non spectare ad Ecclesiam habitationi connexam, sed domicilio, quia decimæ istæ persoluuntur ad sustentationem eorum, qui spiritualia ministrant; tum quia transeunt hæc onera cum persona, non enim inhærent rei, quare æquum videtur vt illa Ecclesiæ soluantur, quæ spiritualiter fidelem alit Sacramentis, atque doctrina. Vnde si quis mutet domicilium, licet habeat in alia parochia possessiones, illi debentur vbi domicilium habet, & licet non mutet domicilium, si tamen extra suam parochiam laboret etiam per magnam anni partem semper decimas personales soluet illi Ecclesiæ vbi habet domicilium, quia ibi per se recipit Diuina, licet ex accidenti ratione absentiæ contingat quandoque alibi recipi Sacramenta. Quod si contingat habere duo domicilia, si vnum accessoriū est, principali soluet; si vero in vtroque æqualiter se collocat, inter vtrumque diuidentur.

Ibid. *num.5.* quæ omnia in hoc numero contenta approbat Basil. Pont. *d. §. 3. num. 23. & 24.* vbi *n. 25.* resoluit quando huiusmodi oues nec pascuntur, nec aluntur per vllam anni partem in Ecclesia domini sui, sed in alijs, nullam partem decimarum deberi Ecclesiæ Parochiali domini, sed illis vbi pascuntur, & morantur, contra Nau. *cons. 1. num. 10. hoc tit.* vide nouissime Stephan. Fagundez de *septem Ecclesiæ præceptis præc. 5. lib. 1. cap. 5.*

CAP. EX PARTE. XXVII. post *nu. 3.* Qui quidem Rebuffi intellectus ex originali, & integra, quam refert nequaquam defendi potest; quia si bene aduertas integra relata per Rebuff. non est originale huius tex. nec vllo modo pertinet ad eius speciem, immò super alia longè diuersa emanauit, idque constat non solum ex verbis vtriusque in quibus longe differt littera vnius ab alio, & in integra non habentur verba, sicut nec ratio scripta in hoc tex. verum etiam quia tex. iste agit de Abbate Sanctæ Columbæ Senonen. in Episcopatu Parisien. vt patet ex Prouinciali omnium Ecclesiarum, & illi Abbati facta fuit concessio de qua tex. agit, & ad eundem, vt ex superscriptione constat, dirigitur Decretalis, at vero integra per Rebuffum relata agit de specie, quæ contigit in Episcopatu Nouarien. qui est sub Archiepiscopo Mediolanen. vt habetur in eodem Prouinciali, & integra illa iuxta superscriptionē Rebuffi dirigitur ad Rectorem Ecclesiæ Beatæ Mariæ, cui decimarum facta fuerat concessio, tum etiam quia in prædicta integra non dicit Papa Rectorem de quo agit secundum Ius, & ex vi primæ concessionis posse percipere noualium decimas, sed potius ex noua indulgentia concedit id, itaut quamdiu vixerit Canonicus, qui eas noualium decimas percipiebat, & sententiam pro se obtineret, nullum eidem in perceptione præiuditium inferatur, sed tamen eo mortuo indulget Papa prædictas decimas Rectori, & illi Ecclesiæ. At in hoc tex. absque noua indulgentia ex rigore Iuris communis tanquam indubitatum decidit Papa Abbatem posse decimas noualium percipere, vt constat ex littera ibi, exigere satis potes, iuncta ratione, quæ subsequitur. Quare retenta mente communi, quod tex. agat de priuilegio percipiendi decimas (licèt summarium contra verba Pontificis referat priuilegium non soluendi) tentari posset priuilegium illud ideo comprehendere & veteres, & noualium decimas, quia concessum fuit sub ea forma pleniori scilicet de laboribus terræ Parochiarum tuarū integraliter decimas percipias, quæ verba, & priuilegij forma ex intentione concedentis omnes decimas includunt. Sed quia ratio, quam tex. in fine reddit, non sat conuenit huic intellectui, nec apparet, aut Iure probatur Pontificem in priuilegio percipiendi decimas alienas, quod est magis nociuum, & odiosum, quàm sit illud non soluendi ex traditis per Rebuff. *d. quæst. 14 num. 28. & 30.* admisisse illas diuersas formas, quas alibi expendimus.

Probabilius igitur videtur *tex. in præsenti* non agere de priuilegio, aut concessione speciali circa decimas recipiendas, sed magis de concessione Iuris communis per quam eodem attento potuisset Abbas ille, vel Parochus quicumque percipere decimas de laboribus terræ Parochiarum suarum, vt habet littera ibi, Parochiarum tuarum: Sensus ergo est, cum tibi concessum sit, scilicet à Iure communi, quod maius, &c. & ita in effectu hic tex. explicat id ipsum, quod habetur *in cap. cum contingat versic. vnde, de decimis*, & integra relata per Rebuf. scilicet noualium decimas pertinere ad Parochos, quibus absolutè, & cum integritate decimæ intra parochiam Iure communi concessæ sunt, cui intellectui satis conueniunt verba tex. siquidem concessum propriè loquendo dicitur etiam illud, quod à lege, & Iure communi tribuitur *l. 2. in princip. ff. ne quid in loco publico*, & vulgò dicimus frustra precibus impetratur, quod à Iure communi conceditur. Insuper congruit ratio, quam tex. in fine reddit, quippè quæ propriè, & absolutè loquendo vera est, & procedit in his, quæ à Iure communi conceduntur, sicut & in alijs fauorabilibus, non ita verò in cæteris, quæ Iure singulari, & ex priuilegio contra Ius commune conceduntur, sicut nec in reliquis odiosis iuxtà *reg. cui licet, de reg. Iuris in sexto*, & *l. non debet, eod. tit.* cum ijs, quæ latè tradunt scribentes ibidem, Euerar. *loc. 15. & 79.* Felin. *in cap. postulasti nu. 9. de rescrip.* Iason *in l. 3. n. 43. ff. de const. princ.* Rebuff. *in praxi. tit. dispensat. ad plura, à num. 64.* Et iuxtà hunc intellectum dubitandi ratio in eo esse potuit, quod Episcopus, vel alius prætendēs decimas noualium in quarum possessione Abbas non existebat, arbitrabatur illas ad Abbatem non pertinere, quia de nouo insurgebāt, & fortasse etiam ex eo, quod Abbas non vnam tantum, sed multas Parochias habebat, vt constat ex littera ibi, Parochiarum tuarum: quas tamen ex dispensatione, & in quibusdam casibus Iure expressis iuste potuit obtinere, & consequenter in eisdem ex cōcessione Iuris decimas noualiū exigere.

Nec retento hoc intellectu obstat *c. tua 25. in fine hoc*

hoc tit. quoniam vltra alios intellectus Abb. & aliorum vtrobique, & tradita per *gloss.* 1. & Doctores *in cap. peruenit* 1. *quaest.*7. & post Fortun. Couarr. *lib.*1.*variarum.c.*17.*n.*13. Rebuff. *d.q.*14.*n.*2.*&* 29. tex. ille non agit de concessione decimarum simpliciter, & absolute facta, sed de illa per quam decimæ antiquæ, quas Ecclesia possidebat, alicui cõcedebantur veluti in feudum, in qua specie non includuntur decimæ noualium, & necessaria est ad hoc noua, & specialis concessio iuxta *cap.* 2. *in princ.* vbi notant *gloss.* in casus positione, & alij, & *in §.*1. *hoc tit. lib.* 6. idq; sat intendit *c.tua* 25. *hoc tit.* ibi, occasione decimationis antiquæ, & clariùs ibi, non sit extendenda licentia, sed restringenda, quæ verba significant concessionem de qua tex. agit, quippe quæ referebatur ad decimas antiquas, non nisi per extensionem noualium decimas includere potuisse.

CAP. DVDVM. XXXI. *num.*3. *in fine*. Et ita quatenus hic tex. dicit Episcopum habere fundatam intentionem Iure communi super decimas, agit de decimis, quæ debentur parochiæ ipsius Episcopi, qualis est Ecclesia Cathedralis respectu cuius dicitur proprie, & immediate parochus, non vero aliarum parochiarum, aduertit in specie Abb. *in c. cum contingat num.*7. *hoc tit.*

Ibid. post *num.* 8. In gloss. [*Quæ allegauit*] ibi, (*secundum Canones longa, & longissima praescriptio non differunt.*) Vult hæc gloss. secundum Canones in præscriptione longissima iustum titulum requiri, sentiens aliud esse secundum Leges Ciuiles, quæ fuit opinio Ioann. vt refert *gloss. in summ.* 16. *q.*3. *ante fin. vers. item secundum Canones.* Sed hæc sententia omnino corruit, nam quoad titulum non est differentia inter Canones, & leges Abb. *num.*14. *in cap. de quarta, de praescript.* Couar. *in reg. possessor, par.*2.*§.*5.*num.*2.*&* *§.*3.*nu.* 6. *& lib.*1. *var. cap.* 17. *num.*7. & fortasse sic sentit *gloss. hac in fine*, dum se remittit ad ea, quæ dixit *in cap. si diligenti, de praescript.* in *gloss. vlt.* vbi longe aliter loquitur. Nòn obstant tex. *in praesenti, & in d. cap. si diligenti*; quia procedunt vbi Ius commune, vel præsumptio est contra præscribentem, in qua specie requiritur titulus *cap.*1. *de praescript. in* 6. Nec etiam obstat *cap. peruenit, de empt.* vbi in præscriptione triginta annorum allegatur, & attenditur titulus, nam licet DD. passim existiment tractari illic de præscriptione, vt per Couar. *in reg. possessor par.* 2. *§.* 7. *num.*5. *vers. secunda*, Pinel. *in auth. nisi num.* 11. *C. de bonis matern.* longe verius est cum Abb. illic *n.* 9. & alijs in eo tex. non agi de præscriptione, quæ etiam per longissimum tempus in ea specie locum habere non poterat iuxta reg. *l. in rebus vers. omnis C. de iure dotium*. Deinde quia si illic ageretur de præscriptione, & titulus ad illam esset necessarius, vtique is, quem mulier B. allegabat, iustus esse non potuit, vtpote contra ius prohibens alienationem rei donatæ propter nuptias, *d. l. in rebus, auth. siue à me C. ad Vellean.* Vnde ex mente *glos.*1. *vers. & post biennium*, & aliorum ibi, Felin. *num.*35. *in cap. de quarta, de praescript.* expenditur, & allegatur illic spatium triginta annorum tanquam coniectura ad præsumendum secundum consensum vxoris, quæ rei propter nuptias donatæ alienationi consenserat, licet enim ad præsumendum consensum simplicem tempore, quo actus celebratur, sufficiat spatium decem annorum *l. si filius C. de petit. hered.* cum alijs de quibus per Gabr. *commun. tit. de praesumpt. concl.* 1. nihilominus quia in specie *d. cap. peruenit* ad confirmationem donationis propter nuptias non sufficit consensus simplex tempore contractus, sed requiritur etiam qualificatus alius cum interuallo, & deliberatione biennij, *vt in d. authen. siue*, merito in *d. cap. peruenit* expenditur longissimum tempus, vt ex illo huiusmodi tempus præsumatur.

Ad Lib. III. Tit. XXXII. de Conuersione coniugatorum.

CAP. EX PVBLICO. VII. *nu.*3. in medio ibi, Fr. Basil. Pont., *in suo nouissimo tract. de Sacramento Matrimonij lib.*9. *cap.* 7. *num.*2. *&* 3.

Ibid. *num.*4. post med. ibi, *num.* 2. Basil. Pont. *d. tract. de Sacramento Matrimonij lib.* 9. *cap.*8. *num.* 1. vbi *num.*2. resoluit professionem solemnem esse Mantellatarum Ordinis Sancti Francisci, & Sancti Dominici, quæ collegialiter viuunt, & emittunt tria vota substantialia, vt ex multis constat Summorum Pontificum Constitutionibus, quas refert Fr. Emmanuel *quaest. Regular. tom.* 3. *quaest.* 72. *art.* 1. *&* 2.

Ibid. *num.* 6. *in fine*. At vero tribus votis simplicibus Societatis Iesu dirimi Matrimonium ratum post Henriq. Gabr. Vasquez, & Sanch. resoluit Basil. Pont. *d. tract. de Sacramento Matrimonij lib.* 9. *cap.* 6.

Ibid. *num.*8. ibi, *in princip.* & nouissime *in tract. de Sacramento Matrimonij lib.*9. *cap.*9. *num.* 2.

Ibid. *eod. num.*8. *post med.* ibi, *num.* 12. Basil. Pont. *d. cap.* 9. *num.*3.

Ibid. *num.* 9. *post princip.* ibi, in princip. & *dicto tract. de Sacramento Matrimonij lib.*9. *cap.* 9. *num.* 4. *cum seqq.*

Ibid. *num.*10. ibi, *vers.* sed mihi, & *in nouissimo tract. de Sacramento Matrimonij lib.*9. *cap.*5. *nu.*4.

Ibid. *num.*13. *prope fin* ibi, *in princip.* late *in nouissimo tract. de Sacramento Matrimonij lib.* 9. *cap.* 9. *num.* 8. *&* 9.

Ibid. *num.*14. *in med.* ibi, 102. *&* 103. Basil. Pont. *de Sacramento Matrimonij lib.*9. *cap.*3.

CAP. MVLIER. XXI. *num.*3. *in fine*, & certum esse hæresim vnius coniugis causam præbere diuortio sufficientem late probat Basil. Pont. *in tract. de Sacramento Matrimonij lib.*9. *cap.*22.

Ibid. *eod. num.*4. *in fine*. Basil. Pont. *d. c.*22. *nu.*4. vbi *num.*5. quærit quid si post hæresim vnius coniugis alter Catholicus illi copuletur, censebitur ne remittere? & *num.*6. an in hoc adulterio spirituali sit compensationi locus sicut in carnali?

Ad Lib. III. Tit. XXXIII. de Conuersione infidelium.

CAP. LAVDABILEM. I. post *nu.*3. In tex. ibi [*cum tale damnum*, &c.] Notatur ad hoc qd.

non sunt facienda mala, vt inde veniant bona, neque esse committendum aliquod delictum propter bonũ alicuius etiam spirituale, quod inde sequatur; sic licet Saraceni persuasionibus mulierum, quarum viros occiderunt, ad Fidem fuissent cõuersi, vt patet ex tex. ibi, per ipsas, &c, nihilominus tamen tale lucrum cum homicidio ab ipsis patrato minimè compensatur; sic non est committendum furtũ, vt inde fiat eleemosyna, *cap. non est putanda 1. q. 1. cap. forte 14. q. 5.* sic etiam pro redimenda vita captiui non licet petere mutuũ sub vsuris, vel ad easdem inducere, tex. opt. *in cap. super eo, de vsuris*, nec tandem peccatum aliquod quantumuis veniale committere pro vita, seu salute alicuius, *cap. faciat homo 22. q. 2. d. cap. super eo*, ibi, mentiri, resoluunt *gloss. in præsenti verbo tale*, vbi Iura similia citat, *gloss.* vbi opt. tex. *in cap. quod ait 14. dist.* Host. Abb. *num. 5.* & omnes *in præsenti*, S. Thom. *2. 2. q. 53. art. 3. ad 3.* Tiraq. *de pœnis temper. causa 52. nu. 8.* Non obsta: *cap. qui habetis. 14. q. 5.* vbi de male, & illicite acquisitis potest fieri bonum, & ita eleemosyna, quia intelligitur de illis, quæ mediante aliquo actu illicito, & contra legem aliquam acquisita, interim tamen ipsa acquisitio non est iniusta contra iustitiam commutatiuam, cuiusmodi sunt lucrum, & merces meretricis, clerici negotiatoris, aut cuiuscumque in loco, vel tempore prohibito negotiantis, quæ quidem licet acquisita sint cum peccato, sunt tamen omnino propria ipsius acquirentis quoad plenum dominium: verum propter modum, vel actum illicitum, quo mediante acquisitio facta est, consulitur recipient tanquam opus perfectionis, & supererogationis, vt sic acquisita non tanquã aliena, sed tanquam propria in pauperes, vel in vsus pios eroget, iuxta *d. cap. qui habetis, cap. vlt. vers. isti, ead. causa, & quæst.* resoluunt *gloss. in summa* & casus positione, *gloss., magistra* vbi omnes, in *cap. ex transmissa, de decim. gloss. in reg. peccatum, lib. 6. gloss. vlt. in cap. cum sit, 16. de Iudæis*, S. Thom. *in 4. dist. 15. q. 2 art. 5. & 2. 2. q. 37. art. 7.* Ledesm. *2. 4. q. 15. art. 5.* Medin. *de eleemosyna cap. de eleemosyna facienda ex bonis illicite acquisitis*, Sot. *de Iustit. lib. 4. q. 7. art. 1. in resp. ad 2.* iuxta quem sensum intelligi possunt verba Christi Domini Luc. 16. facite vobis amicos de mamona iniquitatis, idest facite eleemosynam de bonis, quæ quamuis propria modis tamen illicitis acquisistis, de quorum verborum multiplici intellectu agunt *gloss. verbo facere in d. cap. non est putanda 1. q. 1. gloss. 3. in cap. dilectissimis 12. q. 1. gloss. in d. cap. ex transmissa*, Iansen. *in concord. Euangel. cap. 95.*

CAP. EX LITTERIS, II. *nu. 4. in fine.* Et ita ex tex. etiam colligitur receptissimum Iuris axioma, quod pater habet filium in potestate, idem probat tex. *in l. item in potestate, cum seq. ff. de ijs, qui sunt sui, l. si maritus, l. libertos, l. fin. C. de patria potest. Princip. & §. 1. Instit. eodem* resoluunt *gloss.* & scribentes vtrobique, late post multos Pinel. *in rub. C. de bonis mat. p. 2. per totam*, Polyt. *in repet. l. filium num. 138.* vbi Corras. *nu. 80. C. familiæ herc.* Conan. *lib. 2. commentar. cap. 13.* Ascan. *de patria potestate cap. 5. cum seqq.* Cald. Pereira *in l. si curatorem verbo sine curatore num. 38. cum duobus seqq. & verbo læsis num. 121.* quæ quidem patria potestas ætate filij non dissoluitur, potest enim sexagenarius esse sub potestate patris, vt notauit *gloss. verbo pupillus in l. fin. §. 1. ff. de verbor. oblig.* recepta ex Pegado *in repet. l. inter cætera ff. de liberis, & posth. p. 1. cap. 1. §. 1. num. 4.* item prædictam potestatẽ inæstimabilem vocat Iurecons. *in l. filius 117. §. secundum vulgarem ff. de legat. 1.* Castro Lusitan. *in l. cum oporteat C. de bonis, quæ liber. par. 2. num. 138.*

Ibid. post *num. 6.* In tex. ibi [*& pueri post triennium apud patrem, &c.*] Aperte probat tex. quòd pater post triennium tenetur filium suum alere, quæ quidem obligatio ipsi, & non matri incumbit, idem probat tex. *in l. si quis à liberis ff. de liberis agnosc. l. penul. C. de patria potest.* quod quidem onus ideo ad patrem non verò ad matrem spectat, quia fructus dotis percipit, qui ei dantur ad onera matrimonij supportãda, iuxta *l. fructus ff. de iure dot. l. pro oneribus C. eod.* Valasc. *consf. 92. num. 7.* vbi resoluit posse matrem, quæ constante Matrimonio communes filios educauit ex bonis, quæ habet extra dotem, quia forsan maritus est absens, & vniuersam dotem peregre profectus secum asportauit, repetere à marito huiusmodi alimenta filijs præstita, arg. *l. alimenta C. de negot. gestis.* Quæ quidem alimenta filijs legitimis non solum præstãda sunt, quæ fuerint necessaria ad vitæ humanæ sustentationem, sed etiam quę fuerint necessaria ad statum, seu dignitatem personæ iuxta reg. tex. *in l. cum in plures 13. §. fin. ff. de administ. tut. l. sed etsi quid 19. §. sufficienter ff. de vsufructu*, comprobat Aretin. *consf. 117.* Couar. *de sponsal. par. 2. cap. 8. §. 6. num. 8. & vari. lib. 2. cap. 1. num. 22.* Ioan. Garc. *de expensis cap. 3. num. 37.* Ascan. *de patria potest. effectu 17. num. 35. cum seq.* D. Barbos. *in l. 1. par. 4. num. 60. vers. ijs ita explicatis, ff. soluto matrim.* vbi idem dicit de filijs naturalibus. Spurijs vero nulla habita ratione diuitiarum, aut dignitatis paternę, seu status solum alimenta dari debere, quæ præcise fuerint necessaria ad vitam sustentandã, tenent Palat. *in repet. c. per vestras, de donat. inter virum §. 24. nu. 3.* & alij plures, quos refert, & sequitur D. Barbos. *d. p. 4. n. 66.* contra plures alios, quos sequutus fui in *collect. ad c. 5. n. 12. de eo qui duxit.* Aduertere tñ oportet hoc onus alendi liberos etiam ad matrẽ pertinere casu, quo illa diues, pater autem sit pauper, nec tunc impensas à patre repetet arg. *l. si quis à liberis §. vtrum ff. de liberis agnosc.* Bart. *de aliment. num. 9.* Lar. *in d. l. si quis à liberis §. si mater num. 10.* Corras. *in l. qui liberos, num. 112. ff. de ritu nupt.* Padil. *in auth. res quæ, num. 6. C. communia de leg.* Couar. *d. §. 6. nu. 13.* Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 15. num. 3.* Valasc. *consf. 92. num. 9.* quod quidem adeo verum est, vt etiamsi filij sint spurij eosdem alere non teneatur mater, nisi in subsidiũ, vt docent Paleoth. *de nothis & spur. cap. 48. num. 3.* Gam. *Lusit. decis. 304. num. 2.* Valasc. *d. consf. 92. nu. vlt.* D. Barbos. *d. par. 4. num. 67.* quamuis Lara *in d. l. si quis à liberis §. idem rescripsit num. 35. & §. si mater num. 5.* Abb. & multi alij relati à Valasc. *vbi proxime* cum communi sententia constituant quòd licet ad alendos filios legitimos solus pater principaliter

paliter teneatur, in alendis tamen spurijs pater & mater simul concurrere debent, quorum fundamentis respondet Paleoth. *vbi sup.* quicquid indistinctè loquatur Sanctarell. *variar. resolut. q. 33.*

In tex. ibi [*& in ætate tali, &c.*] Collige ex tex. quod nullus debet morari apud illas personas, quæ vitæ, aut saluti spirituali, aut temporali ipsius possint insidiari, arg *cap. 2. de diuort. & cap. litteras, ad fin. de restitut. spoliat.* & in filio, qui non cogitur, immo nec potest cohabitare cum patre suspecto, & illum ad malos mores inducente probat *l. si lenones C. de Episcopali aud. & l. lenones C. de spectacul. lib. 11.* notant Gutier. *canon. lib. 1. c. 24. n. 19.* Cabed. Lusit. *decis. 99. num. 3. & 6. p. 1.*

Ibid. post *n. 7.* In glos. [*insidientur*] ibi (*si vero viuo patre quæstio est, &c.*) Docet glos. quod facto diuortio inter coniuges licet Iure Codicis in arbitrio Iudicis esset an apud patrem, vel matrem liberi morari, ac nutriri deberent iuxta *l. 1. C. diuortio facto*, Iure tamen nouissimo Authenticorum decisum est vt si pater causam diuortio dedit apud matrem ad secundas nuptias non venientem liberi communes morari, & educari debent patris expensis; si vero culpa mulieris diuortium fiat alatur filius penes patrē impensis matris *auth. si pater*, vbi *glos. verbo matris*, *C. illo tit. glos. verbo alātur in auth. vt liceat matri §. illud collat. 8. glos. verbo materna in l. alimenta C. de negot. gestis*, vbi Bart. *n. 1.* Paul. *n. 3.* Alex. *n. 4.* qui dicit communem, Boer. *decis. 17. n. 11.* Siluest. *verbo filij n. 24.* optime Lara *in d. l. si quis à liberis §. si mater n. 11. cum seqq.* Gutier. *canon. lib. 1. cap. 24. n. 19.* D. Barbos. *in rub. ff. soluto matrim. p. 2. n. 53.* Cabed. *d. decis. 99. n 6.* quāmuis Valasc. post Salicet. quem refert *consf. 91. n. 10.* neruosè contendat matrem nullo pacto esse obligatam suis sumptibus alere filios, etiamsi causam diuortij præstaret, dicens id nullo Iure caueri, quia illa verba *d. auth. si pater*, ibi, matris locupletis expensis, non sunt in corpore vnde fuerunt sumpta, immo fuerunt addita ab Irnerio, quod quidem ante illum notauit Lara *d. n. 11. cum seq.* vbi optimè defendit communem sententiam, & concludit verba illa, quæ fuerunt addita ab Irnerio fuisse ex intentione & mente Iuris Ciuilis deprompta.

Ad Lib. III. Tit. XXIV. de Voto; &c.

IN *rub. in fine*, ibi, in communi, Vincent. Filliuc. *tom. 2. Summa tract. 26.* nouissimè Basil. Pont. *in suo tract. de Matrimonij Sacramento lib. 8. cap. 8. cum seqq.*

CAP. DE PEREGRINATIONIS. I. *n. 2. in med.* ibi, *alleg. 36. n. 4.* nouissimè Basil. Pont. *de Sacramento Matrimon. lib. 8. cap. 8. n. 2. & n. 3.* ampliat ad omnes alios quasi Episcopalem iurisdictionem habentes.

Ibid. *n. 3. post princ.* ibi, *notab. 2.* nouissimè Basil. Pont. *d. lib. 8. cap. 5. n. 9.*

Ibid. eodem *n. 3. in fine.* Verum supradictam Sanchez sententiam, quæ concedit Archiepiscopis facultatem dispensandi cum Episcopis suffraganeis nonnulli dicunt veram esse solummodo tempore visitationis, sed illam iure optimo reijciunt Soar. *tom. 5. in 3. p. disp. 41. sect. 2. n. 12. & tom. 2. de Relig. lib. 6. de voto cap. 10. n. 9.* & Basil. Pont. *d. l. 8. c. 5. n. 11.* ex ea ratione quia tempore visitationis non potest suis suffraganeis dimissorias concedere, nec legitimare, vt Doctores docent. Facit quia *in cap. fin. de censibus lib. 6.* tantum conceditur potestas absoluendi, non vero dispensandi, sunt enim istæ diuersæ potestates. Sic pari modo Soar. *d. lib. 6. cap. 11. n. 3.* & Basil. Pont. *d. cap. 5. n. 10.* indistinctè tenent Archiepiscopum non posse cum Episcopis suffraganeis dispensare, quia ex Iure non constat hanc potestatem habere in Episcopos suffraganeos, nisi in certis casibus iuxta tex. *in cap. pastoralis, de offic. Ordin.* tum etiam quia ea potestas necessaria non est, si enim sermo sit de dispensationibus in legibus Pontificis, aut Cōcilij generalis, aut prouincialis neuter regulariter dispensare potest, & in eo casu in quo potest dispensare Archiepiscopus, potest & Episcopus cum suis, & quod erga alios potest, & in seipum potest. Vtrum autem Archiepiscopus, vel Episcopus possit beneficium dispensationis impendere religiosis exemptis, vide Molin. *de Iustit. tom. 4. tract. 3. disp. 61. n. 15.* Sanch. in *præcepta Decalogi lib. 4. c. 39. n. 36.* Basil. Pont. *d. lib. 8. c. 5. n. 12. cum multis seqq.*

CAP. NON EST. V. *n. 2. ante med.* ibi, *à n. 5.* Verum nouissimè Basil. Pont. *in suo tract. de Sacramento Matrimonij lib. 8. cap. 2. n. 8.* in hæc verba. Et quamuis Thom. Sanch. *lib. 4. Sum. cap. 37. n. 14.* velit in vota & iuramenta proprie dispensationem cadere, & relaxari Ius diuinum, & naturale, neque verum est, neque intelligi potest, quod ita demonstro. Quia vel tollitur, & relaxatur obligatio naturalis manente in vno voluntate vouendi, & in Deo acceptandi, & hoc non, quia est impossibile velle Deum acceptare promissionem, aut ratam manere acceptationem à Deo factam, & aliàs relaxari obligationem, & non manere, vt satis constat, nam positis illis extremis non potest non consurgere obligatio, neque vlla potentia impediri. Aut relaxatur ablata eius acceptatione à Deo facta, & remissa, & sic incidet in nostrum explicandi modum, scilicet ideo cessare obligationem voti, seu iuramenti quia fit remissio eius promissionis ex parte eius, cui promissio facta est, quē etiam explicandi modum sequuntur Soar. *de legib. lib. 2. c. 14. n. 5. & tom. 2. de Relig. lib. 6. de Voto c. 9. n. 15.* Gabr. Vasq. *tom. 2. in c. 2. disp. 179. cap. 2.* Lessi. *lib. 2. de Iustit. cap. 14. dub. 12. n. 94.* Hæc Basil. Pont. *d. n. 8.* vbi *n. 9.* cum Soar. *d. cap. 14. n. 11.* contra Vasq. *d. disp. 179. c. 3. in fine.* existimat si proprie & in rigore loquamur hanc remissionem voti, & iuramenti obligationis non esse dispēsationem Iuris, sed tantum appellari dispensationem, quia fit per quandam remissionem, quare potius videri relaxationem, vel dispensationem facti, non Iuris.

Ibid. *eod. n. 2. in fine.* Aliter tamen, & non ineptè hoc explicat Basil. Pont. *d. cap. 2. n. 11.* vbi in hæc verba. Hinc etiam constat secundo qua ratione fiat dispensatio in voto, vel iuramento. Hæc enim sunt ex ijs, quæ ex hominum arbitrio pendent & consensu, & ita in illis non relaxatur obligatio legis

gis naturalis directè quod proprie dispensatione fit: sed remittitur debitum istum ex humano consensu nomine Dei, cui ea promissio facta est, & est pars illius obligationis. Concessit enim Deus Pontifici, vt ipse debita remittat rationabili ex causa, quod explicabo postea, & sicut me cedente alterius hominis promissioni, cessat etiam promissionis obligatio, sic etiam Deus in quantum illi debitum est, quod voto fuit promissum. Vnde non dispensat Pontifex nomine Dei in lege naturali, sed remittens debitum, & ius ad rem illam, tollit obligationem. Quam potestatem propter multa inconuenientia vitanda credimus à Deo concessam esse Pontifici, vt suo nomine remittere eam promissionem possit, quem explicandi modum sequuntur Soar. Vasquez, Lessi. citatis locis, quos reijcit Thomas Sanches sine vllo fundamento.

Ibid. *n.3. in fine*. Vnde Basil. Pont. *d. lib.8. cap.2. n.* 4. cum Sanch. *de Matrim. lib.8. disp.6. n.4.* Soar. *de legib. lib.2. c.14. n.5.* & Vasq. *d. disp.179. c.2.* & alijs pluribus per illos citatis, asserit nullam esse potestatem in Ecclesia neque Ordinariam, neque delegatam ad dispensandum in præceptis Iuris naturalis, aut diuini naturalis, quorum obligatio est absoluta independens ab hominum consensu, iuxta sensum explicatum per illum *eod. cap.2. n.2.*

Ibid. *n.4. in med.* ibi, *c. 11. n. 9.* & à Sanctarel. *variar. resol. q. 1. n.6.*

Ibid. *n.5. in fine*: Salas *de legib. disp.* 20. *sect. 4. n.* 30. Soar. *eod. tráct. lib.6. c.18. n.7.* nouissimè Basil. Pont. de *Sacramento Matrimonij lib.8. cap.*14.

CAP. MAGNAE. VII. *n.14. in fine*. Et de Romano Pont. & alijs Episcopis quod possint secum dispensare in legibus à se positis, & in votis & iuramentis proprijs, sicut & cum alijs subditis dispensare possunt, tenent Soar. *de legib. lib.6. cap.*12. *à n.8.* Salas *eod. tract. disp.20. sect.3. diffic.3. & sect.* 12. Basil. Pont. *tract. de matrim. lib.8. c. 4. n.9.* vbi *n.* 11. asserit nō obstare tex. *in præsenti* vbi Innoc. III. loquens de Trecensi Episcopo, qui peregrinationem vouerat ex certa causa, quæ iam cessauerat, quasi Episcopum laudans ait noluisse illum absque Sedis Apost. consilio se voti obligatione exemptum iudicare, quia respondet id supererogationis, & consilij opus fuisse, non necessitatis.

Ad Lib. III. Tit. XXXV. de Statu Monachorum.

CAP. RECOLENTES. III. *n.3. in fine*. Et ita probat tex. monachos non posse succedere in maioratu dignitatem seu iurisdictionem annexam habente, vt docent Molin. *de primog. lib. 1. cap.13. à num.81.* Ioan. Lecerier *lib.1. de primog. q.4. n. 15.* Anton. Gom. *l.40. Tauri n. 66.* vbi Cornejo, Ludou. de Castanete *cons.26. nu.8. & 9. vol.*1. Spin. *in speculo testam. glos.*12. *princ. num.*33. Matien. *l.1. glos.1. n. 16. tit. 7. lib. 5. noua Recop.* Carol. Tap. *in auth. ingressi C. de Sacrosanct. Eccles. verbo sua cap.16. n.8.* Surd. *cons.557. n.13.* Iacob. de Graff. *in aureis decis. p.2. lib.3. c.19. n. pen.* Cald. Pereira *de nominat. emphyt. q.6. n.14.* Cabed. Lusit. *decis.135. à n. 7. p.1.* Molin. *de Iustit. tom. 3. disp.623. n. 4.* Flores de Mena *in addit. ad Gam. decis.6. n.2. concl.5. & vari. lib.1. q.16. §.2. n.2.* Sicut nec in Regno, comitatu, vel ducatu, vt tradunt *glos. verbo dignitate in cap. scripsit nobis, 27. q. 2.* communiter recepta ab Archid. & cæteris scribentibus ibi, Molin. *d. c.13. n. 81.* Greg. *l.2. verbo siendo home tit. 13. part.* 2. Gam. *decis. 6. n.* 3. Cifuentes *l. 40. Tauri. q.* 6. vbi Anton. Gom. *n.66.* Ita etiam nec in feudo quando seruitium in eo petitum est personale, & tale quale non potest decenter à Religione exhiberi, nec sufficit per substitutum illud præstari, tunc enim Religio nō succedit in feudum, sed religiosi professione cessat, ita post DD. scribentes *ad cap. in præsentia, de probation.* docent Molin. *d. cap.13. n. 76.* alt. Molin. *tract.2. de Iustit. disp.140. col.6. vers. regulam.* Auendan. iun. *l.40. Tauri glos. 4. n.16. & 48.* Menoch. *cons.519. n. 13.* Tap. *d. verbo sua c. 14. n.8. & 9.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 12. c 8. q.5.* Fr. Emman. *quæst. Regular. tom. 1. q.38. art.3. & tom.2. q.62. art.10. & q. 78. art. 11. vers. tertio probatur.*

CAP. CVM AD MONASTERIVM. VI. *n. 14. in fine*. Nam Pontifex obligationem voti in religioso remittit nomine Dei, sicut aliorum votorum obligationem, cum eadem sit in voto solemni & simplici *cap. rursus, qui clerici, vel vouentes*: solemnitas autem cum sit introducta Iure positiuo *cap. vnic. de voto lib.6.* tollitur etiam potestate Ecclesiastica, & præterea cum materia voti obedientiæ sit promissio facta homini, hoc est Prælato, & ipsi Pontifici, quæ promissio confirmatur voto, non acceptata, aut reiecta promissione cessat obligatio voti obedientiæ ea autem cessante, cessat etiam obligatio paupertatis, & castitatis, quæ tantum in eo statu promissa sunt; huius enim tex. sensus est religiosum statum constare essentialiter tribus votis, paupertatis, castitatis, & obedientiæ ex institutione Christi, & ita non posse Pontificem facere, vt permaneat ille status aliquo ablato voto paupertatis, castitatis, aut obedientiæ, ita nouissime Basil. Pont. *in suo tract. de Sacramento Matrimonij lib.8. cap.2. n.* 13.

Ad Lib. III. Tit XXXVI. de Religiosis domibus, &c.

CAP. AD HÆC. IV. *n. 6.* ibi, auctoritate Episcopi, & licentia Episcopi in institutione beneficij ab initio præsumitur si Ecclesia ædificata reperiatur in forma debita, habeat dotem, & Rectorem, Cardin. *cons. 11. sub n.6. vers. item caueat*, Barbat. *cons.33. n.1. lib.1.* Rot. *in Hipporigien. capellæ 3. Iunij 1613. coram R. P. D. Pirouano.*

Ad Lib. III. Tit. XXXVIII. de Capellis monachorum, &c.

CAP. DILECTVS. II. post *n. 6.* In glos. [*Generetur*] Notatur ad hoc quod licet respectu exempti possit exemptionē præscribi; tamen respe-

respectu Papæ eximentis nulla datur præscriptio, hincq; exemptũ semper posse se tueri contra obiectã præscriptionem dicendo non esse completã contra Papam, & sic allegando ius tertij post longam disputationem concludit Abb. *in cap. ad audientiam sub n. 12. vers. in contrarium tamen, de præscr.* & eum sequitur Felin. *sub n. 12.* & notat bene Cened. *practic. & canon. lib. 1. q. 26. n. 9. ad fin.* optimè Erasm. à Cochier. *de Iurisdict. Ordin. in exemptos p. 3. q. 12. n. 4. cum seqq.*

CAP. EX PARTE. III. post *n. 2.* In tex. ibi (*nolumus per hoc derogare Concilio supradicto*) Collige ex tex. speciale priuilegium contra Ius cõmune eidem non derogare si de eo mentio non habeatur, tradit glos. Abb. *n. 2.* & reliqui DD. *in præsenti, glos. verbo noscatur* vbi Domin. *n. 26.* & alij in *cap. 1. de constit. lib. 6 glos. verbo mentione in cap. 1. de exceß. Prælat. eod. lib. glos. verbo non permittitur in l. quominus, ff. de fluminib.* Bart. *in l. vlt. n. 4. C. si contra Ius,* Abb. *in cap. nonnulli* per tex. ibi *n. 10. de rescript.* Rip. *in cap. 1. à num. 36. illo tit.* resoluunt Xuar. *alleg. 12. n. 44. & alleg. 28. à n. 15.* Gom. *in reg. de impetrantib. q. 1.* Cou. *var. lib. 4. c. 16. nu. 6.* Padil. *in l. vlt. n. 17. C. de diuersis rescript.* Sarmien. *lib. 3. select. c. 14. à n. 3.* Roland. *cons. 5. à n. 54. lib. 1.* Intellige tunc sufficere clausulam generalem si Ius non habuerit clausulam derogatoriam, contra vero si prædicta clausula in eo reperiatur, tunc enim specialis mentio desideratur, patet si expendas Papam non intendere inaduertenter facere aliquid contra Ius, quod facere videtur si in priuilegio mentio supradicta nõ reperiatur iuxta supradicta, idque insinuare videtur Pontifex in præsenti ibi, non credimus emanasse, quæ verba denotant defectum intentionis.

Non obstat quod in priuilegio maior ratio reperitur, quàm in lege posteriori; cum lex posterior in totum contrariam præcedentem soleat abrogare, licet de illa mentio non habeatur iuxta tex. *in d. cap. 1. de constit. lib. 6.* Respondetur enim magnam esse differentiam inter legem, & priuilegium, nam lex summa cum deliberatione, consultatione, & euidenti vtilitate promulgari, ac proinde in illius constitutione Princeps facile circumueniri non potest *l. 2. de constitut. Princip.* non sic dicendum in priuilegijs, quæ quidem cum facillimo negotio concedantur propter supplicantium importunas preces, facile Princeps poterit circumueniri, aduertit post alios Sarmien. *d. cap. 14. n. 11.* qua de causa in priuilegio mentio Iuris est facienda, aliàs enim per ignorantiam priuilegium præsumitur concedi.

Ad Lib. III. Tit. XXXVIII. de Iurepatr.

CAP. QVONIAM. III. *n. 4.* ibi, *n. 197.* & me citato in hoc loco nouissimè Ioan. Anton. Massobr. *in sua praxi habendi concursum præl. 7. dub. 22. n. 12. & 22. secundum Roman. impress.*

Ibid. *n. 7.* ibi, *n. 337.* refert nouissime me citato Ioan. Anton. Massobr. *d. præl. 7. dub. 22. n. 6. secundum Roman. impress.*

CAP. QVOD AVTEM. V. *n. 2. prope fin.* ibi, *à n. 158.* me citato nouissime Ioan. Anton. Massobr. *in sua praxi habendi concursum prælud. 7. dub. 21. n. 143. secundum Roman. impress.*

CAP. QVIA CLERICI. VI. post. *n. 2.* In tex. ibi (*comparant, &c.*) Notatur ad hoc quod Iuspatronatus per clericos comparari, seu aliter, acquiri non potest, vt comparantium, seu acquirentium filij, vel nepotes in Ecclesiis patronatus præsententur, vt per *glos. verbo comparant*, Innoc. *in princip.* Butr. & Abb. *n. 3.* Anchar. *n. 1.* & alii *in præsenti*, Lambertin. *in tract. huius tit. lib. 1. p. 1. q. 5. art. 1. & 2.* Hippol. *sing. 195.* Syluest. *verbo Iuspatron. n. 6.* Roland. *cons. 47. n. 61. lib. 1.* Cum enim in cõparatione Iurispatronatus ad effectum vt acquirentes filios vel nepotes suos in Ecclesiis patronatis possint præsentare, vitium ambitionis notabiliter appareat, & prædictum vitium, maximè in personis ecclesiasticis reprobetur iuxta reg. tex in *Clem. 1. in princ. de renunciat.* propterea tex. hic tali ratione fundatus in præsenti decisione quamcunque prædicti Iuris acquisitionem etiam aliàs licitam ad prædictum effectum factã reprobauit, quod quidem apertè colligitur ex verbis huius tex. ibi, vt postmodum eorum filii, &c. quæ verba apertè denotant illam acquisitionem Iurispatronatus in hoc tex. reprobatam esse, quæ principaliter facta est ad prædictum effectum, aliàs enim non erat cur à Romano Pont. referrerentur, ac subinde siue licita, siue illicita aliàs propter vitium ambitionis reprobata est per tex. *in præsenti*.

Ibid. post *n. 4.* In tex. ibi, [*spoliando*] Collige ex tex. clericos ementes, vel etiam iusto aliàs titulo acquirentes iuspatronatus cum intentione, & ad effectum vt illorum filii seu nepotes in Ecclesiis præsententur ab eodem, iurepatronatus esse spoliandos, vt per Abb. *hic n. 3.* Paul. de Citadin. *in tract. de iurepatron. p. 1. q. 4. ante fin.* Lambert. in *simili tract. lib. 1. p. 2. q. 5. art. 2.* vbi *n. 3.* post *glos. hic verbo spoliando*, & Abb. *n. 4.* intelligit verbum, spoliando, in hac decisione stare in sua proprietate, eo quòd acquirentes iuspatronatus actum à Iure interdictum fecisse reputatur, & ita nulliter, vnde sicut de facto processerunt, ita conueniens est vt etiam de facto per Episcopum spoliari possint, quasi velint non esse opus iudicium intentare, prout etiam in actibus notorie iniustis iudex extraiudicialiter procedere potest. Verum prædictus intellectus nequaquam sustineri potest, conuincitur enim manifestè quia supponit omnes taliter acquirentes Iuspatronatus in hoc tex. nulliter, & de facto aliàs processisse, quod plane falsum est. Quare videtur dicendum verbum hoc, spoliãdo, importare priuationem mediante actu iudiciali, itaut lata sententia aliquando declaratoria prout in emptore, aliquando condemnatoria, prout in aliter acquirente per titulum aliàs iustum, Iuspatronatus cũ effectu amittatur, aduertit eleganter Lambertin. *d. q. 5. art. 21.* arg. tex. *in cap. quod à te 3. de clericis coniug.*

Ibid. post *n. 5.* In glos. [*spoliando, vlt.* ibi, (*sed cui applicabitur? potest dici quòd Ecclesia, &c.*) Notatur ad hoc quod facta venditione Iurispatronatus Ecclesia patronata libera remanet, vt per Roch. *verbo ipse vel is q. 25. n. 51.* Lambertin. *lib. 1. p. 2. q. 5. art. 1. num. 3.* Nec refragatur quia donatio

Iurispa-

Iurispatronatus similiter ipso iure nulla est, si sine Episcopi consensu laico per patronum facta sit, iuxta tex. *in c. illud, hoc tit.* sicut & venditio, vt tenet *glos. vlt. in cap. de iure, inf. hoc tit.* vbi addidi, & tamen constat Ecclesiam statim liberam non remanere, sed potius patronum adhuc posse cum eiusdem Episcopi requisito consensu iterum Iuspatronatus donare; satisfit enim si dicas in prædicta donatione simoniam non dari, quemadmodum reperitur in venditione Iurispatronatus, qua stante propter iniuriam factam Ecclesiæ patronatæ iuspatronatus amittitur, quo amisso Ecclesia consequitur libertatem.

CAP. EX LITTERIS. VII. *num. 2. in fine.* Lambertin. *in tract. huius tit. lib. 1. p. 2. q. 5. art. 11. cum seqq. & art. 5. & 6. & q. 8. art. 1.* Menoch. *de arbitr. q. 54. à num. 49.* D. Barbos. *in l. diuortio §. si vir nu. 56. ff. soluto matrim.* Intellige siue res principalis, cui annexum est iuspatronatus, sit vniuersitas bonorum, siue sit res particularis, dummodo tamen ita inseparabiliter adhæreat, vt rem illam quasi suum principale sequi dicatur, qui quidē intellectus aperte colligitur ex hoc tex. ibi, villa in qua Ecclesia sita est, quibus verbis apparet iuspatronatus, de quo hic, annexum, & accessorium fuisse fundo, in quo Ecclesia fuerat ædificata: nam cum in hoc tex. partium intentio sit villam transferre in totum per illam concessionem factam ad firmam, veluti translato principali, dicit Pontifex iuspatronatus veluti accessorium transferri, quod necessariò sequi debebat naturā sui principalis, cui inseparabiliter adhærebat *ex reg. accessorium, lib. 6.* Vnde conuincitur sententia communis Doctorum facientium distinctionem inter vniuersitatem bonorum, in qua iuspatronatus existit, & inter rem aliquam particularem, cui adhæret, itaut in priori casu translata prędicta bonorum vniuersitate transeat Iuspatronatus, minime verò in posteriori, prout in specie tenent DD. communiter in præsenti, & Roch. *verbo ipse vel is, q. 23. à nu. 41.* plures, quos refert, & sequitur Lambertin. *lib. 1. p. 2. q. 5. art. 11. n. 5. & art. 17.* Cou. dicens communem sententiam *lib. 1. vari. cap. 13. n. 3.*

Ibid. *n. 3. in fine.* Huius quidem illationis principale fundamentum est, quia negari non potest Iuspatronatus annexum rei transire in illum, in quem eiusdem rei dominium, vel saltem possessio transfertur, vt fatentur scribentes in hoc tex. & DD. supra citati, constat autem dominium rei dotalis sicut illius possessionem per matrimonium in maritum transire *l. doce ancillam C. de rei vendicat.* & docent Lara *in l. si quis à liberis §. si quis ex his, à num. 249. ff. de liberis agnosc.* Gom. *l. 50. Tauri n. 33.* D. Barbos. *in l. dotalem ff. soluto matr. à n. 1. & 4.* Si ergo iuspatronatus, & illius dominium, seu possessio transit in maritum, necessariò dicendum est, quod virtute illius poterit maritus præsentare, ne aliàs dicamus manente Ecclesia patronata deficere præsentationem ad illam, vt in terminis concludit D. Barbos. *in d. §. si vir n. 57.* Accedit quia dato matrimonio fructus dotis ad maritum spectant, iuxta reg. tex. *in d. §. si vir*, à qua regula potestas præsentandi excepta non reperitur, cum fructus iurispatronatus esse dicatur, *glos. vlt. in cap. cum Bertoldus, de re iudic.* Et hæc est communis, & verior sententia, quidquid dicant Abb. *in cap. vlt. n. 8. de concess. preb.* Ias. *in d. §. si vir n. 7.* Felin. *in c. cum olim, de maior. & obed. & in cap. causam, quæ, num. 8. de præscript.* Guillelm. *in cap. Raynuntius verbo cætera bona nu. 37.* Vnde iam apparet quàm frustratoria sit dubitatio, in qua torquentur DD. vtrum concurrente viro & vxore ad præsentandum, quæ præsentatio sit præferenda? de qua agit Abb. in *d. n. 8.* Lambertin. *d. lib. 1. p. 2. q. 10. art. 2. & 3.* Tiraq. *post leges connub. glos. 9. n. 6.* Siquidē ex prædictis soli marito ius præsentandi cōpetere constat, vnde non solum pręsentatio illius præferenda est, sed & alia per vxorē facta nequaquā admittenda.

Ibid. *n. 4. post princip.* ibi, *col. 3.* Rocch. *verbo ipse vel is q. 26. n. 54.* Lambertin. *lib. 1. p. 2. q. 8. art. 2. in princip.* Molin. *de primog. lib. 1. cap. 24. à n. 2.* late Menoch. *cons. 90.* fatetur D. Barbos. *in l. diuortio §. si vir n. 58. ff. soluto matr.* Pro quibus facit efficaciter quia locatio ad modicum tempus nullum dominium, nullamue possessionem transferre solet, docet Iurecons. *in l. non solet ff. locati*, iuncta *l. genere 3. ff. de acquir. possess.* sicut transfert locatio ad longum tempus, vt probat *tex. in l. 1. §. quod autem ff. de superficieb.* cōstat manifeste istū tex. agere de locatione ad longum tempus, id enim importat concessio ad firmam, vt tradit Bart. *in l. 1. num. 8. C. de iure emphyt.* eo quod inspecta lingua Anglicana talis conuentio sic appellata significat annuum censum, & vti talis censetur facta ad decennium, & importat alienationem, quod quidem mihi videtur probare tex. in *cap. 2. de locato*, dum in fine inquit ad firmam concedi posse decimas, de quibus ibi agebatur, itaut ad alienationem non videatur extendi, sic plane innuit contractum illum ad firmam de se alienationem importare. Deinde faciunt huius tex. verba, ibi, vel antequam &c. quibus vult tex. quod si præsentatus à milite præsentaretur antequam esset suborta controuersia inter militem & Abbatissam, ille præualeat in Ecclesia, etiamsi prædicta Abbatissa obtineat, quod quidem fieri non poterat casu, quo per solam locationem, de qua hic, resultaret sola detentio, qualis resultat ex locatione ad modicum tempus, sed quia possessio in eundem militem translata fuit iuxta tex. *in cap. consultationibus inf. hoc tit. & in cap. querelam de elect.* ideo necessario tex. hic supponit prædictum militem non conduxisse villam ad modicum tempus, sed ad longum, aliàs non esset possessor, vt tex. supponit, sed solum detentator, vt probat tex. *in l. male agitur C. de præscript. 30.* cuius præsentatio præualere non poterat, iuxta tex. *in d. cap. consultationibus.*

Ibid. *eod. num. 4. in fine.* & ante illum videtur sentire *glos. hic verbo, ad firmam*, ibi, dicunt quidam, &c. sequitur Host. *col. vlt.* & apertius Zabarel. *q. 1. in fine.* Pro quibus vrget quia per locationem ad modicum tempus transit commoditas ipsius rei locatæ in ipsum conductorem, itaut illi liceat vti frui re conducta probat tex. *in l. ex conducto 16. in princip. ff. locati*, tradit Bart. *in l. 1. §. 1. ff. illo tit. & in l. 1. num. 3. C. de iure emphyt.* vnde dicendum videtur transire ius præsentandi, seu præsentationem, quæ est commoditas, vel quidam fructus iurispatronatus iuxta doctrinam *glos.* receptæ *verbo Capitulo, ad finem, in cap. cum olim, de maior. & obedient. glos. vlt.* in

in cap. cum Bertoldus, de re iudic. Facit etiam quod quemadmodum iuspatronatus est spiritualibus annexum, ita etiam ius decimandi, & spiritualibus coniungitur, vsque adeo vt laici respectu illius dicantur habere incapacitatem, probat tex. vbi omnes in *cap. causam, quæ, de præscript.* & constat per locationem beneficij etiam ad modicũ tempus factam ius decimandi transire, & posse conductorem decimas percipere, vt probat tex. vbi Abb. *n. 3. in d. cap. 2. de locato, & in cap. vlt. ne Prælati vices suas*, Tiraq. *de retractu tit. 1. §. 1. glos. 7. n. 51.* Duen. *reg 249.* Rebuff. *de decimis q. 10. n. 34.* vnde similiter non inconuenit quòd conductor, etiamsi laicus sit, mediante locatione rei temporalis principalis iuspatronatus eidem rei annexum retineat, & illius fructus, hoc est præsentationes percipiat, ex quibus hæc sententia defendi potest, prima tñ receptior est, & forsan melioribus nititur fundamentis.

Ibid. *n. 8. in fine.* maxime quando causa, & finis sequestrationis suadet dari partium intentionem, vt illa transeat, probat tex. sic intelligendus *in l. licet 17. vers. rei deposita ff. depositi*, tex. opt. *in l. interesse 39. ff. de acquir. possess. & in l. sequester 103. ff. de verbor. signif.* tradit *glos. verbo beneficium in Clem. 1. de sequest. possess.* necessariò dicendum est iuspatronatus annexum transire ex supradicta ratione. Secus dicendum in depositario in quem nec dominium, nec possessio trãsfertur, probat tex. *in d. l. licet*, tradit *glos. 2. in fine in cap. bona fides, de deposito*, Gom. *l. 48. Tauri n. 8. & tom. 2. vari. c. 7. n. 2.* Costa *in l. si ex cautione fallent. 1. n. 7.*

Ibid. post *n. 10.* In tex. ibi (*postmodum Abbatissa, &c.*) Collige ex tex. in Iurepatronatus pertinente ad Conuentum posse Abbatem, vel Abbatissam solum absque consensu Conuentus præsentationem facere, ita in effectu *glos. verbo præsentauit*, Abb. *nu. 4.* Zabarel. & alij *in præsenti.* Pro quibus facit quia attento Iure omnia illa fieri possunt per solum Abbatem, vel Abbatissam, quæ spectant ad cultum diuinum, seu ad vtilitatem monasterij, itaut respectu illorum penes illum, seu illam tota monasterij potestas residere dicatur, probat tex. *in cap. nullum vers. vt de cætero, 18. q. 2.* facit tex. in *cap. licet de Regular. & in cap. statuimus 19. q. 3.* constat autem Iuspatronatus ad cultum diuinum pertinere, illo enim existente per præsentationem datur minister in Ecclesia Dei, qui Sacramenta exhibeat, reliquaque faciat diuina mysteria, ergo, &c. Contrariam tamen sententiam tenuit apertè Abb. sibi contrarius *in cap. ea noscitur n. 4.* vbi Innoc. & DD. communiter, *de his, quæ fiunt à Præl.* Roch. *verbo competens q. 11. num. 25.* Lambertin. *lib. 2. p. 1. q. 2. art 12. n. 3.* quæ sententia verior est, & necessariò tenenda, pro qua apertè facit tex. *in d. cap. ea noscitur, & in cap. illud 8. ad fin.* ibi, sine præsentatione fratrum, *infr. hoc tit.* Non obstat *tex. in præsenti*, quia ℞. in illis verbis continere facti narrationem, quæ quidem narratio dispositionem non facit. Vel melius intelligitur si aduertas tex. in illis verbis supponere terminos habiles, de quibus ibidem non fuit dubitatum, immo præsumitur interuenisse requisitum consensum, eo quòd ex originali constat præsentationem factam per Abbatissam, de qua hic, fuisse receptam ab Archiepiscopo Cantuarien. cuius sententia non ex illo defectu, sed ex fundamentis de quibus ibi Alex. III. *in præsenti* reprobauit, vnde necessario tex. intelligendus est, quod in præsentatione per Abbatissam factam cõsensus monialium, prout de Iure requirebatur, interuenit, iuxta tex. *in d. cap. ea noscitur* aduertit in specie Roch. *d. n. 25.* Vel saltem quod eadem Abbatissa sola potuit facere talem electionem mediante aliquo priuilegio, vel consuetudine, quæ illud potuissent operari, prout fatetur tex. *in d. cap. ea noscitur*, ibi, nisi ex antiqua, & approbata consuetudine, &c. resoluit Felin. *in tract. quando littera Apost. col. pen.* Paris. *n. 4. in cap. causam, quæ, de præscrip.* Nec etiam obstat tex. *in d. cap. nullam*, satisfit enim si dicas tex. illum procedere secundum regulas illas antiquas originarias, secundum quas monachi nullum suffragium, nec vocem habent in Capitulo, non tamen procedit secundum alias recentiores iuxta quas Prælati tenentur regere cum consensu, vel consilio sui Conuentus, vel consiliatorum, vel discretorum, aliorumue officialium, sicut diuersimode diuersis temporibus statutum est, prout eleganter explicat Nau. *cons. 76. n. 4. de Regular. in antiq.* alias *cons. 20. de priuileg. in nouis.*

Intellige consensum Conuentus explicandum esse per maiorem partem Capituli, vt in specie docent Roch. & Lambertin *citatis locis*. Nec refragatur tex. *in cap. licet, vers. præterea, de elect.* vbi maior pars non sufficit, satisfit enim si dicas in eo tex. particulariter à Iure cautum esse, vt maior pars non sufficiat propter negotij grauitatem, quo pacto etiam procedunt tex. *in cap. vnic. vers. si vero, de clerico ægrot. lib. 6. cap. indemnitatibus §. 1. de elect. illo lib. auth. de defensoribus ciuitatum §. vlt. collat. 3.* Intellige etiam prædictam maiorem partem debere esse saniorem, hoc est digniorem, & excellentiorem in gradu, sessione, sede, vel alijs circumstantiis iuxta reg. tex. *in cap. 1.* ibi, *à maiori, & saniori parte, &c. de his, quæ fiũt à maiori parte Capit. & in cap. quia propter 42.* ibi, maior, & sanior, *de elect.* & ita in specie probat tex. *in d. cap. ea noscitur*, ibi, vel maioris, & sanioris partis, aduertit Lambertin. *d. art. 12. n. 2.* nec oppositum probat tex. *in cap. 3. sup. hoc tit.* ibi, plurimorum, &c. siquidem tex. non agit de iurepatronatus pertinente collegialiter ad collegium, de quo nos agimus, sed agit quando præsentatio spectat ad singulares personas, tradit Abb. *in cap. Ecclesia n. 5. de elect.* in qua specie qualitas illa sanior non est necessaria. In dubio autem maior pars semper præsumitur sanior, tradit *glos. verbo rationabiliter in cap. 1. de his quæ fiunt à maiori parte Capit.* Abb. *n. 6. in d. cap. Ecclesia*, Felin. *n. 29. in cap. omnes, de constitut.*

Ibid. post *n. 12.* In tex. ibi (*de temporalibus debet respondere.*) Notatur ad hoc quod patronus potest obligare beneficiarium vt saltem in genere sibi reddat rationem circa administrationem redditũm Ecclesiæ patronatæ, tradunt Innoc. *n. 1* vbi Abb. & alii *in cap. cum & plantare, de priuileg.* idem Abb. *in præsenti nu. 3.* Lambertin. *lib. 3. q. 2. art. 5.* Roch. *verbo honorificum q. 66.* vbi videtur sentire hanc exactionem competere non ratione oneris,

sed

sed honoris, bene intelligẽtes hoc procedere in patrono ecclesiastico, non vero in sæculari; sic sane patronus potest impedire ne redditus Ecclesiæ in alios vsus conuertantur quàm in illos, ad quos fuerunt deputati tempore fundationis, aduertit Lambertin. *vbi supra nu.5.*

CAP. ILLVD. VIII. *num.1.* In tex. ibi (*inconsulto Episcopo*) Notatur ad hoc quod laicus patronus potest cum Episcopi auctoritate Ecclesiam religiosæ domui concedere, hoc idem probat tex. *in cap. quod autem 5. vers. de cætero. & in cap. nullus 17. & in cap. suggestum 20. hoc tit. & in c. consultationibus, vers. si religiosis, de donation. gloss. verbo de re non vacant.* Innoc. Abb. *num. 3. in præsenti*, idem Abb. *in d. cap. quod autem, & in cap. pastoralis, num. 8. de donation.* resoluunt Lambertin. *in tract. huius tit. lib. 1. par. 2. q. 1. art. 9. à princip.* Corras. *de Sacerdot. par. 1. cap. 7. num. 3.* Rebuff. *in praxi tit. de reprobata beneficij vacantis impetr. num. 59.* Intellige procedere in patrono retinente redditus, & prouentus Ecclesiæ, qui & simpliciter fecit donationem Ecclesiæ, facta enim per illum huiusmodi donatione, & deficiente Episcopi consensu, nec etiam iuspatronatus in locum religiosum transferri dicendum est, interueniente vero omnia transire censentur *arg. tex. in d. c. pastoralis*, idq; manifeste colligitur ex hoc tex. *in vers. licet*, ibi, liberam, quod quidem verbum est intelligendum respectu proximi impedimenti, iuxta doctrinam *glos.* receptæ *in Clem. dudum, de sepultur.* & sic respectu Episcopi consensus, de quo agebatur, ac subinde cũ Pontifex *in d. vers. licet*, fateatur posse patronum laicum sine Episcopi consensu iuspatronatus expresse declaratum in locum religiosum transferre, necessariò fatendum est concessionem Ecclesiæ de qua in principio factam etiam simpliciter deficiente eiusdem Episcopi consensu vsque adeo non valere, vt etiã virtute illius sic simpliciter factæ iuspatronatus non transeat. Ad eundem modum intelligendus est tex. *in d. c. quod autem, vers. de cætero, & in d. c. nullus*, prout aduertit Abb. *ibid. notab. 2.* quicquid dicat *glos. 1.* ibi. Quare autem requiratur huiusmodi consensus Episcopi in donatione facta per laicum patronum detinentem ipsius Ecclesiæ fructus, & prouentus temporales, solet à DD. inquiri, & inter varias rationes, quas assignant, illa mihi vera videtur, quam tradit Lambertin. *lib. 1. par. 2. q. 1. art. 9. nu. 38.* nempe quia nec donans, nec donataria Ecclesia, seu locus religiosus aliquid Ius habent in Ecclesia donata, in donante probat tex. *in cap. nouerint 10. q. 7. & in cap. causam, quæ de præscript.* in donataria fatetur tex. *in præsenti*. Vnde ius illud ad Episcopum dicitur spectare iuxta reg. tex. *in c. omnes 16. q. 7.* ac subinde requiritur consensus illius, qui tanquam dominus Ecclesiæ donatæ facit donationem valere, arg. tex. *d. c. pastoralis*, & ita colligitur ex tex. *in d. vers. de cætero*, in ratione quam reddit, explicat Lambert. *vbi supra*.

Ibid. *num. 2. in princip.* ibi, non potest, Lambert. *in tract. huius tit. lib. 1. par. 2. q. 4. art. 2. à num. 1.* Flamin. *de resignat. lib. 1. q. 3. num 51.*

Ibid. *num. 6. in fine*. Roch. *de Iurepatron. verb. pro eo quod q. 2. à num. 3. & q. 3. à num. 6.* Syluest. *verbo Iuspatron. num. 4.* Lambertin. *lib. 1. par. 2. q. 6. art. 4. num. 3. & q. 1. nu. 3.*

CAP. QVERIMONIAM. IX. *num. 2. in fine*, me citato nouissime refert Ioan. Anton. Massobr. *in sua praxi habendi concursum, prælud. 7. dub. 21. num. 145. secundum Roman. impress.*

CAP. CVRA. XI. post *nu. 2.* In tex. ibi (*aliquas sibi Ecclesias, &c.*) Valde controuersum est quomodo tex. iste intelligatur in hoc verbo, Ecclesias, quidam enim existimant tex. agere de iurepatronatus, & sic verbum, Ecclesias, interpretandum, refert *glos. hic verbo legitima*, sequitur Beroi. *in præsenti, num. 8.* Con. *in reg. possessor. par. 2. §. 10. nu. 8.* Sed ex mente Abb. *hic nu. 1.* mihi videtur melius tex. esse intelligendum de Ecclesijs in proprietatem concessis, pro quo intellectu facit quia tex. hic agit de donatione Ecclesiarum, patet ibi, ex donatione laicorum, iunctis verbis seqq. ibi, Ecclesia vendicare, &c., & constat quod donatio Ecclesiarum facta loco Religioso intelligitur de Ecclesijs in proprietatẽ cõcessis, probat aperte tex. *in c. cõsultationibus, 4. de donation.* Deinde facit quia Ecclesiæ, de quibus hic, monasterijs, & alijs Ecclesijs Collegiatis concedebantur, vt patet ex superscriptione tex. sicut & in Clericis de quibus ibi, & licet clericis prædictæ Ecclesiæ concedi possent in titulum, monasterijs tamen, & Ecclesijs Collegiatis non aliter quàm in proprietatem iuxta supra resoluta; vnde cum tex. in præsenti non se fundet in monasteriorum, seu Conuentuum incapacitate, sed potius in defectu potestatis, qui in donatore inueniebatur, aperte demonstrat quod Ecclesiæ, de quibus hic, non in titulum, sed in proprietatem donatarijs concedebantur, aliàs enim si in titulum concederentur propter illorum incapacitatem tales donationes reprobarentur quantuncunque Episcopi cõsensus interuenisset, siquidem efficere non potest vt monasterium, seu Ecclesiæ Collegiatæ, vel similes aliæ Communitates habeant Ecclesias in titulum eo quòd à Iure reprobatum est.

In tex. ibi (*nisi legitima præscriptione, &c.*) Collige ex tex. Ecclesiam in proprietatem sine Episcopi consensu donatam præscribi posse, ita Abb. *notab. 1.* & alij *in præsenti*, idem Abb. *in cap. dudum, nu. 4. de decimis, & in cap. dilectis. num. 3. de officio legati*, in effectu Felin. *in cap. ad aures nu. 1. de præscript.*

CAP. CVM SÆCVLVM. XIII. post *n. 1.* In tex. ibi (*emptorum*) Collige ex tex. Iuspatronatus acquiri posse quando venditur res, cui idem ius inseparabiliter adhæret, ita *glos. in præsenti verbo emptorum*, Innoc. & alij, Abb. *in cap. de iure num. 2. inf. hoc tit.* Lambertin. *in tract. huius tit. lib. 1. p. 2. q. 7. art. 1. cum seqq.* Syluest. *verbo Iuspatron. num. 6. vers. quintum.* Cost. *in cap. si pater, par. 2. verbo Trebellianica, nu. 4.* Intellige tex. procedere etiamsi in venditione rei temporalis Iuspatronatus exprimatur, dummodo nulla in expressione interueniat coniectura praui animi in contrahentibus, si vere talis appareat secundum illam contractus simoniacus iudicabitur: quando autem dicetur prædicta coniectura apparere non sibi constant Doctores, inter quos quidam existimant absque vlla distinctione dari prædi-

prædictam coniecturam eo ipso solum quod Iuspatronatus in venditione exprimitur, cuius expressionem tantum absque alio adminiculo quocunque modo facta sit, existimant simoniacam efficere, prout Ioan. Andr. *in cap. unic. hoc tit. lib. 6.* sequitur Felin. sibi contrarius *in cap. querelam n. 3. de simonia*, multis confirmat Lambert. *lib. 1. p. 2. q. 5. art. 20. à n. 18.* Sed melius ex mente Anan. *in d. cap. querelam* dicendum puto supradictam expressionem de se coniecturam non facere ad inducendam simoniam, sed altera esse coniectura si pretium rei principalis, quæ venditur, fuerit excessiuum, tunc enim illius residuo iuspatronatus quod exprimitur æstimatum esse iudicabitur. Si vero pretium, aut nihil, aut parum excedat valorem rei temporalis absque vitio simoniæ procedet venditio non obstante expressione quocunque modo facta; siquidem tunc temporis videtur inter partes actum esse, scilicet quod venditor noluerit sibi retinere iuspatronatus, quod poterat excipere, & sibi reseruare iuxta tex. *in cap. ex litteris, supra hoc tit.* immo potius quod voluerit vt tanquam accessorium cum re vendita transferatur, qua data coniectura intentionis interpretatio illa facienda est, vt actus sustineatur iuxta reg. tex. *in l. quoties ff. de rebus dub.* & vt peccatum non præsumatur iuxta reg. tex. in *l. merito ff. pro socio, & in cap. 2. de regulis Iuris*; sic alias facta venditione absque supradicta expressione si pretium fuerit excessiuum magis læsio, & iniustitia circa ipsam venditionem commissa iudicabitur, quàm simonia, eo quòd in illa iudicanda, & minus peccatum, & vnius tantum reperitur, in ista vero & grauius, & vtriusque cernitur, vnde necessariò interpretabimur læsionem, & iniustitiam, quàm simoniam dari in prædicta venditione.

CAP. EX INSINVATIONE. XIV. post *n. 1.* In tex. ibi (*earum detentatores*.) Quales sunt etiam præsentati à malæ fidei possessoribus, quorum præsentatio nulla est, prout in specie tenuit *glos. pen.* vbi Innoc. & omnes *in cap. consultationibus, inf. hoc tit. & in cap. 2. de in integ. restit. & in cap. cum Ecclesia*, vbi Abb. & Rip. *de causa posses.* idem Abb. & communiter scribentes *in cap. cum olim, illo tit, & cons. 54. col. 2. vol. 1.* Anch. *cons. 20.* Roch. *de Iurepatron. verbo competens q. 14. & 22.* Lambertin. *lib. 2. p. 1. quæst. 3. art. 1. & 20.* Duen. *reg. 82.* existimantes cum primum constiterit de mala fide præsentantis præsentatum & institutum repellendum esse, & admittendum de nouo præsentatum à vero patrono. Pro quibus efficaciter facit quia si talis præsentatio admittatur iam possessor malæ fidei gaudet fructu præsentationis, & cum effectu illum percipit sine illius restitutione, quæ fieri non potest, quod quidem est maximum inconueniens, eo quòd constat fructus aliquos ex re possessa habere non posse, vt notant omnes *in l. bonæ fidei ff. de acquir. rerum domin. & in cap. grauis, de restit. spoliat.* Non obstat *tex. in d. c. consultationibus*, quia licet simpliciter requirat possessionem, intelligendus est bona fide interueniente, siquidem Ius Canonicum ab eodem Alexan. III. statutum in dubio non censetur malæ fidei possessoribus fauere, immo illos maxime abhorret, vt patet ex *cap. vigilanti, & cap. vlt. de præscript.* Vnde colliges præsentatũ à possessore Iurispatronatus quamuis nihil de eius bona fide, sed de sola possessione doceat, si modo abunde de eius mala fide non constet, Ecclesiam debere obtinere, prout in specie resoluunt Innoc. *in d. c. consultationibus*, Roch. *d. q. 22. num. 24.*

CAP. CONSVLVIT. XV. *num. 3. in fine.* Paul. de Cittadin. *in tract. huius tit. p. 6. num. 3.* Lambertin. *eod. tract. lib. 2. p. 1. q. 8. art. 12.* Pro quibus facit quia patronus tantummodo prohibetur præsentari ad Ecclesiam vacantem, in qua ipse habet iuspatronatus, & tamen constat illius filium non esse patronum, nec in eadem Ecclesia iuspatronatus habere, vnde succedit reg. tex. *in l. 4. §. totius ff. solut. matrim.* Facit insuper, quia rationes propter quas prohibetur patrono se ipsum præsentare cessant in filio eius, siquidem alia persona est diuersa, qua data apparet ratio discriminis inter dantem & accipientem, quod requirit tex. *in cap. vlt. de institut.* deinde cessat vitium ambitionis tex. *in cap. per nostras 26. infr. hoc tit.* eo quòd licet in patre dante existere possit, nihilominus tamen in filio ex ipsius acceptatione non præsumitur, prout in alijs præsentatis non iudicatur. Facit denique quia filius patroni non debet esse deterioris conditionis, quàm reliqui omnes extranei, qui per patronum parentem præsentari possunt, alias enim fauor, quem Ius Canonicum in remunerationem beneficij patronis facere intendit, in illorum odium retorqueretur contra reg. tex. *in l. quod fauore ff. de legib. & reg. quod ob gratiam, lib. 6.* Non obstat tex. *in præsenti*, quia respondetur tantummodo prohibere patronum filio suo Ecclesiam patronatam conferre, sicut similiter vnicuique extraneo conferre non potest, vt addidi ad *cap. præterea 4. supra hoc tit.* non vero prohibere in eadem Ecclesia patronata filium patroni per patrem præsentari Prælato, qui eidem institutionem exhibere tenetur, idque manifeste colligitur ex verbis huius tex. ibi, propria auctoritate detineantur, & ibi, concedant, quæ quidem verba bene in collatione, minime vero in præsentatione verificantur.

CAP. DE IVRE. XVI. *n. 2.* ibi, vt per, Abb. *n. 2.* & alios scribentes *in præsenti, & in cap. præterea il 1. de transact.* vbi addidi, Roch. *in tract. huius tit. verbo vtile q. 3. à n. 8.* Lambertin. *eod. tract. lib. 1. p. 2. q. 1. art. 12. n. 17.*

Ibid. *eod. n. 2. in fine*. Ratio autem quare Iuspatronatus nullo modo pretio vendi possit ea est, quia cum illud spiritualibus annexum sit pretij æstimationem non recipit, prout in effectu resoluunt D. Thom. *2. 2. q. 100. art. 4. & in 4. sent. dist. 25. q. 15.* Sylu. *verbo Simonia q. 12.* Nau. *in man. c. 23. n. 180.* Lambert. *d. n. 17.* Sot. *de Iustit. lib. 9. q. 7. art. 1.* Non obstat *cap. ex litteris sup. hoc tit.* iuncta *reg. cum quid prohibetur lib. 6.* quia hæc reg. procedit quando illud, quod prohibetur, idem, licet alio modo, factum est, quod non contingit in specie *cap. ex litteris*, in quo licet res temporalis principalis vendatur, Ius tamen patronatus nequaquam venditur, neque super illo fit aliqua conuentio, sed solum fit super re mere temporali, licet illa translata trans-

feat Iuspatronatus propter inseparabilem coniunctionem ipsius rei, quæ venditur.

Ibid. post *n.5.* In ead. glos. ibi (*ipso iure.*) Aperte vult glos. venditionem Iurispatronatus ipso iure non valere, sequuntur Roch. *verbo ipse vel is, q.25. num. 51.* Lambertin. *lib. 1. p. 2. q. 5. art. 1. num. 4.* Non obstant verba huius tex. ibi, irritum decernimus, quæ verba hominis ministerium significare videntur, requirentia scilicet contractum esse potius annullandum, quàm sit nullus ipso iure, quia respondetur ministerium hominis hic non requiri, vt contractus de nouo annulletur, sed vt nullus, nulliterque gestus, & de facto processisse declaretur, quod quidem est obseruandum in reliquis contractibus, qui nullitatem ipso iure incursam in se continent, prout in specie declarant Bart. *in l. eleganter num. 7. ff. de dolo, & in l. si id quod ff. de verbor. oblig.* Padil. *in l. 2. num. 5. C. de rescind. vend.*

CAP. NVLLVS. XVII. *n. 2.* ibi, vt per, Lambertin. *lib. 1. p. 1. q. 2. art. 17. & p. 2. q. 1. art. 20. à princip.* Palat. *in repet. rub. de donationib. inter virum & vxor. §. 22. à num. 4.* Rebuff. *in praxi benefic. tit. de præsent. n. 9.*

Ibid. eod. *num. 2. in fine.* Sed dubium facit quòd etiamsi Decretalis hæc missa esset illi Episcopo Adonen. qui non recognoscebat Superiorem, nihilominus tamen cum Greg. IX. in hoc volumine hanc decisionem potuisset non respectu Episcopi particularis, sed respectu omnium Episcoporum, veluti legem vniuersalem constituere censetur, & ideo forsan melius tentari potest *tex. in præsenti* procedere casu, quo solùm agitur de supplendo consensu Episcopi sine causa legitima illum recusantis in concessionibus de quibus agit per laicos faciendis, quæ prædictum consensum attento Iure per modum auctoritatis requirunt, itaut per illum forma inducatur, ita in specie intendit Palat. *in d. rub. §. 22. num. 3.* Pro quo intellectu facit quòd consensus, qui supplendus est, dupliciter considerari potest, vel enim requiritur per modum auctoritatis ad solemnizandum actum, itaut formam illius constituat, vel rursus solum ad maiorem deliberationem, seu ad colligendam voluntatem ipsius Episcopi, meminit huius diuisionis Dec. *in cap. auaritiæ n. 13. de prebend.* inter vtrumque modum illud est discrimen, quod in priori casu non Archiepiscopus, sed solum Romanus Pont. requisitum consensum supplere potest, probatur ratione, etenim cum talis consensus sic consideratus ad actus validitatem requisitus censeatur, & vti talis præcise in specifica forma debeat exhiberi ex tex. *in l. obligari §. tutor ff. de auctorit tutor. & in cap. pen. iuncta glos. verbo mandantibus, de re iudic. lib. 6.* recte fit vt talis consensus quantumcumque sine causa ab Episcopo denegatus, per Archiepiscopum minime suppleri possit, sed recurrendum est ad Summum Pont. qui omnes Iuris defectus supplere potest ex reg. tex. *in cap. proposuit, de conceß. prabenda,* & in hoc priori casu loquitur, & procedit *hic tex.* non tamen sic dicendum in posteriori, in quo per Archiepiscopum aliquando consensus suppletur, prout in multis casibus, quos refert Lambertin. *d. art. 20. num. 6.* aliquando item consensus habetur pro obtento, prout resoluit Cost. *in l. cum tale §. si arbitratu ampl. vlt. num. 6.* Qui quidem intellectus manifeste colligitur ex verbis huius tex. *in fine,* ibi, & quod offerendum est tunc eius licentia offeratur, quæ verba apertè denotant tex. agere solummodo respectu habendi licentiam, quæ ab Episcopo iniuste denegata à Romano Pont. est obtinenda, non vero agit respectu compulsionis, de qua in præsenti nulla fit mentio, & ideo regulanda est secundum alias decisiones, quæ dicunt negligentias, vel culpas Episcoporum per suos immediatè superiores regulariter posse coerceri, resoluunt DD. communiter per tex. ibi, *in cap. pastoralis,* vbi Felin. *num. 6. de officio Ordin.*

Ibid. *num. 4. in med.* ibi, consentiendum, de quo etiam nouissimè Ioan. Anton. Massobr. *in sua praxi habendi concursum prælud. 7. dub. 7. secundum Roman. impreß.* vbi cum Lambertin. *lib. 1. p. 2. q. 1. art. 16.* resoluit diœcesanum vbi nollit consentire reseruationi Iurispatronatus posse compelli per Superiorem, immo posse ipsummet Superiorem consentire si diœcesanus renuat sine causa, *& dub. 8.* pariter resoluit diœcesanum posse compelli ad consentiendum fundationi in qua apponitur conditio contra Ius commune, qui quidem reducendi sunt ad terminos supradictæ distinctionis.

CAP. SIGNIFICASTI. XVIII. post *num. 1.* In tex. ibi (*pro Ecclesijs sibi commissis.*) Collige ex tex. concessionem Iurispatronatus factam Episcopo non ipsius personæ, sed Ecclesiæ contemplatione factam censeri, ita Innoc. *n. 2.* Abb. & alij *in præsenti,* idem Abb. *n. 2. & 4.* & alij præsertim Cou. *num. 1.* per tex. ibi *in cap. requisisti, de testam.* Lambertin. *lib. 1. p. 2. q. 1. art. 13. n. 3. & 4.* Menoch. *de arbitr. q. 68. à n. 21.* Intellige vt procedat quando donatio iurispatronatus facta est Episcopo sub nomine appellatiuo, etenim cum non data aliqua coniectura per quam indicatur concessio personalis, quæ fit Episcopo, non eidem personæ, sed Ecclesiæ suæ facta censeatur, & donatio Iurispatronatus facta sub nomine appellatiuo, nisi aliud appareat, realis fit, vt probet *d. c. requisisti,* recte fit vt talis donatio facta Episcopo sub nomine appellatiuo non personæ, sed Ecclesiæ suæ facta esse dicatur, vt tex. habet; pro quo intellectu expendi potest verbum illud, Episcopi, de quo in tex. quod quidem non proprium est, sed appellatiuum ex sua natura aptum ad comprehendendum quoscunque in illa dignitate positos tàm præsentes, quàm futuros, *glos. magna,* & Abb. *notab. 3. in c. quoniam Abbas, de officio deleg.* nisi ex materia subiecta aliud deprehendatur, prout in tex. sic intelligẽdo *in cap. aduersus, de immun. Eccles.* propter excommunicationem de qua agit, vel ex intentione concedentis, per tex. pariter sic intelligendum *in l. si quid earum 45. §. vlt. in fine ff. de legat. 3.* Faciunt secundò pro eodem intellectu alia verba huius tex. ibi, post promotionem suam, quæ quidem verba non erãt necessaria si personalis esset concessio de qua *in hoc tex.* eo quòd ante promotionem fieri poterat. Tertiò expendi possunt alia verba ibi, pro Ecclesiis sibi commissis, quæ quidem denotant concesſionẽ iurispatronatus de qua ibi fuisse realẽ,

Non

Nō obstat tex. *in l. quod Principi 56. ff. de legatis 2.* quem expendunt Cou. *vbi sup. à n. 4. & pract. c. 11. vers. postremo* Xuar. *alleg. 50. num. 3.* quia respondetur quod licet verum sit textum illum ius singulare constituere, & specialiter procedere in Principe, vt significant eius verba, ex constitutione D. Antonini, nihilominus tamen Ius illud singulare, quod constituit in eo verificatur quòd Legatum indistinctè censeatur relictum contemplatione dignitatis, siue appellatiuo, siue proprio nomine relinquatur, & respectu istius nominis proprij fuit inducta prædicta constitutio, prout colligitur ex mente communi ibidem, & si replicatur de verbo, illi Principi, in text. posito, quod quidem dignitatis nomen importat, satisfit si dicas Iurisconf. ibidem non referre verba illa, quibus testator legans vsus est, sed vim, & effectum legati, quod licet proprio nomine Principis relinquatur, ex singulari D. Antonini constitutione censetur relictum contemplatione dignitatis ad effectum vt successori debeatur.

Ibid. post *n. 3* In tex. ibi (*præsentauerint*) Collige ex tex. Episcopum acquirentem Iuspatronatus posse, & debere in Ecclesia vacante præsentare, idem probat tex. *in cap. si quis Episcoporum 16. q. 5. & in cap. vlt. inf. hoc tit.* tradunt *glos. verbo præsentauerint*, Abb. *n. 3.* & alij *in præsenti*, Lambertin. *lib. 2. p. 1. q. 1. art. 7.* Intellige procedere quando concessio facta est de iurepatronatus existente in alio territorio, prout in specie tradūt Abb. Anan. *in princip.* & alij *in præsenti*, vel licet in eodem sit territorio alius tamen proponitur inferior Prælatus ad quem pertinet institutio, pro quo intellectu vrgenter faciunt finalia verba huius tex. ibi, sunt admittendæ personæ, quæ verba necessariò conuincunt in hoc tex. non tractari de receptione facienda per ipsum Episcopum præsentantem, sed de alia facienda per illum Episcopum, qui factam præsentationem recusare potest, quod idem dicendum est si alij compatroni in eodem Iurepatronatus reperiantur cum eo casu supradicta ratio locum habeat.

CAP. CONSVLTATIONIBVS. XIX. *n. 2.* ibi, *n. 6.* Intellige quando à lege pro tali habetur, prout contingit in sententia, quæ in rem iudicatam transiuit, quam constat à lege haberi pro veritate, vt docet Iurisconf. in *l. res iudicata 207. ff. de regulis Iuris*, non vero procedere quando non à lege, sed ab hominibus pro tali reputatur, prout habet tex. *in præsenti*, ex quo in hoc sensu iam apertè colligitur non valere præsentationem factam ab illo, qui tantum credebatur patronus, ita in specie *glos. vlt.* Innoc. *in finalibus verbis*, Butr. *n. 4.* Abb. *n. 3.* & alij *in præsenti*, tradunt Roch. *in tract. huius tit. verbo competens q. 21. n. 43*. Lambertin. *eod. tit. lib. 2. p. 1. q. 3. art. 7. n. 4.* Padil. *in l. 1. n. 46. C. de seruitutib.* Ratio est quia fundamentum præsentationis consistit in possessione Iuris præsentandi, quæ quidem possessio tanquam conditio requiritur ad validitatem ipsius, vt colligitur ex verbis huius tex. ibi, si tempore præsentationis possidebat, iuncto tex. *in l. si mihi & Titio, ff. quando dies legati cedat*, tex. melior *in l. eas causas 79. ff. de condit.* ac subinde si præsentans non possidet conditio deficere censetur, qua deficiente, veluti deficiente essentiali fundamento, deficit validitas præsentationis arg. tex. *in l. 3. vers. aut enim, ff. de bonis libert.*

Non obstat reg. tex. *in l. Barbarius ff. de officio Prætoris*, quia communis sententia respondet constituendum esse discrimen inter gesta ratione publici officij, & inter illa, qua geruntur priuata ratione, seu áuctoritate, itaut in priori casu propter communem errorem sustineantur, minimè vero in posteriori, in quo deficit publica vtilitas, propter quam ex quadam æquitate constitutum est vt valeant gesta per illum, qui aliàs non habet potestatem; ita in specie tradit Innoc. *num. 4. in fine in cap. cum dilectus, de consuetud.* refert & sequitur alios Felin. *in cap. ad probandum, de re iudic.* communis ex Vant. *de nullitat. tit. quomodo nullitas reparetur n. 55.* Roland. *cons. 46. n. 35. lib. 1.* expendentes tex. *in l. 2. C. de sent. & interloc.* Vnde cum præsentatio non ex publico officio, sed priuata ratione, & auctoritate patroni procedat, nil mirum si decisio illius tex. in eadem limitetur. Sed licet hæc responsio defendi possit, nobis tamen non arridet, prout iam de illa dubitauit Ias. *in d. l. Barbarius n. 57.* siquidem eadem vtilitas publica datur in sustinendis actibus priuatis communi errore celebratis, ac in illis, qui ratione publicæ potestatis fiunt, aliàs enim maximum humani comertij detrimentum daretur, cum homines propter timorem nullitatis nollent contrahere, vel similes actus priuatos facere, quod quidem inconueniens necessariò dicendum est leges auferre voluisse, eo quòd non ad præteritos actus, sed ad futuros sustinendos latæ sunt iuxta tex. *in cap. vlt. de constit.* insuper tex. *in l. 1. C. de testament. & in l. 3. ff. ad Macedon.* apertè agunt de actibus priuatis, qui propter communem errorem, & existimationem sustinentur. Vnde verior videtur sententia regulam de qua supra etiam in actibus priuatis procedere, dummodo scientia impedimenti ex parte aduersa non detur, sic procedit tex. *in d. cap. dilectus, de consuetud.* ibi, & de suspenso, & in *cap. innotuit 20.* ibi, qui sponte ac humiliter, *de elect.* nec aliquod testis præiuditium considerabile resultet quoniam communis existimatio huiusmodi actus non confirmat in præiuditium alicuius tertij considerabile iuxta reg. tex. *in l. id quod nostrum ff. de regulis Iuris*; iuxta quam resolutionem difficultas de qua supra facile tollitur si dicas præsentationem licet non sit actus gestus ratione officij publici, de quo loquitur tex. *in d. l. Barbarius*, ex illius tamen sustentatione resultare graue veri patroni præiuditium, quod quidem licet non detur in defectum præsentationis ab illo facienda, apparet tamen maximum in eo, quod sustentata prædicta præsentatione de qua agitur, præsentans, qui tantum credebatur, iam per illum actum remanet verus possessor iuris præsentandi.

Ibid. *num. 5.* post princip. ibi, de quo vide, *glos. 1.* Innoc. & Butr. *num. 1.* Ancharan. *num. 1. & 5.* & alii *in præsenti*, Roch. *verbo competens, q. 14. n. 28. & quæst. 22. num. 44.* Rip. *in cap. cum*

Ecclesia num. 130. *de causa possess.* Lambertin. *lib.* 1. *par.* 1. *q.* 3. *art.* 1. *à num.* 1.

Ibid. eod. *num.* 5. *in fine.* Intellige supradictam conclusionem, quæ habet præsentationem factam à possessore tantum Iurispatronatus validam esse, vt procedat in quasi possessore bonæ fidei, nam cum stante præsentatione valida, & sequuta institutione præsentatus non sit remouendus, & præsentatio facta per quasi possessorē bonæ fidei valeat, est enim fructus iuris præsentandi, qualem bonæ fidei possessor percipere potest, vt probat tex. *in l. bonæ fidei ff. de acquiren. rerum domin.* quia interim dū contrarium non constat talis possessor ipsius rei dominus à lege præsumitur *l. vlt. C. de rei vendic.* non sic dicendum in possessore malæ fidei, *l. si fundum C. de rei vendic. l. si nauis ff. illo tit. l. qui scit ff. de vsur.* rectè sit vt tex. procedat in quasi possessore bonæ fidei iuris præsentandi, Sic sanè si aliquis incontinēti probare vellit se esse verum patronū adhuc præsentatus à possessore bonæ fidei renouandus nō est, vt tradit Felin. *in tract. quando littera Apost. limit.* 9. Sic similiter prævalet præsentatus ab illo, qui vltimo loco antea præsentauit, etiamsi alius probet se esse verum patronum, & excepta illa vltima præsentatione semper præsentasse, prout in specie tradunt Abb. *in cap.* 2. *de relig. domib.* Lambertin. *lib.* 2. *par.* 1. *q.* 3. *art.* 1. testatur communem, & receptam sententiam Rip. *in d. cap. cum Ecclesia num.* 52. *de causa possess.* Couar. *in reg. possessor par.* 2. *in princip. num.* 6.

Non obstat *cap. cum olim, de causa possess.* quia respondetur causam Episcopi conferentis de qua ibi, Iuris præsumptione fuisse destitutam, siquidem attento Iure communi collatio dignitatum non ad solum Episcopum, prout ipse inibi intendebat, sed insimul ad Canonicos spectat, iuxta tex. *in cap. nouit, de ijs, quæ fiunt à Prælatis*, communis vt per Abb. per tex. ibi, *in cap. cum Ecclesia Vulterana nu.* 9. *de elect.* Selu. *de benefic. par.* 2. *q.* 22. *num.* 11. Ac subinde cum Episcopus de quo ibi haberet causam sic odiosam, & à Iure communi exorbitantem oportuit in illo tex. ostendere non nudam possessionem prout in nostro tex. sufficit, sed corroboratam debitis circumstantijs ad validitatem collationis per ipsum factæ, prout ille tex. requirit, ne aliàs mala fides præsumeretur iuxta *reg. qui contra* 82. *lib.* 6. Nec etiam obstat *tex. in cap. ea noscitur,* 6. *de his, quæ fiunt à Prælatis*, satisfit enim si dicas in illo tex. requiri consuetudinem antiquam non quidem ad validitatem præsentationis factæ per Abbatem Ius præsentandi possidentem, sed vt ius præsentandi eidem legitimè competeret excluso Capitulo Monasterij de quo ibi, ne ad iudicium proprietatis circa idem Iuspatronatus amplius admitteretur, prout etiam requiritur *in cap. querelam, de elect.* vt in specie aduertit Rip. *in rub. de iudic. num.* 64. vt autem semel facta præsentatio teneat in illis Iuribus satis sufficiebat possessio cum bona fide iuxta supra resoluta. Vel rursus dicendum est propterea ibi non valere præsentationem quia attento Iure non præsumebatur facta cum bona fide propter resistentiam Iuris communis dicentis negotia Monasterij cum consilio, & assensu monachorum esse tractanda iuxta tex. *in cap.* 2. *de his, quæ fiunt à Prælat.* resoluunt Mench. *de success. resol.* §. 6. Sarmen. *de redditib. par.* 1. *cap.* 3. ac proinde dum prædicta præsentatio alio adminiculo non iuuatur valere non poterat nisi ex antiqua consuetudine, vel priuilegio Abbas solus id haberet, ad quod alludunt verba textus ibi, sine quo non obtinet firmitatem. Nec denique refragatur tex. *in l. fructus* 55. *ff. de vsuris*, vbi videtur probari bonæ fidei possessorem cum effectu non posse percipere fructus naturales, siquidem respondetur præsentationem de qua agimus non esse fructum naturalem iuris præsentandi, sed reduci ad fructum industrialem, eo quòd cum idoneus debeat præsentari omnis industria in præsentando requiritur, aduertit in specie Butr. *num.* 8. Innoc. *num.* 1. & alij *in præsenti*, Lambertin. *lib.* 2. *par.* 1. *q.* 3. *art.* 1. *nu.* 5.

CAP. NOBIS. XXV. *num.* 2. *prope finem.* ibi, Sede vacante, de quo vide nouissimè Ioan. Ant. Massobr. *in sua praxi habendi concursum prælud.* 7. *dub.* 6. vbi *dub.* 7. quod diœcesanus potest compelli per superiorem si nollit consentire reseruationi Iurispatronatus, immo quod potest ipse superior consentire, si diœcesanus renuat sine causa.

Ibid. *num.* 4. *in fine*, ibi, præstare, & illud quòd Iuspatronatus amittitur per erectionem in Collegiatam, intelligendum est vt locum habeat quando patronus patitur Ecclesiam erigi in Collegiatam sine aliqua reseruatione, siue Iuris, vt per *gloss. hic verbo capella*, secus si fiat huiusmodi erectio ignorante, vel aliàs contradicente ipso patrono, quod tamen fieri nequit ad tradita per Henr. Boic. & Abb. *in præsenti*, & Lambertin. *l.* 3. *quæst.* 6. *art.* 1. *num.* 2. *&* 19. prout eos refert nouissimè Ioan. Ant. Massobr. *in d. sua praxi præl.* 7. *dub.* 5. *num.* 5 *secundum Roman impres.*

Ibid. *num* 5 *in fine*, adde nouissimè Ioann. Anton. Massobr. *in d. praxi prælud.* 2. *secundum Romanam impres.* Quę quidem signa tria sunt. Primum si constituatur syndicus, quod satis aperte innuit tex. *in l.* 1. §. *quibus autem ff. quod cuiusque vniuers. nom.* in quo syndicus est, qui ex corpore collegij eligitur præter Procuratorem, & Aduocatum, & ibi aduertit Gottifred. *in verbo syndicum*, & Cuiac. *in paratitl. C. de consort. eiusd. lit.* quicquid dicat *gloss. in d.* §. *quibus autem.* Secundum est si habeatur sigillum ipsius Collegij, quod aperte sentit Rot. apud Achil. *decis.* 10 *num.* 2. *de præbend.* est enim expressiuum certi corporis tamquam vniuersitatis, vt colligitur ex traditis per Oldrad. *cons.* 100. *num.* 6. Tertium denique est ius eligendi Prælatum, quod consortium idem significat *cap.* 1. *de elect.* Abb. *in cap. nobis num.* 8. *ad fin. hoc tit.* Lambertin. *lib.* 2. *par.* 1. *quæst.* 5. *princ. sub num.* 4. Achil. *vbi supra num.* 3. Mascard. *de probat. concl.* 585. *sub num.* 10. *vers. item quod*. Præterea quod Ecclesia sit Collegiata solum efficit priuilegium Apostolicum, cum aliàs non possit erigi Collegium personarum Ecclesiasticarum, Bart. in *l. vlt. num.* 6 *de colleg. illic.* Alder. Mascard. *de gener. statut. interpretatione concl.* 1. *num.* 172. Ideo ex statu præsentaneo secundum signa de quibus supra, & ex communi reputa-

putatione Decian. *cons. 6. num. 3. & 9. lib. 2.* Rot. *diuis. 315. num. 3. par. 2. recent.*

In tex. ibi [*patroni postulatur assensus*] Collige ex tex. in electione Prælati Ecclesiæ Conuentualis postulandū esse patroni cōsensum, ita *gloss. verbo honestius* Abb. *n. 8.* Zabarel. & alij *in præsenti*, idē Abb. *n. 2. in c. cum terra, de elect.* Rocch. in *tract. huius tit. verbo in Ecclesia q. 2. n. 2. & q. 3. n. 8.* Paul. de Citad. *p. 3. q. 32. n. 41.* Lamber. *lib. 2. p. 1. q 5. art. 1. à n. 9. & art. 2. à princ.* Intellige secundū supra cit. vt procedat in postulatione consensus ad effectum vt patronus electionem approbet, & laudet, manente ipsius validitate quantuncumque illam recusauerit, nam cum huiusmodi consensus tātummodo in obsequiū, & remunerationem beneficij accepti postuletur, & tale obsequium, seu remuneratio non dicat prædictum consensum præcise esse obtinendum, rectè fit, vt talis consensus ita requiratur vt velit, noli tuè, validitas electionis permaneat, prout explicant Abb. *in cap. Sacrosancta num. 6. de elect.* Paul. de Cittad. *d. num. 41.* Roch. *d. quæst. 2. num. 2.* pro quo intellectu facit verbum illud, honestius, de quo in hoc tex. quod quidem supponit honestè fieri si patroni consensus non requiratur, prout in simili probat text. *in c. commissum 16. de sponsalib.* ibi, tutius, &c. iuncta communi interpretatione de qua ibi. Nec huic intellectui refragatur tex. in *c. Abbatē il 2. 18. q. 2.* siquidem omissis multis declarationibus, de quibus DD. satisfit si dicas tex. illum solum euincere habendam esse rationem ipsius patroni, & certiorem esse faciendum de electione Prælati in monasterio, cuius patronus existit, nō vero constituere consensum patroni præcise esse requirendū, vt aliquid impediat, vel officiat electioni iam factæ, prout voluit *gloss. 1. in c. principali 63. dist.* Abb. *hic in finalibus verbis.* Vnde iam colliges non videri veram sentētiam *gloss. verbo honestius, in præsenti* dum videtur velle de necessitate præcisa fore postulandum assensum patroni, itaut finè illo non confirmetur electio, idem dicit apertius *gloss. verbo Princeps in c. de hoc, de simon.* sequitur Host. relatus à Zabar. *in præsenti q. 3.* aduertere namque debuissent solum postulari consensum in obsequiū, & reuerentiam patroni ad illum tantum effectum, vt coram diœcesano, si aliqua sciat, opponat, quæ de Iure debeant impedire confirmationem, prout resoluunt supra citati, aliàs data confirmatione fine requisito consensu, vel illo non dato permanet ipsa in sua firmitate, vt aduertit Lambertin. *lib. 2. par. 1. q. 5. art. 2. num. 9.*

Limita supradictam concl. quæ habet in electione Prælati Ecclesię Conuentualis postulandum esse patroni consensum, explicatam vt supra, non procedere data conditione in contrarium in eadem Ecclesia Conuentuali apposita de consensu Episcopi in fundatione, constructione, vel dotatione ipsius, siquidem illa prædicto modo apponi potest per quā Patronus in eadem Ecclesia Conuentuali Pręlatum præsentare possit, aduertit in specie Paul. de Cittad. *d. loco*, Roch. *d. q. 2. n. 3.* Lambert. *lib. 2. p. 1. q. 5. ar. 1. n. 23.* Deinde limita non procedere respectu prabēdarum, capellarum, seu aliorum beneficiorum, quæ extiterunt in eadem Ecclesia Conuentuali, in his enim non datur inconueniens quominus patronus præsentare possit, & ita probat tex. *in vers. secus tamen*, Concil. Trid. *sess. 25. de reformat. cap. 9. vers. reliqua*, notat Abb. *nu. 6. in fine*, & alij *in præsenti*, idem Abb. *in cap. suggestum num. 3. supra eodem & in cap. fin. de concess. praben.* Roch. *d. q. 2. nu. 3.* Paul. de Cittad. *vbi supra*, communis ex Imol. in *dicto c. fin.* Lambert. qui plures refert, *d. q. 5. ar. 3.*

Ibid. *num. 6. in princip.* ibi, seruatur, Collige ex tex. deberi patrono honorem processionis, ita *gloss. verbo modeste*, Butr. *num. 2.* Abb. *nu. 5.* Anan. *num. 9.* & alij *in præsenti.* Innocen. *num. 3.* vbi Abb. *num. 4. in rub. sup. hoc tit.* Roch. *verbo honorificum quæst. 63. num. 98.* late Lambertin. *lib. 3. quæst. 1. art. 1. à princip.* Intellige in honore continuo processionis respectu vltimi loci illius, in quo patronus retro præcedere debet iuxta Prælatum in solemni processione, si in illa prouincia maior honor sit sequi, quàm præcedere, prout in specie resoluunt Angel. *in sum. verbo Iuspatronatus*, Paul. de *Cittadin. par. 6. q. 1.*

Ibid. *num. 7. in princip.* ibi, egestate, idem probat tex. *in cap. quicumque il secundo 16. q. 7.* ibi, suffragium vitæ, &c. tradunt *gloss. verbo modeste*, Butr. *num. 22.* Abb. *num. 6.* Anan. *nu. 9. in præsenti*, Roch. *verbo vtile quæst. 1. num. 1.* Lambertin. dicens esse omnium Doctorum sententiam, *lib. 3. q. 3. ar. 1.* Gig. *de pensionib. q. 23. num. 1.* Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 24. num. 21.* & alij.

Ibid. eod. *n. 7.* post princip. ibi, *sub n. 22.* Declara tamen non esse necessarium quòd patronus in summa egestate positus sit, sed sufficere quòd iam iam ad paupertatem deueniat, itaut verum sit dicere, quod iam secundum qualitatem suæ personæ sustentari non potest ex suis bonis, vel aliunde, putà ex aliquo opere suo, quod licitè & honeste exercere possit attēta qualitate suæ personæ propter tex. in *l. si quis à liberis §. sed si filius ff. de liberis agnosc.* patet si expendas id importare venire ad inopiam, vt probat tex. *in cap. 1. §. sane, de statu monach. lib. 6* iuncta decisione tex. *in l. Nepos Proculo 125. in fine, vers. potest ff. de verbor. significat.* & ita in specie Lambertin. *lib. 3. q. 3. art. 3. num. 6.* quicquid *gloss. verbo ad inopiam in cap. quicumque 16 q. 7.* contrarium velit existimans oportere in summam egestatem esse deductum patronum; contra quam vltra prædictam rationem vrget tex. *in præsenti*, ibi, ad inopiam vergat, & in *d. cap. quicumque*, ibi, redacti fuerint ad inopiam, quæ quidem verba non requirunt nisi tantum illum casum in quo iam ex his bonis commode, vel aliunde sustentari nequeat, vt eleganter probat Iurisconſ. *in l. si constante 24. in princip. ff. soluto matrim.* vbi agens de illo, qui vergit ad inopiam ad effectum vt repetitio dotis contra illum intentetur, dicit talem esse qualem constat iam aliquid minus habere ex illis bonis, quibus antea dos poterat præstari; patet ibi, ex quo euidentissime apparuerit mari facultates ad dotis exactionem non sufficere, prout tradit in specie Nouell. *de dote par. 6. quæst. 70.* Campeg. *eod. tract. par. 3. quæst. 19.* Palat. *in repet. cap. per vestras, de donation. inter virum §. 17. & 18.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 33.*

Ibid. *n. 11. in fine.* sentit *glos. verbo ad inopiam in cap. quicunque 16. q. 7.* dum dicit magis prouidendum esse illi, qui fuit diues, quàm illi, qui semper sustinuit aliquam paupertatem, resoluunt Roch. *verbo vtile q. 1. n. 2.* Lambert. *d. q. 3. art. 11. & art. 6. in princip. & num. 13. & à n. 25.* quærit an alimenta debeant esse in quantitate, quæ nutriant vxorem, filios, & seruos domesticos, qui qualitati patroni cõueniant. Quorum alimentorum nomine non tantum esus, & potus, sed etiam vestiarium, quinimo & habitatio veniunt, & patrono tribuenda sunt iuxta tex. *in l. legatis ff. de aliment. & cibar. leg. & in l. verbo victus 43. ff. de verb. sign.* tradunt Palaz. *in rub. de donation. inter virum & vxor. §. 11. nu. 3.* Cou. de *sponsal. p. 2. c. 3. §. 1. n. 9.* D. Barbos. *in l. quæ dotis à n. 64. ff. soluto matrim.* & insuper alia præstanda sunt de quibus Lambertin. *d. q. 3. art. 9. à princ.*

In ead. glos. ibi (*onus*) Videtur glos. sentire ad patronum pertinere solicitudinem, & solertiam circa Ecclesiæ patronatæ, & ipsius rerum defensionem, id enim importat onus, idem probant tex. *in cap. filijs 16. q. 7. & in cap. constitutum 16. quæst. 1.* Roch. *verbo onerosum q. 1. & seq.* Lambertin. *lib. 3. qu. 2. art. 1.* Ex quibus colliges posse patronum obligare beneficiarium vt saltem in genere sibi reddat rationem circa administrationem redditũum Ecclesiæ patronatæ, vt dixi *in addit. ad cap. ex litteris sup. hoc tit. prope fin.* Colliges etiam custodiam Ecclesiæ vacantis ad patronum pertinere, vt probat text. opt. *in cap. cum vos, de officio Ordin.* vbi Abb. & communiter DD. post multos Lambertin. *d. loco art. 6.*

CAP. PER NOSTRAS. XXVI. *nu. 1.* ibi, vt per, *glos. verbo præsentare*, Innoc. Butr. Abb. *in princip.* Anan. *num. 1.* & alij *in præsenti*, DD. *in cap. fin. de institut.* Paul. de Cittadin. *p. 6. q. 48. art. 3. à num. 89.* Lambertin. *lib. 2. p. 1. q. 8. art. 1. n. 6.* Mantu. *dialogo 34.*

Ibid. eod. *num. 2. in fine.* Ratio est quia in præsentatione patroni de se ipso facta vitium ambitionis reperiri censetur, nam cum non solũ prohibeantur illa, quæ per se mala sunt, verum etiam illa, quæ speciem mali repræsentant, & præsentatio de se facta propter prædictum vitium in illo præsumptum mali speciem habere censeatur, arg. tex. *in cap. quia in tantum, et in cap. cum iam dudum, de prebend.* merito tex. dicit patronum se ipsum ad Ecclesiam patronatam vacantem non posse presentare, pro qua ratione, seu potius declaratione faciunt verba huius tex. ibi, cum igitur nullus se ingerere debeat, &c. quæ quidem verba importãt affectare, & ambire, iuxta tex. *in l. si quemquam, C. de Episcopis, & Clericis*, in qua ratione naturali suasoriam tamen dat hic tex. ad constituendam talem prohibitionem, quemadmodum multoties Pontifices aliàs similibus rationibus naturalibus solent suas decisiones probabiliter confirmare, vt videre est *in cap. quoniam, de Officio ordin. & in cap. cũ omnes, de constitut.* Amplia procedere etiam in institutione, itaut Episcopus similiter se ipsum instituere non possit, prout dixi *in addit. ad cap. vlt. de institut.* Limita quando patronus præsentat filium suum ad Ecclesiam vacantem, de quo dixi *in addit. ad cap. quia clerici in glos. sup. hoc tit.*

Ibid. post *num. 4.* In tex. ibi (*Ecclesiasticæ Prælationis officys.*) Dum hic tex. se restringit ad Prælaturam iam probare videtur ad beneficium simplex se patronum præsentare posse, & ita hanc sententiam probat Lambertin. *lib. 2. p. 1. q. 8. artic. 2. à num. 6.* Sed contrariam sententiam tenuit Ioan. Andr. & communis in præsenti, pro qua facit quia tex. in præsenti agit de personatu ad quem dicit patronum se ipsum non posse præsentare, & tamen constat personatum esse beneficium simplex, probat tex. *in cap. super eo 6. de prabend. lib. 6.* facit rursus quia ratio in qua tex. iste fundatur, & in eadem decisione exprimitur etiam in simplicibus beneficijs reperitur, fatetur Concil. Triden. *sess. 24. de reformat. c. 17.* ibi, improbæ cupiditatis affectu, & ibi, vnum tantum beneficium. &c. ac proinde dicendum est in illis etiam prohibitionem huius tex. locum habere, licet enim aliqua decisio exorbitans etiam contra Iuris regulas sit, non est inconueniens quod accommodetur ad casus, de quibus non loquitur, si in illis verificatur ratio ipsius dispositionis, dummodo tamen in eadem dispositione exprimatur, prout notatur *in reg. odia lib. 6.*

CAP. CVM DILECTVS. XXVIII. post *num. 1.* In tex. ibi (*vt Ecclesiam, &c.*) Notatur ad hoc quod Legatus Sedis Apost. (etiamsi de latere non sit) potest beneficia antequam vacent suæ prouisioni reseruare, idem probat tex. *in cap. dilectus de officio Legati, & in cap. præsenti 63. et in cap. deliberatione 4. de officio Legati lib. 6.* Innoc. *in princip.* Butr. *num. 1.* Abb. *num. 2.* & alij *in præsenti*, plures, quos refert, & sequitur Cosm. *in pragm. sanct. tit. de collation. §. item circa, verbo legatorum ad fin.* Selu. *de benefic. p. 3. q. 66. n. 4.* Rebuff. *in praxi tit. de deuolut. n. 37.* Corras. *de Sacerdot. p. 2. c. 3. num. 15.* Gig. *de pension. q. 6. num. 18.* Lambertin. *lib. 1. p. 1. art. 6. num 4.* Simonet. *de reseruat. qu. 2.* Non obstat *cap. constitutus 11. de concess. preb.* quia Ꝗ. reseruationem de qua ibi, seu potestatem conferendi beneficium vacaturum nõ fuisse factam à Legato de quo tex. agit, sed ab Episcopo Legato confirmante, quam tex. ibi ex post facto faciendam propter Concilium Lateranen. reprobauit, licet factam retineret propter eiusdem Legati confirmationem, quasi Legati cõfirmatio daret validitatem reseruationi; vnde iam tex. ille videtur probare posse Legatum facere reseruationem, siquidem illam potuit confirmare, aliàs enim tex. non sustineret confirmationem per illum reseruatam. Illud tamen aduertendum duxi hodie ex decreto Concil. Trident. *sess. 24. de reform. c. 19.* prohiberi huiusmodi reseruationes etiamsi fiant per Legatos de Latere.

Amplia primò tex. procedere etiam in reseruatione pensionis, quam Legatus in beneficio potest constituere, de quo vide addita *ad cap probibemus, de censib.* Secundo amplia tex. procedere etiam in reseruatione facta in fauorem certæ personæ, adhuc enim Legatus illam facere potest (dummodo sit sine expectatiua ad beneficium vacaturum, per ea, quæ Lambertin. *lib. 2. p. 3. q. 81. artic. 1. num. 3.*) vt probat tex. *in præsenti, & in cap. si Apostolicæ 22. de prabend. lib. 6.* vbi *glos. verbo Legatus*, Domin.

n. 3.

n.3. Franch. à n.1. & Anch. *in princ.* Abb. *in præsenti num.3.* Gig. *de pension. q.6. num.18.* Mandof. *in reg.13.* Cancell. *q.5. à num.2.* Gom. *in reg. de non iudicando n. 3.* Rebuff. *in praxi tit. de collat. num.3.* Amplia tertiò tex. procedere respectu plurium beneficiorum, quæ Legatus reseruare simul potest, vt probat tex. *in cap. præsenti, de offic. Legati lib.6.* vbi *glos. verbo illa pendente*, Dominic. *num.1.* & Franch. *num. 3.* Host. & Calderin. in *cap. mandatum, de rescript.* declarando vt scilicet sortita priori reseruatione effectum facta de illa mentione possit Legatus aliam facere, minimè vero si pendeat, quam quidem, etiamsi de illa mentio fiat, efficere nequit.

Limita primò tex. non procedere in beneficijs, quorum collatio Episcopis auctoritate Apost. commissa est iuxta addita *ad cap.2. de officio Legati*. Limita secundo textum non procedere finita legatione, vt probat *cap. præsenti, de offic. Legati lib. 6.* vbi *glos. verbo finitur*, Anch. *n. 1.* Domin. *n. 4.* & Franch. *n. 3.* Rot. antiq. *decis. 206.* Selu. *de benefic. p.3. q.66. à n.4.* Simon. *de reseruat. q.2.*

Ibid. post *n. 4.* In tex. ibi (*suberat iurisdictioni Legati, &c.*) Collige ex tex. Legatum posse conferre, seu reseruare beneficium cum derogatione iurispatronatus Ecclesiastici, vt probat tex. *in cap. dilectus 6. de offic. Legati*, tradunt *glos. verbo præsentare*, Butr. *n.1.* Anan. *n. 8.* Abb. *n. 3.* & alij *in præsenti*, *glos. vlt. in cap. vnic. §.1. hoc tit. lib.6.* Abb. *n.8. in cap. illud & in cap. cum propter n.5. hoc eod. tit.* Felin. *in tract. quando littera Apost. noceat patronis vers. limitatur 3.* Selu. *de benefic. p.3. q.11. num.29.* Gom. *in reg. de impetrant. per obitum Cardinalium q.8.* Cassador. *decis.4. hoc tit. num.1.* Roch. *de iurepatron. verbo honorificum q.3. à n.4.* Lambertin. *lib.2. p.3. q.8. art.1. à num.1.* refert alios, & sequitur Cou. *practic. cap.36. num.2.*

In tex. ibi (*cum fructibus medio tempore perceptis.*) Collige ex tex. possidentem beneficium patronatum sine institutione Episcopi teneri restituere fructus ex eodem beneficio perceptos; ita *glos. verbo perceptis*, Abb. *n.7.* & alij hic, Cou. *de sponsal. p.2. c.6. §.8. n.8.* Mench. *vsufreq. c.16.* Hojed. *de incomp. benefic. p. 1. c.13. à princ.*

Ibid. *n.7.* In glos. [*Laicus*] Collige ex glos. Legatum non posse beneficium conferre, seu reseruare cum derogatione iurispatronatus laici; in idem est *glos. verbo in concessione in cap. dilectus, de officio Legati*, tradunt Domin. *in cap. 2. de elect. lib.6.* Felin. *in tract. quando littera Apost. noceat patronis col.3.* Paris. *cons.128. vol.4.* Lambertin. *lib. 2. p.3. qu.8. art.1. n.4. & 8. & art.2. à n.1.* Cou. *practic. cap.36. n.2. in fine*. Facit apertè *tex. in præsenti* quatenus distinguit inter Laicum, & Clericum patronum, patet ibi, tanquam laicus, & ibi, tanquam clericus, quæ non erant necessaria si Legatus posset conferre beneficium, seu reseruare in præiuditium patroni Laici. Accedit quod Pontifex constituendo officium Legationis non censetur illud creare cum præiuditio laicorum patronorum ex reg. *tex. in l. 2. §. si quis à Principe ff. ne quid in loco publ.* ac subinde cum per collationem seu reseruam maximum fiat præiuditium laicis patronis, necessariò dicendum est ex defectu potestatis Legatum talem collationem, seu reseruam facere non posse.

CAP. POSTVLASTI. XXX. post *n. 2.* In tex. ibi (*per intitulationem huiusmodi, &c.*) Collige ex tex. Clericum posse ordinari ad titulum alterius Ecclesiæ, in qua aliquis patronus est, idem probat tex. *in cap. per tuas 37. de simon.* tradunt *glos. 1.* Innoc. & Abb. *n. 3.* & alij *in præsenti*. Zabarel. *in Clem. plures, in fine hoc tit.* Paul. de Citradin. *in tract. huius tit. p.6. q.14.* Lambert. *lib.2. p.1. q.5. art.7. & lib.3. q.5. art. 6.* Gig. *de pensionib. q. 23. n.10.* Cou. *practic. cap.36. n. 10.* Intellige non solum in patronis laicis, sed etiam in ecclesiasticis, sine quorum consensu ordinatio facta ad intitulationem beneficiarij in nihilo præiudicabit quocunq; tempore nisi soli beneficiario intitulanti, vel Episcopo ordinanti; Cui intellectui non refragantur verba huius tex. *in fine*, ibi, nisi de patronorũ processisset assensu, quibus verbis tex. videtur innuere quod dato consensu patroni eidem præiudicabitur in præsentatione post mortem Rectoris Ecclesiæ, de quo præiuditio in littera præcedenti dubitabatur, patet ibi, ne præiudicaretur patrono, &c. ac proinde in illa exceptione, quam facit, videtur tex. necessariò intelligendus de ipsa præsentatione, aliàs enim exceptio non erit de eo, de quo Pontifex dubitabat; siquidem, quicquid aliter inuoluat Lambertin. *d. art. 6. à n. 12.* respondendum est in præcedenti littera textum non solum de præsentatione dubitasse, sed etiam de alijs in quibus poterat patrono fieri præiuditium respectu eiusdem beneficij patronati, vnde nil mirum si respectu illorum prædictam exceptionem tex. constituisset, non vero respectu iuris præsentandi, ne aliàs absurdum videatur sequi, nempe dato prædicto consensu habere ordinatum ius quæsitum circa beneficium patronatum vacaturum contra reg. tex. *in cap. fin.* iuncto *cap. 2. de concess. præb.* prout in specie colligitur ex mente Innoc. *hic in finalibus verbis*, Abb. *n.6. & 7. in præsenti*.

CAP. TRANSMISSAE. XXXI. & vlt. *n.3.* ibi, *pag.673.* Dec. *cons.464. num.2. & cons.557. num.5.* Corbul. *de iure emphyt. tit. de priuat. ob alienat. ampl.35. n.4.* Octau. Glorit. *resp. 6. n.76.*

Ad Lib. III. Tit. XXXIX. de Censibus, exactionibus, & procurationibus.

IN *rub. in fine*, ibi puncto vnico, Vincent. Filliuc. *tom.2. tract.31. p.2.*

CAP. SANCITVM. I. post *num.1.* Probat hic tex. ex manso Ecclesiæ, & ex cæteris bonis iuxta Ecclesiam positis cẽsum non deberi excepto seruitio ecclesiastico; Sed obstat quòd à censu mere reali neque clericus, neque Ecclesia regulariter liberatur, quinimo res transit cum suo onere in quemcumq; possessorẽ, quamuis maxime priuilegiatũ, *c. si tributũ c. magnũ 11. q. 1. c. tributum 23. q. 8. c. pastoralis 28. vers. fructus* autem, cũ cõcordantijs citatis à glos. ibi, *verbo nisi cum onere de decimis* sane hic nõ agitur de censu personali, sed de mere reali, rebus ipsis imposito, igitur huiusmodi bona Ecclesiæ sicut & alia quæcunque libera iudicari non debent.

Dein-

Deinde vrget quod vel mansus, & cætera bona iuxta Ecclesiam posita sunt libera à seruitio temporali, vel ab Ecclesiastico, neutrum est dicendum, ergo nullo casu verificari potest conclusio supradicta, maior est euidens à sufficienti partium enumeratione, minor quoad seruitium, seu tributum temporale ostêditur *ex l. placet, §. C. de Sacrosanctis Eccles.* iuncto summario, vbi habetur Ecclesiam teneri ad onera realia ordinaria *glos. magna prope fin. in c. secundum canonicã 23. q. 8.* iuncta *reg. l. Imperatores. 7. in princip. ff. de publican.* cum alijs citatis per Abb. *hic num. 8.* quoad seruitium vero spirituale est tex. *in præsenti*, ibi, præter Ecclesiæ, *c. seruitium in princ. 18. q. 2.* cum citatis *à glos. hic verbo præter Ecclesiasticum*; igitur, &c.

Propter aliqua ex his Host. Innoc. Zabarel. Butr. Abb. & omnes communiter hic distinguendum putant inter censum de nouo impositum, & inter antiquum, vt ad nouum neque mansus, neque bona iuxta Ecclesiam posita teneantur, & ita procedat tex. hic, circa antiquum vero controuersiam dirimendam credunt iuxta patroni, vel alterius domini temporalis consensum, vt illo vel expresse, vel tacite remittente nulla maneat obligatio ad census solutionem, secus dicendum nulla interueniente remissione, & ita intelligunt *d. c. si tributum, cap. Ecclesia 16. q. 1.* cum supra citatis. Ratio differentiæ est quia ecclesiasticis bonis nouum tributum temporale imponi non potest *cap. non minus, 4. de immun. Eccles. cap. quamquam, hoc tit. lib. 6.* cum alijs, antiquum vero transit in Ecclesiam, vel quemcunque possessorem *d. l. Imperatores* cum sup. citatis, post alios Gutier. *canon. lib. 1. c. 1. nu. 111.* Sed communis, quamuis in se vera, huic tex. aptari non potest, quia illa stante nihil foret speciale in manso, & bonis iuxta Ecclesiam positis, & in alijs ab Ecclesia longe distantibus; nec eodem modo satisfacit Zabar. *hic post princip.* dum arbitratur tex. in præsenti in nihilo offendere regulam *d. c. Ecclesia, & d. c. si tributum*, sed solummodo instruere Episcopũ quid facere debeat quando Ecclesia construitur, vt mansus tribuatur Ecclesiæ pro dote, qui sit liber ab omni seruitio, caueatq; Episcopus ne aliter constituatur neue aliter primus lapis mittatur arg. tex. *in cap. piæ mentis, 16. q. 7. c. nemo il 1. de consecr. dist. 1.*

Quare his, & alijs explosis intellectibus probabilius mihi visum est noue hic sanciri mansum Ecclesiæ, & bona iuxta Ecclesiam posita libera esse ab omni censu temporali, quamuis à principio antequam ad Ecclesiam pertinerent tali oneri fuissent obnoxia; cuius rei vltra alia modo expressa, & verbum, sancitum, de quo hic, non leuis coniectura est exceptio, quam tex. adiecit, ibi, præter ecclesiasticum, per quam satis insinuat quòd quamuis prædicta bona libera esse debeant à censu temporali, non tamen ab Ecclesiastico, in quo multò minus datur indecentia, & repugnãtia. Retento huiusmodi intellectu respõdeo ad primã obiectionẽ, quã supra adduxi, me libẽter agnoscere neque Clericos, neque Ecclesiam à censu mere reali antea inhærenti immunes esse, immo regulariter transire cum suo onere, negare tamen in proposito regulam locum habituram in manso, & prædictis bonis propter specialem Concilij sanctionem iuxta modo dicta; neque mirum videri debet cum lex data causa in ordine ad bonum commune possit subditum re propria priuare, & alteri tribuere *l. item si verberatum 15. §. 1. vers. item si forte ff. de rei vendic. l. 1. C. quibus ex causis serui pro præmio*. Ad alteram vero obiectionem in forma concessa maiori neganda est minor, ad illius vero probationem quoad primam partem similiter respondetur regulam, secundùm quam onera realia Imperatori debita, vel alteri personæ transeant in Ecclesiam, & quemcunque possessorem, *d. l. Imperatores*, cum alijs, non habere locum in bonis de quibus hic propter modo dicta. Ad tex. vero *in d. l. placet*, respondetur correctum esse per Constit. Fideric. *incip. Item nulla sub l. 2. C. de Episcopis, & cleric.*

CAP. SCIENTES. III. *nu. 2.* ibi, *inf. hoc tit.* Intellige in ipso fundationis limine nam post fundationem non possunt leges Iuri aduersantes etiam de consensu ipsius Episcopi apponi, aut appositum alterari, vt aduertit Lambertin. *de iurepatron. lib. 1. par. 1. q. 5. art. 11. nu. 37. glos. verbo constitutum, ad fin. in c. cum dilectus*, & ibi Abb. *num. 5.* & Imol. *nu. 22. de consuetud.* Rot. *decis. 561. num. 2. par. 2. in recent.* vt in simili dicitur de promissione dotis, quæ non potest qualificari eius actu absoluto *l. ex morte, §. vlt. & ibi glos. in verbo oblationis, C. de pactis conuentis*, quo simili vsus est pro hac sententia adstruenda Ioan. Andr. *in cap. generali, num. 6.* & ibi etiam Gemin. *sub num. 2. vers. ad finem, de elect. lib. 6.*

Ibid. eod. *nu. 2. in fine*, declarando vt per Ioan. Anton. Massobr. *in sua praxi habendi concursum, pral. 7. dub. 9. secundum Roman. impress.*

CAP. LICET. IV. *num. 2. in fine*, Bertachin. *de gabellis par. 7. nu. 50.* Quo pacto autem potuit Greg. *in præsenti* cæcum aliàs laicum à tributis exonerare, & de temporali illius querimonia cognoscere, controuersum est apud Doctores, nam *glos. 1. hic*, cum qua transeunt fere omnes, arbitratur propterea causam cæci aliàs laici ad Greg. V. Pont. fuisse delatam, quia causæ miserabilium personarum ad ecclesiasticum spectant iudicium *c. 1. c. 2. 87. dist.* sed reprobat Cou. *pract. c. 6. n. 1. ad finem princ.* Host. vero quem refert Zabarel. *hic*, & sequitur Butr. *in fine* arbitratur cæcum fuisse de temporali iurisdictione Ecclesiæ Constantinopolitanæ, & ideo Summum Pont. de causa temporali laici cognoscere potuisse, sicut in alijs speciebus factum probauit *glos. verbo improbamus. in c. cum esses 10. de testam.* Sed quia solutio hæc, quamuis in se vera, diuinat vt Zabarel. *n. 1.* fatetur, periculosa est, cum suppleat ad tex. in illo ad quod principaliter venit, quod est absurdum. Quare probabilius est intelligere cum eod. Zabarel. quod cũ tex. hic continuatiue procedat ad *c. 1. de restit. spoliat.* vbi homines Ecclesiæ, qui Philagium cæcũ spoliarunt, postea collectis affligebant, vnde cum cæcus aduersus illos ageret non mirum si tanquam actor litigare debuisset cum Reis, qui fori ecclesiastici priuilegio potiebantur, & ideo ad summum Pontificem confugisset, qui in his terminis potuit, ac debuit cognoscere, quamuis cæcus non esset de temporali Ecclesiæ iurisdictione, iuxta reg. *c. cum sit generale, 8. de foro comp.*

In glos. [*Miseri*] ibi (*sed priuilegium illud non exten-*

extenditur ad filios) Notatur ad hoc quod priuilegium patri, & posteris concessum similiter competit filiabus (nisi materia refragetur, aut lex resistat) vt per Tiraq. *de retractu tit. 1. §. 1. glos. 9. nu. 239.* Deci. *cons. 223. in princip.* Cott. *in memorab. verbo immunitates*, Ias. qui etiam in priuilegijs affirmat masculinum concipere fœmininum, *in l. Gallus in princ. in 2. lect. num 33.* refert, & sequitur Pinel. *in l. 3. C. de bonis mat. nu. 30.* in effectu plures per D. Barbos. *in l. quia tale, num. 37. ff. soluto matr.* quamuis oppositum, immo priuilegia huiusmodi, & immunitates posteris concessas solis masculis communicari defendat *glos. vnic. in l. 4. ff. de iure immun.*

CAP. PERVENIT. V. post *nu. 1.* In tex. ibi (*census ignorantia*) Notatur ad hoc quòd census, cuius causa ignoratur, omnino est indebitus, cum enim census, de quo hic, per Abbatem Franxionoren. fuerit impositus, qui absque iusta, & rationabili causa, & sine Capituli consensu illud facere non poterat, *cap. vnic. in fine, vt ecclesiast. benef. c. constitutus 6. ad med. de relig. domib.* merito indebitus iudicatur ex defectu causæ, quæ cum omnino necessaria esset prorsus ignoratur, vt tex. habet, & ideo saltem indirecte census in se dicatur ignoratus, & indebitus, ac subinde, qui exigerit leges Diuinas, & humanas offendere dicitur contra *§. Iuris praecepta*, ibi, neminem lædere, *Instit. de Iustit.* in quo sensu verbum de quo in hoc tex. ibi, diuinis, in sua proprietate retinetur, quamuis *glos. hic verbo Diuinis*, & Zabarel. *n. 1.* per diuinas intelligant solas Canonicas Constitutiones.

Ibid. post *nu. 4.* Hæc glos. quatenus asserit censum, vel simile seruitium posse tempore acquiri, ex tex. *in l. si quis diuturno 10. in princ. ff. si seruitus vend. l. 1. n. vlt. prope fin. ff. de aqua pluuia*, magnam patitur difficultatē ex textibus, qui contrarium clare suadere videntur *in l. seruitutes 14. in princip. ff. de seruit. & in l. si aliena 10. §. 1. & in l. sequitur 4. §. vlt. ff. de vsucap.* Reiecta concordia huius glossæ distinguentis inter illas seruitutes, seu seruitia, quæ possideri possunt; & inter illas, quæ possideri nequeunt, vel quia Ius commune resistit, vel ex alio capite, vt secundo casu nullo tempore præscribantur, & ita intelligantur Iura pro secunda sententia adducta, in primo vero casu solo tempore acquirātur, & ita procedāt Iura primo loco pro opinione glossę adducta. Reiecta etiam alia concordia *glos. verbo certam post med. in d. l. seruitutes, glos. 4. in l. apparet, 5. in fine, ff. de itinere; actuq. priuato*, Paul. *in l. si sic nu. 2. ff. quemadmodum seruit.* communis vt per Padil. *in l. 2. num. 26. C. de seruitut. & aqua*, & pluriū, vt per Cou. *lib. 1. vari. c. 17. nu. 11.* Balb. *de præscript. 2. p. 3. princ. nu. 3.* Gom. *de contract. c. vlt. nu. 26.* distinguentium inter seruitutes continuas, quæ absque facto hominis continuam, vel quasi continuam vtilitatem afferunt; & inter discontinuas, quæ prædictum hominis factum requirunt, exemplum est *in l. foramen 27. ff. de seruitut. vrban.* vt continuæ tempore acquirantur, & ita procedant Iura citata pro prima sententia, discontinuæ vero non acquirantur nisi tempore immemoriali, *vt in l. 3. §. ductus aquæ, ff. de aqua quotid. & æst.* Explosa etiam altera concordia Longaual. *in l. Imperium nu. 241. & 250 ff. de Iurisd. omnium iud.* & Mayni *lib. 1. actionum c. 14.* ac nostri Goueani *lib. 1. vari. c. 14.* quia Iureconsultos notant de improprietate, quod est ab illorum stylo, & consuetudine prorsus alienum; probabilius dici potest absque vlla diuinatione, vel improprietate, quinimo, & litteræ Iurisconsultorum consonantius seruitutum realium vsucapionem non dari propter Iura modo expensa pro secunda sententia; dari tamen vtilē actionē illi, qui longo tempore cum cæteris requisitis vsus fuerit, bonus tex. *in l. 1. §. vlt. in fine* ibi, habemus, *ff. de aqua pluuia arcenda*, tex. à contrario sensu *in l. vlt. ff. quemadmodum seruitutes amit.* bonus tex. in *d. l. si quis diuturno*, ibi, sed vtilem habet actionem, & in his terminis intelligenda sunt Iura citata pro prima glossæ opinione, quæ in hoc casu accepta in nihilo pugnant cum alijs Iureconsultorum responsis, nec cum illo intelligendi modo, quem magis probabilem existimamus.

Quid autem dicendum in acquisitione Iurium personalium, prout ius eligendi, præsentandi, vsusfructus, & similes, de quibus *in cap. cum Ecclesia, de causa possessionis* vide post alios Cou. *in reg. possessor. par. 2. §. 3. num. 3. & lib. 1. var. cap. 17. num. 10.* Anton. Gom. *de contract. c. vlt. à num. 25.* Padil. *in d. l. 2. à num 30.* Vtrum libertas à censu, & à seruitute proprie præscribatur? vide *l. sequitur 4. §. vlt. ff. de vsucap.* Bart. *in l. si ades 31. §. 1. in princ. ff. de seruit. vrb.* Abb. *in c. de quarta num. vlt. de præscript.* Robert. *lib. 4. sentent. cap. 8.* Conan. *lib. 4. comment. cap. 12. num. 6. & 13.* Vtrum etiam ex diuturna præstatione census vel alterius seruitij obligatio acquiratur, vide Abb. Zabarel. & Butr. *à nu. 19. in præsenti*, glos. *verbo repellere, in fine, in l. 2. C. de Iure emphyt.* glos. *verbo longo* per tex. ibi *in l. cum de in rem verso, ff. de vsur.* Bart. *in l. 1. in princip. ff. de verb. oblig.* Tiraq. *de præscript. §. 1 glos. veredec cum seqq.* Cou. *in d. reg. possessor. par. 2. §. 4. à nu. 1. & lib. 1. vari. c. 17. num. 3. in princip.* Gutier. *in l. nemo potest, num. 199. ff. de legatis 1. & cons. 47. num. 3.* Padil. *in l. 2. à num. 33. ff. de seruit.* Gabr. *commun. sub tit. de præscript. concl. 1. à princip.* Gam. Lusit. *decis. 236. & 316.* Valasc. *de Iure emphyt. q. 32. à num. 35.*

CAP. CVM APOSTOLVS. VI. *num. 4.* ibi, *num. 1.* & præcipue Marsil. Columna *de ecclesiast. reddit. orig. par. 2. c. 13. à nu. 33.*

CAP. PROHIBEMVS. VII. *nu. 2. in princip.* ante verbum, Tria, Probat hic tex. Episcopum non posse nouum censum Ecclesijs imponere, vel augere antiquum, consonant tex. *in c. tua nos 11. de iurepatron. & in c. pastoralis pen. de ijs, quæ fiunt à Prel.* intellige de censu in perpetuum etiam post mortem possessoris, quod quidem solus Summus Pont. imponere potest dispensando in sua lege *c. ad quæstiones 6. de rerum permut.* quem tex. in id refert Sot. *de Iustit. lib. 9. q. 7. art. 2. col. 2.* vbi affirmat morem esse Romanum nullum Prælatum Papa inferiorem censum, aut permutationem perpetuam imponere posse, neque in beneficiorum permutationibus, neque in simplicibus renunciationibus, Abb. *num. 2.* & DD. communiter *in præsenti, & in c. præterea n. 3. inf. hoc tit.* Gig. *de pension. q. 6. n. 1. & à n. 6*

Rebuff.

Rebuff. *de pacificis possess. num. 110.* At vero solummodo ad vitam possessorũ, aliud vero tempus breuius licitè possunt Archiepiscopi, & similes Prælati ex causa census personales imponere, *cap. cum venissent 9. de rest. spol. cap. nisi essent, de praeben. cap. de caetero 5. in fine, de transact. cap. vnic. prope fin. vt Eccles. beneficia*, post alios Gig. *vbi proxime n. 2* Corras. *de Sacerdot. p. 1. cap. 4.* Mandos. *de signatura gratiae tit. pensiones, verbo Papa.* Ratio differentiæ est quia primo casu Ecclesia perpetuò oneratur, & fit censualis, quod in Concil. Lateranen. de quo in præsenti vetitum est; in secundo non Ecclesia, sed persona obligatur, in quibus terminis prohibitio illa non datur, obseruant Abb. *nu. 2.* & DD. communiter *in d. cap. cum venissent*, Zabarell. *n. 1.* & omnes *in praesenti*, vbi Butr. *nu. 4.* Felin. *in cap. ad audientiam il 2. nu 2. de rescript.* Gig. *de pension. q. 6. à princ.* Rebuff. *de pacificis possess. à nu. 106.* Cou. *in cap. quamuis par. 1. §. 6. nu. vlt.* Corras. *d. cap. 4.* Hodie tamen apud Gallos ab alio quàm à Summo Pont. vix constituitur census, vt post Gig. affirmant Rebuff. vbi *proxime num. 105. ad fin.* & Corras. *d. cap. 4. à num. 9.*

CAP. INNOVAMVS. X. *n. 2. in princip.* ibi, vt per, Ozasc. *decis. 135 circa fin.* Soccin. *cons. 7. num. 1. vol. 7.* Petr. Antiban. *de muner. in 2. par. §. restat, num. 1.* Schrad. *de feudis par. 3. cap. 4. num. 38. & seq.* Camill. Borrel. *de praestantia Regis Cathol. cap. 11.*

Ibid. eod. *num. 2. in fine* ibi, parens meus, & adeo hæc facultas imponendi vectigalia inhęret personę, & ossibus ipsius Principis, vt absque expressa, & specifica concessione non censeatur in aliũ translata, Valasc. *in l. imperium num. 30. ff. de Iurisd. omnium Iudic.* Cou. *pract. cap. 1 num. 10. sub vers. nona conclusio*, Soccin. iun *cons. 126. num. 2. vol. 2.* Ozasc. *decis. 101. num. 12.* Roland. *cons. 42. num. 32. vol. 2.* Vincent. de Franc. *decis. 275.* Petr. de Gregor. *de concess. feud. p. 7. q. 5. num. 4.* Menoch. *de praesumpt. lib. 3. praes. 97. num. 41.* Surd. *cons. 152. num. 34. & cons. 210 sub num. 58.* Pereg. *de iure fisci lib. 1. tit. 2. nu. 74. & 79. & cons. 1. nu. 11. vol. 1.* Intrigl. *in cent. 2. feud. art. 80. num. 13. cum seq.*

Ibid. *num. 3.* ibi, & aliæ similes, de quo etiam Camill. Borrel. *de praestantia Regis Cathol. cap. 11. num. 39.* vbi loquitur in qualibet Repub. seu ciuitate non recognoscente superiorem Iura Regalia habente, & cum ratione, quia de ciuitate, quæ superiorem non recognoscit, sicut de Principe iudicandum est, vt notat Bart. *in l. 1. §. de qua ff. de postul. & in l. infamem ff. de publ. iudic.* cum concordantiis traditis per Deci. *cons. 534. nu. 2.* Et de inferioribus habentibus Iura Regalia quòd possint hæc vectigalia indicere, voluit loquens de Duce Sabaudiæ Ias. *cons. 227. vol. 2.* Ozasc. *d. decis. 155.* & de dominis Ariminen. Raphal. *cons. 162.* quem citat Borrel. *loco proxime citato.*

CAP. GRAVIS. XV. ibi, *num. 350.* Itaut diœcesanus compelli possit ad consentiendum fundationi in qua apponitur conditio cõtra Ius commune, Ioann. Anton. Massob. *in sua praxi habendi concursum prael. 7. dub. 8. secundum Romanam impres.* Ratio autem statuendi huiusmodi conditiones etiam Iuri communi contradicentes tantum constituta est super fauore Ecclesiæ, vt ij alliciantur, & non retrorrahantur à fundationibus, ideoque proculdubio illis pro arbitrio de rebus suis licet disponere *l. in re mandata C. mandati*, vt considerat Anch. *cons. 129. sub nu. 1. vers. praeterea quilibet.* Difficultas autẽ potest esse quæ conditiones, & dispositiones possint à fundatore imponi in limine fundationis Iurispatronatus ne Episcopus, aut alius superior eas valeat reijcere; & sanè videtur satis tutò firmari posse eas tantum reijciẽdas, quæ vel natura impossibiles, seu quæ impossibilibus æquiparantur propter nimiam difficultatem, vel denique cõtra perpetuã legũ prohibitionẽ illas improbantium, prout censuit Rot. *in vna Romana Iurispatronatus 31. Maij. 1613.* corã Illustris. Card. Sacrato, vbi etiam tentum fuit cum Ius commune non repugnet quominus Ecclesia habeat Iuspatronatus, quod exerceat tanquam patronatum laicale, ferenda erit fundatoris lex id ipsum statuentis.

Ibid. *nu. 3. in princip.* ibi, *glos. 5. num. 9.* adde nouissime Ioan. Anton. Massobr. *in sua praxi habendi concursum requis. 10. dub. 11. num. 30. secundum Romanam impres. & req. 7. dub. 12.* refert super hoc nouissimam S. Cong. Concilij Trid. declarationem.

Ibid. eod *num. 3. in fine.* Similiter licet Canones vbiq; damnent pluralitatem beneficiorum, tamen quia id non habet perpetuam prohibitionem à Iure naturæ, sed dumtaxat à positiuo, & penitus in hac parte variabili *cap. praeterea, & c. de multa, de praebend.* toleranda erit lex contraria in fundatione apposita, vt firmatum fuit *in Vallisoletana Archidiaconatus 19. Nouembris 1616.* coram Reuerendissimo D. Coccino Decano.

CAP. CVM OLIM. XIX. *num. 3. in fine.* Brun. *cons. 34. nu. 16.* Ioan. Franciſc. de Ponte *cons. 51. num. 4. & 5.* Nouar. *quaest. forens. 162. n. 7. lib. 1.* Iurisdictio enim inest toto territorio, sicut nebula in tota palude Bald. *in l. Imperium ff. de iurisd. omnium Iud.* Abb. *in cap. si diligenti not. 2. & ibidem* Felin *de praescript.* Paris. *cons. 16 nu. 21. vol. 4.* Curt. iun. *cons. 41. num. 9. & cons. 158. nu. 24. & cons. 184. num. 8.* Hinc locus illius esse præsumitur, qui iurisdictionem in loco exercet, Abb. *cons. 62. num. 18. vol. 2.* Mascard. *de probat. concl. 395. num. 33.* vel in eo onera imponit, & exigit Bald. *in l. data opera n. 28. C. qui accusare non pos.* qui ait quòd bona est ratio testis deponẽtis quod locus sit de aliquo territorio, seu iurisdictione, si dicit quod vidit homines illius loci soluere collectas, sequitur Marsil. *in rub. C. de probat. num. 256.* tradit Brun. *d. cons. 34. in fine* Nat. *cons. 672. num. 4. & 5.* Corn. *cons. 185. num. 4. vol. 3.* loquens de præscriptione decimæ, quæ probat locum esse de territorio, Ias. *cons. 166. num. 2. vol. 4.* Mascard. *concl. 946. in princip.*

Ibid. *num. 4. in fine.* Octau. Glorit. *resp. 12. n. 43.*

Ibid. *num. 9. in fine.* Prout etiam probant vbi alia concurrunt adminicula, licet de enunciato sit quæstio, Mancin. *de iuram. p. 4. effectu 15. num. 4.* Fab. de Anna *cons. 88. num. 31.* Nicol. Genoa *in tract. de verbis enunciat. lib. 1. q. 4. num. 4.* Vel vbi enunciatio est geminata in diuersis actis Anguil. *cons. 29. n. 146.* Nicol. Genoa *d. q. 4. num. 30.* vbi plures refert, sicut

sicut etiam probant contra enunciantem, Menoch. *consil. 812. num. 3.* Surd. *consil. 546. num. 7.* plures apud Geno. *d. q. 4. num. 103.* Regulariter tamen non probant enunciatum, quando de eo principaliter disputatur. Panur. *consil. 96. num. 8.* Menoch. *consil. 81. num. 23. & consil. 260. num. 11.* à Ponte *consil. 30. num. 14. & 15. & consil. 95. num. 14.* Brunor. à Sole *q. 22. num. 63.* Cornaz. *Lucensi decis. 212. num. 8.* Ozasc. *decis. 76. num. 12.* Sfort. Odd. *consil. 64. num. 2.* Surd. *consil. 5. num. 16.* Carol. Bardel. *consil. 49. num. 10. & consil. 54. nu. 16. vol. 1.*

Ad lib. III. Tit. XLI. de Celebratione Missarum, &c.

IN rub. *num. 2. post med.* ibi, per totam, nouissime Lusit. Stephan. Fagundes *in tract. de septem Ecclesiæ præceptis, præcepto 1.* & Reuerendiss. D. Frat. Ioan. Serran. Episc. Acernen. *in expositione Missæ Sacrosanctæ, ac cœremoniarum, quæ in eius celebratione fiunt.*

CAP. CONSVLVISTI. XII. *num. 2. in fine*, nouissimè Stephan. Fagundes *in tract. de septem Ecclesiæ præceptis præcepto 1. lib. 3. c. 16.*

CAP. CVM MARTHÆ. VI. *n. 11. in fine*, nouissimè Reuerendiss. D. Ioan. Serran. Episc. Acernen. *in expositione Missæ Sacrosanctæ, ac cœremoniarum, quæ in eius celebratione fiunt par. 1. num. 112.* vbi in hæc verba. In hac oblatione postquam Sacerdos obtulit panem recitando orationem illam, quæ incipit. Suscipe Sancte Pater, vt offerat vinum miscet paululum de aqua, non quidem (vt omnes Catholici docent Doctores) de necessitate Sacramenti, sed de necessitate præcepti, & Catholicæ Ecclesiæ ordinatione, ac lege, non instituta vti Rupert. dicit *lib. 2. de diuinis offic. cap. 2.* sed scriptis mandata à S. Alex. I. nam vt sufficienter probat Seuerinus Binius *tom. 1. Cōcil. in not. ad epist. 1. Alex. I.* ex Liturgia S. Iacobi, & auctoritate Clementis Romani, Irenæi, Cypriani, & aliorum cœremonia hæc à Christo Domino fuit vsurpata, ab Apostolis obseruari præcepta, & ab Alex. I. scripto, & præcepto corroborata. Et iure quidem ratione significationis, quia, vt ipsemet Alexander docet *epist. 1. ad omnes orthodoxos*, & habetur *in cap. Sacramentum, de consec. dist. 2.* & post ipsum S. Thom. *par. 3. q. 74. art. 6. in corpore* vinum aqua mixtum significat sanguinem & aquam, quæ exiere de latere Christi Domini in Cruce, quemadmodum ocularis testis Ioannes *c. 19.* scripsit. Significat insuper secundum Iulium Papā I. *epist. ad Episcopos per Aegyptum*, & habetur *c. cum omne crimen, de consec. dist. 2.* & ipsum S. Thom. *vbi supra* adunationem populi cum Christo Domino. Nam aquæ populos significāt, vt dicit S. Ioann. *Apocalyp. c. 17.* Et ob id antequam in Calicem infundatur, aquam benedicit Sacerdos ad significandum adunationem hanc manasse ex virtute Crucis, & ex meritis passionis Domini Nostri IESV Christi, vt satis clare dicitur in oratione, quam recitat Sacerdos dum dictam commixtionem facit, & incipit. Deus, qui humanæ substantiæ.

CAP. LITTERAS. XIV. *num. 3. in fine*, nouissime R. P. Ioan. Serran. Episcop. Acernen. *in exposit. Missæ Sacrosanctæ, ac cœremoniarum, quæ in eius celebratione fiunt prel. 2. num. 12. & 13.*

Ibid. *num. 6. in fine* latè Episcop. Acernen. *d. prelud. 2. num. 10.* vbi ex Micrologo *in benedictione cerei in officio Sabbati Sancti*, ait iuxta Romanum Ordinem nunquam absque lumine Missam esse celebrandam, non vtique ad depellendas tenebras cum sit clam dies, sed potius in typum illius luminis, cuius sacrificia ibi conficimus, sine quo & in meridie palpabimus, & in nocte; additq; *n. 11.* morem hunc ab ipsis Apostolis sumpsisse initium, vt colligitur ex Clem. Romano *epist. 2. ad Iacobum fratrem Domini, & ex canon. Apostolorum. 3.* aliàs 4. *70. & 71.* in quibus insinuatur etiam dicta lumina, aut oleo, aut cera, & non absque congruentia nutriri debere, quia oleum secundum S. Hieron. *in cap. 21. Prouerb.* & S. Augustin. *serm. 23. de verb. Domini* est charitatis typus, eò quòd, vt docet S. Bernard. *serm. 15. in Cant.* lucet, pascit, & vngit. Et cera vel est castitatis symbolum, cum sit opus castissimum apum, quæ absque concubitu concipiunt, & pariunt, & tali odio libidinem prosequuntur, si vera est illa Pierij *l. 26. hierogl.* ex Plutarcho annotatio, citius pungunt tali vitio pollutos: vel obumbrat Christi Domini humanitatem, quæ in facto Christo iuncta fuit melli diuinitatis, quemadmodum glossa ordinaria *in c. 24.* Lucæ, Beda, & Rupertus dixerunt.

Ad Lib. III. Tit. XLVI. de Obseruatione ieiuniorum.

IN rub. *nu. 2.* ibi, *q. 40. & q. 41.* Vincent. Filliuc. *tom. 2. tract. 27. par. 2.*

Ibid. eod. *num. 2. post med.* ibi, *q. 6.* Vincent. Filliuc. *d. tract. 27. par. 2. c. 5.*

CAP. CONSILIVM. II. *num. 6.* Verum in his duabus quæstionibus superius disputatis non ita explicatæ sunt earum resolutiones quin propter Doctorum varietatem in respondendo aliquam videantur continere dubitationem. Quare de prima an peregrini teneantur legibus populi, quem transeunt varij varia tradiderunt, nonnulli enim, quos refert Soar. *de Relig. tom. 1. tract. 2. lib. 2. de diebus festis c. 14. n. 2.* dicunt requiri animum perpetuò manendi, vt peregrini illius populi legibus obligentur. Alij tenent sufficere quasi domicilium etiamsi non sit ex animo manendi, veluti si per maiorem anni partem decreuerint ibi habitare, ita plures, quos refert, & sequitur Sanch. *de Matrimonio lib. 3. disp. 18. num. 6.* qui tripliciter limitat, & sentire videtur Azor. *instit. moral. par. 1. lib. 5. c. 13. q. 3.* Alij sub distinctione respōdent si sint leges communes totius Regni teneri peregrinos eas seruare, etiamsi in loco domicilij non seruentur, non vero si sint leges peculiares illius oppidi; sic Ioan. Medina *in Cod. de Ieiunio, q. 76. art. 5.* Sayr. *de censur. lib. 3. c. 4. nu. 15.* Sed Lessi. *de Iustit. lib. 4. c. 2. dub. 7. n. 47.* aliter distinguit, vel aliquot diebus moraturus est, quia est viæ terminus, & tunc censet obligari legibus eius populi, vel tantum per eum locum transit ibi pranden-

dendo, vel pernoctando crastina die discessurus, & tunc censet minime obligari. Verior tamen est sententia, quæ vniuerse docet vagos, & peregrinos, vel iter facientes teneri legibus, statutis, & consuetudinibus receptis in eo loco per quem transeunt dummodo eo tempore, quo transeunt occurrat occasio eius præcepti seruandi vel violandi, ita Soar. *loco citato n.8.* Salas de *legibus. disp.16. sect.4. concl.*4. Gabr. Vasquez *tom.3. in 3. p. disp. 184. c.3. n.28.* late & eleganter Basil. *Pont. in tract. de Sacramento Matrimonij lib.5. c.7. Sub n. a princip.* vbi fundamenta huius sententiæ refert, & contrarijs respondet, & *à num. 13. cum multis seqq.* disputat quid dicendum sit de obseruantia festorum, & ieiuniorum à transeuntibus, & *n.* 14. ita resoluit. Tenentur peregrini ad ea præcepta seruanda si tempore, quo moram faciunt in eo loco, occurrat tempus obligationis adimplendi præceptum, aliàs vero nõ. Vnde si occasio fuerit comedendi tenentur à carnibus abstinere si in eo oppido abstinetur à carnibus. Idem est si cum commorantur instat occasio audiendi Missam, quia videlicet dies festus est, &c. Et paulò post. Itaque si eo tempore, quo in eo oppido commoratus est, fuit idoneum tẽpus ad sacrũ audiendum, cuius tunc erat copia, tenetur audire, non vero si expectandum illi erat. Et idem Basil. Pont. *d. lib.5. cap.8. n.1.* post Sanch. *n.18.* Soar. *cap.13. n.2.* & Less. *cap.2. dub.8. dictis locis*, resoluit peregrinos legibus sui territorij dum per alia loca peregrinantur non teneri, hinc inferens *eod. cap. 8. n.2.* eos, qui per Hispaniam iter faciunt, quamuis ex eo loco oriundi sint, in quibus non vescuntur intestina die Sabbati, posse illis vesci iuxta Hispaniæ consuetudinem, item eos, qui ex iis locis sunt, in quibus lacticinia non comeduntur diebus ieiuniorum secundum Ius commune, posse vesci illis in eis locis, in quibus etiam sine priuilegio ex consuetudine adhibentur in cibum, de quo etiam nouissime Stephan. Fagundes *in tract. de septem Ecclesiæ præceptis præcepto 4. lib.1. cap. 7. à num.10.*

Ad Lib. IV. Tit. I. De Sponsalibus, & Matrimon.

IN *rub. in fine*, ibi, præfignitur, & non minus totam hanc materiam subtiliter, & ingeniosè disseruit Basil. Pontius Augustinianus *in suo nouissimo tract. de Sacramento Matrimonij*, & de ea aliqua Vinc. Filliuc. *in sum. tom. 1. tract. 10. de Matrim.* Gabr. Vasq. *in disputation. de Matrimonio.*

CAP. PRAETEREA. II. post *n.5.* Principalis huius tex. conclusio, quæ habet sponsalia etiam iuramento firmata mutuo consensu dissolui, intelligitur si causa eueniat in cuius euentum contrahentes aut non possint, aut non intendant se obligare, nam actus, qui ad effectus futuros diriguntur, principaliter dissoluuntur ex prædictis causis, sed nulla est ex qua id manifestius appareat, quàm mutuus dissensus, per quem contractus ciuiles ex natura rei dissoluuntur *reg. 1. de regulis Iuris in 6.* Ergo, &c. Deinde probatur quia iuramentum de se non pertinet ad faciendam obligationem, nec eius substantiam immutat, sed eam cõfirmat iuxta suam naturam, quam habet à lege, *cap. quemadmodum, de iureiur.* cum traditis per Aym. *consl.12. num.1.* Sed omnis obligatio, quæ partium consensu perficitur ex natura rei dissoluitur earundem dissensu, ergo licet iuramentum accedat dissolui potest. Præterea iuramentum promissorium in gratiam partis principaliter factum ab eo remitti potest *cap.1. de iureiur.* & ibi omnes scribentes, S.Thom. 2. 2. *q. 189. art.*4. Bart. receptus *in l. Labeo n. 4. ff. de iureiur.* Cou. qui alios refert, *in cap. quamuis pactum p. 1. §.2. n. 1.* Roland. *consl.99. n.5. lib.3.* sed sponsalia iuramento firmata principaliter fiunt in fauorem partium, ergo ab illis remitti poterunt, nam cum materia iuramenti, in quam cadit, sit promissio facta homini altero remittente promissionem cessat obligatio iuramenti, quæ in illa fundabatur *cap. debitores, de iureiur.* Tandem colligitur ab exemplo societatis, quę Iure communi partium consensu dirimitur *§. manet, Inst. de societate.* Quibus rationibus in hoc tex. sponsalia secundum Iuris regulas dissolui tenent Innoc. Butr. Zabarel. Abb. *n.5.* & Præpos. *n.6. in præsenti*, asserentes esse communem sententiam. S.Thom. & alij Theologi *in 4. dist. 27. q.1. art.3.* Sot. *q.2. art.5.* Ledesm. *2.4. q. 45. art. 3.* Syluest. *in sum. verbo sponsalia q.10.* Angel. eod. *verbo n.20.* Cou. *de sponsalib. p.1. cap.3. in princ. n. 1.* Nau. *in man. cap.22. n.25.* post Tolet. & Rebell. nouissimè Basil. Pont. *in suo tract. de sacramento Matrimonij lib.12. cap.9. n.2.*

Verum contra omnes contendit *glos. in præsenti verbo tolerari* in hoc tex. contineri permissionem minoris mali ad euitandum maius, eandem sententiam repetit alia similis *verbo compellas in cap. ex litteris, infra hoc tit.* & alia *verbo iudicio in fine in cap. de illis, de desponsat. impuberum.* Pro qua sententia prędictarum glossarum verba huius tex. multis modis expendi solent, primò ibi, monendi sunt, & modis omnibus inducendi. Etenim si sine peccato poterant recedere quorsum induci, & moneri debeant, vt id faciant, quod non tenentur, & Ecclesia non solet tam strictè admonere ad illa, quæ iustè omitti possunt. Rursus contra communem faciunt illa verba, ne forte deterius inde contingat, quibus manifestè fit comparatio inter duo mala; faciunt etiam illa, ibi, hoc possit in patientia tolerari, etenim in patientia toleratur quod iniuste, & non merenti fit, patientia enim voluntaria perpessio est mali, non meriti, atque ideo illis verbis ostendit Põtifex malum aliquod hic tolerari. Quæ quidem glossarũ sententia vltra verba tex. cõfirmatur ex eo quia eisdem fere verbis vtitur tex. *in cap. requisiuit infra hoc tit.* quinimmo & plura habet *tex. in præsenti* ad permissionem significandam, sed nemo negat *in d.c. requisiuit* permitti peccatum ad euitandum maius, ergo idem dicendum est in hoc tex. Accedit

cedit etiam *cap.cum iam dudum, ad fin.de prabend.* vbi gloſ.vlt. & DD. notant tolerari in patientia, quod non Iure fit.

Nec difficultatem tollunt DD. prædictis locis dum aiunt propter vulgi opinionẽ falsò exiſtimantis periurium committere eos, qui recedunt à ſpõſalibus iuratis, ſummum Pont. in hoc tex. adhibuiſſe verbum, tolerantiæ, etenim contra eos aduerto quòd vel illa vulgi opinio tanquam vana contemni poterat, & potius oportebat errorem explicare, & tunc inepte Pontifex adhibet verba permiſſionis; aut illa vulgi opinio non poterat iuſtè contemni, & iam datur hic vera permiſſio alicuius mali. Rurſus confunditur DD. reſponſio eo argumento quod tex. ille quatenus lex eſt non præſentem tunc temporis opinionem vulgi, & cauſam particularem definiuit, ſed futuris ſponſalibus legem præſcribit, ergo quamuis vulgi opinio deficiat, oſtendit Pontifex non eſſe licitum in poſterum à ſponſalibus mutuo Iuramento confirmatis ſine cauſa recedere. Præterea ſic arguitur; ſi lex ad euitandum ſcandalum puſillorum credentium nõ licere ab eo iuramento recedere, iubet illud ſeruari, vt DD. volunt, iam & ratione præcepti Eccleſiæ id iuſte mandantis, & ratione ſcandali vitandi peccatum committit, ſiquidem & ſcandalum paſſiuum puſillorum in ijs, quæ non ſunt de neceſſitate ſalutis, ex præcepto vitari debet, *cap. 2. de noui oper. nunciat.* D.Thom. *2.2.q.43.art.7.* D.Antonin. *par.2. tit.7.cap.4.* Cou. *in c.quamuis pactum p.1. in princ. num.4.* Nau. *in man.cap.14. num.30.* Accedit quod hic tex. nihil aliud conſiderat quàm fidem, & iuramentum; ergo non agit de vitando ſcandalo, & vulgi opinione tunc exiſtente, ſed de vitanda occaſione in poſterum: quamobrem ſi verba legum propriè accipienda ſunt, concedendum eſt in hoc tex. conſtitutum eſſe eos, qui mutuo Iuramento ſponſalia contraxerunt, non poſſe ſine culpa recedere mutata voluntate propter Iuramenti religionem, & reuerentiam.

Quare dicendum puto in hoc tex. permiſſionem contineri non quatenus Iuramentum ibi ex ſua vi obliget, ſed quatenus violatur lex humana iubens ſeruari iuramentum, quod ſine diſpendio ſpirituali ſeruari poteſt, licet de ſe non obliget ad conſeruandam religionem ipſius, in hoc enim tex. præceptum ad futura continetur de ſeruando tali iuramento, & permiſſio conceditur facienda ſi cõtrahentes nolint ſe admittere ne deterius contingat, quo pacto recte ſenſit *gloſ. in præſenti*. Summi nãque Pontifices tantum detulerunt iuriſiurãdi religioni ne aut veniret in contemptum, aut periurijs daretur occaſio, vt ſtatuerint ſeruãdum eſſe omne iuramentũ, quod ſine diſpendio ſalutis ſpiritualis ſeruari põt, quamuis de ſe aliàs non obliget, conſtat hoc *ex cap. commiſſum, hoc tit.* & manifeſte *ex c. cum contingat de iureiur.* dum iuramentum mulieris, quod ex vi ſua nõ obligabat, ſeruari iubet, idq; euidentius apparet ex illis verbis, non vi, aut dolo, nã ſi iuramentum illud obligaret de ſe, plane Ius nõ tolleret obligationem iuxta *c.ſi vero, illo tit. de iureiur.* cum ergo iubeat ſeruari iuramentum nõ vi nec dolo præſtitum ne periurijs detur occaſio, ſequitur quod nõ ex vi ipſius iuramenti, ſed ex præcepto Eccleſiæ ad conſeruandam eius religionem eſſe adimplendum, idem colligitur *ex cap. quamuis pactum, de pactis lib.6. & ex c.verum §.cæterum, & ex c.debitores, de iureiur.* Nec refert quòd iuramentum factum parti ab ea remitti poteſt, etenim in alijs iuramẽtis, quæ ab vno tantum fiunt, & alteri acquiruntur, id planũ eſt, cæterum in iuramentis mutuis viciſſim factis, præſertim de Matrimonio contrahendo, non adeo manifeſtum apparet ex vtriuſque remiſſione obligationem diſſolui cũ ad id ſe partes videantur obligare ne ſine cauſa recedant, poteratq; vulgus, & nõ omnino imperiti exiſtimare contra iuramentũ facere eos, qui ſic receſſerint, & ideo non obſtãte mutuo diſſenſu iubentur hoc iuramentum ſeruare. Accedit quòd in eo materia ipſa publicam vtilitatem continet iuxta *l.1.ff.ſoluto matrim.* & interim dum ſponſi de religione non cogitant merito iubẽtur iuramentum ſeruare. Nec me mouet exemplum ſocietatis in hoc tex. adductum, ſiquidem non agit Põtifex de ſocietate ſimplici, ſed de illa, quæ interpoſita fide, ideſt iuramento contracta fuit, quemadmodum enim in principio fides iuramentum ſignificat, ſic etiam in fine, & in hac iurata ſocietate eadem ratione affirmandum eſt, quòd niſi cauſa aliqua vrgens ſuperueniat, non poterunt ſocij recedere.

CAP. IVVENIS. III. *num.9. in fine*, & ex antiquioribus eandem ſententiam, quòd ſcilicet infans ante ſeptennium, qui ita precox natura ſit, vt plus ſapere videatur, quàm alij ſeptennes, ſponſalia ũalida contrahat, tenent S.Thom. *in 4.diſt.27. q.2. art.2. ad 7. &* ibid. Sot. Ledeſm. *2.4. q.45. art.2.* qui aſſerunt ab omnibus receptum, S.Antonin. *p.3.tit.1 cap.18.* Armil. *verbo ſponſalia §.8.* Pro qua ſententia hoc potiſſimum adducitur argumentum, quòd quemadmodum ad ſponſalia ætas ſeptem annorum conſtituta eſt, ſic ad matrimonium quatuordecim in maſculis, & duodecim in fœminis requiritur, vt probat *l.quæſitum ff.de ſponſalib. l.minorem 4. ff.de ritu nupt. cap.continebatur, de deſponſ.impub.* ſed in matrimonio malitia ætatem ſupplet. *tex. in præſenti, & in cap.de illis 9. de deſponſat. impub. & in cap. vnic. §.1. eod.tit. lib.6.* ergo idem in ſponſalibus recipiendum eſt. Accedit quòd ideo ætas ſeptem annorum diffinita eſt, quia in ea iam ſapere incipiunt infantes, ſed hoc non contingit in omnibus eodem modo, & tempore, vt docet ex Ariſtot. & multis alijs Tiraq. *l.6. connub. à nu. 36.* ergo ſi appareat in aliquo ante illud tempus rationis vſus ſponſalia valerent. Rurſus quod parum diſtat, diſtare nihil videtur, vt ex Philoſopho dicit S. Thom. *vbi ſupra*. Poſtremo pro eadem ſententia expenditur Iureconſ. *in l. in ſponſalibus 14. ff. hoc tit.* dum habet non eſſe in eis certam ætatem conſtitutam, quaſi velit magis ex vi naturæ, quàm ex lege id definiendum eſſe, ſed ſecundum naturam ſponſalia non ex annis, ſed ex prudentia, & aptitudine iudicantur, vt patet, ergo non oportet ſeptennium expectare.

Contrariam tamen ſententiam, quòd nullo pacto valeant ſponſalia ante completum ſeptennium, etiamſi malitia ætatem ſuppleat, probauit Panor.

nor. *hic num.* 2. & in eam magis inclinat Anch. *in præsenti*, Richard. *in 4. dist. 27. quæst. 2. art. 1.* Argent. *ibid. art. 4.* Durand. *quæst. 3. art. 2.* Pro qua facit quia vbi lex certum tēpus requirit etiam ad iudicandum prudentiam alicuius non potest vel per diem præueniri, vt probat *l. qua ætate ff. de testam. l. anniculus 134. ff. de verb. signif.* notat Abb. *in c. attestationes, de desponsat. imp.* multa Tiraq. *de retract. tit. 1. §. 1. gloss. 11. num.* 17. Sed in sponsalibus septem anni requiruntur, ergo non licet eos præuenire. Secundò ratio, & finis à lege prætensus non est in præcepto legis, sed solum medium, atque ideo quamuis ipsa deficiat in casu particulari lex non cessabit *l. prospexit ff. qui, & à quibus. Clem. ad nostram, de hæret.* S. Tho. *1. 2. q. 100. art. 9.* Sot. *de Iustit. lib. 2. q. 4. art. 4.* Cou. *in c. cum esses, num. 9. de testam. & lib. 4. var. c. 20. num. 11.* ergo licet in aliquo casu contingat vt aliquis infans vsum rationis habere videatur ante septennium, non ideo minus lex seruanda est. Tertiò obligatio in sponsalibus similis est alijs contractibus, sed in alijs leges nolunt vt infantes ante septēnium, nec post nisi proximi pubertati sint, obligentur *l. pupillus*, & ibi *gloss. ff. de regulis Iuris, gloss. in l. 1. ff. de donation. glos. in §. pupillus, Instit. de inutil. stip.* ergo nec in sponsalibus dabitur obligatio ante septennium. Postremò colligitur hæc sententia manifestè *ex cap. litteras, cum seq. de desponsat. impub.* quo loco Pontifex in ardua & periculosa quæstione rogatus ait quod si is, qui cum infante contraxerat ante septennium, matrem duxerit, valebit Matrimonium, quia sponsalia non valuerunt, nec perstiterunt impedimentum publicæ honestatis, & nō curat ibi Pontifex an malitia puellæ infantis ætatem suppleret, quod omittere non poterat si id ad rem aliquid faceret, aliàs circumueniret partes, sicut non omisit in hoc tex. Pontifex etiam expendit leges Pontificias, quæ simpliciter, & absolutè aiunt non valere sponsalia ante completum septennium, vt in toto *tit. de desponsat. impub. & in cap. vnic. eod. tit. in 6.*

Nec obstant communis sententiæ argumenta, ad primum enim neganda est similitudo inter matrimonium, & sponsalia, in matrimonio enim expressum est à lege, vt malitia ætatem suppleat, in sponsalibus contra. Rursus in ijs, qui pubertati sunt proximi euidentius apparet an ad matrimonium apti sint, in infantibus non ita. Præterea Matrimonium grauis est res, & non oportebat aliàs naturali Iure validum à scientibus & potentibus factum limitatione temporis infirmari, & ideo aptitudinem ad matrimonium secundum naturam iudicari leges voluerunt, in sponsalibus vero contrarium reperitur. Ad secundum respondetur dari in aliquo infante vsum rationis nihil aliud esse quàm cessare rationem legis in casu particulari, quæ non ideo cessat, vt dictum est. Ad tertium quod in his, quæ certum tempus à lege habent, non dicitur parum distare, quod vel per diem distat, vt probat tex. *in d. l. qua ætate*, quia oportet legi satisfacere. Ad vltimum respondetur *d. l. in sponsalibus* potius contra communem facere, siquidem licet tempore, quo Iurisconsultus ibi respondit non esse lege aliqua taxatum tempus ad sponsalia, id verum esset, postquam tamen eius responsum auctoritate Imperatoris vim legis accepit, ideo lege Ciuili cautum rectè dicimus sponsalia ante septennium contrahi non posse, quod leges Canonicæ passim habent. Deinde ℞. Iureconsultum ibi agere de lege sponsali, quæ nondum erat, attamen ex legibus generalibus, quæ decreuerunt pupillum obligari non posse, etiam hæc quęstio de sponsalibus dirimebatur, & secundum has leges respondet ante septennium sponsalia non valere. Circa hunc tex. plures intellectus refert ingeniose Basil. Pont. *in suo nouissimo tract. de Sacramento Matrim. lib. 2. cap. 12. num. 7. cum multis seqq.*

CAP. DE ILLIS. V. *num. 5. post med.* ibi, nouæ recop. nouissime Basil. Pont. *in tract. de Sacramento Matrim. lib. 12. cap. 15. num. 4.*

CAP. EX LITTERIS. X. *il 2. num. 4.* ibi, illam ducere. Pro hac glossæ sententia præter illius fundamenta facit quia sponsalia cum in matrimonium ordinētur, quod est vnius ad vnam Matth. *cap. 19.* tunc perfecta erunt quando promissionem vni tantum factam continebunt, ergo hæc pluribus facta non valet. Secundò si essent sponsalia neutri earum, qui promisit, posset nubere, etenim non potest dici quod magis contracta sunt cum vna quàm cum alia, sed vbicunque dantur sponsalia, dummodo consensus non deficiat, datur impedimentum publicæ honestatis, quod impedit & dirimit matrimonium contractum cum consanguinea sponsæ *c. vnic. hoc tit. lib. 6.* ergo sequitur quod si in hoc casu sponsalia contracta iudicantur, neutri nubere poterit, hoc autem est absurdum, & implicat, ergo sponsalia non sunt, & perconsequens nulla ex ipsis nascitur obligatio. Præterea quoties quis promittit pluribus capacibus, quibus obligatio acquiri potest disiunctiuè, nulli eorum quæritur, & stipulatio nō valet *l. item si seruus §. sed si, cum seqq. ff. de stipulat. seruor.* sic se res habet in proposito, ergo hæc promissio non valet. Tandem pro hac parte est *d. c. vnic. §. 1.* vbi ex promissionibus incertis non nascitur impedimentum honestatis, quasi consensu careant, & obligatione, hæ autem sunt incertæ, ergo, &c.

Ibid. eod. *num. 4.* ibi, insimul, qui vnicum tantum pro se afferunt fundamentum, scilicet sponsalia sub conditione contracta valere, & sequuta copula matrimonium fieri *cap. per tuas, de condit. appos.* Sed in hac promissione facta duabus sororibus dātur sponsalia sub conditione, scilicet si hanc, vel illam elegerit, ergo valent, & sequuta copula Matrimonium efficiūtur Iure communi. Sed vltra hoc fundamentum ex dictis colligitur promissionem illam obligari & probatur efficaciter, quia promissio nuptiarum non differt ab alijs promissionibus quoad vim obligandi, sed promissio facta duobus alternatiue valet, & vnusquisque ex illa agere potest, nisi vni tantum facta fuisset *l. si Titius 9. ff. de verbor. oblig. l. ex duobus 19. l. fin. ff. de duobus reis*, ergo sic erit de sponsalibus iudicandum. Quorum sententiam vt apertiùs declarem fateor ex ea promissione non contrahi sponsalia pura & perfecta, sed sub conditione eligendi, & interim dum pendet conditio, & electio non fit, non producunt obli-

obligationem, vt contingit in omnibus actibus sub conditione factis *l. cedere diem 213. ff. de verbor. signif. §. ex conditionali, Instit. de verb. oblig. cap. de illis, cum seqq. de condit. apposit.* nec interim actus dici potest simpliciter *l. 1. ff. de donation.* vnde hoc idem dicendum esse arbitror de hac promissione facta duabus sororibus, quod de cæteris conditionalibus, & alternatiuis, vt non producant statim obligationem, nec impedimẽtum honestatis ex defectu consensus, sed cum aut purificata fuerit conditio, aut ad certitudinem redacta promissio legitimis modis, scilicet per electionẽ promissoris, vel per litis contestationem, quoniã vbi quis promisit duobus disiunctiue, qui vocantur in Iure duo Rei stipulandi, elapso tempore ad implementum constituto vnusquisque agere potest, vt dictum est, & cum lis contestata fuerit alium excludit, itaut non possit amplius promissor alterum eligere, sed huic præcise soluere teneatur, vt probat *tex. in d. l. si Titius*, & ibidem notant Alex. *num. 5.* Ias. *num. 2.* Bart. *in d. l. ex duobus, num. 3.* Paul. & Imol. *ad l. si Titio 19.* per tex. ibi, *ff. de legat. 2.* potest enim vsque ad contestationem promissor variare, & alteram eligere, postea vero nõ potest ex reg. *l. si insulam 84. ff. de verbor. oblig.* & licet à principio neutri ex duabus sororibus actio competat, quia tamen litis contestatione statim nascitur, auditur in iuditio ex *d. l. si Titius*, quam in hoc commendant DD. vbi supra; & communis hæc vltima sententia hoc pacto explicata verissima est, & in iuditio seruanda. Argumenta vero pro prima, quam sequuta est hæc glossa in præsenti, facile dissoluuntur si respondeatur procedere pendente facultate eligendi, sed electione facta à promissore, vel à lege per litis contestationẽ, argumenta cessant, & impedimentum publicæ honestatis nascitur, quod si conditione, vel eligendi facultate pendente promissor alij nubat peccabit iuxta reg. tex. *in l. qui balneum 9. ff. qui potiores in pignore*, Abb. & Præpos. *in cap. super eo, de condit. apposit.*

CAP. COMMISSVM. XVI. *num. 2. in princip.* ibi, tenent, plures DD. ex quibus communis est sententia, quæ primò sic probatur. Maius præiuditiũ reperitur, & fortius vinculum in Matrimonio de præsenti, quàm in sponsalibus iuratis, at Matrimonium religione dissoluitur, ergo & sponsalia. Maior probatur, quia per Matrimonium acquiritur ius indissolubile ad vsus matrimoniales, ex sponsalibus verò tantum obligatio ad contrahendũ. Minor probatur *ex cap. verum, & ex c. ex publico, de conuers. coniug.* consequentia bona est. Deinde si is, qui iurauit contrahere teneretur seruare Iuramentum propter partis pręiuditium, teneretur etiã manere in matrimonio, hoc autem falsum est, & absurdum, ergo, &c. Maior probatur, quia is, qui iurauit nubere censetur iurasse cum effectu, & in matrimonio permanere, vt ex natura rei constat, & ex D. Thom. colligit Sotus loco citando, ergo contrahendo eo animo vt statim relinquat, & religionem ingrediatur iam non seruat iuramentum iuxta intentionẽ iurantis, & acceptantis contra *cap. quicumque 22. quæst. 5.* consequentia bene colligit. Præterea si teneretur seruare iuramentum aut esset ex vi ipsius, vt reddatur Deo, aut propter partis præiuditium, sed neutrum dici potest, quod sic probatum. Iuramentum non potest impedire melius bonum, nec opera consilij, etiamsi in eo iam exprimantur; vnde si quis iurasset non ingredi religionem vsque ad certum tempus, non commodare, non fideiubere, licet iuramentum seruare potuisset, quia nullo pręcepto ad illa opera tenetur, attamen iuramentum non obligaret quasi boni impeditiuum *cap. vlt. 22. q. 5.* quod sic declarant Palud. *in 4. dist. 38. quæst. 2. art. 1. col. 4.* Abb. *in cap. si vero num. 6. de iureiuran.* Turrecr. *in cap. si aliquid 22. quæst. 4.* Sot. *de tollendo Iuramentorum abusu cap. 9. ad fin.* Cou. *in cap. quamuis pactum par. 1. §. 6. num. 7.* ergo iuramentum quatenus Deo reddendum est, ex ui sua non impedit quominus spõsus statim possit religionem ingredi: quod vero nec partis præiuditium ex eo patet quia nullum mulieri fit præiuditium si non adimpleatur illud, quod statim reuocari debet, & quod ipsa nõ posset impedire, nec sine peccato sponsum à meliori bono, vel per momentum retardare, ergo nihil est quod impediat. Denique fornicatio, lepra, inimicitia & aliæ causæ superuenientes dissoluunt sponsalia propter defectum intentionis *ex cap. quemadmodum, de iureiur.* ergo à fortiori religio. Ex quibus fundamentis sponsalia iuramento confirmata per Religionem dissolui tenent gloss. Innoc. Abb. *n. 4.* Præp. *n. 5. in præsenti*, Palud. *dist. 28. q. 1. ad fi.* Ricchard. *dist. 29. art. 2. q. 4.* Menoch. *de arbitr. casu 455. num. 10.* nouissimè Basil. Pont. *de Sacramento Matrim. lib. 12. c. 5. à princip.* vbi *n. 2.* quærit an per solum ingressum, an vero professio expectanda sit. Quamuis eum, qui iuramẽto promisit contrahere Matrimonium, teneri prius contrahere, & non posse ante contractum Matrimonium ad religionem transire, teneant Sot. Ledesm. Nau. & alij, quos refert, & sequitur Rebell. *de oblig. Iustit. lib. 4. de Matrim. q. 8. sect. 6. concl. 2.* intelligentes per illa verba tex. tutius esse, non explicari consilium, sed necessitatem, quos tamen cum iuditio reprobant Sanch. citato loco, & Basil. Pont. *d. lib. 2. c. 10. num. 11.*

Ibid. eod. *n. 2. in med.* ibi, videtur itaque, Canis. *in præsenti*, Basil. Pont. *d. lib. 12. c. 10. nu. 12.*

Ibid. eod. *num. 2. in fine.* Vel potius tentari potest Summos Pont. tantum detulisse iurisiurãdi religioni, vt sæpe iubeant illud seruari in casibus in quibus non obligat, ne alij occasionem peierandi accipiant, neue scandalizentur existimantes iuramentum violari. Vnde cum votum Religionis consilij sit, & non præcepti, recte constitutum fuit ad euitandum scandalum pusillorum, & propter reuerentiam Iuramenti, vt licet in hac specie non impediret religionem de se, seruaretur tamen quatenus fieri poterat. Qua ratione tutius dicitur in eo tex. scilicet ne forte alij occasionem accipiant peierandi, aut scandalizentur, sicque verbum, tutius, præsupponit de se tutum esse statim religionem ingredi, nisi ex prædictis causis perfecta charitas contrarium suaderet, quæ maxime in eo consistit, vt opera consilij differantur propter scandalum passiuum ignorantium iuxta *cap. 2. de noui operis nunciat.* resoluit S. Thomas

2. 2. *quaest.43. art. 3.* Albertin. *in libro de secreto d n.236.* Castro *lib.1.de iusta haereticorum punit. c.20.* tradunt nostri *in cap. Deus, qui, de vita, & honest. cleric.* & ita hunc tex.in effectu intelligunt glos.hic, cuius opinionem recipiunt Panor. & Cuiac. etiam *in praesenti,* Richar.*in 4.distin.29. art.2.q.4.* Sot.& Henriq.quos refert Basil.Pont.*d.lib.12. c.10. nu.9.* Nec oberit si quis dicat Summum Pont. potius debuisse declarare Iuramentum in ea specie non obligare, prout fecit *in cap.ex parte, de clericis non resid.* Respondetur enim ex ea declaratione nõ cessare occasionem periurij, aut scandali in ignorantibus, atque ideo negligitur periculum credendi iuramentum in ea specie obligare ad euitandam aliã maioris mali occasionem, & bonum consequendum conseruandae religionis iuramenti, vt cum videant homines Ecclesiam velle seruare iuramenta, quae de se non obligant, intelligant quanta in veneratione haberi debeant; quod si quis dicat non debuisse illud fieri in hac specie cum dispendio boni spiritualis dum religio differtur, respondetur maiorem esse charitatem propria bona, & opera perfectionis differre propter scandalum pusillorum, & in eo plus mereri eum, qui proximi vtilitatem suis commodis antepofuit, vt resoluunt D. Thom. & alij vbi supra.

CAP. REQVISIVIT. XVII. *num. 2. in fine.* Sed adhuc ratio illa, quam in praecitatis verbis reddit Pontifex videbatur inepta cum coactio, quae fit auctoritate Legis, & Iudicis iusta praesumatur, & libertatẽ non tollat ex multis, quę congerunt Sanch. de *Matrim.lib.4.disp.13.à num.3.* & nouissime Basil.Pont.eod.*tract.lib.4.cap.19.à num.7.* Nec satisfacit recepta doctrina Butrij in praesenti dicentis eam coactionem libertatem tollere, quae fit à causa extrinseca, quae vero ab intrinseca, scilicet ab ipso consensu contrahẽtium, libertatem non tollere, sicut etiam quando quis in periculo mortis constitutus votum emisit, *cap. litteraturam, de voto,* ac proinde cum coactio in hoc tex.proueniat ab obligatione mulieris, & à Iudice non tollit libertatem.

Ego tamen verũ credo in hoc proposito curandũ non esse vtrum coactio proueniat ab extrinseca, vel intrinseca causa, sed tantum vtrum fiat ex causa iusta cum debita moderatione, nam si sic fiat, auget potius libertatem, quàm minuit, dummodo id impellat, quod sub peccato mort. quis facere tenetur, quando enim iuste metus infertur non extorquetur consensus iniuste, nec per iniuriam, & is, qui cogitur, non est rationabiliter inuitus, quandoquidem iure cogitur, & ille in non parendo recedit à Iure, & aequitate, vt optime considerat Basil. Pont. *loco cit.* vbi ad plura infert. Sin autem cogendi causa iusta non sit vel si in eo metu inferendo etiãsi iustam originem habuerit, aliquid fit contra bonos mores, aut non adhibeatur cum debita moderatione coactio libertatem tollit, vt optime probat Basil.Pont.*loco citato,* vbi infert ad plura notabilia. Et ideo cum supposita mulieris contumacia nimia coactio inuitas faceret nuptias, & esset occasio maioris mali, planè erat iniusta, sicut quodlibet praeceptum legis, aut Iudicis, quod cum probabili periculo maioris mali minus cogit euitare, & hac de causa recte Pontifex ait, quia libera debeant esse Matrimonia.

Vnde ex dictis infertur sponsos teneri praecise nubere, vbi ad id causa iusta cogi possunt, nec satisfacere soluendo interesse, nam cum promissio per leges approbata obliget ad praestandũ id, quod promissum est, & in sponsalibus nuptiae sint promissae, non vero id, quod interest, sequitur quod nuptiae sunt praecisè in obligatione; accedit quod ex *cap. ex litteris, & ex cap.sicut, hoc tit.* aperte colligitur hanc obligationem esse praecisam ad contrahendũ: ita Praep.*num.7.in d.cap.ex litteris,* Abb. *in cap.1. num.7.* & Felin.*nu.8.hoc tit.* Corras.*lib.2. miscelan. cap.3.in fine.* Angel.*verbo sponsalia num. 21.* Porrò si sponsalia iuramento confirmentur inter omnes conuenit praecise obligare, est enim recepta conclusio, quod omnis promissio faciendi si iuramento vallata sit, obligat praecise, vt probat *gloss. verbo necesse habeas in l.si pecuniam ff.de condict. ob causam,* quã ibidem receptã asserit Ias.*n.33.* Alex.*n.27* Duaren.*in fine ad l.stipulationes non diuidantur ff. de verbor.obligat.* Abb. *in cap.veniens num.7. de iureiur.* Rip.*in cap.1.num.59.de iudic.* Praep. *vbi sup.* Con.*in cap.quamuis pactum par.1.§.4.nu.6.* Aym. *cons.12.num.2.* Menoch.*de arbit.casu 336.num.31.* & hoc probant auctoritate *cap.vlt. ne Praelati vices suas,* & quia Iuramentum in forma specifica seruandum est *cap. ad nostram, de iureiur. &* ibid. Abb.*num.2.* idem Abb. *in cap.per tuas, num.13. de arbit.* non seruatur autem in forma specifica si loco facti promissi aequiualens pecunia soluatur; quamuis huiusmodi Doctorum fundamentum Iuris principijs consentaneum non sit, vt alibi ostendam, sponsalia tamen praecisam habere obligationem cum eisdem libenter fateor.

CAP. IN PRAESENTIA. XIX. *num.2.prope fin.* ibi, *dub. 46.* nouissime Basil. Pont. *in suo tract.de Sacramento Matrimonij lib.7. cap.53.*

Ibid. *num. 4. in fine.* idem repetit ipsemet Basil. Pont.*d.tract. de Sacramento Matrimonij lib.7. cap. 53. num.5. & num.6.* colligit secundum Matrimonium non posse valide contrahi cum dubio de morte prioris viri, nam donec certus sit nuncius inhabilis est: vnde etiam existimat textũ *in c. dominus, de secundis nupt.* correctum esse per tex.in praesenti, quatenus in illo tex.colligitur valere Matrimonium initum cum dubio de morte viri.

Ibid. *num. 6. in fine.* Vnde Basil. Pont. *d. lib. 7. cap.53. num.7.* resoluit quod si fortasse credens allato nuncio secundum inierit Matrimonium, ac postea maritum viuere resciuerit, planum est nec posse petere, nec reddere debitum secundò, sed separari debere, ad prioremq. reuerti. At si dubitet probabiliter, ac pendeat animo an vir eius viuat, exigere quidem non potest, nam in exigendo animum à dubitatione probabili non auertit, & dubitatio, quae viro non debet obesse, ipsi nocet: reddere autem potest, quia in reddendo valet dubitationem excludere ex eo dictamine ne noceat, aut laedat ius secundi viri.

CAP. SICVT. XXII. *num. 2. in princip.* ibi, vt per, Basil.Pont. *in tract.de Sacramento Matrimonij lib.12.cap.13.*

Ibid.

Ibid. *num.* 4. ibi, *verf.* 7. Basil. Pont. *d. lib.* 12. *c.* 16. *à princ.*

CAP. TVAE FRATERNITATI. XXV. post *n.* 2. Et ita vt ea, quæ breuiter dicta sunt, distinctè, & copiosius explicentur, dicendum puto quod vel agitur de matrimonio contrahendo, vel de eo iudicando per Ecclesiam, priori casu matrimoniũ fit mutuo consensu contrahentium inter eos quouis modo expresso siue verbis, siue signis, quæ ipsi etiam soli intelligant, etenim quatenus contractus conuentionem requirit, quatenus Sacramentum signum sensibile, in hoc autem casu vt matrimonium re vera sit non requiritur vt consensus exprimatur per verba, aut signa, quæ alij intelligant, aut per quæ Ecclesia iudicet consensum inter eos, sed satis est vt ipsis contrahentibus de consensu constet in terminis Iuris communis ante Concil. Trid. & hoc est quod vult *tex. in præsenti*, dum ait matrimonium in veritate contrahi per mutuum consensum hoc inter ipsos contrahentes quouis modo declarato, licet inde Ecclesia iudicare non possit, vt si inter se statuerent tunc contrahere, cum alter alteri manum ostenderit, certè esset inter eos verum matrimonium, non tamen altero negãte posset Ecclesia ex illo signo matrimonium iudicare, & hoc casu procedũt argumenta omnia tàm à Theologis, quàm à nostris adducta, quibus nituntur probare verba non esse necessaria ad matrimonium scilicet faciendum. Posteriori vero casu quando agitur de iudicando matrimonio per Ecclesiam distinguendum est inter mutos, & eos, qui loqui possunt, muti enim matrimonium signis contrahunt, & sufficienter declarant, itaut ab Ecclesia iudicetur *d. c. cum apud, hoc tit.* inter illos autem, qui loqui possunt non aliter Ecclesia verum matrimonium iudicauit quàm si mutuum consensum verbis consuetis expresserint, vel alijs id communiter significantibus, & hoc est quod inquit tex. *in præsenti*, dum ait verba esse ad Ecclesiam necessaria, scilicet vt Ecclesia iudicet matrimonium esse contractum, quod etiam colligitur ex *cap. pen. hoc tit. &* ex *cap. licet, de sponsa duorum*. Quorsum enim toties Iura repeterent verba esse necessaria si alia signa sufficerent ad iudicandum, dubitare aliquis posset, sed communiter tradunt DD. hoc fieri propter vehementem suspitionem quod non consentiunt illi, qui cum possint verbis paucissimis suam voluntatem explicare, ea adhibere noluerunt, vt cõsiderãt Specul. *coniug. p.* 1. *art.* 3. Sot. *in* 4. *dist.* 27. *q.* 1. *art.* 3. *verf. ex huiusmodi.*

Intellige verba hæc accipienda esse non solum illa, quæ actuali voce proferuntur, sed etiam quæ per litteras, vel nuncios explicantur, quoniam in materia fauorabili, prout est matrimonium *ex c. vlt. de re iudic.* verba accipiuntur etiam perscripta, vel per nuncios dicta quasi per instrumenta, vt resoluunt communiter DD. *in l.* 1. *in princ. ff. de verb. oblig.* vbi Alciat. *num.* 20. & Paris. *num.* 21. In aliquibus tamen casibus Ecclesia matrimonium sine verbis non iudicat directè quasi ex certis probationibus, sed ex causa præsumit ex coniecturis vt in *cap. is, qui fidem, inf. hoc tit.* ex hoc casu audiendi sunt DD. distinguẽtes inter matrimonium verum, & præsumptum, quos refert Præp. *in præsenti n.* 3. *in princip.* sic etiam videtur docuisse Cathec. *tit. de matrimon. verf. ex his.* Oportet autem vt verba talia sint, quæ secundum communem loquendi vsum significent consensum de præsenti. Ecclesia enim ex communi vsu verba accipit, vt probat tex. in *d. c. pen. & in d. c. licet*, facit doctrina Bart. *in l. Labeo n.* 5. *ff. de supell. leg.* quam exornat Soccin. iun. *cons.* 19. *lib.* 2. Cou. *lib.* 3. *vari. c.* 5. *num.* 1. Menoch. *de arbitr. casu* 489. Vnde nec verba de futuro iuramento confirmata sufficient, vt otiose videntur disputare Theologi *in* 4. *dist.* 28. *q.* 1. Neque verba, volo te habere, vel habebo in vxorem, vel non habebo aliam nisi te, matrimonium per se probant, vt late post multos scribit Menoch. *de arbitr. casu* 496. *n.* 19. Procedunt autem prædicta omnia Iure communi, quo inspecto matrimonium contrahebatur mutuo consensu inter coniuges tantum significato. Hodie vero tàm ad faciendum matrimonium, quàm ad iudicandum per Ecclesiam oportebit vt consensus coram Parocho, & duobus, aut tribus testibus exprimatur, itaut intelligatur ab omnibus iuxta decretum Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. matrim. c.* 1. ibi, qui intellecto ipsorum consensu, & rursus dum Parochum, ac testes ad validitatem matrimonij requirit necessario præsupponit ità esse exprimendum consensum, vt ipsi intelligant, & iudicent. Vnde verba ab his, qui loqui possunt in communi vsu, & signa in mutis secundum communem eorum significationem accipientur.

CAP. GEMMA. XXIX. post *n.* 5. Quæstio difficilis est, vtrum sponsi, qui fidem datam non seruant, vel ob nimiam contumaciam iuxta *cap. requisiuit sup. hoc tit.* aut quia alij nupsit, ad pecuniam, vel interesse conueniri possit? & quid etiam in foro conscientiæ debeatur? Hanc quæst. tetigi *in collect. ad cap. tuam n.* 4. *de ordine cognit.* vbi eam sequutus fui sententiam, quæ dictat hoc casu nulla damna, & interesse peti posse cum Abb. & Fr. Basilio Pontio, quos ibi citaui, nunc vero vt illius solutio clarior appareat à primordijs rem petendo, inueni *glos. verbo matrimonia ad fin. in l. Titia* 134. *ff. de verb. oblig.* quæ affirmat sponsum ad interesse posse agere, quam incaute testatur communiter receptam Costa in *l. cũ tale §. si arbitratu limit.* 5. *ad finem*, & idem videtur velle alia *glos. in l.* 2. *ff. hoc tit.* Dyn. & Salic. *n.* 5. *in l.* 1. *C. eodem*, si actione de dolo, vel in factum actum sit, quorum fundamenta sunt sequentia. Primũ est quod in stipulationibus facti post moram agitur ad interesse Corras. *lib.* 2. *miscel. cap.* 3. Dyn. *in reg. mora, de regulis Iuris lib.* 6. Xuar. *ad l. post rem iudicatam limit.* 4. *ad l. Regni n.* 9. sponsalia vero stipulationem facti continent *ex d. l.* 2. ergo ex ipsis agi poterit ad interesse. Secundũ arrhæ peti possunt *l. vlt. C. hoc tit.* ergo & interesse. Tertiũ pœnæ legales à matrimonijs non prohibentur *l. si ita stipulatio facta* 19. *ff. de verb. oblig.* interesse autem est pœna legalis vt docet Bart. *ad l. cum stipulatus num.* 4. *ff. eod.* ergo debebitur. Sed hæc sententia defendi non potest, & melius contrarium probat *gloss. verbo sororem in l. si stipuler ff. de verbor. signific.* vbi Alexan. *numer.* 7. testatur communem sententiam, eandem probat Bart. *num.* 3.

num.3. Ias. *17. in d.l.Titia* Abb. hic *in fine*, & Præp. *num.* 11. sentit Palat. *in repet.cap. per vestras, de donat. inter virum §.68. à num. 4.* Costa *vbi supra*, qui omnes eo tantum nituntur fundamento, quod pœnalis stipulatio in sponsalibus, & matrimonio prohibetur, quia libertatem infringit *d.l.Titia*, & *tex. in præsenti*, Interesse autem eandem habet rationẽ, quia non minus quàm pœna cõuentionalis libertatẽ minuit metus ipsius præstandi; & aliqñ plus esse poterit in eo, quàm in pœna, ergo peti non poterit.

Ego vero communẽ sententiam in eo sequendam iudico, quod existimem ex sponsalibus non posse agi ad pecuniã, hoc est ad æstimationem facti promissi, aut circa rem, fundamentum vero Doctorum ex *d.l.Titia*, & ex *tex.in præsenti* penitus improbo; etenim illa Iura ad nostram speciem trahi non possunt, tum quia interesse non habet rationem pœnæ, non etiam quia licet habeat, prædicta Iura non improbant omnem pœnam, sed illam tantum, quæ absolute ponitur ne quis à sponsalibus, seu matrimonio recedat etiam ex causa iusta, quando per leges permittitur. Vnde non habent locum quando pœna opponitur ne quis recedat sine causa, idque manifesta ratio demonstrat in prædictis legibus expressa de libertate matrimonij, quæ sanè tunc infringitur cum quis metu pœnæ inuitus cogitur, aut matrimonium contrahere, aut in eo permanere casu, quo per leges non tenebatur, sed iuste, & libere poterat recedere. Insuper eundem intellectum probat *d.l.si ita stipulatio*, vbi stipulatio ne quis diuertat à matrimonio sine causa improbatur, non quia libertatem minuit; sed quia inquit tex. contẽti esse debemus pœnis legibus comprehensis; quinimo addit in fine, quod si stipulatio non excedat pœnam legalem valebit, atque ita probat ille tex. duo prius quòd cum *d.l.Titia*, & *tex.in præsenti* prohibeant stipulationem, quæ minuit libertatem, illam certe prohibent, quæ vetat etiam ex causa recedere; posterius quod stipulatio pœnalis, per quam quis adstringitur ne recedat à matrimonio sine causa, valet quando non excedit pœnas legis, & sic prædicta Iura tantum habent locum in stipulatione indistincta, & absoluta, quod etiam aperte probat *d.l.vlt.in fine C. hoc tit.* vbi valet stipulatio ne quis à sponsalibus sine causa recedat. Atque ideo vera ratio, ob quam interesse intrinsecum, vel circa rem peti non potest, est quia in hac promissione non reperitur in ipso facto promisso aliquid, quod æstimationem recipiat, quia id, quod principaliter promittitur est matrimonialis coniunctio, quæ æstimationem non patitur. Dos vero, nec eius æstimatio peti potest, primò quia non est principaliter in promissione nubendi, secundo quia non habet causam lucratiuam, sed onerosum *l.vlt. §.si à socero ff. qua in fraude cred.* & datur pro oneribus matrimonij *l.pro oneribus C. de Iure dotium*, & frequenter non sufficit *cap.salubriter, de vsuris*.

Rursus etiam à communi sententia recedendum puto in eo quòd aliquando interesse extrinsecum saltem damni emergentis ex sponsalibus peti posse censeo, vt si magnis sumptibus nuptiæ præparatæ sint, vel vestes, aut aliam supellectilem sponsus emat, aliàs non facturus, vel si in obtinenda dispensatione alicuius impedimenti expensas fecerit, quo casu, qui sine causa recesserit, ad interesse conueniri poterit, nec actione de dolo, aut in factum, vt post alios contendit Salicet. *in l.1. C. de sponsalib.* Abb. & Præpos. *vbi supra*, sed etiam ex ipsa promissione, & contractu, tenetur enim vnusquisque resarcire damnum, quod culpa sua datũ est *l.1.ff.ad legẽ Rhodiã, c.vlt.de iniur. Exodi 21.* dedit autẽ culpa sua damnũ spõsa, quæ sine iusta causa fidẽ fregit in prædictis casibus, ergo tenebitur. Præterea quoties interesse intrinsecũ non reperitur in promissione extrinsecũ peti põt *l.nũmis ff.si certũ petatur, l.3.§.si per venditorẽ ff.de action.empti*; hic autem non reperitur interesse intrinsecum, vt dictum est, ergo extrinsecum damni emergentis recte petitur. Item si peti non posset, aut repugnaret rationi, aut legi, sed conuenit rationi ex dictis, legi non repugnat, quia leges à DD. adductæ agunt de pœnis diuerso casu appositis, ergo nihil impedit quominus ex sponsalibus ad prædictum interesse agatur, & perconsequens non erit locus actioni de dolo, vel in factum, quæ cum in subsidium dentur, vbi omnes aliæ deficiunt iuxta *l.1.in princip. & in §. si quis ff. de dolo*, & hic reperiatur actio ordinaria ex sponsalibus prædictæ non competent. Doctores enim ex eo decepti sunt, quod crediderint omnem actionem ex stipulatione ad pœnam, vel ad interesse in hac materia prohiberi, quod superius improbauimus. Denique illud etiam contra DD. assero pœnam conuentionalem hodie in sponsalibus apponi posse ne quis sine iusta causa recedat, quod vltra supradicta ex eo conuincitur, quia illa tantum stipulatio prohibetur, quæ à matrimonio sine causa prohibet recedere si excedit pœnas legis *d. l si ita stipulatio*, sed vbi quis à sponsalibus iniuste recedit arrhis non datis, à lege pœnam non habet, ergo in ea specie conuentionalis rectè sustinebitur, quod manifeste probat *d.l. vlt. in fine C. hoc tit.* & faciunt quæ Abb. Præposit. & Palat. *dictis locis*. Quæ omnia locum habent etiam in foro Cõscientiæ in quo interesse damni emergentis semper debetur, lucri vero cessantis si certũ sit iuxta communem sententiam *in cap.1. & in cap. conquestus, de vsur*, Syluest. *verbo vsura 1.q.19.* Sot. *de Iustit.lib. 6.q.1.art.3.* Nau. *in man. cap.17. num.* 211.

CAP. IS, QVI FIDEM. XXX. *n.2.in princip.* ibi, vt per D.Thom. in *4.dist.28.q.vnic. art.4.* Ricchard. *ibid.art.1.q.3.* Sot. *dist.27.q.1.art.4.* Ledesm. *2.4.q.48.art.2.* Syluest. *verbo matrimonium 2.q. 15.*

Ibid. post eund. *n.2.* Quæ quidem principalis conclusio ex hoc tex. desumpta probatur sic. Matrimonium vel ex verbis, vel ex facto, aut alijs signis iudicari potest in foro exteriori, cũ Ecclesia de occultis non iudicet, sed externas probationes, & coniecturas sequatur, D.Th. *d.q.vnic.ar.2.* at qui nullum videtur factũ aut melior coniectura cõsensus, quã si post spõsalia sponte se immisceat, quia nisi sponsos in eo facto maritalem animum habuisse existimemus, oportet delictum graue contra diuinũ præceptum præsumere, & iniuriam sponsę illatam; iubent enim diuinæ, & humanæ leges dubia in meliorem partem interpretari, & delicti suspitionem euitari quoad fieri potest, Matth. *cap. 7.* nolite iudicare,

gloss.

gloss. in Paul. ad Roman. 14. circa illa verba, qui non manducat manducantem non iudicet, D. Thom. 2. 2. *q. 60. art. 4.* & ibi Caiet. in hac re legendus, *l. merito, ff. pro socio,* docet Bart. receptus *in l. non solum, §. sed vt probari, ff. de noui oper. nunciat.* Alciat. *de præsumpt. reg. 3. præs.* 1. Hippol. *ad l. 1. num. 68. C. de siccar.* Soccin. iun. *cons. 76. num. 66. lib. 1.* Aym. *cons. 151. num. 18.* Roland. *cons. 11. num. 30. lib. 2.* Ergo, &c. Confirmatur hæc Iuris præsumptio ex eo, quia cum nubendi promissio præcessit non inepte videtur Ecclesia iudicare animo adimplendi promissionem copulam fuisse subsequutam; confirmatur etiam optimo simili à spirituali matrimonio in quo votum solemne, & legitima professio iudicatur si aliquis se actibus professorum immisceat iuxta *c. vidua, & cap. vlt. de Regular.* ergo cum sponsi immiscent se actibus matrimonialibus, recte videntur matrimonium contraxisse.

Sed tamen aduersus hanc interpretationē, & præsumendi causam insurgunt nonnulli inter quos est Maior, & alij, quos refert Sot. citato loco negantes matrimonium potuisse ab Ecclesia iudicari ad euitandam delicti præsumptionem, mouenturq; primo ex eo quòd actus mali, seu prohibiti licet aliquo casu defendi possint, in malam partem interpretandi sunt, vt probat tex *in l. 1. C. de siccar. & in cap. 1. de præsumpt.* Felin. *in cap. cum delicti num. 2. de accusat.* Abb. *in cap. 1. num. 7. de cleric. non resid.* Deci. *in cap. in præsentia à num. 14. de probat.* at qui accedere ad sponsam malum est, & prohibitum, quoniam etsi animo maritali fiat, contrahitur matrimonium clandestinum, quod peccatum mortale est contra Ecclesiæ prohibitionem, de qua *in tit. de clandest. desponsat.* & synodalibus constitutionibus incurritur excommunicatio, item peccatum scandali dum accedit ad eam, quæ sua esse non creditur, ergo frustra Ecclesia ad excludendam delicti suspitionem matrimonium iudicat. Deinde contra hanc interpretationem, & præsumendi causam à DD. excogitatam est *cap. vlt. hoc tit.* vbi conatus ad copulam non facit vt ex sponsalibus matrimonium iudicetur, cum tamen eadem excludendi delicti ratio in eo casu detur.

His tamen non obstantibus retinenda est communis sententia, & asserendum Ecclesiam dum matrimonium contractum iudicat delicti præsumptionem euitare, tum quia S. Thom. & omnes Theologi in proposito asserunt non peccare sponsos, qui animo maritali se immiscuerunt, tùm quia actus ille dubius in iudicio Ecclesię positus in meliorem partem debuit assumi. Fatemur tamen illam præsumendi causam fortasse non fuisse solam, sed etiam eam quòd cum præcesserit promissio non per iniuriam, sed animo adimplendi id fecisse existimantur. Argumenta vero in contrarium adducta facile refutantur, si ad prioris solutionem dicatur copulam inter sponsos animo maritali posse considerari, aut per se, aut secundum leges, aut per accidens ex aliqua circumstantia, & humana prohibitione. Priori modo nullius culpa est accedere ad sponsam, & sic accipienda est præsumptio illorum Iurium, & doctrina D. Thomæ; Actus enim per se considerantur, & iudicantur à lege, non vero ex circumstantijs, & accidentibus, nisi lex id declaret. Vnde licet fateantur dari in ea copula peccatum aliquod, aut ratione scandali, aut humanæ prohibitionis, non inde aliquid sequitur contra principalem huius tex. conclusionem. Rursus in confesso est quod quemadmodum in dubio non licet peccatum præsumere, sic etiam si necessario præsumendum sit, minus credere oportet, hoc enim, & proximi dilectio postulat, & fatentur DD. præcitati, & colligitur ex *l. si Præses 32. ff. de pœnis*, & probat ex alijs Soccin. *in l. cum quæritur in fine, ff. de rebus dub.* Aym. *cons. 6. num. 69.* Roland. *a. cons. 11. num. 37.* at qui dum lex præsumit copulam animo maritali maius delictum effugit contra legem diuinā, & minus suspicatur contra legem humanam, ergo licet admittamus aliquam in eo casu culpam esse præsumendam, non propterea argumentum conuincit. Tandem vt omnem culpæ suspitionem ab eo actu remoueamus, & defendamus sententiam D. Thomæ asserentis simpliciter non peccare sponsos, qui animo maritali se immiscent, dicendum est prohibitionem Ecclesiæ de qua *in cap. cum inhibitio, de clandest. despons.* tantum habere locum in his, qui ita contrahunt clam, vt non statuant solemnitates Ecclesiæ obseruare, cum vero consensum adhibent de præsenti, vt statim constituant in Ecclesia Matrimonium obseruare, non offendunt prohibitionem illam, quòd & ipsa ratio suadet, vt probat *cap. 2. eod. tit. de clandest. despons.* ibi, si personæ contrahentium hoc volunt publicare, accipienda sunt, & comprobanda tanquam si à principio in conspectu Ecclesiæ contracta essent. Vnde fit vt sponsi, qui animo maritali se immiscuerunt, vt postea seruatis solemnitatibus matrimonium celebrarent, nullam penitus culpam committant, iuxta sententiam Diui Thomæ *vbi supra*.

Posterius vero argumentum *ex cap. vlt. inf. hoc tit.* maiorem videtur habere difficultatem, sed responderi potest consequentiam parum valere, in his enim, quæ extensionem non patiuntur, prout sunt præsumptiones legum, licet eadem ratio diuerso casu vigeat, non licet extensionem facere, prout in terminis resoluunt Abb. *in d. c. vlt. num. 3.* Ruin. *consil. 112. col. pen. lib. 2.* Roland. *consil. 32. n. 22. lib. 1.* Si autem quærat aliquis quare lex ad euitandam delicti suspitionem non iudicauit matrimonium ex conatu in *d. cap. vlt.* facilè respondetur multò maiorem dari causam iudicandi matrimonium ex copula, quàm ex conatu, tum propter grauiorem culpam, & iniuriam sponsæ, tum etiam quia fortasse ex dissensu alterius conatus effectum non habuit. Itē dicendum est Ecclesiam ex conatu nec iudicare matrimonium, nec delictum præsumere, non prius quia non putauit esse illam sufficientem coniecturā, non posterius quia de eo non agit, atque ideo inepte DD. aiunt in conatu præsumi delictum, potest enim fieri vt nec detur delictum, quia maritali animo conatus factus fuit, nec iudicetur matrimonium, quia id Ecclesia non statuit, cum tamen re vera potuerit esse matrimonium. Etenim illa propositio quod dubia in meliorem partem accipienda sunt, negatiuè sumpta vera est, & in præcepto, vt scilicet non liceat priuato iuditio malum de proximo iudicare, ex quocumque actu ipsius, quia non pertinet ad pri-

priuatos de actibus aliorum iudicare. Affirmatiue vero sumpta, quod scilicet debemus bonum positiuè iudicare, nec semper vera est, nec in præcepto; sed tunc cum necesseriò alterum iudicandum est, prout contingit in iuditio publico, si fieri potest bonum iudicetur, si id vel coniecturæ, vel probationes patiantur, quod si magis delictum suadeant id iudicare oportet, etenim publicum iuditium necessitatem habet iudicandi, & externas probationes sequitur, priuatũ vero nec iudicare potest, nec probationibus adstringitur. Iuxta quæ resoluendum est quòd Ecclesia ex copula matrimonium iudicat, quia apta visa fuit probatio consensus, & non solũ delicti suspitionem euitat, sed bonum positiue credit in prædictis Iuribus, ex conatu vero non iudicat matrimonium, nec bonum credit positiue, nec etiam malum iudicat, nec debuit iudicare, quia fortasse in conatu peccatum non fuit, & iuxta hanc resolutionem refutatur argumentum, & explicanda est *reg. 2. de reg. Iuris, d. l. merito*, & omnia quæ DD. circa illam scribunt.

Ex quibus omnibus primò infertur non videri veram Doctorum sententiam, dum aiunt eum, qui post sponsalia copula consummata Matrimonium cum alia contraxit, in foro Conscientię teneri cum secunda permanere, si animo fornicario ad priorem sponsam accessit, quam sentẽtiam ante omnes probauit Vincent. *hic*, Butr. & Abb. *nu. 4*. Præpos. *nu. 3.* qui falsò contrarium imponit Butrio, Cou. *de sponsal. par. 1. cap. 4. §. 1. num. 9.* Soccin. *cons. 28. num. 7. lib. 1.* Et ex Theologis D. Thom. *quodl. 7. art. 5.* Dur. *in 4. dist. 28. q. 1.* & ibidem Palud. *art. 2.* Sot. *dist. 27. q. 2. art. 4. dub. 2.* asserens tam à nostris, quàm à Theologis probari, Syluest. *verbo Matrimonium 2. q. 15.* Ledesm. *2. 4. q. 48. art. 2. in fine*, nec contrariũ voluit Hostien. quamuis à nonnullis perperam intelligatur. Mouentur Doctores primùm eo fundamento. Ecclesia in hoc tex. non irritat directe, & dispositiuè matrimonium contractum post sponsalia copula consummata, sed per consequentiam irritum iudicat, ex eo enim quod prius ab Ecclesia præsumitur, & contrariùm non admittitur, infert Summus Pont. non censeri verum posterius Matrimonium: atque ideo quemadmodum prius ex præsumptione validum iudicatur, sic posterius ex præsumptione irritum censetur, vt colligitur ex verbis huius tex. Sed in foro Conscientiæ veritas, & nõ præsumptio locum habet. Ergo si vere prius in Cõscientia non fuit Matrimonium, posterius in ea valebit. Præterea non est fortius Matrimonium illud quod ab Ecclesia ex copula præsumitur, quàm qđ verbis de præsenti palam contrahitur; sed si matrimonium de præsenti verbis tantum sine consensu contractum sit, posterius in Conscientia contractũ valebit, vt omnes fatentur. Ergo sic erit in nostro corolario iudicandum. Insuper si aliquid impediret secundum Matrimonium in Cõscientia valere, aut esset prius, aut Ecclesiæ constitutio, vt patet, sed prius non impedit, quia in Conscientia Matrimonium non fuit, Constitutio Ecclesię id non facit, quæ in foro exteriori tantum iudicat ex præsumptione, ergo nihil est quod impediat. Tandem hoc videtur probare *cap. tua nos, hoc tit.*

Verum ex dictis planè colligitur cõtrariam sententiam veriorem esse, diximus enim Ecclesiam in hoc tex. ex optimis coniecturis matrimonium iudicare, & contrariam probationem prohibere, sed ex hoc sequitur posterius Matrimonium etiam in foro Conscientiæ non valere, ergo consequentia bona est: maior patet ex dictis: minor vero sic probatur, leges difficultatem, & graue peccati periculum hominibus inijcere non solent, à quo se liberare non possint, vt in simili probat *cap. litteras, vers. porro, de restit. spoliat.* Inijceret autẽ quasi perplexam difficultatem Ecclesia si dum Matrimonium iudicat ex copula, & contrarium probari vetat, posterius aliquo pacto valere pateretur etiam in foro interiori, quia ad priorem coniugem redire cogeret, quæ coniux non esset in Conscientia, & à posteriori recedere, quæ verè esset coniux, nec vllum relinquebatur mediũ, quo hæc difficultas euitari potuisset, quod planè absurdum est, & de lege Ecclesiastica minimè credendum. Insuper si matrimonium postea contractum non fuisset irritum, vel esset quia in ea lege deficit potestas, aut voluntas legislatoris, prius non est dicendum, posterius ex ratione proximè adducta conuincitur, ergo, &c. Tertiò ante hunc tex. iam ab Ecclesia constitutum erat vt ex sponsalibus subsequuta copula Matrimonium præsumeretur *cap. veniens il 2. hoc tit. cap. 2. c. per tuas, de condit. appos.* & contraria probatio interdicta: Gregor. autem IX. in *hoc tex.* antiquam Ecclesiæ constitutionem declarauit, inferens ex ea non valere Matrimonium, quod post illud præsumptum fuisset contractum, & hoc solum fecit, vt cõstat ex tex. in quo sequitur quod sic cõsequentiam, & declarationem ad forum exterius tantum fecit, rem iam explicatam, & perspicuam iterum tractauit, quod absurdum est, ergo fateri oportet nouissimum Pontificem, qui nunquam res ante constitutas, & perspicuas suis legibus refricauit, dubium aliquod decreuisse, & perconsequens ad vtrumque forum consequentiam illam deduxisse. Tandẽ colligitur nostra sententia manifeste ex hoc tex. ibi, nec verum, nec aliquid, & ibi, de facto, &c. & hoc videtur sentire Anchar. *hic num. 5.* dum ait constitutionem, quam Host. optabat, hic contineri. Argumenta vero contraria parum vrgent, ad primũ enim respondetur, quod scilicet dum tex. disponit non valere posterius Matrimonium, consequentia illa ad forum interius ex antecedentibus recte deducitur ob prædictas rationes. Ad secundum, & tertium negamus minorem. Ad *d. c. tua nos, hoc tit.* dicendum sponsalia ibi ante contracta non valuisse, & hoc constabat tam ex nominis mutatione, quàm ex alijs, atque ideo ex copula non iudicatur matrimonium, nostrum vero corolarium procedit quando sponsalia valuerunt. Vnde consequitur inepte Couar. *d. num. 9.* & alios contra Host. asserere Ecclesiam non potuisse statuere, vt Matrimonium postea contractum in foro interiori irritum esset, quasi tunc sine consensu Matrimonium faceret. Etenim Ecclesia & potuit citra dubium, & fecit, nec tunc prius Matrimonium præsumptum sine consensu facit; sed præsumit per consensum fuisse factum: secundum vero indistinctæ irritat, quia in re

de

de poteſtate non licet dubitare, poteſt enim Eccleſia ex iuſta cauſa, materia aut, cauſa efficiente, aliquos ad Matrimonium inhabiles reddere.

Secundo infertur adeo vehementem eſſe hanc Eccleſiæ præſumptionem, vt nulla in contrarium admittatur probatio etiam per confeſſionē partis; diximus matrimonium ex prædictis coniecturis præſumi, & probationes in contrarium prohiberi, ſed confeſſio probatio rectè dicitur, vt probat *cap. in præſentia, de renunciat. Clem. conſtitutionem, de elect.* ibi, probationem tamen factam ſuper ijs per confeſſionem, *l. 1. in fine, ff. de interloquut. action.* Bart. *in l. triticum, ff. de verb. oblig.* Iaſ. *in l. cum te, n. 11. C. de tranſactionibus*, & contra communem defendit Aretin. & Dec. *ad rub. de probation. nu. 9.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. actu 5.* Ergo probatio per confeſſionem contra Matrimonium admitti non poteſt. Secundo quotieſcunque negotium eius naturæ eſt, vt à partium conſenſu nihil pendeat, tunc confeſſio non admittitur, quia fieret fraus legi dum id, quod per conſenſum efficere non poſſunt; ſimulata confeſſione faterentur, & obtinerent contra *l. non dubium, C. de legibus*, obſeruant poſt alios Felin. *in c. quanto num. 3. de præſumpt.* Alciat. *de præſumpt. par. 2. nu. 8.* omnes *in præſenti*. Sed Matrimonium ſemel contractum à partibus diſſolui non poteſt ergo contra illud confeſſio non admittetur. Præterea ſi confeſſio valeret fieri poſſet, vt ſi re vera in eo Matrimonio ab Eccleſia præſumpto conſenſus adfuit, quo caſu verū eſt in vtroq; foro poſtea partes in Matrimoniū cōſpirātes per cōfeſſionē dānabiliter recederēt. Si vero nō admittitur cōfeſſio hoc ſolū mali ſequitur, vt ſi re vera non conſenſerunt, cogantur, tamen permanere, quod malum adhibito conſenſu quocunque tempore poſſunt effugere, ſed prius grauiſſimū continet periculum, poſterius vero nullum, ergo merito confeſſio admitti non debet. Tandem hanc ſententiam aperte probat *cap. ſuper eo, de eo, qui cognouit conſanguineā vxoris*, quibus argumētis hoc corollarium probant Butr. & Abb. *n. 5. hic*, Zabarel. *num. 2.* Præpoſ. *num. 7.* Felin. & Alciat. *vbi ſupra*, communis ex Cou. *dicto loco nu. 5.* Menoch. *de arbitr. caſu 103. num. 8.* quia in re immerito Cou. communem rationem condemnat, quæ apertè colligitur ex d. *cap. ſuper eo*, & nulla alia excogitari poteſt. Nec obſtat recepta doctri na *gloſſ. in l. in contractibus, verbo nullo modo, C. de non numer. pecun. gloſ. in auth. de æqualitate dotis, §. aliud. verbo priuilegium*, quæ habet contra præſumptionem Iuris, & de Iure admitti confeſſionem, reſoluunt Iaſ. & Dec. *nu. 5. in d. l. cum te, 7.* Soccin. Iun. *conſ. 17. nu. 12.* Pariſ. *conſ. 112. num. 42. lib. 1.* Menoch. qui plures refert, *remed. 1. recuper. num. 219.* eſt enim hoc argumentum, & communis traditio intelligenda, quando negotium, de quo agitur, tale eſt, vt partiū cōſēſu diſſolui, aut mutari poſſit, prout Doctores prædictis locis intelligunt. Nec etiam obſtat ſententia gloſſæ receptæ *in c. atteſtationes, de deſponſat. impub.* dum ait contra Matrimonium admitti confeſſionem, ex cuius auctoritate Butr. Abb. & Præp. *nu. 8. in d. c. ſuper eo*, reſoluunt in eo tex. admittendam eſſe confeſſionem ſi vtraque pars matrimonio vellit ſtare, aut alterius ſi pro matrimonio agat, & ceſſat colluſio, idem affirmat Cou. *vbi ſup. nu. 4.* Menoch. *d. caſu 103. num. 9.* etenim hæc ſententia periculoſa eſt, cum euenire poſſit vt partes inter ſe de diſſoluendo Matrimonio agant, & vt eorum confeſſio probet impedimentum, ſimulant ſe velle Matrimonio ſtare, atque ideo ſola confeſſio in hac ſpecie non admitteretur, niſi alijs coniecturis iuuaretur, ex quibus omnis fraudis ſuſpitio ceſſaret. Deinde contra Cou. aduertendum eſt quod doctrina illius *gloſ.* & communis *in dicto cap. ſuper eo* tantum procedit, quando agitur de diſſoluendo matrimonio propter impedimentum per partes irremiſſibile, prout eſt conſanguinitas, vel affinitas, atque ideo nunquam admitti debent, quando contra matrimonium allegatur tantùm defectus conſenſus, prout eſt in hoc corollario, quia tunc cum partes adhibito conſenſu poſſint verum facere Matrimonium, melius eſt vt nullo pacto audiantur, quàm cum periculo ab eo Matrimonio recedant. Ex quibus cauendum eſt à Sot. *in 4. diſtinct. 27. artic. 4. quæſt. 2. & quæſt. 3.* dum ait admittendum eſſe probationem in hoc tex. eius, qui oſtendit ſigna diſſenſus tempore copulæ, loquitur enim contra manifeſta verba huius tex. Illud autem citra controuerſiam eſt quod omnis indirecta probatio, per quam concluditur ſponſalia non valuiſſe, vel fuiſſe ante copulam diſſoluta, admitti debet, iuxta tex. *in cap. tua nos, hoc tit.* & communem vbi ſupra, quæ omnia admittenda ſunt, & intelligenda in matrimonio de præſenti in facie Eccleſiæ contracto, & iuxta formam Concilij Tridentini, itaut ſi quis velit probare tempore contracti Matrimonij non conſenſiſſe, nunquam admittatur directè; ſi autem velit probare propter aliud impedimentum matrimonium non valuiſſe, admitti poterit.

Tertio infertur quòd etiamſi ambo ſponſi tempore copulæ proteſtentur ſe non intendere matrimonium contrahere, nihilominus obligantur ad matrimonium: Ratio eſt quia proteſtatio, ſeu factum partis contra legem non valet, *cap. ſollicitudinem, de appellat. cap. cum inferior, de maiorit.* Sed hæc proteſtatio eſt contra legem volentem concurrentibus ſponſalijs, & copula cenſeri Matrimonium, ergo proteſtatio ad rem non facit, ita *gloſ. verbo præſumendum in cap. per tuas, de condit. oppoſ.* nimis ad hoc celebrata per Aretin. *l. Titia, §. 1. num. 11. ff. ſoluto matr.* & communiter recepta ſecundum Præpoſ *in cap. veniens, il 2. num. 4. de ſponſalib.* Abb. Felin. & Rip. *num. 95. in cap. cum M, de conſtitut.* vbi latè Baptiſta *in repet. num. 23.* refert plures alios DD. Cou. *de ſponſalib. par. 1. c. 4. §. 1. num. 18.* quicquid nouiſſimè dicat Baſil. Pont. *de Sacramento Matrimonij. lib. 2. c. 12. num. 4.* Nec obſta huic communi ſententiæ difficile argumentum, cui prædicti DD. ſatisfacere debuiſſent, nempe præſumptio eſt coniectura ſumpta ex ſignis veriſimilibus, vt per Alciat. *in initio tractatus de præſumptionib.* poſt DD. *in rubrica cod. tit.* ſed in præſenti ſpecie non eſt vlla coniectura probabilis conſenſus in matrimonium, quoniam conſtat ex ſponſorum apertiſſima proteſtatione de diſſenſu ergo non eſt locus præſumptioni legis cen-

ſentis

sentis esse matrimonium, in claris enim, & perspicuti non habent locum coniecturæ. Sed responderi oportet tex. *in præsenti* non præsumpsisse, sed motum illis coniecturis tanquam causa impulsiua statuisse censeri matrimonium, atque ideo etiamsi de dissensu constet in casu particulari, & ita causa impulsiua cesset, non cessat dispositio iuxta decisionem tex. & *glos. in cap. etsi Christus ad fin. de iureiur.* & DD. *in cap. cum cessante, de appellat.* quo circa multo rectius loquuntur DD. qui affirmant dicta sponsalia fieri matrimonium non per præsumptionem, sed per statutum Iuris, vt aduertit Lusit. Philip. *de fiction. p. 2.* & satis hoc indicat hic tex. ibi, licet præsumptum matrimonium videatur, quasi dicat, aliquid amplius est.

Ad Lib. IV. Tit. II. de Desponsatione impuberum.

CAP. TVA NOS. I. *n. 2. in fine*, tenentes per hunc tex. posse patrem desponsare infantem, qui cum ad legitimam ætatem peruenerit, teneatur obseruare, quod pater promisit. Obstat tamen primò quia sponsalia sine promissione & consensu eorum, qui obligantur contrahi non possunt *l. sponsalia 11. hoc tit. tex. in præsenti*, sed in infante non datur consensus, qui nescit consentire, ergo à patre obligari non potest. Secundo obstat quia non habet pater maiorem potestatem ad obligandum filium, quàm ipse filius habeat, filius autem in ea ætate non contrahit, ergo nec pater pro eo. Tertiò obstat *hic tex.* dum in principio ait nõ posse patrẽ obligare filium maiorẽ septennio, nisi is consentiat, sed eandem potestatem habet in eo, quàm in infante, ergo infantem, qui non consentit, non obligabit. Quartò obstat maxime tex. apertus *in cap. vnico, hoc tit. lib. 6.* vbi sponsalia contracta per parentes pro filijs infantibus nõ valent, nisi postquam perueniant ad ætatem legitimam approbauerint. Quintò obstat contra illa verba tex. omnino debet hoc adimplere, quod etiam is, qui post septennium contraxit, non tenetur omnino, sed potest si voluerit, pœnitere, *c. de illis il 2. inf. hoc tex.* ergo & infans, quem pater obligauit, poterit recedere.

Ibid. *n. 6. in princip.* ibi, litteram, & ideo defendi non potest, quia de honestate tam adultus, quàm infans tenentur, nisi iustam habeant contradicendi causam, quod *tex. in præsenti* negat in princ. Deinde ex verbis subsequentibus colligitur in hoc tex. necessitatem filio imponi, quia illa dictio, omnino, præcisa est, & ideo merito reprobat nouissime Basilius Pont. *in tract. de Sacramento Matrimon. lib. 12. c. 9. num. 10.* vbi etiam reijcit intellectum Canisij *in præsenti* interpretantis filio impuberi hanc necessitatem imponi vt pubes factus teneatur patris factum approbare, nisi iustam habeat reclamandi causam, et tandem videtur remanere quod ex hoc tex. solum conuincitur necessitas olim imposita filijs non contrahendi Matrimonium sine parentum consensu.

Ibid. post *n. 6.* Sed re nunc matura discussa hic intellectus multis argumentis refellitur, primò quia supponit filium absque consensu suo dictis, aut factis expresso obligari ex patris promissione, & sponsalia illa statim valere, quod est falsum, & contra tex. *in cap. vnico 30. q. 2. & in d. cap. vnico, hoc tit. lib. 6.* Secũdo quia ex eo sequeretur quod etiam pro adulto non consentiente pater posset promittere, qui pariter est in potestate patris, quod apertè negat tex. *in præsenti*. Vnde pro vero intellectu dicendum puto quod ad sponsalia necessariò requiritur consensus eorum, qui obligantur, vt dictum est, qui tamen vel expressus, vel facto aliquo significatus sufficiet; atque ideo contracta ab infante, vel à patre pro eo, nullius esse momenti, quia consentire nescit *ex d. cap. vnico*, & ex *cap. litteras, cum seq. hoc tit.* & sponsalia contracta à patre pro filio adulto non consentiente, & pro infante in eo conueniũt quod vtraque non valent, & in eo differunt, quod illa nunquam valent, eiusque voluntas expectatur, quia dissentire potest, & consentire, hæc verò vsque ad septennium non valent, postea vero approbatione conualescunt, & negligitur ante septennium infantis consensus, quia præstare non potest, vt ex hoc tex. colligitur, iuxta quæ pater potest tradere infantem, non vt ex ea promissione, & facto patris obligetur, sed vt cum peruenerit ad annos discretionis approbando factum patris ex suo consensu maneat obligatus, habetq; paterna promissio illam intrinsecam conditionem, si infans maior factus traditionem patris approbauerit. Videbitur autem approbasse non ex eo solum quod sciens taceat, vt in adultis probat *l. sed ea 12. ff. hoc tit.* sed cohabitando cum sponsa, aut accipiendo, & dando munera, vt expressit *d. c. vnic. in princ.* glos. Abb. & Præp. *in d. cap. litteras*, Instit. Canonica *sub hoc tit. de desponsat. impuberum, ad finem.*

His suppositis intellige in hoc tex. infantem traditum à patre non obligari ante septennium, quia sponsalia non valuerunt, sed post completum septẽnium cohabitando cum sponsa, contractus à principio nullus approbatione eius conualescit, & tunc magis ex consensu suo, quàm ex pacto patris obligatur, quod autem *tex. in fine* ait teneri filium omnino adimplere cum ad perfectam ætatem peruenerit, intellige eo modo, quo cæteri impuberes, vt si cum primum septimum annum impleuerit reclamet, obligatio euanescat, sin autem taceat præcise teneatur, & hoc pacto cessant omnes difficultates, & ita tex. in prædictis verbis dupliciter intelligi potest, aut post perfectam ætatem ad sponsalia ante 14. annum, quo casu reclamare non potest, aut post perfectam ætatem ad Matrimonium, quo tempore si statim non reclamet amplius pœnitere non potest, & præcisè tenebitur, vt probat tex. *in d. cap. de illis*; Nec adhuc obstat tex. *in d. cap. vnic.* quia agit de sponsalibus ante septennium, & in eo statu iudicat non valere, *tex.* autem *in præsenti* considerat sponsalia filij à patre traditi post septennium, quo casu confirmantur facto filij, licet antea non valuerint.

Ad

Ad Lib. IV. Tit. III. de Clandestina desponsat.

IN rub. in fine ibi, *quaest.* 30. Sanctarel. *vari. resolut. q.* 20. nouissimè Basil. Pont. *de Sacramento Matrimonij, lib.* 5. *de consensu clandestino*.

CAP. CVM INHIBITIO. III. *nu.* 7. *in fine*, Sanctarel. *vari. resolut. quaest.* 20. *num.* 14. vbi plures refert DD.

Ibid. *num.* 10. *in fine*, & nullo pacto ignorantem excusat *Clem.* 1. *§. non rigorem*, *de iudic.* Honded. *consil.* 87. *num.* 41. *lib.* 1. Seraphin. *de priuileg. Iuramenti, priuil.* 4. *à num.* 102. Mascard. *de probation. concl.* 869. *num.* 31. Cardin. Tusch. *lit.* I, *concl.* 21. *num.* 3. Baptista Costa *de facti scientia, & ignor. inspect.* 81. *nu.* 9. *cum seqq.* Farin. *fragment. crimin. par.* 2. *lit.* I, *num.* 167.

Ibid. *num.* 15. *in med.* ibi, *num.* 162. nouissimè Basil. Pont. *de Sacramento Matrimonij, lib.* 5. *c.* 37. *num.* 12. in haec verba: Quare illa triennalis suspensio, de qua modo dicebamus, non est correcta per Tridentinum. Sermo enim est in diuersis casibus; ille intelligitur tantum quando adest Matrimonio clandestino parochus ex defectu denunciationis; haec autem quando adest Matrimonio nullo & inualido sine sufficienti numero testium. Vnde Parochus non proprius, vel Regularis assistens Matrimonio clandestino, praemissis tamen denunciationibus, sine licentia parochi, aut sine testibus non punitur poena Concilij Lateranen. de qua in hoc tex. quae tantum imposita est assistenti Matrimonio clandastino ob defectum denunciationis, sed punitur poena Tridentini, est enim Matrimonium nunc sine Parocho proprio, & testibus, etiamsi praecesserint denunciationes, omnino nullum, Haec Basil. Pont. *loco citato*.

Ibid. *num.* 16. *in fine*, quod quidem totum probat Basil. Pont. *d. cap.* 37. *nu.* 11.

Ad Lib. IV. Tit. V. De Conditionibus appositis.

CAP. CVM SIT. II. post *n.* 2. Vel forsan melius verus huius tex. sensus duobus propositis principijs constabit. Prius sit nullam simoniam, vel eius speciem dari posse; nisi vbi onerosus contractus celebratur, vel non gratuita spiritualium datio, aut receptio fit, saltem secundum figuram conuentionis, gratiosa autem, & liberalis donatio nullo iure potest improbari: patet hoc ex diffinitione simoniae à nostris & Theologis tradita, dum aiunt esse studiosam voluntatem emendi, &c. & nomine emptionis omnem contractum onerosum intelligunt, vt colligitur ex omnibus auctoritatibus à Gratiano congestis 1. *q.* 1. per totam, & apertius *ex cap. super eo, ad fin. de transact.* quo loco gratis, & amicabiliter componere in spiritualibus culpa non est. Posterius est donationem libertatis, vel alterius rei sub modo, seu conditione factam, vel ob causam in duplici esse differentia; aliquando enim modus, causa, & conditio in fauorem donatoris, aut tertij adijciuntur, aliquando ipsius donatarij recipientis vtilitatem continet, prout contingit cum alicui pecunia datur, vt domum sibi aedificet, & praedium suum melius faciat. Priori casu conditio, aut modus, vel causa efficiunt, vt donatio illa iam non sit propria & liberalis, sed magis onerosi contractus naturam accipiat, vt docet Paul. *in l.* 1. *nu.* 2. *ff. de donation.* Roger. *in l. Modestinus, num.* 32. *ff. eodem*, Tiraq. qui alios refert, *in l. si vnquam, verbo donatione, num.* 145. Posteriori casu conditio, modus, & causa non efficiunt quominus omnino gratuita, & liberalis donatio fiat, vt colligitur ex *d. l.* 1. & praecitati DD. verum affirmāt. His suppositis dicendum est tex. *in praesenti, & in cap. eo libentius, de seruis non ordin.* donationem libertatis sub modo spirituali sine vitio carere, quia ex omni parte erat liberalis, nam & libertas data, & Religionis, ordinis ve conditio solius recipientis fauorem continebat principaliter, atque ideo merito Romani Pontifices rem quasi perspicuam statuerunt, quinimo dicendum non solum libertatem, sed pecuniam sub eo modo rectè dari, idque quotidie fit dum virginibus legata, aut donationes fiunt sub conditione Religionis, & aliquibus bona relinquuntur si clerici fiant, quod in terminis probat Bald. *in autb. cui relictum, C. de indicta viduit. col.* & ibi Paul. & Ias. *num.* 4 Costa *in l. cum tale, §. si arbitratu, limit.* 3. *ff. de condit. & demonstr.* quo pacto etiam intelliges haeretico, & infideli rectè dari, vt conuertatur. Nec his obstat argumentum ex *cap. quam pio* 1. *q.* 2. respondetur enim in eo tex. conditionem, vel pactum non gratuitum fuisse, qua is, qui temporalia dabat, spiritualia recipiebat, sic etiam factum est *in cap. tua nos, de simonia*.

CAP. VERVM IV. post *nu.* 10. In ead. glos. ibi (*Alij dicunt, &c.*) Vult glossa veriorem esse eorum sententiam, qui constituunt rem Ecclesiae donatam cum conditione ne alienetur non posse etiam in casu aliàs permisso alienari, quamtumcunque necessitas vrgens, ac subinde euidens vtilitas occurrat, & frequentius recipitur ex Alex. *in l. filiusfam. §. diui num.* 1. *ff. de legatis.* 1. pro qua maximè vrget tex. *in autb. de alienat. & emphyt. §. sanctissimas*, & ibi glos. notabilis *collat.* 9. vrget etiam tex. per locum à speciali *in l. legatum, ff. de administr. rerum ad ciu.* facit etiam quia verba testatoris in relicto facto Ecclesiae cum prohibitione de non alienando aliquid debent operari iuxta *l. si quando* 109. *ff. de legatis* 1.

Verum contrariam sententiam, scilicet quod saltem in subsidium, hoc est si non sint aliae res, quas alienando possit satisfieri necessitati Ecclesiae, tunc poterit res relicta Ecclesiae cum prohibitione de nō alienando, alienari, obseruat post alios Ruin. *d. §. diui col.* 4. dicit receptam Capol. *in l.* 2. *num.* 28. *& seq. C. de vsucap. transf.* quam sequuti sunt antiquiores, vt refert *glos. in Clem.* 1. *de rebus Eccles.* & recentiores, quos congerit Redoan. *de rebus Ecclesiae non alien. q.* 19. *à nu.* 10. *cum seqq.* Ex quibus saltem illud colligitur magis scilicet adstringere alienationis prohibitionem inductam ab homine, quam inductam à lege.

Ego tamē in hac cōtrouersia dicēdū puto quod siue prohibitio alienationis fiat à lege, siue ab homine in dubio legitimus administrator subsistente euidenti vtilitate rem potest alienare, obseruat in specie Aretin.

Aretin. *consil. 25. num. 5.* Claud. *d. §. diui col. 3.* Bald. *in auth. res, quæ num. 23. C. communia de leg.* Redoan. *vbi supra*; etenim cum alienatio in hac specie prohibita non censeatur, sed potius ex mente prohibentis permissa, neque defectus intentionis possit considerari, ratione cuius speciale mandatum requiritur, iuxta tex. *in l. procurator, ff. de procurat. l. transactionis, C. de transact. glos.* recepta *verbo mandato in cap. qui ad agendam, de procurat. lib. 6.* rectè fit, vt si alias ritè celebretur, hoc est obseruatis solemnitatibus Iure requisitis, valida sit, iuuat reg. *cap. peruenit in 2. de iureiur. & in cap. scriptura, de voto.* Insuper reg. glossæ receptæ *in l. tale pactum, §. fin. ff. de pactis*, scilicet, id quod disponens verisimiliter disponeret si de eo cogitasset, debet pro disposito haberi, quam in id expendit Molin. *de primog. lib. 4. cap. 4. num. 6.* Nec obstat reg. tex. *in d. §. sanctissimas*, respondetur enim in primis tex. illũ agere de alienatione necessaria ex causa pietatis, redemptionis scilicet captiuorum, quæ necessitas non dicitur prouenire ex pacto, seu debito prohibentis, qualis requiritur vt alienatio permittatur iuxta tex. *in d. §. diui, & in l. cum fidei, ff. de fideicom. libert.* obseruat post alios Alex. vbi supra, prosequitur longo discursu Molin. *d. lib. 4. c. 6. nu. 1.* Vel aliter dici posset prohibitionem alienationis inductam à testatore concurrente cum prohibitione legis illud operari ne extantibus alijs bonis ex quibus Ecclesiæ indigentiæ succurri possit, alienatio fiat, iuxta receptam sententiam, de qua per Ruin. *vbi sup.* Nec etiam obstabit reg. tex. *in l. 1. iuncta l. legata, ff. de admin. rerum ad ciu. & Clem. quia contingit, de relig. domib.* fatemur namque bona destinata in aliquos vsus, in alios conuerti non posse, nisi ex Summi Pôt. aut secularis Principis licentia iuxta illa Iura, non tamen inde sequitur, vt alienari non possint, vt alia vtiliora subrogentur in eosdem vsus, siquidem alienatio eo casu non fit contra voluntatem disponentis, sed potius ex tacita eiusdem mente iuxta prædicta.

CAP. SI CONDITIONES VII. *nu. 2. in fine*, latè Basil. Pont. *in suo nouissimo tract. de Sacramento Matrimonij, lib. 3. cap. 5. cum seqq. & cap. 7.* de conditione, si nupserit, an turpis sit, & *cap. 8. nu. 3. & 4.* de conditione si mecum concubueris, & *nu. 6.* de conditione si virginem te inuenero, & *nu. 8.* de conditione si decem dederis.

Ibid. *num. 4. in fine*, & latè *in suo nouissimo tract. de Sacram. Matrimon. lib. 1. c. 19.*

Ibid. *num. 11. in princip.* ibi. *num. 136.* Basil. Pont. *d. lib. 3. cap. 3. num. 3.* & præcipue *cap. 4. d. princip.* Rebell. *de obligat. Iustitia, vbi de Matrim. lib. 2. q. 10. sect. 4. à num. 25.* qui varias huius cap. interpretationes assignant.

Ibid. *n. 2.* in fine, Gabri. Vasques *de restit. c. 7 dub. 10.* Lessi. *de Iustit. lib. 2. c. 18. dub. 15.* Vel forsan tentari potest cum Rebello *d. loco num. 27.* & Basil. Pont. *d. lib. 3. c. 4. num. 9.* in hoc tex. nomine conditionis impossibilis, vel turpis intelligi à Pontifice eas conditiones adhibitas in rationem pacti, vel modi, & præsumere non appositas esse, vt conditiones, sed modos, & pacta, quæ in futurum oriantur. Cum enim si duo contrahant Matrimonium sub conditione impossibili, vel turpi per verbum de præsenti nullo alio addito, ex quo de eorum mente iudicari possit, merito dubitari queat an voluerint contrahere sub conditione proprie dicta, & suspendente consensum vsque ad euentum conditionis, an vero sub modo, itaut velint contractum Matrimonij statim validum esse per consensum absolutum de præsenti, cum obligatione tamen præstandi in posterum rem ipsam, quæ sub conditione continetur: merito Pontifex præsumit, cum videat consensum exprimi per verba de præsenti, adhibitas conditiones illas vt modos & pacta, & non vt proprie conditiones. Est autem optima ratio præsumptionis ex eo desumpta, vt optime assignant Greg. de Valent. *disp. 10. generali, q. 3. puncto 5. vers. sed vera*, quia cum aliqua persona contrahit non solet id ipsum in vanum, & otiose facere, sed vt expectationi, & desiderio personæ satisfaciat; non autem satisfaceret nisi saltem vellet consensum illum esse de præsenti quamuis cum obligatione exinde orta adimplendi, quod in conditione expressum est. Atque ita admisso per Pont. consensu de præsenti, quem præsumit, repellit obligationem inde ortam adimplendi aliquid impossibile, vel turpe, & vult haberi pro non adiectis.

Ibid. *num. 13. in fine*, vide tradita, & addita *ad cap. insinuante 7. qui clerici, vel vouentes.*

Ibid. *num. 15. in fine*, Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 72. num. 2.* Gutier. *eod. tract. cap. 104.* late, & eleganter Basil. Pont. post similem *tract. in appendice de Matrimonio Catholici cum haeretico*, Cornel. à Lapide *2. Corinth. 6. in fine*, Aegid. de Coninck *tom. 2. de Sacram. disp. 31. dub. 3. concl. 3.* Reginald. *in praxi fori pœnit. tom. 2. lib. 31. num. 169.* Filliuc. *tom. 1. tract. 10. de Sacram. Matrim. par. 2. cap. 6. q. 2. num. 229.* ex quibus verior est sententia illa, quæ habet Matrimonium Catholici cum hæretico non esse irritum, sed iam ex multis temporibus valere in Ecclesia semel contractum: quamuis contrarium senseant *glos. in præsenti*, Host. *in cap. 1. de coniugio seruorum num. 1.* vbi Anch. etiam *num. 1.* Currer. *de haret. num. 157.* Simanch. *de Cathol. c. 40. & 46.* Rojas *sing. 228. num. vnico.*

Ad Lib. IV. Tit. VI. Qui Clerici, vel vouentes, &c.

CAP. CONSVLVIT. IV. *n. 2. in fin.* & ad illud quod, qui post votum simplex castitatis ante obtentam dispensationem Summi Pont. Matrimonium contrahit animo illud consumandi, peccet mortaliter, docet nouissimè Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum, lib. 1. q. 317. & q. 318.* contra Scot. Caiet. Angel. & Tabien. resoluit eum, qui post simplex votum castitatis etiam animo non consumandi contrahit Matrimonium, peccare mortaliter.

Vtrũ autẽ qui post simplex castitatis votũ Matrimoniũ peccãdo cõtraxit illud prima vice consumãdo, peccatum denuo committat? quæstio est difficilis, in qua talem mortaliter delinquere dum prima vice Matrimonium consumat siue petendo, siue reddendo docent S. Thom. *in 4. dist. 38. q. 1. art. 2. q. 2. ad 3. & 2. 2. quæst. 189. art. 8. ad 3.* Scot. *in 4. dist. 38 q.*

vnic.

vnic.ad fin. Caiet. *verbo Matrimonium conclus. 1.* Azor.*instit.moral.p.1.lib.11.cap.21.q.2.*Cou. *in c. quamuis pactum p.1 §.6.nu.8.*Nau.*in man. cap.12. nu.80.& cap.22.n.73.* quos,& alios refert Barthol. à S.Fausto *d.lib.1.q.319.*quicquid distinguant Sot. *in 4.dist.38.q.2.art.1.*Henriq. *in sum. lib. 12. de Matrin..cap.2. num.8.* Philiarch. *de officio Sacerd. tom.1.p.2.lib.3.cap.19.*Veg.*in sum.tom.2. cap.129. casu 118.*

CAP. RVRSVS. VI. *num. 2. post princip.* ibi,*q.1.*Caiet. 2.2.*q.88.art.7.* Vasq. 1. 2.*q.96.art.4. disp.165.c.7.num.73.*Barthol.à S.Fausto *in thesauro Relig.lib.1.q.11.*

CAP. INSINVANTE. VII. *num.2.*statim *in princip.*ibi, vt domi suæ maneat, vt per Nau. *com.2.de Regul. num.16.* Emman. Sa *verbo religio n.6.*Azor.*instit.moral.p.1.lib.12.c.5.q.2.* Barthol.à S.Fausto *in thesauro Relig. lib.5. q.246.* vbi hoc limitat nisi religionem profiteretur cum pacto vt in propria domo maneat independenter à superioris voluntate, quia tunc nulla erit professio cum huiusmodi pactum sit contra obedientiæ votum, ac subinde contra Religionis substantiam pugnet.

Ibid eod.*n 2.*paulopost *princip.*ibi, distrahendis, Sed mirum est quòd Pontifex hic professionem Religionis validam iudicauerit cum bonorum retentione etiam ad effectum dirimendi Matrimonium postea contractum contra tex.*in cap. vnic. de voto lib.6.* & contra resoluta ad *cap. 2. de testam.* & quæ nouissime tradit Bonacina *de clausura, et pœnis eam violantibus impositis q.2.puncto 10. diffic.2.§.1.n.4.* circa omnimodam repugnãtiam monachatus cum proprij retentione. Quare Zabarel.*num.5.propos.2. & 3.*cum communi hic post Innoc. *in c. porrectum n.1.de Regular.*arbitrantur propterea hic valuisse Religionis professionem quia immediate subsequuta est habitus susceptio cum lapsu biennij, per quæ inducitur religionis professio, saltem tacita, seu virtualis, arg.*cap.vidua 4.c.ad Apostolicam 16.* ibi, habitum recepit, *de Regularib. Clem. vlt.eod. tit.*Cõstat autem nobilem mulierem, de qua hic, in Ordinis habitu per biennium perseuerasse, vt patet in littera, & ideo tacite fuisse professam, ac subinde saltem tacite voluisse abdicare bonorum proprietatem, quod erat antecedens omnino necessarium ad validitatem professionis ex reg. *cap. præterea 5. ad fin.de officio deleg.*cum alijs. Ergo, &c. Verum communis placere non potest, quia multò fortior probatio voluntatis est illa, quæ fit per expressum vouentis consensum, quàm quæ per tacitum, qui resultat ex habitus susceptione, etiam cum temporis perseuerantia, *glos.vlt.in d.cap.vidua, glos. verbo signatos in c. tuarum 11.de priuileg. gloss. verbo fallens in l.qui in aliena §. vlt. ff. de acquir.hæred.* cum his, quæ Cou.*de spons.p.1.cap.4.§.1.nu.5.vers. hinc,* igitur cum mulier hæc tempore, quo habitum suscepit, votum emisit, expresse fuerit protestata se non aliter velle profiteri quàm adiecto tenore, vt in domo propria cum omni substantia sua remaneret, fit consequens susceptionem habitus, & perseuerantiam in illo, ex quibus tacita inducitur voluntas, non posse plus operari, quàm expressam eiusdem vouentis, & protestantis, fatemur quidem susceptionem habitus cum perseuerantia tanti temporis metum illatum penitus profugasse, vt tex. habet, negamus tamen tacitum illum consensum præualere potuisse contra expressum de manendo in domo cum omni substantia. Eodem modo reiecta distinctione Innoc.*hic n.5.ad fin.vers.vel dic, & in d.c.porrectum num. 3.* reiectoq. intellectu, quem præstitit *gloss.hic verbo vt in domo*, cõsonantius dici potest professionem hic valuisse ex eo, quia mãsio extra claustrum cum omni substantia fuit de licentia superioris remouibili ad ipsius nutum, quo casu nihil proprium retineri dicitur, & professionem sub huiusmodi conditione factam validam esse vltra citatos in Collectaneis ad hunc tex. nouissimi tenent Barthol.à S. Fausto *in thesauro Religiosorum lib.8.q.33.* Bonacin. *d.nu.4.vers.secundo infertur,* aduertens istam conditionem non repugnare substantiæ voti paupertatis, cum paupertatis votum actuali retentione vsus alicuius rei dependenter à voluntate superioris nõ violetur; additq; hoc pacto explicandum esse in dubio, dum quis in professione reseruat sibi aliqua bona; cum enim in dubio nullus præsumatur delinquere, credendus est voluisse modo licito promittere, & professionem validam emittere.

Ibid.*n.4.in fine.* nouissime Bonacin. *de clausura, & pœnis eam violantibus impositis q. 2. puncto 9. diffic.2.§.3.n.6.*vbi citat metipsum *in Collect. ad c. 16.nu.5.& 8.de Regular.*Barthol.à S. Fausto *in thesauro Religiosorum lib.5.q.176.*

Ad Lib. IV. Tit. VII. De eo, qui duxit in Matrimonium, &c.

IN rub.*in fine*, ibi, puncto 6. nouissime Basil.Pon. *de Sacramento Matrimon.lib.7.cap.45.*

CAP. PROPOSITVM. I. post *n.1.* Probat hic tex. quod is, qui viuente prima vxore cum alia contraxit huius rei inscientia, & cũ ea permãsit, mortua prima cogendus est cũ secũda vitã agere, mulieri vero datur ad discedendũ facultas. Verum hic tex. difficilis apud DD. reputatur, & difficultas ex duobus potissimum perpenditur, primò dum iudicat matrimonium inter eos, inter quos legitimus consensus nõ fuit. Secundò dum cogit virũ in hoc coniugio permanere quasi matrimonio alligatum, mulieri, vero quasi libere diuertendi licentiã facit, atque ideo videtur in eo tex. Põtifex matrimoniũ sine consensu iudicare. Accedit quod paria sunt in Iure nostro aliquid non fieri, vel fieri minus legitime *l.quoties 6.ff.qui satisdare cog.l.elegãter 24.§.qui reprobos ff.de pignor.act.* Mantu. *lib.1. dial.class.18.c.17.*Tiraq.*de retractu lig.§.8 glos.7.à n.3.* Si autem nullus præcessisset consensus ex sola cohabitatione Matrimoniũ iudicari non potuisset *c.illud, de præsumpt.* Ergo ex antecedenti consensu inutili per cohabitationem non bene iudicatur Matrimonium in hoc tex. Tandem in contrarium videtur tex.*in c.pen.*ibi, de nouo, *hoc tit.*

Doctores igitur circa explicationem huius tex. mirum in modum se inuoluunt, nam *glos.in præsenti, et in d.c.pen.verbo nouo,* requirit nouũ cõsensum, atque ideo inquit quod si antequam de nouo consentirent vir alteri nuberet, Matrimonium valeret, sequuntur communiter DD, vt testatur Abb. *hic*

n.4. Bald. Nouel. *de dote p.11.§.hactenus n.18.* Parif. *conf.52.in princ.lib.4.* & pro hac sentẽtia facit *reg. non firmatur, de reg.iur.lib.6.* & quæ ibi glos.& DD. tradũt, Deci.& Cagnol. *in l.quod ab initio ff de reg. iur.* eandẽ sententiam confirmat *glos.* recepta *in l. etsi contra, verbo depositum C.de nuptijs,* & ibi Bald. *n.2.* Sed hæc cõmunis sententia apertè confunditur ex hoc tex. vbi tantũ requiritur vt sublato impedimento in eadem cohabitatione maneant. Rursus in contrariũ est auctoritas *glos.* cõmuniter receptæ *in cap. non debet, verbo de cætero, de consang.* dum ait quod si duo in gradu prohibito contrahant, & sublato impedimento per legem, vel dispensationẽ in Matrimonio maneant absque alio nouo consensu Matrimonium iudicatur, sequuntur multi, quos refert Cou. *de spons.p.2.c.4.in princ.n.5.*

Quare reiecta concordia Paris. & Cou. dictis locis, quæ manifeste repugnat mẽti, & verbis DD. vbi supra, qui nouũ consensum requirunt, præmittenda sunt duo. Prius est consensum semel expressum quãuis propter aliquod impedimentũ non possit effectũ sortiri, naturaliter tamẽ & vere consensum expressum esse, cũ sit assensus voluntatis circa rẽ intellectã, consensus aũt hic semel expressus quamuis effectu suo careat per accidens, manere tamen creditur donec vel expresse, vel virtualiter actu contrario reuocetur iuxta reg.tex. *in l.3. & l.cum, qui ff. de probat.c.maiores §.2. de Baptis.* tradit Alciat. *de præs.reg.2. præs.16.* Et verum est quamuis longum temporis spatiũ elapsum sit, vt scribit Ias. *in l.sancimus n.6. C. de testam.* & in matrimonio resoluit Ruin. *cons.151.lib.5.* Tiraq. *l.9.connub.n.133.* quod absque dubio procedit quando facto aliquo voluntatis perseuerantia ostenditur.

Hoc supposito dicendum est quod siue agatur de Matrimonio, siue de quocunq; alio contractu celebrando, qui certam verborũ formam non requirat, sed naturali consensu perficiatur, si semel consensus sit expressus, & propter impedimentum Iuris non possit effectũ sortiri, vt actus statim valeat sublato impedimento ex vi prædicti consensus, qui perseuerat, actus perficitur, patet hoc ex dictis manifeste, & ex eo probatur quoniam verum est dicere in eo actu reperiri consensum, qui per actũ nullum rectè significatur, vt probat tex.& ibi Bart.notat *in l.vlt. ff.de rebus eorum,* Menoch. *de arbitr. casu 161.n.70.* Item sublato impedimento nihil obstat quominus consensus olim expressus, eo modo manẽs effectum sortiatur, ergo, &c. Probatur etiam hoc auctoritate Iurisc. *in l. obseruare 4.ff.de off.Proconsin fin.& in l.si quis 27.ff.de ritu nupt.l.quæsitum ff.de sponsal.* iuxta quæ dicendũ est in hoc tex.cũ similibus perfici Matrimoniũ ex consensu olim expresso inualide, cohabitatione tamẽ continuato, non vt à principio consensus præstiti, sed vt ex nũc quasi tẽpore remoti impedimenti exprimeretur. Neq. audiendi sunt DD. existimantes cohabitationẽ nouũ facere consensum per se sufficientẽ ad Matrimoniũ faciendũ, quoniã si nullus præcessisset consensus expressus tẽpore inhabili cohabitatio nõ sufficeret, ergo ex vi prioris cõsensus, qui manere præsumitur, hoc fit, & ita in specie probat tex. *in cap.ad id quod, de sponsalib. & in cap. duo, de despons. impub. & in cap. vlt.de coniug. seru.* oportet autem vt sciant coniuges impedimentũ esse sublatum, quia ignorantia effectum consensus impedit, & ita in effectu resoluit Innoc. receptus *in præsenti, glos.in d.c.non debet,* & alij DD. proxime citati. Ad tex. vero *in d.c.pen.* quatenus videtur requirere nouũ consensum R̷. in eo tex. non fuisse dubitationem vtrum ex antecedenti consensu cohabitatione cõtinuato perficeretur Matrimoniũ, sed vtrũ inter illos potuerit esse coniugiũ non obstante impedimento adulterij? & huic quæst. respondet Pont. impedimentũ non obstare, quia possunt de nouo matrimonialiter consentire. Vel dici potest nouũ consensum appellari ibi scientiam impedimenti sublati cũ perseuerantia prioris, quia nouus ex tunc matrimonium facit, ideo autem fit facultas mulieri ad recedendum in hoc tex. quia antequã sciret impedimentum sublatũ consensus non sufficiebat, vt cum primũ sciuit, potuit recedere, & cõsensum reuocare, maritus aũt in pœnam non potest, vterq; tamen si per diẽ cohabitauerit impedimẽto sublato sciẽter Matrimonio alligatus manet.

CAP. EX LITTERARVM. IV. *n.2.in fine, & in nouissimo tract.de Sacram.Matrim.lib.7.c.45.n.3.*

CAP. CVM HABERET. V. *n.4.in fin.* latè Sanctarel. *var.resol.lib.1.q.30. à princ.* & præcipue *n.8.* vbi citat Palat. *in repet.c.per vestras, de donat. inter vir.et vx.not.3. §.23.n.22.* Menoch. *de præsum. lib.1.præs.36.n.13.* Pontan. *de alim.c.1.à n.9.* Molin. *de Iust.tract.2.disp.168.vers.Iure tamen,* Lessi. *eod. tract.lib.2.cap.19.dub.6.n.67.*

Ibid. *n.7.* ibi, vt per, Cou. *d.§.6.n.13.* Palat. *d.§.23. n.12.* Lar. *d.§.idẽ rescrip.n.35.* Sanctar. *d.lib.1.q.33.*

Ibid. *n.8.* ibi *pag.98.* Gom. *l.9.Tauri n.38.* Molin. *d.disp.168.vers.non solum,* Azor. *p.2.lib.2.c.12.q.6.* Sanctarell, *d.lib.1.q.31.n.11.*

Ibid. *n.9.in fin.* Alcan.Clem. *de patria potestat.c.5. n.44.* Lancelot. Gall. *ad consuetud.Alexand. verbo vxori q.4.n.32.* Sanctarel. *d.q.31.n.32.*

Ibid *n.10.in princ.* ibi, vt per, Cou. *d.§.6.nu.11.* Gabr. *cons.25.n.4.& 5.* Molin. *de primog.lib.2.c.15. n.45.* alt. Molin. *d.disp.168.vers.in dotem,* Sanctarel. *d.q.31.n.14.*

Ibid. *n.12.in fin.* Paleoth. *de nothis, & spurijs cap. 47.in fin.& c.49.in fin.* vbi ait illi tantum necessaria esse administranda, Rot. Bonon. *decis.22.n.6.* Aym. *cons.219.n.8.vol.2.*

CAP. SIGNIFICASTI. VI. post *n.2.* In tex. ibi (*si petierit*) Collige ex tex. excommunicatũ, vel simili censura ligatũ absoluendũ non esse nisi absolutionẽ humiliter petierit, vt per *glos.vl.*& Abb. *n.20.* ac alios communiter *in c. ab excomm. de rescr.* late Vgolin. de *censur.tab.1.c.19.§.3.* Soar. *eod.tract.disp. 7.sect. 10.* licet enim ad absolutionis iustitiam hoc pertineat, si tamen, qui absolutionem non petit, vel etiã inuitus absoluatur, absolutionẽ mero iure validam esse resoluunt ipse Abb. & alij communiter, vt per Vgolin. *d.c.19.§.2.* Iacob de Graf. *in aureis decis. p.1.lib.4. cap. 19. num. 5.* Tolet. *in instr. Sacerd. lib.1.c.14.n.4.* Ratio aũt facilis est, quemadmodum enim quis excõmunicatur inuitus, ita absolutio ipsius excõmunicationis non pendet ex voluntate illius, qui absoluitur, sed ex potestate absoluẽtis, sicut etiã cernitur in oĩbus alijs actibus iurisdictionis cõtentiosę, quæ in inuitũ redditur *l.inter stipul.§.1. ff. de verbor. oblig.* Vnde pendet ratio quare abso-

lutio

lutio pœnitentialis non valet nisi reddatur volenti & petenti, quia scilicet ad iurisdictionem pertinet voluntariam vltra alias rationes, quod contritioné, & pœnitentis dispositionem exigat, notat Nau. de *Indulgent.notab.*20.*n.*7. Quamuis autem præcitati late controuertant an casu aliquo licitè excommunicato inuito præstari possit absolutio, vt per prædictos præcipuè Vgol.§.2.*n.*3.videri pôt, placet distinguere vel enim excõmunicatus adhuc in sua perdurat contumacia, & regulariter vera videtur Calderini sententia negatiua si adiungas limitationem D. Thomæ, quam Abb. refert, & sequuntur alij citatis locis, scilicet si Iudex viderit magis expedire saluti illius spirituali, in cuius medicinam protulit excommunicationem, vt ea, quamuis excomunicatus non petat, relaxetur, licet enim per viam regulæ censurarum naturæ, & institutioni repugnet, vt censura ad correctionem subditi prolata durante contumacia relaxetur, cum tamen finis ipsius sit medicinalis, maxime eidem fini videtur contraueniri vt tali casu, quamuis effectus sequutus non sit, præstetur absolutio non petenti.

Ad Lib. IV. Tit. IX. de Coniugio seruorum.

IN rub. *in fine*, ibi, dub. 2. nouissime Basil. Pont. *de Sacramento Matrimonij lib.7.c.42. cũ seqq.*

CAP. DIGNVM. EST. I. *n.* 3. *prope fin.* i[...] colligitur, & nouissime *de Sacramento Matrimonij lib.7.cap.42.n.5.*

CAP. PROPOSVIT. II. post *n.* 2. Quo autẽ Iure seruitus ignorata dirimat Matrimonium dissensio est. Nonnulli censent Iure naturali id fieri, alij vero cum D. Thoma censent Iure tantum ecclesiastico, quod valde tamen consonum sit Iuri naturali, in fauorem scilicet libertatis, & etiam quia status seruitutis impediat multum coniugalis debiti obligationem. Ego tamen cum Basilio Pontio *de Sacramento Matrimonij lib.7.c.43. n.2.* existimo distinctione vtendum. Si enim error seruitutis sit antecedens, & in eum feratur consensus, nubatque quia liberum existimauit, certum est Iure naturali etiam dirimi Matrimonium. At vero cum error seruitutis non dat causam contractui, neque animus expresse quidquam de ea conditione cogitat, in quo casu Iure naturali valeret Matrimonium, cum sit error circa qualitatem, nullum est Iure tantum Ecclesiastico, vt posterioris sententiæ Doctores affirmant. Hæc Basil. Pont. *loco citato*, vbi *n.* 3. dicit Matrimonium tenere si adsit vel scientia seruitutis, vel saltem opinio, aut probabile dubium, vel affectata ignorantia, quæ in hoc casu scientiæ æquiparatur.

Ibid. *n.*4. *prope med.* ibi, coniugia possit, idem repetit supradictus Basilius Pont. *in suo nouissimo tract. de Sacramento Matrimonij lib.7. c.43. n.6.*

Ibid. *n.*5. *in fine, & in nouissimo tract. de Sacramento Matrimonij lib.7.cap.43.n.5.*

Ad Lib. IV. Tit. XV. de Frigidis, & malef.

IN rub. *in fine* ibi, *à princip.* nouissimè Basil. Pont. *de Sacramento Matrim. lib.7.c.58.*

CAP. ACCEPISTI. I. *n.*8. *in fine.* Sed hæc resolutio difficultatem patitur, in eoque versatur quòd in hoc impedimento sæpè cõstitutum est post annum & post tres, aut octo matrimonium dirimi posse iuxta *cap. vlt. hoc tit.* quinimo coguntur coniuges per triennium cohabitare, & facultatem reclamandi vsque ad triennium concedit Imp. *in auth. sed hodie C. de repud.* Quare *glos. in præsenti verbo tacuit* inquit hunc tex. non habere Iuris auctoritatem, quia non est alicuius Pontificis, aut approbati Auctoris, vt constat ex superscriptione, sed cõmuniter reprobatur glos. quia cum iam redactum sit in volumine Decretal. ex approbatione Gregor. IX. auctoritatem legis accepit *l.1.§. cumque C. de veteri Iure enucl.* Vnde aliter difficultatem soluit Innoc. aliter Host. & DD. antiqui, Butr. vero Card. & Anch. vix aperiunt quid sentiant, octo interpretationes refert Præpos. *in præsenti.* Sed videntur mihi DD. in eo frequentiùs cõuenire, vt mulier etiam post duos menses quocunq; tempore, tex. vero in præsenti procedat quando mulier poterat statim impedimentum probare, quia tunc reclamare debet intra duos menses. Verum interpretatio hæc, & omnes aliæ, quæ à DD. afferuntur, & recensentur nouissime à Basilio Pontio *in tract. de Sacramento Matrimonij lib.7.cap. 66.n.10.* verbis tex. parum conueniunt, & ratione minimè nituntur.

Quare dicendum est difficultatem huiusmodi ex forma tex. esse apertissimam, colligitur enim ex toto hoc titulo quale debeat esse huius impedimenti iudicium, & ait hic tex. quod si vterq; impotentiam iureiurando affirmant, etiãsi antea nullus reclamauerit semper audientur, vt colligitur ex hoc tex. in princ. ibi, per annum, iunctis illis verbis, ibi, si illa, quæ vxor tua esse dicitur, eadem affirmet, quasi velit vtriusque coniugis affirmationẽ esse necessariam vt post annũ audiantur. Sin aũt alter accuset impedimentũ, alter vero neget, si is, qui diuortium petit propter impotentiã alterius, non reclamauerit intra duos menses, non erit postea audiendus altero negante, quoniam lex vehementer præsumit contra eum, qui tacuit, aut nolit amplius audiri, estq; hæc præsumptio Iuris & de Iure vt DD. appellãt. Sapienter enim lex constituit, vt potius in hoc consortio impediti maneant, quã contra vehementem prçsũptionẽ incertas probationes admittere, quales in hac materia esse solent cum grauissimo periculo, & hoc est quod probat hic tex. & confirmatur ex eodẽ tex. *in princip.* ibi, & nũc primum dixisti, &c. vbi innuit quod si mulier eo casu negaret mariti impotẽtiã, non esset ille audiendus, qui tanto tẽpore tacuit. Facta aũt protestatione ab eo, qui petit diuortium intra breue tempus, tunc si statim potest legitimè impedimentum probari expectabitur triennium de quo *in cap. laudabilem cum seqq. inf. hoc tit.* itaque cũ vterq; impedimentũ affirmãt, etsi non reclamẽt quocunq; tempore audiuntur, si vero alter negat, nisi is, qui affirmat intra duos menses reclamet, non auditur propter præsumptionem Iuris, quæ ex illis duobus colligitur, scilicet ex taciturnitate affirmãtis, & negatione alterius, cõfirmatur hic intellectus *ex d.c. laudab.* ibi, ambo fatetur, & *ex d.c. vlt in fin.* ibi, ipsis cũ septima manu, &c. quibus probatur esse

necessariũ vt vterq; impedimentũ iuret vt post trienniũ audiantur. Nec ad hæc Iura displicet cõcordia, quam nunc tradit Basil. Pont. *d. tract. de Sacramento Matrimonij lib.7.cap.66.n.*11. vbi in hæc verba. Verum ego existimo in primis tex. istum non loqui de causis euidenter probantibus impotentiam. Idque manifeste deducitur. Nam cum adsunt ea signa siue ab initio proclamet, siue non, auditur, neque enim tunc licet vllo pacto cohabitatio, vti diximus. Loquitur ergo tex. in eo casu quando signa sunt verisimilia tantum, vultque vt si proclamauerit mulier siue virgo, siue corrupta, intra duos menses à die intentatæ copulæ computandos, etiamsi vir renuat, & aliàs sint sufficientes probationes ad rectum iudicium separentur non expectato triennio. Nam etiam *in dicto cap. laudabilem hoc tit.* decernitur vt si aut ea probari, aut deprehendi impotentia possit, non expectatur triennium, quod in defectum aliarum probationum decernitur à Iure. Quare ex hac parte non pugnant hi textus. At si fœmina non proclamat, nisi post annum, aut dimidium, & vir affirmet se esse potentem, & illam cognouisse, siue ea corrupta, siue virgo ad eius potestatem deuenerit, siue etiam se virginem ostentare velit, non audiendam. Quid ergo tunc fieri debet? id sane non explicatur *in hoc tex.* At explicatum est *in d. c. laudabilem*, vt decernatur scilicet experientiæ triennium muliere negante, & viro asserente, vt inde sufficiens desumatur probatio. Præsumit enim ius in hoc tex. malitiam vxoris, quæ eo tempore tacuit, atque ideo meritò ab eo tempore decernendum à iudice experimento triennij tempus. Nisi forte postea vtrobique consentientes, & sufficientibus alijs adhibitis probationibus iuxta dicta, separationem postulent, tunc enim non erit necessarium triennium expectare, sed standum decisioni *d. cap. laudabilem*, quæ de eo casu agit. In pœnam itaque taciturnitatis potior habetur ratio iuramenti viri, & ab eo tempore decernitur triennium, sicut constitutum postea per *d. cap. laudabilem.* Hæc Basil. Pont.

CAP. LAVDABILEM. V. Et breuiter ex prædictorum mente dicendum est, quòd si statim impedimentũ per probationes concludentes, prout est aspectus, possit probari, non oportebit expectare triennium, & ita procedit tex. *in d. c. 1. in princ.* & colligitur ex illis verbis, ibi, per verum iudicium; si autem impotentia non possit statim probari, quia talis est, quæ non põt per aspectum ostendi, tunc expectanda est triennalis cohabitatio, & alia adhibẽda sunt, de quibus in hoc tex. Pro quo intellectu facit quia impotentia perpetua ex sententia Abb. *hic n.5.* tribus modis probari põt, qui ad duos reducuntur, scilicet Iuris, & concludentibus probationibus, & coniecturis, seu pręsumptionibus. Concludẽs probatio est, quæ per aspectũ deprehenditur, coniecturalis vero, seu præsumptiua est, quę ex vsu, seu cohabitatione adiunctis alijs indicijs colligitur, priori casu matrimonium statim separari debet iuxta *d. c. 1. in princ.* posteriori vero expectabitur triennium, quia illa expectatio triennalis potissima pars est illius probationis præsumptiuæ, & ita procedit tex. *in præsenti*, quod plane colligitur ex illius verbis ibi, si frigiditas prius probari non põt, scilicet per verum indiciũ, de quo agit tex. *in d. cap. 1.* tunc cohabitabunt per triennium, & vtriusq; iuramento cũ septima propinquorum manu impotentia perpetua iudicabitur, & hoc casu procedit *cap. vlt. inf. hoc tit.* ibi, per continuum triennium, scilicet quando talis est impotentia, quæ prius probari non potest, vt communiter DD. declarant.

CAP. FRATERNITATIS. VI. *n. 4. in fine*. Sed obstat quod in contractibus, & quibusuis obligationibus inspicitur tẽpus, in quo obligatio contrahitur, itaut si tunc, impedimentũ existat quamuis præcipuũ non sit, & possit remoueri, actus non valet, *l. si stipuler 35. in fine princ. ff. de verbor. signif. l. continuus 137. §. cum quis, ad fin. ff. eod. tit.* ergo si tẽpore contracti Matrimonij impedimentum extat, non subsistet obligatio, quia eo tempore erat impossibilis. Accedit quod idem iudicandum est de hoc impedimento impotentiæ, quòd de cæteris iudicabitur, sed cætera impedimẽta quamuis perpetua non sint, & possint remoueri, si tamen extant tẽpore contracti matrimonij, ipsum vitiant, vt patet in impedimẽto furoris, qui dilucida habet interualla, in impedimento metus, erroris, & consanguinitatis, seu cognatione legali. Igitur pari ratione non valebit matrimonium si detur impedimentum impotentiæ tempore contractus. Sed pro hac difficultate soluenda resoluendum est quòd si temporale impedimentum proueniat ex aliquo accidenti, prout est morbus, aut maleficiũ, non vitiabit Matrimonium, & ita procedit tex. *in præsenti*, & ea, quæ DD. scribunt circa impedimentum temporale. Si autem temporale impedimentum proueniat ex defectu naturæ, seu defectu naturalis potentiæ, prout contingit in impuberibus, tunc Matrimonium non valebit. Ratio discriminis est quia priori casu verum est dicere dari in contrahẽtibus potentiam naturalem, licet actum pro aliquo tempore non possint præstare, & impedimentũ hoc non vitiat quia impedit actus, sed quia tollit potentiã, vt colligitur ex hoc tex. ibi, cognoscibilis erat, idest potentia, non actu. Posteriori vero casu nõ datur naturalis potentia, quia natura in ea ætate non præstat sufficientiam, atque ideo vitiatur matrimonium propter impedimentum naturæ, & hoc casu procedunt argumenta in contrarium adducta.

In tex. ibi [*Quamuis, &c.*] Notatur ad hoc quod si is, qui propter impotentiam separatus fuit, alteri nubat, cogẽdus est ad primum matrimonium redire, idem probat *tex. in cap. requisisti, in fine 33. q. 1. c. laudabilem, in fine sup. hoc tit.* Ratio est quia impedimentum huiusmodi tũc vitiat cum perpetuum est iuxta supra resoluta, quando autem is, qui impotens iudicatus fuit ad secundas nuptias, habilis reperitur, iam constat impedimentum perpetuum non fuisse, ac perconsequens matrimoniũ valuisse, ergo non obstãte sententia diuortij cogendus erit ad primum Matrimoniũ redire, vt habetur in hoc tex. quod ibidem DD. omnes obseruant, docent S. Thom. *in 4. dist. 34. quæst. vnic. artic. 2.* Palat. & Sot. *eod. artic.* Richard. *art. 3. q. 2.* Scot. *ead. dist. col. 5.* Bonauent. ibid. *in princ. num. 6. & quæst. 1. ad fin.* S. Antonin. *p. 3. tit. 1. cap. 22. §. 1.* Angel. *in sum.*

sum.verbo matrimonium 3.*imped*.16.nouissime Basil.Pont. *in tract. de Sacramento Matrimonij lib.7. cap.61.à num.4.*& melius *cap.64.nu.2.* Sed in contrarium obstat tex.in *cap. si per sortiarias 33. q. 1.* cui respondent *gloss.vlt.*ibi, Innoc. *in præsenti* illud non habere auctoritatem, affirmantes indistinctè esse resoluendum retinendum esse prius Matrimonium, si is, qui propter impotétiam fuit separatus, reperitur habilis ad secundum, & esse sine distinctione seruandum quod ait *tex. in præsenti.* Sed nō placet. Quare communis concordia est,quod si impedimentum erat generale respectu omnium,prout est frigiditas, seu arctatio, is, qui reperitur habilis ad secūdum matrimonium, restituitur primo, quia eo ipso apparet impedimentum quoad secundum perpetuum non fuisse, & hoc modo procedit *tex.in præsenti*, vt colligitur ex illis verbis, cognoscibilis erat,sin autem impedimentum non fuerit generale respectu omnium,sed vnius, prout regulariter est maleficium, vel aliud,de quo per Abb. *hic num. 20.* tunc etiamsi is, qui iudicatus est impotens ad primum matrimoniū, reperiatur habilis ad secundū, non restituitur primo, quia ex eo non constat non fuisse impedimentum perpetuum respectu primi,& in hoc casu procedit tex.in *d. cap. si per sortiarias*, quam concordiam in effectu probant Abb. & communis *vbi supra*, pro qua optimè expendit idem Abb. hunc tex. *in præcitatis verbis*. Vnde fit vt si quis, vel propter maleficium, vel propter disparitatem, aut aliquid simile reperiatur perpetuo impotēs respectu vnius, itaut si cum illa maneret nunquam matrimonium consumaret, non valebit matrimonium,quamuis postea illa per secundum matrimonium fiat habilis ad primum, quo pacto intelligenda sunt verba tex. *in d. cap. si per sortiarias,in fine*, quæ gloss.& ibid. DD.non perciperunt,vel etiā possunt rectè explicari si illud verbum, eis,non referatur ad priores coniuges, sed ad ipsosmet, qui propter maleficium fuerunt separati, quod vero similius videtur, & omnem difficultatem tollitur.

Ad Lib. IV. Tit. XVII. Qui filij sint legitimi.

CAP. CVM INTER. II. *num.2.*ibi, *n.3.* & 7.Basil.Pont.*de Sacramen. Matrimonij lib. 11.cap.8.num.1.cum seqq.*

Ibid.*n.9.*ibi, 1099.*num.* 1.Sanctarel.*vari.resolut. q.20. num.4.*

CAP. TANTA. VI. *num.2.*ibi,docent,in præsenti Butr.*num.2. & 4.* Zabarel. *num.2.* Anch. *num.* 10.& Abb. *num.4.& 10.* Villadieg.*de irregular.cap.16.vers.iam aduertendum*,Cuch.*lib.2.inst. maior.tit.11.nu.129.& 140.*Ioan.Garc.*de nobilit. gloss.*21.Morquech.*de bonorum diuis.lib.4.cap.6.n. 17.*late Sanctarel. *var.resolut.q.22. & 42.*

Ibid.*num.3.in fine.*Sanctarel.*d.q.22. nu.7.*

Ibid. *num. 4. in fine* Basil. Pont. *de Sacramento Matrim.lib.11.cap.1. §.3.à nu.18.*

Ibid.*num.7.in fine.*Sanctarel.*d.q.22. n.10.* Basil. Pont. *d.cap.1.§.2. num.15.*

Ibid.*num.8.in fine.*nouissime Sanctarel. *vbi sup. q.25.num.3.*vbi etiam respondet ad tex *in l.nuper C.de naturalib.liber.* dum habet per matrimonium subsequens prolem naturalem effici legitimā quando Matrimonium celebratur spe sobolis, nam Matrimonium contractum in articulo mortis est etiā celebratum spe sobolis, cum fuerit celebratum ad suscipiendam prolem legitimam ratione Matrimonij,quæ ex coitu fornicario erat suscepta, vide Basil.Pont.*d.lib.11.cap.1.§.1.*

Ibid.*n.9.*ibi, *cum seqq.*Greg.Lop.*l.1.gloss.magna tit.13.part.4.*Anton.Gabr.*tom.3.lib.6.de legitimat. concl.1.n.30.& 54.*Boer.*decis.159.n.20.*Ozasc. *Pedam.decis.96.n.3.& 5.*Menoch.*de præsumpt. lib.4. præs.81.n.29.& lib.5.præs.5.n.16.* Bursat. *cons.40. nu.70.vol.1.*Molin.*de Iustit.tract.2.disp.172. vers. posita validitate*,Ruin.*cons.78.vol.3.*Costa *in cap.si pater,verbo si absque liberis,n.35.de testamen.lib.6.* Sanctarel.*vbi sup.q.26.num 1.*

Ibid.*num.12.in fine.*Basil.Pont.*d.c.1. §.2. nu.16.*

Ibid.*num.14. in princ.*ibi,*&* 10.Molin. *de Iustit. tract.2.disp.372.num.6.*Basil.Pont.*d.lib.11. cap.11. à num. 1.*

Ibid.*num.16.in fine*,post Cou.Say.Molin.& alios Basil.Pont.*d.lib.11.cap.1.§.3. num.21.* & etiam ipsos inuitos filios fieri legitimos censent Sarmi. & Azor.quos refert,& sequitur Basil.Pon.*d.§.3.n.22.*

Ibid.*num.17.in fine*,ibi,*num.3* .Sanctarel.*vbi supra q.42.nu.20.*Basil.Pont.*d. lib. 11.c.11.num.7.*

Ibid.*num.24. in fine*, ibi,*num.4.*dixi *de officio & potest. Episc.p.2.alleg.1.num.33.* & me citato Sanctarel.*d.q.42.n.18.*Basil.Pont.*d.lib.11.c.11. n.5.*

Ibid.*num.25.in fine*,me citato *d.alleg.1. n.35.in fine* Sanctarel.*d.q.42.num.19.*

Ibid.*num.33.prope fin.*ibi, *num.5.* Sanctarel. *vbi sup.q.22.num.4.*Basil.Pont.*d.lib.11.c.2.nu.5.*

Ibid.*nu.34 in fine.*Majol.*de irregular. lib.1. c.4. num.15.*Sayr.*de censuris lib.6.cap.10.num.*18. Sanctarel.*d q.22.num.5.*

Ibid.*num.35.*ibi,*nu.93.*Lessi.*de Iustit.lib.2.c.19. dub.6.n.57.*post Alex. & Maior. idem tenet Sanctarel.*vbi supra q.21.num.1.* vbi reprobat Anch.Abb. Fr.Emman.& Veg.contrarium tenentes,Basil.Pon. *d.lib.11.c.2.num.6.*

CAP. PERVENIT. XI. post *nu. 1.* Notatur ad hoc quod filius natus ex parētibus,qui in facie Ecclesiæ Matrimonium contraxerunt,postea vero declaratur Matrimonium fuisse nullum, cum tamen ignoretur an bona,vel mala fide parentes cōtraxerint Matrimonium,est reputandus legitimus,& habilis ad recipiendos Ordines,& ad officia Ecclesiastica,& sæcularia,vt per Soar.*tom.5.de censur.disp. 50.sect.4.nu.10.*Sanctarel.*var.resol.q.20. nu.6.*

CAP. PER VENERABILEM. XIII. *n.7.in fi.* & plene Sanctarel.*vari.resolut.q 43.*

Ibid.post *nu. 29.* Siciliæ Rex nihil prorsus habet facere cum imperio, Iacob. de Franchis *in vsibus feudorum tit.spec.feudor.n.3.& 4.*Mar.Frech.*de sub feu lis.lib.1.de origine Baronum n.35.* Pet.de Greg. *de conces.feudi.p.1.q.2.n. 4.*Pereg.*cons.4.n.6 vol.1.*

Ibid.*num.44.in fine*, Verum licet Papa solos Patriarchas,Archiepiscopos, & Episcopos cōsueuerit fratrum nomine,alios vero filios appellare, vt dicit *glos.*verbo filij in *proœm.harum Decretal.*tñ hic

illud verbum, fratres, statim qualificat ex termino differenti, videlicet, qui nobis Iure Leuitico in executione Sacerdotalis officij coadiutores existunt, atque ita præsignat assistentiam, seu assidentiam illam in iudicando ex Iure Leuitico introductam, cuius munus nullatenus ad Episcopos simplices, sed ad Episcopos Cardinales, & cæteros eiusdem Collegij spectat; atque ita hunc tex. expendit hic *Host. sub n.27.* Io. Andr. & Abb. vterq; *n.19.* & alij passim, quos citat Iacobat. *de Concil. lib.1. art.12. charta 43.* Et quamuis cum Papa scribit Cardinali non Episcopo eum vocet filium, cum eo tamen sensu vt sit filius primogenitus, nihilominus quando refert verba ad ordinem, cætumque ipsum, semper eos vocat fratres, vt bene declarat Host. *in cap. ad liberandum num.* 3. *de Iudæis,* & est *tex. in c. fundamenta §. decet, de elect. lib. 6.*

Ad Lib. IV. Tit. XVIII. Qui Matrimonium accusare possunt, &c.

CAP. CVM IN TVA. VI. *num.2. in fine.* nã absens præsumitur ignorare etiam ea, quæ publicè nota sunt, Roland. *cons.9. n. 44. lib.3.* Honded. *cons.55. num.49. & 50. lib.1.* Cardin. Tusch. *lit. I. concl.18. num.8. & concl.22. num.6. & lit. S. concl.64. num.8.* Farin. *fragment. crimin. p.2. lit. I. num. 101.* vbi *num. 102.* cum Card. Tuscho declarat dũmodo absentia sit longa, & remota, & talis vt id, de quo quæritur, verisimiliter ad notitiam absentis peruenire non potuerit, aliàs secus. Vnde ignorantiam crassam, & supinam non excusare per hũc tex. tenent Costa *de facti scientia, & ignorant. insp. 81. num.16.* & alij, quos refert Farin. *d. lit. I. num. 165.*

Ibid. *num.3. in fine,* ibi, *num.16.* Sebast. Medic. *de casu fortuito p.1. q.... num.17. vers. tertio infirmus,* Gabr. *commun. tit. de præsumpt. concl. 6. num. 32.* Card. Tusch. *lit. C. concl.741. num.18.* Ioan. Baptista Costa *de facti scientia, & ignor. insp. 73. à num. 7.* Farin. *d. lit. I. num.196.*

Ibid. *num.4. in fine.* Vide addita ad *cap.1. à n.4. sup. de postulat. Prælat.*

Ibid. *num.5. in fine.* Et cum sit quid in animo cõsistens iuramento probatur, Menoch. *de arbitrar. casu 186. à num.2.* Mascard. *de probation. concl.638. num.1. & 2. & concl.881.* Seraphin. *de priuileg. Iuramenti priuil. 4.* Mancin. *de iureiur. effectu 103. num.1.* Card. Tusch. *lit. I. concl.24. num.1.* Baptista Costa *de facti scientia, & ignor. inspect.84. num.2.* Farin. *d. lit. I. num.236. cum seqq.*

Ad Lib. IV. Tit. XIX. de Diuortijs.

CAP. PORRO. III. *num.6. in fine.* Potest etiam Iudex ex officio inquirere super consanguinitate coniugis ne inter eos iniustæ contrahantur nuptiæ, vt per Soccin. *reg. 197. fallent. 16.* Farin. *fragment. crimin. p.2. lit. I. num.354.*

CAP. QVANTO. VII. *post num.5.* In tex. ibi (*non tamen est ratum, inter fideles autem verũ, & ratum existit matrimonium.*) Ergo Matrimonium fidelium est ratum eo quòd fidelium est ob susceptum Sacramentum Fidei, ita Magist. *in 4. dist. 39. cap. fin. in vltimis fere verbis,* Palud. *eadem dist. q.1. concl.3.* Richard. *art.1. q.2.* Guillelm. Rubion *q.1. art.3.* Ioan. Mai. *q. vnic.* Thom. de Argentina *q.1. art.1.* Deca Hispalen. *dist.26. q.1. art.4. in solut. ad 5. dub. contra primam concl.* Durand. *dist.26. q.3. num.14.* S. Antonin. *p. 3. tit. 1. cap.6.* quos refert nouissimè Basil. Pont. *de Sacramento Matrim. lib. 1. cap. 15. à princip.* vbi *num 5.* in hæc verba. Quare quòd nonnulli Doctores asserunt Matrimonium effici ratum qua Sacramentum est, si velint idem esse Matrimonium ratum, & esse Sacramẽtum sumpta proprie voce Sacramenti, valde falsum est. Nam Matrimonium infidelium cum ad Fidem transeunt fit ratum, vt docent Ambros. (scilicet *1. ad Corinth. 7.*) & Innoc. (scilicet in præsenti) & tamen non est, nec potest esse Sacramentum. At si nomine Sacramenti intelligant vinculum matrimonij, quod ratione huius arcanæ significationis dici solet Sacramentum, vt dictum est, rectè interpretari possunt, vt idem sit, ac si dicerent fieri ratum susceptione Baptismi, cum in ea susceptione conueniat Matrimonij vinculo ea ratio Sacramenti, scilicet significatio coniunctionis Christi cum Ecclesia, vt dictum est. Cum autem dicunt esse insolubile quia ratum, & ratum quia insolubile rectè dicunt, loquuntur autem de insolubilitate extrinseca vt dictum est, quæ illi accedit ex susceptione Baptismi, quatenus cessat iam casus ille, in quo poterat dissolui in baptizati fauorem.

Ibid. *n.4. in fine,* idem repetit ipsemet Basil. Pont. *in suo nouissimo tract. de Sacramento Matrimonij lib.7. c.48. num. 27.* aduertens *n.28.* quod quamuis matrimonium teneat etiamsi vnus ex coniugibus labatur in hæresim, attamen cohabitatio illicita est, vnde separatur thorus, & domicilium, nisi consuetudine, quando periculum abest, huiusmodi prohibitio abrogetur; quo fit vt apud Gallos, Germanosque sine vllo peccato Catholici Matrimonia cum hæreticis contrahant, & cum eisdem cohabitent.

CAP. GAVDEMVS. VIII. *n.20.* nouissime Basil. Pont. in *suo tract. de Sacramento Matrimonij lib.7. c.48. à num.16. & num. 17.* asserit probabiliorem eorum opinionem, quæ docet Matrimonium non dissolui ipso iure ac infidelis discedit, vel pertrahit in peccatum, vel non vult sine iniuria Creatoris cohabitare, sed cum transit fidelis ad secundas nuptias, & in hanc suam sententiam citat S. Thom. Palud. Maior. Turrec. Armil. Syluest. Nau. Sot. & Valent. & *n. 18.* reprobat sententiam huius glossæ dicentis licet Matrimonium sit solutum, tamen restitui Iure postliminij in fauorem Fidei, ex eo fundamento quia Matrimonium dici non potest postliminio redire cum eius essentia ex consensu pendeat contrahentium, & quoniam cum infidelis sui coniugis conuersi pariter sequitur religionem sine nouo cõsensu in priori permanet Matrimonio, necessariò dicendum est illud non fuisse peremptũ.

Ibid. *n. 10. in fine,* Basil. Pont. *in suo nouissimo tract. de Matrimonij Sacramento lib.7. cap.49.*

Ibid. *n.15. in fine,* nouissime Basil. Pont. *d. cap.49. num. 4.*

Ibid. *n.17. in fine,* Basil. Pont. *d. lib 7. cap.50. n.1.*

Rebell.

Rebell. *de obligat. Iustitia lib. 2. q. 15 sect. 1. in fine*. Azori. *instit. moral. p. 1. lib. 6. c. 1. q. 3. circa fin.* Maldon. *ad Matha. 19. n. 8. q. 2.*

Ibid. *num. 5 in fine*, quod post alios bene explicat Sot. *in 4. dist. 26. q. vnic. art. 3. & dist. 29. q. 1. art. 1.* Specul. coniug. *p. 3. art. 35.* nouissime Basil. Pont. *de Sacramento Matrimonij lib. 1. c. 6. n. 6.* & communis Theologorum interpretatio iuxta quam declarandum est *c. vlt. de transact. c. vlt. de presbyt. non baptiz.* & conciliabitur *c. quanto, hoc tit.* cum *tex. in praesenti*, quia in hoc Sacramenti nomen sumitur in genere, in illo vero sumitur in specie pro Sacramento nouae legis, & sic etiam DD. qui videntur sibi aduersari ad concordiam reducuntur.

Vtrum autem Matrimonium ab infidelibus contractum si postea ad Fidem conuertantur per Baptismum verum fit Sacramentum nouae legis? quaestio est dubia, in qua Ioan. Ecchi. *homil. 73. de Matrim.* Palud. *in 4. dist. 26. q. 4.* S. Antonin. *p. 3. tit. 14. c. 9. §. 3. ad med.* affirmant verum esse nouae legis Sacramentum, dummodò tamen post Baptismum pristinũ Matrimonium in infidelitate contractum nouo consensu confirmetur, quasi nouus ille consensus tempore habili expressus Sacramentum faciat, sicque apud vtrosque Indos obseruatum. Specul. vero coniugatorum *p. 2. art. 36.* affirmat Sacramentum esse, sed nouum cõsensum post Baptismũ negat esse necessariũ, nam cum idem matrimoniũ maneat, quod per Baptismũ non dissoluitur ex *tex. in praesen. i, et in c. si infideles 28. q. 1.* sequitur quòd nouus cõsensus nõ facit nouum Matrimoniũ, nec praestat nouam formã, & materiã, & perconsequẽs necessarius non est vt efficiatur Sacramentum; vnde concludit quod licet laudabilis sit consuetudo Ecclesiae, quae iubet infideles post Baptismum pristina Matrimonia nouo consensu confirmare, necessarium tamen non est. Durand. vero *d. dist. 29. q. 3.* validissimo argumento cõtendit Matrimonium infidelium nec ante, nec post Baptismum esse Sacramentum, ait enim in omni Sacramento factum esse necessarium, quia consistit in opere operato, sed in isto Matrimonio factum ante Baptismum non facit Sacramentum, factum vero post Baptismum non facit Matrimonium, quia cum per baptismum solutum non sit de nouo fieri non potest, Baptismum vero per se non potest Matrimonium Sacramentum facere, licet ad illud necessarius sit, ergo Matrimonium Sacramentum non est, quae sententia probabilis est, & facile defendi potest, benignius tamen erit cum plerisque asserere Matrimonium infidelium post Baptismum ornatum consequi Sacramenti, praesertim cum hoc mos Ecclesiae probare videatur, & in fortioribus terminis resoluit Viger. *de instit. Ecclesiastica c. 16. §. 7. vers. 9.*

CAP. DEVS, QVI. IX. *post n. 2.* Quatenus vero hic tex. concedit nouiter conuersis vt vtatur Matrimonio contracto cum relictis fratrum, difficilis reputatur à Doctoribus; Glos. enim, Abb. Praepos. & communis hic existimant Matrimonium illud fuisse contractum ante Baptismum, & eundem intellectum probãt Sot. *in 4. dist. 40. q. vnic. art. 4. in fine.* Cou. de *sponsal. lib. p. 2. c. 6. §. 10. n. 3.* Sed defendi non potest. Primò quia si ante conuersionem contraheret nulla Pontificis concessione opus esset, Matrimonium enim contra leges Canonicas ab infidelibus contractum valet, & post baptismum dirimi non potest ex *cap. gaudemus*, *supra hoc tit.* Rursus confunditur ex verbis tex. dum inquit quia dispar est ritus de nouo ad Fidem conuersorum, igitur consuetudo nubendi relictis fratrum erat conuersorum de nouo, & sic fidelium, qui adhuc non erant satis instructi de cessatione legis veteris in his praeceptis iudicialibus, quę ad religionem, & cęremonias non pertinebant, & arbitrantur post conuersionem se posse relictis fratrum nubere. Deinde conuincitur ex illis verbis propter infirmitatem gentium; quę parum conueniunt his, qui ante conuersionem contraxerant, & nulla indigebant venia. Vnde verus intellectus est Matrimonium hic fuisse post conuersionem ab his, qui iam erant fideles, & legibus ecclesiasticis ligabantur, & ideo necessaria illis fuit dispensatio, quod vero tex. ait, si tamen iuxta legem Mosaicam, &c. eo pertinet quia si nuberent relictis fratrum cum sobole descendentium, quia id erat contra legem Moysis, qua putabant se eo vti posse Matrimonium non erat bona fide, & iusto errore factum, neque dispensationem merebatur. Nec obstant huic interpretationi verba tex. ibi, ne tales sibi de caetero postquam ad Fidem venerint, copulent, quoniam non vult Pontifex significare neminem ex ea Ecclesia fuisse eatenus conuersum, est enim illud falsum, & contra manifesta tex. verba *in princ.* ibi, conuersorum, sed illud demum vult Pontifex quod qui vsque ad illud tempus post conuersionem sic contraxerant, vtantur Matrimonio per dispensationem, qui vero deinceps contraxerint post conuersionem careant dispensatione illa, & ideo praecipit Episcopo, vt illis deinceps tale Matrimonium interdicat, quo pacto tex. hic veram continet dispensationem, & intelligitur à Paris. in effectu *cons. 68. n. 251. lib 4.* quamuis ab eo recedat Cou. *vbi supra*, non percipiens vltima verba textus.

Ad Lib. IV. Tit. XX. de Donation. inter virum, &c.

CAP. DE PRVDENTIA. III. post *n. 3.* Amplia locum habere huius tex. conclusionem non solum quando plenariè, sed etiam quando summariè proceditur, quia etiam tunc Iudex Ecclesiasticus de causa principali summariè cognoscens super temporali incidenter moto rectè pronunciabit; cuius contrarium dicendum erit in laico, qui nec incidẽter in causis summarijs quoad ecclesiastica negotia se potest intromittere, vt post Io. Andr. resoluit Deci. *in cap. 2. n. 24. de Iudic.* licet Rip. *ibid. n. 13.* Menoch. *remed. 3. retin. n. 336.* & Gutier. *lib. 1. canonic. c. 34. n. 46.* secure existimet posse laicum Iudicem cognoscere de causis ecclesiasticis incidenter, vnde inferunt posse in causa possessoria, quae summaria est, incidenter cognoscere, quod tamen falsum puto ex his, quae tradunt Dec. *vbi sup.* Cou. *practic. cap. 33. n. 1.* Valasc. *cons. 93. n. 9.*

CAP. ETSI NECESSE. IV. post *n. 2.* In tribus difficilis reputatur hic tex. Primò in eo

quòd

quod vir vxori dotem dedisset, cum vxor viro dotem, vir autem donationem propter nuptias vxori constituat? Secundo quare pactum inter Regem Legionensem, & filiam Regis Castellæ factum de dote lucranda, si eam aliqua occasione relinqueret, non sit obseruandum? Tertiò quomodo dos, & donationes contrahentium incestas nuptias per eosdem soluto Matrimonio repetātur, non vero Fisco adiudicentur?

Quod attinet ad primum *glos. 1. hic* oppressa difficultate exponit verbum, dotem, idest donationem propter nuptias, quam tamen expositionem DD. communiter reprobāt per alia tex. verba inferius posita, & ideo nec dos, nec donatio propter nuptias, quæ satis euincunt dotis constitutionem, in proposito interuenisse. Quare resoluendum est quod quāuis dos propriè dicatur, quam vxor dat viro ad Matrimonij onera supportanda, donatio vero propter nuptias appelletur, quam vir vxori facit, vt probat tex. *in cap. nuper, inf. hoc tit. l. 1. l. vlt. in §. sancimus, C. de donat. ante nuptias*, quandoq; tamen vir vxori dotem potest assignare, vt probat tex. *in præsenti*, & in *d. cap. nuper*, tex. opt. *in cap. 1. de adulter.* & post Vincent. Abb. Præpos. & alios hic, explicat Xuar. *in tit de las arrhas num. 4.* & est recepta sententia ex Valasc. *cons. 4. num. 3.* quæ planius procedunt secundum antiquam Castellæ consuetudinem, vt præcitati DD. aduertunt, de qua Palat. *in repet. rub. huius tit. §. 24. num. 2.* Greg. *l. 1. glos. 4. tit. 11. part. 4.*

Quoad secundum vero dubium reiecta opinione Butrij hic *n. 5.* Abb. *n. 3.* & aliorum, qui existimant pactum in proposito non esse obseruandum, quia dissoluendi Matrimonij libertatem impediebat, tunc enim magis ob turpem, quàm ob nullam causam datum esset, resoluendū est pactum sine dote non valere, dotem autem sine Matrimonio non consistere iuxta *l. auunculo, ff. de condict. sine causa*. Vnde cum Matrimoniū inter consanguineos nullum sit, cætera, quæ ex eo dependent nullius quoque sunt momenti, & licet in contrahendo Matrimonio cum consanguinea turpitudo versetur, in dote tamen constituenda nulla turpitudo reperitur, vnde cum in quacunque materia causa proxima non remota sit inspicienda, causa autem proxima in proposito sit dos, quæ nullam ex se continet turpitudinem, merito Pontifex in proposito decidit pactum de lucranda dote in fauorem filiæ Regis Castellæ celebratum magis ob nullam, quàm ob turpem interpositum, quem intellectum colligo ex doctrina Bart. *in l. vlt. num. 2. ff. de condict. sine causa*, quam sequitur Cou. *de sponsalib. par. 2. c. 6. §. 8. num. 23.* & probatur aperte ex *d. l. auunculo*.

Quoad tertium dubium inquirendum à nobis est cum propter consanguinitatis impedimentum inter Regem Legionis, & filiam Regis Castellæ inceptæ nuptiæ essent contractæ, quare dos per Regem soluto Matrimonio repetetur, non vero Fisco adiudicetur iuxta reg. tex. *in l. cum hic status, §. vlt. ff. hoc tit. & in l. qui contra, iuncta auth. incestas, C. de incestis nupt.* quibus Iuribus probatur bona cōtrahentiū incestas nuptias Fisco esse applicanda; in quo tex. iste difficilis admodum reputatur, variosque patitur intellectus. Nam *glos. in præsenti* dicit quòd scilicet in specie huius tex. ille, qui incestas nuptias cōtraxit, Rex erat Legionis, qui nullum in temporali bus superiorem recognoscit, iuxta resoluta *in collect. ad cap. per venerabilem, num. 24. qui filij sint leg.* ac persequens neque fiscum, quem intellectum communē dicit Alciat. *in l. bis consequenter, §. 1. num. 21. ff. familiæ bercisc.* Boer. *decis. 264. num. 15.* Nouell. *de dote, par. 11. nu. 7.* sequitur D. Barbos. *in l. si ante, n. 28. ff. soluto matr.* Quidā vero inter sponsalia de futuro, & Matrimonium de præsenti communiter distinguunt, vt scilicet contrahentes illicita sponsalia etiam scienter non incidant in pœnas contrahentium incestas nuptias iuxta *glos. verbo contrahere in Clem. 1. de consang.* sed potius donata reuocent per condictionem sine causa per tex. *in l. fin. ff. de condict. sine causa*; contrahentes vero illicitum Matrimonium, siue consumatum illud sit siue nō, incidant in prædictas pœnas, eorumque bona Fisco adiudicentur. Alij putant Matrimonium in præsenti fuisse contractum sub conditione si Papa dispensaret. Rip. tamen *in rub. num. 29. ff. soluto matrim.* alium ad hunc tex. assignat intellectum nempe ideo Regem Legionis donata in proposito potuisse repetere, quia licet Fiscus ea posset auferre in pœnam contrahentium incestas nuptias, mulier tamen de hoc Iure opponere non potuit cum nullus de iure Fisci præter ipsum Fiscum posset opponere, vt notat *glos. verbo non pertinere in d. l. bis, qui consequenter, §. 1.* vbi Alciat. *num. 21.* Cou. *d. cap. 6. §. 8. num. 23.*

Sed his, & alijs reiectis intellectibus inhærēdo primo, quē supra ex glos. in præsenti præstiti, aduertēdū duxi quod quamuis dos, donationes propter nuptias, & cætera, quæ ex contrahentium incestas nuptias liberalitate procedunt à Fisco tanquam ab indignis possint vendicari, vt probat tex. *in l. qui contra C. de incestis nupt. auth. incestas, eod. tit.* hic tamen non condictione ob turpem causam, sed potius in pœnam eorum, qui incestas nuptias scienter contrahūt specialiter fuit statutum, vt patet *in d. l. qui contra.* ibi, vendicari sancimus, & *in d. auth. incestas in princip.* ibi, incestas nuptias contrahentis pœna est bonorum confiscatio; vnde quamuis castra à Rege Legionis filiæ Regis Castellæ magis ob nullam, quàm ob turpem causam data essent, vt hic tex. probat, & ita condictione sine causa per Regem possunt auferri, quia tamen incestas nuptias scienter contraxit potuit Fiscus, si superiorem recognosceret, prædicta bona in pœnam vēdicare, sed cum Rex legibus quoad vim coactiuā subditus nō sit in pœnā Iuris nō incidit, ac per consequens quod sine causa dedit iure optimo condictione sine causa potuit repetere, iuxta *l. vlt. ff. de condict. sine causa*.

CAP. NVPER. VI. *num. 3. in fine.* Quod tamē attinet ad commoditatem feudi, & emphiteusis potest vassallus absque consensu domini illā quoad vixerit in dotem concedere; ratio est quia per talē concessionem vtile dominiū non transfertur, nec ius aliquod in re constituitur, sed obligatio sola personalis ad fructus ex ea percipiendos, vnde talis concessio nec est alienatio, nec prohibita censetur, quare ad quodcunque tempus fiat morte vassali expirat, libereq; ad illum regreditur, ad quem si in dotem

data

data non esset, erat transitura, ita post Tiraq. *de retractu. lig.§.1.glo/.7.n.47.* explicāt eleganter Molin. *de primog. lib.1. c.21.n.24.* & alt. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 466. vers. in tertio*.

CAP. PER VESTRAS. VII. *in princ.* ibi, mercatori, &c. Dubitāt DD. in præsēti quo pacto dos sit deponēda penes mercatorē, quod si periculosa fuerit exposita iam plene mulieri non succurritur, si vero cum pacto, vt periculum ad mercatorem pertineat, iam tale lucrum turpe potius, quàm honestum dicendum est ex reg. *l. si non fuerint §. stricto ff. pro socio.* Quare communis opinio intelligit contractum assecurationis siue cum eisdem mercatoribus penes quos deponenda erat, siue cum alijs esse licitum, vt post Nau. *in man. cap. 17. nu. 255. & in cap. 1. n. 36. 14. q. 3.* resoluit Fr. Ludou. Lopez *in instructorio negotiantium cap. 65.* Cou. *lib. 3. vari. cap. 2. num. 4.* Gam. *decis. 253. nu. 1.* de eoq; Pontificem esse intelligendum, aliter honestum lucrum cum dotis securitate dari non posse. Verum hic intellectus licet in se verus sit, diuinatorius tamen videtur, multaque supplet, quæ ex littera huius tex. non colliguntur, nec hodie poterat practicari cū post nouam Sixti V. Constitutionem super assecurationibus editam, talis contractus cum eodem mercatore sit prohibitus, & vsurarius præsumatur. Vnde omisso prædicto, & alijs intellectibus, de quibus per Cou. *d. c. 2. nu. 1.* Bero. *in cap. vlt. de vsuris nu. 49.* Fr. Ludou. *vbi sup. vers. ad primum*, planius intelligitur hic tex. vt scilicet Pontifex non dicatur dotem apud mercatorem saluam esse à damnis, & periculis fortuitis, cum enim solum intendat tex. dotem saluari à viro ad inopiam vergente, qui idoneam cautionē præstare non poterat, & ad hunc effectum iubet eā apud mercatorem deponi, vt ex parte honesti lucri matrimonij onera supportentur, erit igitur dos apud mercatorem eo modo, quo foret apud maritū non inopem, sed opulentum, & vt penes maritum diuitem dos à fortuitus casibus libera non est, sed eisdē subiecta remanet, igitur similiter penes mercatorem esse potest, & quamuis *tex. in præsenti* de solo lucro mentionem faciat, damnum necessariò proportionabiliter inducit ex reg. *l. cum duobus 52 §. damna ff. pro socio*, faciunt illa tex. verba, ibi, vt ex parte honesti lucri, &c. honestum autem lucrum dici non potest, quod ab eo socio prætenditur, qui nullum damnum subit, iuxta *d. §. damna, cum similibus*.

Ad Lib. IV. Tit. XXI. de Secundis nuptijs.

CAP. CVM SECVNDVM. V. *num. 3. in med.* ibi, *num. 39.* plures refert Doctores Farin. *frag. crimin. p. 2. lit. M. num. 398.*

Ibid. *nu. 4. in fine.* Vnde & quælibet lex lata à sæculari Principe circa Matrimonium, etiamsi non reprobetur ab Ecclesia, nulla est, vt docent S. Tho. *in 4. dist. 42. q. 1. art. 1. ad 4.* Syluest. *verbo Matrimonium 2. q. 1. & 2.* nouissime Basil. Pont. *de Sacramēto Matrimonij lib. 6. cap. 2. num. 1.* vbi *nu. 3.* contra Sanchez resoluit nequaquam posse Principem sæcularem fidelem aliquam legem statuere ad substātiam Matrimonij directe, vel indirecte pertinentē, quæ vim habeat, nisi ab Ecclesia tacite, vel expresse probetur, ex defectu potestatis, & *num. 4.* pariter resoluit neque circa accessoria Matrimonij posse Principem sæcularem ex defectu potestatis leges ferre, si eo accessorio impeditur principale, & *nu. 5.* dicit circa alia accidentalia Matrimonio, vel accessoria, quæ non pertinent ad eius substantiam, neque ex se impediunt principale, sæculares Principes pro sua potestate posse leges validas statuere, cuiusmodi sunt leges circa dotem, & lucrum dotis, vel donationes inter virum, & vxorem, & sponsalitiam largitatem, & similiter leges, quæ pœnis constitutis adiuuant prohibitiones Ecclesiasticas.

Ad Lib. V. Tit. I. De Accusationibus, &c.

CAP. SI QVIS. II. *n. 2. in fine.* & ibi dictis addendum duxi Concilium prouinciale non posse formare processum contra Episcopū ad effectum transmittendi illum ad Papam, quia vult Concil. Trid. *sess. 24. de reform. cap. 5.* quod non solum diffinitio, sed etiam cognitio sit tantum Sanctissimi, potest tamen Metropolitanus cognoscere causas ciuiles Episcoporum, in Concilio vero prouinciali tractari, & diffiniri possunt causæ criminales minores Episcoporum etiam non existentibus inibi duodecim Episcopis à Concilio requisitis, quia constat Concilia prouincialia ex minore numero Episcoporum vt plurimum consistere; nec obstat quòd in cognoscendis causis Episcoporum requirantur duodecim Episcopi, quia illud procedit in causis maioribus. Ita Armendar. *in addit. ad recopil. legum Nauarra lib. 1. tit. 18. l. 7. de Episcopis num. 80.* Vnde hæresis causa in Episcopo reseruatur Papę *cap. inquisitores, de hæret. lib. 6.* Conc. Triden. *d. cap. 5.* Peña *in direct. Inquisit. p. 3. commento 77.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2. q. 81. vers. aduertendum tamen*, etiamsi Episcopus sit titularis Molin. *de Iustit. tract. 5. disp. 28. num. 19.* Illustrissimus, & Reuerendissimus Dominus meus D. Rodericus à Cunha *de Confessoribus solicitantibus mulieres in Confessione q. 12. num. 7. in princip.* à quo alia præclari laboris monumenta in dies expectamus, quorum cognitione, nominis, & gloriæ tantum consequutus est, vt eruditionis, ingenij cādidi, & à maioribus susceptæ nobilitatis causa Episcopatus Portalegrensis munus obierit, & postea ad Portugalen. Episcopatum translatus vigilātissimi Pastoris substinuerit officium, nunc vero Bracharēsis Archiepiscopus, Hispaniarumq. Primas magna omnium nostrorum lætitia electus est, ille inquā *in d. suo tract. de Confess. solicit. d. q. 12. nu. 6.* ex dictis infert Episcopos

ſcopos hæreticos non poſſe ab Inquiſitoribus Fidei puniri, & citat Villad. *de heretic. q.7. num.15.* Simanch. *de Cathol. cap. 25. num. 7.* Peña *d. p. 3. commento 76.* Locat. *in opere iudic. verbo Epiſcopus*, Rojas *ſing. 55. num. 2.* & eius Scholiaſtes Fr. Seraphin. à Freitas addit Molin. *d. tract. 5. diſp. 28. num. 19.* & Farin. *de hereſi q. 186. à num. 113.* & procedere in Epiſcopis conſecratis, non vero in electis niſi tamẽ ſint confirmati docet idem Illuſtriſs. Dñs meus *d. q. 12. n. 11.* faciunt quæ Molin. *d. tract. 5. diſp. 28. n. 19.* Sanch. *de Matrimon. lib. 8. diſp. 2. num. 11.*

Ad Lib. V. Tit. III. de Simonia, &c.

CAP. CVM IN ECCLESIÆ. IX. poſt *nu. 3.* In gloſ. [*Benedictionibus. 2.*] ibi (*licet pro matrimonio aliquid dare vel recipere non eſt peccatũ*) Collige ex gloſ. pro Matrimonio poſſe pecuniam dari, idẽ affirmant *gloſ. 1. in cap. honorantur 32. q. 2.* Præp. *in cap. 3. de condit. appoſ.* ſed dubium facit quia conſtat pro conferendis Sacramentis non poſſe aliquid exigi, ſed Matrimonium eſt nouæ Legis Sacramentum gratiam conferens, vt de Fide definitum eſt in Conc. Trid. *ſeſſ. 24. de reform. Matrim. can. 11.* vbi plures citaui DD. in Remiſſion. quibus adde Baſil. Pont. *in ſuo nouiſſimo tract. de Sacram. Matrimonij lib. 1. cap. 5. num. 5.* ergo pro eo pecunia peti non poteſt: augetur difficultas *ex l. 2. ff. de donat. inter virum*, vbi dicitur Matrimonia non debere eſſe venalia. Quare reſpondendum eſt in Matrimonio interuenire pecuniam non ratione contractus humani, vt vulgariter dici ſolet, contractus enim matrimonialis inter Chriſtianos non eſt ſeparabilis à Sacramento, & perconſequens velut quid annexum ſpiritualibus nõ eſt pecunia æſtimabile, ſed quia Matrimonium eſt etiam in officium naturæ ad mutuum obſequium, & cohabitationem, ad prolis ſuſceptionem, & educationem, atque ideo non conuenit, vt in hunc finem pecunia petatur ad hæc onera ſupportanda, quo modo rem explicat S. Thom. receptus *2. 2. q. 100. art. 2.*

CAP. NEMO. XIV. poſt *num. 1.* Difficilis eſt hic tex. dum videtur probare ſimoniacum eſſe ſi clericus temporale aliquid accipiat, vt peccatũ alterius celet, aut non denuntiet, item ſi Prælatus, vt ſubditum non corrigat, quod ex hoc tex. notant *gloſ. hic verbo celet*, Hoſt. Abb. Zabarel. Felin. & reliqui fere omnes DD. id ipſum affirmat S. Thom. *2. 2. q. 100. art. 3. ad 3. & in 4. diſt. 25. q. 5.* vbi Palud. & alij, Angel. *verbo ſimonia 3. nu. 42.* Syluest. *eod. verbo q. 9. verſ. 5.* S. Antonin. *p. 2. tit. 1. cap. 5. §. 17.* Sot. *de Iuſtit. lib. 9. q. 6. art. 2. verſ. ad 3. argum.* Difficultas oritur ex definitione ſimoniæ, ſecundum quam eius eſſentia in eo conſiſtit, vt aliquid temporale tanquam pretium ſpiritualium detur, aut recipiatur, vnde fit, vt neceſſariò ab altera parte pretium, ab altera aliquid ſpirituale, aut dari, aut promitti debeat, vt ſimonia iudicetur, at vero vbi aliquis pretium recipit, vt non denuntiet, ſeu vt non corrigat, plane nihil ſpirituale dat, aut promittit, ſed tantum omittit facere, omiſſio autem curæ cum nullum habeat actum poſitiuum ſimoniam facere non poteſt, quia nihil ibi exiſtit, aut fit ſpirituale. Sed omiſſo gloſſæ, Innoc. Hoſt. & aliorum in præſenti intellectu, dicendum mihi eſt ad exactam huius dubij explicationem, duobus modis poſſe contingere vt aliquis pretio peccatum alterius celet, ſeu non corrigat, aut per omiſſionem puram, cum ſcilicet non denuntiat, aut correctionẽ omittit abſq; vllo facto poſitiuo, vel per actum aliquem poſitiuũ, vt ſi parochus ſubditis perſuadeat, vel percipiat ne denuntient, cuius perſuaſionem actum ſpiritualem appellat D. Antonin. *d. §. 17.* vel à Prælato, & eius miniſtris obtinet, vt denuntiati nomen, aut nõ ſcribant, aut de libris deleant, etenim cum Prælatus, aut Iudex, & clericus pretio ſubditum criminoſum à pœna abſoluit, crimen ipſum condonat, impunitatem concedit, aut præcipit ne aduerſus illum pro eo crimine procedatur, vel ad tempus, vel in perpetuum, his enim modis, & alijs ſimilibus ita à correctione abſiſtit, vt actum ſui muneris, aut iuriſdictionis Eccleſiaſticæ poſitiue gerat. His ſuppoſitis reſoluendum eſt, quod ſi priori modo per puram omiſſionem quis aut non denuntiet peccatum, aut non corrigat, quamuis ob id pretium recipiat, peccabit quidem grauiter, verumtamen ſimoniam non committit, & hoc caſu procedit ſententia Innoc. & antiquorum rationes, & argumenta contra communem adducta. Poſteriori vero modo ſi per actum aliquem poſitiuum id fiat ſimonia erit, quia vere ſpiritualia pretio æſtimantur, & hoc caſu locum habet tex. *in præſenti, & in d. §. qui autem*, & communis ſententia noſtrorum, & Theologorum, de qua ſupra.

CAP. EA, QVÆ. XVI. *n. 2. in fine.* Probat etiam hic tex. iuncto *c. in tãtum 36. inf. hoc tit.* nullius conſuetudinis prætextu obtineri poſſe, vt pro Chriſmate, aut oleo conſecrato exhibendo pecunia aliqua recipiatur, nec ex eo conſuetudinem excuſari quod illa pecunia, cathedraticum, aut præſtatio Epiſcopalis, aut paſculum appelletur, vel alio quouis nomine, aut prætextu exigatur, idem probat tex. *in cap. non ſatis, ad fin. hoc tit.* vbi cõſuetudo quantumuis longæua quaſi Iure diuino contraria improbatur ea ratione, quæ redditur *in cap. vlt. de conſuetud.* facit etiam *cap. ad noſtram, hoc tit.* Sed difficultatem facit, quod ea pecunia tanquam cathedraticum, aut onus Eccleſiæ impoſitum exigi poteſt *cap. vlt. vt Eccleſiaſtica beneſ.* Obſtat etiã quod Prælati videntur poſſe exigere expenſas, quas in oleo ex balſamo comparando, & alijs ad conſecrationem neceſſarijs faciunt in gratiam Eccleſiarum, & ratione expenſarum videntur has pecunias exigere. Accedit quod conſuetudo ſicut lex facit, vt illa temporalia, quæ à miniſtris ſpiritualium recipiuntur, non quaſi pretium, ſed quaſi ſtipendium, vel onus reale Eccleſiaſticis impoſitum, aut alia honeſta ratione recipi iudicentur, idque legis, aut conſuetudinis auctoritas, & Prælatorum expoſtulat, de quibus recte cenſendum eſt, quod in hac materia colligitur *in cap. ad Apoſtolicam, hoc tit.* ex D. Thom. *2. 2. q. 100. art. 3.* iuuat *cap. mos antiquus, cum ſeqq. 75. diſt.* & quæ de poteſtate conſuetudinis ad excuſandum à culpa, & pœna tradit *gloſ. & DD. in cap. cum venerabilis, de conſuetud.* Bart. *in l. ſi quis §. apud Labeonẽ ff. de adili. edicto*, Abb. *cõſ. 15. lib. 1.*

lib. 1. Iaſ. *in l. 1. num. 62. C. de Summa Trinit.* Dec. *conſil.* 117. Cou. *de ſponſal. par. 2. c. 7. §. 3. num. 5.* Vrget tandem quod omnis diſpoſitio à conſuetudine interpretationem aſſumit *l. vt liberis, C. de collation.* & ibi Iaſ. *num. 7.* ab eaque actus omnis interpretatur *l. ſi de interpretatione, ff. de legib.* cum autem pecunia prædictis caſibus, vel tanquam cathedraticū, vt tex. habet, vel tanquam cenſus, aut honeſtum aliquod tributum ad ſuſtentationem Prælatorum, vel pro expenſis licite recipiatur, auctoritas conſuetudinis efficiet, vt ſic, & non tanquam pretium receptum videatur. Quamobrem licet DD. prædictis locis difficultatem non ſatis expendant, reſoluendum eſt in hoc tex. *in d. c. in tantum, cum ſimilibus* conſuetudinem quaſi Iuri diuino contrariam quantumuis longæuam improbari, quia de prauo eius initio Romanis Pont. ſemper conſtitit, vt ſcilicet pro cōſecratione potius, quàm pro materia adeo exigua pecuniam illam extorqueri cenſeatur, & ideo quod DD. docent non ſolum illicitum eſſe pecuniam exigere ratione conſecrationis, ſed ne pro licore ipſo olei peti poſſe, prout affirmant Ioan. Andr. Zabarel. Abb. Anan. *num. 1. in præſenti*, ita accipiendum eſt, vt velint docere DD. non ſolum pro Sacramento Confirmationis, aut Vnctionis conferendo, ſed nec pro ipſo oleo conſecrato pecuniam recipi poſſe, non quia materia ipſa nequeat per ſe vendi, vt dixit Sot. *de Iuſtit. lib. 9. q. 6. art. 1. verſ. per hac*; ſed quia cum materia ſit adeo exigua, vt vix pretio aliquo valeat æſtimari, pecunia ratione conſecrationis exigi videtur.

CAP. MATTHÆVS. XXIII. *num. 6.* in princip. ibi, ſimoniacus, tum quia à maiori, & ſaniori parte electus proponitur, tum etiam quia contradictionis auctor magiſter diſcordiæ appellatur. In primis *gloſ. hic verbo paucis* intelligit contradicentem ius probabile habuiſſe ad electionem impugnandam, aut quia fuerat contemptus contra *cap. quod ſicut 28. & cap. coram 31. de elect.* vel aliquem patiebatur defectum electus ipſe, ex ijs; quæ habentur *in cap. cum in cunctis, eod. tit. de elect.* ſicque non redimebatur vexatio, ſed potius ius ſpirituale Ab hoc tamen intellectu recedunt Abb. *num. 4.* Anan. *nu. 3.* quia, vt aiunt, textum reſtringit, oſtendit enim aptis verbis Pontifex in præſenti contradictionem fuiſſe iniuſtam.

Quapropter Innoc. hic intelligit in hoc tex. non fuiſſe licitum pecuniam dare, quia electus non dum fuerat confirmatus, nec poſſeſſionem adeptus beneficij, ſic docens licitum eſſe circa beneficium, aut aliud ius ſpirituale plene quæſitum, & poſſeſſum vexationem redimere, quia ſpirituale nihil acquiritur, & ſic procedat recepta reſolutio circa vexationem redimendam de qua ſupra; cum vero non dum plene quæſitum eſt, ſed de Iure quærendo agitur non eſſe licitum, quia tunc videtur Ius illud pecunia comparare; & in his terminis procedat tex. *in præſenti*, hanc Innocentij ſententiam probant Zabarel. Abb. & communis *in cap. dilectus il 1. hoc tit.* Syluest. *verbo ſimonia quæſt. 13.* Angel. *eod. verbo in 2. §. 13.* teſtatur communem Præp. *in ſum. 1. q. 1. num. 30.* Sed hæc communis ſententia quamuis videatur conuenire hypotheſi huius tex. nullum habet Iuris fundamētum, etenim non ſemper licet circa Ius quæſitum vexationem redimere, ſi aliter impedimentum commode valeat remoueri. Nec item ad rem facit quod beneficium non dum plene ſit quæſitum, quoniam Canonicus electus eo modo ſuam poteſt electionem defendere, ſicut confirmatus, aut inſtitutus ipſum beneficium, atque ideo fruſtra diſtinguunt DD. inter beneficium plene acquiſitum, & non plene, cum vtroque caſu nihil aliud intendat redimens vexationē quàm iniuſtum impedimentum remouere, atque ideo ſimoniam non committit.

Ego igitur dicendum puto non ideo pecuniam illicite fuiſſe datam quod electus non dum fuerat confirmatus, vt male Innoc. & communis exiſtimat, nec etiam quia contradicentes iuſtam cauſam habebant, vt contra verba tex. gloſ. vult, ſed quia conſtabat tantum non eſſe aduerſarij potentiam, vt non potuiſſet electus commode ius ſuum apud Iudicem conſequi, & obiecta impedimenta remouere, quo pacto etiam procedit tex. *in cap. ad aures, inf. immediate ſeq. hoc tit.* poterat enim excommunicatus de quo ibi, ſuperiorem adire, vt *gloſ.* & DD. ibidem obſeruant, nam ex tribus, quæ inſimul cnocurrere debent ad vexationem iuſte redimendam in ſpiritualibus, vnum eſt, vt vexatio ab eo fiat, qui ratione officij, diuitiarum, aut aliunde adeo ſit potens, vt niſi eo modo à lite, aut moleſtia remoueatur, non poſſet redimens commode, aut ſine magno diſpendio ius ſuum pacifice poſſidere, conſequi, aut defendere, vel tantum ſit in mora periculum, vt magnum aliquod detrimentum immineat ſi iudicialis auctoritas expectetur, tradunt *gloſ. verbo abſolutionis, in d. cap. ad aures*, vbi Ioan. Andr. *& in d. c. dilectus* Abb. *num. 4.* Anan. 8. & Felin. 3. & receptum teſtatur parum ſibi conſtans Redoan. *in tract. huius tit. par. 3. c. 2. nu. 17.* Et etiam non inepte poteſt dici electum læſam habuiſſe conſcientiam, & ideo iubetur celeriter adminiſtrationem dimittere ne fortaſſe ſi ſcrupulum remouere non poſſit, maneat in peccato, ad quod etiam erroneam conſcientiam obligat *c. vlt. de præſcript.* & ideo Summus Pont. quod eſt tutius imperauit iuxta tex. *in cap. pen. de homicid.* Cui interpretationi conueniunt illa verba ibi, multum tibi conſulis, &c. ſicque non conſtabat de ſimonia, ſed dubitabatur. Cætera quæ ſequuntur *in collect. ad fin. huius num. 6.* delenda ſunt cum non faciant ad rem.

CAP. AD AVRES. XXIV. *num. 2. in fine* Intellige quando pretium, ſeu pecunia petitur pro abſolutione, ſi vero petatur loco pœnæ, veluti ſpreti mandati iuſte peti poteſt, probant Hoſt. *in ſum. ſub tit. de ſentent. excom. verſ. & qualiter col. 2.* S. Antonin. *par. 2. tit. 1. cap. 5. §. 16.* S. Thom. *in 4. diſt. 25. q. 3. art. 2. ad 6.* Felin. & Anan. *in fine*, in hoc tex. ſimili ratione nec concionator pro concione, eſt enim res quædam ſpiritualis illa explicatio ſcripturarum ad noſtram vtilitatem ſpirituale, nec fieri poteſt niſi ab habente ſpirituale poteſtatē, *cap. ſicut in vno corpore, de hæretic.* & laicis prohibetur *in cap. 2. §. 1. eod. tit. de hæret. lib. 6. & in cap. noua, de Pœnit. & remiſ.* de qua re per Sot. *de Iuſtit. lib. 9. q. 6. art. 2.*

CAP. DILECTVS. XXVIII. poſt *n. 1.* Dū ait hic

hic tex. eum, qui pecuniam recepit vt ab omni grauamine cessaret, postea circa beneficia litem mouens, ad restitutionem teneri si contra promissioné veniat, patitur non mediocrem difficultatem, videtur enim probare iustam esse transactionem á litigantibus de rebus spiritualibus factam, vt alter recepta pecunia liti cederet contra *cap. cum pridem, de pactis, & cap. nisi essent, de prabend.* & quæ in his Iuribus dixi, & addidi, vbi præcipuè *in d. cap. nisi essent*, probaui ita demum licitum esse pecuniam recipere si pro bono pacis á Iudice, vel ab arbitro mandatum sit nulla partium cõuentione præcedéte. Auget difficultaté *c. Matthaus 23. hoc tit.* vbi in casu simili ea conuentio simoniaca iudicatur. Quapropter *glos. 1. & 2. in præsenti* putat pecuniam iuste quidem fuisse datam, quia is, qui dedit vexationem iniuste redimebat, quod etiam in spiritualibus licere non dubitat, vbi nullum ius vexanti competit, iniuste tamen & cum labe simoniæ fuisse receptam, quia is, qui promisit contra legem id facere tenebatur, & ideo restituere iubetur, hanc glossæ sententiam probat Innoc. *in præsenti*, sequitur, & & communem dicit Abb. hic, Anan. *nu. 9.* Zabarel. & Felin. *nu. 7.* Fab. *ad* l. *vlt. C. de transact.* & alijs relatis á Padil. *nu. 13.* Præpos. qui alios refert *in sum. nu. 27. 1. q. 1.* Paul. Borg. *in tract. de irregul. tit. de simon. nu. 58.* Verum contra *glos.* & cómmunem illud maximè obstat, quod si in hoc tex. ad redimendam vexationem pecunia fuisset data, recipiens indistincte iuberetur restituere, etiamsi promissioni staret, is enim, qui iuste datum recepit iniuste in vtroque foro restituere compellitur *l. 2. & 3. in §. quoties ff. de condict. ob turpem, cap. non sane 14. q. 5.* Nau. *in man. c. 17. num. 33.* Sot. *de Iustit. lib. 4. q. 7. art. 1.* & relati á Cou. *in reg. peccatum p. 2. §. 3.* at vero Summus Pont. ita demum restituere iubet si contra promissionem factum probaretur, vt colligitur ex dictione, si, quæ efficit conditionale præceptũ *l. Titio ff. quando dies legati cedat*, cum alijs citatis per me *de diction. & clausulis dict. 313.* conditio autem præceptum ad eum restringit casum quod si non fuerit completa non obligabit iuxta reg. *l. hæc conditio, in princ. ff. de cont. empt. l. qui hæredi §. Plautius ff. de condition. & demonstr.* DD. in *Clem. 1. de præb.* Menoch. *consl. 134. nu. 7. & nu. 29.* igitur fieri non potest vt iuxta sententiam *glos.* tex. hic declaretur. Nec huic argumento satisfacit glos. & DD. vbi supra, dum aiunt supplendum esse verbum, maxime, vt idem fit in casu contrario, est enim absurdum, plane illa verba legibus addere, vel detrahere non licet, quæ sensum mutant, nec fas est credere legislatores adeo fuisse fatuos vt verba contraria suæ intentioni expresserint, nosque miserum refugium arbitramur, vt vulgarem editionem tot sæculis receptam, quam quis non intelligit, corrigat.

Host. igitur hoc argumento motus ait credendũ esse in eo tex. auctoritatem superioris interuenisse, atque ideo ab vtraque parte compositionem fuisse iustam, & tunc demum restituendam pecuniam cũ conditio non fuit obseruata, vt tex. habet, quem intellectum alij quoque probant *in præsenti*, & affirmant vtrumque defendi posse: displicet tamen Ananiæ ea tantum ratione quia huic titulo non conuenit. Nobis vero alijs argumentis non probatur, primò quia verbis tex. non conuenit, ex quibus aperte constat pecuniam á Præposito fuisse promissam, & datam absque vllo superioris, & arbitri mandato. Deinde vterque intellectus supponit promissionem ab Archidiacono factam fuisse specialiter de nullo inferẽdo grauamine circa beneficia, de quibus erat controuersia, quod quidem si rectum verborum sensum, & rationem Iuris obseruabimus, verum non esse deprehendemus, videlicet in hoc tex. nullum grauamen circa beneficia fuisse illatum impedito, aut litem motam, sed circa personam, & res alias, vt ex eo constat in illis verbis, grauaminibus, &c. promissio autem Archidiacono generaliter facta fuit de nullo grauamine inferendo, nec restricta ad res aliquas, & ob id pecuniam datam, & receptam fuisse absque labe simoniæ, quia circa spiritualia nulla erat controuersia á qua propter pecuniam cessaret Archidiaconus, qui postea cœpit controuersias excitare circa beneficia, existimans promissionem suam ad ea non pertinere, tum quia generalis promissio, aut transactio ad ea non trahitur, de quibus actum, aut cogitatum non fuit *l. obligatione generali ff. de pignorib. l. iubemus C. ad Velleian.* tex. opt. *in l. si de certa C. de transact.* vbi Padil. *á n. 1.* multa congerit, obseruat *gloss. verbo quod promisit in cap. penul. de iureiur.* tum etiam quia promissio accipienda erat iuxta statum, qui vigebat tempore, quo facta fuit, ex doctrina Bart. tenent Afflict. *decis. 328. num. 4.* Tiraq. *in l. si vnquam in praef. nu. 130.* Octauian. *Pedam. decis. 91. nu. 3.* Cum ergo tempore factæ promissionis circa beneficia nullum grauamen infertur, videbatur non posse ad ea promissionem extendi. Accedit quod non poterat plus operari generalis promissio circa suas species, quam specialis circa beneficia, vnde qui aliquid in conuentione specialiter deducere non potest, si generaliter conueniat, non videtur illud contrahendi animum habuisse, vt in simili resoluũt DD. *in cap. quanto, de iudic.* Roch. *de Iurepatronat. verbo ipse vel is, q. 29. n. 65.* Cost. *in cap. si pater verbo Trebelleianica nu. 7. vers. quarto.* Cum igitur Archidiaconus absque simonia non potest pecuniam recipere vt á controuersia beneficiorum cessaret, vt omnes volunt, plane ex sua generali promissione non videbatur ad sua beneficia obligari. His rationibus se potuit Archidiaconus excusare, quæ Summo Pont. dubitandi occasionem præstabant.

Quibus suppositis resoluendum est in hoc tex. illud definiri, transactionem scilicet de nullo grauamine inferendo generaliter receptam aliquo dato, & recepto simoniacam nõ esse, vbi de beneficijs, aut alijs spiritualibus actum nõ fuit, quia cum nec verborum contrauentione expressa, nec partium intentione actuali beneficia contineat, non potest simoniæ vitium facere, quamuis adeo generalia verba sint, vt ad beneficia quoque, de quibus actum non est, conuentionem trahant. Ideo autem pecuniam restitui iubetur sub ea conditione, quoniam oportebat Iudici duo maxime examinare, vnum an promissio facta fuisset per verba adeo generalia vt grauamina circa beneficia comprehenderet, de quibus nulla erat contentio, nec inter partes actum iuxta

iuxta tex. *in l. si pluribus 16. ff. de acceptilat.* & receptam doctrinam Bart. *in d. l. si de certa*, quo loco dicit quod si transactionis verba adeo sint generalia, vt salua ratione recti sermonis non possint restringi ad eas tantum res, de quibus erat controuersia, omnes alias comprehendit, quæ sub generalitate verborum continentur, licet de illis actum non fuerit; probat post alios Alex. *ibidem num.* 3. Ias. *num. 7. & 8.* Padil. *num. 3. in fine*, qui communem esse affirmat, resoluit Abb. videndus *in cap. 1. num. 6. de transact.* quo pacto Archidiaconus promissionem potuit violare circa beneficia Præpositum grauans, sin autem promissio non fuerat adeo generalis referenda erat ad res de quibus fuerat contentio, & non offendebatur. Alterum vero verũ iuste, vel iniuste grauamen inferret iuxta supradicta. Nec obstat quòd etsi nulla fuisset simonia in ea conuentione, versabatur tamen manifesta iniustitia ex parte recipientis, dum pecuniam recipiebat pro eo, quod omni lege facere tenebatur, vt probat tex. *in l. 3. in princip. vers. quoties ff. de condict. ob turpem*, Nauar. *in man. cap. 17. à num. 33.* respondetur enim hoc in eo tex. petitum non fuisse, sed tantum de promissione violata actum eo fortasse consilio quia nolebat Præpositus in controuersiam vocare vtrum grauamina ab Archidiacono illata adeo fuissent iniusta, vt non potuisset ita transigere, & ideo iuxta partis petitionem Summus Pontifex causam iubet definiri. Posset etiam tentari in hoc tex. Præpositum pro redimenda vexatione pecuniam dedisse, Archidiaconum vero promissionem non seruasse propterea quod pecuniam receperat pro re, quam non præstabat ad restitutionem vrgeri, quoniam receptum est, & verum eum, qui pecuniam recepit, vt aliquid faciat siue ex parte recipientis siue vtriusque detur turpitudo, restituere debere ei, qui dedit, si id, quod promisit non faciat, etsi iustum sit, vt post Medin. docet Nauar. *vbi supra num. 30. vers. quarto*. Nec valuit Præpositus de simonia Archidiaconi agere, quia forte non erat adeo explorata.

CAP. PER TVAS. XXXII. post *num.* 4. Cum delinquens de se confessus per suam confessionem criminosus efficiatur, iam in effectu videtur probare is tex. talem esse audiendum aduersus socium in quocumque crimine quando de illo non criminaliter, sed ciuiliter agitur, ita in effectu *gloss. verbo ciuiliter*, & alij *in præsenti*, apertius Abb. *num. 8. in cap. 1. de confess.* Dec. *in cap. quoniam in fin. de testibus.* Ruin. *cons. 105. lib. 4.* Menoc. *de arbitr. casu 474. num. 66.* Facit pro hac opinione quia rationes relatæ *in l. fin. vers. nemo, C. de accusat.* in quibus prohibitio interrogationis fundatur, nullo modo conueniunt casu, quo aduersus confessum delinquentem actio ciuiliter intentatur, eo quòd tunc temporis cum de sola partis satisfactione, & re familiari tractetur non est cur dicatur propter consortium socij delinquentis veniam pœnæ sperare, nec eiusdem priuilegio posse liberari. Igitur supradicta prohibitio procedit solummodo quando controuersia criminaliter mouetur. Licet enim responsio delinquentis facta in iudicio ciuili reciperetur, & faceret probationem ad faciendam condemnationem, nihilominus tamen attento Iure talem effectum habere non potest in iudicio criminali aduersus socium contra quem recepta est, vt docet Bart. *in l. 2. §. 1. ff. vi bonorum rapt.* resoluunt Felin. *in cap. at si clerici num. 11.* vbi Dec. *num. 29. de Iudic.* refert alios Boss. *in praxi tit. de plur. violent. nu. 43.*

Ibid. *num. 7. in fine*, nouissime Ioann. Anton. Massob. *in sua praxi habendi concursum req. 7. dub. 36. secundum Roman. Imp.*

CAP. PER TVAS. XXXVII. *num. 3. in fine*, nouissime Sanctarell. *var. resolut. q. 49. num. 20. in med.* vbi dicit in specie huius tex. sermonem esse de pacto inito cum eo, qui ad titulum Ecclesiæ aliquem præsentauit, vt susciperet Ordines, in quo casu suspensionem incurrere, & simoniam committere resoluit, & paulo post cum Soar. *tom. 5. de censur. disp. 31. sect. 1. num. 34.* notat in hoc tex. dici incurrere præsentatum suspensionem propter pactum initum cum præsentante se nullam petiturum portionem ab eodem præsentante quamuis ex ignorantia Iuris pactum illud fecerit, vt patet ex illis verbis, ibi, etiamsi in hoc nihilo illicitum se agere intellexerit, esse hoc intelligendum in foro externo, quia talis ignorantia non præsumitur iusta, & probabilis cum sit Iuris, & in re clara, iuxta vulgaria Iura.

CAP. CONSVLERE. XXXVIII. *n. 2. in fine*, Et ita pro administratione rerum Ecclesiæ pecuniam accipi non posse tenent in specie Panor. & Anan. *in præsenti*, S. Thom. 2. 2. *q.* 100. *art. 3.* S. Antonin. *par. 2. tit. 1. cap. 5. §. 17.* Selu. *de benefic. p. 1. q. 7. col. 10. n. 61.* Syluest. *in sum. verbo simonia §. 9.*

CAP. AD APOSTOLICAM. XLII. post *num.* 13. Videtur tamen hic tex. in conclusione ex eo desumpta repugnantiam continere dum temporalium exactionem vetat, consuetudinem tamen dandi laudat, & ex ea peti, & compelli iubet. Rursus vrget in contrarium *cap. cum Ecclesia 9. hoc eod. tit.* quatenus non solum exigi prohibet, sed omnem consuetudinem improbat, idem habetur *in cap non satis 8. ad fin. hoc eod. tit. & in cap. fin. de sepultur.* Obstat etiam quod sæpissime funerales pompæ maximo cum apparatu celebrantur, & procul à parochia, collegia etiam & Sacerdotes aliunde vocantur, qui nulla ratione tenentur. Rursus cantores, & alia huiusmodi adhibentur, quæ ad exequias necessaria non sunt, pro quibus dubium non est, vel tanquam sustentationem, vel quasi mercedem laboris temporalia peti posse.

Communis DD. resolutio habet pro ipsis exequijs, quoniam actiones sunt spirituales, quidquam exigi non posse absque vitio simoniæ, vt citata Iura probant, si tamen libere, & pie offerri consueuit possit recipi etiam temporale, quo exequiæ, & alia spiritualia ministrantur: quod si eo tempore non offerantur peractis libere exequijs poterũt officio Iudicis compellere hæredes, vel exequutores, vt laudabilem consuetudinẽ obseruent, & cõsuetas oblationes persoluãt, ita qñ spiritualia ministrãtur etiã prætextu consuetudinis exigere nõ liceat, nec

O pignus

pignus, aut cautionẽ petere, postea vero officio Iudicis liceat ad obseruantiã cõsuetudinis agere, quæ si ab exactionibus initium habuit tanquam irrationabilis non excusabit, quo casu intelligendæ sunt auctoritates supra adductæ, quibus consuetudines improbantur. Sin autem à pia fidelium deuotione incœperint, laudabiles erunt, & obseruandæ, & ita tex. hic procedat, ita *gloss. verbo laudabilem, in præsenti*, & post Hostien. & alios antiquos resoluit Abb. *ibidem col. fin.* Anan. *num. 6.* testatur communem Felin. *num. 2.* eandem etiam resolutionem latius probant idem Abbas Anan. & Felin. *in cap. suam, hoc eodem tit.* & colligitur ex S. Thom 2. 2. *quæst.* 100. *artic.* 3. *in corpore.* S. Antonin. *p. 2. tit. 1. cap. 5. §. 22.* Syluest. *verbo simonia quæst. 11.* Sot. *de Iustit. lib. 9. quæst. 6. artic. 2.* Sed hæc communis resolutio quamuis in se vera sit, non tamen propositas tollit difficultates, adhuc enim dubitari potest an omnis exactio prohibeatur in exequijs? vtrum etiam vera semper cõmittatur simonia ab exigentibus? an id præsumatur, aut prohibeatur tantum lege humana? item vtrum in omnibus prohibitio procedat indistincte, an vero in ijs tantum, quæ ex officio ad exequias tenentur?

Quapropter apertius, & verius resoluendum est eodem pacto circa exequias esse distinguendum, etenim si temporalia tanquam pretium exigantur, vera simonia erit, sin minus vera simonia non erit, nam leges Canonicæ non solum spiritualium venditionem, seu appretiationem diuinis legibus interdictas prohibuerunt, sed etiam omnes illos actus, qui venditionis imaginem habent, qualis est exactio antequam spiritualia conferantur, pactio, & his similia, non quia in his vera simonia committatur, si intentio ad aliam causam referatur, quæ à pretio spiritualium sit diuersa, sed quia talis exactio, & conuentio adeo sunt commutationi, & dationi similes, vt non leuis sit præsumendæ simoniæ coniectura, aut certe manifestam habeat cupiditatis, & scandali rationem, ideoque merito mala, & quæ mali speciem habent, vel occasionem in re tam periculosa sanctissime prohibuerunt. Vnde præcitata Iura, quæ in exequijs mortuorum temporalia exigi vetant, & consuetudines damnant, non solum intelligenda sunt quando verè in ratione pretij exiguntur, sed etiam absolute si exactio, & pactio interueniat, nec præceptum legis effugiet qui rectam habuerit intentionem recipiendi ex consuetudine si contra legis mãdatum exigat, aut paciscatur, leges enim prædictæ non solum simoniam præsumunt ex eo facto, vt Syluest. & alij existimant, sed etiam factum ipsum sua prohibitione efficiunt simoniacum, vt infra declarabitur. Cum ergo id, quod iuxta laudabilem consuetudinẽ absque vlla exactione vltro à fidelibus offertur, aut post ministerium petitur nullam habeat mali speciem, cum manifesta causa sit ob quam recipitur, merito tex. *in præsenti* idem permittit, sic Sacrorum Canonum prohibitionem in hac re declarans. Insuper est hic distinguendum vtrum exequiæ ab illis fiant, qui ex officio tenentur, an vero ab illis, qui nulla ratione sunt obstricti, etenim de illis tantum præcitati Canones sunt intelligendi, qui ex officij necessitate faciunt, nam cum ab Ecclesia, & parochianis congruam sustentationem habeant, sic quod exigunt pro eo ad quod tenentur non ratione sustentationis, quam habent, nec ratione accidentalis laboris, qui illis iam incumbit, videntur exigere, sed pro ipsis spiritualibus simoniace, vel saltem auare id facere ab Ecclesia iudicantur, etiamsi prætextu consuetudinis petant, cum possint post peracta spiritualia absque vlla mali suspitione recipere. Posteriori vero casu quando ad exequias vocantur alij, qui obstricti non sunt, nullum est inconueniens, vt vel ad sustentationem, vel tanquam mercedem laboris accidentalis, si ibi reperiatur, temporalia exigant, de his enim prohibitio prædictorum Canonum non agit, quod post alios recte aduertunt Syluest. S. Antonin. & nouiores *vbi supra*. Nec etiam locum habent cum aliàs in exequijs adhibentur, quæ necessaria non sunt, & à spiritualibus distinguuntur, vt recte docet Sot. dicto loco, quod vero post Caietan. ait Nau. *d. cap. 23. num. 66.* consueta dari etiam ante exigi posse ad euitandas lites, tutum non est, nisi de ijs intelligatur, qui ad exequias non tenentur propter expressam Canonum prohibitionem, quæ etiam prætextu consuetudinis contra peti non patiuntur, & propter omnium DD. traditionem, qui contrarium citatis locis affirmant, & vltra eos S. Tho. 2. 2. *quæst. 86. art. 1. ad vlt.*

Quod vero ad consuetudinem attinet licet Abbas, & communis dictis locis ita distinguant vt ea, quæ initium habuit prauum nunquam excuset, & de hac intelligatur prædicta Iura, quæ consuetudinem improbant, quæ vero à pia deuotione processit iusta sit & obseruanda, & de hac loquatur tex. *in præsenti*. Illud adhuc difficultatis superest, quod vix poterit constare iuxta Doctorum distinctionem, quando consuetudo bona sit, aut praua, tum quia adeo est inueterata, vt memoriam hominum excedat, vt DD. fatentur, tum etiam quia materia subiecta videtur postulare, vt ostendamus cõsuetudinem offerendi aliquid proprijs ministris, qui ex officio tenentur, à deuotione incœpisse. Vnde dicendum est quòd si consuetudo, & vsus habeat vt temporalia tempore, quo spiritualia ministrantur, ab obligatis ministris pacto, vel exactione petantur, nec antea spiritualia conferantur, quàm temporale illud præstetur; quãtumuis longæua fuerit, veluti irrationabilis improbatur, quia ab inuitis videtur extorqueri, & simoniam præseferre, vel saltem expressam imaginem ipsius, taleq; videtur fuisse eius initium, qualis eius vsus nunc reperitur, & de hac plane agunt citata Iura, quorum verba huic sensui maxime conueniunt. Sin autem consuetudo ita habeat vt eius vsus sit, vt aliquid à fidelibus libere sine exactione per lõgum tempus offeratur, & ita recipiatur, nec præterea spiritualia denegentur, quod ante temporalia non præstentur, tunc laudabilis est consuetudo, & à pia deuotione iudicabitur incœpisse, & ita intelligatur tex. *in præsenti*. Nec oportebit vnquam

initium

initium consuetudinis aliter expendere quàm ex ipsius vsu, & progressu, quicquid DD. inuoluant, nec etiam locum habent Canones, qui consuetudinem exigendi improbant in ijs, qui non tenentur ex officio, si ratione sustentationis, vel laboris accidentalis exigant iuxta supradicta.

Verum adhuc dubitant DD. quo pacto circa oblationes huiusmodi, quæ in exequijs & alijs officijs diuinis offeruntur proprijs ministris, consuetudo quantumuis longæua possit necessitatem imponere, etenim receptum est per actus omninò liberos, qui meræ facultatis appellantur, absque contradictione consuetudinem vel præscriptionem, introduci non posse, vt probat tex. *in cap. Abbate 25. vers. ad hoc autem, de verbor. signif. l. 1. §. denique Marcellus l. si in meo 21. ff. de aqua pluuia*, docet Bart. *in l. cum de in rem verso ff. de vsuris*, late post alios Rip. *in c. cum Ecclesia à num. 43. de causa possess. & in l. quominus 132. ff. de flumin.* Cou. *in reg. possessor p. 2. §. 4. num. 6.* Menoch. *de arbitr. casu 160. à n. 3.* Qua ratione qui diu eleemosynam præstiterunt aliquibus personis nunquam cogi poterunt, & qui diu obtinuerunt nunquã alios prohibebunt, vt resoluunt Dec. *cons. 215. nu. 2.* Roland. *cons. 21. n. 13. lib. 2.* Aym. *cons. 134. n. 6.* Grammat. *decis. 145. n. 1.* Personal. *in trac. de adipisc. possess. n. 162. cũ seqq.* Mouent difficultatẽ Innoc. & alij in præsenti, fatentur idem Innoc. & Zabarel. consuetudinem hanc nullo tempore necessitatem imponere, aiuntque in hoc tex. singulos nolentes cõsuetas oblationes dare cogi non posse, eos tamen qui voluerint consuetudinem euertere persuadendo alijs ne id faciant, per Episcopos compelli, quæ intelligentia confunditur ex illis verbis tex. ibi, præcipimus obseruari, & optime refutatur per Abb. hic, *& in d. cap. suam inf. hoc tit.* & Soccin. *in tract. de oblation. lib. 3. q. 6.* varijs modis respondent, inter quos receptum est ex actibus meræ facultatis in fauorem Ecclesiæ consuetudinem introduci posse arg. *tex. in c. ex parte, de censib.* ita Anan. & Felin. *n. 4. in d cap. suam*, Curt. iun. *in l. si certis annis n. 28. C. de pactis*, Anch. *cons. 47.* Corn. *cons. 226. n. 3. lib. 4. deci.* Pedam. *99. n. 43.* qui alios plerosque citant. Verum fauor Ecclesiæ efficere non potest, nisi aliud addatur, vt actis meræ facultatis ex tempore necessitatem imponant, repugnat enim naturalis ratio vt quis ad id compellatur inuitus, quod semper libere absque animo se obligandi fecit. Obstat etiam quod iuxta hanc communem sententiam sequeretur idem esse dicendum in quacunque pia præstatione, quod DD. negant. Quare alijs duobus modis præcitati DD. intelligunt tex. *in præsenti*, & aliter Roman. *cons. 344. n. 1. & 2.* Paul. *cons. 363. lib. 1.* Dec. *vbi suprà*, sed nemo difficultati satisfacit.

Ego igitur omisso intellectu, quem in Collectan. ad hunc tex. præstiti, qui iuxtà supradicta vix sustineri potest, dicendum puto quod licet per actus meræ facultatis non inducatur consuetudo, vel aliqua obligatio, id tamen procedit si nihil aliud appareat, vnde necessitas dandi, aut animus se obligandi colligatur, quod si appareat quamuis prima facie actus secundum naturam suam facultatis videatur, nihilominus recte consuetudo, & obligatio iudicabitur introducta, seu potius per diuturnum tempus censebitur ea præstatio, seu obligatio constituta, hoc enim casu magis ex præsumpta partium voluntate obligationem constitutam, quam consuetudine, seu præscriptione acquisitam verius existimo iuxta tex. *in d. l. cum de in rem verso, & l. si quis diuturno in princip. ff. si seruitus vendicetur l. 2.* sic intelligenda de constituta seruitute per scientiam, & patientiam diuturni temporis, *C. de seruit. & aqua*, quicquid varijs in locis ea de re Doctores contendant. Constabit autem voluisses partes diuturna præstatione obligationẽ facere, si aut reciproca sit, qualis inter dominũ, & vassallum, seu colonum diuturna præstatione contrahitur, vt prædictis locis DD. resoluunt, vel quando ipsi præstanti hoc vtile fuerit, aut necessaria alia dandi causa; vel coniectura obligandi appareat. Cum autem oblationes, quæ fiunt Sacerdotibus, non semper sint liberæ facultatis, sed aliquando necessariæ Iure naturæ debitæ ante vllam legem scriptam, vel decimas introductæ iuxta illud *Exodi 23. Deuteron. 16. Ecclesiast. 20.* notatur *in cap. omnis Christianus, de consecrat. distinct. 1.* & quatuor necessitatis casus tradit D. Thom. ab omnibus receptus *d. art. 3.* Soccin. *vbi supra*, Syluest. *verbo decima quæst. 2.* Sot. *de Iustit. lib. 9. quæst. 3. art. 1.* iuxta quæ videtur in proposito populi consuetudo naturalem illam obligationem certis diebus, & actibus determinare, vel saltem ita constituere, vt Sacerdotes ad corporalem residentiam, & illa ministeria spiritualia melius peragenda alliceantur, maioremque habeant sustentationem, vt aptiores ad illud munus reperiantur, & ne deficientibus decimis in egestatem deueniant, quæ omnia efficaces sunt obligationis coniecturæ, quod videtur sentire Syluester *vbi supra*.

Sufficit autem ad huiusmodi consuetudinem inducendam decennium, tum quia consuetudines præter Ius etiam in foro Canonico decem annis præscribuntur ex doctrina *gloss. 1. in capit. vltimo de consuetud. in sexto*, resoluit Abbas *in cap. vlt. num. 11. de consuetud.* Felin. *in cap. statuimus num. 1. de maiorit. & obedien.* Roch. *de consuetud. sect. 3. num. 28.* Aym. *de antiquit. par. 4. princip. num. 7.* Duen. *reg. 139.* tum etiam quia consuetudo hæc contra laicos inducitur, quo casu secundum Ius Ciuile siue contra, siue præter Ius decem anni sufficiunt, communis ex Ias. *in l. de quibus, num. 41. ff. ad legibus* Aym. *vbi supra num. 9.* & ita in terminis huius consuetudinis circa oblationes resoluunt Abbas *in dicto cap. suam*, Felin. *in præsenti, in fine*, & à reliquis probari affirmat Roch. *vbi supra num. 3.*

CAP. IACOBVS. XLIV. *num. 3. prope med.* ibi, *num. 175.* S. Thom. 2.2. *quæst. 100. art. 4.* Sot. *de Iustit. lib. 9. quæst. 7. art. 1.* Syluest. *verbo simonia q. 12. vers. 2.* Nau. *in man. c. 23. num. 101.*

Ibid. post *num. 3.* Verum in hac materia quinque conclusionibus omnem difficultatem dirimi posse censeo, quarum prima sit. Si vacanti beneficio onus aliquod temporale sit impositum quòd certa pars fructuum, aut pecuniæ quantitas in

pios vsus reseruetur, vel ad sustentationem ministrorum nulla facta conuentione, id erit absque vlla controuersia licitum, & ab omni mali suspitione alienum. Probatur conclusio quoties nihil temporale pro spiritualibus exigitur, nullaue pactio fit, aut conuentio, nulla est simoniæ labes, sed sic cõtingit in proposito, igitur, &c. probatur etiam euidenter *ex cap. vnic. §. vlt. vt Ecclesiastica benefic.* facit *cap. si propter, de rescript. in 6.* & omnes supracitati DD. hanc conclusionem admittunt etiam nulla extante consuetudine, aut lege, & proculdubio est.

Secunda conclusio. Si vacãti beneficio hoc temporale onus appositum non sit, sed à personis recipiendis, instituendis, aut benedicendis exigatur nulla id constitutione, aut consuetudine permittente, siue illud in profanos, aut proprios, aut in vsus pios conuertatur, simonia merito iudicabitur. Probatur conclusio, quando temporalia ab eo exiguntur, cui spiritualia ministrantur, simonia ab Ecclesia iudicatur, quoniam talis exactio pretij rationem habet, sed vbi nulla lex, aut consuetudo id permittit, manifesta fit exactio ab eo, qui recipit spiritualia, igitur simonia iudicabitur, maiorem probat *cap. quicquid, cum multis seqq. 1. q. 1.* vbi omnis exactio damnatur, & gratiosa tantum oblatio permittitur, idem probant *cap. non satis, c. cum in Ecclesia hoc tit.* Minor patet, consequentia bona est, auctoritas vero expressa est *in cap. ex multis, hoc eod. tit.* vbi Summus Pont. omnem exactionem prohibet etiamsi in vsus pios fiat, quam citati DD. intelligunt vbi nulla lex, aut consuetudo viget, idem facit *cap. tua nos, hoc eod. tit.* & hanc conclusionem omnes ibidem admittunt nemine contradicente.

Tertia conclusio. Si ex lege, aut consuetudine à recipiendis Canonicis, clericis instituendis, alijsve similibus aliquid in proprios, aut recipientium vsus exigatur, simoniæ crimen incurritur, lexque, aut consuetudo nullius erit momenti. Probatur, lex, aut consuetudo Iuri Diuino, aut rationi contraria, & quæ manifestam præbet delinquendi occasionem nullius est momenti *cap. vlt. de consuetud. cap. vlt. de præscript. cap. erit autem lex 4. distinct.* Hæc autem consuetudo, aut lex, quæ aliquid temporale exigit sub ea forma, repugnat Iuri Diuino, quia simoniam permittit, repugnat rationi, quia manifestam continet cupiditatem, & auaritiam, & præbet occasionem delinquendi, quia sub legis, aut cõsuetudinis prætextu poterũt passim celari simoniacæ exactiones, & saltem negari non potest quin horũ trium aliquod in his legibus, aut cõsuetudinibus reperiatur, igitur, &c. Probatur item conclusio auctoritate *d. cap. cum in Ecclesia*, vbi nec ratione legis, aut longæuæ consuetudinis licet aliquid recipere temporale à personis Ecclesiasticis ponendis in sedem, aut instituendis, improbaturq; consuetudo quasi Iuri Diuino, & rationi contraria; id ipsum facit Pontifex *in cap. in tantum, hoc titulo in fine*, ibi, prauam consuetudinem, tex. *in præsenti*, ibi, consuetudine non obstante; hanc etiam conclus. omnes DD. admittunt citatis locis, & hodie comprobata est in Conc. Trid. *sess. 24. de reformat. c. 14.* quo loco damnantur constitutiones Episcoporum, & consuetudines, quibus aliquid à recipiendis Canonicis, seu instituendis Clericis exigitur in alios, quàm in pios vsus conuertendum.

Quarta conclusio. Si lex, aut consuetudo temporale aliquibus casibus recipi, aut præstari iubeat, iuste fiet si spiritualia libere conferantur, nec ideo subtrahuntur, quod prius temporalia data non sint. Quod si ita exigatur pecunia, vt non aliter spiritualia ministrentur, quàm ipsa prius persoluatur, illicita erat exactio, & irrationabilis lex, aut consuetudo si ita fieri patiatur. Probatur conclusio, licitum est percipere ab his temporalia, quibus spiritualia conferuntur ex pia lege, & laudabili consuetudine, sed cum lex, aut consuetudo aliquid in pios vsus præstari iubet gratis tamen, & liberaliter prius concessis spiritualibus, pia est, & laudabilis. Igitur, &c. Maior probatur *in cap. ad Apostolicam, hoc tit.* Minor patet, consequentia bene colligit. Probatur etiam hoc prius membrum conclusionis auctoritate D. Thomæ *2. 2. q. 100. art. 3. in corpore*, & ibi etiam consentiunt omnes DD. & aperte comprobatur ex Concil. Trident. *vbi supra.* Posterior autem pars sic confirmatur; quoties per subtractionem spiritualium temporalia prius exiguntur, expressa est venditionis species, sed in his casibus omnis exactio, quæ venditionis speciem habet, interdicitur, nec lege, aut consuetudine defenditur. Igitur, &c. Maiorem probat tex. *in d. cap. in tantum, vers. cum verò*, ibi, expressius exprimat venditionis speciem, qui prius pretium, &c. facit tex. *in cap. veniens, hoc eod. tit.* obseruat S. Thom. *vbi supra.* Minorem vero probat *tex. in cap. audiuimus, hoc tit.* aperte agens eo casu, quo spiritualia denegantur antequam præstentur temporalia, probat etiam hoc posterius conclusionis membrum S. Thom. *vbi supra, & in 4. dist. 25. q. 5.* quem omnes Theologi sequuntur, & Sot. *lib. 9. de Iustit. q. 6. art. 2.* & ad terminos huius conclusionis reducendum est decretum Concilij Tridentini *vbi supra*, quod licet improbet absolute constitutiones, & cõsuetudines, quibus aliquid exigitur in vsus non pios, non propterea approbat omnes, quibus exigitur in vsus pios, quinimo in ijs etiam iubet euitari quicquid simoniæ habent, vel habuerunt, atque ideo plane locum habet quando in vsus pios debitis modis temporale recipitur, idque fiet si liberaliter concessis spiritualibus postea temporalia petantur iuxta doctrinam Sancti Thomæ, & supradictam conclusionem. Huic etiam conclusioni conuenit tex. *in cap. quam pio 1. quæst. 2. ad finem* ibi, accedat gratis, & vltra S. Thom. & alios Theologos *vbi supra*, Syluest. *verbo simonia. quæst. 9.* Viger. *de institut. cap. 5. §. 6. vers. 9.* Victor. *in relect. de simonia num. 27.* & testimonium Theologorum, qui in hac materia constanter docent nunquam licere per subtractionem spiritualium exigere etiam ad pios vsus temporalia, quoniam licet ex iusta causa petantur, habet talis exactio venditionis speciem, oblatis tamen gratis, & libere spiritualibus docent illi licitum esse secundum legem, aut consuetudinem temporalia petere ex causa iusta, in eadem sententia est Card. *in præsenti ad finẽ,*

& in

& in d.cap.ad Apostolicam col.2. ad med. hoc tit. & iuxta hæc intelligendus est Dec. *in cap. cum M. de constitut.* & sub distinctione huius concl. vtriusque partis argumenta dirimuntur, & communis sententia defenditur, quibus adde vix probandum esse, quod de cautione exigenda ait Card. *dict.loco*, quoniam durum est, & scandalo plenum.

Quinta conclusio. Constitutiones, & consuetudines, quibus aliquid temporale in vsus non pios ante vel post spiritualia exigitur, vel etiam ad pios per spiritualium subtractionem extorquetur, ita demum sacris Canonibus improbantur si ab illis recipiantur temporalia, qui ex officio spirituale illud ministerium confirmandi, aut instituendi, vel simile tenentur exhibere, quod si non teneantur, nō vti sustentationis stipendium antea peti, & in proprios vsus poterunt cōuerti. Probatur conclusio ea ratione, quod non licet simoniacam receptionem iudicare nisi eo casu, quo non apparet honesta recipiendi causa, vt per se patet; sed tunc demum non apparet causa iusta quando ab illis exactio fit, qui ex officio tenētur, siquidem cū aliunde habeant sustentationis stipendium, nempe ex fructibus beneficij, vel salario officij, si pro actibus particularibus pecuniam exigant non ad sustentationem, sed quasi pretium, vel saltem ex auaritia videntur exigere. Ergo, &c. quod ipsum euincunt omnia Iura præcitata, quibus cōsuetudines improbantur, agūt enim de Episcopis, Archidiaconis, & alijs Prælatis ad quos confirmatio, institutio, receptio, & alia huiusmodi pertinent, vt ex illis videre licet, & sic etiam loquitur Concil. Trid. *vbi supra*.

Ex quibus illud licet colligere, quod vt in ijs institutionibus, confirmationibus beneficiorum, & Canonicorum receptionibus aliquid temporale iuste recipiatur à personis, tria simul requiruntur, primum vt constitutione, aut consuetudine id receptum sit: secundum vt in pios vsus conuertatur: tertium vt non exigatur prius per subtractionem, aut moram spiritualium, quæ tria ex præpositis conclusionibus, præsertim ex vltima colliguntur, vt per S. Thoma, & omnes Theologos, atque etiam nostros Canonistas si recte expendamus.

CAP. SI QVIS. XLVIII. *num.3. in princ.* ibi, vt per, Nau. *in man.cap.27.num.158.& conf.17. de temp.ordin.* Tolet. *in instruct.Sacerd.lib.1. cap. 48. vers. quinta habetur num.6.* Auil. *de censur. par.3. disp.5.dub.4.concl.1.* Gonzal. *ad reg.8.Cancel.glo.5. §.10.nu.27.* Nicol.Garc. *de benefic.p.2. cap.5. n.31.* Soar. *tom.5.de censur.disp.31.sect.1.nu. 34.* nouissime Sanctarel. *vari.resolut.q.49.num.20.in princip.*

Ad Lib. V. Tit. VI. de Iudæis, &c.

IN rub. *num.2.* ibi, per totum, Farinac. *fragm. crimin.p.2.lit.I.à nu. 603.* Filliuc. *tom.2. tract. 22. cap.5.*

CAP. MVLTORVM. II. *num.4.* ibi, *num. 17. lib.1.*, Decian. *tract.crimin.lib.5.c.13.n.15.* Mascar. *de probat.concl.944.nu.19.* Lancellot. *de attent. p.2. cap.12. limit.11. num.8.*

Ibid. *eod.num.4.* in med. ibi, *nu.17.* vbi dicit *glossam in præsenti* non esse veram, Menoch. *remed. 9. recup.num.288.* vbi propterea dicit Iudæos humaniter fauendos esse, Roland. *conf.35.num.18.cum seqq.& à num.51.lib.2.* Farin. *fragm. crimin.par.2. lit.I. num.603.*

CAP. AD HÆC. VIII. *num.2.* ibi, *à nu.2.* Filliuc. *tom.2.tract.22.cap.5.num.126.*

CAP. SICVT IVDAEI. IX. *num.5. lin.8.* ibi, ostendunt, vltra illos vide Cardin. Tusch. *lit.I.verbo Iudæus concl. 371. num. 58.* Farin. *fragm. crimin. par.2.lit.I.n.614.*

Ad Lib. V. Tit. XI. de Infantibus expositis, &c.

IN rub. *num.fin.* ibi, *num. 15. & 16. & conf. 96. & de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 54. num.29.* Sayr. *de censur. lib. 6. cap. 10. num. 39.* Salas *1.2. tract.8. disp. vnic. sect.24. num. 246.* Armendar. *in addit.ad recopilat.legum Nauarræ lib.4.tit.29.l.1. §.2. de hospital.& infantib.expositis nu.1.* Sanctarel. *variarum resol. q.44.* Ego ipse *de officio, & potest. Episcopi p.3.alleg.51. num.150.*

CAP. SI A PATRE. VNIC. *num.2.in fine*. Et Iudicis arbitrio sunt puniendi, Menoch. *de arb. casu 396. num.5.* Aloys. Ricc. *in praxi aurea resol. 28.* Ego ipse *de officio, & potest. Episcopi par.3.alleg. 51. num. 144.* & me citato Sanctarel. *vari. resolut. q.45. num.1.* vbi *num.8.* cum Aloys. Ricc. *in praxi aurea resol.28. nu.2.* resoluit pœnam latam contra parentes exponentes filios comprehendere etiam eosdem quando exponunt filios spurios.

Ibid. *num.3.in fine.* Sanctarel. *d.q. 45. num.2.*

Ibid. *num.7.in fine* ibi, afferentia, quod etiam docent Surd. *de alimentis tit. 6. quæst. 18. num. 19.* Azor. *institut.moral. par.2. lib. 2. cap.26. quæst.2.* Ego ipse *d. alleg. 51. num. 157.* & me citato Sanctarel. *d. quæst. 45. num. 4.* Stephan. Gratian. *d. cap. 267.*

Ad Lib. V. Tit. XII. de Homicidio, &c.

IN rub. *in fine.* Vincent. Filliuc. *tom.2. tract. 28.*

CAP. SICVT DIGNVM. VI. *num.6. in fine.* An, & quando irregularitas contrahatur ab eo, qui ebrius existens aliquem occidit, aut mutilat, vide Cou. *in Clem.si furiosus in princip.p.3. num.3.* Nau. *in man.cap.27.n.230.* Soar. *de censur. disp.46. sect.1.n.12.* Sayr. *eod.tract.lib.6.cap.17.nu.34.* Auil. *eod.tract.p.7.rub.de homicidio directe volunt.sect.1 dub.15. vers.secunda conclusio.*

Ibid. *n.7. in fine.* Et an, & quando dormiens irregularitatem contrahat homicidium patrando vide Sayr. *d.lib.6.c.17.nu.36. & seq.* Auil. *eod.tract.p.7. rub.de homicid.casuali disp.6.sect.1.dub.14.* Farin. *fragm.crimin.p.2.lit. I. num.419.*

CAP. EX LITTERIS. XV. *n.2.* ibi, *vers.quinto*, Sayr. *de censuris lib.7. cap.6.nu.3.& 4.* Maiol. *de irregularit.lib.5.cap.48.§.3.n.11. vers.ille quoque, qui campanis pulsandis.* Farin. *fragment. crimin. p.2.lit.I. num.509.*

CAP. SIGNIFICASTI. XVI. *num.* 2. ibi, verſ. ſimili modo, Maiol. *de irregularit. lib.* 5. *cap.* 48. §. 3. *num.* 13. *verſic. præterea ſi parum diligenter*, vbi dicit quod iſto caſu incurritur irregularitas ſi equitans parum diligenter equi habenas cuſtodiat, vt pote vel quia illas contractas, vel inutiles ad cohibendum, & effrænatum equum habeat, ſecus ſi adhibita debita diligentia, debitiſque habenis equo adhibitis inconſiderate, & imprudenter aliquis equi frænum fregerit, & ob id furens equus aliquem interfecerit, Cou. *in Clem. ſi furioſus*, *par.* 2. §. 4. *num.* 6. *verſ. poſterior*, Sayr. *de cenſuris, lib.* 7. *c.* 6. *num.* 1. *& num.* 25. vbi loquitur de fratre Franciſcano, qui equitando caſu inopinato puerum occidit, Auila *eod. tract. par.* 7. *diſp.* 6. *ſect.* 1. *dub.* 1.

Ibid. *nu.* 4. ibi, vt per Felin. *hic nu.* 2. Roman. *conſil.* 398. *in fine*, *& conſil.* 76. *num.* 5. Guid. Papæ *deciſ.* 614. Grammat. *voto* 10. *nam.* 28. Aym. *de antiq. par.* 4. *num.* 153.

Ibid. *eod. num.* 4. *in fine*, Gratian. *reg.* 270. *n.* 2. Cacheran. *deciſ.* 71. *num.* 24. *& deciſ.* 101. *nu.* 24. Mandoſ. *ad reg.* 5. *Cancel. q.* 4. *num.* 2. Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *diſp.* 62. *num.* 6. & plures, quos refert Sanctarel. *vari. reſol. q.* 48. *num.* 11.

CAP. SIGNIFICASTI. XVIII. *num.* 10. ibi, *num.* 29. Nicol. Garc. *de benefic. par.* 7. *cap.* 11. *ſub num.* 8. Farin. *fragment. crimin. par.* 2. *lit.* I, *num.* 449.

CAP. SICVT. XX. *num.* 3. *in fine*, ibi, verbo abortus, Auil. *de cenſur. par.* 7. *diſp.* 6. *ſect.* 3. *dub.* 3. Farin. *fragm. criminal. par.* 2. *lit.* I, *nu.* 438. vbi *num.* 439. reſoluit irregularitatem multò magis incurri ab eo, qui abortui cauſam dat percutiendo mulierem prægnantem.

Ibid. *num.* 4. *in fine*, Farin. *d. lit.* I, *num.* 441.

Ibid. *num.* 6. *in fine*, Nau. *in man. cap.* 27. *n.* 183. *& num.* 221. Cou. *in Clem. ſi furioſus*, *par.* 1. *in initio num.* 3. Farin. *in praxi crimin. q.* 122. *n.* 139. *cum ſeqq. & fragm. crimin. par.* 2. *lit.* I, *nu.* 443. vbi *num.* 442. cum gloſ. *in præſenti* docet quod irregularitas licet iucurratur ab eo, qui abortui cauſam dat hoc tamen intelligitur ſi fætus erat animatus, ſecus ſi non dum animatus, vbi inter alios citat Auilam *d. ſect.* 4. *dub.* 1. Sayr. *d. lib.* 7. *c.* 1. *num.* 12. *& c.* 2. *num.* 5. & Soar. *tom.* 5. *diſp.* 44. *ſect.* 2. *num.* 13. aduertentem Conſtit. Sixti V. volentem illo caſu irregularitatem intrare etiam quod fœtus non ſit animatus, eſſe correctam, & ad viam Iuris reductam à Greg. XIV.

CAP. IOANNEM. XXIII. *num.* 2. ibi, *n.* 18. Farin. *fragment. crimin. par.* 2. *lit.* I, *num.* 509.

Ibid. *num.* 3. *in fin.* ibi, *num.* 32. Ideoque irregularitas non incurritur ex homicidio ſequuto ex eo, quòd quis rei licitæ operam dabat, ſi is omnem adhibuit diligentiam ne homicidium ſequatur, alias ſecus, vt per Nau. *in man. cap.* 27. *num.* 299. Sayr. *d. lib.* 7. *c.* 5. *a num.* 8. Soar. *tom.* 5. *de cenſur. diſput.* 45. *ſect.* 5. *à num.* 1. Auil. *eod. tract. par.* 7. *diſp.* 6. *ſect.* 1. *verſ. ſecundo*, Nicol. Garc. *de benefic. par.* 7. *c.* 11. *num.* 53. Farin. *fragment. crimin. par.* 2. *lit.* I, *num.* 507.

Ad Lib. V. Tit. XVI. de Adulterijs, & Stupro.

CAP. SI SEDVXERIT. I. *nu.* 7. *prope fin.* ibi, eam dotare. Quia tamen in hoc mire variant DD. ſecurius duxi in hac re tenendam eſſe ſententiã, quã olim amplexa eſt Rota *in Taurinen. Matrimonij*, 24. *Ianu.* 1590. coram D. Penia, quæ ſic ait. Quantum ad primam partem dubij domini conformiter cenſuerunt Boninum præciſe, & abſolute non eſſe cogendum ad Alaſinam ducendam iuxta *c.* 2. *de adulter.* vbi præceptum de ducenda, & dotanda Virgine deflorata non ponitur copulatiue, vt *in c.* 1. ſed diſiunctiue, tametſi veteres Canoniſtæ, Innoc. Hoſt. Butr. Zabarel. & plerique alij *in d. cap.* 1. *de adulter.* tenuerint defloratorem etiam inuitum Iudicis auctoritate cogendum ad Matrimonium contrahendum, ſpeciale ibi eſſe dicentes ratione delicti, vt quis inuitus nuptias inire cogatur. Nihilominus contrariam ſententiam eſſe receptam teſtatur Gom. *ad l.* 80. *Tauri*, *num.* 8. *verſ. ſed his non obſtantibus*, Clar. *in §. ſtuprum*, *num.* 3. *verſ. ſed quaro quæ ſit pœna*, ſenſit Panor. *in d. c.* 1. *de adulter.* Cou. Ioan. Gutier. S. Antonin. & alij paulo ante relati per tex. *in c.* 2. *de adulter.* per quem temperatur diſpoſitio *c.* 1. iubentis virginem defloratam & ducendã, & dotandam ſimul, nam ex duobus illis Capitulis ſimul iniunctis domini cenſuerunt hanc deduci ſententiam menti Legiſlatarum conformem, vt qui Virginẽ defloraiut cum ea præciſe Matrimonium contrahere non compellatur, ſed cauſatiue, Anch. *in cap.* 1. *de adulter. not.* 2. *num.* 3. *& q.* 5. S. Antonin. *par.* 2. *tit.* 2. *cap.* 6. §. 1. *verſ. hodie autem*, Ruin. *conſ.* 189. *uum.* 8. *lib.* 2. Ioan. Gutier. *canon. quæſt. lib.* 1. *cap.* 37. *num.* 11. Nec obſtat ſi dicatur, quod *c.* 1. *de adulter.* eſt deſumptum ex veteri teſtamento *Exodi c.* 22. vbi recenſentur præcepta iudicialia, quòd cum fuerit relatum in Ius Canonicum per poteſtatem habentem debet præciſe ſeruari, S. Thom. *par.* 2. *q.* 104. *art.* 5. Syluest. *in ſum. verbo Luxuria*, *q.* 5. Pariſ. *conſ.* 68. *num.* 106. *lib.* 4. Imol. *in c. cum tanto*, *num.* 7. *&* 8. *de conſuetud.* quoniam dixerunt domini quòd idem legiſlator, qui in corpus Iuris Canonici reduxit, & viuificauit, illud præceptum ex veteri teſtamento, quod aliàs erat mortuum, ſtatim ſub *eod. tit. de adulter. c.* 2. appoſuit aliam diſpoſitionem diſiuncte in qua cenſetur voluiſſe præceptum *c.* 1. obſeruandum cum illa qualitate, de qua *in c.* 2. Hæc in illa deciſ.

CAP. INTELLEXIMVS. VI. *num.* 3. *in fine*, ibi, *num.* 35. *cum ſeqq.* nouiſſimè Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. differ.* 132. *num.* 1.

Ibid. *num.* 5. *in med.* ibi, *num.* 34. quibus adde Anton. Scap. *in tract. de iure non ſcripto*, *lib.* 1. *tit. de perſonis, & rebus Eccleſiæ*, *cap.* 50. Baiard. *ad Clar. §. adulterium*, *num.* 18. Farin. *in praxi crimin. q.* 141. *n.* 104. Hieron. Buccar. *d. differ.* 132. *n.* 2.

Ibid. *num.* 8. *in fine*, nouiſſimè Hieron. Buccaron. *d. differ.* 132. *nu.* 1.

Ad

Ad Lib. V. Tit. XVII. de Raptoribus, &c.

CAP. IN ARCHIEPISCOPATV. IV. *num. 7. in fine.* Furcarum erectio est actus Iurisdictionalis de mero imperio, Mascard. *de probationib. concl. 946. num.* 10. Auendan. *de exequendis mand. p. 2. c. 21. n. 3.* qui post Fabr. *in §. retinendæ num. 23. Instit. de interdictis*, dicit quod furca erecta ab extraneo Iudice potest armata manu demoliri. Merũ enim & mixtum imperiũ nemo exercet in Regno absque expressa & speciali concessione, Afflict. *in præluď. constit. q. 6. num. 4. & decis.* 122. Franch. *decis. 116. n. 3.* Tapi. *ad l. fin. ff. de constitut. Princip. p. 1. cap. 2. n. 3.* An autem simpliciter iurisdictione concessa illud veniat? quæstio est dubia, in qua licet negatiuam partem tueantur Afflict. *in constit. ea, quæ decus num. 13. & in c. 1. §. fin. num. 9. de pace tenenda*, Tap. *d. c. 2 sub num. 42. vers. sequor tamen*, Intrigl. *de feudis cent. 2. art. 80. n. 5.* affirmatiuam magis communiter tenent DD. vt fatentur Ias. *in l. imperiũ ff. de iurisd. omn. Iudic.* & alij, quos refert Roland. *cons. 42. sub num. 20. vol. 2.* quam sequitur Dec. *in d. l. imperium num. 26.* vbi Purpur. *num. 61.* Abb. *in cap. quod sedem*, vbi Felin. *col. fin.* & Alciat. *num. 41. de offic. Ordin.* Bald. *in d. l. fin. n. 6.* vbi Ias. *num. 9.* Cou. *practic. cap. 1. num. 10. vers. primum*, Pereg. *de iure fisci lib. 1. tit. 2. num. 88.*

Ad Lib. V. Tit. XIX. de Vsuris.

CAP. SALVBRITER. XVI. post *n. 12.* De materia huius tex. adest decisio Rotæ in *in vna Tiburtina dotis 9. Iunij 1623.* coram D. Nauarro, cuius particulam multa vtilia pro supradictorum intellectu continentia hic referre operæpretium duxi, & sequitur. Secundò quia fructus percepti tempore Matrimonij, & dilatæ solutionis dotis iuste in stipulationem fuerunt deducti, DD. magis communiter *in cap. salubriter*, Cou. *lib. 3. var. cap. 1. num. 3. vers. quarto, in fine.* Bald. Nouell. *de dote 7. p. princ. n.* 3. Roderic. *de annuis redditib. lib. 3. q. 8. num. 14.* Ozasc. *decis. 132. num. 1.* Sesse *in decis. Regni Aragoniæ 68. num. 10. cum seqq.* Hieron. Leo *Valent. decis. 62. à num. 15.* & fuit dictum *in Romana dotis 10. Decemb. 1600.* coram bonæ mem. Litta.

Tertiò quia ij fructus iure percipi possunt ex causa donationis ex dote, vbi socer tradens genero pignus ob dilatam solutionem dotis donare præsumitur fructus pignoris ad alendam filiam, quia sicut donauit quantitatem dotalem, sic & potuit fructus dare non computandos in sortem, Medin. *de contract. lib. q. de vsuris §. ad cap. salubriter*, quem refert Cou. *vbi supra, vers. cæterum*, Barthol. de Medina *in sum. §. 22.* Mercad. *in opusculo de vsuris*, meus collega Ouetensis non minus pietate quàm doctrina clarus Nau. *in man. c. 17. n. 203.* Felician. *de censib. lib. 5. n. 10. & 20.* quia donatione constitui potest annuus redditus, facit *l. vlt. C. de rerum permut.* Roman. *cons. 302. n. 1.* præcipue quia nullum mutuum verum, vel palliatum potest hic considerari.

Quartò, & vltimo hæc conuentio iustificatur ratione statuti, vel municipalis legis, vt in *statuto Vrbis 137. lib. 1.* & obseruantia Regni Aragonum ex Sesse *vbi supra num. 28.* & foro Regni Valentiæ, vt testatur Hieron. Leo *in d. decis. Valentina 62.* quæ statuta valida, & iusta, & frequenti calculo recepta testatur meus Ouetensis Nauar. Roch. de Curte *in c. vlt. q. 1. n. 19. de consuet.* Afflict. *decis. 284.* Cæpol. *cons. causarum ciuilium 5.* Ricci. *lib. 2. receptarum sentent. vers. consuetudo, seu statutum*, & Gemin. *in tit. de vsuris ad l. curabit C. de action. empti n. 91.* in fortioribus terminis tenet prædictos, fructus vere retineriã creditore vltra sortẽ propter irregularem moram in cuius odium potuit statutum hoc disponere, sed ne nostrum egrediamur limitem tenet Nau. *in cap. si fœneraueris 14. q. 3. in 21. not. num. 67.* hanc opinionem expressis ijs verbis; & per hanc eandem rationem possunt defendi statuta terrarum, quibus cauetur, vt qui dotem promittit, & hæredes eius quousque illam soluant, maritus, qui recipit eam, & hæredes eius, quousque illam restituant vxori viduæ, aut separatæ, certum quid ex centum singulis annis soluant, quia, sicut dictum est, non iubent illud solui, vt vsuram mutui veri, vel palliati, sed vt quoddam debitum certum subrogatum loco debiti incerti, quod pro conseruatione dotis tacite promisit, qui eam dedit, & etiam tacitè repromisit eandem accipiens.

An vero eadem militet ratio secundo tempore post mortem vxoris cum cessent onera Matrimonij? maior est dubitandi occasio, quæ respiciunt personam mulieris tantum, vt fuit dictum *in Bononien. dotis coram* Card. Pamphil. 4. *Iunij 1597.* & in eadem causa coram Card. Lancellorto 24. *Maij 1600. & in Nepesina laudi 10. Martij 1614.* corã D. meo Caualerio, & late prosequitur Modern. *discept. forens. c. 427. lib. 3.* cessare etiam videtur ratio à DD. considerata quòd fructus debeantur respectu oneris matrimonij licet in se pugnent interpretes *in l. 1. & rub. ff. soluto matrim.* & Rota tenuit etiam per existentiam filiorum durare onera matrimonij defuncta vxore, vt in *Senogalien. dotis coram bonæ memor. Card. Pamphilio*, Modern. *de obligat. Cameral. decis. 10 n. 6. & in d. Romana dotis* coram Litta, Card. Tusch. *verbo dos concl. 741. n. 118.* & fuit dictum *in Romana dotis* coram Reuerendiss. D. meo Decano, & confirmata coram D. meo Pirouano.

Tamen certò certius est præmissam coclusionem negatiuã non procedere quãdo vir non poterat agere ad dotẽ propter dilationem conuentã, vt in terminis legati, (quod nec vtiq; fauorabiliter interpretari debet) Surd. *cons. 23. & de aliment. tit. 8. priuil. 29. n. 6.* Rot. *in recent. decis. 773. p. 2. n. 6.* & fuit dictũ *in Rom. seu Comen legati pij 27. April. præteriti* corã D. meo Caualerio, quia tali casu si nõ sustinetur ista exactio fructuum ratione oneris Matrimonij postmortem vxoris, saltem sustinebitur vel virtute iuramenti, & obligationis Cameralis *ex d. cap debitores*, & ex infra relatis, vel ex promissione facta conuentione *l. 7. §. ait prætor* cum concord. *ff. de pactis, l. 1. tit. 11. lib. 1. fori Castellæ*, vel ex æquitate, quia nihil imputari potest viro si dotem nõ exegit stante dilatione cõuenta, vt in pũcto fuit dictum

dictum *in Bononien. pecuniaria*, *16. Iunij 1624.* coram Reuerendissimo D. Patriarcha, & conducunt maxime deducta *in Romana dotis, 9. Decembris, 1619.* coram D. meo Remboldo, & in terminis quãdo fructus fuerint deducti in cõuentione inter partes quòd debeantur etiam soluto matrimonio firmauit Rot. *in Romana fructuum dotis coram bona mem. Penia, 12. Iunij 1606.* & ita tenet Modern. *discept. forens. declarando, discept. 427. in addit. eod. lib. 3. fol. 678.* Hæc in dicta Tyburtina dotis.

Ad Lib. V. Tit. XXVII. de Clerico excommunicato, &c.

CAP. LATORES. IV. *n. 2. in fine.* Vnde pro uenit versiculus ille, ob populũ multũ crimen pertransit inultum, refert Fusc. *de Visitat. lib. 2. c. 15. nu. 53.*

CAP. ILLVD. V. post *nu. 1.* In tex. ibi (*diuina sibi fecit, &c.*) Notatur ad hoc quod irregularitatis pœnam præscriptam contra clericos maioribus, vel minoribus Ordinibus insignitos, qui excommunicati, vel suspensi Diuina celebrauerint, incurrunt etiam illi, qui auctores sunt, vt alios se præsentibus Diuina faciant, notant *glos. verbo celebrare in Clem. 2. de priuileg.* recepta secundum omnes ibi, vt per Nau. *in man. cap. 27. nu. 244. in fine*, Vgolin. *de censur. tab. 1. c. 14. §. 1. num. 11.* Henriq. *in sum. lib. 14. cap. 7. §. 3. iuncta lit. Y*, Salzed. *ad Bernard. in pract. cap. 33. lit. A, in princ.* quicquid dicat Soar. *tom. 5. disp. 11. sect. 3. num. 5. & disp. 34. sect. 4. num. 10.*

Ibid. *nu. 3. in princip.* ibi, ad hoc, quod fama plenè probat excommunicationem prolatam, & producit plenam notitiam, vt ligatus abstinere teneatur, & ab alijs euitetur, idem probat tex. *in cap. cum desideres 15. vers. secundæ quæstioni, de sentent. excom.* tradũt *glos. verbo in hoc*, Abb. *num. 4.* & alij *in præsenti*, Felin. *nu. 2. in cap. cum contingat, de rescript.* Duen. *reg. 299. limit. 19.* Villadieg. *de irregul. c. 2.* Cou. qui alios refert *in cap. alma mater, par. 1. §. 2. num. 4.* nam cum notitia censurarum non sit necessaria nisi ad tollendam excusationem ignorantiæ, quæ aliàs ab obseruantia censuræ potest excusare iuxta *reg. ignorantia in 6.* & notitia per famam sufficiat ad prædictam excusationem tollendam, necessariò dicendum est interueniente prædicta notitia statim dari obligationem abstinendi à communione, prout colligitur ex hoc tex.

CAP. APOSTOLICÆ. *num. 2. in fine*, Vgolin. *de censur. tab. 1. cap. 14. §. 1. num. 12.* Salzed. *ad Bernard. in pract. c. 33. lit. A. vers. excusabitur*, Soar. *tom. 5. disp. 11. sect. 3. nu. 5.*

CAP. SI CELEBRAT. X. post *num. 3.* Ego tamen breuiter dicendum puto huiusmodi electionem, si de facto fiat de excommunicato minore excommunicatione mero Iure validã esse, vt resoluunt multi ex hoc tex. *in vers. si tamen*, ibi electio est irritanda, quasi donec per sententiam irritetur, valeat, ita Felin. *in cap. dilecta num. 4. ad fin. de exception.* Richard. & alij, quos refert, & sequitur Soar. *tom. 5. disp. 24. sect. 2. à num. 21.* Tolet. *lib. 1. cap. 17. num. 4.* Verum contrariam sententiam, quod ipso iure non valeat, tenent Host. cuius sententiam magis communiter receptam testatur, & sequitur Cou. *in cap. alma mater, par. 1. §. 8. num. 3.* Vgolin. *de censuris tab. 3. c. 6. §. 3.* Viuald. *in candelabro aureo, tit. de excommunicat. num. 48.* qui mouentur ex ratione, quam tex. reddit, quæ videtur concludere non solum illicitam, & irritandam, sed pro iure inualidam esse electionem huiusmodi, siquidem ad ea suscipienda eligitur à quorum susceptione priuatus est. Ad verba autem tex. ibi, irritanda, respondent secundum subiectam materiam esse explicanda, irritã esse declaramus, vt in multis alijs locis glossatores explicarunt, *glos. vlt. in cap. & si Christus, de iureiur.* cum similibus. Sed priori sententiæ adhærendum existimo, quòd scilicet electio mero iure valeat, tum ex verbis huius tex. quæ non possunt sine violatione aliter intelligi; tum quia ex ratione manifeste comprobatur, vel enim huiusmodi electio est nulla ipso iure, vel speciali Iuris Pontificij constitutione, vel ratione subiectæ materiæ, & ex defectu alicuius causæ essentialis, Iuris Pontificij auctoritas necessariò non concludit si aduertas electum ad beneficia non directe eligi ad Sacramenta suscipienda, sed potius ad ea conferenda subditis, atque ita licet aliquando contingat necessarium esse suscipere, vt alijs conferat, hoc tamen non est quod directe, & principaliter agitur, & perconsequens stando in mero Iuris rigore illud, quod minus principale, est attendi non debuit, nec sufficiebat ad actum annullandum ex reg. *l. 1.* ibi, prima enim ratio *ff. de auctorit. tut.* cum multis similibus, quæ adducit Mantic. *paralip. dialogo 47.* Ex quibus atque etiam ex ratione, quod lex Canonica solum irritandam decernat, & pœnæ extendendæ non sint reg. *in pœnis, lib. 6.* cum vulgaribus, merito sequitur veriorem esse in rigore primã opinionem contra communem.

Vtrum autem supradicta huius tex. decisio procedat in beneficijs simplicibus, vel alijs, quæ nullo modo in suo munere requirunt alicuius Sacramenti susceptionem, vt scilicet si ad ea eligatur minori excõmunicatione ligatus, electio debeat irritari? Partem affirmatiuam tuetur Soar. *d. sect. 2. num. 24. & seq.* ea ratione, quia decisio huius tex. generalis est, ideoque generaliter intelligenda iuxta reg. *l. 1.* ibi, prætor enim simpliciter ait, *ff. de adulterib.* cum similibus. Verum contraria sententia negatiua tenenda videtur: ratio enim, qua tex. nititur ibi, cum ad susceptionem eorum eligatur, &c. minime conuenit his beneficijs simplicibus, quorum institutio non ordinatur ad Sacramenta suscipienda, neque etiam conferenda; sed solum ad diuinas laudes Deo recitandas, ideoque simplicia dicuntur, neque requirunt quod quis ad Sacerdotium promoueatur, vt argumento tex. *in cap. vlt. de prabendis* cum similibus, explicat Rebuff. *in praxi benef. par. 1. tit. sæculare beneficium quotuplex, nu. 12.* Petr. Greg. *syntagm. Iuris, lib. 17. c. 13. à num. 6.* & perconsequens dictum huius tex. per eius rationem debet restringi iuxta celebrem reg. tex. *in l. cum pater, §. dulcissimis, ff. de legat. 2.* cum similibus, de quibus Mantic. *de coniect. vltimarum volunt. lib. 6. tit. 14. nu. 10.* Aluarad *de coniecturata mente defuncti, lib. 4.*

lib. 4. cap. 4 à princ. & omnino refert innumeros Molin. *de primog. lib. 1. c. 5. n. 9.* quod præcipue in proposito admittendum est cum materia pœnalis sit & odiosa, scilicet de irritanda electione, & perconsequens restringenda iuxta *reg. odia, & reg. in pœnis lib. 6.* Nec obstat quod Soar. considerat, scilicet omnia beneficia etiam simplicia ex intentione Ecclesiæ ad hunc finem ordinari vt diuina Sacramenta beneficiarius suscipiat, & celebret: negamus enim cum ex dictis constet institutionem simplicium beneficiorum solum dirigi ad recitationem diuinarum laudum, facilius autem ex eadem ratione consequitur eam decisionem ad electionem officij secularis trahi non posse cum illis ea ratio longe minus conueniat, atque ita in illis nobiscum libenter consentit Soar. *d. loco n. 14.*

Vtrum denique si minori excommunicatione ligatus ad beneficium ecclesiasticum ignoranter eligatur debeat electio irritari? Partem affirmatiuam tuetur *glos. verbo scienter, hic,* quam sequuntur DD. communiter in præsenti, vt testatur & sequitur Cou. *num. 3.* Viuald. 49. Vgolin. 2. Soar. *ex num. 15. dictis locis,* qui eo mouentur fundamento, quia in ijs, quæ respiciunt ipsius excommunicati commodum, nihil refert an actus fiat scienter, an ignoranter iuxta doctrinam Innoc. *in cap. cum dilectus, de consuetud.* iunctis ijs, quæ circa *Extrauag. ad euitanda* notant DD. facit reg. tex. in *l. ignorantia 7. ff. de Iuris & facti ignor.* dum probat ignorantiam acquirere volentibus non prodesse, & perconsequens cum valere electionem intersit excommunicati volentis acquirere beneficium, ad quod electus est, merito quòd ipse, vel electores excommunicationē ignorauerint, prodesse non debet quò magis valeat electio. Confirmatur deinde quia ratio, quam tex. reddit, videtur ponere defectum in persona ipsius electi, quem habilem reddere non potest sola ignorantia, ac subinde cum ratio generalis sit, per eam ampliari debet decisio etiam ad ignorantes iuxta reg. *l. regula § fin.* ibi constitutionis initiū generale est, *ff. de Iuris, & facti ignor.* cum alijs, quæ late exornant Mantica, Aluarad. & Molin. *supra citatis locis.*

Verum contraria sententia, quòd electio ignoranter facta de ligato minori excommunicatione valeat, tenet Raymund. glossator antiquus, quem refert, & sequitur Syluest *verbo excommunicatio 4. num. 4.* & plures, quos etiam sequitur Henriq *in sum. lib. 13. cap. 3. §. 3.* iuncta *lit. V. & seq.* Mouentur primò ex auctoritate huius text. *in eodem versic. si tamen*, ibi, scienter, & perconsequens ad ignorantes trahi non debet, iuxta reg. tex. *in cap. pœna, de Pœnit. dist. 1.* cum similibus. Secundò confirmatur ex dictis, resoluimus enim rationem, qua vtitur Pontifex *in præsenti in dict. vers. per se,* non concludere, nec ponere defectum in causa aliqua essentiali, qui sufficeret ad electionem inualidandam, & perconsequens cum sit lex noua, & pœnam imponat, succedit *reg. quæ à Iure* cum vulgaribus, quæ docent ex identitate rationis in pœnalibus, vel exorbitantibus non fieri extensione de casu ad casum. Neque hac secunda opinione retenta obstant quæ pro communi adduximus si aduertas aliud esse quærere an quando actus nullus est propter Iuris impedimentum, vel personæ inhabilitatem valeat actus ab ignorante gestus, eoque casu est verissimum ignorantiam non prodesse, quia habilem non facit eum, qui ex Iuris impedimento inhabilis est, & procedit prædicta doctrina Innoc. *in d. cap. cum dilectus num. 5. de consuetud.* quam singularissimam dicit Felin. *in cap. Rodulphus, num. 43. post med. de rescript.* & propterea collationem beneficij factam excōmunicato ignoranter inualidam esse merito resoluit *glos. penult. ad med. in cap. Apostolicæ, hoc tit.* recepta per omnes ibi, vt testatur Cou. *in cap. alma p. 1. §. 7. num. 3.* aliud vero est quærere an pœnæ per legem impositæ scienter facientibus extendi debeant ad ignorantes? in quo casu certum est ad ignorantes probabiliter non extendi, neque etiam secundum magis receptam sentētiam ad ignorantes crasse, vt resoluit *glos. verbo, putabat* per tex. ibi *in l. 1. §. si quis ff. ne vis fiat ei*, cum multis alijs, de quibus Tiraq. *de pœnis temper. causa 14. num. 7.* & fatetur D. Barbos. *in prælud. l. si mora num. 9. ff. soluto matrim.*

Ibid. *num. 4. in fine*. Nam vltra illam generalem rationem quòd hoc casu irregularitas Iure expressa non sit, vt est necessarium iuxta reg. tex. *in cap. is, qui, 18. in princ. de sentent. excom. lib. 6.* ostenditur efficaci ratione, quia verum est eos solos hanc irregularitatem contrahere, qui gesserint actum Ordinis, à cuius exercitio per censuram prohibiti sunt, vt deducitur ex *c. si quis Episcopus 7. 11. q. 3. & c. 1. de re iudic. lib. 6. & ex c. is cui 20.* ibi, in suo officio, *de sentent. excom. eod. lib.* Nau. *in man. c. 27. n. 244.* Cou. *in cap. alma mater p. 2. §. 2. num. 3.* late Vgolin. *de censur. tab. 1. c. 14. §. 1.* constat autem per minorem excommunicationem non prohiberi exercitium alicuius Ordinis, sed solum participationem passiuam Sacramentorum, vt infra notabitur, ergo rectè decidit Pontifex sic celebrantes irregulares non esse. Neque obstat quod minori excommunicatione ligatus celebrando grauiter peccat, vt fatetur Pontifex *in præsenti*; respondetur em peccare quatenus celebrando passiue participat, quę participatio ei non competit ratione sui Ordinis, sed potius communis est tàm Clericis quàm laicis, constat autem ad hanc irregularitatem contrahendam necessarium esse vt fiat actus aliquis clerico ratione sui Ordinis competens, non ita si fiant actus, quos etiam laici facere consueuerunt, quare meritò hanc rationem ad hunc tex. post Abb. Henric. & alios communiter ibi, explicarunt Cou. *d. §. 8. n. 1. & in Clem. si furiosus p. 1. vers. quinto,* Vgolin. *de censur. tab. 3. c. 8. num. 3.* Nau. Sot. & alij, quos refert communem testatus Henriq. *lib. 13. cap. 3. §. 1. iuncta lit. M.* quibus adde Salzed. *in pract. Bernardi c. 33. lit. D.* Soar. *de censur. disp. 24. sect. 2. num. 3.* Rationem vero differentiæ inter hunc casum, & illum de quo *in d. cap. is cui,* de eo, cui est interdictus ingressus Ecclesiæ, vide per Cou. *d. vers. quinto.*

Ibid. *num. 6.* ibi, *verbo excommunicatio 4. n. 1.* Archid. *in cap. vir cum propria 33. quæst. 4.* à quo non dissentit, immo memoriæ tenendum monet Cou. *d. §. 8. num. 2. vers. sed etsi,* & Adrian. *de*

Cla-

Clauib. q: 3. ex auctoritate huius tex. dum simpliciter inquit peccare conferendo, quod magis propriè adaptatur peccato mortali, accipiendo verbum peccat à principaliori significatione, iuxta reg. *cap. pen. de sentent. excom.*

Ibid. eod. *num.6.* ibi (*cap. 6. §. 2.*) & vi difficultatis pressus cogi se eidem adhærere concludit Soar. *tom.5. disp. 24. sect.2. num.7. & 9.* ad litteram huius tex. respondentes procedere in eo, qui non solū confert, sed conferendo simul suscipiendo participat, ideoque peccare, vt hic tex. habet, non quatenus confert alijs, sed quatenus ipse sibi suscipit, atq; intelligunt *vers. peccat autem*, consonare principio textus, vbi de celebrante agitur.

Ibid. eod. *num.6. in fine*, expendentes etiam illā rationem, quia licet excommunicati minori excommunicatione nullum legis præceptum directe offendant, ac subinde non peccent mortaliter, non tamē seruant debitum rationis modum à lege intentum; sed potius irreuerenter agunt ea tractando, & alijs conferendo, quæ lex prohibet ab ipsis suscipi, quam irreuerentiam sufficere ad culpam venialem notant ex doctrina S. Thomæ, *par. 3. q.64. art.6.* recepta ex multis de quibus Henriq. *lib.1.cap.29.§. 2. & 3.*

Ibid. *num. 7. in fine*, Cou. *in cap. alma mater, par.1. in initio, num. 4. & §. 8. num. 1.* Soar. *tom. 5. disp. 24. sect. 1. & seqq.* & cum hoc tex. consonant *cap. pen de sentent. excom. cap. 2.* ibi, tantum à Sacramentorum participatione, *de exception.* Verum obstat tex. difficilis *in cap. vlt. 3.q.4.* dum de minori excommunicatione loquens inquit eam à fraterna societate separare, & deinde quia varijs in locis variæ reperiuntur excommunicationes, quæ aliqua tātum priuant ecclesiastica communione, & perconsequens ad maiorem reduci non possunt, & tamen cōmunio, qua priuant, alia est longe diuersa à Sacramentorum participatione, *c.1. in fine 34. dist.* ibi, à vestro collegio excommunicatus abscedat, *c. Episcopi 6.* ibi, communio illis vsque ad tempus synodi, *11. q. 3.* cū similibus, de quibus *glos. verbo suspensi in Clem. cupientes, de pœnis*; quorum difficultate pressus Vgolin. *de censur. tab.3. cap. 1.* multis contendit varias esse excommunicationis species, vnam, quæ priuat Sacramentorum participatione, aliam vero, quæ priuat fraterna societate, vel aliqua alia ecclesiasticæ communionis parte, & ita interpretatur tex. *in d. c. vlt.* cum similibus, quæ proxime retulimus, contra quē tamē instat irrefragabiliter tex. in *d. c.2.* cū similibus, in quibus per illam taxatiuam, tantum, explicant minorem excommunicationem sola priuare Sacramentorum participatione. Quare aduertendum est, quòd licet negandum non sit dari posse tanquam possibiles varias minoris excommunicationis species, potuit tamen Ecclesia sub alio modo, & forma minorem excommunicationem instituere, illique hunc, vel illum effectum, vel plures hoc, vel illo casu tribuere secundum tamen præsentem Ecclesiæ vsum certum est vnam tantum instituisse, illique vnum solum effectum tribuisse, scilicet quod à Sacramentorum separet perceptione, vt constat ex *d. c. 2. & d. c. pen.* cum similibus, quinimmo secundum antiquiorem Ecclesiæ vsum vnam tantum fuisse excommunicationem minorem, vnumque illius effectum probabilius est cum communi sententia, vt constat ex præcitatis.

Neque obstant quæ in contrarium adduximus, nam *ad d. cap. vlt. 3. q. 4.* respondent Archid. Turrec. Alexandrin. & alij communiter ibi, quod cum in Sacramentorum participatione fideles inter se fraternitatem, contrahant, vt Deum patrem vocare possint, vt inquit tex. *in cap. ad mensam 11.q.3.* qui per minorem excommunicationem ab hac Sacramētorum participatione separatur, recte etiam à fraterna societate dicitur separatus, vnde etiam intelliguntur plura Iura antiqua, vbi minor excommunicatio simpliciter excōmunicatio dicitur *c. de presbyterorum, 17. q. 4. cap. Sacerdote, de consec. dist.1.* cum iam hodie de sola maiori intelligi hoc nomen, excommunicatio simpliciter prolatum decidat tex. *in c. pen. de sentent. excommun.* Cuius rei ratio est, quia in primitiua Ecclesia ardentior erat zelus charitatis, quæ postea paulatim cæpit frigescere, ac subinde primis illis temporibus grauissimum reputabatur priuari sanctissimæ Eucharistiæ, & aliorum Sacramentorum perceptione, ideoque hac Sacra Communione priuatus non immerito simpliciter excommunicatus illis temporibus dicebatur, vt ex alijs notant Henriq. *in sum. lib. 13. c.2. §.1.*

Ad alia respondetur pœnas de quibus ibi propriè censuras Ecclesiasticas non esse, neque ad excommunicationem stricte qua censura est posse reduci; & quod attinet ad *d. cap. Episcopi*, quo præcipuè nititur Vgolin. patet quia priuatio communionis reliquorum Episcoporum ibidem ad tempus certum præscribitur, scilicet vsque ad tempus synodi, sicut *in c. in loco, 5. q. 4.* fertur excommunicatio etiam ad tres dies, & *in cap. præsenti 5. q. 7.* ad vnum, vel duos, quod longe abest à propriæ censuræ ratione, quæ esse noscitur vt minime ad tempus præfinitum durare debeat, sed tantum donec durauerit contumacia *c. ex litteris, de constitut.* Rursus de intrinseca censuræ ratione est quòd priuet bono aliquo spirituali, qua tale est, iuxta principia in materia censurarū, plane tam *in d. c. Episcopi*, dum illi priuantur aliorum Episcoporū communione, quàm *in d. cap. 1. 34. dist.* dum veneratorem à collegio suo excommunicat, non priuantur isti bono aliquo spirituali; sed vel collegij, aut coepiscoporum communione circa negotia communia, qua ciuilis communio est, vt benè sensit *glos. vlt. in d. c. 1.* quòd vero ille tex. vtatur verbo, excommunicatus, non inconuenit, ponitur enim ibi in generali significatione, quatenus significat, & idem importat ac exclusus, seu exterminatus.

Ad tex. vero in *cap. placuit, 18. dist.* 10. dum non venientem ad synodum iubet Ecclesiæ communione esse contentum, respondetur quod si prohibitio illa respectu aliarum Ecclesiarum censura est ecclesiastica magis reducitur ad interdictum quasi respectu earum sit prohibitus, inductus censeatur; deinde verius esset cum *glos. vlt.* ibi, cui similis vlt. *in d. cap. præsenti.* pœnam de qua ibi censuram non esse, neque bono spirituali priuare, neque Sacramentorum, & diuinorum perceptione etiam in alijs Ecclesijs solumque impedire ne ille Episcopus, qui ad synodum venire contempsit, ad negotia communia cum alijs

Episcopis admittatur, quòd censuræ non conuenit ex dictis. Quæ omnia licet in rigore verissima existimem, non tamen inficior valde probabile esse secundum antiquum Ecclesiæ vsum distingui posse duplicem illam minoris excommunicationis speciem, quam tradit Vgolin. *dicto loco*, & ante eum Anan. *in rub. num.4. & 5. huius tit.* quamuis iam certum sit secundum præsentem Ecclesiæ vsum vnum tantum esse minoris excommunicationis modum, qui consistit in sola Sacramentorum perceptionis priuatione iuxta *d. c. 2. d.c.pen.& tex. in præsenti*.

Ad Lib. V. Tit. XXXI. de Excessibus Prælatorum.

CAP. PERVENIT. I. *num. 3. in fine*, Est igitur in hoc tex. sancitum in grauibus, causis in quibus procederetur ad sententiam suspensionis fore necessarium Capituli iudicium, idest consensus, vt explicant Felin. post alios *in cap. irrefragabili sub num. 3. vers. sed dic quod immo, de officio Ordin.* quamuis in leuibus sufficiat consilium, vt post Salzed. *in pract. crimin. canon. cap. 3.* tradit Fr. Emman. *loco cit.* Ad quod postea forsan animaduertens Concil. Trid. *sess. 25. de reformat. c. 6.* disposuit vt Capitulum initio cuiuslibet anni eligat ex Capitulo duos de quorum consilio, & assensu Episcopus, vel eius Vicarius tàm in firmando processu, quàm in cæteris omnibus actibus vsque ad finem causæ inclusiuè corã notario tamen ipsius Episcopi, & in eius domo, aut consueto tribunali procedere teneantur, vnum autẽ tantum sit vtriusque votum, possitque alter Episcopo accedere hoc cum Episcopus extra visitationem processerit, de quo vide Franc. Leon. *in thesauro fori ecclesiast. par. 2. c. 2. num. 64.* Ricc. *in collect. decis. par. 4. collect. 751. & in praxi fori ecclesiast. decis. 566. in 1. edit. & resol. 488. in 2. edit.* Mantic. *decis. 180. per totam*, Garc. *in addit. ad suum tract. de benefic. par. 4. cap. 5. num. 96.* Illud quod in Concil Trid. nouè statutum est de adhibendis his duobus adiunctis, seruatur in Capitulis exemptis, prout, in Sacra Congreg. Concilij & Rota decisum fuisse testatur Seraphin. *decis. 743*. Aloys. Ricc. *resol. 488. n. 6. & 7.* Et habere locum tàm in delictis grauibus, quàm in leuibus, cum in omnibus necesse sit vt cum adiunctis procedat Episcopus, fuit dictum in Rota *in vna Chartaginen. iurisdictionis, 27. Nouembris 1585.* coram Illustrissimo Seraphino, vt patet in eius *decis. 710.* vbi etiam quod possit procedere ex officio, refert Aloys. Ricc. *d. resol. 488. num. 4.* vbi *num. 5.* ampliat vt procedat etiam in leuibus, in quibus non est opus tela iudiciaria, sed in his opus non esse adiunctis dicit Seraphin. *decis. 710. num. 1. & 4.* Quos quidem duos Canonicos à Capitulo initio anni eligendos, si quando pro formando libello, seu alijs actibus sine fraude tempore Diuinorum officiorũ eos abesse contingat, priuandos non esse quotidianis distributionibus tanquam absentes propter Ecclesiæ vtilitatem ex officio sibi attributo resoluit Monet. *de distribut. quotid. par. 2. q. 8. nu. 19.* Limitatur tamen prædicta Concilij Trid. dispositio vbi ageretur de crimine per totum Capitulum perpatratum, vt nec quidem supersint duo innocui, qui possint adhiberi, hoc enim casu Episcopus procederet solus ex his, quæ censuit Rot. apud Seraphin. *decis. 1050. n. 1. & 4.* prout nec obtineret illud decretum si procederetur contra aliquem Capitularem, qui accidentario esset subiectus liberè, & absolutè potestati Episcopi, idem Seraphin. *decis. 1058. à num. 2.* Hinc etiã non inepte me aduertisse censeo istos adiunctos omnino assumendos esse ex personis, quæ verè sint de Capitulo, non inspecto an sint tales de Iure communi, quales sunt soli Canonici, vel potius de Iure speciali, quales sunt dignitates, vel etiam portionarij, seu beneficiati Ecclesiæ, vt ex mente S. Congreg censuit Rota *decis. 708. num. 6. & per tot. par. 2. recent.* Deinde aduerto concordias desuper in contrarium initas inter Episcopos, & Capitula non obstare, ipsasq; sublatas esse per Concil. Trid. *sess. 6. c. 4.* in illis verbis, concordijs, quæ tantum suos obligant auctores, quod sanè est accipiendum, vt non intelligatur de concordijs circa modum procedendi factis, & specificè confirmatis per Sedem Apost. prout sæpe fuit per S. Congreg. responsum, Seraphin. *d. dec. 475. num. 3.* & Mantic. *decis. 202. num. 10* id attestantes.

Ad Lib. V. Tit. XXXIII. de Priuilegijs, &c.

CAP. PORRO. VII. *num. 11.* ibi, *nu. 9. de rescript.* Tap. *ad l. fin. ff. de constit. Princip. cap. 6. in fine, num. 12.*

Ibid. *num. 13. in fine*, Illa vero quæstio an priuilegium Principis strictè, vel large sit interpretandum, solet in præsenti à Doctoribus excitari, inter quos illa resolutio magis communiter tradi solet, quòd priuilegium latissimè debet interpretari, dum tangit Iura concedentis, strictè vero quatenus concernit tertij præiuditium, ita Innoc. *in cap. cum dilecti, de donation.* Host. Ioan. Andr. & Abb. *not. 3. in præsenti*, Bald. *consil. 456. lib. 3.* Hippol. *sing. 483.* Surd. *cons. 140. num. 73. & 74.* Farin. *consil. 45. num. 28. vol. 1.* Cancer. *lib. 3. vari. cap. 3. nu. 165.* Morot. *consil. 20. num. 13.* Maluas. *consil. 18. n. 26.* à Ponte *consil. 2. num. 21.* Carol. Bardel. *consil. 137. num. 4. & consil. 182. num. 28. vol. 2.* Giurb. *decis. 23. num. 7.*

CAP. ACCEDENTIBVS. XV. *num. 4.* ibi, *concl. 1321. num. 2.* adde Corbul. *de iure emphyt. causa 15. ob non solutionem canonis, q. 4. n. 2.* Felician. *de censib. tom. 2. lib. 3. c. vlt. num. 5. vers. sed an probatis*, Cenci. *eod. tract. par. 2. c. 2. q. 4. art. 6. à num. 26.* vbi *num. 27.* cum Menoch. Corbul. Cassan. & alijs hoc intelligit dummodo sint tres solutiones distinctæ, & separatæ, & de illis appareãt tres apochæ, & dummodo dictæ tres solutiones sint pro tribus annis proxime præteritis, & immediatè præcedentibus, secus si respiciant tres annos iam retro effluxos, & interpellatè decursos. Intellige etiã dummodo contineant solutiones pro tribus annis, nec sufficeret, quòd continerent solutiones pro tribus semestribus, Alex. *consil. 105. num. 3. lib. 3.* quem sequuntur Foler. *in sua pract. censuali in verbo quæ quidem, num. 73. ad finem*, Cenci. *d. art. 6. nu. 30.*

n.30.cũ seqq. contra Menoch. *de præsum. lib.3. præs. 139. num. 13.* cuius tamen Menoch. opinionem in practica sequi posse censeo, vbi locationes de semestri in semestrem fieri solent. Intellige etiam nisi creditor recipiens tres vltimas solutiones protestaretur expresse se illas recipere absque præiuditio præteritorum terminorum, & quod vult sibi esse saluum ius quoad præteritum, Mascard. *concl. 1321. num. 13.* Menoch. *d. præs. 139. num. 30.* Cenc. *d. art. 6. num. 40.* vbi *num. 41.* quòd creditor recipiens simpliciter tres vltimas solutiones censetur renuntiasse præterito credito, *& num. 42.* quòd probatio resultans ex apochis nocet solum ei, qui apochas fecit, & non alijs.

Ibid. *num. 8. in fine*. Ad illud vero quòd priuilegium immunitatis perditur per actum in contrariũ, vide Gozadin. *consil. 23. num. 7.* Ozasc. *decis. 91. num. 5.* Bart. *in l. 1. C. de ÿs, qui sponte munera subeunt, lib. 10.* vbi voluit quòd immunis semel sponte soluens perdit immunitatem, quia sibi parat præiuditium, Alex. *consil. 136. col. 4. vol. 2. & cõsil. 109. circa fin. vol. 3.* Festas. *de collect. in 5. par. c. 1. num. 32.* Crot. *consil. 64. num. 20. cum seq.* Surd. *consil. 262. num. 17. & consil. 419. num. 7.* Carol. Bardel. *consil. 22. num. 13.* quorum aliqui pro maiori parte referunt doctrinam Angeli *in l. 1. §. si quis tutor, num. 2. ff. quando appel. sit,* qui ait per illum textum quòd si immunis patiatur se in extimo describi, nisi appellet, sibi præiudicat, neque prodest allegare priuilegium, quia amisisse dicitur, subdens quod ibi est tex. peregrinus, & communiter ignoratus, cuius doctrinam sequuntur citati à Festas. *d. cap. 1. num. 31.* Balb. *de præscript. in 4. par. q. 30. num. 7.* Menoch. *consil. 702. num. 9.* Surd. *consil. 262. num. 16. & consil. 419.* Intellige quoad soluta tantum, quæ repeti non possunt, secus vero quoad futuras solutiones pro quibus cogi non potest, nisi per tempus legitimum fuerit præscriptum, quia priuilegium immunitatis non continet actum momentaneum, nec consumatur per vnicum actum, sed habet causam successiuam, *l. 2. in princip. &* ibi *glos.* & Bart. *ff. de priuileg. veter.* Guid. Papæ *decis. 387.* Anton. Gabr. *de iure immun. concl. 1. num. 10.* Syluan. *consil. 66. num. 27.* Natt. *cons. 446. num. 16. vol. 2.* Bursat. *consil. 16. num. 82. vol. 1.* Ozasc. *decis. 91. num. 22.* Festas. *d. c. 1. num. 32. & seq. & num. 38.* Surd. *consil. 262. num. 78. & 79. & consil. 419. num. 32.* vbi hoc declarat, & est cõmunis, & indubitata doctrina ex Zaz. *consil. 16. n. 9. & 10. vol. 1.* relatus à Bursat. *vbi sup.* Quinimo vbi solutiones sunt reiteratæ, & per tantum tempus, quod sufficit ad præscriptionẽ, derogant priuilegio quoad illum casum, & actum in quo sunt factæ solutiones, non quoad alios casus, & ideo habens immunitatem ab oneribus si aliqua subit, quoad ea nõ quoad cætera sibi præiudicat, Felin. *in cap. cum accessissent, num. 29.* vbi etiam Dec. *col. pen. de constit.* Putc. *decis. 188. num. 3. vol. 2.* Tapia *ad l. fin. ff. de constit. Princip. par. 2. c. 2. num. 16.* Festas. *d. cap. 1. num. 34.* Anton. Gabr. *commun. tit. de iure immun. concl. 1. num. 9.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præs. 41. num. 6.* quia non præsumitur, quòd quis velit suo renuntiare priuilegio, Dec. *consil. 308. nu. 8.* Tap. *d. c. 2. num. 24.* Carol. Bard. *consil. 22. n. 40.*

CAP. QVIA CIRCA. XXII. *num. 5. in fine*, ibi, de decimis. Vnde per hunc tex. tenet Bart. *in l. damni, §. si quis ædes,* & ibidem Imol. *ff. de damno infecto,* quòd priuilegium exemptionis super decimis, vel collectis non soluendis porrigitur ad prædia quæsita post concessionem immunitatis, sequuntur Alexand. *consil. 178. num. 15. vol. 2.* Natt. *cons. 66. num. 13. & cons. 160. num. 23. & consil. 328. num. 4.* Paris. *consil. 68. num. 7. & 10. vol. 1.* Bursat. *consil. 16. num. 77. vol. 1.* Festas. *de collectis, par. 4. q. 21. num. 62.* Bertaz. *in consil. ciuili 27. num. 30.* Menoch. *consil. 106. num. 269.* Surd. *consil. 262. num. 5.* Ozasc. *decis. 136. num. 1.* Anna Fili. *sing. 698. & consil. 61. num. 15. vol. 1.* Rimin. *iun. consil. 223. nu. 28. vol. 2.* Tap *in l. fin. ff. de constitut. Princip. par. 2. c. 4. num. 6.* Camill. Borrel. *de præstantia Regis Catholici, cap. 33. n. 22.*

Ad Lib. V. Tit. XXXVIII. de Pœnitentijs, &c.

CAP. QVOD AVTEM. IV. post *n. 4.* In ead. glos. (*Vt prosint*) ibi (*cum peccatum per contritionem, &c.*) Notatur ad hoc quòd ad consequendam Indulgentiam non necessariò requiritur vt præcedat confessio actualis, vt per Nau. *in comment. de Iubileo not. 18. à num. 8.* Soar. *tom. 4. de Pœnit. disp. 52. sect. 3. num. 1.* Rutil. Benzon. *de Iubileo, lib. 5. c. 15. dub. 4.* Hieron. Gratian. *in simili tract. par. 2. cap. 2. & 12.* Pinel. *de Indulgent. cap. 13.* Filliuc. *tom. 1. tract. 8. c. 9. q. 8. num. 143.* Bonacin. *de Sacram. disp. 6. q. 1. puncto 5. nu. 6.*

CAP. IN NOVA. X. *num. 3. in fine*, ibi *puncto 5. num. 5.* D. Thom. *in addit. ad 3. par. q. 39. art. 1.* Victor. *relect. 2. de potest. Ecclesiæ, q. 2. n. 3.* Sot. *in 4. dist. 25. q. 1. art. 2. concl. 1.* Angles *in floribus Theologicis, quæst. de Clauibus, art. 1. diffic. 5.* Henriq. *lib. 1. c. 21. §. 2. lit. N, cum seqq. & lib. 6. cap. 21. §. 3. & lib. 10. cap. 16. §. 1. lit. A,* agensq; de potestate censurarum latè Soar. *de censur. tom. 5. disp. 2. sect. 3. num. 2.* hinc notantes fœminas ipso Iure diuino incapaces esse eorum, quæ sunt Ordinis, & perconsequens irregulares non esse ratione sexus, vel etiam ob quamcunque causam superuenientem, quæ esset sufficiens in viris ad irregularitatem contrahendam, est etenim irregularitas impedimentum Canonicum, idest legis Canonicæ, & dicuntur irregulares, quia excipiuntur à regula secundum quam omnes, qui capaces erant, attenta Lege diuina poterãt promoueri: at vero sexus fœmineus ipsa Lege diuina impeditur, & incapax est suscipiendi Ordines, & perconsequens in eum irregularitas non cadit, aduertit Sot. *vbi proxime art. 2. in princ.* & multis adductis latè Henriq. *d. lib 14. cap. 2. in princip.* eleganter Soar. *tom. 5. disp. 40. sect. 7.* multiplicíq. ratione latè confirmat Viuald. *in candelabro aureo, par. 3. c. 3. à princ.* cum quo aduerte, quòd licet in fœminis propriè non detur irregularitas, sed magis incapacitas ex ipsa Lege diuina ex dictis, respectu tamen Religionis susceptæ, vel suscipiendæ multa possunt considerari impedimenta propter quæ aliquę mulieres

mulieres inhabiles fiāt ad aliqua officia religionis, vel ad religionem ipsam, quæ diligenter prosequitur Viuald. *d. par. 3. cap. 4. à num.* 4. Quæ omnia confirmantur ex auctoritate Genes. 1. *cap. 3.* ibi, sub viri potestate eris, qua satis ostenditur statim ab initio generis humani fuisse sexum fœmineum virili subiectum, subindeq; neque etiam profana munera, in aliqua Republica bene gubernata fœminis fuisse demandata probat *l. 2. ff. de regulis Iuris*, vbi notāt scribentes omnes, & multi, quos late refert Duen. *reg.* 308. & ex Philosophis, atque bonis Auctoribus multa late cumulat Iustus Lipsius *polyticorum lib.* 2. *cap.* 3. Facit etiam quia minime decebat pulchritudinem Ecclesiasticæ hierarchiæ feminas admitti ad Ecclesiasticos gradus, & Ecclesiæ regimen, ex ratione, quæ colligitur ex Paul. 1. *ad Corinth.* 11. ibi, Christus caput est viri, & vir caput est mulieris, quia non vir ex fœmina primò, sed fœmina ex viro sumpta est; facit etiam ratio tex. *in l. 1. §. sexum ff. de postulando*, & quæ DD. communiter ibi notant ex adductis à Duen. *reg.* 311.

Non obstat, quod Abbatissæ, & Præfectæ monialium Ecclesiasticam iurisdictionem habere noscuntur *cap. dilecta, de maior. & obed.* quia respondetur prout ibi addidi. Ad varia autem loca, quibus probatur mulieres prophetasse *Exodi* 15. *Iudic.* 4. & 4. *Regum cap.* 22. *Act.* 21. respondetur nullum esse inconueniens mulieres prophetare, neque nobiscum pugnat huiusmodi argumentum, prophetia enim donum Dei est, seu gratia gratis data, quod fœminis, atque laicis potest pariter conuenire, non ita potestas spiritualis ex supra positis rationibus, resoluit post Sot. Cardin. Bellarm. *tom. 2. de Sacramentis in genere lib.* 1. *cap.* 25. *vers. ad loca illa pro fœmina*, & multi alij.

CAP. OMNIS VTRIVSQVE SEXVS. XII. *num. 2. in fine*. Aduerte tamen minus rectè docuisse Panor. *in præsenti num.* 19. teneri Pontificem ex hoc tex. quia erat lex Concilij vniuersalis, quæ ligat Pontificem tanquam superior, quem meritò reprehendit Nauar. *d. princip. num.* 33. & conuincitur ex receptis sententijs, de quibus Victor. *relect.* 4. *num.* 3. *cum seqq.* Vnde facile resolues illorum quæstionem, qui disputant an possit Summus Pont. dispensare in hoc præcepto Ecclesiastico de confitendo semel in anno propter aliquam iustam rationem, veluti cum eremita viuente extra humanum consortium, vel simile? ex dictis enim verissima apparet pars affirmatiua, nam certum est præceptum hoc quoad temporis determinationem esse Ecclesiasticum, & positiuum, constat autem in præceptis Ecclesiasticis data iusta causa posse Pontificem dispensare ex reg. tex. *in cap. proposuit, de concess. praben.* cum similibus, ergo quamuis Pontifex dispensare non possit in præcepto diuino de confitendo in articulo necessitatis, poterit tamen dispensare in Ecclesiastico de confitendo semel in anno, comprobat post D. Thom. Sot. *in quarto, distinct.* 18. *quæst.* 1. *art.* 5. & alij, quos refert, & sequitur Soar. *tom. 4. disputatione* 36. *section.* 1. *num.* 5.

Ibid. *num. 4. in fine*. Et quod non habentes Conscientiam peccati mortalis confiteri non teneantur venialia etiam ex hoc præcepto Ecclesiæ resoluunt DD. cōmuniter in hoc tex. vbi *glos. verbo omnia*, Nau. *in man. cap.* 21. *num.* 34. S. Thom. *in addit. ad 3. par. q. 6. art. 3. ad* 2. expressè Victor. *de Sacramen. num.* 128. Viuald. *in candel. aureo, vbi de Confessione à nu.* 51. Pro qua sententia sic arguit S. Thomas, *dicto c. omnis* præcipitur omnia peccata confiteri, sed impossibile est, vel saltem nimis difficile omnia venialia confiteri, cum in ea frequentius cadant etiam iusti, iuxta illud septies in die cadit iustus *Prouer. c.* 14. refertur *in c. septies, de Pœnit. dist.* 3. igitur nō fuit intentio Cōcilii generalis obligare ad Confessionem venialium iuxta *c. erit autem lex*, ibi, possibilis, 4. *distinct.* Deinde facit quia Pontifex in hoc tex. præcipit peccata proprio Sacerdoti cōfiteri, constat autem venialia posse Sacerdoti cuicunque confiteri, quamuis proprius non sit, vt Ecclesiastica consuetudine receptum fatentur rationem late controuertentes Nau. *in cap. placuit n.* 22. *& in man. c. 2. n.* 5. multi de quibus Henriq. *lib 6. c.* 8. *§. 6.* Soar. *disp. 24. sect. 2. n.* 8. & late *disp. 26. sect. 5. à princ.* Tandem quia in hoc tex. imponitur pœna grauissima illi, qui semel in anno non confitetur, vt scilicet viuēs ab ingressu Ecclesiæ arceatur, mortuus vero Ecclesiastica careat sepultura, præter pœnam excommunicationis synodalibus constitutionibus statutam, quæ sanè pœnæ duræ sunt si incurrantur propter solam Cōfessionis omissionem venialium contra tex. *in c. afferamus in fine* 24. *q.* 1. *cū* similibus, de quibus Mantu. *dial. 128. à princip.*

Ibid. *nu.* 7. ad hoc quod idem cēsetur parocus ad coniungendos Matrimonio atque ad Confessiones excipiendas ex Sanch. colligit Basil. Pont. *in suo nouissimo tract. de Sacramen. Matrim. lib. 5. c. 13. §. 1. n. 6. in princ.* Et de Vicario Episcopi, quod sit proprius Sacerdos ad audiendas Confessiones iuxta hunc tex. tenet idem Basil. Pont. *d. lib. 5. cap. 11. n.* 10 Et quod possit ex generali cōcessione facultatem, seu licentiam Confessionem audiendi aliis concedere notat contra plures Sanch. *de matrimon. lib. 3. disp. 29. n.* 15. sequitur Narbona *de appellat. à Vicario ad Episcopum par. 1. nu.* 203.

Ibid. *num. 8. in fine.* late Basil. Pont. *in suo nouissimo tract. de Sacramento Matrimonij c. 13. §. 1.* de proprio parocho in ordine ad Matrimonium.

CAP. NE PRO DILATIONE. XVI. *num. 2. in fine.* Quamuis autem Nau. *in man. cap. 27. n.* 260. *vers. quinto*, resoluat potestatem hanc eligendi Cōfessorem dari Episcopo ex ipsa Lege diuina, Sotus vero *in 4. dist. 18. q. 4. art. 2. vers. Episcopi*, & recentiores omnes, si credimus Henriq. *lib. 6. cap. 8. §. 4. lit. I.* dicant potestatem absoluendi Episcopos dari Confessori ab ipsis Episcopis, vt in Romano Pont. agnoscunt S. Tho. *in 4. dist. 19. q. 1. art. 3. quæstiunc.* 2. Bonau. Sot. Ledesm. Medin. & alii, quos referunt, & sequuntur Henriq. *d. c. 8. §. 3. cum seq.* Soar. *disp. 27. sect. 2. à n. 1.* verius est dari priuilegium hoc Episcopis, atque etiam potestatē Cōfessori à Papa, seu lege Canonica, vt benè probat hic tex. ibi, permittimus, ex quo notauit *glos. in præsenti* ante hanc permissionem non potuisse Episcopos eligere Confessorem sine sui superioris licētia; habent enim Episcopi, & alii inferiores Prælati superiorē, cui sicut

 in iu-

in iudicialibus, ita in hoc foro subijciuntur, Episcopus scilicet Metropolitanum, Archiepiscopus Primatem *cap. si clericus 11. q. 1. cap. 3. de foro comp.* notat *gloss. verbo except. in cap. pastoralis, in princ. de officio Ordin.* iuncto arg. tex. *in c. vlt. in fine, de cess. lib. 6.* & colligitur expresse ex hoc tex. ibi, præter sui superioris licentiam, atque ita post Turrecrem. Palud. S. Antonin. Syluest. & alios, quos citat, hanc esse magis communem sententiam testatur Soar. *d. nu. 4.* & sequitur Henriq. *d. lit. I. ad finem,* quamuis idem Soar. *disp. 25. sect. 2. nu. 10.* dicat non esse Episcopos Archiepiscopis subiectos in hoc foro, motus quia non habet Archiepiscopus potestatem in subditos suffraganeorum, ergo nec in ipsos suffraganeos, non aduertens differentiam, quæ inter vtrosque reperitur, de qua *gloss.* & scribentes omnes *in d. cap. pastoralis.*

Episcoporum autem nomine intelliges siue consecratus sit, quamuis Episcopatum non habeat, veluti titularis, aut qui Episcopatui renūtiauit, in omnibus enim verificatur rigor verborum, quibus vtitur tex. *in præsenti,* ibi, Episcopus, siue etiam non consecratus, postquam enim fuerit confirmatus iā habet Episcopatum, & eius administrationem, nulliq; parocho subijcitur *c. nosti, c. transmissam, cum similibus de elect.* prosequuntur in eisdem terminis Henriq. & Soar. *dictis locis.*

Prælatorum autem nomine intelliges illos, qui propriè, & strictè tales sunt, hoc est, qui aliis præsunt cum iurisdictione fori contentiosi, iuxta doctrinam *glos. vlt. in c. 2. de iudic.* quā sequuntur, & explicant DD. communiter ibi, Abb. *n. 6.* Dec. 34. Rip. *nu.* 30. Cosm. *in pragm. sanction. tit. de elect. in princ. verbo Prælatis,* non ita illos, qui sine iurisdictione fori exterioris aliis præsunt, veluti parochi, licet lato sumpto vocabulo prælati dicātur *in c. tua, de cler. ægrot.* ex quo notant omnes proxime citati, atque ideo secundum Iuris scripti rigorem (semota consuetudine) non posse eligere Confessorem bene contra Syluest. & Angel. resoluit Soar. *d. sect. 2. nu. 7.*

Exemptos vero intelligunt Host. & Abb. eos, qui soli Pontifici immediate subiiciuntur, sed melius cū Syluest. & Soar. *n. 9.* intelliges omnes illos, qui Episcopo subiecti non sunt, licet alios habeant superiores, vt concludunt verba huius tex. ibi, præter sui superioris licentiam, ad quem casum reducuntur prælati nullius diœcesis; in Abbatissis tamen contrarium resoluit Henriq. *d. c. 13. §. 3.* Decanis autē, Archidiaconis, & similibus dignitatibus Ecclesiæ Cathedralis ex consuetudine idem concessum post alios explicat Henriq. *d. lib. 6. c. 7. §. 5.* circa Vicarium generalem Episcopi pugnant inter se Henriq. *d. cap. 13. §. 3.* & Soar. *d. sect. 2. nu. 8.*

Ad Lib. V. Tit. XXXIX. de Sententia excommunicationis.

CAP. SVPER EO. I. *num. 6. in princip.* ibi, §. 3. *nu.* 21. Iacob. de Graff. *in auris decis. p. 1. lib. 4. c. 6. n. 9. vers. quarto,* Vgolin. *de censur. tab. 1. c. 17. §. 3. à princip.* Soar. *tom. 5. disp. 5. sect. 1. à n. 17.*

Ibid. *eod. num. 6. in fine.* Quando vero impuberes doli capaces sunt distingunt DD. vel enim agimus de excommunicatione Iuris, & hos ligari certum est, ideoque absolutione indigent tex. *in præsenti, & in cap. quamuis, & in cap. vlt. hoc eod. tit.* vbi propter teneram ætatem eis conceditur, vt absolui possint ab Episcopo etiam in casibus Papæ reseruatis, notant Nau. *in man. cap. 27. num. 88.* Sot. *in 4. dist. 22. q. 2. art. 3. ante fin.* Soar. *d. sect. 1. num. 19. & disp. 22. sect. 1. à nu. 63.* Vnde colliges in terminis decreti Conc. Trid. *sess. 25. de Regular. cap. 5. vers. nemini,* ibi, cuiuscumque ætatis sub excommunicatione de qua ibi comprehendi impuberes doli capaces cœpta monasterii monialium ingredientes ex prædicta ratione, resoluit eleganter Nauar. *commento 4. de Regular. num. 59.* quem sequitur Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 1. quæst. 46. art. 1.* & post eum Soar. *to. 4. de Relig. lib. 1. cap. 10. num. 1.* Ludou. Miranda *in manuali Prælat. tom. 2. q. 2. art. 1. concl. 1.* Ego ipse *de officio, & potest. Episcopi par. 3. alleg.* 102. *num.* 32. & me citato nouissime D. Bonacina à me multis nominibus commendandus *in tract. de clausura q. 4. puncto 1. nu. 5.*

CAP. A NOBIS. XXVIII. *num. 4. in fine.* Vnde simili modo responderi potest hæreticos *in cap. si quis 5. de hæretic. & in cap. sanè il secundo, 24. quæst. 2.* post mortem non propriè excommunicari, sed potius declarari excommunicatos decessisse, quia scilicet viuentes crimen commiserunt, cui à Iure imposita est statim excommunicatio, vt constat ex tex. *in c. excommunicamus, de hæretic.* Nec est vllum inconueniens, quod Ecclesia orationibus, suffragiis, & honore sepulturæ priuari possit eos, quos hæreticos impœnitentes decessisse iudicat, quemadmodum etiam propter alias causas id fecisse constat ex tex. *in cap fin. 88. dist in. cap. 2. vers. qui verò, cap. cum ad monasterium in princ. de statu monach.* quia scilicet eo modo non directe, ligantur defuncti, sed potius viui dum eis præcipitur ne ad orationis communionem, & ad sepulturam admittant sic defunctos, vt bene notauit Castro *de iusta hæreticorum punit. lib. 2. cap. 20. ad finem.* Licet enim iustissimis rationibus possit Ecclesia contra hæreticos defunctos, atque etiam Ciuilis Resp. contra læsæ maiestatis reos, & in aliis criminibus exceptis inquirere, vt defunctorum damnetur memoria, eorum filii notentur infamia, & quoad confiscationem, & alias pœnas, non ita per censuras Ecclesiasticas, ratio differentiæ est quia aliæ pœnæ tendunt ad puntionem, & satisfactionem Reip. offensæ, ideoq; sæpe atrocitas criminis postulat vt ad aliorum exemplum defuncti crimen puniatur, quod tamen oportet fieri per pœnas suæ potestati proportionatas, quales sunt confiscatio bonorum, infamiæ, & memoriæ condemnatio, non ita per censuras, quarum finis est non punire præterita crimina, sed in futurum corrigere, quæ correctio in defunctis neque dari neque operari potest, vt per se patet, sunt præterea Ecclesiastica vincula, quæ animas ligant *c. nemo 11. q. 3.* & perconsequens cum Ecclesia ligare non possit animas separatas, & homines sub terra sepultos, non recte de aliis pœnis ad censuras respectu defunctorum sumi potest argumentum.

CAP.

CAP. CVM ILLORVM. XXXII. *n. 7.* ibi, *cap. 41. per totum*, adde nouissime Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum, lib. 5. q. 220.* Ibid. *n 8.* ibi, *n. 2.* vide addita *ad c. 41. sup. de rescr.*

CAP. SI ALIQVANDO XLI. *nu. 3. in fine*, ibi, *num. 38.* sed difficultate non caret hæc resolutio, quia, vt infra dicetur, Papa cum excommunicato sine causa communicans peccat, quo dato vt excludamus peccati coniecturam, iuxta reg. *cap. stote, de regulis Iuris*, videbatur dicendum, quòd Papa communicans cum excommunicato eum vult absoluere. Vnde necesse est vt dicamus *tex. in præsenti* loqui in Pontifice ignoranter communicante cum excommunicato, in quo casu nulla potest considerari culpæ ratio, vt probat *cap. quoniam multos, 11. q. 3.* Tota difficultas est circa *Clem. vlt. hoc tit.* vbi dicitur quòd Papa scienter cum excommunicato communicans nō videtur eum absoluere; sed omissis multis, quæ de illius intellectu tradunt DD. ibi, Caiet. 2. 2. *q. 100. art. 6. in resp. ad 7.* Cou. *d. §. 1. num. 2.* Vgolin. *de censur. tab. 1. c. 20. §. 2. num. 2.* & alij de quibus Henriq. *lib. 14. c. 29. §. 2. lit. O, cum seqq.* recurrere oportet ad distinctionem, de qua intra, nam si Papa ex iusta causa participet cum excommunicato non peccat, subindeque non possumus ex illa ratione colligere absoluere voluisse excommunicatum, si vero nulla subest causa, & nō vult absoluere, peccat ex prędicta resolutione, vt in terminis post Guillelm. & alios antiquiores cōcludit Imol. *in d. Clem. vlt. num. 5.*

Ibid. *num. 4. in fine*, Cuius quæstionis resolutio deprehenditur ex alia generali Doctorum controuertentium vtrum Princeps lege sua ita obligetur, vt contrafaciens peccatum committat, quæ opportunius tractatur in materia de legibus, illud ad nostrum propositum annotare sufficiat veriorem esse Theologorum, & nostrorum communem sententiā, quæ partem tuetur affirmatiuam docens Principes suis legibus obligari quoad vim directiuam, idest quatenus est regula communis dirigens, & ordinās membra Reipubl. tanquam partes in suum totum ex tex. *in cap. regula 3. dist.* & quatenus lex continet id, quod iustum est, & æquum, & totius Reip. bono, & statui magis conueniens, atque ita probat tex. *in cap. iustum 9. dist. & in l. digna vox, C. de legib. & in l. ex imperfecto 23. §. vlt. ff. de legatis 3.* tex. opt. *in l. 3. C. de testam.* adducit multa ex bonis Auctoribus Iustus Lipsius *lib. 2. politic. cap. 10.* Neque obstat ratio *ex l. pen. ff. de arbitr. & l. si quis 22. in princ. ff. de legat. 3.* quod nemo sibi ipsi potest legem imponere, à quā non possit recedere, quæ etiam quoad effectum de quo agimus, videbatur vrgere; nam facile respondetur in his terminis Principem non tam lege sua obligari, quàm lege naturali, quæ præcipit, vt Princeps illud in suis actibus obseruet, quod æquitas, & rationis honestas præscribit, & quod in subditis suis iustum, & Reip. conueniens constituit, vt benè inquit tex. *in d. cap. iustum.* Quare iuxta hanc receptissimam doctrinam peccare Papam, qui sine iusta causa cum excommunicato communicat, resoluunt Cou. *d. §. 1. num. 5.* Soar. *tom. 5. disp. 5. sect. 4. num. 5.*

CAP. INQVISITIONI. XLIV. *n. 2. in fine*, Cou. *de sponsal. par. 2. c. 7. §. 2. num. 7.* S. Thom. *2. 2. q. 104. art. 5. & q. 105. à princip.* Nau. *in cap. si quis autem, num. 81. de Pœnit. dist. 7.* quamuis enim Ecclesia secundum allegata, & probata iubeat fieri plenariam restitutionem, dum de impedimento non constat in foro exteriori, neque illud existere præsumitur, nisi probetur, nihilominus mulier in Conscientia tali præcepto obedire non tenetur, nec potest.

CAP. SACRO. XLVIII. *num. 4. in princ.* ibi, *in præsenti*, Henriq. *consl. 58. à nu. 6.*

Ibid. *num. 5. in fine*. Sed distinctione opus esse probabilius nunc mihi videtur, nam vel agitur de monitione Canonica, idest trina, de qua in hoc tex. & certissimum est quod sine illa valent censuræ, quamuis iniustæ sint, vt ex tex. *in cap. Romana, vers. sed nec, hoc tit. lib. 6.* notauit ibi *glos. verbo iniusta, & glos. verbo probari possit, in præsenti* cum similibus, quas refert, & communiter receptas testatur Cou. *d. §. 9. nu. 7.* Vgolin. *de censur. tab. 1. cap. 18. num. 4.* Gutier. *canonic. lib. 1. c. 4. num. 4. & lib. 2. cap. 16. à princip.* Soar. *de censur. disp. 3. sect. 12. à princip. & num. 3.* A qua tamen generali doctrina excipiuntur aliqui casus, in quibus lex Canonica specialiter decernit nullas esse censuras prolatas sine trina monitione: Primus est quando Iudex maiorem excommunicationem profert in participantes cum excommunicato, vt decidit *cap. statuimus, hoc tit. lib. 6.* explicant Nau. *in man. c. 27. n. 4. vers. quintus*, & post Vgolin. Gutier. *d. cap. 4. num. 31.* Soar. *num. 4. dictis locis.* Secundus, quando causa alicui delegato committitur adiecta clausula, vt Canonica monitione præmissa censuras proferat, quamuis enim quando simpliciter causa delegatur verior sit sententias cōtra nonnullos, quod censuræ à delegato prolatæ sine trina monitione valeāt, vt communis de Ordinarijs resoluit, vbi tamen clausula illa adijcitur censetur superior delegans formam præscribere, qua omissa annullatur sententia iuxta reg. tex. *in cap. cum dilecta, de rescript.* ex quibus cum communi sententia ita resoluit Cou. *n. 8.* & post Nau. Vgolin. *num. 4.* Soar. *6. dictis locis*, qui satisfaciunt argumento ex reg. quod ea, quæ tacitè insunt si exprimantur nihil operantur, de qua in *l. 3. ff. de legat. 1.* cum similibus.

Quando vero agitur de vna monitione vtrum scilicet valeant censuræ, hoc est nulla omnino monitione præcedente, tota est controuersia: Partem enim affirmatiuam, quod valeant tenere vidētur Nau. *d. c. 27. num. 11.* Vgolin. *d. num. 4.* Pro quibus primò facit doctrina glossarum *in præsenti, & in d. cap. Romana*; deinde vrget tex. *in cap. cum sit Romana, §. vlt. de appellat.* dum inquit Apostolum Paulum excommunicasse quendam absentem, & irrequisitum. Tandem facit tex. difficilis *in cap. illud, de clerico excom.* ibi, monitione non præmissa, iuncto fine, vbi clare probatur excommunicationem sic latam valuisse. Sed contraria sententia verior, & receptior est, vt docent Vict. *in sum. §. 335.* Viuald. *in candelab. aureo, vbi de excommunic. num. 115. & 118.* Henriq. *cap. 17. §. 3*

Gutier. *d.c.16.n.18.* Sa *verbo excommunicatio n.7.* Soar. *sect. 12. n. 6. dictis locis*, & efficaci ratione ostenditur, quia censuræ omnes contumaciam requirunt necessariò ex principijs in materia censurarum, quæ sanè non aliter potest apparere, quàm si monitus ab Ecclesia eam non audiat, vt ex dictis constat, Neque contrarium voluit Nau. intelligitur enim secundum Viuald. quod loquatur de trina monitione sine qua censuras valere concedimus, patetque ex eod. Nau. *d.n. 11.* bene resoluente nullum esse præceptum Iudicis pro exequutione sententiæ iubentis soluere sub excommunicatione ipso facto intra certum terminum, si non adijciatur clausula iustificatiua, quam vsus Ecclesiæ obseruat, vt intra eundem terminum proponat iustas causas, si quas habuerit cõtra tale præceptum; quod etiam plene resoluit idem Nau. *in cap. cum contingat causa 8. nullit. nu.* 4. iunctis resolutis *causa 5. num. 9.* Gutier. *canon. lib. 1. c. 4. n. 18.*

Non obstat *d. cap. cum sit Romana §. vlt.* nam omissa responsione Butrij, Felini, & aliorum, quos refert Cou. *d. §. 9. n. 6.* existimantium peccatum ibi fuisse notoriũ, ac proinde monitionem necessariam non esse; melius respondetur D. Paulum prius, sæpiusq; monuisse Corinthium illum notorie in fornicatione perseuerantem, quod S. Thomas colligit ex verbis eiusdem Pauli ead. *epist. 1. ad Corinth. 5.* vbi post illa verba, ego quidem absens corpore, &c. tradere huiusmodi hominem Sathanæ, inferius addit, scripsi vobis in epistola ne commisceamini fornicarijs, & infra, nec cibum sumere, atque ita aperte mentionem facit alterius epistolę in qua excommunicãdum fornicarium illum monebat, quod etiam Vgolin. confirmat ex verbo, irrequisitum, quo Pont. vtitur *in d. §. vlt.* quod natura sua repetitionem, seu reiterationem importat. Nec etiam obstat difficilior tex. *in d. cap. illud*, respondent enim DD. communiter contumaciam ibi fuisse notoriam, vt per Cou. *d. n. 6.* Ego vero aduertendum duxi excommunicationem ibi latam fuisse non ab Episcopo executore, sed ab ipso Romano Pont. cum clausula, nisi infra viginti dies, vt ex tex. ibi, nisi dictus Episcopus infra viginti dies, &c. eum excommunicatũ publice denuntiaret, quæ clausula, nisi infra vigenti dies, sufficienter habet monitionem, vt resoluunt DD. de clausula iustificatiua agentes, atq; ideo quamuis pars allegaret defectum monitionis Pontifex in decisione ad id minime attendit, sed solum dubitandi rationem ponit in modo probationis, quod scilicet sententia ad partis notitiam peruenerit per solam famam.

Ibid. *n. 6.* prope fin. ibi, trina vero monitio, in his enim casibus, quibus generali sententia, seu statuto fertur excommunicatio sufficiens reperitur monitio cum lex, statutũ, seu sententia semper clamet, & moneat subditos à peccato illo abstinere, *l. Arriani C. de hæretic.* quo pacto intelligenda est communis DD. resolutio asserens pro futuris culpis per generalem sententiam censuras sine monitione ferri posse, vt docuerunt Innoc. *in præsenti*, & Felin. *n. 5.* Nau. *d. causa 5. nullit.* Gabr. *commun. lib. 2. sub tit. de citat. concl. 1. n. 155.* Vgolin. *d. c. 18. num. 2. ad fin.* Qua etiam ratione beneficiarius nonsoluens pensionem in termino in Bullis præfinito sine alia monitione excommunicationẽ ipso facto apponi solitam incurrere debuit, quia dies illa monet, & interpellat *c. potuit, in fine, de locato,* quamuis stylus Curiæ obseruet, vt non cẽseatur incursa nisi pensionarius declarauerit, vt testatur Cassad. *decis. 2. n. 3. de locato*, Nau. *in man. c. 23. num. 104. & c. 27. n. 15.* Salzed. *ad Bernard. in pract. c. 33. lit. A. vers. erit similiter*. Ex dictis etiam facile intelligitur difficilis *tex. in d. c. reprehensibilis*, ibi, nisi forte, &c. vt scilicet intelligatur de censuris à Canone ipso iure prolatis, in quibus specialis monitio necessaria non est, sed sufficit illa generalis, dum lex semper clamat, & monet, vt optime interpretatur Cou. *d. n. 5. ver. trina*, Vgolin. *d. c. 18. n. 2. vers. 3.* quicquid anxie in illius interpretatione laboret Soar. *tom. 5. disp. 3. sect. 10. à num. 13.*

Ad Lib. V. Tit XL. de Verborum significatione.

CAP. OLIM. XVI. post *num. 4.* Notari passim solet tex. hic ad hoc quòd Canonico, vel beneficiario absenti ex causa studij debentur quotidianæ distributiones vbi in eis tantum consistit præbenda, & nulli alij sunt fructus grossi, vt per *glos. pen. in c. 1. de clericis non resid. lib. 6. glos. in cap. licet 32. de præbend.* vbi Abb. & alij communiter, Rebuff. *de priuileg. scholar. priuil. 31. n. 12.* Horat. Lut. *eod. tract. priuil. 98. vers. primo limita*, Aym. *cons. 135. n. 24.* Paris. *cons. 32. à num. 7. lib. 4.* Benn. *de priuileg. Iurisconsult p. 1. priuil. 15. n. 8.* Licet enim hæc sententia vera sit ex alijs fundamentis, de quibus per citatos, & ex nonnullis Illustriss. Cardin. S. Conc. Trid. declarationibus, tamen non probatur in hoc tex. qui non agit de priuilegio, quo beneficij fructus concedebantur absenti, sed de litteris ad beneficium ecclesiasticum, & de mandato Pontificis, qui magistro iam Canonico in Ecclesia, in qua non erant præbendæ distinctæ, aut numeratæ, vt bene aduertunt *d. glos. pen.* & fere omnes citati, mandauerat conferri præbendam de communibus prouentibus eiusdem Ecclesiæ perinde ac illam habebant alij Canonici inseruientes, quod si hi conferre nollent ad mandati executionem deputauit executorem, cui Decretalis hæc dirigitur, quia vero Canonici non bene interpretabantur mandatum contendentes per illud magistro non deberi ea, quæ in victu, & vestitu consistebant, de quibus Papa speciatim non egerat in mandato, respõdet etiam hæc deberi sicut vni ex alijs inseruiẽtibus Canonicis, cum Principum beneficia latissime sint interpretanda, sic sane nec tex. dicit Magistrum absentem fructus aliquos percepturum, nec vllum est verbum de priuilegio ea in re concesso, immo fere omnia, quæ sunt in tex. agunt de mandato ad collationem ad præbendam, quod cum non emanauerit contra Ius commune non priuilegium, sed beneficium Principis est, & latissimam recipit, interpretationem. Quod si obijcias mandatum, & litteras huiusmodi ad ecclesiasticum beneficium, quantumuis beneficium Principis dicantur, tanquam odiosas ob ambitionem fuisse restringendas in *cap. quamuis 4. in princ. de præbend. lib. 6.*

lib.6. Vel potest hic tex. intelligi de mandato circa praebendam conferendam ei, qui iam erat in Canonicum receptus, in qua specie odium, & ambitio cessare videntur; quia viget maxime aequitatis ratio, & opposito sequitur absurdum, vt aperte probat *c. relatum 9. in fine, & cap. dilectus 19. vers. quia vero de praeb.* Vnde iuxta praedictum intellectum nō probat tex. ille Canonico, vel beneficiario absenti ex causa studij deberi quotidianas distributiones vbi in eis tantum consistit praebenda, & nulli alij sunt fructus grossi.

CAP. QVAERENTI. XX. post *num.* 1. In tex. ibi, (*discretus Iudex, &c.*) Notatur ad hoc quod censuras ferre possunt omnes, & soli illi, qui Ecclesiasticā habent iurisdictionem fori exterioris S. Thom. *in 4. dist. 18. quaest. 1. ad 3.* Abb. *in cap. ab excommunicato, num. 5. de rescript.* Couar. *in cap. alma mater par. 1. §. 11. num. 1.* Nauar. *in man. c. 27. num. 5.* Vgolin. *de censur. tab. 1. cap. 2. §. 19. à nu. 1.* Valent. *tom. 4. disp. 7. sect. 17. puncto 3.* Soar. *tom. 5. disp. 2. sect. 2. à num. 6.*

Ibid. *num. 5. in fine.* Aduertēdum tamen est duobus modis ferri suspensionem, fertur enim aliquando in puram vindictam criminis, aliquando vero propter solam contumaciam, & sub ratione medicinae, vt quis à peccato resipiscat; prioris exemplū adducitur ex tex. *in cap. cum in cunctis, §. fin. de elect.* vbi eligētes scienter indignum per triennium suspenduntur, & *in cap. 2. de rebus Eccles. lib. 6.* vbi similis poena imponitur Praelatis, qui bona Ecclesiastica laicis subijciunt, & in multis alijs, quae late adducit Nau. *d. cap. 27. à nu. 154.* Vgolin. *de censur. tab. 4. c. 3. per totum.* Posterioris exemplum est *in c. nullus, & in c. praeter 32. dist.* vbi ipso iure suspensus est sacerdos notorius fornicator quousq; poeniteat *c. si quis presbyter 81. dist.* ex quibus ita colligunt DD. cōmuniter resoluentes sic suspensos celebrantes fieri irregulares per tex. ibi *in cap. vestra, & in cap. vlt. de cohabit. cleric.* vt testatur Bern. & Salzed. *in pract. cap. 82. nu. 2.* Henriq. *d. lib. 3. c. 36. §. 1. in princ.* Soar. *disp. 31. sect. 4. à nu. 4.* quamuis contradicat Gutier. *canonic. lib. 2. cap. 7. nu. 85.* Inter hos autem modos ea est maxima differentia nam in priori suspensio lata in vindictam culpa siue ad tēpus certū, siue in perpetuum censura Ecclesiastica non est, sed solummodo quādo modo posteriori scilicet sub ratione medicinae profertur. Ratio est facilis ex dictis circa censurae definitionem in qua necessario requiritur quòd feratur principaliter ad subditi correctionem, quod licet conueniat posterioribus suspensionibus, minime conuenit prioribus, atque ita post Innoc. Abb. atque alios distinguunt Vgolin. *d. tab. 4. cap. 5. §. 2.* Soar. *disp. 25. sect. 1. à nu. 2. & sect. 2. à n. 3.*

Ibid. *post num. 6.* Duo ex hoc tex. DD. communiter notant, primum est excommunicationē, suspensionem, & interdictum censuras esse Ecclesiasticas, earumq; appellatione cōtineri in rescriptis, & alijs dispositionibus, quae censurarum faciunt mentionē, Soar. *de cēsur. disp. 1. sect. 3.* Auil. *eod. tract. p. 1. disp. 2.* Bonacin. *eod. tract. q. 1. puncto 1. n. 4.* Probatur ex definitione censurę, quae est sententia priuans bono aliquo spirituali per Ecclesiasticam potestatē prolata principaliter ad subditi correctionem, optime enim per genus, & differentias naturam explicat definiti iuxta regulam bonae definitionis, quam tradunt nostri per tex. *in l. 1. §. dolum ff. de dolo, & in l. omnis definitio ff. de regulis Iuris:* quae omnia conueniunt excommunicationi, suspensioni, & interdicto, vt apparebit si singulas censuras, singulasq; definitionis particulas breuiter percurramus.

Quòd autē sententiae sint probatur ex rub. & per totum sup. *de sententia excomm.* & ex *c. sententia, pastoris 11. q. 3. & ex cap. cum ab Ecclesiarum, & ex cap. ad reprimendam, de offic. Ordin. & ex cap. 3. §. sententias, de appellat. in 6. & ex cap. Romana, de sententia excomm. eod. lib.* cum multis alijs in quibus excommunicatio, suspensio, & interdictum simpliciter, & absolutè sententiae appellantur, ex quibus Iuribus censuras vere, & proprie esse sentētias resoluit Gom. *in c. 2. §. statuto n. 10. de constit. lib. 6* quicquid contrarium teneat *glos. in sum. 2. q. 1.* & post Abb. *in rub. de re iud. in fine,* Felin. *in rub. de sententia excom. n. 2.* Vnde in rescriptis, & statutis, quae de sententijs faciunt mentionem censuras comprehendi testatur cōmunem Gutier. *lib. 1. canon. c. 5. n. 32.* quamuis DD. communiter tenentes censuras proprie sententias non esse, contrarium etiam in hoc casu subinferant, sed illorum fundamentis plene satisfacit Gom. *citato loco num. 11.*

Quòd vero priuent bono spirituali clare cōstat, nam in excōicatione patet, quae mortem spiritualē inferre dicitur *in c. per venerabilem,* ibi, mori praecipitur, *qui filij sint leg.* per eam separatur excōicatus à Christi corpore *cap. audi, cap nihil 11. q. 3.* & Sathanae traditur *c. omnis Christianus, ead. quaest.* Et in interdicto apparet quia remouet à loco vsum Diuinorum, & Sacramentorum, *c. non est, de sponsalib. c. alma mater, in princ. de sent. excom. lib. 6.* Atq; etiam in suspensione, quia priuat vsu Ordinis, Officij, & Ecclesiasticae potestatis *c. 1. in fine, de re iud. lib. 6.* cum multis similibus, de quibus *glos. verbo suspensi in Clem. 3. de poenis.*

Quòd vero proferri debeant per Ecclesiasticam potestatem apparebit ex resolutis per DD. citatos *in princip. addit.* ad hunc tex. Denique quòd omnes principaliter ad subditi tendant correctionem probatur ex *d. cap. reprehensibilis,* vbi omnes disciplinae Ecclesiasticae nomine appellantur, & deinde quia ratio correctionis, seu disciplinae in hoc consistit, vt eatenus poena duret donec resipiscat subditus in quem profertur, cesset vero vbi primum Ecclesiae obedierit, quod plane cernitur in omnibus praedictis tribus, in excommunicatione probat tex. *in c. 1. de iud.* ibi, donec, & in interdicto probat *cap. ex litteris, de offic. deleg.* ibi, donec eidem, &c. *& c. non est, de sponsalib.* ibi, donec, de vtroque probat tex. *in cap. quamquam in fine, de censib. lib. 6.* in suspensione est tex. *opt. in Clem. 1.* ibi, suspensi donec destiterint, *de decimis,* adducit multa similia *glos. verbo suspensi in d. Clem. fin. de poenis,* atq; ita interrogatus Pontifex Innoc. III. quid nomine censurae intelligeretur, respondet intelligi excommunicationem, suspensionem, & interdictum, vt constat ex tex. *in praesenti.*

Secundum notabile, quod DD. ex hoc tex. deducunt,

cunt, habet nullam aliam esse Ecclesiasticam censuram præter illas tres, vt per Vgolin. *de censur. tab. 1 c. 26. à n. 1.* Viuald. *in candel. aureo* vbi *de excomm. n. 3.* Henriq. *in sum. lib. 13. c. 2. à princ.* Soar. *tom. 5. disp. 1. sect. 3.* sed hoc non ita pertransit indubitatũ quin grauissimi Doctores existimauerint præter tres illas dari alias Ecclesiasticas censuras, exemplum ponunt in vitatione à Diuinis, quæ in vsu est frequentissimo, & interdictum ab ingressu Ecclesiæ dicitur *in cap. is, cui 20. de sententia excom. lib. 6.* in qua reperiuntur omnia, quæ continentur in prædicta censuræ definitione, sicut etiam contineri inquiunt in cessatione à Diuinis, & tamen neque hæc, neque illa est excommunicatio, suspensio, vel interdictum, & in irregularitate contracta propter culpam idem resoluit Sot. *in 4. dist. 22. q. 3. art. 1. vers. 2. discrimen*, quem sequuntur alij, de quibus supra. Et generaliter vltra prædictas tres reperiri multas alias censuras, scilicet omnes pœnas, quæ bono spirituali priuant si solum ad contumaciam conuincendam proferantur, resoluunt alij adducentes pœnam de qua *in c. placuit, il 2. 18. dist.* ibi, Ecclesiæ suæ cõmunione debent esse contenti, & *in c. quorundam, in fine 34. dist.* ibi, à vestro collegio, &c. quæ pœnę excõmunicationes nõ sunt, vt addidi ad *c. si celebrat, de clerico excom.* & tamẽ ipsis cõueniunt omnia, quæ in dicta censuræ definitione continẽtur. Tandem vrgere videtur stylus Curiæ Romanæ, secundum quẽ in Bullis semper apponitur clausula faciens potestatem absoluendi ab excommunicatione, suspensione, & interdicto, alijsq; censuris, vt refert Rebuff. *in praxi benef. tit. de forma nouæ prouisionis in princip.* ibi, Teq; à quibusuis, &c. quæ clausula omnino esset otiosa in ea parte, alijsq; censuris, si præter illas tres nulla alia censura reperiretur.

Verum à communi sententia non est recedendum tum ex dictis, tum præcipue propter auctoritatem huius tex. quam non effigiunt, qui dicunt non reperiri in illo taxatiuã, tantũ, vel similem, conuincitur enim hoc si aduertas quod Innoc. III. magistraliter respondit ad quæstionem sibi propositam quid censuræ nomine intelligatur, esse tres, quæ responsio esset diminuta si præter tres illas aliæ reperirentur; sicut etiam eodem fundamento conuincitur alia solutio, quod hic tex. agat solummodo de intellectu clausulæ per censuras ecclesiasticas in rescriptis apponi solitæ, clausulæ enim in rescriptis apposita non alium, sed illum, & eundem habet sensum, quem habet ex se, & absolutè sumpta, nisi aliunde de mente concedentis aliud appareat, vt probat tex. *in c. ad audientiam, in fine, de decimis*, & deducitur ex generali regula tex. *in l. non aliter, ff. de legatis 3.* cum multis copiose adductis per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo libertis, num. 17.*

Argumenta vero, quæ pro contraria parte adduximus facilem habent solutionem, quia omnes illæ pœnæ, de quibus in argumento, vel censuræ ecclesiasticæ non sunt, vel ad vnam ex prædictis tribus reducuntur, cessatio namque à Diuinis proprie censura non est, vt infra probabo. Irregularitas vero etiã propter culpam censura non est, vt contra Sot. statim ostendam. Vitatio à Diuinis ad interdictum, vel suspensionem potest reduci, vt colligitur ex tex. *in d. c. is, cui*, ibi, ab ingressu Ecclesiæ lata suspensio; quemadmodum etiam de reliquis Iuribus in argumento citatis sentit glos. *verbo suspensis in Clem. 3. de pœnis*, potest etiam reduci ad excommunicationẽ minorem, quemadmodum & pœna de qua *in d. c. placuit*, in quo Episcopus suæ Ecclesiæ communione iubetur esse contentus, & *in d. cap. quorundam, cum similibus*, in quo priuatur fratrum consortio, erat enim certum excommunicationis genus, quod olim in Ecclesia fuit, quia licet non priuaret vt maior excommunicatio, neque participatione Sacramentorũ vt minor, quia tamen priuabat aliqua communione non sic proprie dicebatur excommunicatio, notat *glos. per tex.* ibi, *in cap. præsenti, 5. q. 2.* quamuis iam hodie in vsu non sit, explicat post Syluest. Victor. *in sum. num. 330.* & post Cassian. Viuald. *de excommun. nu. 80.* durare tamen adhuc huius excommunicationis vestigium apud monachos nigros S. Benedicti, & in alijs Religionibus colliges ex relatis per Hẽriq. *in sum. lib. 13. c. 3. §. 4.* iuncta *lit. L*, Ad argumẽtum vero ex stylo Curiæ responderi potest non esse otiosa verba illa, vt scilicet Papa explicet concedere potestatem absoluendi non solum ab illis tribus principabilioribus censuris, sed etiam ab alijs, quæ ad illas reducuntur, & alijs nominibus solent appellari. Deinde non esse inconueniens ad maiorem declarationem multiplicare verba, & voces synonimas iuxta reg. tex. *in l. quæ dubitationis tollendæ causa, 81. ff. de regulis Iuris*, cum similibus, quæ ibi adducit Deci. & notauit *glos. verbo, & filio*, ibi, potius est declarare, quàm addere, *in cap. 1. de Summa Trinit. lib. 6.* comprobat Mantu. *dial. 81.* & latè Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 3. tit. 6. à nu. 3.* præcipue cum in terminis de quibus agimus id maxime vtile sit ad tollendas dubitationes, quæ ex contrarijs opinionibus, quas retulimus, possent suboriri.

Ex quibus primò colligitur nullam irregularitatem, siue cum culpa, siue sine ea contractam censuram esse ecclesiasticam. Probatur dixi de intrinseca ratione censuræ esse quod ad subditi correctionem proferatur, & solum duret donec durat contumacia, & non corrigitur ille in quem profertur, sed constat irregularitatem impedimentum esse de se perpetuum, quod non tollitur, neque cessat cessante contumacia, & quamuis proponatur emendatus ipse irregularis, vt probat *cap. 1. cum seqq. 50. dist.* tex. opt. *in cap. litteras, in fine, de temp. ordinat.* ergo merito hanc resolutionem tenẽt Nau. *in man. cap. 27. num. 194. & 254.* Viuald. *de irregul. n. 17.* Salzed. *ad Bernard. in practic. cap. 26. lit. E, versic. 6.* refert multos Henriq. *lib. 7. cap. 13. §. 6. & lib. 13. cap. 2. §. 1. lit. A*, Bonacin. *de censur. quæst. 1. puncto 1. num. 4. vers. quantum spectat ad irregularitatem*, Soar. *tom. 5. disp. 1. sect. 3. num. 3.* qui omnes consequenter colligunt habentes Bullam, vel concessionem à Summo Pont. vt absolui valeant ab omnibus censuris, minime absolui posse ab irregularitate aliqua, cum ex proximè dictis constet nullam irregularitatem esse censuram, & vltra proximè citatos, resoluit testatus ita stylo Rom. Curiæ obseruari Viuald. *de irregul. nu. 331.* Iacob. de Graff. *in aureis decis. p. 1. lib. 4. c. 15, num. 13.* Vgolin. *d. tab. c. 26. n. 2.*

Nau. *conf.34.num.2.de tempor.ordinat.* ampliantes etiamsi in Bulla adijciatur potestas absoluendi ab omnibus censuris, & pœnis, quamuis contradicat Sa in *aphorism. verbo absolutio num.21.* Vnde sustineri non potest resolutio Soti *in 4. dist. 22. q. 3. art.1.* quem constanter sequitur Gutier. *canon. lib. 1. cap.3. per totum.* Fr. Emman. *in explicat. Bullæ Cruciatæ §.9.n.64.* Banes, Medin. & alij, quos ipsi referunt, distinguentis inter irregularitates, quæ sine culpa contrahuntur, & admittit censuras non esse ecclesiasticas, & inter illas, quæ cum culpa contrahuntur, vt si quis celebret suspensus, vel excommunicatione maiori ligatus vt *in c. 1. in fine, de re iudic. lib.6.* & per totum *tit. de clerico excom. minist.* aut si excommunicatus, vel ab excõmunicato Ordines recipiat, *cap.1. de eo, qui furtiue Ordines,* quas vere & proprie censuras esse ecclesiasticas resoluit, ac subinde virtute Bullæ, & priuilegiorum in quibus conceditur potestas absoluendi ab omnibus censuris ab istis etiam irregularitatibus absolui posse: quia hæc distinctio apertissime conuincitur ex prædictis fundamẽtis in quibus refellendis licet totis viribus Gutieres insudauerit, minime tamen ipsis satisfacit, nihil enim aliud ex ipsius dictis colligitur, quàm quòd fundamenta communis sententiæ concludunt solũ in irregularitatibus, quæ contrahũtur sine culpa, quod ex dictis falsum apparet, constat enim omnia æque concludere etiam in irregularitatibus, quæ ex culpa contrahuntur, tum illud quod irregularitas pœna sit sua natura perpetua, quod censuris minime conuenit; tum aliud quod absolutio non dicatur de irregularitate; tum denique illud ex stylo Romanæ Curiæ.

Secundò colligitur depositionem perpetuam à beneficio, vel officio, aut ab vtroque censuram ecclesiasticam non esse. Probatur ex dictis eodem discursu, cum enim censura necessariò proferri debeat ad subditi correctionem, solumq; duret eius durante contumacia, cesset vero eadem cessante, depositionem vero natura sua perpetuam proponamus, merito fit censuram ecclesiasticam non esse, qua ratione ita docent Nau. *d.c.27.n.152.vers.5.* & post Syluest. Henriq. *d.lib.13. c.2.§.1.* iuncta *lit. G.* Iacob de Graf. *d.lib.4. c.1.n.5.* Auila *d.p.1. disp.3.* Bonacin. *d.n.4. in fine.*

CAP. EX PARTE. XXXIII. *num. 2. in med.* ibi, *num.1.* Aduerte pro congrua satisfactione in primis exigi iuramentum de stando mandatis Ecclesiæ *cap. de cætero, cap. cum desideres, de sentent. excomm.* deinde si pro debito, aut offensa notorius fuerit excommunicatus satisfactio realis debiti est necessaria, vel etiam expensarum pro notoria contumacia, si vero fuerit dubium danda est sufficiens cautio, scilicet cum fideiussoribus, vel pignoribus, vt distinguit tex. *in præsenti,* iuncto *cap. venerabilibus §. porro, de senten. excom.* vel saltem iuratoria cautio requiritur si propter inopiam nullam ex istis præstare valeat, vt explicat optime Nau. *in man. c.26. n.7.* Cou. *in cap. alma p.1.§.4. n.11.* Vgolin. *de censur. tab.1.c.19.§.6.* & multi, quos late refert Garc. *reg.3. & 4.* qui tamen omnes notant absolutionem præstitam omissa satisfactione valere, nisi præstita sit à delegato dato sub ea forma, vt absoluat satisfacta parte, vt notat Nau. *c.27. n.37.* de quo tamen vide late disputantem Vgolin. *d.§.6.n.5.* & Soar. *tom.5. disp.7. sect.5. à n.38.*

CAP. SVPER QVIBVSDAM. XXVI. *n.4.* prope fin. ibi, *n.7.*] Ozasc. *Pedam. decis.16.n.4.* Bursat. *conf.41.n.1.7. & 8.* Villalob. *commun. opin. verbo præscriptio n.210.* Ening. God. *conf.3.n.14. & conf.32.n.8.* Crauet. *conf.54.n.8. & de antiq. tempor.p.4.§.absolutis n.14.* Rimınald. *conf.72.n.123. vol.1.* Menoch. *conf.2.n 71.* Scot. *tom.1. resp. lib.4. resp.12.n.14. & tom.2. lib.8. conf.16.n.11.* Vnde Imperatores Romanos in quampluribus Italiæ partibus per immemorialis temporis curriculum regalia amisisse testatur Alex. *conf.16.vol.5.* quem citat Ferret. *conf.541.n.3.*

Ibid. *n.6.* post princip. ibi, *n.7.*] Alex. *conf.6.col.3. in princ. vol.1. & conf.35. vol.2. & conf.78.n.3. & 11. vol.6.* Roland. *conf.66.n.40.vol.2. & conf.59. n. 17. & conf.100.n.104.vol.4.* Balb. *de præscript.2.p.5. princ.q.6.n.6.* Cephal. *conf.468.n.61.* Paul. Aemil. *de except. lib.1.p.1.except.1.num.30.* Decian. *conf.11. n.168.vol.1. & conf.44.n.18. et conf.51.n.37.vol.2. & conf.36.n.24.vol.5.* Rebuff. *tom.3. ad leges Galliæ tit. de consuet. in præfat.n.45.* Burg. de Pace *conf. 15.n.12.* Perez *l.6.glos.1.col.1. ad fin. tit.13. lib.3. Ordin.* Bellug. *in speculo Princip. rub.29.§. in beneficijs n.9.* Anton. Cuch. *instit. maiorum tit.9. de consuetud.n.145.* Morl. *in emporio Iuris p.1.tit.2. de Iurisd. omnium Iud. in prel.n.5.* Fachin. *conf.26. n.29. lib.1.* Gonzal. *ad reg.8. Cancel. glos.35.n.29.* Fontanel. *de pactis nupt. tom.1. clauf.3. glos.2.n.28.* Card. Tusch. *lit.C. concl. 808.n.1. & 2.* Hinc ait Felin. in *cap. cum nobis, de præscript.* quòd præsumptio resultans ex immemoriali consuetudine dicitur Iuris & de Iure, Ioan. Garc. *de expensis cap.9.n.20.* & per hunc tex. inquit Bald. *in cap.1.n.3. quæ sint regalia, in vsibus feudorum* consuetudinem hanc temporis longissimi, de cuius initio memoria in contrarium non existit, priuilegio ex certa scientia à Principe concesso æquiparari, idem docet *glos.* celebris *verbo consuetudo in cap. conquestus 9. quæst.3.* & alia *verbo vsque ad hoc tempus in cap. fin. 18. q.2.* Natt. *conf.640.n.34.lib.3.* Molin. *de primog. lib.2.c.6.n.3.*

Ibid. *eod. n.6. prope fin.* ibi, *n.66.* nam immemoriali consuetudine probata meliorem titulum de mundo, vt cum nostris loquar, quis habere dicitur, Rot. *decis.4.n.2. de testib. in antiq. & decis.717.n.2. p.1. diuers.* Bertrand. *conf.120.n.3. vol.2.* Gozadin. *conf.8.n.37.* Pute. *decis. 205.n.2. & 3. lib. 1.* Paris. *conf.111.n 43. & 49. & conf.27.n.77.vol.1.* Hieron. Gabr. *conf.88.n.17. lib.1.* Gonzal. *ad reg.8. Cancel. glos.33.n.4.*

Ibid. *eod.n.6. in fine.* Et ideo quæ priuilegio sunt acquisibilia acquiruntur pariter ex consuetudine, seu præscriptione, immemoriali, Abb. *in cap. cũ contingat num.21.* vbi Felin. *sub n.2.* Dec. & alij, *de foro comp.* Pereg. *de iure fisci lib.1. tit.2. sub nu.61.* Rodolph. *de absoluta Principis potest. c.2.n.13.* Hippol. Rimin. *conf.55.n.6.tom.1.* Crau. *conf.137.n.3.* Card. Tusch. *d.lit.C. concl.806.n.8. & concl.819. à n.1.*

CAP. TVA NOBIS. XXXII. *post nu.4.* Ex verbis tex. supra relatis iam colligitur præbendam esse beneficium Ecclesiasticum, idem probat tex.

tex. *in c.dilecto,vers.praeterea,de praeben.* vbi Innoc. Abb.& communiter scribentes,idem Abb.*n.4.* Dec. *n.6.& 7.in c.maioribus,illo tit. de praeb.* idem Dec. *in cap.cum M.n.31.de constit.& in c.ex litteris, de probat.* Prob.*in rubr.de praebendis lib.6.n.6.* Card.*in Clement.vlt.eod.tit.à n.10.* S. Antonin.*p.3.tit.15. c. 1.§.1.* Selua *de benef.par.1.q.2.n.31.* Cassad.*decis.17. de praebend.* Rota *decis.8. de concess.praeb.* alias *247.* Gom.*de expect.n.32.* Gig.*de pension.q.21.n.3.* dicit communem: Felin.*in c.cum accessissent,n.13.de constit.* Sed obstat maxime tex.*in c.penult. de Magist.* vbi praebenda laico confertur,tradit *gloss.* recepta *verbo receperunt in d.c.cum M.* Gig.*d.nu.3.* constat verò beneficium Ecclesiasticum non esse laico conferendum *c.2. de institut.* aduertit Selua *vbi supra q.1.num.4.* & Gomes *d. loco nu. 89.*

Pro resolutione igitur prędictę difficultatis pręmittendum est praebendam dupliciter accipi posse, vel enim sumitur pro iure spirituali recipiendi fructus ratione officij spiritualis,vel sumitur prout significat fructus,qui praebentur ratione praedicti officij, vel prout significat illud ex quo fructus persoluuntur, de qua agit tex.*in d.c.ex litteris,* vt decima, quae aliquando pro iure decimandi capitur, de qua tex.*in c.de quarta,de praescriptionib.* Aliquando verò sumitur pro fructibus ipsis temporalibus, qui ratione decimarum persoluuntur,de qua agit tex. *in c.peruenit 1.q 3.& in c.1.c.vlt.§.quod autem 16 q. 1. & in cap.2.§.sanè,de decimis lib.6.* Priori modo praebenda sumpta, siue canonicatui coniuncta sit,siue absque eo separata consideretur, est quidem beneficiũ Ecclesiasticũ, minimè verò si secundo modo accipiatur,patet si expẽdatur priori modo sumptam esse ius spiritualibus annexum,& habere omnia, quae in definitione beneficij requiruntur, contra verò si secundo modo sumatur,aduertit eleganter Innoc. *in d. cap. maioribus,in princip.* quicquid *gloss.d.verbo receperunt,* & Dec. *dictis locis* contradicant,sequitur Cassad. *d.decis.17.*& Gom.*d.n.32.* Ex quibus iam colliges concordiam ad hunc tex. cum tex. *in dicto cap. penult.* vt scilicet tex.*in praesenti* intelligatur de praebẽda priori modo accepta, prout est ius consistens in receptione fructuum ratione officij spiritualis, tex. *in dicto cap. penult.* agat de praebenda prout importat fructus ipsos tẽporales, qui ratione praedicti officij persoluuntur. vnde nil mirum si laico ibi possit assignari propter legendi ministerium de quo ibi, idq; patet ex verbis ipsius tex. ibi, non quod propter hoc efficiatur Canonicus, sed tamdiu &c. quibus verbis insinuat Pontifex solum dari laico Magistro fructus ipsos, non verò ius illud, quo aliàs recipiuntur ratione officij spiritualis: sic aliàs decima primo modo accepta beneficium Ecclesiasticum appellatur, non vero si secundo modo consideretur, & sic illo modo nequaquam, isto verò rectè laico assignari potest ex dispensatione ob prohibitionem tex. *in cap. 1.16.quaest.7.& in cap.3. de priuileg.& in cap. prohibemus,& in cap.quamuis,de decimis,* aduertit in specie Couar.*variar.lib.1.cap.17.num.5.*

CAP. TRANSMISSÆ. XXXIII. *n.3. in fine.* & nouissime idem D. Ludouicus supplicauit Sacram Rituum Congreg. vt dignaretur declarare primò an Canonici Ecclesiarum Collegiatarum insignium debeãt praecedere in Synodo Canonicis Ecclesiarũ non insigniũ? Secundo an debeant adhuc praecedere si Ecclesia Collegiata non insignis sit antiquior in erectione? tertiò quid si erectio Collegiatę insignis facta fuerit sine alicuius pręiuditio? Sacra Rituum Congreg. ad primum respondit Canonicos Ecclesiarũ Collegiatarum insignium praeferendos esse in synodo, ac processionibus Canonicis Ecclesiarum Collegiatarum non insignium. Ad secundum itidem praeferendos esse, etiamsi Ecclesia Collegiata non insignis sit antiquior in erectione. Ad tertium idem procedere, etiamsi erectio Collegiatae insignis facta fuerit cum clausula sine alicuius praeiuditio, cum eo ipso quòd Ecclesia est effecta insignis gaudeat priuilegijs Ecclesiarum insignium; refert nouissime Ioan. Anton. Massobr. *in sua praxi habendi concursum prael. 2. dub. 3. secundum Roman. impress.*

FINIS, LAVS DEO.